

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI**

**SURİYELİ GÖÇÜNÜN TÜRKİYE'DE SİYASAL KUTUPLAŞMAYA
ETKİSİ: BURSA İLİ ÖRNEĞİ**

DOKTORA TEZİ

DOĞAN SUBAŞIOĞLU

Tez Danışmanı

DOÇ. DR. MUSTAFA KARA

ÇANAKKALE – 2022

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

**SURİYELİ GÖÇÜNÜN TÜRKİYE'DE SİYASAL KUTUPLAŞMAYA ETKİSİ:
BURSA İLİ ÖRNEĞİ**

DOKTORA TEZİ

DOĞAN SUBAŞIOĞLU

Tez Danışmanı

DOÇ. DR. MUSTAFA KARA

ÇANAKKALE – 2022

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Doğan SUBAŞIOĞLU

08/07/2022

TEŞEKKÜR

Bu tezin gerçekleŐtirilmesinde, çalışmam boyunca benden bir an olsun yardımlarımı esirgemeyen saygı değer danışman hocam Doç. Dr. Mustafa KARA'ya, çalışma sÜresince tÜm zorlukları benimle göğüsleyen ve hayatımın her evresinde bana destek olan değerli aileme sonsuz teŐekkürlerimi sunarım.

Doğan SUBAŞIOğLU
anakkale, Eylül 2022

ÖZET

SURİYELİ GÖÇÜNÜN TÜRKİYE’DE SİYASAL KUTUPLAŞMAYA ETKİSİ: BURSA İLİ ÖRNEĞİ

Doğan SUBAŞIOĞLU

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Tezi

Danışman: Doç. Dr. Mustafa KARA

08/07/2022, 292

Türkiye tarihinde, siyasetin, ekonominin, toplumsal hayatın ve gündelik hayatın önemli konularından biri olan göç olgusu, 2011 yılında başlayan Suriyeli göçü ile yeni bir boyut kazanmıştır. Tarihinde benzeri olmayan bir tecrübeyi göğüsleyen Türkiye için bu göç, yeni bir takım soru ve sorun alanlarını da ortaya çıkartmaktadır. Özellikle Suriyelilerin Türkiye’deki kalış sürelerinin artması, siyasal, ekonomik ve toplumsal bir takım endişelere neden olmaktadır. Artan bu endişeler zaman içerisinde siyasal alana taşınmakta ve siyasal kutuplaşmalara konu olmaktadır. Bu çalışmanın hareket noktasını da Suriyeliler ve onlarla ilgili tüm bu endişelerin Türkiye’deki siyasal kutuplaşmayı etkileyip etkilemediği sorusu oluşturmaktadır. Çalışma gerçekleştirilirken, Suriyelilerin Türkiye’ye göçü ve Türkiye’de yerleşimleri hakkındaki siyasal ve toplumsal tartışmalar başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Bu tartışmaların yanında çeşitli bilimsel çalışmalarda da değinilen; çalışma hayatına katılımları, toplumsal uyum ve kabul süreçleri, sağlık ve eğitim gibi kamusal hizmetlere ulaşmaları, yerleşim sorunları gibi alanlar da araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu alanların toplamında bir bütün olarak Suriyeli göçünün, Türkiye’deki siyasal kutuplaşmayı siyasal, sosyal ve ekonomik açıdan etkilediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu etkinin nasıl olduğunu açıklamak için amaçlı örneklem yöntemi ile Bursa ilinde, vatandaşlar, muhtarlar, büyükşehir belediye meclis üyeleri ve partilerin il yönetimleri ile yapılan görüşmelerde, bu alanlara ilişkin görüşler toplanmıştır. Toplanan veriler içerik analizi tekniği ile nitel araştırma programı MAXQDA Pro programı yardımı ile analiz edilmiştir. Çalışma bir taraftan siyasal kutuplaşmanın Suriyeli göçüne yaklaşımını ortaya

koyarken, Suriyeli göçüne ilişkin tartışmaların siyasal kutuplaşmanın çehresindeki değişimleri göstermesi bakımından da önemli sonuçlar ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Geçici Koruma Statüsü Kapsamındaki Suriyeliler, Siyasal Kutuplaşma, Toplumsal Uyum ve Kabul, Türkiye’de Göçler ve Siyasal Kutuplaşma, Küresel Göç Hareketleri

ABSTRACT

THE EFFECT OF SYRIAN MIGRATION ON POLITICAL POLARIZATION IN TURKEY: THE CASE OF BURSA

Doğan SUBAŞIOĞLU

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Doctoral Dissertation in Social Science

Co-supervisor: Doç. Dr. Mustafa KARA

08/07/2022, 292

The phenomenon of migration, which is one of the important issues of politics, economy, social life and daily life in the history of Turkey, gained a new dimension with the Syrian migration that started in 2011. For Turkey, which has faced a unique experience in its history, this migration also raises a new set of questions and problems. In particular, the increase in the length of stay of Syrians in Turkey causes some political, economic and social concerns. These increasing concerns are carried over to the political field over time and become the subject of political polarization. The starting point of this study is the question of whether Syrians and all these concerns about them affect the political polarization in Turkey. While the study is being carried out, the political and social debates about the migration of Syrians to Turkey and their settlement in Turkey constitute the starting point. In addition to these discussions, various scientific studies also mentioned; Areas such as their participation in working life, social cohesion and acceptance processes, their access to public services such as health and education, and settlement problems are also included in the research. In the sum of these areas, the result is that the Syrian migration as a whole has affected the political polarization in Turkey politically, socially and economically. In order to explain how this effect is, opinions on these areas were collected in the interviews held with the citizens, headmen, metropolitan municipality council members and provincial administrations of the parties in Bursa with the purposeful sampling method. The collected data were analyzed with the help of the content analysis technique and the qualitative research program MAXQDA Pro. While the study reveals the

approach of political polarization to Syrian migration, it also reveals important results in terms of showing the changes in the face of political polarization.

Keywords: Syrian Migrants, Political Polarization, Social Cohesion and Acceptance, Migration and Political Polarization in Turkey, Global Migration Movements

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ETİK BEYAN.....	i
TEŞEKKÜR.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	Xi
TABLolar DİZİNİ.....	Xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xvi
BİRİNCİ BÖLÜM	
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	
	1
1.1. Göç	2
1.1.1. Başlıca Nedenleri	5
1.1.2. Türleri	10
1.1.3. Tarihteki Büyük Göç Hadiseleri	14
1.1.4. Siyasal ve Toplumsal Yapı Üzerindeki Etkileri	19
1.2. Siyasal Kutuplaşma	22
1.2.1. Elit Düzeyde ve Bireysel Düzeyde Kutuplaşma	26
Elit Düzeyde Kutuplaşma	26
Bireysel Düzeyde Kutuplaşma	30
1.2.2. Nedenleri	37
1.2.3. Toplumsal Yapıya Etkileri	41
İKİNCİ BÖLÜM	
KURAMSAL ÇERÇEVE/ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	
	45
2.1. Göç Kuramları	45
2.1.1. Temel Kuramlar	46
2.1.2. Çağdaş Kuramlar	48
2.2. Siyasal Kutuplaşma Kuramları	52

2.2.1. İdeolojik Temelli Yaklaşım.....	53
2.2.2. Grup Temelli Yaklaşım.....	54
2.3. Göç ve Siyasal Kutuplaşma İlişkisi	55
2.4. Göç ve Siyasal Kutuplaşma İlişkisinin Toplumsal Yapıya Etkisi	57
2.5. Türk Siyasal Kutuplaşmasının Çehresi	60
2.6. Türkiye'ye Yönelik Kitlesele Göçlerin Siyasal Kutuplaşmaya Etkisi.....	67
2.6.1. Osmanlı Dönemi Kitlesele Göçler ve Siyasal Kutuplaşma	68
2.6.2. Suriye Göçü Öncesinde Türkiye'de Kitlesele Göçler ve Siyasal Kutuplaşma.....	70
2.6.3. Suriyeli Göçü ve Siyasal Kutuplaşma	72
Arap Baharı ve Suriye İç Savaşı	73
Suriyelilerin Türkiye'ye Göçü	74
Suriyelilerin Türkiye'deki Hukuki Durumu.....	78
Suriyelilere Dair Veriler	80
Suriyelilere İlişkin Tartışmalar.....	83
Suriyeliler ve Medya	99
Suriyeliler ve Siyasal Partiler.....	101
2.7. Türkiye'de Kitlesele Göç ve Siyasal Kutuplaşma İlişkisinin Toplumsal Yapıya Etkisi	106

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

110

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	110
3.2. Kapsam ve Sınırlar	110
3.3. Araştırma Soruları / Önermeleri	111
3.4. Desen ve Çalışma Grubu	112
3.5. Veri Toplama Yöntemi ve Analiz Tekniği	114
3.6. Geçerlilik ve Güvenilirlik	115

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMA BULGULARI

117

4.1. Muhtarlarla Yapılan Görüşmelerin Bulguları	117
4.1.1. Türkiye'ye Kabul	119
4.1.2. Birlikte Yaşam	125

4.1.3. Toplumsal Etkileşim	129
4.1.4. Ekonomik Etkileşim	134
4.1.5. Sağlık Hizmeti	139
4.1.6. Eğitim Hizmeti	142
4.1.7. Siyasal Haklar	145
4.1.8. Güvenlik Kaygısı	151
4.1.9. Suriyeli Algısı	156
4.2. Vatandaşlarla Yapılan Görüşmelerin Bulguları.....	160
4.2.1. Türkiye'ye Kabul	162
4.2.2. Birlikte Yaşam	169
4.2.3. Toplumsal Etkileşim	173
4.2.4. Ekonomik Etkileşim	184
4.2.5. Sağlık Hizmeti	189
4.2.6. Eğitim Hizmeti	191
4.2.7. Siyasal Haklar	193
4.2.8. Güvenlik Kaygısı	200
4.2.9. Suriyeli Algısı	204
4.3. Büyükşehir Belediye Meclis Üyeleriyle Yapılan Görüşmelerin Bulguları	206
4.3.1. Türkiye'ye Kabul	207
4.3.2. Birlikte Yaşam	213
4.3.3. Toplumsal Etkileşim	215
4.3.4. Ekonomik Etkileşim	220
4.3.5. Sağlık Hizmeti	224
4.3.6. Eğitim Hizmeti	226
4.3.7. Siyasal Haklar	228
4.3.8. Güvenlik Kaygısı	233
4.3.9. Suriyeli Algısı	235
4.4. Partilerin İl Temsilcileriyle Yapılan Görüşmelerin Bulguları	237
4.4.1. Türkiye'ye Kabul	239
4.4.2. Birlikte Yaşam	244
4.4.3. Toplumsal Etkileşim	246
4.4.4. Ekonomik Etkileşim	251
4.4.5. Sağlık Hizmeti	254
4.4.6. Eğitim Hizmeti	255

4.4.7. Siyasal Haklar	256
4.4.8. Güvenlik Kaygısı	259
4.4.9. Suriyeli Algısı	261
4.5. Analizler: Çapraz Tablo, İki-Vaka Analizi, Belge Haritası, Kod Haritası, Metin Karşılaştırma Tablosu ve Kelime Bulutu	262

BEŞİNCİ BÖLÜM	
SONUÇ ve ÖNERİLER	283

KAYNAKÇA	293
EKLER	I
EK 1. ETİK KURUL İZİN	II
EK 2. GÖRÜŞME FORMU	III
ÖZGEÇMİŞ	VII

SİMGELER VE KISALTMALAR

G.k.s.k.	Geçici Koruma Statüsü Kapsamındaki
IOM	International Organization for Migration
Çev.	Çeviren
Bkz.	Bakınız
Vd.	Ve diğerleri
Vb.	Ve benzeri
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
Yy	Yüzyıl
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
AK Parti	Adalet ve Kalkınma Partisi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
HDP	Halkların Demokratik Partisi
TEOG	Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sistemi
DP	Demokrat Parti
AP	Adalet Partisi
YTP	Yeni Türkiye Partisi
CKMP	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
MSP	Milli Selamet Partisi
CGP	Cumhuriyetçi Güven Partisi
ANAP	Anavatan Partisi
BOP	Büyük Ortadoğu Projesi
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
GİB	Göç İdaresi Başkanlığı
AB	Avrupa Birliği
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
GKY	Geçici Koruma Yönetmeliği

TEPAV	Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TESEV	Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
ORSAM	Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
ILO	International Labour Organization
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TOKİ	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
HUGO	Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Uygulama ve Araştırma Merkezi
BŞB	Büyükşehir Belediyesi

TABLULAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Muhtarlar – Kod Martis Tarayıcısı	118
Tablo 2	Muhtarlar – 1. Tema Kod Matris Tarayıcısı	120
Tablo 3	Muhtarlar – 1. Tema Göç Yönetimi Kod Matris Tarayıcısı	123
Tablo 4	Muhtarlar – 2. Tema Kod Matris Tarayıcısı	126
Tablo 5	Muhtarlar – 3. Tema Olumlu Kod Matris Tarayıcısı	130
Tablo 6	Muhtarlar – 3. Tema Olumsuz Kod Matris Tarayıcısı	132
Tablo 7	Muhtarlar – 4. Tema Kod Matris Tarayıcısı	135
Tablo 8	Muhtarlar – 5. Tema Kod Matris Tarayıcısı	139
Tablo 9	Muhtarlar – 6. Tema Kod Matris Tarayıcısı	143
Tablo 10	Muhtarlar – 7. Tema Kod Matris Tarayıcısı	146
Tablo 11	Muhtarlar – 8. Tema Kod Matris Tarayıcısı	152
Tablo 12	Muhtarlar – 9. Tema Kod Matris Tarayıcısı	157
Tablo 13	Vatandaşlar – Kod Matris Tarayıcısı	161
Tablo 14	Vatandaşlar – 1. Tema Kod Matris Tarayıcısı	163
Tablo 15	Vatandaşlar – 2. Tema Kod Matris Tarayıcısı	170
Tablo 16	Vatandaşlar – 3. Tema Olumlu Kod Matris Tarayıcısı	174
Tablo 17	Vatandaşlar – 3. Tema Olumsuz Kod Matris Tarayıcısı	176
Tablo 18	Vatandaşlar – 4. Tema Kod Matris Tarayıcısı	185
Tablo 19	Vatandaşlar – 5. Tema Kod Matris Tarayıcısı	189
Tablo 20	Vatandaşlar – 6. Tema Kod Matris Tarayıcısı	191
Tablo 21	Vatandaşlar – 7. Tema Kod Matris Tarayıcısı	194
Tablo 22	Vatandaşlar – 8. Tema Kod Matris Tarayıcısı	200
Tablo 23	Vatandaşlar – 9. Tema Kod Matris Tarayıcısı	205

Tablo 24	BŞB Meclis Üyeleri – Kod Matris Tarayıcısı	206
Tablo 25	BŞB Meclis Üyeleri – 1. Tema Kod Matris Tarayıcısı	208
Tablo 26	BŞB Meclis Üyeleri – 2. Tema Kod Matris Tarayıcısı	213
Tablo 27	BŞB Meclis Üyeleri – 3. Tema Olumlu Kod Matris Tarayıcısı	216
Tablo 28	BŞB Meclis Üyeleri – 3. Tema Olumsuz Kod Matris Tarayıcısı	218
Tablo 29	BŞB Meclis Üyeleri – 4. Tema Kod Matris Tarayıcısı	221
Tablo 30	BŞB Meclis Üyeleri – 5. Tema Kod Matris Tarayıcısı	225
Tablo 31	BŞB Meclis Üyeleri – 6. Tema Kod Matris Tarayıcısı	226
Tablo 32	BŞB Meclis Üyeleri – 7. Tema Kod Matris Tarayıcısı	229
Tablo 33	BŞB Meclis Üyeleri – 8. Tema Kod Matris Tarayıcısı	233
Tablo 34	BŞB Meclis Üyeleri – 9. Tema Kod Matris Tarayıcısı	236
Tablo 35	Partilerin İl Temsilcileri – Kod Matris Tarayıcısı	238
Tablo 36	Partilerin İl Temsilcileri – 1. Tema Kod Matris Tarayıcısı	239
Tablo 37	Partilerin İl Temsilcileri – 2. Tema Kod Matris Tarayıcısı	244
Tablo 38	Partilerin İl Temsilcileri – 3. Tema Olumlu Kod Matris Tarayıcısı	246
Tablo 39	Partilerin İl Temsilcileri – 3. Tema Olumsuz Kod Matris Tarayıcısı	249
Tablo 40	Partilerin İl Temsilcileri – 4. Tema Kod Matris Tarayıcısı	251
Tablo 41	Partilerin İl Temsilcileri – 5. Tema Kod Matris Tarayıcısı	254
Tablo 42	Partilerin İl Temsilcileri – 6. Tema Kod Matris Tarayıcısı	255
Tablo 43	Partilerin İl Temsilcileri – 7. Tema Kod Matris Tarayıcısı	257
Tablo 44	Partilerin İl Temsilcileri – 8. Tema Kod Matris Tarayıcısı	259
Tablo 45	Partilerin İl Temsilcileri – 9. Tema Kod Matris Tarayıcısı	261
Tablo 46	Çapraz Tablo – Cinsiyet	263
Tablo 47	Çapraz Tablo – Yaş	264
Tablo 48	Çapraz Tablo – İkamet	265
Tablo 49	Çapraz Tablo – Göçmen Tanışıklığı	266

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	İki-Vaka Modeli – AK Parti – İYİ Parti/CHP	269
Şekil 2	İki-Vaka Modeli – Vatandaş – Muhtar	270
Şekil 3	İki-Vaka Modeli – Muhtarlar/Vatandaşlar – AK Parti	271
Şekil 4	İki-Vaka Modeli – Muhtarlar/Vatandaşlar – CHP	272
Şekil 5	İki-Vaka Modeli – Muhtarlar/Vatandaşlar – İYİ Parti	273
Şekil 6	Belge Haritası – Siyasal Elitler Arasındaki Mesafeler	274
Şekil 7	Belge Haritası – Muhtarlar Arasındaki Mesafeler	275
Şekil 8	Belge Haritası – Vatandaşlar Arasındaki Mesafeler	276
Şekil 9	Kod Haritası – Temaların Birbirleri ile İlişkileri	277
Şekil 10	Metin Karşılaştırma Tablosu	279
Şekil 11	Kelime Bulutu	280

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2011 Suriye İç Savaşı sonrası başlayan Suriyeli göçü başta Ortadoğu'da ekonomik ve toplumsal yapıları etkilerken, Avrupa ve ABD de bu göçlerden kendilerini koruyacak önlemler almak durumunda kalmışlardır. Suriyeli göçü, bölgesel olarak Ortadoğu ve Anadolu coğrafyası başta olmak üzere, Avrupa kıtası ve Amerika da dâhil etkileri tüm küreye yayılan bir hal almıştır. Ülkelerini terk eden Suriyelilerin yarısından fazlası Türkiye'de bulunmakta; ekonomi, siyaset ve kültür başta olmak üzere çeşitli tartışmalara konu olmaktadır. Yine Suriye'nin komşuları Ürdün ve Lübnan da bu göçlerden olumsuz etkilenmektedir.

Türkiye'ye gelen Suriyeliler sınıra yakın kamplara yerleştirilmişlerdir. Zaman içerisinde silahlı çatışmaların ve siyasi belirsizliklerin devam etmesi nedeniyle kamplardaki nüfus artmıştır. Ancak kampların fiziki şartları, ihtiyacı karşılayamadığından Suriyeliler Türkiye'nin dört bir yanına ve Avrupa'ya gönmeye başlamışlardır. Suriyeli göçü yönünü Avrupa'ya çevirmesiyle sadece Türkiye'nin sınır sorunu olmaktan çıkıp uluslararası bir hale dönüşmüştür.

Suriyelilerin, Türkiye'ye gelişleri farklı bir kültürün Türkiye'ye göçü anlamına gelmektedir. Geldiklerinde hoşgörü ile karşılanan ve savaş mağduru olarak görülen Suriyeliler, kalış sürelerinin uzamasıyla siyasete malzeme yapılmaya tüm kötü gidişattan sorumlu tutulmaya başlanmışlardır. Suriyelilerin Türkiye'de kalıcı olup olmadıkları, siyaset, toplum, ekonomi, kent yaşamı, apartman hayatı, okul hayatı, sosyal alanların kullanımı vb. üzerindeki etkileri tartışılmaya başlanmıştır.

Kitlesel bir göç hareketine siyasal ve hukuksal yönlerden hazırlıksız yakalanan Türkiye, 2013 yılında Göç kanunu hazırlamak durumunda kalmıştır. Siyasi partiler ve temsilcileri, yerel yöneticiler, sivil toplum örgütleri ve sendikaların açıklamaları Suriyeli göçünün yeni bir toplumsal kutuplaşma alanı açtığını göstermektedir. Suriyeli göçünün başladığı yıllarda hükümetin Suriye politikası Türkiye'deki siyasal tartışmaların ana

gündem maddesini oluşturmuştur. Açık kapı politikası Suriyelilerin Türkiye'ye gelmelerinde pozitif bir motivasyon sağlanmıştır. Ancak beklenenden hızlı ve fazla gerçekleşen göç karşısında kamplar yetersiz kalmış, göçmenler Türkiye'nin dört bir yanındaki şehirlere dağılmaları sonucunu ortaya çıkartmıştır. İki topluluğun karşılaşması ve ortaya çıkan sorunlar daha görünür hale gelmeye başlamıştır. Suriyelilerin şehirlerde görünür hale gelmeleri nedeniyle, sosyal alanlar, parklar, apartmanlar, mahalleler, iş yerleri, sokaklar gibi ortak kullanım alanlarında bazı itirazlar yükselmeye başlamıştır. Bu itirazlardan ekonomik olanları, Suriyelilerin hayatlarını idame ettirmek adına çalışmak zorunda olmaları ve piyasanın ucuz işgücü talebini karşılamaları nedeniyle işsizliğin başlıca sorumluları olarak görülmeleridir. Suriyelilere yönelik sağlık ve eğitim hizmetleri de siyasete malzeme edilmiştir. Suriyelilerin Türkiye'de kalıcı hale gelmeye başlamaları siyasal haklar ve vatandaşlık tartışmalarını da tetiklemektedir.

Bu bölümde göç ve siyasal kutuplaşma kavramları incelenmiştir. Göç başlığı altında göç kavramı, nedenleri, tarihteki büyük göç hadiseleri ve siyasal ve toplumsal yapı üzerindeki etkileri konularına; siyasal kutuplaşma başlığında ise elit düzeyde ve siyasal düzeyde kutuplaşma, nedenleri ve toplumsal yapıya etkileri konularına değinilmiştir.

1.1. Göç

Göç olgusunun tüm zamanları kapsayacak bir tanımını yapmak zordur. Her dönemin kendi içerisindeki değişkenleri ile anlaşılabilir bu olgu yakın dönem araştırmalarda uluslararası göçler, zorunlu yer değiştirmeler, beyin göçü, gönüllü göç, düzensiz göç, mülteci ve sığınmacı rejimleri gibi başlıklarla incelenebilmektedir. “İnsanların doğdukları yerden başka yerlere geçici ya da sürekli olmak üzere taşınmasına göç denir” (Memiş ve Bülbül, 2014: 5; Lee, 1966: 49). Bu tanım modern anlamda *yersiz yurtsuz dünya insanının* yer değiştirmesi anlamını taşımamakta, daha çok bireyler üzerinde kalıcı etkiler bırakacak şekilde yer değiştirmeleri tarif etmektedir.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM)'nün hazırladığı göç terimleri sözlüğünde göç, “bir devletin sınırları içinde veya uluslararası devlet sınırlarını geçerek, yaşadığı yerden uzağa

yönelen insan hareketleri” şeklinde tanımlanmaktadır (IOM, 2019: 135). Tanım, insan hareketlerinin neden, süreç ve sonuçlarına bakmaksızın hareket eden insanların tamamını göç tanımının içine dâhil etmektedir. Göçmen tanımı da bu sözlükte, kapsayıcı bir göçmen yaklaşımı (inclusivist definition of migrants) ile çeşitli sebeplerle ister kalıcı ister geçici, ülke içinde ya da uluslararası nitelikte olsun hareketli insanları tanımlamakta kullanılmaktadır (IOM, 2019: 130). Göçmen tanımı da, bu sayede kişilerin yasal statüsüne, hareketin nedenlerine, gönüllü ya da istem dışı olmasına ve hareketin süresine bakılmaksızın kapsayıcı bir yaklaşım ile ortaya konmuştur (Carling, 2017). Nitekim Birleşmiş Milletler de 1 yıldan daha fazla süre ile yabancı ülkeye giden ve burada ikamet eden kişileri göçmen olarak kabul etmektedir (Yaralı Akkaya, 2019: 360). Bu tanımlar yakın dönem toplumsal siyasal gelişmeler ile birlikte nihai olarak gelinen aşamayı teşkil etmektedir.

William Farr, göç konusunda kesin bir kanun ortaya koymanın mümkün olmadığını iddia ederken, aksi düşüncede olan Earnst G. Ravenstein ise aktüel çalışmalarda dahi anılan ‘göç kanunları’ni ortaya atmıştır (Ela Özcan, 2016: 188). Göç üzerindeki çalışmaların ilk örneklerinin çoğu demografik hareketleri konu almaktadır. Fakat göçe dair araştırmalar yapan uzmanlar zamanla sadece demografik hareketler ile sınırlı kalmayarak süreçleri incelemeye odaklanmışlar ve farklı perspektifler ortaya koymuşlardır.

Karpat (2017: 72), göçü zaman itibariyle değerlendirerek; sınırları belli olmayan devletler dönemine ait göçler ve 18. yy sonrasında sınırları belli olan devletler dönemine ait göçler şeklinde ikiye ayırmaktadır. Karpat bu ayırma ile göçü sadece nedenler üzerinden değil, onunun hareketini ve karakterini belirleyen tarihsel anlamda sosyo-ekonomik yapıların etkisini de göz önüne almaktadır. Karpat’ın ikinci kategorisi göçleri, Birinci Dünya Savaşı’na kadarki göçler (Avrupalıların dışarıya göçleri ve sömürge ülkelerinden gelen göçleri), iki dünya savaşı arası göçler ve İkinci Dünya Savaşı sonrası göçler (sömürgecilik sonrası siyasal kargaşanın neden olduğu göçler, işgücü göçleri ve soğuk savaş sonrası göçler) şeklinde üç kategoriye ayırmak mümkündür (Adıgüzel, 2016: 95). Toksöz ise uluslararası emek göçünü incelediği çalışmasında, göç olgusunun 16.yy’dan itibaren işgücü hareketi olarak kavrandığını ifade etmektedir. Özellikle yeni keşfedilen yerlerde çalışmak için büyük miktarda işgücüne ihtiyaç olduğundan Birinci

Dünya Savaşı'na kadarki süreç, göç tarihinde işgücünün kıtalar arası serüveninin tarihi şeklinde de yorumlanabilmektedir. (Toksöz, 2006: 11-15).

Massey v.d. (1993: 432), göç kavramı için yapılan tanımların disiplinlerin kendi sınırları içinde tarif edildiğini, lakin göçü her yönü ile kapsayan ve açıklayan bir teorinin olmadığını ve göçü açıklayabilecek sofistike bir tanıma halen ihtiyaç olduğunu ifade etmektedir. Göç olgusunu uluslararası ve ulusötesi nüfus hareketleri olarak kategorize ederek bu ikisini inceleyen kuramların tahlili ile yeni bir göç kuramına ulaşmayı hedeflemişlerdir. Uluslararası göç kavramına dair analizler, yakın zamanlara kadarki uluslararası göç analizlerinin endüstriyel çağda dövuıldüğünü ve analizlerin bu çağın ekonomik düzenlemeleri, sosyal kurumları, teknolojileri ve demografisinin etkisi altında kaldığını belirtmektedirler (Castles, 2010: 1565). Dolayısıyla post-endüstriyel ve soğuk savaş sonrası dünyanın önceki bağlamlardan farklı olarak yeni bir göç tanımına ve yaklaşımına ihtiyacı bulunmaktadır (Castles, 2010: 1566).

Göç olgusunu yakın dönem gelişmeler ile birlikte inceleyen Castles ve Miller, 1945 yıllarından itibaren artan uluslararası göçe vurgu yapmaktadır. Analizlerinde tüm göç teorilerinin belirli zamanlarda bazı göç olaylarını açıklayabildiklerini, fakat gelinen noktada uluslararası göçün özelliklerinin hem biçim hem de kapsam yönünden farklılaştığını ve genişlediğini saptamaktadır. Küreselleşmenin doğası gereği bu artışın ortaya çıktığını ve göç tartışmalarına yeni zeminler kazandırdığını belirten Castles ve Miller, uluslararası göçün yeni kriterlerini beş özellikte toplamıştır; göçün küreselleşmesi, göçün hızlanması, göçün farklılaşması, göçün kadınsallaşması ve göçün siyasallaşması (Castles ve Miller, 2008: 7-14).

Faist (2003: 57-58), uluslararası göç ve ulus-ötesi göç üzerine incelemelerinde göçün mikro, mezo (orta) ve makro düzeylerde eğilim sergilediğini belirtmektedir. Göç, mikro düzeyde bireysel değer ve beklentilerden, mezo düzeyde kolektif ve toplumsal bağlardan; makro düzeyde ise ekonomik, siyasal, kültürel ve demografik fırsatlardan etkilenmektedir. Faist, temel sorgulamasını 'neden bu kadar az mekândan göç eden bu kadar çok göçmen var?' şeklindeki bir soru ile başlatır. Onun bu soruya bulduğu cevap

mezo düzeydeki ağ ilişkilerinin göçün karakterini değiştirdiği ve ulus-ötesi göçlerde en etkili yapıyı oluşturduğu yönündedir (Gezici Yalçın, 2017: 20). Gardner ise mikro seviyede verilen kararların mutlak suretle makro faktörlerin etkisi ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Gardner, 1981; akt. Şenol Sert, 2016: 42).

Göç tartışmalarında yakın dönem araştırmaların ağırlıklı konularından bir diğeri ise psikolojik açıdan göç konusudur. Çeşitli disiplinlerden araştırmacıların daha fazla eğildiği bu noktaya ilgi giderek artmaktadır. Göçün psikososyal boyutları, yakın dönem göç araştırmalarında uyum ve entegrasyon konuları bağlamında ortaya konulmaktadır. Göçün bireyler üzerinde stres, anksiyete ve yüksek düzeyde depresyon belirtileri gösterdiği yönündeki araştırmalar (Tuzcu ve Bademli, 2014: 62) özellikle uzun süreli göç politikaları açısından anlamlı katkılar sağlamaktadır. Sonuç itibariyle göç, bireyin psikolojik durumundan başlayıp topluma, ekonomiye ve siyasala dair olan hemen her şeyi etkileyen bir olgudur (Ekici ve Tuncel, 2015: 11). 21.yy göç konusunu tanımlamak içinse sadece bu açıklamaların yeterli olmadığı ve dünyanın bir *göçler çağına* evrildiği tezleri ortaya atılmıştır (Castles ve Miller, 2008: 3-24). Bu bağlamda göçün nedenlerinin incelenmesi gerekmektedir.

1.1.1. Başlıca Nedenleri

Göçler, literatürde ortaya çıkış nedenlerine göre doğal, ekonomik ve siyasal nedenlere bağlı olarak incelenmektedirler. Göç konusu genel itibariyle ekonomik ve siyasal çatışmalar ekseninde ele alınmaktadır. Böyle olmakla birlikte insanlar tarihte ilk olarak çevresel faktörler nedeniyle göç etmek zorunda kalmışlardır. Deprem, volkanik olaylar, kuraklık, sel vb. doğa olayları insanların yaşadıkları yerleri terk etmesini gerektirmiştir. Çevresel nedenlerle gerçekleşen göçlerin aktörleri ‘çevresel mülteciler’ ya da ‘iklim mültecileri’ şeklinde açıklamaktadır. Ancak bu kavramların ortaya çıkışından önce de çevresel şartlar göçü etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir (Williams, 2008: 507).

Çevresel mülteciler, belirgin bir çevresel bozulma sonucunda insanların varlıklarının tehlikeye girdiği, geçici veya kalıcı biçimde yaşadıkları yerleri terk eden

insanları tanımlamaktadır (Bates, 2002: 466). Myres (1986: 253-254), çevresel göçlere dair yakın zamanın bir analizini yaparken, azalan geçim kaynağı, doğal kaynakların yaşayan kitlenin kapasitesine oranla yetersizliği, ormansızlaşma, gıda kıtlığı, gibi nedenlerle yaşadıkları yeri terk eden milyonlarca insanın siyasi ya da ekonomik açıdan değerlendirilmelerinden önce doğal nedenler açısından ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Doğal kaynakların etkin biçimde kullanılmaması ve gün geçtikçe insan ihtiyacına cevap verilememesi nedeniyle 2050 yılına kadar 200 milyon kişinin yaşadıkları yeri terketmek zorunda kalacağı iddia edilmektedir (Morissey, 2012: 37).

Ekşi (2016: 9), uluslararası hukuki düzenlemelerde iklim ve doğal şartlar nedeniyle yerini değiştirmek zorunda kalan insanların göçmen olarak kabul görmediklerini belirtmektedir. Bu şekildeki bir göç tanımının BMMYK tarafından tanımlanan mülteci kavramına uygun olmadığını ve hukukta yerinin dahi olmadığını ifade etmiştir. Çevre ya da iklim mülteciliği kavramları konusunda Castles ve Miller (2008: 147), konuya felaket senaryosu şeklinde yaklaşmayı uygun görmemekte ve iklim nedeniyle ortaya çıkan hareketliliği göç olarak okumanın bazı yanlış anlamaları ortaya çıkarttığını savunmaktadırlar. Onlara göre bu sebepler ile yer değiştiren insanların ana amacı göç etmek değildir. Şartların daha kötüye gittiği durumlarda, aynı bölgede yer değiştiren bu insanların sınır dışına nadiren çıktıkları söylenebilir. Dolayısıyla bu insanların ülke dışına çıkma eğilimleri son seçenektir ve bu çok istenerek tercih edilmemiştir. Ayrıca bu gibi çevresel faktörler sonucu hareket eden insanların göç konusunda esas nedenler olarak ekonomik ve siyasi nedenler üzerindeki dikkatin dağılmasına da neden olmaktadır (Afifi ve Warner, 2008: 9). Warner vd. (2010: 691) çevresel faktörler nedeniyle gerçekleşen göçlerin tarihsel örnekler ile aynı sonuçları doğurmasının da pek mümkün olmadığını ifade etmektedirler. Onlara göre, 21. yy açısından çevresel faktörler nedeniyle göç eden insanları göç olgusunun bir takım yeni zorlukları beklemektedir.

Göçün ikinci önemli nedeni siyasi sebeplerdir. Göç tarihi çalışmalarında göçün nedenleri konusunda hukuki açıdan en fazla zikredilen konu siyasi nedenlerdir. Göç olgusu değerlendirilirken, kavramların birbirinin yerine kullanılması, yanlış ayrımlara ve tartışmalara neden olabilir. Bu sebeple, göçmen genel itibarıyla göç konusunda mülteci ve sığınmacı kavramlarını da kapsayan bir anlam ile kullanılmaktadır (UNHCR, 2016: 2).

Siyasal nedenlerle devletlerin yönetimini elinde bulunduran bir etnik grubun ülke içerisinde diğer etnik azınlıklara yaşama hakkı tanımaması sonucunda ortaya çıkmaktadır (Karpas, 2017: 78). Özellikle milli devletlerin ortaya çıkışı ile kendini gösteren bu anlayış, 20. yy başındaki göçlerde etkili olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sonrasında İmparatorlukların çözülüşü ve milliyetçilik akımlarına bağlı olarak yeni devletler ortaya çıkmıştır. Bu devletler, ulus temelli ortaya çıktıkları için farklı etnik kökenden insanları ayırmak ve homojen bir yapı oluşturmak istemişlerdir. Dolayısıyla bu döneme siyasal nedenlerle göçler damga vurmuştur (Abadan-Unat, 2017: 76). Osmanlı Devleti sonrasında Balkanlardan Türk ve Müslüman göçleri; Yunan, Polonyalı, Macar, Bulgar, Sırp ve Yahudilerin yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalmaları; Rus Devrimi nedeniyle iç savaştan kaçan Beyaz Ruslar; Nazi baskısı ve zulmünden kaçan Yahudiler bu duruma örnek oluşturmaktadır (Adıgüzel, 2016: 97).

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından 20. yüzyılın son çeyreğine girildiğinde de siyasi istikrarsızlık, insan hakları ihlalleri, iç savaşlar, etnik savaşlar, işgücü talebi azlığı, can güvenliği korkusu gibi nedenlerden yer değiştirmeler devam etmiştir. Bu nedenler 21. yy içinde güncelliğini korumaktadır. Bu dönemin göç hareketlerini anlamada; küreselleşmenin etkisi, İran devrimi, İran-Irak savaşı, Doğu Blok'unun çöküşü, Yugoslavya'nın dağılışı, Afganistan Savaşı, Arap Baharı, Suriye iç savaşı (Deniz, 2014: 178) gibi gelişmeler yardımcı olmaktadır. Bu başlıklar yakın tarihli göçlerde siyasal sebeplerin etkilerini göstermektedir.

Siyasal nedenlerle göçler, iç çatışmalardan ve askeri müdahalelerden kaynaklanmakta ve 21. yüzyılda dünyanın bütün coğrafyalarında görülebilmektedir. Sadece ülkeler arası değil ülke içerisinde de milyonlarca insan bu nedenlerle göçe zorlanmaktadır. Suriye iç karışıklıkları neticesinde 21. yy en büyük kitlesel göçü yaşanmıştır. Suriye'de 2011 yılı itibariyle başlayan hareketlilik, hem ülke içerisinde hem sınır dışına milyonlarca insanın göç etmesi ile sonuçlanmıştır. 2019 yılı verilerinde 5,6 milyon insan bölge ülkelerine, 6,6 milyon insan da ülke içerisinde yerinden edilmiştir (UNHCR, 2019).

Siyasi nedenlerle yerinden edilmiş kişilerin gözünden değerlendirilme yapıldığında, onları göçe zorlayan ilk neden hayatta kalma isteğidir. 1961 yılı Doğu Türkistan'daki Uygurluların bir kısmı Çin zulmü nedeniyle yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalmışlardır. Bu terk edişin temel nedeni ise insanların can güvenliğinin tehlikede olmasıdır. (Günay vd., 2017: 40). Can güvenliği tehlikede olan bu insanların zorunlu biçimde yaşadıkları yeri terk etmeleri hâlihazırdaki sosyal hayatlarının da terki anlamına gelmektedir. Sevdiklerini, yakın çevresini, dilini, kültürünü, işini, eğitimini, hayat standardını ve yaşadığı şehri de geride bırakmak zorunda kalmışlardır. Dolayısıyla siyasal çatışmalar ile ortaya çıkan göç süreçleri, “gönüllü” göçten oldukça farklıdır (Bilici ve Yeşildal, 2014). Siyasal faktörlerden dolayı göç eden insanların ilk isteği hayatta kalmaktır. Dolayısıyla göç edilen yer açısından bakıldığında göç eden insanların yaşamlarını finanse edebilmeleri öncelikli konu olmaktadır. Dolayısıyla ekonomik ve siyasal nedenlerle göç edenlerin ortak kaygıları yaşamlarını finanse etmektir (Akalin, 2016: 89).

Ekonomik sebeplere göç eden insanlar, daha iyi yaşam olanaklarının ve hayat standartlarının olduğu yerleri tercih etmektedirler. Bu tercih Ravenstein'in göç modellemesinin de temelini oluşturmaktadır. Kısa ya da uzun mesafeli, kalıcı ya da geçici şekillerde gerçekleşen göçlerin temeli ekonomik olanaklarla yakından ilişkilidir (Çağlar, 2018: 32). Ekonomik nedenli göçler, 18. yy sonrasına damgasını vurmuştur. Bu dönemin hazırlayıcısı olarak 16. yy'da küresel sermaye sisteminin dinamikleri harekete geçmiştir. Dolayısıyla “üretimin yeniden örgütlenmesi yaygın bir köle emeğini gerekli” (Toksöz, 2006: 12) kılmıştır. 18. yy'a kadarki sürede Kuzey ve Güney Amerika'nın köle ihtiyacı Afrika'dan sağlanmıştı (Toksöz, 2006: 12). Yine bu yüzyıllarda, Avrupa'dan da milyonlarca insan Amerika'ya göç etmiştir. Özellikle dinsel ve siyasal baskılardan kaçanlar ve “toplumun kabul görmeyen fertleri” bu dönemde Amerika'ya göçedenlerdir (Yücel Yönlü, 2018: 24). 1821-1924 yılları arasındaki yüzyıllık bir süre içerisinde toplam 55 milyon Avrupalı denizaşırı yollar ile kendilerine yeni yaşam yerleri bulmuşlardır (Abadan-Unat, 2017: 75).

Kölelik sistemi, köleliğin ardından sözleşmeli işçilik adı altında devam etmiştir. İngilizlerin şeker plantasyonlarında ve maden ocaklarında çalışmalarını için Hindistan'dan;

Hollandalılar inşaat işçilerini Çin'den, Japonya'dan Amerika'da, Brezilya'da ve Peru'da çalışması için işçiler toplanmıştır (Castles ve Miller, 2008: 75-76). Köle ticareti ile eş zamanlı olarak merkez ülkelerde de kırdan kente ve oradan da yoksulluk nedeniyle Kuzey Amerika ve Güney Amerika'ya göçler gerçekleşmiştir. Bu göçler 19. yüzyıl ortalarına kadar devam etmiştir (Toksöz, 2006: 13-14). 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra göçler vize, pasaport ve sınır kontrolü gibi gelişmeler ile anılmaya başlamıştır. Dolayısıyla işgücü göçünde yerli-yabancı ayırımının da başlangıcı bu döneme denk düşmektedir (Akalin, 2016: 93).

İşgücü göçü, 1950 sonrasında da sermaye sisteminin yapısına uygun şekilde yeni yöntemlerle gerçekleşmiştir. Batı Avrupa, Amerika ve petrol üreten Ortadoğu ülkeleri ekonomilerini verimli kılmak amacıyla işgücü ithaline yönelmişlerdir (Abadan-Unat, 2017: 77). Bu dönemde gelişmiş ülkelere yönelik çevreden gelen göç hareketleri bir taraftan ekonomik verimliliği artırırken diğer taraftan küresel bir göç hareketinin istencini oluşturan temelleri de atmıştır.

1960'lı yıllar ile başlayan Avrupa'ya emek göçü, işgücü ihtiyacının sermaye sistemi açısından ne kadar önemli olduğunu gösteren yıllardır. 1980 yıllarına kadar süren işgücü göçü bu yıllarda azalma göstermiştir. Bu azalışta özellikle göçmen politikalarının seçici bir yaklaşım ile oluşturulması etkili olmuştur. 1950-1960 yıllarında işgücü göçü ile başlayan süreç, 1970 yıllarında aile birleşimleri, devamında ise yerleşik hale gelen göçmenlerin akrabaları ve yakın çevresi ile devam etmiştir (Canatan, 2013: 318-219).

Avrupa'nın "konuk işçi" olarak ithal ettiği işgücü ihtiyacı sadece bu sınırlar ile kalmamış ve uluslararası göçün artışında önemli bir rol oynamıştır. Misafir işçilerin oluşturduğu "göçmen ağları" göç ekonomisinin daha ucuza mâl edilmesini sağlamış ve göçmen dayanışmasını arttırmıştır. Göçmen dayanışması hem ekonomik hem de psikolojik açıdan göç etmek isteyen insanların artışını sağlamıştır (Massey vd., 1993: 448-449).

1.1.2. Türleri

Göçler farklı nedenler ile ortaya çıkmış olsalar da sahip oldukları yapılar, coğrafyalar, çevresel etkiler vb. gibi çok çeşitli bir ağın içerisinde değerlendirilebilir. Ayrıca göçe sadece neden odaklı bir açıklama sürecin sonraki adımlarını yorumlamada yanlışlıklar gösterebilir. Bu açıdan göçün biçimsel açıdan da değerlendirilmesi gerekmektedir. Petersen (1958: 259-264), göç tiplerini ilkel, zorlama ile yapılan göç, yönlendirilmiş göç, serbest göç ve kitlesel göç türü olarak beş kategoride incelemiştir. Bu tipolojide, ilkel göç zaman olarak eskilik anlamı taşımak yerine daha çok itici faktörler olarak çevre şartlarının bireyleri göç etmeye sevk etmesi anlatılmaktadır. Zorlama ile yapılan göçlerde, ilk göç tipinden farklı olarak sosyal durumun dayattığı baskılar sonucunda ortaya çıkan hareketliliklerdir. Yönlendirilmiş göç, göç edilen ülkeye göçün nasıl olacağını tüm şartlarının ve sürecinin belirli olmasıdır. Serbest göç, göç kararının tamamen bireye ait olduğu göç faaliyetlerini açıklamaktadır. Kitlesel göçler ise serbest göçler sonucunda oluşan ve bir anlamda göçmenlerin tetikledikleri daha fazla göç eden bireylerin ortaya çıkışını açıklamaktadır.

Göç yazını içerisinde göç tanımında olduğu gibi göç türlerinde de belirli bir kabul yoktur. Daha çok tüm göç süreçleri incelenerek göç türlerinin tamamı ortaya konmuştur. Göçü mekânsal olarak bireyin yer değiştirmesi şeklinde ele alırsak temel ayrım iç göçler ve dış göçler şeklinde başlamaktadır. İç göçler bir ülkenin kendi sınırları içerisinde gerçekleşen nüfus hareketleridir. Bu hareketlerde ülke nüfusu değişmemektedir. Buna karşılık, ülke içerisinde istihdam olanakları daha iyi olan kent merkezlerine göç eden insanların sayısı artmaktadır (Sayın vd., 2016: 2). İç göçlerin en önemli nedeninin kentleşme eğilimine bağlı olarak hayat standartlarının kent merkezlerinde daha iyi olmasıdır. Fakat bu durum göçün miktarını salt şekilde belirlememektedir. Bu seçeneğin özellikle nüfus artış hızı fazla olan ülkelerde görülmesi demografik faktörlerin de iç göçlerin bir diğer önemli faktörü olduğunu göstermektedir (Dökmeci ve Koramaz, 2017: 14). İç göçlere dair incelemeler aktüel anlamda uluslararası göçlerin daha popüler bir inceleme alanı oluşturması nedeniyle literatürdeki ağırlık uluslararası göçe kaymaktadır. Fakat ülke bazlı araştırmalar göstermektedir ki iç göçler uluslararası göçlere nazaran hem sayıca daha fazla hem de hukuki düzenlemeler açısından engellenmediğinden sürekliliği

kesintiye uğramamaktadır (Bartram vd., 2017: 192). Bu bakımdan iç göçler dış göçlere nazaran toplumun yapısında daha dinamik bir aktör olarak yer almaktadır.

Diğer bir ayırım gönüllü ve zorunlu göçler şeklinde yapılmaktadır. Gönüllü göçler, daha çok bireylerin yaşadıkları yerin memnuniyet düzeyinin düşük olduğu durumlarda karşılıklarına çıkan fırsatları değerlendirmek istemesi ile gerçekleşmektedir. Gönüllü göçmenler, yaşadıkları ülke de iş imkânları ve hayat standardının istedikleri seviyede olmaması ve ülke içerisindeki ekonomik dengesizlikten etkilenerek şartların daha iyi olduğu bir ülkeye doğru harekete geçmektedir. Beyin göçü ya da kalifiye olmayan işgücü göçü örnek gösterilebilir (Yılmaz, 2014: 1687). “Yüksek düzeyde eğitime ve buna bağlı olarak niteliğe sahip işgücünün, en genel anlamda daha iyi yaşam ve çalışma olanakları sunan ülkelere gitmesi olarak tanımlanabilecek beyin göçü” (Gökbayrak, 2008: 72) gönüllü göçe uygun örneği oluşturmaktadır.

Gönüllü göçe nazaran zorunlu göç daha çok siyasal çatışmalar ve doğal nedenlere bağlı olarak yerini değiştirmek zorunda kalan göçmenleri anlatmada kullanılmaktadır. Bireylerin kendi iradelerine bağlı göçler daha çok ekonomik faktörlerin etkisi altındayken, zorunlu göç daha çok siyasal belirleyicilerin etkisi altındadır (Ekici ve Tuncel, 2015: 14). Siyasal belirleyiciliği yalnızca yakın zamanlı siyasal çatışmalar olarak anlamamak gerekir. Özellikle Osmanlı döneminde iskân politikası devletin asli unsurlarından biridir. Şöyle ki fethedilen yerin tarımsal anlamda üretime sokulması işlevi Osmanlı İmparatorluğu için can alıcı öneme sahiptir. Dolayısıyla siyasal bir gücün şiddet dışında da kullanıldığı dönemlerin olduğu hatırlatılmalıdır (Erder, 2018: 24). Zorunlu göçler bireyleri sosyal nedenlerle göçe zorlayan durumların sonucunda gerçekleşmektedir. Nazilerin, Yahudilere karşı uyguladıkları politikalar örnek gösterilebilir (Adıgüzel, 2016: 27). İlk olarak teşvik edici şekilde gerçekleşen bu göçler, zamanla zorlama haline gelmiştir.

Castles (2003: 14-17), zorunlu göçün literatürde üç farklı şekilde ele alındığını belirtmektedir; siyasal kargaşalara bağlı göçler, doğal ve çevresel faktörlere bağlı göçler ve özellikle sömürü amacıyla insan ticareti anlamında göçler. Zorunlu göçe ilişkin bu ayırımı küresel bir göç hareketliliğini açıklamada yeterli görmeyen Castles, güvenlik endişeleri

bağlamının ve ekonomik nedenler ile göç edenlerin zorunlu göç ile birlikte düşünülmesi gerektiğini belirtmektedir. Güvenlik endişeleri 11 Eylül saldırıları sonrasında ulusal güvenlik tartışmalarını alevlendirmiş ve göçmenler ulus-ötesi bir tehdit olarak algılanmaya başlanmıştır.

Göçler, düzenli ve düzensiz şeklinde de sınıflandırılmaktadır. Düzensiz göçü çatı bir kavram olarak belirtmek mümkündür. Düzensiz göç en geniş anlamıyla “sınır ötesi insan hareketlerinin, devletler tarafından kontrol edilemeyen ve gözetlenemeyen kısmıdır” (Atasü-Topçuoğlu, 2016: 501). Düzensiz göç kavramı yerine kayıtsız göç kavramı kullanılsa da yasadışı göç kavramının kullanımı eleştirilmektedir. Yasa dışı göç insanların yasa dışı olamayacağı fikri üzerinden hareketle kavramın gerçekçi bir temele oturmadığı iddia edilmektedir. Yasa dışı göç kavramı bazı hükümetlerin ve bazı çıkar gruplarının düzensiz göçmen üzerindeki meşru yaptırımları kolaylaştırması bakımından kullanılmaktadır. Lakin kayıt dışı göç kavramı yasal prosedürler açısından uygun görülen göçmenlerin zamanla özellikle vize süresinin geçmesi ile oturma ve çalışma izni olmadan hedef ülkedeki yaşamlarına dair süreçleri açıklama da kullanılmaktadır (Bartram, 2017: 309-311). Düzensiz göçü ortaya çıkartan yasal durumlar; ülkeye giriş, oturma ve çalışma izinlerinden kaynaklanmaktadır. Düzensiz göçün küresel açıdan giderek artış göstermesi ise 1980 yılı sonrasında yine küresel göç politikasında göçmen hareketliliğini kısıtlayıcı yasal düzenlemelere bağlanmaktadır. Sermaye sisteminin mal ve hizmetlerin tüm dünya üzerinde dolaşımını serbest bırakırken, bireylerin hareketi giderek kısıtlanmaya çalışılmaktadır. Bu durum kimlik politikalarıyla, ülke içi işgücü piyasasıyla ve son olarak uluslararası politika ile ilişkilidir (Atasü-Topçuoğlu, 2016: 503-515).

Düzensiz göçlerdeki artış, devletlerin göçmen politikalarını oluştururken kısıtlayıcı bir öngörü üzerinden hareket etmelerinin sonucudur. Bu “geleneğin” başlangıcı 1990 yıllarına kadar götürülebilirse de 11 Eylül saldırıları sonrası esas alınmaktadır. Bu durumu yaratan neden ise güvenlik kaygısının bu saldırılar sonrasında tüm ülkeler tarafından bireylerin terör ile birlikte hareket edebileceklerine dair genel kabul olmuştur. 11 Eylül sonrasında tanınmayan, bilinmeyen ve yabancı olan insanlara karşı güvensizlik bir sonuçtan çok politik olarak tercih edilmiş süreci işaret etmektedir (Balta Paker, 2012: 97-109).

Düzensiz göç ile ilgili veriler açısından da birçok problemle karşılaşmaktadır. Yasal anlamda belirli bir analiz yapabilmeye olanak tanımayan bu göç türüne dair veriler ayrıntılı ve kesin değildir. Bu durumun en temel nedenlerinden birini de hedef ülkedeki ucuz işgücü ihtiyacı açıklamaktadır. Kayıt dışı çalışan bu göçmenlerin özellikle sektörün ve işverenlerin ihtiyaçlarını karşıladığı bir ortamda haklarında herhangi bir şikâyet olmadığı müddetçe bilinmeleri dahi mümkün değildir. İkinci bir neden ise zaman içerisinde devletlerin bu göçmenler için hukuki anlamda geçerli zemin hazırlamasıdır. Bu iki neden araştırmacılar için düzensiz göç üzerindeki incelemelerinde sağlam bir temelden hareket etmelerini zorlaştırmaktadır (Güzel, 2019: 28-32).

Göçler geçici ve kalıcı olarak da sınıflandırılmaktadır. Geçici göç daha çok bireylerin bir süreliğine okumak, çalışmak ve turistik amaçlar ile yer değiştirmesidir. Bu tanıma örnek oluşturan bireylerin zamanla göçün kalıcı faktörlerini ortaya koydukları gözlemlenebilir (Dönmez Kara, 2015: 28). Bireyler ilk olarak geçici süre ile gittikleri ülkelere daha sonrasında kalıcılık anlamında bir takım girişimlerde bulunarak bu ayrımın bulanıklaşmasına katkıda bulunmuşlardır. Bell ve Ward (2000: 89-104), geçicilik-kalıcılık ikilemine dair yaptıkları araştırmada hâlihazırdaki bu ayrımın takibinin güç ve geçerliliğinde de bir takım problemlerinin olduğunu ortaya koymuşlardır. Böyle olmakla birlikte geçici göç hareketliliği yaşlılar arasında mevsimlik göç, haftalık ve uzun mesafeli gidilen göç, ikinci ev sahipliği ve konferans ve kongrelere katılım gibi örnekler geçici göçün içerisinde incelenmektedir. Bell ve Ward geçici-kalıcı hareketlerin günümüz göç sürecinde birbirlerinin tamamlayıcısı olduklarını ve özellikle iki göç hareketinin de bir diğerine geçişi mümkün kılan yapılara doğru evrildikleri sonucunu ortaya koymuşlardır (Bell ve Ward, 2000: 104).

Kalıcı göç türünün dört temel belirtisi bulunmaktadır; belirli özellikleri olan bir insan grubunu oluşturmaları (emekliler, yaşlılar), farklı tarzda hareketlilik özelliklerine sahip olmaları, turist motivasyonları göstermeleri, ekonomik faaliyetlere katılmaları (tüketim harcaması ve emlak piyasası gibi) (Balkır ve Kırkulak Uludağ, 2014: 81). Bu özelliklerden özellikle farklı tarzda hareketlilik özelliklerine sahip olmaları deyimi onların zaman zaman menşei ülkelere zaman zaman da buldukları ülkelere farklı ülkelere

gidebilmeleri şeklinde anlaşılmalıdır. Dolayısıyla geçici ve kalıcı göç durumu küresel çağda göçün bir tarafı olmaktan çok bütünleyendir.

Göç türlerini ayırırken, neden sonuç ilişkileri, göç eden kişilerin özellikleri, göç edilen yerin durumu, göç faaliyetinin yasal durumuna bakılarak düzenli veya düzensiz olması ve son olarak göç faaliyetinin zaman açısından değerlendirilmesi gibi başlıklar ön plana çıkmaktadır. Bu ayrımlarda belirtmek gerekir ki, herhangi bir kategori diğer bir kategori ile iç içe grift bir yapıdadır. Dolayısıyla göç türlerini sınıflandırırken anlaşılması bakımından bir sınıflama yapıldığını söylemek doğru olur. Bunun dışında göç türlerinin birlerinden yalıtılmış olduklarını söylemek imkânsızdır. İç göçe dâhil bir göçmenin sınırı geçtiğinde dış göçe tabi olması, ya da transit bir ülke ve hedef ülke ayrımının göç eden bireylerin etkisi altında olması gibi örnekler bu durumu açıklamaktadır.

1.1.3. Tarihteki Büyük Göç Hadiseleri

İnsanların hareketli yapıları, ticaret, sanat, medeniyet, kültür, devlet ve gelişimlerini yakından etkileyen bir faktör olmuştur. 21. yy göç hadiselerinden bahsederken bu tecrübelerin eski çağlardan itibaren süregelen göç birikimini bünyesinde bulundurduğunu söylemek de yanlış olmaz. Tarihin eski dönemlerinden itibaren göç tecrübelerine bakıldığında yazının icadından önce, Asya'da Türk kavimlerinden başlayan bir göç serüveni ile başlangıç yapılabilir. Bu dönemlerde (M.Ö. 3200'den önceki tarihler) göç eden Türk kavimleri ile oluşan bazı yeni kültürler diğer medeniyetlerin oluşumunda da önemli rol oynamıştır. Özellikle Anav Kültürü (M.Ö. 4000-1000) Mezopotamya'da ortaya çıkan medeniyetlerin oluşmasında önemli rol oynamıştır (Memiş ve Bülbül, 2014: 1-10).

Sümerlerin M.Ö. 3500 tarihlerinde Mezopotamya'ya gelişi köy hayatından şehir hayatına geçişi başlatmıştır (Şahin, 2017: 74). Sümerlerin Mezopotamya'nın siyasal toplumsal yapısını değiştirmesi ile bölgenin önemi artarak çekim merkezi haline gelmiştir. Bunun yanında bölgenin verimli ve yaşanılabilir coğrafyası diğer göçlerin de gerçekleşmesine etki etmiştir. Bölgede Sümerler ile başlayan göç, Sami (Akad, Babil,

Asur), Hint-Avrupalı (Mitanni, Pers), Elam ve Hurriler gibi birçok kavmin de gelmesi ile kültürel açıdan dünya tarihinin birleşik havuzu oluşturmuştur (Sünbül, 2017: 63-64).

Tarihteki önemli göçlerden bir diğeri ise Ege göçleri ya da Deniz kavimleri göçü olarak bilinen göçlerdir. M.Ö. 13. yüzyılın sonları ve 12. yüzyılın başlarında gerçekleşen iki göç hareketi Tunç ve Demir devirlerini de birbirinden ayıran önemli göçlerdir. Temel itibariyle ekonomik nedenlerden kaynaklanan bu göçlerin ilk örneğine daha az kavim dâhil olmuş ve daha çok keşif amaçlı gerçekleştirilmiştir. Ancak ikincisi ve III. Ramses zamanında gerçekleşen Ege göçüne daha çok insan katılmıştır. Yıkıcı etkileri bakımından Hitit İmparatorluğu'nun sonunu getiren bu göçler, ekonomik açıdan önemli gelişmeleri tetiklemiştir (Memiş ve Bülbül, 2014: 118-121). Özellikle yazılı kültüre sahip olmayan bu toplulukların göçleri sonucunda yıkılan devletler ve devlet-sistemi nedeniyle Eski Yakın Doğu ve Anadolu'da neler olup bittiği kayıt altına alınamamış ve M.Ö. 12-8. yüzyıllar arasındaki dönem karanlık çağ olarak adlandırılmıştır. Ekonomik anlamda ise demir madeninin kullanımı ile silah yapımı başta olmak üzere yeni bir dönemin başlangıcı gerçekleşmiştir. Ayrıca göç eden kavimler deniz ticaretini de milletlerarası hale getirmiş, yelkenli gemiler denizlerde boy göstermiştir (Memiş, 2019: 151-152; Eroğlu, 2014: 55). Ege göçlerinin bir diğeri sonucu ise Balkan, Anadolu ve Mısır'daki bir takım göç olaylarını tetiklemesidir. Hz. Musa liderliğinde İbrani göçü olarak bilinen göç yaşanmıştır. Aramiler şehirleri istila etmiş Asur kralları bu sorunlara iki yüzyıl çözüm aramıştır. Yine Aka'ların topraklarını istila eden Dor'lar, nedeniyle Aka'lar Batı Anadolu'ya göç etmiştir. Bir başka yer değiştirmede Frigler, yıkılan Hitit Devleti'nden doğan boşluğu doldurmuşlardır (Memiş, 2019: 161).

Bir diğeri göç hareketi olan Türk göçleri, otlak arayışı ve boylar arasındaki siyasal çekişmelerden kaynaklı olarak gerçekleşmiştir (Memiş ve Bülbül, 2014: 229). Türkler göç için fetih yolunu ve sızma yolunu tercih etmektedir. İlk yöntemde yeni bir coğrafi alanın fethedilmesi söz konusu iken, ikinci yöntemde paralı asker olarak belli bir coğrafya ile ön tanışıklık sağlanmakta ve diğeri de bu sayede göç edebilmektedir (Akçora, 1996: 242).

Kavimler göçü M.S. 4. yüzyılın son çeyreğinden 5. yüzyılın ortalarına kadar devam etmiştir. Kavimler göçü, Hunların Aral Gölü ve Hazar Denizi arasındaki bölgeden itibaren Avrupa'ya doğru başlattığı akınlarında, karşılıklarına çıkan, Ostrogot, Vizigot, Suev, Sakson, Angıl, Frank ve Vandal gibi kavimleri yerinden etmesi ile sonuçlanan hareketler bütünüdür. Hunların ilk akınlarında Roma İmparatorluğu Doğu ve Batı Roma şeklinde ikiye bölünmüştür. İkinci akınlar Batı Roma'ya doğru gerçekleşmiş ve üstünlük sağlanmıştır. Türklerin desteği ile yönetimsel olarak diğer kavimlere üstünlük sağlayan Batı Roma, Hunların Avrupa'dan çekilişi ile bu desteği kaybetmiş ve yıkılmıştır. Kavimler göçü sonrasında Batı Avrupa'nın etnik haritası değişmiş ve Ortaçağ Avrupa'sında feodal beylikler dönemi başlamıştır (Memiş ve Bülbül, 2014: 197; Çapan ve Güvenç, 2017: 632-638).

Coğrafi keşifler sonrasında ise göçler iki şekilde gerçekleşmektedir. Birincisi sanayi devrimine kadar Avrupa ve Afrika kökenli göçlerdir. İkinci göç akını ise sanayi devrimi sonrasında kentlerin, toplumun ve ekonominin değişimine bağlı olarak küresel nitelikteki göçlerdir (Eker, 2008: 39). İlk dönem göçün karakterini Amerika için hammadde tedarik edecek ve tarım çiftlikleri kuracak girişimciler, esnaf ve sanatkârlar ve çiftliklerde çalışmak için giden yerleşimciler oluşturmaktadır. Bu dönemin işgücü açığını kapatmak için Avrupalılardan ziyade Afrika kökenli insanlar kıtaya getirilmiştir. 17. ve 18. yüzyıllarda Amerika'ya gelen beyaz sayısı sırasıyla 250 bin ve 1,5 milyonda kalırken, aynı tarihlerde 10 milyona yakın Afrikalı getirilmiştir. Başka kaynaklarda bu sayının 15 milyon civarında olduğu belirtilmektedir (Toksöz, 2006: 12). Endüstri devrimi ile 19. yüzyıldan itibaren göçler, küresel nitelik kazanmışlardır. Bu dönemde Avrupa'dan göç eden insan sayısı 60 milyon civarındadır. Bu sayının 36 milyon kadarı ABD'ye giderken, 5,7 milyonu Arjantin'e, 5,6 milyonu Brezilya'ya, 6,6 milyonu Kanada'ya, diğer kısmı ise Avustralya ve Orta ve Güney Afrika'ya göç etmiştir (Eker, 2008: 39-44).

Birinci dünya savaşına kadar kölelerin emeği sayesinde ticaretin seyrini değiştiren Avrupalılar, 1850 sonrasında köleliğin kaldırılmasının ardından sözleşmeli işçilik adı altında aynı uygulamaları sürdürmüşlerdir. Avrupa'dan göçler dışında bu dönem göçler ticaretin konusu haline gelmiştir (Castles ve Miller, 2008: 71-75; Toksöz, 2006: 12-13). Avrupa içinde emek göçü döngüsü gerçekleşmiş ve Batı Avrupa'dan Amerika'ya giden

göçmenlerden boşalan iş gücü açığı, Polonya, İrlanda, İtalya gibi kıtanın çevresel ülkelerinden gelen göçmenler doldurmuştur (Castles ve Miller, 2008: 80-81).

Birinci dünya savaşı sonrasında mübadele göçü olarak bilinen ve milliyetçilik akımlarının tetiklediği ulus-devlet yapıları için gerçekleşen göçler imparatorlukların bitişini de özetlemektedir (Abadan-Unat, 2017: 76). Mübadele göçü karşılıklı bir anlaşma çerçevesinde insanların yer değiştirmesidir. Bu bakımdan bu insanların kanaatleri yerine karar alıcıları tarafından belirlenen bu değişim zorunlu göçe örnek teşkil etmektedir (Günay vd., 2017: 46). Türk-Yunan mübadelesi olarak tarihe geçen ve her iki devletin de uluslaşma mitine katkı sunan bu göç şekli dönemin devlet yaklaşımına göre gerekli görülmüştür. Sadece Osmanlı devleti değil, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun dağılması ile ortaya çıkan mübadele göçlerine Yahudi, Polonyalı, Macar, Bulgar, Sırp kökenli nüfusların göçleri de dâhildir (Eker, 2008: 51).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Polonya, eski Çekoslovakya ve Almanya'da savaş nedeniyle yerini değiştiren insanların yerleşimlerinin düzenlenişi 15 milyon civarında bir göç dalgası yaratmıştır (Toksöz, 2006: 24). İkinci dünya savaşı sonrası göçlerin özellikleri sömürgeci devletlerin tasfiyesi ve sömürge altındaki devletlerin bağımsızlıklarını kazanması ve yeni devletlerin ortaya çıkmasıdır. Bu devletlerden Hindistan'ın 1947'de bölünmesinin ardından Pakistan devleti kurulmuş ve 14 milyon insan yer değiştirerek nerede yaşayacağına karar vermiştir (Abadan-Unat, 2017: 76).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'da işgücü ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Savaştan sonra işgücündeki açığı İtalya, İspanya ve Portekiz'den gelen işçiler ile karşılayan Avrupalı devletler (İngiltere-Fransa-Almanya), bu işçilerin maliyetlerinin artması nedeniyle eski sömürgelerindeki işgücünü kullanmışlardır. Almanya gibi sömürgesi olmayan devletler ise Yugoslavya ve Türkiye'den bu açığı temin etmişlerdir. Sözleşmeli işgücü şeklinde gerçekleşen bu göçlerde 10 milyon insan göçetmiştir (Toksöz, 2006: 24-25; Sert, 2018: 507). Abadan-Unat (2017: 77) bu göçleri beşinci göç dalgası olarak nitelendirmektedir. Bu göçlerden, yalnızca Avrupa değil, Birleşik Amerika ve petrol üreten Ortadoğu ülkeleri de ekonomilerini verimli kılmak için yararlanmışlardır.

Göçmen işçi talebi 1973 krizi ile birlikte durma noktasına gelmiştir. Bunun sonucunda 1980-2001 yılları arasında kayıt dışı göçmenler ve mültecilerin sayılarında artışlar görülmektedir. SSCB baskısını yaşayan insanların başka ülkelere gitmek istemesi bu sayının artmasına neden olmuştur. 1989-1998 arasında Avrupa'ya iltica başvurusunda bulunan kişi sayısı 4 milyonun üzerindedir (Toksöz, 2006: 24-25). Soğuk Savaş'ın bitişi SSCB döneminde uygulanan kaynaştırma politikasının sonunu getirmiş ve farklı milliyetten insanların bir arada zorunlu yaşaması durumu ortadan kalkmıştır. Bundan dolayı SSCB dağıldığında, 65 milyon insan kendisine yeni bir yurt bulmak durumunda kalmıştır. Ukrayna, Kazakistan, Özbekistan, Azerbaycan ve Ermenistan gibi ülkelerde bu göçlerden kaynaklı dışlanmalar halen sürmektedir (Eker, 2008: 78).

2000'li yıllar ile göç, güvenlik kaygısı ile birlikte anılan bir gelişme haline gelmiştir. Bu durum, 1973 yılı ile başlayan güvensizlik yaklaşımının doruğa ulaştığı bir sürecin geldiği noktadır. 11 Eylül krizinin ardından göç ve göçmenler, tüm dünyada güvenlik sorunu olarak anılmış ve ülkeler göçü engellemeye yönelik tedbirleri arttırmışlardır (Köşer Akçapar, 2016: 565). Fakat bu engeller 2000 yılında 173 milyon olan göçmen sayısının 19 yıl içerisinde 271 milyona ulaşmasını durduramamıştır. 2003 yılı öngörülerinde dünyadaki göçmen sayısının 2050 yılında 230 milyona ulaşacağı düşünüldürken (Toksöz, 2006: 2), 2019 yılı sonunda 272 milyona ulaşan göçmen sayısı bunun aksini ispatlamaktadır (IOM, 2020: 9). Dolayısıyla göçe karşı alınan engeller ya da kararlar göçü biçimsel ve niteliksel olarak etkilese de durdurmaya yetmemektedir.

2019 yılı itibariyle göçmenlerin menşei ülkelere bakıldığında Hindistan, Meksika, Çin ve Rusya'dan sonra beşinci sırada Suriye'nin geldiği görülmektedir (IOM, 2020: 14). Suriye İç Savaşı nedeniyle göç eden insanlar 21. yüzyılın önemli göç olaylarından birini oluşturmaktadır. Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır başta olmak üzere çevre ülkelere başlayan göç süreci Avrupa devletlerini ve diğer devletleri de içeren bir dünya göçüne dönüşmüştür.

1.1.4. Siyasal ve Toplumsal Yapı Üzerindeki Etkileri

Uluslararası göçler, süreçleri ve sonuçları bakımından bir bütün halinde incelendiğinde giderek artış göstermektedir. Avrupa ülkelerinin çoğunda göçmen sayısı ülke nüfusunun %10'unu aşmıştır (Gezici Yalçın, 2017: 17). 2000 yılında 155 milyon olan göçmen sayısı 2018 yılında 244 milyona ulaşmıştır (IOM, 2018: 13). Dünya nüfusunun %3,3'ne tekabül eden bu sayı, yıllar içerisinde daha fazla insanın göç edeceği düşüncesini de kuvvetlendirmektedir.

Mülteci olmanın yasal anlamda zorlaşmasına karşılık göçün artarak devam etmesi ortaya düzensiz göçmenleri çıkartmaktadır. Dolayısıyla dünya genelinde düzensiz göçmen sayısı göç türleri içerisinde en çok artış gösterendir (Genç, 2018: 78-80; Şenses Özcan, 2015: 27). Bu artışta ulus-devletlerin göçe ve göçmene yaklaşımı da etkili olmaktadır. Küresel kapitalist sermayenin ucuz işgücü ihtiyacı her dönem kendini göstermektedir. Bununla birlikte ulus-devletlerin düzensiz göçmenlere dair kavramsal pratiği de değişmektedir. Devletler, insan hakları temelli bir göç rejimi yerine devletlerin bütünlüğünü zedeleyen göçmenler algısının temel alındığı bir göç politikasını benimsemektedirler. Düzensiz göçmenler, başta Avrupalı devletler olmak üzere çoğu dünya devletinde iç politikanın konusu haline gelmiştir. Göçmenler bu iç politik tartışmalarda devletlerin yaşam alanını tehdit eden bir görünümde algılanmaktadır (Şenses Özcan, 2015: 36).

Bauman (2018: 15), göç olgusunun bir "sorunsal" olarak algılandığını belirtmektedir. Ona göre göç yakın dönem itibariyle insan hayatında bir "konu" olmaktan çok "sorun" anlamında yer almaktadır. Göç bu sayede, devletler ve toplumların başka sorunlarını gidermek adına suiistimal edilebilir bir alan oluşturmaktadır. Göçmenler, insanlık dışı insan gibi görülmelerinden dolayı, toplulukların yapısındaki problemleri unsurları dahi hoş görmede bir metod olarak kullanılmaktadır (Bauman, 2018: 18). Hatta göçmen zamanın politik figürüdür. Bireyin kendi kimliğinin önüne geçen göç kavramı zamanın izinde toplumsal bir konumu izahatta kullanılmaktadır (Gezici Yalçın, 2017: 20). Berting (2018: 60), siyasal münazara ve müzakerelerde, toplumun bozulması ve toplumun

muhtemel korkularının giderilmesi için üretilen politikalarda, göçmenin öteki olarak kurgulandığını belirtmektedir. Bu hususta Kaya (2016: 225-241), göçün güvenlik kaygısı ile birlikte anılması ile 1970 yılları sonrasında Avrupa’da islamofobizmin göçmen karşıtlığının yeni ismi olduğunu belirtmektedir. İslamofobizm algısı sayesinde bu tarihlere kadar destek gören göçmenler ve göç politikaları neoliberal taleplere göre yeniden düzenlenebilmiştir. Dolayısıyla bu kavram ile sadece korku ve güvensizlik değil yeni bir ekonomik ve sosyolojik talep hayata geçirilmektedir.

Göçe karşı alınan tedbirler ve uygulamalar ise göçü durdurmaya yetmemektedir. Castles (2004: 222-223), uluslararası göçün kendine ait birikimine vurgu yaparak, uluslararası göçün üç önemli süreci yaşatmaya devam ettiğini belirtmektedir. Bunlar; göçmen kurumunun önemi, göçmen süreçlerinin kendi kendine yeten doğası ve göçmenlik ve ülkelerin yapısal bağımlılıklarıdır. Bu süreçler sayesinde göç devamlılık oluşturmaktadır. Göçe güvenlik endişeleri ile yaklaşan politikalar ise sürdürülebilir değildir. Göç, ona karşı olan politikalar ile kıyaslandığında daha uzun yaşamsal döngülere sahiptir. Üstelik devletlerin göçmen ihtiyacı da kendi ortaya koydukları güvenlik politikalarını boşa çıkartmaktadır. Göç konusunda geliştirilen sistemler ve direnmelere karşı “dünya toplumu yakın gelecekte kitlesel nüfus hareketleriyle birlikte yaşamayı öğrenmek zorunda kalacaktır” (Castles ve Miller, 2008: 416).

Devletlerin göçe temkinli yaklaşımı yönetilebilir bir insan hareketliliği politikasından ileri gelmektedir. Yasal düzenlemelerde mülteci rejiminin değişmesi sonucunda düzensiz göç artmıştır. Bu durumun önüne geçmek için de NAFTA (Kuzey Amerika Ülkeleri Serbest Ticaret Anlaşması) gibi örnekler ile düzensiz göçün kaynağında çözüm arama yöntemlerine gidilmektedir (Sert, 2018: 519-520). Kaynağa yönelik çözümlere Türkiye-AB arasında imzalanan Geri Kabul Anlaşması örnek teşkil etmektedir. Anlaşma karşılığında Türkiye’ye Avrupa’da vize serbestliği verilecek buna karşılık Suriyeliler Türkiye’de kontrol altında tutulacaktır. Bu anlaşma ile Avrupa’ya düzensiz göçün önüne geçilmiştir (Kutlu vd., 2018: 433-436).

Göçmenler geldikleri yerin toplumsal tartışmalarına konu olmakta ve topluluk ve devlet yapısı için öteki kurgusunun malzemesi olmaktadırlar. 21. yy göç hareketleri piyasa ihtiyacını karşılamak için ortaya çıkarken güvensizlik ortamı ve güvensizlik algısı ile de sarmalanmaktadır (Sirkeci ve Cohen, 2015: 9-17). Kültürel, ekonomik ve siyasi sorunların ana kaynağı gibi gösterilmeleri ise göç rejimlerinin sürekliliğini sekteye uğratmaktadır (Sert, 2018: 522).

Sirkeci (2006: 35-36), 2000'lerin başında göçün değişen üç niteliğine dikkat çekmektedir. Bunlar; göç hacminin büyümesi ve göç alan-veren ülkelerin çeşitlenmesi – göçün kompozisyonunu açıklarken kullanılan misafir işçi, işçi aileleri ve siyasi mülteciler gibi tanımlamalar yeni göçleri açıklamada yetersiz kalması – son olarak da göçün politik alana terörizm tartışmaları ile birlikte eklenmesidir. Bu değişimler, göç etmek isteyen bireyler ve bunu durdurmak isteyen devletler arasındaki gerilimin yeni yüzyılda artacağını ve daha görünür olacağını göstermektedir. 11 Eylül saldırısından sonra başlayan güvenlik ve terör endişesi, göçün bir hareket olmaktan çok bir amaç ile birlikte değerlendirilmesine ve egemenliğe tehdit olarak algılanır hale gelmesine neden olmaktadır.

Bauman (2018: 30-33) güvenlikleştirme kavramının net olmadığını belirterek, kavramın ve algılamının hükümetler için deyim yerindeyse can simidi niteliğinde olduğunu belirtmektedir. Hükümetlerin, güvenlikleştirme adına ortaya koydukları politikalar hayatta kalmalarını sağlamaktadır. Güvenlikleştirmenin bir diğer hedefi ise bireylerin hislerine tercüman olan kayıtsızlık ifadesinin yerleşmesine sunduğu katkıdır. Bu sayede düşünmeyen bireyler, politikacıların güvenlikleştirme adına yaptıklarını kendileri için maksimal fayda sağladığını düşünerek göçün güvenlikleştirilmesinin anlamı ile uğraşmaktan da kurtulmuş olmaktadırlar.

Göç, dışlanma, ötekileştirme ve etnik farklılıkların vurgulanması gibi olumsuz yorumlara maruz kalsa da, küreselleşmesi ile birlikte bu alanlara dair çözüm önerileri de artmaktadır. Devletler ve uluslararası piyasalar tarafından ikili bir sistem içerisinde devam ettirilen göç, yeni dünyanın kültürünü oluşturmada önemli aktörlerden biridir (Castles ve Miller, 2008: 414-421). Avrupa'daki göç deneyimlerinde Soğuk Savaş sonrası göçlerin

entegrasyonu için vatandaşlık hakkının başlarda verildiği, ancak 2000 yıllarından itibaren entegrasyonu sağlanan göçmenlere vatandaşlık hakkı tanındığı görülmektedir. Bu sayede vatandaşlık hakkı politik tasarruflardan uzaklaşarak kanunen şartları sağlayan kişilere tanınan bir hak halini almıştır. (Tezcan, 2018: 103). Bu yaklaşımlar Türkiye’de bulunan g.k.s.k. Suriyeliler başta olmak üzere çeşitli statülerdeki göçmenlerin vatandaşlık haklarını almalarına dair tartışmalarda etkili olmaktadır.

21. yy’da küreselleşme göçün karakteristiğini de etkilemektedir. Bu etkilenmenin sonucu olarak bireyler yaşam planları çerçevesinde doğdukları ülkelerden farklı bir ülkede hayatlarını geçirmeye başlamışlardır (Kaya, 2015a: 18). Abadan-Unat (2017: 352-353), küreselleşme ile birlikte göç örneklerinin çeşitlendiğini dolayısıyla etnik kimliklerde çeşitlenme, düzensiz göç hareketlerinde artış, göçün kadınlaşması, nitelikli geçici göçmenler, yatırımcı göçmenler, emekli göçü, iklime bağlı göç, sınır-aşırı çalışma göçü gibi yeni göç kategorilerinin ortaya çıktığını belirtmektedir. Emekli göçü, yaşam biçimi göçü, iklime bağlı göç gibi kategoriler Avrupa ülkelerinden dışarıya (Güney Avrupa ve Doğu Akdeniz ülkelerine) doğru gerçekleşen göçlerdir (Özbek, 2018: 109). Bu örnekler de küreselleşmenin ve teknolojik gelişmişliğin sonucunda göçlerin birer yaşam savaşından ibaret olmayıp yaşam tercihleri şeklinde de gerçekleşebileceğini anlatmaktadır.

1.2. Siyasal Kutuplaşma

Kutuplaşma kavramı ve tartışmaları, Türkiye’de ve dünyada akademik ve popüler alanlarda sıkça kullanılmaktadır. İki farklı yapının, görüşün ya da iki bireyin karşılıklı bir arada oluşu kutuplaşma için gerekli zemini hazırlamaktadır. Sözlük anlamında sosyo-politik açıdan kutuplaşma; iki karşıt gruba bölünme süreci veya koşulu (Webster’s New World Collage Dictionary, 2013); iki keskin zıt gruba veya fikir veya inanç kümesine bölünme veya bölünmesine neden olma (New Oxford American Dictionary, 2010); birbiriyle çelişen veya karşıt iki gruba ayrılma (Amerikan Heritage Dictionary, 2011) anlamlarını ihtiva eder (Schweighofer, 2018: 71). Kutuplaşma kavramı sosyal bilimler açısından, karşıt ya da çelişen görüşlerin, kabullerin ve eğilimlerin veya bakış açılarının eşzamanlı olarak bir arada olmasını ifade etmektedir (Fiorina ve Abrams, 2008: 566).

Sosyal bir gerçeklik olarak kutuplaşma her alanda kolayca üretilme özelliğine sahiptir. Küçük bir insan grubunda dahi ihtilafli bir konu, rakip cepheler arasında kutuplaşmaya dönüşme ihtimaline sahiptir (Bramson vd.. 2017: 115).

Kutuplaşma kavramı iki farklı birbirine zıt, çatışan grubun veya gücün, biz ve onlar, doğru ve yanlış gibi ön kabulleri ile kendi aralarında güçlü bir motivasyonla toplanmasını ifade etmektedir (Atlee, 2004a). Benzer şekilde kutuplaşmayı grup yapıları üzerinden analiz eden Esteban ve Ray (1994: 824), kutuplaşmanın temel özelliklerini üç başlıkta toplamıştır;

- Her grup içerisinde grubun homojenleşme seviyesi yüksek olmalıdır.
- Gruplar arasında heterojenlik seviyesi yüksek olmalıdır.
- Büyük ve etkili gruplar sayıca az olmalı buna karşın küçük olan gruplar da önemsiz bir derecede olmamalıdır.

Kutuplaşma, uç ideolojik kamplar arasındaki merkezi eğilimlerin etkisinin azaldığı durumlarda ya da karşıt görüşlü bireylerin uzlaşma zeminlerini kaybettiklerinde ikili bir ideolojik dağılım şeklinde ortaya çıkabilir (Epstein ve Graham, 2007: 1). Bu dağılım bireyler ve taraflar arasında uzlaşma zeminin kaybedilmesine neden olurken çatışmayla da sonuçlanabilir. Dolayısıyla karşılıklı iletişimin kaybedilmesiyle basit nezaket kurallarında ve genel kabullerde birliktelik ihtimalleri azalmaktadır. Bu eğilim ‘öteki’ ve ‘yabancı’ imgesini büyütürken, ‘öteki’ni anlamının hayal edilenden çok daha zor olduğu imajını ise kuvvetlendirmektedir (Cleven vd., 2018: 54). Özetle, taraflar arasındaki mesafenin artması ve uçlara doğru eğilim sergilenmesi kutuplaşmanın yaşamsal boyutunu oluşturmaktadır (Erdoğan ve Uyan Semerci, 2018: 6). Popülist bir dil yardımı ile seçkinler ve belirli bir amaç ile yanyana hizalanan halk karşıtlığı, kutuplaşmanın en kolay örneklerinden biridir. Bu kutuplaşmada seçkinler ve halk farklı taraflara indirildiği için halkın kontrolsüz şekilde çeşitlilik ve farklılık yaratmasının da önüne geçilmektedir (McCoy vd., 2018: 20).

Somer ve McCoy (2019: 13), kutuplaşma kavramını politik ve ilişkisel bir süreç olarak görmektedirler. Kutuplaşma, farklılık ve çeşitliliğinin azaldığı veya tek boyuta

hizalandırıldığı; siyasetin ve toplumun biz-onlar fanatizmine indirgenildiği; siyasetin bu açıdan basitleştirildiği bir süreç olarak ele alınmaktadır. Bu açıdan yaklaşıldığında kutuplaşma, ideolojik ya da siyasal uzaklık değil, siyasetin ve sosyal ilişkilerin karmaşık yapısının nasıl basitleştirildiğini göstermektedir. Kutuplaşma, birbiriyle alakasız bölünmeleri tek bir boyuta indirgeyerek hizaya geçirmekte, kesişen bölünmeleri ise zorlayarak iki ayrı zıt ve boyun eğmeyen blok haline getirmektedir (Sommer ve McCoy, 2018: 5).

Kutuplaşmadan bahsederken Bogardus'un geliştirdiği 'sosyal mesafe ölçeği'nden sıklıkla sözedilmektedir. Kutuplaşmanın her ne sebeple olursa olsun uçlar arasındaki uzaklığın anlamlı bir yorumunu ortaya koymak bakımından bu ölçek işlevseldir. Bogardus (1925: 229) ortaya koyduğu bu yaklaşımda sosyal mesafeyi, kişilerin karşılıklı olarak birbirlerini anlama ve hissetme derecesi şeklinde tanımlar. Bu yaklaşım ile ortaya konan çalışmalarda ele alınan kriterin ne olduğuna bakılmaksızın karşılıklı iki kutup arasındaki mesafenin ölçülmesi kutuplaşma tartışmalarındaki ampirik sonuçlar ortaya koyulması bakımından önemlidir.

Amerika'daki kutuplaşma tartışmalarının kongreye bağlılık, oy verme modellerinin analizleri, konular üzerinden tutumların analizi, medya etkisi ve tutumların değişim nedenleri üzerinden analiz edilmesini eleştiren Bramson vd. (2017: 118), bu araştırmaların kutuplaşmanın ne olduğunu tam anlamı ile saptayamadıklarını belirtmektedir. Akademik çalışmalarda da kutuplaşmanın tanım ve terim anlamı yapılmadan gerçekleştirilen analizlerin de aynı şekilde şüpheli olduğu kasındadırlar. Bramson vd. dokuz duyu aracılığı ile kutuplaşmanın nasıl anlaşıldığını araştırmaktadırlar. Bu dokuz duyu sayesinde Bramson vd. (2017: 155), kutuplaşmanın kapsamına işaret ederek henüz tam anlamı ile kavramın kendisini anlatacak düzeyin ortaya çıkmadığını iddia etmişlerdir.

Kutuplaşma alanlarından siyasal kutuplaşma, siyasal gelenek içerisindeki hizipleşmenin dinamiklerini açıklamakta kullanılır. Bu hizipleşmenin en belirgin şekilde kendini gösterdiği durum siyasal partiler arasındaki mesafedir. Siyasal partiler, nihayetinde seçimler yolu ile iktidarı ele geçirmek isteyen yapılardır. Bu yapılar kendi oy kitlesini

konsolide etmek amacını taşıdıklarından kutuplaşma siyasetine başvurmuşlardır. Bu sayede oyların dağılımındaki değişmezlik korunmakta ve siyasal egemen yapı ele geçirilmektedir. Tüm bu süreçlerde parti kutuplaşması olarak seyredilen kutuplaşma toplumsal açıdan bazı sonuçlar ortaya koymaktadır (Kurt, 2015: 196).

Siyasal partiler, siyasal kutuplaşmanın ana aktörleridir. Tarihsel anlamda siyasal partiler, barış ortamından ziyade, siyasal anlamda bir güç savaşının, coğrafyalarda ve toplumlarda farklı şekillerde cereyan eden mücadelenin sonucunda ortaya çıkmışlardır. Duverger (1974: 15), modern siyasal partilerin kökenini 1850 yılı Amerika'sına dayandırmaktadır. O tarihlerden önce siyasa yapıcılığa etki etmesi bakımından “ilk çağ cumhuriyetlerini bölen hizipleri, Rönesans İtalya'sında bir komutan etrafında toplanan orduları, devrim meclisleri üyelerinin bir araya geldikleri kulüpleri ve anayasal monarşilerin mülkiyet esasına dayanan seçimlerini hazırlayan komiteleri” bugünkü siyasal partilerin temelleri ve ilk örnekleri olarak görmek mümkündür. Bu örneklerde partiler belli bir cephenin/hizibin temsilciliği sürecinde oluşmaktadır. Siyasi partiler, modern dönem itibariyle siyasi hayatın karar vericileri ve siyasa yapıcılığının kendisinde birleştiği ‘toplanma merkezleri’dir. Çağdaş anlamı ile siyasal partilerin, politik çoğunluğu kazanarak iktidarı ele geçirmek, üyelerinin resmi olduğu örgütlü yapı şematığı, devlet siyasasının her bir alanını hedefleyen geniş bir bakış açısı ve programına sahiplikleri ve farklı bir politik tercihin nihayetinde genel bir ideolojik kimlik etrafında birleşmişlik şeklindeki dört özelliği öne çıkmaktadır (Heywood, 2015: 320).

Dönem itibariyle toplumun istek ve beklentileri için oluşturulan bu ‘toplanma merkezleri’ tarihsel olarak zorunlu olgular değil (Erdoğan, 2001: 59) zamanla ekonomik ve siyasi gelişmelerin neticesinde pek çok başarısız girişimin sonucunda gelinen noktayı oluşturmaktadır. Bu gelişmelerin ve tecrübelerin neticesinde siyasal partiler kutuplaşma olgusunun vitrinini teşkil etmektedir. Dolayısıyla siyasal partilerin siyasal kutuplaşmaya dair araştırmalarda dinamik ve aktif rolü bulunmaktadır.

1.2.1. Elit Düzeyinde ve Bireysel Düzeyde Kutuplaşma

Siyasal kutuplaşma açısından literatürde elit düzeyde ve bireysel düzeyde bir ayrım bulunmaktadır. Bu ayrım sayesinde siyasal kutuplaşmanın nasıl bir yol izlediğini anlamak mümkündür. Elit düzey kutuplaşması, partiler özelinde incelenir ve onların birbirlerine olan mesafeleri ile anlam kazanır. Elit düzey kutuplaşmasının seyri, siyasi partileri ve seçim sonuçlarını temel aldığından birikimli bir analizi ortaya çıkartmaktadır. Ancak, bireysel düzeyde kutuplaşmanın seyri, çok katmanlı tespitleri gerektirmektedir. Birey düzeyindeki kutuplaşmalarda, ideolojik kutuplaşmanın yeterli olmadığı, ekonomik faktörler, sınıf, cinsiyet, kişisel anlamda parti yakınlığı ve duygusal bağlanma gibi farklı etmenlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu açıdan elit kutuplaşmasını izlemek mümkünken bireysel kutuplaşmanın takip ve tespit edilmesi bir o kadar zordur. Dolayısıyla bu düzeyler ayrı ayrı incelenmeyi gerektirir.

Elit Düzeyde Kutuplaşma

Elit düzeyde kutuplaşma siyasi bir tartışma olarak ele alınabilir. Ekonomi, siyaset ve hukuk alanındaki çatışmanın görünür hale geldiği durumları açıklamak için kullanılan bu kavram siyasal kutuplaşmanın da en baskın aktörü olmaktadır. Özellikle iktidar ilişkileri bu diyalogun nasıl biçimlendiğini izlemek için önemli bir örnektir. Sürekli biçimde siyasal fikirlerin içeri-dışarı taşındığı bir alan olarak siyasal elit kutuplaşması kendini kurumsallaştırarak bir siyasete dönüşmektedir (Parlak ve Yıldırım, 2014: 1).

Siyasal kutuplaşma kavramı ve gelişmeleri üzerine yapılan çalışmalar Amerikan siyaseti menşelidir. Çünkü ilk görgül çalışmalar Amerika'da ortaya çıkmıştır (Erdoğan ve Uyan Semerci, 2018: 8). Siyasal partiler ve kutuplaşma ilişkisini araştıran Amerikalı araştırmacılar arasında Fiorina ve Abrams (2008: 584) temel itibariyle kutuplaşmanın medyanın etkisi ile siyasal elitler düzeyinde olduğunu buna karşılık toplumda ideolojilere denk düşen bir kutuplaşma olmadığını belirtmektedirler. Bu düşüncelere karşılık Abramowitz ve Saunders (2008: 553-554) 2004 başkanlık seçimlerine dair incelemelerinde 2000-2004 yılları arasındaki işçi grevlerinin artışını da vurgulayarak Amerikan halkının politik meselelere daha fazla ilgi gösterdiğini ve seçimlerde daha aktif rol aldıklarını ifade etmişlerdir. Dahası siyasal elitler arasındaki politik kutuplaşmanın seçmenler tarafından

yakından takip edildiği ve bu kutuplaşmanın seçmenlerin politik tercihlerini ve gündelik hayatlarını da etkilediği ifade edilmiştir. Bu argümana ek olarak siyasal kutuplaşmanın toplumsal alana sirayet ettiğini iddia eden Abramowitz ve McCoy (2019: 138-139), Trump'ın seçim dönemini analiz ederek beyaz işçi sınıfının belirli bir duygusal kutuplaşma örneği sergilediğini ve diplomasız seçmenlerin %80'den fazlasının Cumhuriyetçi eğilimi desteklediklerini ortaya koymuştur. Bu açıdan, Trump'ın “gerçek Amerikalılar” söylemi seçmen düzeyinde karşılık bulmakta ve toplumsal bir ayrışmayı görünür hale getirmektedir. Bu ayrım yeni olmayıp mevcut kutuplaşmaların kenarını kalın şekilde tekrar çizmiştir. Bu sayede ırksal/etnik kızgınlık vurgusu öne çıkartılarak, Obama döneminde biriktirilen duygu daha net biçimde tek çatıda toplanmıştır.

Lachat (2008: 688) ideolojik eğilimlerin parti kutuplaşması tarafından ne kadar etkilendiğini araştırmaktadır. Çalışmasında parti kutuplaşmalarındaki artışların ideolojik temelli algılamaları güçlendirdiği sonucuna varmaktadır. Partilerin ideolojik görüş ayrılıklarının daha görünür hale gelmesi ile kutuplaşma, parti-seçmen ilişkisine olumlu katkısı sağladığından seçmene ulaşmak kolaylaşmaktadır. Benzer şekilde Levensky (2010: 124-126) elit kutuplaşması ve tutumlar arasındaki nedensel bağı ölçmeye çalıştığı araştırmasında ‘işaret alma’nın seçmen ile parti arasındaki diyalog için şart olduğunu belirtmektedir. Her partinin hem liberal hem cumhuriyetçi hem de muhafazakâr tınılara sahip olmasının kafa karıştırdığı sonucuna ulaşmaktadır. Bu anlamda seçmenlerin isteklerini tanımlama ve uygulama noktasında elit kutuplaşması yardımcı bir işlev görmektedir. Hatta bu durum parti içi aidiyet duyguları az olanlarda dahi homojen katılıma ayak uydurmayı sağlamaktadır. Bu araştırma, kutuplaşmanın olmadığı durumlarda, siyasetin yönetilemeyecek sorunlara gebe olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Lachat'a benzer şekilde McCoy vd. (2018: 17-18) demokrasiler için siyasal kutuplaşmanın kullanışlı olabileceğini belirtmektedir. Kutuplaşma sayesinde seçmenler basit bir tercihte bulunarak siyasal katılımlarını gerçekleştirebilmektedirler. Bu açıdan bakıldığında siyasal kutuplaşma, toplumda daha önce bölünmüş veya marjinalleşmiş kesimlerin sosyal, ideolojik, kültürel veya ekonomik bir hedefe ulaşmak için siyasal açıdan seferber edilmelerini açıklamaktadır. Seçmenlerin parti politikalarına yönlendirilmesi ve seçim atmosferinin motivasyon kaynağı olarak yorumlanan bu belirleme nihayetinde

iktidarı ele geçirmek için yaratılan kutuplaşmanın ayrıntılarını ortaya koymaktadır (Kiriş, 2010b: 22).

Seçmene ulaşmak açısından bakıldığında, toplumsal anlamda varolan bölünmelere ek olarak “şikâyetler” başlığı ile elit kutuplaşmasına yeni bir açıklama getiren McCoy ve Somer (2019: 248-249), ilerici-kapsayıcı model ve tepkisel-dışlayıcı model ayırımında bulunmaktadır. İlerici-kapsayıcı modelde demokratikleştirici reformlara ulaşmak için kutuplaşma gerekli görülmektedir. Bu anlamda marjinal grupların temsil edilmesi ile alt sınırlardan yukarılara çıkarak iktidara ortak olması sağlanabilmektedir. Tepkisel-dışlayıcı modelde ise dışlandıkları ve kaynak dağıtımında adaletsiz davranıldığını hisseden grupların dürtü ve isteklerine uygun bir siyasal kutuplaşma ortaya çıkmaktadır. İlk modele, Türkiye ve Venezuela örnek gösterilirken, ikinci modele Macaristan, Polonya ve ABD örnek gösterilmektedir.

Lindqvist ve Östling (2010: 543) kutuplaşmanın seçmen tercihleri üzerinden yapılması gerektiğini diğer değişkenlerin tam anlamıyla kutuplaşmayı açıklamada başarılı olamayacaklarını belirtmektedirler. Epstein ve Graham (2007: 2-7) ise siyasal kutuplaşmayı siyasal elit kutuplaşması ve genel kutuplaşma şeklinde ayırmaktadırlar. Siyasal elit düzeyindeki kutuplaşmada, geçmiş dönemlere nazaran liberal-muhafazakâr ideolojilerin homojen yapılarındaki artış ve Amerikan siyasetindeki her konuyu bu boyutta ele almaları eleştirilmektedir. Amerikan halkının siyasal pozisyonlardaki ılımlı yaklaşımı olsa da siyasal işlerliğin zamanla değişmesi ve iki aday arasında (başkanlık seçimleri örneğinde olduğu gibi) mecburen bir seçim yapmak durumunda kalmaları kutuplaşmaya zemin hazırlamaktadır. Bu durumda siyasal elit düzeydeki kutuplaşma genel halkın da bizzat katılmak zorunda kaldığı bir durum halini almaktadır.

Baldassarri ve Bearman (2007: 784) bireylerin aynı anda hem homojen bir grup içi diyalog oluştururken hem de gruplar arasındaki heterojen yapının da nasıl korunduğunu siyasal kutuplaşmayı açıklamak için kullanmaktadırlar. Yapılan çalışma ile elit kutuplaşmasına yoğunlaşmak ya da belli konular üzerinde politik kutuplaşma tartışmalarına girmek, gerçek anlamda bir kutuplaşmanın varlığına yorulmamaktadır.

Kutuplaşma tartışmalarındaki konuları kalkışma sorunları (takeoff issues) kavramı üzerinden inceleyen Baldassarri ve Bearman (2007: 807-809), aslında konuların diğer tüm alanların sabit ve değişmez olduğunun kabulüyle ön plana çıkarıldığını, bu konular üzerindeki kutuplaşma bulgularının da diğer tüm alanlara genelleştirildiğini ifade etmektedirler. Bu araştırma ile grup içi homojenlik ve gruplar arası heterojenlik durumunun olağanlığına değinen araştırmacılar, elitler düzeyinde kutuplaşmanın az olduğunu bireyler içinse böyle bir tespitin yanlış olduğunu iddia etmektedirler. Bunun nedeni siyasal elitlerin temsil ettikleri insanların gerçek istek ve tutumlarını yanlış anlamalarıdır.

Moody ve Mucha (2013: 121), senato oylamalarını inceledikleri çalışmada demokratlar ve cumhuriyetçiler arasındaki oy verme dağılımının Clinton'ın ilk dönemlerinden itibaren "parti sadakati" ile açıklanabilecek şekilde ayrılmaya başladığını göstermektedirler. Bu durumda önceki dönemlere nazaran karşıt senatörler çok daha az konuda bir araya gelmektedirler. Bu çalışma siyasal elitlerin politik karar alma süreçlerinde tarafgir bir tutumuna yöneldiklerini göstermektedir. Elit düzeyde yaşanan Amerikan politik kutuplaşmasının yeni bir durum olmadığını belirten Bramson vd. (2017: 117-118), 1976 yılında George Washington'ın veda konuşmasına atıfta bulunarak partililik hususunun her daim ön planda tutulduğunu (hatta diğer partiyi kötü tanıtmının da önemli olduğu) ve siyasal atmosferin kutuplaşma ile birlikte düşünülmesi gerektiğini göstermektedirler.

Kutuplaşma, siyasal anlamda aşırı uçlardaki partilerin başarısı olarak da yorumlanmaktadır. Bu partiler seçim atmosferinde kutuplaşma ile performanslarını sergilemektedirler (Pelizzo ve Babones, 2007: 55). Siyasal anlamının dışında toplumsal ve diğer grup kutuplaşmalarını da içeren bir yaklaşım ile Sani ve Sartori (1983: 329) parti sistemindeki kutuplaşmaların ideolojik sağ-sol ayrımından etkilenebileceğini lakin bundan daha önemli etkenler olarak dinsel, dilsel, etnik, alt-kültür, merkez-çevre gibi faktörlerin belirleyici olduğunu iddia etmektedirler. Siyasal anlamda kutuplaşmalarda partilerin etki derecesinin yüksek olduğu fakat kutuplaşmanın tek belirleyicisi olmadığı söylenebilir. Siyasal anlamda uç partilerin seçim performansları açısından geçici süreyle ortaya koydukları bu eğilimler kutuplaşmanın suni bir tartışma olabileceğini de düşündürmektedir.

Aydın-Düzgüt ve Balta (2017: 9-12), elit kutuplaşmasının varlığı ve olası alanları üzerine düzenledikleri çalıştay ve panelde; AK Parti, CHP, MHP ve HDP’li dokuz milletvekili ile kutuplaşma çalışması yapmıştır. Çalışmada toplumun kutuplaşmış olduğu/olmadığı hususunda anlaşılamayan ve kutuplaşan bir siyasal manzara ortaya çıkmıştır. İktidara yakın isimler Türkiye’de kutuplaşmanın olmadığını ve bunun propaganda aracı olduğunu savunurken muhalif isimler de iktidarın var olan kutuplaşmaları görmezden gelmesiyle kutuplaşmanın daha da arttığı yönünde açıklamalarda bulunmuşlardır.

Siyasal kutuplaşmanın anlaşılması ve açıklanması için hem araştırmacılar hem de kamuoyu üzerinde genel ilke siyasal elitler arasındaki kutuplaşmanın takibi yönündedir. Türkiye’de de kutuplaşmanın, siyasi, etnik ve mezhepsel anlamda uçlarda yer alan tartışmalardan ziyade ana gruplar ve ideolojiler arasında yaşanmakta ve ana gruplar arasındaki mesafe üzerinden ölçülmektedir (Bilgiç vd. 2014: 165). Nitekim Türkiye’de kutuplaşma araştırmaları, kutuplaşma olgusunu partiler ve politik liderler üzerinden oluşturmaktadır (Kiriş, 2010a: 203).

Bireysel Düzeyde Kutuplaşma

McLellan (2005: 1), ideolojik olanın kişinin kendisinin değil başkasının düşüncesi olabildiğini belirterek, kişinin kendi düşüncesinin (idea’sının) diğer düşünceleri gözlemlemek için bir başlangıç noktası yapabilmesini de ideolojik bulmaktadır. Buradan hareketle ideolojik bir tercih yapmak ile tercihin ideolojik bir kılıfa bürünmesi arasında oy verme eylemi en gözle görülür alanı oluşturmaktadır. Dolayısıyla kendilerine yakın olduğunu düşündükleri görüş ve partilere oy veren kişiler, ideolojik olanın kendileri için ne olmadığını da oylamış olmaktadır. İdeolojik anlamda genel ve yerel seçimlerin sonuçları bireylerin ideolojilere bakışının da sonucunu yansıtmaktadır. Bireyler öncelikle partiler arasında bir tercihte bulunarak siyasal tutumlarını yansıtmaktadırlar. İkinci olarak siyasal partilerin tartışmaya açtığı konulara parti tabanlarının nasıl yaklaştığı da ölçülmektedir. Fakat ortaya çıkan farklılıkları tümünden siyasal kutuplaşma şeklinde anlamak yerine

demokratik seçim sisteminin doğal sonucu olarak görmek de mümkündür (Erdoğan ve Uyan Semerci, 2018: 9-11).

Seçim dönemleri haricinde kutuplaşma tartışmaları gündemdeki konular üzerinden yürütülmektedir. Abramovitz ve Saunders (2008: 547-548) kürtaj, eşcinsel evliliği, yaşam kalitesi, parti kimliği, çevre gibi konularda demokratlar ve cumhuriyetçiler arasında farklı yaklaşımların olduğunu ortaya koymuştur. Konu temelli bu “cepheler”, zaman içerisinde ana akım siyasetin de merkezi konuları haline gelebilir. Avrupa’da radikal sağın söylemlerinin ve tutumlarının zaman içerisinde ana akım politikalar haline gelmesi de buna örnek gösterilmektedir. Uluslararası düzeyde Soğuk Savaş sonrasında yeni kutuplaşma alanlarının ortaya çıktığı düşünülmektedir. Savaş tanımının değişmesi ve teknolojik değişiklikler ile fiziki savaş durumunun tercih edilmemesine de bağlı olarak, düşman tanımı da kimlik ve kültürel kodlar üzerinden oluşturulmaktadır. Bu durum devletlerin güvenlik merkezli bir algı yaratımı için “tehdit algısı”nı düşman olarak yorumlamalarına olanak tanımaktadır (Çalkıvık, 2018: 281-298). 11 Eylül saldırıları sonrasında güvenlik anlayışındaki değişiklikler de, çokkültürlülük ve göçmen konularına temkinli yaklaşılmasını ortak tutum haline getirirken, bu konuların yeni tartışmalara kaynak sağlamasını da beraberinde getirmektedir (Kallis, 2015: 1-19).

Bu yaklaşıma itiraz eden ve konu temelli araştırmaları yaparken sonuçlar ile birlikte neden kaygısının da güdülmesi gereğini belirten Fiorina ve Abrams (2008: 569), sosyokültürel özelliklerin kutuplaşma argümanı olarak kullanılmaması gerektiğini hatta bunun siyasal kutuplaşma ile alakalı olmadığını ifade etmiştir. Baldassarri ve Bearman (2007: 784-809) ise ideolojik kutuplaşmanın tek seferde tek bir konuda gözlemlenebileceğini belirtmektedir. Kalkış sorunları (takeoff issues) kavramı ile açıklanan bu durumda tek bir konudaki yaklaşımlar geneli açıklamak için kullanılamazlar. Sonuç olarak insanlar kişiler arası diyaloglarında homojenleştirici unsurları arar ve geliştirirken, gruplar arasındaki heterojen yapıyı da güçlendirmektedir. Bu sayede tek bir konunun olağan dışı biçimde gündeme gelmesi, diğer meselelerin heterojen konumunu da güçlendirecektir.

DiMaggio vd. (1996: 696-733) siyasal kutuplaşma olarak gösterilen tablonun aslında siyasal bir tutarlılık göstergesi olduğunu belirttiktedirler. Araştırmalarında kürtaj

konusu haricinde ortaya çıkan karşıtlık ve kutuplaşma görüntüsünü ideolojik tutarlılık şeklinde özetleyen DiMaggo vd. sosyal konular söz konusu olduğunda liberaller ve muhafazakârların birlikte hareket ettiklerini ortaya koymuştur. Dolayısıyla bir kutuplaşmadan söz edebilmek için sosyal tutumlar ile birlikte birbirinden ayrılan mesafenin de örtüşmesi gerekmektedir. Evans (2003: 87-89), siyasal elitlerin yönlendirdiği siyasal tutum kutuplaşmasının varlığından söz etmektedir. Özellikle parti kutuplaşması ve liberal-muhafazakâr eksenine indirgenen bir kutuplaşmaya ait skorların daha belirgin olduğunu belirtmektedir. Bundan dolayı kutuplaşmaya ait verilerin artışı bireylerin üzerinde etki sahibi olsa da net bir bireysel kutuplaşmadan söz etmeyi olanaklı kılmamaktadır.

Kaya ve Sunar (2015) yapmış oldukları çalışmada Türkiye’de “kültür savaşları” eksenli bir kutuplaşmanın mümkün olup olmadığını araştırmaktadırlar. Kültür savaşları kavramı, kutuplaşmanın yalnızca görüş ayrılıkları üzerinden değil tüm tartışmaların sosyal adalet ve geleneksel değerler çatışması üzerinden değerlendirildiğini ifade eder (Erdoğan, Uyan Semerci, 2018: 12). Kaya ve Sunar (2015: 408) çalışmasında; aile ve cinsellik, cinsiyet rolleri, demokrasi, ekonomik ve sosyal adalet temalarını kullanmıştır. Refah Partisi, Fazilet Partisi ve Saadet Partisi ve Ak Parti’nin oluşturduğu Türk-İslam sentezini temsil eden grup bir tarafta yer alırken, merkez sol, merkez sağ ve milliyetçi görüşlerin bulunduğu grup diğer tarafta yer almakta ve bu iki kurubun karşılaştırılması ve konulara yaklaşımlarındaki benzer ve farklar araştırılmıştır. Sonuç olarak laik ve dini muhafazakâr kesim arasında çok az konu ve bu konular arasında da sınırlı düzeyde farklı tutumlar ortaya çıkmıştır. Çalışma ile Türkiye’nin iki kampa bölündüğü ve kutuplaştığı yönündeki resmin yanlış olduğu ifade edilmektedir. Bu bakımdan DiMaggio’nun liberal-muhafazakâr işbirliği iddiası çalışmanın ortaya koyduğu sonuçlar ile benzerlik göstermektedir.

ABD özelinde ise mavi ve kırmızı eyaletler olarak bilinen ayırım sadece ideolojik bir farklılık olarak değil sosyolojik bir tutum farklılığı şeklinde görülüp kültür savaşları içerisinde değerlendirilmektedir. Cumhuriyetçiler ve Demokratlar arasındaki yoğun siyasal tutarlılık bu bakımdan bir başkanlık seçimi motivasyonundan daha fazla anlama gelmektedir (Erdoğan ve Uyan Semerci, 2018: 11). Facchini ve François (2010: 16), toprağa bağlı olan kesimin seçimlere katılımında coğrafi anlamda bölgesel bir etkinin

olduğunu ifade etmektedir. Benzer şekilde seçmen davranışının mekânsal kümelenme ile yakın ilişkili olduğunu belirten görüşler de bulunmaktadır (Kiriş ve Köklü, 2012: 32). Dolayısıyla kutuplaşma ile coğrafyanın etkileşimde olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bu etkileşimin diğer faktörlerden bağımsız şekilde kutuplaşma için tek açıklama olarak kabul edilmesi mümkün görünmemektedir.

Ansolabehere vd. (2006: 111-113) kültür savaşları argümanını ekonomik ve ahlaki bağlamlar ile karşılaştırmaktadır. GSS (Genel Sosyal Araştırma) ve ANES (Amerikan Ulusal Seçim Çalışması) verilerini kullanarak, mavi ve kırmızı eyaletten gelen katılımcılarda Demokratik başkan adayı için GSS; 8 ve ANES; 9 puanlık bir fazlalık saptamışlardır. Bu sonucu ekonomik ve ahlaki ölçekli bir test ile sınadıklarında ise GSS; 1 ve ANES; 4 şeklinde bir sonuca ulaşmışlardır. Çalışma sonucunda keskin bir coğrafi ayırım ya da mavi ve kırmızı eyalet ayrımı ortaya çıkmamaktadır. Aksine Ansolabehere vd. (2006: 116-117) birbirine yaklaşan farklı iki görüşün ortaya koyduğu mor bir Amerika meselesinin esas araştırılması gereken noktayı oluşturduğunu ifade etmişlerdir.

Görmez (1999: 15), Türkiye özelinde coğrafya ve siyasal ayrımlar ilişkisine ekonomik bir pencereden yaklaşmaktadır. Benzer şekilde Kaya (2008: 201-209), coğrafya ve siyasal eğilim ilişkisini, işsizlik, kişi başına düşen milli gelir, bağımlı nüfus, kentli nüfus ve göç gibi değişkenler ile birlikte incelemeye almıştır. 2007 yılına kadarki 14 genel seçim sonucuna göre işsizlik oranının düşük, bağımlı nüfus oranının düşük, kişi başına düşen milli gelirin fazla olduğu bölgelerde CHP'nin daha yüksek oy oranına sahip olduğu; tersi durumlarda AKP'nin oy oranının fazla olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Dolayısıyla partilerin aldığı oylar bölgesel farklılıklardan değil ekonomik faktörler tarafından etki altındadır.

Kültürel ayrışmada ekonomik faktörler kadar bireysel ve kolektif bilinç de etkilidir. Bireyler sadece ideolojik veya ekonomik gerekçelerle oy vermeyebilirler. Bu anlamda parti kimliği siyasal kutuplaşmayı etkileyen bir diğer unsurdur. Çeşitli nedenlerle belirli bir partiye ya da görüşe yakınlık kuran seçmen gruplarının “partizanların birbirlerini seilmeyen bir grup olarak gördükleri” (Iyengar vd., 2012: 406) anlayışından hareket

etmesi Amerikan siyasetinde son on yıldır kutuplaşmanın neden tırmandığı açıklamaktadır. Bireylerin kendilerine siyasi partileri karakterize ederek, kendi gruplarını desteklemek için algılanan farklılıkları abartarak yarattıkları kutuplaşmış görünüm partizanlığı açıklamaktadır (Greene, 2004: 138). Parti kimliği üzerine yapılan çalışmalar kimlik, öteki, ötekileştirme, kollektif bilinç ve nihayetinde sosyal kimlik teorisi olarak anılan bir alanın gelişmesini de sağlamıştır.

Kimlik kavramı, kutuplaşma tartışmalarında sıkça rastlanan kavramların başında gelmektedir. Kimlik kavramı, kendisinden başka olmamak veya bir şeyin koşullar değişse de kendisiyle bir ve aynı kalması halini tanımlamaktadır (Güçlü vd., 2008: 1105). Farklı kimlik yapılarının koşullara karşı kendilerini korumak durumunda kalması ile ortaya çıkan kimlik savaşları da kutuplaşmaların cephelerini ve olası cephaneliklerini de belirlemektedir (Bauman, 2017: 94). Kimlik kavramı siyasal ve toplumsal alanda ise öteki olmadan kavranamamaktadır. Dış etkilere ve değişime açık ve sürekli ötekiyle iletişim sayesinde oluşan kimlik, tam anlamıyla karşılıklı iletişimin sonucunda gelişmektedir (Altunoğlu, 2009: 13).

Birey ve kimlik arasında toplumsal bir etkileşim ilişkisi bulunmaktadır. Her bireyin kendisine içkin kendisine ait öznel kimliği, özünde içinden çıktığı ortamın (kollektivitenin) malıdır (Sönmez Selçuk, 2011: 31). Dolayısıyla kollektif anlamda bir kimlik tasarımı “biz”ler arasındaki farklılıkların oluşumuyla mümkündür. Hall (2014: 134-135), dünyanın tamamını gezen bir İngiliz’in, bir Rus, Bir Fransız ya da Akdenizli olmadığını anladığında İngiliz olduğunu belirtir. Bu anlamıyla “kimlik daima, kendi olumlusunu sadece negatifin dar bakışıyla elde edebilen yapılanmış bir temsildir”. Kimlikler, insanların kendilerini ve dünyayı açıklamalarında yardımcı araçlardır. İnsanlar sahip oldukları kimlikleri ile değişen dünyaya dair bir referans noktası oluşturarak gelişmeleri yorumlayabilmektedirler.

1950 yılları sonrasında bireyin toplum ile kurduğu ilişkide çatışmaların birey temelli olmadığı ve çatışmaların ilgili sosyal grupların etkisi altındaki gelişmeler olduğu ortaya konmuştur (Demirtaş, 2003: 126-127). Sosyal kimlik kuramı’nda Tajfel (1982: 2), sosyal kimliği, “bireyin benlik algısının, bir sosyal gruba ya da gruplara üyeliğine ilişkin

bilgisinden ve bu üyeliğe yüklediği değerden ve duygusal anlamlılıktan kaynaklanan parçasıdır” şeklinde belirterek bireysel kimlik ile sosyal kimlik arasındaki farkı ortaya koymuştur. Sosyal kimlik kuramı, “grup üyeliğini, grup süreçlerini ve gruplar arası ilişkilere odaklanan bir sosyal psikoloji kuramıdır” (Yazgan, 2016: 285). Sosyal kimlik kuramına göre birey kimliği, bireyin herhangi bir sosyal gruba üyeliğinden itibaren ikinci planda kalmaktadır. Dolayısıyla birey kendi grubu ile yaşamsal fonksiyonlarını devam ettirmek adına dış-grubun olumsuzlanmasını doğal olarak kabullenmektedir. Grup üyeliği birey için grubunu diğer gruptan üstün görme çabası güder (Hogg vd., 2004: 256).

Shayo (2009: 1-3) sosyal kimlikleri analiz etmek için sınıfsal ve ulusal kimlere odaklanmıştır. Oy verme davranışlarının yalnızca ekonomik çıkarlar ile oluşmadığını ve seçimlerde bireylerin kimliklerinin de belirginlik kazandığını belirtir. Kimlikler analizinde ulusal kimliğin fakirler arasında daha yaygın olduğu ve ulusal kimliklendirmenin yeniden dağıtım desteğini azalttığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Buradan hareketle kimlikleşmenin kutuplaşmayı etkilediği ortaya çıkmaktadır.

Siyasal kutuplaşmada, kimlik öteki kavramı ile anlam kazanmaktadır. Kimlik ve ötekileştirme eş zamanlı olarak birbirini iten ve bu sayede varolan olgulardır. Öteki, birey için kendisinden ya da ait olduğu gruptan (“biz”den) uzak ve dışarıda olandır. Öteki, “biz olmayan”dır (Hobsbawm, 2002: 23). Schnapper (2005: 25-26), “öteki”nin “biz” tarafından eksik biçimde tanımlandığını ve bu sayede “biz” kavramının tam, bütün ve makbul anlamda yapı ve normların belirleyicisi olarak kabul edildiğini belirtmektedir. Bu süreçte ‘biz’ kavramının mevcut konumu ‘öteki’ kavramına yüklenen kötü ve aşağılık sıfatları ile sağlamlaştırılır (Schnapper, 2005: 137).

Çokkültürlülük, kimlik, yabancılaşma, dışlanma gibi kavramların içerisinde bulunan öteki, “bizden olmayan demenin bilimsel adıdır” (Öztürk, 2018: 8). Simmel (2016: 27), ‘yabancı’yı gezen değil bir yere gelen ve kalan olarak tanımlamaktadır. Bu belirlemede yabancı, belirli bir uzamsal daire içerisinde –ya da grup içerisinde- sabit şekilde kalır; “onun bu daire içerisindeki konumu, başlangıçta oraya ait olmadığı ve bu dairenin içine oraya özgü olmayan ve olamayacak özellikler getirdiği gerçeğinden öncelikli

olarak etkilenecektir". Buradan hareketle "biz"den olmayanın tanımlaması ile başlayan ve eksik tanımlama ile devam eden, nihayetinde eksik "öteki"nin makbul bütün "biz"i anlamayacağına hükmeden ve "biz" için bir tehdit algısına yol açan karşılıklı bir ilişki ağı ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda kutuplaşma, öteki ve kimlik açısından bir farklılık ve zenginlik algılaması dışında yok edilmesi gereken bir düşman ilişkisine dönüşmektedir (McCoy vd., 2018: 19).

Kutuplaşmanın bir diğer araştırılma şekli algılanan kutuplaşma üzerinedir. Yang vd. (2016: 352) yakın zamanda Amerika'daki kutuplaşma tartışmalarını literatürdeki açıklamalara ek olarak 'algılanan kutuplaşma' (perceived polarization) kavramı yardımıyla incelemiştir. 10 ülke üzerindeki incelemeleri ile politik görüşlerin birbirlerine olan mesafeleri üzerinden yaptıkları çözümlenmelerde bireylerin yalnızca kendi sahip oldukları görüşler üzerinden değil ek olarak görüşlerin algılanması üzerinden de tercihte buldukları ve birbirlerine olan mesafelerini bu anlama göre oluşturdukları da saptanmaktadır.

Algılanan kutuplaşma, kişinin kendi grubu ile dış grup arasındaki geniş kapsamlı tutum farklılıklarını yansıtan yargılar sonucu ortaya çıkmaktadır. Kişilerin, politik tutum ve ideolojik konumları bilgi temelinde aşağıdan yukarıya değerlendirmelerle ortaya çıkabildiği gibi karşıt görüşlerin kendilerinden daha ideolojik davrandığına inanan yukarıdan aşağıya doğru gelen bir kanaat ile de ortaya çıkabilmektedir. Bu inanış, insanların aşırı ideolojik tutumda oldukları algısını yaratarak yanlış kutuplaşmanın ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Sherman vd., 2009: 96-97). Algılanan kutuplaşma nedeniyle varolan sahte kutuplaşma, grupların birbirleri arasındaki farklılıkları olduğundan daha fazla görmeleri durumunda ortaya çıkmaktadır (Levendusky ve Malhotra, 2013: 1-4; Levendusky ve Malhotra, 2016: 379). Levendusky ve Malhotra (2013: 23), yanlış kutuplaşmanın ilk olarak gerçek anlamda ihtilafli konuların etrafındaki kutuplaşmayı ılımlı hale getirdiği için partizan uyuşmazlığına neden olduğunu belirtmektedir. İkinci olarak seçkinlerin temsil ettikleri grubun bileşenleri hakkındaki yanlış bir kanaate varmaları ve temsiliyetin de yanlış olmasını ortaya çıkartmaktadır.

Algılanan ya da sahte kutuplaşmanın sonuçları ise medya kavramı ile birlikte incelenmelidir. Bu kutuplaşmalar telekomünikasyon ağının gelişmesi sonucunda giderek

artmaktadır. Medyanın kutuplaşmalara dışarıdan müdahalesi siyasal kutuplaşmanın sahteliği tartışmalarını da arttırmaktadır (Levendusky ve Malhotra, 2013: 24).

1.2.1. Nedenleri

Kutuplaşmayı ortaya çıkartan nedenler farklı topluluklarda farklı öncelikler göstermektedir. Gelir eşitsizliği, ekonomik ve toplumsal koşullar, toplumun eğitim düzeyi, etnik, dini ve kültürel farklılıklar gibi nedenler kutuplaşmayı oluşturan başlangıç noktalarıdır (McCarty vd. 2006: 71). Ülkelerin refah seviyelerinin ülke içindeki kutuplaşmaların düzeyi ile bağlantısını araştıran Dalton (2006: 20), az gelişmiş demokratik sistemlerin ileri demokratik sistemlere oranla kutuplaşma skorlarında yükseliş gösterdiklerini saptamıştır. Dolayısıyla toplumsal refah seviyesinde azalma ve demokratik düzeyin düşüşü kutuplaşma eğilimlerinin unsurları arasındadır. Lindqvist ve Östling (2010: 559), kutuplaşma düzeyi ile kamu harcamaları arasında negatif bir ilişkinin olduğunu belirtirken devletin büyüklüğü ile kutuplaşma arasında ise doğrusal bir ilişki tespit etmiştir.

McCoy ve Somer (2019: 237), toplulukların ya da ülkelerin tarihsel anlamda sahip oldukları sosyal bölünmelerinin ve şikâyetlerinin olduğunu, bunlara ek olarak bu “yarıklar”ın siyasal elitler tarafından nasıl ele alındıklarının da siyasal kutuplaşmanın biçimini etkilediğini belirtmektedirler. Bu bakımdan ülkelerin tarihleri ve toplulukların sahip olduğu karakterlerin farklarına ek siyasal kültürün biçimlenişi de siyasal kutuplaşmanın nedenleri arasında gösterilmektedir.

Kutuplaşmanın nedenlerini iki ana kategoride toplamak mümkündür. İlki gelir ve statü sınıflamasıdır ve toplumsal anlamdaki sınıflar ve ekonomik değerler ön plana çıkmaktadır. İkincisi, dini, etnik, kültürel veya hayat tarzı faktörlerinin belirlediği kategoridir ve ayrımcılık ve dışlamacılık sonucunda gelişir (Ünal, 2013: 43). Abramowitz ve McCoy (2019: 139-142) bu neden grupları arasındaki ilişkinin siyasal kutuplaşmanın temsiliyetini etkilediğini belirtmektedir. Amerika’da olagelen beyaz işçi sınıfının hak talepleri ve kızgınlıkları onların toplumsal anlamda olmasa da ekonomik anlamdaki isteklerini dile getirmesinde etkili olmuştur. Bunun için işçiliğin “beyaz” niteliği öne

çıkartılarak hem ekonomik anlamdaki talepler dile getirilmiş hem de ırksal/etnik kızgınlık duygusu ile toplumsal bir grup dinamiği ortaya çıkmıştır. Bu sayede siyasal kutuplaşma ekonomik ve toplumsal yönden desteklenmektedir.

Siyasal kutuplaşmanın nedenlerinden olan demografik değişiklikler, modern ulus-devletin ortaya çıkışında da önemli bir gelişmedir. ABD özelinde incelendiğinde beyaz ve beyaz olmayanların sayılarındaki değişimler, siyasetin genel eğilimlerini ve politikalarını da etkilemektedir (Erdoğan ve Uyan Semerci, 2018: 17). Nüfusun nicel değişimlerine ek olarak her ülkede kuşaklar arası farklılıklar bulunmaktadır. Sosyal bilimler literatüründe kuşak, “demografide yaşamın bir dönemini beraber yaşamış ve bitirmiş fertler topluluğuna” (Lotfi vd., 2013: 94) atfedilmektedir. Literatürde yapılan kuşak ayrımlarında farklı görüşler olsa da genel kabul; bebek patlaması kuşağı (1946-1964), X kuşağı (1965-1980), Y kuşağı (1980-2000), Z kuşağı (2000 ve sonrası) şeklinde kategorilere ayrılmaktadır (Twenge vd., 2010: 1130). X, Y ve Z kuşakları arasındaki farklar ekonomik ve toplumsal dinamiklerin değişimlerine odaklanmaktadır. Çetin ve Karalar (2016: 189-192), kariyer planlarında kuşakların farklı talepleri olduğunu ve çalışma hayatında bebek patlaması kuşağının yerine Z kuşağının geçmesi ile toplumsal ve siyasal etkiler bakımından önemli değişimlerin olacağını işaret etmektedir.

Siyasal kutuplaşmanın diğer bir etkin unsuru eğitimidir. Eğitim düzeyi yüksek bireyler ve ülkeler açısından toplumsal uzlaşımın arttığı söylenebilir. Dolayısıyla eğitimin, ortak paydada buluşma eğilimlerini pekiştirdiği ve ırkçılık ve nefret söylemlerini ise azalttığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Mersin’deki alan çalışmasında Altan (2011: 327), eğitim düzeyi yükseldikçe CHP’nin aldığı oylarda ciddi bir artış olduğunu ortaya koymuştur. Bu açıdan bakıldığında eğitim seviyesi, insanları belirli kabuller etrafında topladığı için kutuplaşma ortaya çıkarabilecek grupların oluşumunda etkin bir role sahiptir.

Siyasal kutuplaşmayı etkileyen bir diğer neden ise ekonomik faktörlerdir. Gelir dağılımının ülkelere ve ülke içerisinde toplumun farklı kesimlerine eşitsiz biçimde paylaşılması kutuplaşmanın artışına neden olmaktadır. Duca ve Saving (2016: 451-452) teknolojinin ve küresel ekonomik sistemdeki gelişmelerin vasıfsız işgücündeki istihdamı

azalttığını ve bunun da beraberinde kazanımlarını kaybeden bu insanları kollektif şekilde bir araya getirdiğini belirtmektedir. Küresel ekonominin sınır tanımayan yapısı üretim sürecinde maliyet eksenli bir küresel kutuplaşmayı da ortaya çıkartmaktadır (Akçomak ve Gürcihan, 2013: 2). Ekonomik faktörlerin (kişinin gelir düzeyi, dolar cinsinden gelirin artışı, işsizlik oranı, enflasyon oranı gibi) iktidar partisinin oy oranlarını ciddi biçimde etkilemesi (Aydoğuş, 2019: 7) siyasal kutuplaşma ile ekonomi arasındaki yakın ilişkisini göstermektedir. Ekonomik kriz dönemlerini 7 ülke ile inceleyen Esmer (2015: 144-146) farklı katmanlarla ekonomi ve siyasal kutuplaşma ilişkisinde Türkiye ve Polonya haricinde ekonomi ve kutuplaşma arasında bir doğrusal ilişkin olmadığını dolayısıyla kutuplaşma olgusunun daha çok siyasal elitler üzerinden okunması gerektiğini belirtmektedir.

Siyasal kutuplaşmaya yön veren ve etki eden bir araç olarak medya, siyasal kutuplaşmanın aktarımını sağlamaktadır. Haber gereksinimini gidermek için ortaya çıkan medya, bunun çok ötesinde toplumları ve kitleleri etkisi altına alan bir araç haline gelmiştir (Cereci ve Özdemir, 2015: 6-7). Medya kuruluşlarının ortaya çıkmalarında belirli bir grubun, sınıfın, partinin ya da toplumsal kesiminin sesini duyurmak istemesi etkilidir. Bu durum medyaya politik karar alma süreçlerinde aktif yer alma fırsatı tanımaktadır. Temsil ettiği grubun çıkarları ve istekleri doğrultusunda bu konuya katılan medya kuruluşları mevcut siyasal tercihleri desteklemek veya eleştirmek arasında bir tercihte bulunarak tarafsız bir yaklaşım yerine çıkarlar doğrultusunda hareket etmektedir (Page, 1996: 20). Medyanın kutuplaşma üzerindeki etkisinin ikinci nedeni haber niteliğine karar verme gücüdür. Medya kuruluşlarının herhangi bir konunun haber olup olmamasına karar verebilmesi ve haber niteliği kazanan konuyu gündemde tutma konusundaki güçleri, siyasal kutuplaşmada önemli unsurlar arasında gösterilmelerini sağlamaktadır (Eilders, 2002: 26).

Üçüncü bir diğer özellik ise haberlerin sunulma biçimidir. Medya organlarının haber vermenin ötesinde kullandıkları dil ve siyasi referanslar seyircilerinin gözünde kutuplaşmayı pekiştirme işlevi de görmektedir. Bu sayede bireylerin farklı görüş ve bakış açılarına kulaklarını kapatmasını olağan hale getirmektedir (Erdoğan ve Uyan Semerci, 2018: 23-24). Bireylerin kendi siyasi bakış açılarına uygun haber takibini 'seçerek maruz kalma' kavramı açıklamaktadır. Bu kavram uyarınca bireyler sürekli biçimde aynı

çerçevedeki haber kaynaklarını takip etmekte ve olay örgülerini taraflı bir şekilde izlemek durumunda kalmaktadırlar (Iyengar ve Hahn, 2009: 20-23). Bu ‘yankı odaları’nda sürdürülen tartışmalar, kendisini olumlayan ve ilgili bireylerin haklılığını destekleyecek kaynağı büyüten bir durum yaratmaktadır (Erdoğan ve Uyan Semerci, 2018: 25).

Medya ve kutuplaşma ilişkisi medyanın varlık alanını yenileyen bir durumdur. Herhangi bir konu kutuplaştırıcı bir dil ile karşılıklı şekilde haberleştirildiğinde kazançlı çıkan medyadır. Bu nedenle medyanın ürettiği haberler sayesinde sahte bir kutuplaşmanın varlığından bahsedilmektedir. Çağlar ve Memmi (2014: 7) 2014 TEOG sistemi kapsamında medyanın bu uygulama hakkındaki haberlerini değerlendirdikleri çalışmada, Türkiye’de var var olan kutuplaşmanın toplumsal bir kutuplaşma olmayıp, tartışmaların siyasal kutuplaşma açısından ortaya konduğu sonucuna ulaşmışlardır. Dört farklı gazetenin TEOG haberindeki dili ve içeriği incelendiğinde, bir tarafta TEOG konusunun itibarsızlaştırılmasına yönelik haber sunumu diğer tarafta TEOG başlığı ile siyasal tartışmalara yönelme amacı güden haber sunumunun ortaya çıktığına ulaşılmıştır (Çağlar ve Memmi, 2014: 19-20).

Prior (2013: 102-103) ise medyanın kullandığı haber dilinin Amerikan halkını daha fazla kutuplaştırdığına yönelik algının tespit edilmesine kuşku ile yaklaşmaktadır. Bunun nedenini, seçmenlerin kaçının partizan bir seçerek maruz bırakılma durumunda kaldığının net şekilde bilinmemesi şeklinde açıklamaktadır. Ayrıca Amerikan medya kuruluşlarının çoğunlukla liberal merkezîyetçi bir eğilimde olmalarının partizanlığın medya tarafından büyütüldüğüne dair söylemleri de zayıflatmaktadır.

Levendusky ve Malhotra (2016: 284) 2002-2012 arasında Amerika’da gazete yazılarını inceleyerek 2004 yılından itibaren kutuplaşma kavramı ile ilgili haberlerin sayısında artış saptamışlardır. Haber içeriklerinde 2000-2004 arasında bir iki konu siyasal kutuplaşma ile birlikte tartışılırken 2004 sonrasındaki makalelerin %80’inden fazlası kutuplaşmayı daha geniş biçimde ele almaya başlamıştır. Çalışma içerisinde Levendusky ve Malhotra (2016: 296-297) ilgili makaleleri insanlara okutarak haberlerin onların gözündeki algılarını da ölçmeye çalışmıştır. Sonuç olarak medya tarafından insanlara

bölünmüş bir seçmen hakkında bilgi vermenin insanları daha da kutuplaştıracağına dair kesin bir sonuç ortaya çıkmamıştır. Fakat ulaştıkları bir diğer sonuç duygusal bir kutuplaşmanın etkisini gösterdiği ve kişilerin muhalif partiye daha olumsuz yaklaştıklarıdır. Ek olarak kişilere sorunlarla ilgili görüşleri sorulduğunda gelen ifadelerin ılımlı bir ortak paydada bulunduğu görülmüştür.

Kitle iletişim araçlarının geleneksel hallerine ek olarak yeni medya araçlarının bireyler üzerindeki etkileri daha fazladır. Haber içeriklerine bu araçlar ile daha fazla ulaşan bireylerin ilgili alanlarda anlık olarak daha fazla habere ve reklama maruz kaldıkları da açıktır. Merkezi olmayan bir haberleşme şeklini ifade eden bu yeni durum bireylere kişiye özel bir aktif katılım imkânını sağlamaktadır (Aydoğan ve Kırık, 2012: 60). Farklı fikirler üzerinde görüş bildirme tekeline sahip olan bireyler, fikirleri konusunda daha ısrarcı olmakta ve farklılık düşüncesi ötekilik ideolojisine dönüşebilmektedir. Geleneksel medyaya kıyasla yeni medyanın kutuplaşma tartışmalarında yer almasının bir diğer önemli nedeni ise sonuç odaklı olmamasıdır. Kişilerin varolan konular ile ilgili görüş belirtmesi yeterlidir. Herhangi bir uzlaşmanın sağlanması gerekmemektedir. Bu durumda bireyler düşüncelerini sayısız biçimde dile getirerek bu tabloya katkı sağlamaktadırlar (Torun, 2015: 297).

1.2.1. Toplumsal Yapıya Etkileri

Schmitt (2014: 49), siyasal kavramını tanımlarken, yaklaşım biçimini dost-düşman ayrımı üzerinden şekillendirmiştir. Ona göre “siyasal kavramı devlet kavramından önce gelir”. Dolayısıyla siyasal olanın önemi hemen her şeyin önüne geçebilmektedir. Bu öncelik siyasal anlamda çatışmacı bir perspektifin zaman içerisinde değişen sistemler açısından da ne kadar önemli olduğunu göstermektedir (Vergin, 2008: 112-120). Keza insanlar kutuplaşmayla bir durumdan çok bir süreç olarak karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu açıdan toplumların siyasi pragmatizmi, hesaplanmış riskleri, rasyonel davranışları, hoşgörülerini ve çoğullukları Schmitt’in dost-düşmanına indirgenerek kendi anlamlarının dışında temsiliyet kazanmaktadır (McCoy vd., 2018: 21). Kutuplaşma, siyaseti konu alması

bakımından bireyler arasındaki farklılıkların daha sistemli biçimde ele alınması şeklinde de görülmektedir (Somer ve McCoy, 2019: 13).

Siyasal kutuplaşma tartışmaları küreselleşme tartışmaları ile birlikte anılmaktadır. Bauman (2016: 8) küreselleşmenin birleştirirken böldüğünü, tek tip bir sosyo-ekonomiyi anlatırken bölme işlevini kullandığını belirtir. Bu bölünme yerellik ve küreselleşme arasında gerçekleşmektedir. Etnik ve yerel eğilimli farklılık tartışmalarını bu bağlamda değerlendirmek kimlik farklılıkları üzerinden yürütülen kutuplaşma tartışmalarını da anlaşılır bir zemine oturtmaktadır (Aslanoğlu, 2000: 128). Bu kavrama benzer şekilde postmodernist düşüncenin temel dinamiklerinden kabul edilen farklılık temasının yüceltilmesi de kimlik tartışmalarının artışıdaki nedenler arasında gösterilmektedir (Harvey, 1999: 21).

Kutuplaşmanın olumsuz sonuçlarını değerlendiren Atlee (2004b); kutuplaşmanın, gruplar arası iletişimi yok saymasından dolayı ortak dayanışma duygusunu ve işbirliğini yok ettiğini savunmaktadır. Aşırı kutuplaşmanın zamanla nefret söylemi ve soykırım gibi isteklere evrildiğini belirten Atlee, kutuplaşmanın karşıt gruba karşı insanlık dışı uygulamaları ortaya çıkartabileceğini ifade eder. Sonuç olarak bireyler ve gruplar arasındaki kutuplaşma yeniden üretilmekte ve “biz” – “onlar” ayrımına indirgenmiş bir ön kabuller paradigmasına sıkıştırılmaktadır. PEW araştırma sonuçlarında 1994 yılı partizanlar arasındaki mesafe oranları Cumhuriyetçiler için %21 ve Demokratlar için %17 iken, bu oran 2016 itibariyle sırasıyla %58 ve %55’e yükselmiştir. Kutuplaşma skorlarındaki bu yükselişler, demokrasi için tehlike olarak görülmektedir. Bu sonuçlarda Trump dönemi Amerika’ında taraflar arasındaki makuliyet sınırlarının kaybedildiği ortaya çıkmaktadır (Abramowitz ve McCoy, 2019: 151).

Kutuplaşma olumsuz anlamda azınlık grupların yaşam alanlarını tehdit etmekte ve onların görmezden gelinmesine neden olmaktadır. Siyasal kutuplaşmanın bir diğer olumsuz sonucu da otoriter eğilimlerin artışıdır. Bu artış son noktada, anayasal ihlallerin dahi kabul gördüğü ve muhalif görüşün ne pahasına olursa olsun durdurulmaya çalışıldığı

bir iktidar yapısını da ortaya çıkartabilir. Bu açıdan Venezuela ve Türkiye örneklerindeki siyasal kutuplaşmalar bu parametler altında incelenmektedir (McCoy vd., 2018: 25).

Siyasal kutuplaşma, bireylerin demokratik taleplerini dile getirmesi açısından bir takım kısıtlara yol açmaktadır. Kutuplaşmış bir çevrede insanlar kendilerine otosansür uygulayıp sosyal katılımlarını azaltmaktadırlar. Bunun temel nedeni kendi gibi olmayan ötekinin reaksiyonundan çekinmeleridir. Amerika'da 2016 seçimlerinden sonra bireyler huzursuzluk, korku, kızgınlık dâhil pek çok duyguyu dışa vurdukları için bireylerin birbirlerine olan toleransı aşağı seviyelere düşmektedir (Cleven vd., 2018: 54-55). Bu anlamda duygusal bir davranış şeklinde ortaya çıkan kutuplaşma gruplar arası diyalog ihtimalini de giderek ortadan kaldırmaktadır (McCoy vd., 2018: 24). Demokrasiyi erozyona uğratması bakımından ABD ve Macaristan örneklerini inceleyen McCoy vd. (2018: 26), kutuplaşmaya açık bir toplumun itici bir güç ile saflara ayrılmaya hazır olduğuna; biz ve onlar algısına indirgenen ve kesişen alanların öneminin görmezden gelindiğine; giderek konuşma zemininin kaybedildiğine ve duygusal anlamda kutuplaşmanın ortaya çıktığına; duygusal kutuplaşmaya bağlı olarak bölünmenin keskinleşerek çatışmayı arttırdığına yönelik dört farklı sonuç ile siyasal kutuplaşmanın demokrasiyi olumsuz etkilediğini göstermektedirler.

Kutuplaşmanın sonuçlarında olumlu olumsuz bir ayrıma giden Epstein ve Graham (2007: 15-18), olumlu anlamda kutuplaşmanın hem siyasal tercihleri belirgin hale getirdiğini hem de uygulanan politikaların vaatler ile uygunluğunun kontrolündeki kolaylığa vurgu yapmaktadır. Siyasal kutuplaşmanın olumlu sonuçlarını savunan LeBas (2018: 70), Sahra-altı Afrika'sında kutuplaşmanın risklerini göz önünde bulundurarak, akışkan bir parti kutuplaşmasının demokratikleşme için gelişmekte olan ülkeler açısından etkili olduğunu ifade etmektedir. Fakat istikrarlı bir siyasal sistem için gerekli görülen bu gelişmeler zamanla partilerin toplumsal taleplere karşı duyarsız bir tutuma yönelmesi ile sonuçlanabilir (Kiriş, 2010b: 21).

Kutuplaşmanın olumlu sonuçları siyasal açıdan pragmatik bir yaklaşım dışarıda tutulduğunda, olumsuz sosyo-ekonomik sonuçlar doğurduğu söylenmektedir. 2002 yılı

itibariyle Türkiye’de iktidar ve ana muhalefet partilerinin aldıkları oy oranları yıllar içerisinde giderek artmaktadır. Dolayısıyla koalisyon tercihini yıllar içerisinde tecrübe etmiş bir siyasal tercih geleneği bu gelenekten uzaklaşarak iki kutuplu bir sisteme doğru evrilmektedir (Yılmaz vd., 2012: 10-11). Siyasi eğilimlerin iki kutuplu görünüm sergilemesi ile tarafların arasındaki kutuplaşma görüntüsü arasında doğrusal bir ilişki olmakta ve her iki durum bir diğeri destekler nitelikte olmaktadır. 2013 yılı çalışmasında Ünal’ın belirttiği üzere, kendisini muhafazakâr ve dindar olarak tanımlayan kişilerin %45,2’si, laik ve seküler olarak tanımlayan kişilerinse %72,4’ü siyasal anlamda bir kutuplaşmanın varlığını onaylamaktadırlar (Ünal, 2013: 213).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE/ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Suriyeli göçü ve siyasal kutuplaşma arasındaki ilişkiyi açıklamak adına her iki alanın kuramsal çalışmaları bu bölümde yer almaktadır. Göç kuramları göçün neden, süreç ve sonuçlarından hareketle farklılıklarını göstererek genel ilkelerle olan iletişimlerini incelemektedir. Siyasal kutuplaşma kuramlarında görgül çalışmaların yakın tarihlerde başlaması nedeniyle kuramdan çok ideolojik ve grup temelli iki yaklaşım biçimini ortaya çıkartmıştır. Bu başlıkta Osmanlı döneminden itibaren gerçekleşen göçlerin siyasal kutuplaşmayı nasıl etkiledikleri ve son olarak Suriyeli göçünün ayrıntılı şekilde analizi ile siyasal kutuplaşmaya etkisi literatür çalışmaları ile analiz edilmiştir.

2.1. Göç Kuramları

Tarihin eski dönemlerinden itibaren zaman, mekân, neden, sonuç ve süreç gibi değişkenler göçü etkilemektedir. Bu etkiler nedeniyle bulunduğu şartlara göre biçim alan göçler birbirlerinden farklılaşan özelliklere sahiptir. Böyle olmakla birlikte göç hareketlerinin bir takım ortak yönleri olduğunu söylemek mümkündür. Göç kuramları için birçok göç türünün ve örneğinin olması nedeniyle tek bir tasnif yapmak mümkün olmasa da derli toplu ele alınışı Ravenstein'in göç kanunları ile başlamaktadır. Göç alanında içsel ya da dışsal faktörlere odaklanan bakış açılarını bulmak mümkündür. Son dönem çalışmalarda küresel perspektif ve dinamiklerin de bu yaklaşımlara dâhil edildiği görülmektedir (Akyıldız, 2016: 131-132; Aydemir ve Şahin, 2017: 362).

Ravenstein, Lee, Stouffer ve Petersen gibi araştırmacıların yaklaşımları bir bütün şeklinde olmasa da göç kuramlarında temel tespitler olarak kabul görmektedir (Ela Özcan, 2016: 188-194; Akyıldız, 2016: 132; Aydemir ve Şahin, 2017: 362; Yüksel, 2018: 30). Bu kabullere ek olarak 1960 yılı sonrasındaki göç kuramlarını ise bir bütün halinde çağdaş göç teorileri olarak ifadelendirmek mümkündür (Yüksel, 2018: 30).

2.1.1. Temel Kuramlar

Göç kuramları Ravenstein'in göç kanunları ile netlik kazanmaya başlamıştır. 19. yy İngiltere'deki iç göç süreçlerinin analiz edilerek kır – kent hareketliliğinin açıklanması göç kuramlarındaki ilkeleri ortaya çıkartmıştır (Macisco ve Pryor, 1963: 213). Ravenstein (1885: 198-199), a- göç edenlerin çoğu kısa mesafelere göç eder ve göç akımlarının yönü ticaret ve endüstri merkezlerine doğrudur; b- merkeze gelen göçmenlerin yerini doldurmak üzere merkeze uzak olan kırdaki yaşayan insanlar merkeze yakın kırlara yerleşmekte ve bu döngü tüm ülkeye yayılmaktadır; c- göç süreci tersine olsa da yayılma sürecine benzerlik gösterir; d- her göç akımı kendisini dengeye getiren bir karşı akım yaratır; e- uzun mesafelere giden göçmenler genellikle ticaret ya da endüstri merkezlerine giderler; f- kırsalda yaşayan insanların kentlere göre göç etme eğilimleri fazladır; g- kadınların göç etme eğilimi erkeklere göre fazladır lakin kısa mesafelidir şeklinde ilkeler ortaya koymuştur. Ayrıca göçün karakterinde cinsiyetin önemli bir değişken olduğunu da ortaya koymuştur (Çağlayan, 2006: 71).

Bu ilkelerden hareketle göç, yerin seçimi, yerin uzaklık ve yakınlığı ve ekonomik anlamda sahip olduğu ayrıcalıklara bağlıdır (Dönmez Kara, 2015: 30). Ravenstein (1889: 286), kötü ve baskıcı yasalar, ağır vergilendirmeler, çekici olmayan bir iklim, doğuştan olmayan bir sosyal çevre ve zorlama (köle ticareti ve taşıma) gibi nedenlerin de göçü ortaya çıkartabileceğini kabul eder. Fakat bu faktörler, göç hacimleri ele alındığında ekonomik nedenlere kıyasla daha az etkilidirler.

Stouffer (1940: 846), göçe şekil veren çekme ve itme faktörlerinin mesafe ile ilişkili olduğunu ve mesafe probleminin doğru algılanmasının göç örneklerini açıklamada önemli olduğunu ifade etmektedir. Sosyolojik bir temelden hareketle mesafe ve hareketlilik arasındaki ilişkinin boyutlarını açıklamak için “müdahale fırsatları” kavramını geliştirmiştir. Belirli bir mesafeye giden kişilerin sayısının, bu mesafedeki fırsatların sayısı ile doğru orantılı olduğunu ve araya giren fırsatların sayısı ile ters orantılı olduğunu; diğer bir deyişle, belirli bir mesafeye giden kişilerin sayısının, bu mesafedeki fırsatlardaki artış yüzdesiyle doğru orantılı olduğunu öne sürmektedir. Bu teori, göç edilecek mesafe, göç

edilecek yerdeki imkânlar ve bu imkânların miktarı şeklindeki üç unsuru temel almaktadır (Çağlayan, 2006: 77). Bu yaklaşımına ek olarak rekabet eden göçmenler teorisi ile belirli bir zamanda “A şehrinden, B şehrine göç edenlerin sayısının; B şehrindeki fırsatlarla doğru, A ve B şehirleri arasında kesişen fırsatlarla ters ve yine B şehirde fırsatlar için birbirleriyle rekabet eden göçmenlerin sayısı ile ters orantılı olduğunu açıklamaya çalışmıştır”. Bu çalışmalarda fırsatlar sabit biçimde ele alınması bakımından eleştirilse de uluslararası göç teorilerine ve hareketlerine dair analizlerde sosyolojik bir gelişim açısından önemli görülmüştür (Ela Özcan, 2016: 191).

Göç araştırmalarında kullanılan itme ve çekme kavramlarının teorik çerçevesi E. Lee'nin Göç Teorisi (A Theory of Migration) çalışmasıyla mümkün olmuştur. Lee (1966: 49-50), önceki çalışmaların, teorik girişimlerin ve göçün niteliğine dair yapılan açıklamaların cılız kaldığını belirtmektedir. Ona göre göç olgusu; menşei alanı ile ilgili faktörler, hedef bölgeyle ilgili faktörler, müdahale engelleri ve kişisel faktörler olmak üzere dört unsurdan oluşmaktadır.

Bu teoride, itme ve çekme faktörleri daha önceki çalışmalardan farklı olarak müdahale engelleri ve göçmenlerin bireysel özelliklerini öne çıkartmaktadır. Bireyin yaşı, cinsiyeti, eğitim düzeyi ve aidiyeti gibi özellikler itici ve çekici faktörlerin kişilere göre farklı değerlendirildiğini göstermektedir (İnce, 2019: 2586). Lee (1961396: 52), göçü inceleyen çalışmaların değişkenler ile ele alınmadığını eleştirmiş ve göçü, göç hacmi, akış ve karşı akışlar ve göçmenlerin özellikleri olmak üzere üç ilkeyle ele almıştır. Göç hacmi, bölgenin göçe uygunluğu, göçe uygun insan çeşitliliği, engelleri aşma güçlüğü, ekonomik dalgalanmalar, sınır kontrolleri, bireyler arası artan farklılıklar, teknoloji, göç edilen yerin ilerleme durumu gibi faktörlerin etkisi altındadır. Akış ve karşı akışlar, göç yollarının ve göç tecrübelerinin ortaya koyduğu birikim olarak ele alınmaktadır. Göçmenlerin özellikleri ise göç faktörünün kişilerin bireysel kazanımlarından etkilenmesi şeklinde vurgulanmaktadır. Lee (1996; 56-57), göçün seçici bir süreç olduğunu ifade etmektedir. Kişilerin hedef ülkenin sahip olduğu özelliklere gösterdikleri uyum ve buradaki fırsatları değerlendirme yetileri göçün karakterini büyük ölçüde etkilemektedir. Göçe uygun bireyler grubu, yeni evlenen ve işgücüne yeni katılan çiftler ve boşanan veya dul kalan insanlardan

oluşmaktadır. Keza bu grubu yaş faktörü de etkilemektedir. Bu şekildeki göç incelemesi sosyolojik bir araştırma geleneğinin önünü açmıştır.

Bir diğer kuramcı Petersen (1958: 258-259), itme-çekme faktörlerinin altındaki nedenleri bulmak amacıyla genel bir tipleştirmeye ulaşmak istemiştir. Bu tipleştirmede Petersen, itme-çekme faktörlerinin altında yatan ekonomi, bireysel faktörler ve sınıfsal faktörleri birlikte inceleyerek göçün sosyolojik araştırılmasına katkıda bulunmuştur. Ek olarak bu incelemelerde göç hareketleri yenilikçi ve tutucu eğilimlere göre de sınıflandırılarak bireylerin göç etme istekleri çalışma içerisinde yer almıştır (Ela Özcan, 2016: 193-194). Petersen (1958: 259-264), yaptığı incelemeler sonucunda ilkel göç, zorunlu göç, yöneltmiş göç, serbest göç ve kitlesel göç olmak üzere beş farklı göç tipini ortaya koymuştur.

2.1.1. Çağdaş Kuramlar

Temel kuramların 1960 yılı sonrasında daha ayrıntılı incelenmesi ve farklı değişkenler ve bakışlarla ele alınması ile farklı kuramlar ortaya çıkmıştır. Bu tarihlerden sonra göçün çeşitlenmesi ve küreselleşmesi eğilimi ekonomik, toplumsal, siyasal ve hukuksal açıdan yeniden ele alınması sonucunu ortaya çıkartmıştır. Ek olarak kitle iletişim olanaklarındaki değişimler göçün biçimini ve niteliğini etkilemiştir. Göçmenlerin birbirlerinden ve kaynak ülkeden anlık olarak haberdar olmaları uluslararası göç süreçlerinde yeni bir takım tartışmaları gündeme taşımaktadır.

Uluslararası göçe ilişkin en bilinen teorilerden olan makro-ekonomi kuramı ekonomik gelişmeyi temel almaktadır. Kuramın temel varsayımı, “uluslararası göç ve onun karşıtı olan iç göçün nedeni, emek konusundaki arz ve talep alanında ortaya çıkan coğrafi farklılıkta yatmaktadır” (Abadan-Unat, 2017: 53). Kurama göre uluslararası göçün esas belirleyeni emek piyasasının coğrafyalar arasındaki farklılığıdır. İşçileri göçe sürükleyen bu neden, emeğin düşük ücretli olduğu coğrafyalardan yüksek ücretli olduğu coğrafyalara doğru gerçekleşmektedir (Massey vd., 1993: 433). Bu durum emek arzı ve talebi arasındaki ilişkinin dengeye gelmesine kadar sürmektedir (Stillwell, 2005: 4).

Mikro-ekonomi kuramında ise bireylerin kararları ve tercihleri analiz edilmektedir (Abadan-Unat, 2017: 54). Kuram, bireysel göçe (kişi grup veya hane halkı) ve potansiyel göçmenlerin mevcut durumda kalma veya başka bir yere gitme kararının altında yatan süreçleri incelemektedir. Kurama göre bireyler öncelikle kendilerini daha iyi şartlara taşıyacak olasılıkları değerlendirmektedir. Değerlendirme sonucunda göç etmek veya yerinde kalmak kararı verilir. Bu kararın alınmasında göçün tüm maliyetlerinin hesaplandığı kabul edilmektedir (Massey vd., 1993: 434).

Neo-klasik mikro kuramına tepki olarak ortaya çıkan göçün yeni ekonomisi kuramında göç kararı sadece bireye ait değildir. Birey, ait olduğu gruptan ve hane halkından ayrı ve bağımsız düşünülemez. Dolayısıyla göç kararı bireyin kendi başına verdiği bir karar olmaktan çok bir aile stratejisi şeklinde ortaya çıkar (Güllüpınar, 2012: 62). Stark ve Bloom (1985: 174), çalışmalarında hane halkı vurgusunu öne çıkartmaktadırlar. Göç kararı deyim yerindeyse karşılıklı örtük bir sözleşme şeklinde hane halkı arasında imzalanarak göç edimi ortaya çıkmaktadır.

İkiye bölünmüş emek piyasası kuramında, yerli işçilerinin zam ve kıdem talepleri maliyetleri arttırmaktadır. Buna karşılık çözüm dışarıdan temin edilen ucuz işgücünde aranmaktadır. Dışarıdan temin edilen işgücü, ücret düzeyini piyasanın istediği seviyelerde tutmaktadır. Ek olarak göçmen işgücü sayesinde sosyolojik talepler de minimum düzeylerde karşılanabilmektedir (Hagen-Zanker, 2008: 7). ABD ve Avrupa'nın Birinci Dünya Savaşı'ndan itibaren izledikleri göç alım politikaları bu ekseninde değerlendirilebilir. Avrupa'nın göçmen karşıtı politikaları desteklemesine rağmen ikincil sektörün ihtiyacını karşılamak için kayıt dışı çalışan göçmenleri göz ardı etmesi bu yaklaşıma örnek gösterilmektedir (İnce, 2019. 2597-2598).

Ucuz işgücünün kapitalist sermaye açısından gerekli olduğunu iddia eden bir diğer teori dünya sistemleri kuramıdır. Wallerstein (2000: 135), sermaye sisteminin, kullanımı zaman içinde değişen bir emek gücüne sahip olmak; kullanımı mekânsal olarak değişebilen bir emek gücüne sahip olmak; emek gücünün maliyet düzeyinin mümkün olduğu kadar düşük olması şeklinde üç endişesi olduğunu ifade etmektedir. Bu endişelerin nedeni,

sermayenin talebine göre istenen zaman ve miktarda işgücünün sağlanabilmesi ve vazgeçilebilmesidir. Kurama göre kapitalist ekonomi sisteminin işleyişi için dünyanın herhangi bir yerinde yeterli işgücünün olmadığı durumlarda çözüm göçmen işgücüdür (Toksöz, 2006: 19).

Sosyal ve ekonomik açıdan göçün ele alındığı bir diğer kuram, işgücü hareketliliğinde geçiş hipotezi kuramıdır. Kuram, göçü modernleşme sürecinin bir parçası olarak görmektedir. Geçiş hipotezi ile göç ve toplumsal yaşam arasında doğrudan bir bağlantı kurulmaktadır. Kurama göre göç, modern öncesi geleneksel geçiş toplumu, erken geçiş toplumu, geç geçiş toplumu, gelişmiş toplum ve gelecekteki süper ileri toplum arasında geçişi sağlamaktadır (Akyıldız, 2016: 150-152).

Diğer göç kuramlarından farklı olarak ağ kuramı ise göçün nedenine değil sürecine odaklanarak zaman ve mekân açısından göçün kendini yeniden üretmesini analiz etmektedir (Abadan-Unat, 2017: 64). Uluslararası göçe katılan bireyler, aile, klan veya topluluk halinde göç ederek zamanla göçe dair risklerin azaltıldığı bir hafıza oluşturmaktadırlar. Bu hafıza göç etmek isteyen bireylere bilgi akışı sağladığı için ortaya çıkan ağ ilişkileri göçü olumlu anlamda tetiklemektedir (Massey vd., 1994: 728). Göçü daha önce tecrübe eden yakın arkadaş, aile ya da aynı kökenden insanlar göç etmek isteyen bireylere dayanak oluşturur (Faist, 2003: 202). Bireyler de bu tecrübelerle güvenerek göç seçimini yapmaktadır (Bartram vd., 2017: 206-209). Esnek ya da bağlayıcı biçimlerde kendini gösterebilen bu ağlar, küreselleşme süreci ile birlikte göçmenlerin değişimlere ayak uydurma biçimi şeklinde de algılanmaktadır (Ihlamur-Öner, 2016: 312-313).

Önem eğişi kuramında, yeterli kaynaklara ya da itkiye sahip olmayan kişi gizil göçmen olarak kabul edilmektedir (Tuzcu, 2008: 27). Gizil göçmenler, arkadaş, akraba, kitle iletişim ve iş bulma kurumları gibi araçlar ile bilgi edinmekte ve durumlarının farkında olmaktadır (Faist, 2003: 74). Dolayısıyla göç kararı içsel veya çevresel anlamda stress eşiği ile yakın ilişki içerisindedir (Akyıldız, 2016: 161-162).

Sosyal sistemler kuramı ikili işgücü piyasası teorisinin tamamlayıcı niteliğindedir. Bireyler, yapısal gerilimleri ve kendisince önemli gördüğü gerilimleri gidermek için göç etmektedirler. Ancak bireyin göç etmesine neden olan bu gerilimler, göç edilen yerde giderilmekten çok dönüşüm geçirmektedir. Çünkü düşük kademedeki bir ülkeden göç eden bireyin gittiği yerde daha yüksek bir kademedeki işe ulaşması zordur. Kuram bu durumun ekonomik nedenlerden değil sosyal nedenlerden kaynaklı olduğunu savunmaktadır (Ela Özcan, 2016: 203).

Sosyal sermaye kuramı kişilerin üyesi oldukları sosyal ağlar ya da kurumlar vasıtasıyla sınırlı olan kaynaklara ulaşmalarındaki kapasitelerini tanımlamaktadır (Yaman, 2016: 106). Göçmenlerin göç öncesi, süreci ve sonrasında karşılaştıkları sorunlara, hane halkları, mahalleler, topluluklar ya da biçimsel anlamdaki organizasyonlar ile çözüm üretilmesi kaynaklara ulaşımındaki kapasite artırımının yöntemleridir. Sosyal sermaye bu açıdan farklı ilişki çeşitlerinin bir toplamıdır (Ela Özcan, 2016: 204).

Göç sistemleri kuramı ise dünya sistemleri analizine benzer şekilde uluslararası ilişkilere, politik ekonomiye, kolektif eyleme ve kurumsal faktörlere önem vermektedir (Toksöz, 2006: 20). Kuram, göç alan ve veren ülkeler arasındaki mesafelerin değil siyasi ve ekonomik ilişkilerin belirleyici olduğunu iddia etmektedir. Hatta göç veren uluslar farklı göç sistemlerinin üyesi olabilirler ve siyasi ve ekonomik şartlar değiştiğinde göç sistemleri kaybolmak yerine değişime uğramaktadır (Massey vd., 1993: 454).

Göç süreci ister illegal isterse de legal yollardan gerçekleşsin mutlak suretle yapısal özellikler ile ilinti kurmak zorundadır. Kurumsal kurama göre, nasıl ki yasal yollar ile göç eden bireyler hukuki bir takım işlemler için bazı kurumlar ile temas kurmak durumunda kalıyorsa, tersi durumda illegal yollardan gerçekleştirilen göçlerde de illegal bazı yapılar göçü etkilemektedir. Dolayısıyla göç akınlarının artması bu yapıların her geçen gün kendi organizasyonlarını güncellemeleri ve kurumsal özelliklerini arttırmaları sonucunu doğurmaktadır (Abadan-Unat, 2017: 66).

Kümülatif nedensellik kuramında, geçmiş göç, göçmen hane halklarının sosyo-ekonomik bağlamını ve makro ortamını değiştirerek, gelecekteki göçmenlerin göç kararını etkilemektedir (Hagen-Zanker, 2008: 18). Nedensellik kuramı, göç deneyimlerindeki her bir nedenin kümülatif toplamı ile ilgilenmektedir. Bu sayede tüm göç süreçlerini ve gelecekteki göç kararlarını etkileyen bir toplama ulaşmak amaçlanmaktadır.

Uluslararası göç kuramı göçü iki ülke arasında gerçekleşen ve bitmiş bir eylem olarak değil sürekli biçimde kişiler, kurumlar ve süreçleri etkilemeye devam eden bir olgu olarak görmektedir (Şenay, 2010: 255; Şimşek, 2016: 21-22). Kuram, küreselleşme ve iletişim teknolojilerinin açıklamalarını kullanarak ulus devletleri aşan uluslararası alana odaklanarak kavramsal anlamda da bir takım yenilikler getirmektedir (Sirkeci ve Göktuna Yaylacı, 2019: 29). Uluslararası alan, göçmenin yaşam şekli ve yaşam yeri olarak tanımlanmaktadır (Faist, 2003: 271). Bu alan, Türklerin Avrupa'ya göçünde olduğu gibi gittikleri ülkeler arasında da bir ağ oluşturmalarını, Fransa'daki Müslümanların anavatanlarından din adamı değişimi yapmasını, yurtdışında yaşayan Kürtlerin Türk siyasetine etki etmesini ve daha birçok uluslararası gelişmeyi açıklamak için yeni bir anahtar olarak gösterilmektedir (Faist, 2003: 266).

Uluslararası göç kuramı küreselleşmenin doruk noktasına ulaştığı, haberleşme ve ulaşım olanaklarının çok daha erişilebilir olduğu bu çağda yeni bir göçmen yaşam biçimi olarak da okunmaktadır. Bir yerden başka bir yere göç eden bireyler gevşek biçimde menşei ülke ile irtibatını sürdürmektedir. Bu bağlar gerektiğinde daha güçlü şekilde de kurulabilir. Göçün canlı ve güncel tutulmasını sağlayan bu alan sayesinde göçmenler, resmi göç politikalarının engelleyici tutumlarına karşı eleştirel durabilmekte ve dayanışmayı sağlayabilmektedir (Castles ve Miller, 2008: 40-42).

2.2. Siyasal Kutuplaşma Kuramları

Siyasal kutuplaşmanın tanımında kullanılan düzeyler siyasal kutuplaşma kuramlarına da kaynaklık etmektedir. Siyasal kutuplaşmayı tanımlarken, nedenleri, düzeyleri ve aktörleri inceleyen çalışmalar, konular, örnekler ve analizler

değerlendirildiğinde bir dizi yaklaşım biçimi ortaya çıkartmaktadır. Bu bakımdan siyasal kutuplaşmayı tanımlarken, hangi özelliklerin öne çıkartıldığı ve analiz biriminde merkezi nitelikte hangi aktörlerin kullanıldığından hareketle iki yaklaşım şekli bulunmaktadır. İlk yaklaşım, ideolojik ya da konuya dayalı kutuplaşma olarak adlandırılabilirken; ikinci yaklaşım, duygusal, davranışsal veya sosyal kutuplaşma olarak isimlendirilmektedir. Bir diğer ifadeyle bu ayırım, ideolojik temelli yaklaşım ve grup temelli yaklaşım şeklinde de adlandırılmaktadır (Schweighofer, 2018: 7-8).

2.2.1. İdeolojik Temelli Yaklaşım

İdeolojik temelli yaklaşımda partiler, politika tutumları ve tercihler analiz edilmektedir. Partiler, liderler, politik karar alıcılar, politikaya konu olabilecek tartışmalar ve alanlar bu yaklaşım altında değerlendirilmektedir. Abramowitz, Saunders, DiMaggio, Fiorina ve Abrams'ın çalışmaları bu yaklaşımın oluşmasında etkili olmuştur (Schweighofer, 2018: 8).

Barber ve McCarty (2015: 21) polarizasyonun nedenleri ve sonuçlarını DW-NOMINATE yönteminden hareketle, Amerikan kongresindeki oylamalar ve bazı konularda (eşcinsel evliliği gibi) takınılan tutumlar üzerinden analiz etmektedirler. Araştırmacılar Amerikan siyasetinde cumhuriyetçiler ve liberaller arasındaki mesafenin artışına bağlı olarak kutuplaşmanın arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Partizan kimliği üzerine araştırmalar yapan Baldassarri ve Gelman (2008: 36-38), partizan ayrışmasının temelinde ekonominin olduğunu ancak 1990 yıllarından itibaren ahlaki konulardaki tutumların da parti kimliği ile benzer bir eğilim sergilediğini bulgulamışlardır. Bu sonuç ılımlı olarak düşünülen kitlenin de zamanla kutuplaşmadan etkilendiğini göstermektedir. Dolayısıyla partilerin kutuplaşmalarındaki artış seçmenin tercihine yansımaktadır. Bu nedenle ideolojik tartışmalar hemen herşeyin önüne geçerek indirgemeci şekilde kutuplaşmanın oluşmasında ve görünmesinde en etkili ayırımdır.

İdeolojik temelli yaklaşım ile ilgili olarak her konu ve davranış ideolojik bir karşıtlıktan beslenmektedir. Bireylerin ideolojik karşıtlıklarına benzer şekilde konulara

yaklaşımları da benzerlik göstermelidir. Sorun uyumu olarak adlandırılan bu bakış açısında, eğer sorun uyumu zayıf ise taraflar karşıt kutupta olduklarına ikna olmazlar. Ancak karşılıklı sorun uyumu yüksek ise kutuplaşmanın da yükseleceği kabul edilmektedir (Schweighofer, 2018: 12).

2.2.2. Grup Temelli Yaklaşım

Partiler, ideolojiler ve siyasal sistemin mevcut durumu üzerinden yapılan araştırmaların karşısında yer alan bu yaklaşım bireylerin psikolojik durumlarından hareketle analizler yapmaktadır. Sosyal kimlik teorisine dayanan bu yaklaşımda partilerin ve siyasal grupların ideolojik bir yaklaşımla değil iç-grup – dış-grup ayrımına odaklanılarak sosyal kimlik açısından ele alınmaları gerektiği savunulmaktadır (Schweighofer, 2018: 15-16; Iyengar vd., 2012: 406).

Mason (2013: 142-143), davranışsal kutuplaşma kavramı ile Amerikalıların diğer partizanlara önyargılı olmalarını, siyasette aktif yer almalarını ve çoğu konuda hemfikir olmalarını sağlarken birbirlerine giderek daha fazla kızmalarına neden olacağını belirtmektedir. Gruplar arası tartışmalar artmasa dahi grup içi dinamiklerden kaynaklı olarak da partizanlık artış gösterebilecektir. Sosyal kutuplaşma kavramı ile de Mason (2015: 141-142), konu pozisyonu kutuplaşması ile sosyal kutuplaşma arasında farklılık olduğunu belirtmektedir. Konu pozisyonu kutuplaşması genelleştirilebilir bir kutuplaşma değildir. Aksine sosyal kutuplaşma ise kişinin politik dünyayı kavrayışının yanı sıra, politik olaylara duygusal olarak tepki gösterdiği şiddeti de etkilemektedir. Kişi sorun pozisyonlarında ılımlı olsa dahi grup içi dinamizmin etkisi ile önyargılı, öfkeli ve aktif katılım gibi eğilimler sergileyebilmektedir. Konu pozisyonlarında ılımlı sonuçlar bu açıdan kutuplaşmış bir ulusun durumunu açıklayamamaktadır.

Schweighofer (2018: 16) partizanlığı sadece ideolojik bir ayrım olarak yorumlamamaktadır. İlişkisel kutuplaşma kavramı ile hem ideolojik ayrımların hem de sosyal kimlik ayrımlarının ilişkisine odaklanan Schweighofer (2018: 251-252), mevcut açıklamaların ABD iki parti sistemini merkeze aldıklarını ancak Kıta Avrupa'sında

durumun daha farklı olduğunu ifade etmektedir. Kutuplaşma, çok partili sistemlerde hem siyasal elitler hem de toplum açısından siyasal güç ve kıt finansal kaynaklar için gerçekleşen çatışmalardan kaynaklanmaktadır. Bu çatışmalar, parlamento üyelerinde özellikle öfke olmak üzere güçlü duygusal tepkilere neden olmakta ve siyasal kimliğin belirginlik düzeyini yükseltmektedir. Kutuplaşma bir durum tespitinden ziyade dinamik bir yapı olarak ele alındığında, ideolojik pozisyonların çabuk değişmediği ancak politik durumların daha hızlı değişebileceği de ortaya çıkmaktadır.

2.3. Göç ve Siyasal Kutuplaşma İlişkisi

Siyasal kutuplaşma tartışmaları için Amerika özelinde konuyu inceleyen Barber ve McCarty (2015: 39-41) göç konusunda 1986 yılında kabul edilen Göç Reformu ve Kontrol Yasası (IRCA)'nın siyasal kutuplaşmanın aksine iki parti arasında tam bir mutabakat ortaya koyduğunu ifade etmektedir. Zaman içerisindeki düzenlemelerin Cumhuriyetçi cephenin beklentilerine uygun gerçekleşmesi nedeniyle bu yasa taraflar arasında kutuplaşma konusu haline gelmiştir. 2010 yılında DREAM yasası olarak bilinen ve küçük yaşta göçmenler için vatandaşlık yolunu açan tasarı her iki partinin birlikte çalışması ile hazırlansa da oylamaya sunulduğunda gerekli oyu alamamıştır. 2013 yılında ülkenin göç sisteminin bozulduğu her iki parti tarafından kabul edilerek yeni bir tasarı üzerinde çalışmalar yapılmış fakat meclis gündemine alınmamıştır. Bu gelişmeler kamuoyunda, göç konusunda partilerin kendi içlerinde tam anlamıyla fikir birliği içinde olmadıkları şeklinde algılanmıştır.

Amerikan siyasetinde göç konusu sıkça tartışılmaktadır. Meksikalıların göç sorunu hem tarihsel açıdan hem de yakın dönem siyasal kutuplaşma açısından örnek teşkil etmektedir. Cumhuriyetçilerin ve Demokratların bu göçe ilişkin iki kampa ayrıldığı tabloda ekonomik yaklaşımın etkili olduğu görülmektedir. Cumhuriyetçiler %71 oranında göçmenlerin ekonomiyi kötüleştirdiğinde hemfikir iken, Demokratların %64'ü göçmenlerin ekonomiye ya yararlı ya da pek etkisi olmadığı görüşünde birleşmektedir (Rice, 2017). 1994 yılında Cumhuriyetçiler %64 ve Demokratlar %62 oranında göçmenleri ülke için yük olarak görürken, 2014 yılı verilerinde göre bu oranlar Cumhuriyetçiler için

%46 ve Demokratlar için %27 oranında dağılım göstermektedir. Sonuç olarak göç konusunda benzer yaklaşımlar giderek birbirinden uzaklaşan iki farklı cephenin ortaya çıktığını göstermektedir (Dimock vd., 2014: 29).

Amerikan sistemindeki kutuplaşmayı açıklayan parametrelerin Almanya özelinde kullanışlı olmadığını belirten Munzert ve Bauer (2013: 73-83), konular açısından kutuplaşmaya yaklaşarak her ülkede farklı sonuçlar ortaya çıkabileceğini göstermek istemiştir. Yaptıkları çalışmada, cinsiyet, ahlak, dağıtım ve göç temalarının ayrı ayrı kendi içlerinde tutarlı bir skor ortaya çıkarttıklarını, fakat temalar arasında (siyasal kutuplaşma açısından “tutum uyumu” kavramı ile) herhangi bir pozitif korelasyona ulaşamadıklarını belirtmişlerdir. Tutum uyumu açısından bu çalışma, temalar arasında kutuplaşmanın paralellik göstermediğini ortaya çıkartmıştır.

Avrupa’da göç karşıtlığı partilerin öne çıkarttıkları bir söylem haline gelmektedir. Bazı ülkelerde aşırı sağcı partiler oylarını arttırırken, bazı ülkelerde aşırı sağa oy kaybetmemek için popülist politikalar ana akım tarafından kabul görmeye başlamıştır. Üstelik bu durum sadece bir göçmen sorunu olarak değil Müslüman – Hıristiyan ayrımlarını yeniden ele alan bir yaklaşımı da ortaya çıkartmaktadır (Banulescu-Bogdan ve Collett, 2015). Göç bu açıdan varolan kutuplaşmaları perçinlemek için araç olarak görülebilmektedir. Avrupa’daki görünümü araştıran Lönnqvista vd. (2020: 190-191), Fin siyasi seçkinlerinde 2012-2017 arasında siyasal kutuplaşmanın arttığını bulgulamışlardır. Yaptıkları çalışma neticesinde popülist radikal-sağ Finns Party’nin giderek mülteci karşıtı pozisyonuna karşılık, Green League, mülteci yanlısı tutumunu daha merkezi bir konuma yerleştirmiştir.

Siyasal kutuplaşma ve göç ilişkisini açıklarken coğrafi ve tarihsel özellikler de baskın şekilde etkilidir. Suriye İç Savaşı sonrasındaki göçü doğrudan yaşayan Türkiye ve Avrupa ülkeleri arasında göçün algılanmasında farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni kültürel, yarihi ve yapısal anlamdaki farklılıklardır. Siyasal kutuplaşmayı inceleyen kuramlar, göç de dâhil olmak üzere pek çok konuyu ve olguyu dikkate alarak sonuca varmaya çalışmaktadır. Diğer taraftan göç kuramları ise göçü merkeze alması bakımından

dışsal etkiler konusunda eksik açıklamalarda bulunmaktadırlar (İnce, 2019: 2607). Dolayısıyla göç ve siyasal kutuplaşma arasındaki ilişki tek bir kuramdan ziyade her göç tecrübesinin ayrı ayrı ele alınması ile anlam kazanmaktadır. Şirin Öner (2016: 13), uluslararası göçlerin dinamik, karmaşık ve boyutlu bir yapısı olduğu için canlı ve değişken bir yapısı olduğunu belirtmektedir. Bu bakımdan göç ve siyasal kutuplaşma ilişkisi coğrafi ve kültürel ilişkileri kendi süreci içerisinde özgün kılmakta ve bu ilişkiler uluslararası anlamda doğrusal olan/olmayan sonuçlar ortaya çıkartmaktadır.

2.4. Göç ve Siyasal Kutuplaşma İlişkisinin Toplumsal Yapıya Etkisi

Tarihteki büyük göçlere bakıldığında, siyasal gelişmeler göçlerden etkilenmektedir. Mezopotamya’da köy hayatının değişmesi, şehir devletlerinin kurulması ve merkezi idare sistemine geçilmesi gibi toplum hayatını etkileyen önemli değişiklikler göçler sayesinde gerçekleşmiştir (Sünbül, 2017: 65). Bu değişiklikler direnme ve devamında değişim ve dönüşüm ile kendini güncellemektedir. Göç, toplumsal yapıda yabancı/öteki olarak algılanan bir olgudur. Dolayısıyla yaşanan yerle kurulan ilişkileri de etkilemektedir. Bu etkileşimde, hem göçmen hem de yerin sakinleri mutlak suretle bu süreçten karşılıklı şekilde etkilenirler (Ekici ve Tuncel, 2015: 10).

Göçmenler, küresel çağda anavatanlarından tamamen kopuk bilinmeyen bir coğrafyaya yerleşen bireyler değildir. Kitle iletişim aygıtlarının yaygınlaşması ile birlikte göçmenler için bilinmezlikler azalmaktadır. Bu durum kimlikler açısından da değişimlere neden olmaktadır. Yer değiştiren kimliklerden, alan değiştiren kimliklere doğru gerçekleşen bu dönüşüm, kimliklerin coğrafyalar üstü bir niteliğe sahip olmasını sağlamaktadır (Kaya, 2014: 22). Bu sayede göçmenler, hem geldikleri yerdeki bağlarını devam ettirmekte hem de hedef ülkedeki problemlerle daha kolay başa çıkabilmektedirler (Zenginoğlu, 2019: 45).

Göç ve siyaset ilişkisinde Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan göçler Avrupa’daki önemli tartışma başlıkları arasında gösterilmektedir. Bu göçlerde Avrupa’nın uyguladığı göç yönetimi ve politikalarındaki değişiklikler de

tartışmanın önemli konu başlıklarından biridir. Bir başka husus ise Avrupa'nın göç yönetimi veya göç politikalarında yaptığı değişikliklerdir. Göç olgusunun bu denli ilgi görmesi kimin yararına işlediği ve sürecin nasıl bir güç oluşturduğu ile yakından alakalıdır (Gök, 2016: 68). Avrupa'nın Soğuk Savaş sonrasındaki iç politikalarına yön vermek için göç konusuna yönelmesi ile 1970'li yıllara kadar göç politikalarında daha ılımlı ve istekli olan Avrupa ülkeleri, 1970 yıllarından başlayarak artan biçimde göçmen karşıtlığı politikalara ağırlık vermiş ve göçmenleri öteki olarak görmeye başlamıştır (Akıncı Çötök ve Taşdelen, 2013: 2). Yabancı düşmanlığını tetikleyen bu tutumlar kutuplaşmanın toplumsal alana sıçramasına da etki etmektedir.

Avrupa ülkelerinde aşırı sağ partilerinin ilgi görmesi ve aldıkları oy oranlarını arttırmaları, zamanla iktidarı elinde bulunduran hükümetlerin bu söylemlere ilgi göstermelerine neden olmaktadır. Bazı ülkelerin iktidar ortağı olan radikal sağ partiler ana akım Avrupa siyasetini de etkisi altına almaktadır. Nitekim bu eğilimlerin gizli biçimde anaakım siyasetin fikirleri olduğu da öne sürülmekte ve radikal sağın bu gizli fikirleri açığa çıkarttıkları düşünülmektedir (Sayan, 2018: 166-167).

İsveç, Hollanda, Fransa, Almanya, Lüksemburg ve İsviçre gibi ülkelerde göçmenlerin oy verme hakkı siyasal ve toplumsal tartışmalara neden olmaktadır. Fransa ve Hollanda gibi ülkelerde ideolojik olarak merkez-sağ partiler anti-islamist bir tutum ile göçmen karşıtı tavır sergilemektedir (Canatan ve Cansun, 2015: 434-436). Fransa'da FN (Ulusal Cephe) gibi partiler, 1970 yılına kadar göçmenlerin entegrasyonları için oy verme hakkının tanınmasını önemli bir gelişme olarak görmüştür. Fakat 1970'li yıllardan itibaren grev ve iş bırakmaların artması, beraberinde göçmenler ve vatandaşlar arasında sokağa yansıyan toplumsal olayların yaşanmasına sebebiyet vermiştir (Castles ve Miller, 2008: 375-378). Fransa'nın Kuveyt krizindeki dış politikası ülkedeki göçmenleri vatandaşlardan daha uzağa itmiştir (Castles ve Miller, 2008: 379-384). Fakat Fransız Banliyö eylemleri köktencilik ile değil sosyal dışlanmışlık ve ekonomik sorunlar kaynaklı olarak ortaya çıkmıştır (Kaya, 2016: 245-246). Sarkozy döneminde göçmenler iç politikada güvenlik sorunu olarak görülürken, Hollande döneminde de söylemler daha ılımlı olmasına karşın uygulamalar aynı biçimde devam etmiştir (Özer, 2015: 23-31). Avrupa'da bu politik hamleler vatandaşların göçe bakışını da olumsuz etkilemiştir. 2002-2003 ve 2014-2015

arasında vatandaşların göçmenler hakkında daha da kutuplaştıkları sonucu ortaya çıkmaktadır. Göçmenlerin gelmesini isteyen ve istemeyen kesimlerin oranlarında artışlar görülmüştür. Bu oranda gözle görünür şekilde göçmenlere olumsuz yaklaşan insanlar daha fazladır (Migration Policy Group, 2017: 16).

Almanya'nın göçe bakışı daha olumsuz bir tabloyu ortaya koymaktadır. Yetenek, irade, çalışma, özveri vb. unsurlar yalnızca orada bulunma sürenizin vizesi olabilmektedir¹. Aksi durumda ise 42 ülkeye yayılmış 7,5 milyon Almanların göçmenliği ise övgüye mazhar olmaktadır (Doğan, 2018: 21-24). Göçmenler, 1960'lı yıllarda misafir 1980'li yıllarda ise dönmeyen olarak yerleşik bir yabancıya dönüştüğünde 'koşullu konuksever ev sahibi' (Yeğenoğlu, 2016: 14) Alman toplumu içi kontrol mekanizmasının kaybedilmesine neden olabilecek öteki halini almıştır (Kahraman, 2018: 210). Keza 2013 yılında kurulan AfD (Almanya İçin Alternatif) Partisi'nin 2017 seçimlerinde üçüncü sırada yer alabilmesi göçmen karşıtlığı ve ekonomik liberalizme açıkça karşı çıkışı ile mümkün olmuştur (Çakı ve Topbaş, 2018: 63-64). Bu partinin kısa süre içerisinde bu denli rağbet görmesi ve geniş bir temsiliyet kazanması ise göçmen karşıtlığının toplumda ne kadar önemli bir karşılığı olduğunu da göstermektedir.

Göçmenler, İslamofobia kavramı altında Avrupa'nın yeni hayaleti olarak kabul görmektedir (Kaya, 2015b: 163-166). Medya ve siyasilerin dilinde sıklıkla tekrarlanan bu vurgu Avrupa değerlerine tehdit olarak lanse edilmektedir (Yağbasan ve Örsöğlü, 2017: 416-418). Avrupa'da farklı ülkelerden partiler göçmen karşıtlığını seçim sloganı haline getirmektedirler (Adıgüzel, 2016: 143-147). Göç alanında, 21. yy göçmenleri, Euro-Türkler, Amerikalı-Çinli gibi yeni kimlikler ve isimlendirmeler, bir taraftan göçmenlerin yaşam alanlarını genişletirken diğer taraftan bu ülkelerde göçün tehdit unsuru olarak görülmesine neden olmaktadır (Zenginoğlu, 2019: 45). Diğer bir yaklaşımla Avrupa ülkelerinde neoliberal dönüşümler, ekonomik ve toplumsal sorunlara yol açtığı için aşırı sağın eleştirisi ile karşılaşmaktadır. Dolayısıyla bu eleştirilerde göçmenler üzerinden politika üretilmesi sözkonusudur. Ancak göçmenler de siyasete aktif katılım sağlayıp,

¹ Mesut Özil'in şu cümlesi Almanya'da göçmene bakışı açıklar niteliktedir; "Kazandığımızda Alman, kaybettiğimizde göçmen oluyorum".

seçmen ve aday katılımlarını arttırarak meşru siyasi kanalları kullanmaya başlamışlardır (Kaya, 2016: 247-249).

11 Eylül saldırıları sonrasında göç tüm dünyada, kendi başına bir alan olmaktan çıkıp güvenlik ile birlikte değerlendirilen tehdit unsuru olarak görülmeye başlanmıştır. Ülkelerin iktidar ve muhalefet partileri arasındaki tartışmalara konu olan göç, ana akım siyasal eğilimlerin de gündemine girmeye başlamıştır (Yaman, 2019: 98). Avrupa'nın oryantalist bakış açısının dışa vurumunu sağlayan bir gösterge olarak göç karşıtlığı, Doğu'nun coğrafi ve felsefi uzaklığını tayin eden bir argüman olarak görülmektedir. Suriyeliler özelinde Avrupa Birliği ülkeleri, "doğu"lu yeni göçmenleri tehlike arz ettikleri gerekçesi ile istememekte ve öteki olarak konumlandırmaktadırlar (Yaralı Akkaya, 2019: 376-377).

Göç, milliyetçi söylem için için kullanışlı bir politik argüman olarak görülürken, ekonomik sorunların dışa vurumunda deşarj yöntemi olarak da ele alınmaktadır (Sert, 2018: 521). Küresel ekonominin çıktısı niteliği ile sermaye tarafından destek gören göç, devletlerin iç politikalarını üretmek için de fırsat tanımaktadır (Şenses Özcan, 2015: 36). Bu açıdan Avrupa ülkeleri devletler düzeyinde ortak bir göç politikasında uzlaşmamakta ancak ortak kurumlar ile süreci yönetmeye çalışmaktadır (Çolakoğlu, 2019: 954-955). Öyle ki AB'nin son genişleme dalgası ile birlikte birlik içindeki göçmen sorunu daha fazla gündeme gelmiş, Fransa'nın Roman göçmenlere uyguladığı sınır dışı etmelere İngiltere'nin konuyu daha büyük çapta değerlendirerek AB'den Brexit referandumu ile ayrılması gündeme gelmiştir (Çolakoğlu, 2019: 950-951, Sayan, 2018: 167-168). Avrupa'nın g.k.s.k. Suriyeliler özelinde uyguladığı Geri Kabul Anlaşması her ne kadar insan hakları noktasında eleştiri olsa da Avrupa ülkeleri için kazançlı bir politik sonuç ortaya koymuştur (Danış, 2016: 7-8).

2.5. Türk Siyasal Kutuplaşmasının Çehresi

Osmanlı İmparatorluğu, Batı'da yaşanan gelişmelere 17. yüzyıldan itibaren ilgi göstermeye başlamıştır. Siyasal kutuplaşma bu dönemde Batı'ya gösterilen ilgi ve ulema-

yeniçeri ortaklığında değişime karşı çıkış arasında gerçekleşmektedir (Tunaya, 2016: 19). Orduda yeniçerilerin tasfiye edilmesi üzerinden gerçekleşen bu zıtlık tarihsel bir kutuplaşma geleneğinin önünü açan gelişme olmuştur (İnalçık, 2013a: 53).

Batı'da bireylerin devlet karşısında elde ettiği kazanımların Osmalı'da sorun yaratacağı düşüncesinden hareketle uzlaşma siyaseti temel hareket noktasını oluşturmaktadır (Mardin, 2015: 12). Batı'da devletin karşısında olan volk-geist, Osmanlı'da devleti merkeze alan bir anlayış ile devlet-millet birlikteliğinden hareketle staatgeist ve volk-geist özdeşliğinin aranması olarak karşılık bulmuştur (Öğün, 2009: 339-340). Batı'daki liberal fikirlerle ilk temas sağlayan Reşit ve Rıfat Paşa dahi anayasal zemin arayışı yerine devleti kurtarma fikrine odaklanmışlardır (Mardin, 2012: 149-159). Bu nedenle yenilik düşüncelerinin temelinde her zaman devletin kurtarılması yer almıştır (Ahmad, 1999: 33; Tunaya, 2016: 54-56; Lewis, 2009: 308; Karpas, 2009b: 77). Tanzimat gelişmeleri, bir taraftan birey olmanın önemini ortaya çıkartırken, yeniliklere karşı direnen muhafazakâr kitlenin de kendini bilmeye başlamasını ve özellikle II. Meşrutiyet döneminde kendini göstermesini sağlamıştır (Kalaycıoğlu ve Sarıbay, 2009: 19).

Yeni Osmanlılar, Tanzimatçıların ekonomik gelişmeleri yanlış yorumlayıp imparatorluğun kapılarını sömürüye açtıkları gerekçesi ile Müslim tebanın haksızlığa uğradığını düşünmektedirler (Ahmad, 2019: 38; Mardin, 2015: 13). Onlara göre Osmanlı kültür ve maneviyatı korunmalıdır. Dolayısıyla Batılılaşma yalnızca teknik anlamda mümkündür (Yazıcı, 2002: 101). Padişahın mutlak otoritesine karşı çıkan ilk muhalefeti oluşturan Yeni Osmanlılar, Birinci Jön Türk Hareketi'nin de temellerini atmışlardır (Tunaya, 2016: 30; Mardin, 1996: 31).

II. Abdülhamid'in 1876 yılında Kanun-i Esasi'yi yürürlüğe koymasının ardından kurulan Meclis-i Mebusan padişaha karşı toplumsal rahatsızlıkların dile getirilmesine imkân sağlamıştır (Karpas, 2019: 70-80). Ancak kısa sürede padişah liderliğine geri dönmüştür. Osmanlı aydınları meşrutiyeti tekrar getirmek adına çeşitli organizasyonlar ve gizli cemiyetler kurmuştur (Kayalı, 2016: 34-35). Bunlardan olan İttihat ve Terakki Cemiyeti, 1908 – 1918 yıllarında anayasal monarşinin çok partili hayatına iktidar olma

fırsatı yakalamıştır. Fakat bu sürede iktidar olma savaşı muhalifler ile ölüm kalım mücadelesine dönüştüğü için süreç çeşitli nedenlerle kesintiye uğramıştır (Tunaya, 1988: 7-8; Kiriş, 2010b: 68). İttihat ve Terakki Cemiyeti bu dönemde homojen bir grup değildir (Bora, 2017a: 58; Yazıcı, 2002: 142). Karşısında yer alan Hürriyet ve İhtilaf Fırkası da farklı grupların bir arada olduğu muhalif birlikteliğini oluşturmaktadır (Yücel, 2006: 9). II. Meşrutiyet, bu farklılıkların ve siyasal düşüncelerin tartışılmasına imkân tanıdığı için siyasal bir laboratuvar işlevi görmüştür (Tunaya, 2016: 66-84).

İttihatçılar devlet-din ayrışmasından yana olmasalar da (Berkes, 2016: 407) Balkan savaşlarının ardından gelen kayıplar birliği ve birlik fikrini zedelemiştir (Karpata, 2009b: 79). Bu sebeple Osmanlılık, Türkçülük ve İslamcılık arasındaki dengeler değişmiş ve Libya'nın kaybedilişi Arap Milliyetçilerinin Babıali'ye itimadını zayıflatmıştır (Ahmad, 1999: 165-173). Bu gelişmelerin ardından geriye, milliyetçilik ve Türkçülüğe dair fikirleri ile İttihatçılara ve Kemalistlere fikir sağlayacak olan Ziya Gökalp ve Yusuf Akçura kalmıştır (Georgeon, 2016: 91-92). Gökalp'in Hegel'e, Akçura'nın ise Herder'e yakın görüşlerinin mesafesi devlet-kurmak ve ulus-kurmak uçlarında şekillenmektedir. Ancak devam eden süreçte Kemalizm'in bu iki görüşün de dışında politik toplum inşasına yönelmesi milliyetçilik tezinden uzaklaşılmasına neden olmuştur (Öğün, 2009: 338-341).

Milli mücadele döneminin ana gayesi, önceden süregelen devleti kurtarma gayesi olmuş ve kurtuluş bu kez yeniden-kuruluşta aranmıştır (Bora, 2017b: 20). Kurtuluş Savaşı verilirken vatanseverler tek bir milliyetçi düşünce etrafında buluşmadıklarından dönemin yöneticisi Mustafa Kemal politik duruşu ile süreci yönetmiştir (Shaw, 2014: 868). 23 Nisan 1920'de açılan mecliste Türkçüler (Kalpaklılar), İslamcılar (Sarıklılar), Osmanlıcılar (Fesçiler), liberaller, demokratlar, sosyalistler ve komünistler olmak üzere farklı eğilimler bir aradadır (Aydın, 2014: 112-113). Mecliste, Mustafa Kemal'e sadık inkılapçı bir kesim birinci grubu, diğer tarafta ise homojen olmayan muhalifler "ikinci grubu" oluşturmaktadır (Aydın, 2014: 113-114). Homojen olmayan bu eğilimler, Berkes (2016: 485) tarafından ne istediklerini bilmemekle birlikte hilafete geri dönmeyi arzuladıkları şeklinde yorumlanmaktadır. Zürcher (1992: 37) ise homojen olmayan bu grubun bir arada olmasının ana nedenini Mustafa Kemal'in mutlakiyetçiliğinden korktukları şeklinde açıklar.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Halk Fırkası'nda çeşitli muhalif görüşler bulunmaktadır. Bu düşüncelere sahip isimler ayrı partiler kursalar da otoriter bir yönetim tarafından kontrol altında tutulmuşlardır (Zürcher, 1992: 131; Zürcher, 2005: 9; Zürcher, 2000: 258). Böyle olmakla birlikte baskıcı yönetimin alternatifi olarak kurulan partiler halkta coşkuyla karşılanmıştır (Kılınçkaya, 2012: 15). Ancak Atatürk'ün ölümü sonrasında da bu partiler sadık muhalifetin dışında varlık gösterememiştir (Uyar, 1998: 99).

İkinci dünya savaşından uzak durmak için özel bir çaba gösteren devlet yöneticileri denge politikası belirleyerek Batı ile ilişkileri olumlu şekilde sürdürmüşlerdir (Sander, 1982: 113). Ancak ekonomik sorunlar ciddi boyutlara ulaştığında çözüm olarak ortaya atılan ve 1942 yılında çıkarılan Varlık Vergisi, birçok eleştiri almıştır (Karabulut, 2005: 331-333). Bu uygulama Kurtuluş Savaşı sırasında asker-bürokrat-seçkinler ile yerel seçkinler arasında zımnen imzalanan bir anlaşmanın da bozulması anlamına gelmektedir. 1945 yılında toprak reformunun da uygulanmak istenmesi ile muhalefetin ortaya çıkışı rastlantının ötesinde geçerli toplumsal temellere kavuşmuştur (Turan, 2009: 531-533).

Dörtlü Takrir olarak bilinen ve Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan'ın imzası ile Meclis'e sunulan önerge muhalefetin yeni biçimini oluşturmaktadır (Şahin ve Tunç, 2015: 33-34). Bu girişimlerden sonra toplumsal huzursuzlukların önüne geçilmesi ve dış politikada ABD yardımının alınabilmesi için çok partili hayata geçişi duyuran da İsmet İnönü'nün kendisi olmuştur (Kara-İncioğlu, 2009: 313-314). Siyasal açıdan bakıldığında Çiftçiye Topraklandırma Kanunu görüşmelerinde büyük toprak ağalarının kazanımlarını savunmak adına muhalif seslerden Adnan Menderes konuyu milli egemenlik, meclis üstünlüğü ve demokrasi gibi ilkeler ile bağdaştırma başarısı göstermiştir (Timur, 2003: 15). Politikada yaşanan bu gelişme toplumsal zeminde büyük köyler ve kasabalar arasındaki hızlı bütünleşmenin, insan hareketliliğinin ve ekonomik transferlerin değiştiğini göstermektedir (Mardin, 2009: 147).

Sayılan bu dört ismin partiden ayrılması ile kurulan Demokrat Parti 1950 seçimlerini kazanarak on yıllık iktidarı ele geçirmiştir. 1946 seçimlerine kadar siyasal bir hizipleşmeden ibaret olan Türk siyaseti, bu yıllardan sonra seçmenlerin siyasal katılımları

ile DP-CHP hizipleşmesine taraf olmaları sonucunu ortaya çıkartmıştır (Kiriş, 2010b: 79). Mardin (2015: 188) DP'yi, Türk siyasal kutuplaşmasının vitrini olarak görmektedir. DP, seçmen için bir muhalefet partisi olmaktan çok kırsalın rüyasını gerçekleştirebilecek, “büyük gelenek” karşısındaki mücadeleyi ortaya koyabilecek potansiyeldir. Bu nokta siyasal elit kutuplaşması, toplum tabanında iktidar-muhalefet karşıtlığından çok kitlenin temsiliyeti savaşı olarak karşılık bulmuştur. Bu seçimler kitlelerin politik katılımları ile yöneticilerini değiştirebileceklerini görmesi bakımından önemli bir dönüm noktasıdır (Turan, 2009: 534-538).

1950 sonrasında kent nüfusu ve okuryazarlık oranlarındaki yükselişler toplumsal değişimleri beraberinde getirmektedir. Dünya'daki gelişmelere paralel şekilde Türkiye'de de öğrenci hareketlerinin artması siyasal çözümsüzlükleri beraberinde getirerek askeri müdahaleler dönemini başlatmıştır (İnce, 2016: 94-102). İhtilal sonrasında sağ ve sol düşüncelerin siyasal açıdan temsil edilmesi ile takipçileri artmış ve toplumsal anlamda kendini bilme süreci yaşanmıştır (Sanlı, 2019: 327; Aydınoglu, 2008: 67-68). Darbe sonrasında kurulan koalisyonlar siyasi kargaşaya çözüm bulamazken, İslami tınıyı öne çıkartan (Ahmad, 2008: 169) Adalet Partisi, sanayi destekli kalkınmaya yönelerek devlet ve köylü arasındaki uzlaşmayı sağlamıştır (Çavuşoğlu, 2009: 268). Homojen olmayan Adalet Partisi'nden ayrılan isimler de Milli Nizam Partisi'ni kurmuştur (Çaha ve Baykal, 2017: 790).

1960 yıllarında sağın bölünmüşlüğü ve artan öğrenci hareketleri 1970'li yılların siyasal şiddetinin altyapısını oluşturmaktadır. Ekonomik sorunlar nedeniyle AP'ye olan tepki, uçlardaki partilerin büyümesini sağlarken Türkiye İşçi Partisi'nin kapatılması öğrenci hareketlerini arttırarak ikinci askeri müdahalenin gelişine neden olmuştur (Çavuşoğlu, 2014: 156). Askeri müdahale sonrasında ikinci kez koalisyonlar dönemi yaşanmıştır. I. Cephe ismiyle kurulan AP-MSP-CGP-MHP koalisyonu cephe ismi ile komünist düşmanı ve devlet dostu partiler ayrımının ideolojik altyapısını oluşturarak sokaktaki şiddetin meşruluğuna katkı sağlamıştır (Ete vd., 2014: 26). AP-CHP arasındaki uzlaşmazlıklar, dönemin genel siyasetini etkileyerek uçlardaki partiler ile yapılan anlaşmaların sokakta daha fazla hissedilmesini sağlamıştır (Kasalak ve Uçar, 2014: 51).

1980 ihtilali, demokratik çoğulcu ve diyalektik bir işleyişe sahip toplumun geriye çevrilmek istenerek; organik dayanışmacı bir toplum modeline uyarlanması olarak yorumlanmaktadır (Kahraman, 2008: 222). Baskıcı bir askeri yönetimin sergilendiği bu dönemde kaynaşmış bir toplum ideali ile her kesime aynı davranılmıştır (Çavuşoğlu, 2014: 181). Sıkıyönetim sonrası seçimlerden çıkarlar koalisyonunun yeni adı olan Anavatan Partisi (ANAP) iktidar olarak çıkmıştır (Ahmad, 2019: 164). Bu heterojen birliktelikle liberal ekonomik çıkarlar temel yapıyı oluştururken, İslami sermaye serbest pazar ekonomisine kenetlenmiştir. Dolayısıyla Özal dönemi, çevrenin merkezde temsil edilmesinden daha fazla anlama karşılık gelmektedir (Heper, 2013: 141-147).

Özal dönemi sonrasında ekonominin hizmet sektörü ağırlıklı bir yapıya bürünmesi, sanayici iş adamlarının birleşerek Anadolu Kaplanları ismiyle yeni bir sınıf oluşturmalarını sağlamıştır (Ahmad, 2019: 164-169). Anadolu Kaplanları büyük metropollerde yaşanan dönüşümleri çevre kentlere uyarlamaya çalışmışlardır (Erman, 2013: 70). 1980’de başlatılan ve 1990’lı yıllarda kesintiye uğrayan neoliberal politikalar (Uzgel, 2009: 25), liberal/muhafazakâr eğilimin geçer akçe hale gelmesi ile 2000’li yıllarda tekrar kendini göstermiştir (Fedayi, 2019: 9).

Milli Görüş’te her ne kadar Erbakan’a muhalefet zor da olsa (Karpat, 2009a: 280) partinin değişim sinyalleri yenilikçileri yeni bir parti için cesaretlendirmiştir (Teazis, 2011: 84-90). Özellikle ekonomik anlamda dünya ile bağları olan bir sistem tercihi partinin gündemini oluşturmaktadır (Uzgel, 2009: 15-18; Çiğdem, 2014: 19). Bu sayede Ak Parti İslami görünümlü liberal ekonomiyi tekrar hayata geçirme fırsatını yakalamıştır (Bora, 2018: 11-15, Bora, 2017a: 561). Seçmen açısından da anlamlı şekilde “muhafazakâr demokrasiye” temellenen parti (Uzgel, 2009: 21), iş dünyasında da İslami sermaye ile yapı taşlarını oluşturmaktadır (Doğan, 2009: 287; Ataay, 2019: 208). Özal dönemi işlevselliğine benzer şekilde Ak Parti’nin genel tutumu da icraatçılık olmuş ve siyasal kimliğe odaklanılmamıştır (Aydın ve Taşkın, 2018: 165-168). Ancak 2007 Cumhurbaşkanlığı seçimleri militarizm ve demokrasizm kutuplaşmasını açığa çıkartmıştır. Sonrasında 2010 yılı referandumu da, liberal-muhafazakâr ortaklığın son bulduğunu göstermektedir (Bora, 2017a: 565-566). Bu ortaklığın sonrasında Türkiye kimlik ve kültür siyasetini merkeze alan popülizm ile çerçevelenmeye başlamıştır (Gürpınar, 2016: 45).

Türk siyasal hayatını açıklamak için Mardin (2009), merkez-çevre yaklaşımını kullanmaktadır. Bu yaklaşım Türkiye'deki siyasal kutuplaşmaların tarihsel seyrini yöneten ve yönetilen arasındaki ilişki ile açıklamaktadır. Benzer şekilde Heper (2006: 38) Türk devlet geleneğini aşkın devlet kavramı ile analiz etmektedir. Tanzimat'tan 1980'e kadar pek çok girişimin ana hedefi aşkın devlet fikrinden hareketle ortaya çıkmaktadır. Siyasette öncelik her zaman devlete tanınmış ve kutuplaşma devlet ve dışında kalanlar olarak sürdürülmüştür.

Toprak (2009: 445), siyasal kutuplaşmanın çok partili hayata kadar laiklik ve milli birlikçilik etrafında oluştuğunu sonrasında ise dinin denetleme işlevinin devreye girdiğini belirtmektedir. Benzer şekilde Kalaycıoğlu (2009: 558-588), 1960'lı yıllara kadar kutuplaşmanın genel belirleyenin bürokratik merkez ve demokrat çevre olduğunu; 1980'e kadar İslamcılığın saygınlık kazandığını ve Kemalist türdeşliğin yitirildiğini, 1980 sonrasında ise her iki tarafında parçalanması ile yeni kutuplaşmaların başladığını ifade etmektedir. Kahraman (2008: 221-230) ise Türk siyasasını 1980 öncesinde "tarihsel blok"; asker-bürokrat-aydın birlikteliği ve bunun karşısındaki çevre ile açıklamaktadır. 1980 sonrasında ise tarihsel blok bölünmüş ve çevrenin merkezde temsil edildiği süreç başlamıştır. Çevrenin merkezde temsil edilmeye başlanması ile çevrede boşalan aktörlerin yerini geleneksel merkez aktörleri doldur(a)mamıştır. Bu durum Türkiye'deki muhalefet yapısında önemli bir konumlanma sorununu da ortaya çıkartmaktadır (Tuncel ve Gündoğmuş, 2012: 151).

Özbudun (2011: 37-39), Türk siyasası için temel kutuplaşmayı merkez-çevre üzerinden analiz etmektedir. 1960 ve 1970'li yıllarda bu kutuplaşma toplumda yerleşmeye başlamıştır. 1980 ve 1990'lı yılların parti sistemi ise ılımlı ve kutuplaşmaya yakın bir görünüm sergilemektedir. Buna ek olarak çevreden yükselen Kürt hareketinin 1990'lı yıllarda PKK ile anılmaya başlaması siyasetin önemli gündem maddesi haline gelmiştir (Özbudun, 2011: 51-52; Özbudun, 2010: 123). Özbudun (2004: 9-13), 2002 seçimleri sonrasında merkez-çevre kutuplaşmasının varlığını koruduğunu, ek olarak siyasal kutuplaşmaya kimlik sorunlarının artışı ile kültürel temellerde ayrışmaların yerleşik hale geldiğini ifade etmektedir. Somer (2019: 44-55) ise Türk siyasal kutuplaşmasında AK Parti dönemini "kutuplaştırıcı-dönüştürücü siyasetin otoriter sarmalı" kavramı ile özetleyerek,

ilk yıllarından itibaren mikro düzeyde başlayan kutuplaşmanın makro düzeye yükseldiği ve giderek kendi kendine kutuplaşma yaratan bir durumu işler kıldığını ifade etmektedir.

Keyman (2008: 366), Türk siyasal kutuplaşmasını “süreklilikler” üzerinden açıklamakta; merkez-çevre, sağ-sol, küresel-ulusal-yerel, vatandaşlık-kimlik gibi dört farklı kutuplaşma biçiminin üstü üste çeşitlenerek bağlamlar oluşturduğunu belirtmektedir. Çaha (2012: 138) ise Türk siyasası için, merkezci yerelcilik ile âdem-i merkeziyetçi küreselcilik arasında gerçekleşen bir kutuplaşmanın varlığını savunmaktadır. Benzer şekilde Çarkoğlu ve Hinich (2006: 258), Türk siyasasında merkez-çevre ve etnik-kimlik eksenli iki kutuplaşmanın varlığını savunmaktadır. Türkiye’de sektör (katı) bir algının yerleşik olduğunu belirten Çarkoğlu ve Toprak (2006: 27), belli durumlar için değil, toplumsal alanın tamamına yayılan bir bizden olan-olmayan ayrımının yerleştiğini ifade etmektedir. Bu anlamda aynı sonuca on yıl sonra başka bir araştırmada Erdoğan ve Uyan Semerci (2018: 144) de ulaşarak, toplumda biz ve öteki algısının giderek arttığı sektör bir yapının yerleştiği belirtilmektedir.

2.6. Türkiye’ye Yönelik Kitleli Göçlerin Siyasal Kutuplaşmaya Etkisi

Osmanlı döneminden itibaren anavata dönuşü simgeleyen göçler Türkiye tarihinin yapıtaşları arasında gösterilmektedir. Dışarıya verilen göçlere bakıldığında ise daha çok işgücünü temel alan göç örnekleri görülmektedir. Fakat 2000’li yıllardan itibaren Türkiye göç alan ülke görünümü sergilemektedir. Çeşitli bölge ve ülkelerden gelen göçmenler yine çeşitli göçmen niteliklerine sahiptir. 2011 yılından itibaren gerçekleşen Suriyeli göçü ise Türkiye tarihinde yeni bir göç tecrübesini temsil etmekle birlikte Türkiye’nin bir göçmen ülke olması yolunda da önemli bir basamak olarak kabul görmektedir (Kirişçi ve Karaca, 2015: 297).

2.6.1. Osmanlı Dönemi Kitlesele Göçler ve Siyasal Kutuplaşma

Osmanlı döneminde kaybedilen topraklara bağılı olarak orada yaşayan Türk ve Müslüman unsurların geri dönüşü, Avusturya'nın Budin'i işgali ve orada yaşayan Müslüman ve Yahudi halkın göç etmesi ile başlatılabilir. Fakat daha büyük sayılarda kitlesele şekildeki göçler, Kırım savaşı sonrasında 1856 yılına temellendirilmektedir. Kırım göçlerini 1864'te başlayan Kafkas göçleri; 1877/78 yıllarından itibaren de Balkanlardaki Müslüman ve Yahudi göçleri takip etmiştir (Karpat, 2017: 14-15).

1856 göçü öncesinde Kırım'ın stratejik ve ekonomik önemi nedeniyle Rusya tarafından işgal edilmesine bağılı olarak 1800'lerin başında özellikle liman kentlerde yaşayanların göçü 500.000 sayılarına ulaşmıştır (Yakut, 2015: 121-122; Saydam, 1997: 64-65). İkinci göç dalgasında, Fransız-Rus savaşında Osmanlıların Napolyon'a destek vermesi üzerine 1828 yılına kadar bölgeden 200 bin kişi Osmanlı Devleti'ne iltica etmiştir (Saydam, 1997: 69). Son olarak Kırım Savaşı (1853-1856) sırasında ve sonrasında göç akınları yaşanmıştır (Yakut, 2015: 125). Bursa'ya gelen Kırımlı göçmenlerle ilgili araştırmalarda yerleşim problemleri üzerine sorunlar tespit edilmektedir. Göçmenlerin geldiği dönemde devletin durumu yönetememesi ve yerel yöneticilerin durumu çözememesi üzerine yaşanan kargaşa siyasal kutuplaşmadan çok idari bir yönetim sorunu ortaya çıkartmıştır (Seyhan, 2014: 152-154).

Kırım'ın ilhakına benzer şekilde Çerkesya'nın 1862'de işgal edilmesi sonrasında beklenilenden çok daha fazla göçmen gelmiştir. Gelen göçmenlerin yerleşim, barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçları hazırsızlıklar nedeniyle sorun oluşturmuştur (Besleney, 2016: 65-66). Gelen göçmenlerin idaresi için Ticaret Nezareti ve Şehremaneti'nin birlikte çalışması öngörülse de bu birliktelikten verim alınamadığı ve göçmenlerin sorunları giderilemediği için ilk kez Muhacir Komisyonu oluşturulmuştur (İpek, 1994: 68).

Osmanlı dönemi göçleri iskân sorunu bağlanmında değerlendirilmektedir. Göçmenlerin bir arada yaşama istekleri yönetim açısından tehlikeli bulunduğu için Anadolu ve Rumeliye dağınık şekilde zorla yerleştirilmelerine neden olmuştur (Saydam,

1997: 135). Tüm ülkeye dağınık yerleştirilen göçmenlerin sorun çıkartmamaları için aşiret liderleri devlet maaşına dahi bağlanmıştır (Karpat, 2017: 102-103). Bu sayede sayıları milyona yakın olan bu kitlenin siyasal bir sorun oluşturmalarının önüne geçilmiştir (Barut, 2018: 178). Özellikle Çerkesler, merkezkaç kuvvet olma özelliğine sahip unsurlar arasına yerleştirilerek siyasal ve toplumsal sorunlara çözüm olarak düşünülmüştür (Kaya, 2015c: 141). Göçmenler ile ilgili bu dönemde temel sorun alanlarını, göçün getirdiği yıkıma bağlı olarak yerel ahali arasındaki uyum problemleri, yerel yöneticilerin disiplinsizliğine bağlı örnekler ve yine göçmenler arasında az sayıdaki suça meyilli örnekler şeklinde sıralamak mümkündür (Saydam, 1997: 190-191; İpek, 1994: 231-232). Çerkes Ethem ismini dışarıda bırakmak kaydı ile Tatarlar ve Çerkesler için siyasal kutuplaşma yarattıkları ya da bir siyasal kutuplaşmanın konusu olduklarını söylemek mümkün görünmemektedir. Milli mücadele döneminde önemli bir figür olan Çerkez Ethem, düzenli orduya katılmak istemediğinde siyasal açıdan sorun olarak görülmüştür (Yamaç, 2016: 65-66). Bunun nedeni Anadolu'daki isyanların bastırılmasında önemli katkısı olan Çerkes Ethem'in mecliste kazandığı saygınlık Mustafa Kemal tarafından güçlü bir tehlike olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır (Atay, 2004: 286).

Diğer bir göç dalgası Balkanlardan Osmanlı'ya göçlerdir. Balkan göçleri, katliam, yağma, tecavüz, baskı ve ayırım, tecrit, sürgün ve zorla asimilasyon gibi itici nedenlerle gerçekleşmiştir. Balkan göçlerinde ilk adım, 1912-1913 Balkan savaşları sonrası göçler, Cumhuriyet döneminde 1923-1951 arası fert ve aile düzeyinde göçler, 1952-1967 arasında kitlesel düzeyde ve son olarak 1968-1996 arası tarihlerde aile ve fert düzeyinde göçler şeklinde gerçekleşmiştir (Çavuşoğlu, 2007: 124-125). Balkanların kaybedilme, tarımsal alanın %70 kaybedilmesi anlamına gelmektedir. Bu açıdan devlet, Balkan göçlerini ekonomik bir yaklaşım ile işgücü açısından önemli görmüş ve bu göçleri desteklemiştir (Kale, 2015: 155).

Balkan göçleri toplumsal açıdan Anadolu'da Müslüman sayısına katkıda bulunurken siyasal açıdan da Yeni Osmanlı Hareketi ve Jön Türkler gibi gelişmeler de göçmenler aktif bir katılım sergilemiştir (Kale, 2015: 164). Balkan göçleri sayısal bir gelişmeden çok toplumsal hafızanın siyasal alana yansımaları sağlayan bir gelişme olmuştur. Bu göç akınları Osmanlı'nın bünyesinde yaşayan Müslüman bakiyesinin başına

gelen felaketlerin özeti niteliğinde olup, pek çok açıdan yaşanan olumsuzluklar Osmanlı'nın kurtuluş çabalarını da şekillendirmiştir. 19. yüzyıl ve 20. yüzyıl başında gerçekleşen bu göçler bir bakıma yeni bir devlet inşa etmiştir (McCarthy, 2014: 353-360).

2.6.2. Suriye Göçü Öncesinde Türkiye’de Kitlesele Göçler ve Siyasal Kutuplaşma

Birinci ve İkinci Dünya Savaşı arasında, imparatorlukların dağılması nedeniyle çeşitli göç örnekleri yaşanmıştır (Macar, 2015: 173). Bu örneklerden mübadele göçlerinin Cumhuriyet dönemindeki ilk örneğini 1913 tarihli İstanbul Anlaşması uyarınca 50.000 Bulgar ve Müslüman/Türk’ün yer değiştirmesi oluşturmaktadır (Zürcher, 2003: 2). Türk-Yunan mübadelesi görüşmeleri 1914 tarihinde başlasa da savaş ortamı nedeniyle uygulamaya geçişi Lozan Görüşmeleri ile mümkün olmuştur (Macar, 2015: 174-175). Kasım 1923 yılında başlayan mübadele, 500.000 Müslüman/Türk’ün gelişi ve 1.104.206 Ortodoks’un Yunanistan’a gidişi ile tamamlanmıştır (Sarınay, 2011: 353-355). Mübadele, nitelik açısından gidenlerin tüccar, sanayici, sanatkâr ve serbest meslek erbabı olmasına karşın gelenlerin büyük çoğunluğunun kırsal kökenli olması nedeniyle iktisadi bakımdan devleti olumsuz etkilemiştir (Emgili, 2014: 107). Meclis görüşmelerindeki kayıtlara bakıldığında mübadelenin Türkler tarafından istenmediği de ortaya çıkmaktadır (Kayam, 1993: 598-599). Mübadele, Yunan hükümetinin Türklere uyguladığı zulüm şeklinde basına yansırken siyasilerin kayıtsız kalamadığı bir sonuç ortaya çıkmıştır. Mübadelenin milli bir mesele haline gelmesinde ve tüm kesimlerden onay almasında basın önemli rol oynamıştır (Toprak, 2015: 267-268).

Gelen göçmenlerin iskânında plansız ve dikkatsiz davranılması, yerel ahali ile göçmenler arasındaki huzursuzlukları büyütmüş ve göçmenlerin ötekileştirici söylemlere maruz kalmalarına neden olmuştur (Şenişik, 2016: 110-111; Arı, 2007: 165). Meclisteki eleştiriler de göçmenlere doğru değil tersine sürecin işletimindeki hatalara yönelik gerçekleşmiştir (Yıldırım, 2016: 138-139). Bu bakımdan Cumhuriyetin ilk yıllarında gerçekleşen bu göçler siyasal bir kutuplaşma yaratmaktan çok ulus-devlet yaratma politikalarına denk düşen bir örnek olarak ele alınmaktadır (Emek İnan, 2014: 99).

Osmanlı döneminde başlayan Balkan göçleri Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. 18 Ekim 1925 yılında Türk-Bulgar İkamet Sözleşmesi ile Bulgaristan'dan göç etmek isteyen kişilerin önündeki engeller kaldırılmıştır (Sarımay, 2011: 357). 1914-1934 yılları arasında 10.000 kişi göç etmiştir. 1934'te Bulgaristan'daki askeri ihtilal sonrasında bu rakam 20.000'i bulmuştur (Çolak, 2013: 117). İkinci Dünya Savaşı'ndan önce 1923-1939 tarihleri arasında toplam 198.688 göçmen Bulgaristan'dan Türk topraklarına geçmiştir (Şimşir, 1986: 211). 1944 yılı sonrasında ise Bulgar hükümetinin soydaşlar üzerinde uyguladığı baskılara kayıtsız kalmayan Türk hükümetinin dış politikadaki hamleleri sonucunda kapılar açılmış ve Türk soyundan olan/olmayan birçok göçmen ülkeye girmiştir. 1950-1951 yılları Bulgar göçünün en yoğun olduğu dönemdir. 1950-1952 arasında bu sayının 154.393 olduğu belirtilmektedir (Doğanay, 1997: 197). Göçmenlere yurtiçi ve dışından bağışlar sağlanmıştır (Kurtuluş, 2019: 43). Devletin sürece tamamen olumlu yaklaşımı ile gelen göçmenlere dair tam bir kabulün olduğu söylenmektedir (Çolak, 2013: 118-136).

DP iktidarı dönemindeki göçler başarı hikâyesi olarak sunulmaktadır. CHP ise bu dönem göçleri desteklese de özellikle gelen göçmenler arasında komünist söylemi çağrıştıran örnekler nedeniyle daha eleştirel bir tutum takınmıştır (Pınar, 2014: 65-68; Tünaydın, 2015: 1). Göçmenlerin yerleştirilmesi ve arazi dağıtımı gibi konularda ise yönetimin başarılı olduğu her iki tarafça paylaşılan görüşler arasındadır (Arslan, 2012: 343).

1960 sonrasında Türkiye ve Bulgaristan'ın farklılaşan dış politik tutumları Bulgaristan'da yaşayan Türklerin baskı uygulanması sonucunu doğurmuştur (Kurtuluş, 2019: 43-44). Bu baskılar nedeniyle göç etmek istediğini belirten 400.000'i aşkın dilekçe Türk konsoloslughuna teslim edilmiştir (Şimşir, 1986: 268). Dilekçelerde Türklerin ekonomik, etnik ve dini anlamda ayrımcı ve baskıcı politikalar altında kaldıkları öne çıkmaktadır (Ağanoğlu, 2017: 363). Bu gelişmelerin akabinde 22 Mart 1968'de Yakın Akraba Göçü Anlaşması imzalanarak 1968-1978 yılları arasında 110.000 kadar Bulgaristan Türkü göç etmiştir (Kirişçi ve Karaca, 2015: 301). Toplamda ise 1923-1970 yılı arasında Bulgaristan'dan gelen göçmen sayısı, 387.592 kişiyi bulmuştur (Geray, 1970: 13). Bulgaristan'da soya dönüş politikaları kapsamında Türklere baskılar devam etmiştir

(Çağlayan, 2007: 25). 1989’da Bulgar hükümeti 340.000 civarında kişiyi ülke dışına zorla çıkartmış ve geri dönmeleri halinde yasal zorlamalara başvurmuştur (Karpas, 2004: 351; Karpas, 2017: 408). İkinci dünya savaşı sonrası en büyük kitlesel göç olarak kayıtlara geçen bu süreç Osmanlı döneminden itibaren gelen göçün son adımıdır (Kirişçi ve Karaca, 2015: 301). Sonraki yıllarda gelenler içinse yasal kurallar katı şekilde uygulanmıştır (Danış ve Parla, 2009: 131-146).

Bulgaristan’dan gelen göçmenler, 1950 öncesinde ağırlıklı olarak CHP’sini desteklerken 1950 sonrasında gelen göçmenler ise dönemin hükümetlerini destekleme eğiliminde olmuşlardır (Dural ve Eseler, 2016: 78; BG Haber, 2015). Göç ettikleri dönemde iktidarı destekleyen göçmenler benzer şekilde Özal döneminde ANAP’ı desteklemiş ve 1999 yılı itibariyle ulusalcı-milliyetçi çizgiye kaymışlardır (Özlem, 2011). Göçmenlerle ilgili soydaş temelinden hareketle hem siyasi yöneticiler hem de halk düzeyinde tam bir kabulün olduğu söylenmektedir (Emek İnan, 2016: 12-20; Vatansever, 2020: 447-452).

2.6.3. Suriyeli Göçü ve Siyasal Kutuplaşma

Suriye İç Savaşı sonrasında ortaya çıkan Suriyeli göçü, komşu ülkeler başta olmak üzere tüm dünyayı etkisi altına alan 21. yüzyılın en büyük kitlesel insan hareketlerinden biridir. Suriyelilere kapılarını açan ülkelerde siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan yeni tartışmalar ortaya çıkmıştır. Türkiye’nin Suriye’deki iç karışıklıklara dair tutumu Suriyeli göçünün aldığı biçimi etkilemektedir. Bu başlık altında Türkiye’ye 2011 yılından itibaren gelen Suriyelilerin, göç süreci, Türkiye’deki tartışmalarda yer alışları, hukuki açıdan Türkiye’de bulunmaları ve Türkiye’de nasıl karşılık bulduklarına dair alan çalışmalarındaki veriler incelenmektedir.

Arap Baharı ve Suriye İç Savaşı

Arap Baharı² kavramı Tunus'ta başlayan devamında Kuzey Afrika ve Orta Doğu ülkelerinde yaşanan gösterilere atfen kullanılmaktadır (Koçak, 2012: 24-25). Tunus'ta başlayan gösterilerin ardından, 28 Aralık 2010'da Cezayir'de, 12 Ocak 2011'de Lübnan'da, 14 Ocak'ta Ürdün'de, 17 Ocak'ta Moritanya, Sudan ve Umman'da, 18 Ocak'ta Yemen'de, 21 Ocak'ta Suudi Arabistan'da, 25 Ocak'ta Mısır'da, 26 Ocak'ta Suriye'de, 28 Ocak'ta Cibuti'de, 30 Ocak'ta Fas'ta, 10 Şubat'ta Irak'ta, 14 Şubat'ta Bahreyn ve İran'da, 17 Şubat'ta Libya'da, 18 Şubat'ta Kuveyt'te ve 20 Şubat'ta Batı Sahra'da protesto ve yürüyüşler başlamıştır (The Guardian, 2011).

Arap Baharı, Arap halklarının yıllardır dile getirdikleri demokrasi, özgürlük ve eşitlik taleplerine yönelik hareketler bütünüdür (Karkın ve Yazıcı, 2015: 202). Bu taleplerin, yıllardır süren işsizlik, adaletsizlik ve gelir dağılımındaki dengesizlik gibi içsel nedenleri (Göçer ve Çınar, 2015: 54; Sarıçoban vd., 2016: 22-29) olduğu kadar güçlü devletlerin politikaları, Rusya, Çin ve İran'a karşı uygulanan politikalar ve İsrail-Filistin krizinin etkileri (Deniz, 2013: 71-75) gibi dışsal nedenleri de bulunmaktadır. Milyonlarca insanın sosyal medya üzerinden organize şekilde hareket ettiği bu gösterilerde (Babacan vd., 2011: 79; Korkmaz, 2012: 2148), gerçek kimlikleriyle baskıcı rejime karşı direnemeyen insanlar (Oğuzlu, 2011 9), sanal kimlikler üzerinden daha cesur tutumlar ortaya koymuşlardır (Kırık, 2012: 97; Akbıyık ve Öztürk, 2012: 1014). Bu gelişmeler, çeşitli reformların gerçekleştirilmesi ya da liderlerin değişimi gibi sonuçlar ortaya çıkartırken siyasal açıdan istikrarsızlıkları da beraberinde getirmiştir (Baczko vd., 2018: 16).

Suriye tarihi, baskı, şiddet ve askeri ihtilaller ile anılmaktadır (Dağ, 2015: 4; Çağ ve Eker, 2013: 65; Taştekin, 2016: 28). Baas rejiminin hâkim olduğu Suriye'de çatışmacı tarihsel birikimin de etkisiyle Arap Baharı'na bağlı gösteriler kısa zamanda silahlı çatışmalara dönüşmüştür. Suriye'deki gösterilerin silahlı çatışmalara dönüşerek uluslararası bir kriz haline gelmesinde ABD ve Rusya başta olmak üzere uluslararası çıkar

² Bkz. <https://foreignpolicy.com/2011/01/10/obama-2-0-who-will-fill-the-top-jobs-in-foreign-policy/>

savaşlarının etkili olduğu düşünülmektedir (Kibaroglu, 2011: 26-30; Oğuzlu, 2011: 12; Erşen, 2014: 117-121; Khasanov, 2020: 100).

Suriye’de 2011 Mart’ında Şam, Dera ve Neva’da yaşanan gerilimler ve ölümler gösterilerin yayılmasında etkili olmuştur. İlk olay Dera kentinde iki gencin duvar yazıları nedeniyle tutuklanması ve işkence görmesinin ardından mensup oldukları aşiretlerin sokağa dökülmesidir. Bunu 15 Mart 2011’de Şam’da düzenlenen ve “Öfke Günü” olarak kayıtlara geçen gösteri takip etmiştir. 17 Mart ve sonrasında ise farklı kentlerde sayıları değişen gruplar sokağa çıkmışlar ve rejim aleyhine sloganları dile getirmişlerdir. Bu olaylara rejimin tepkisi ise sert olmuş ve bir yıl içinde resmi olmayan rakamlar ile 30.000’i aşkın insan hayatını kaybetmiştir (Karkın ve Yazıcı, 2015: 206). Esad rejimi gösterilere ilk zamanlar sert tepkiler gösterirken ilerleyen zamanlarda reform girişimleri göstericilerin isteklerini karşılamamış ve siyasal kriz patlak vermiştir (Dilek, 2018: 43-49). Suriye’deki hareketler giderek radikal bir çizgiye kaymış ve bölge uluslararası bir krize doğru evrilmiştir (Baczko vd., 2018: 25-33).

Suriye’de farklı istek ve talepleri dile getiren Ahrar El Şam, Demokratik Birlik Partisi (PYD), Demokratik Değişim İçin Koordinasyon Kurulu, Halk Savunma Birlikleri (YPG), Irak-Şam İslam Devleti (İŞİD), İslam Ordusu, Kadın Savunma Birlikleri (YPJ), Nusra Cephesi, Özgür Suriye Ordusu (ÖSO), Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu (SMDGUK), Suriye Ulusal Konseyi (SUK) şeklindeki muhalif gruplar ve koalisyonlar oluşmuştur (Taştekin, 2016: 15-17). Ancak hiçbir muhalif oluşum talep ettikleri sonuca ulaşamamıştır. Bunun esas nedeni de farklı talepler farklı gruplar için daha önemli görülmuş ve ortak temeller sağlanamamıştır (Yılmaz, 2011: 17-19).

Suriyelilerin Türkiye’ye Göçü

2011 sonrasında Türkiye’nin uyarılarını dikkate almayan Suriye ile diplomatik görüşmelere son verilmiştir (Erdoğan, 2018b: 73; Kirişçi, 2014: 11). Muhaliflere destek verdiğini bildiren Türk yetkilileri, siyasal açıdan çözüm üretmedikleri durumda Türkiye’ye gelmek isteyen insanlara kapılarını açmıştır (Ihlamur-Öner, 2014: 43). Sonuç olarak Suriye

politikasındaki tercihlerin de etkisiyle Türkiye, bölgesinde yaşanan iç karışıklıklardan kaynaklı göçlere destek olmak durumunda kalmıştır (Kirişçi ve Karaca, 2015: 307).

Suriye iç karışıklıklarında silahlı çatışmaların sivillerin olduğu kentlere ve yaşam alanlarına sıçraması ile burada yaşayan halk canlarını kurtarmak adına gerek farklı kentlere gerekse en yakın ülke sınırına doğru hareket etmişlerdir. Suriye’den ilk gelen ilk göçmen kafilesi 29 Nisan 2011’de 252 kişilik bir grup olmuş ve Hatay’daki bir spor salonuna yerleştirilerek geçici konaklama ve gıda ihtiyaçları sağlanmıştır (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 2012: 2). Suriye’de gerçekleşen her silahlı saldırı ve bombalama eylemi göçün artışına neden olmuştur. Hula ve Azez’de gerçekleşen saldırıların ardından Türkiye’deki g.k.s.k. Suriyeli sayısı 2012 yılı Ağustos ayında 78.409’u bulmuştur (Dilek, 2018: 75-77).

Türkiye’nin gelen ve gelecek olan Suriyeliler için “açık kapı politikası”nı benimsemesi ise güvenlik açığı gerekçesi ile eleştirilmiştir (Yıldız, 2013: 146). TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, raporunda 17.01.2012 tarihine kadar 21.625 kişinin Türkiye’ye giriş yaptığını ve 12.212 kişi “kendi rızası” ile ayrıldığı belirtilmiştir. Bu tarihte 9413 kişinin çadır kentlerde olduğu tespit edilmiş ve mevcut kişilerin büyük bir kısmının kadın ve çocuklardan oluştuğu belgelenmiştir (TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 2012: 3). Bu dönemde Suriye’deki muhalif silahlı kişilerin bu kampları kullandığına dair tartışmalar gündeme gelmiştir. Hatta uluslararası basında Türkiye’nin bu kişilere ve gruplara destek verdiğine dair haberler yayınlanmıştır. Buna karşılık Türkiye tarafından bu durum yalanlanmış ve güvenlik endişesi ile bahsi geçen kişilerin denetimleri için önlemler alınmıştır (Dinçer vd., 2013: 14).

2013 yılı Türkiye için göçmen krizinin yaşandığı yıldır. Kimyasal silah kullanımı, açlık sorunları, sağlık nedeniyle ölümler, silahlı çatışmanın arasında kalan siviller, canlarını kurtarmak için “ölüm yoluna” düşen göçmenler gibi tartışma başlıkları 2013 yılına damgasını vurmuştur (Anadolu Ajansı, 2013). Türkiye’ye gelen Suriyelilerle ilgili uzman bir birimin kurulmaması özellikle kayıt sürecinde aksamalara neden olmuştur. Nitekim 2013 yılı AFAD verilerinde bu konuya değinilmekte ve g.k.s.k. Suriyelilerin

sayıları hakkında bilginin net olmadığı ifade edilmektedir. 23.08.2013 tarihli AFAD raporuna göre Türkiye’de kamplardaki g.k.s.k. Suriyeli sayısı 200.386 iken, kayıt altına alınamamış olan ve şehirlerde yaşayanların sayısı ise 350.000 olarak tahmin edilmiştir (AFAD, 2013). 2013 yılı AFAD raporuna göre g.k.s.k. Suriyelilerin %45,1’i kayıt altına alınmış ve %18,8’inin ikamet izni bulunmaktadır. Ancak kamp kaydı olmayan %5,3’lük bir kitle ve son olarak kayıt dışında %30,8’lik bir nüfus bulunmaktadır (AFAD, 2013: 21).

2014 yılında g.k.s.k. Suriyeliler için 10 ilde 22 barınma merkezi olmak üzere toplamda 33.620 çadır ve 11.909 konteyner hazırlanmıştır. Fakat bu hazırlık sayıları 1,5 milyona ulaşan Suriyeliler için yeterli olmadığından kampların bulunduğu şehirlere dağınık halde yaşamaya başladıkları görülmektedir. Yerleşim, barınma, çalışma gibi çeşitli sorunlara neden olan bu durum giderek uyum ve entegrasyon çalışmalarının artışı da ortaya çıkartmıştır (AFAD, 2014: 18). 2 Mayıs 2014 tarihli AFAD verileri 219.495 g.k.s.k. Suriyelinin kamplarda olduğunu, kamp dışında ise tahmini 700.000 g.k.s.k. Suriyeli olduğunu belirtmiştir (AFAD, 2014: 15). 2014 yılı sonunda GİB’nın açıkladığı g.k.s.k. Suriyeli sayısı 1.519.286’dır (GİB, 2022a). Bu rakamın %13’ü kamplarda yaşarken, geri kalanı ise Türkiye’nin farklı illerine dağılmış haldedir (Erdoğan, 2018b: 37). Ancak Erdoğan (2020a) 2014 sonunda 2,5 milyon civarında g.k.s.k. Suriyelinin Türkiye’de bulunduğunu belirtmektedir. Sahada araştırma yapan ve g.k.s.k. Suriyeliler ile birebir temas halindeki araştırmacılara göre de yetkililerin ifadesinden çok daha fazla Suriyelinin kamp dışında yaşadığı yönündedir (Kirişçi, 2014: 17). 2015 yılı sonrasında 2,5 milyonu aşan g.k.s.k. Suriyeli sayısı her geçen yıl artış göstererek 2022 yılında 3,5 milyonu aşmıştır (GİB, 2022a).

Suriye’den gelen insanlar “misafir” olarak karşılanmışlardır. Ani ve hızlı gelişen göç olayları karşısında kurumsal altyapısı hazır olmayan Türkiye başlarda bu sürecin yüklenicisini AFAD olarak belirlemiş ve “yardıma muhtaç olanlara ensar olma” duruşu ile durumu özleştirmiştir (Erdoğan, 2020a). Geçici Koruma Yönetmeliği’nin yürürlüğe girmesine kadarki sürede Türkiye’nin uyguladığı göç yönetimini “açık kapı politikası” ve “acil durum yönetimi” ile çerçeveselendirmek olanaklıdır (Erdoğan, 2018a: 16).

Uyum ve entegrasyon anlamında 2014 sonrasında kalıcılık eğilimi üzerinden açıklamak olanaklıdır. Erdoğan (2015: 320), g.k.s.k. Suriyelilerin artık misafirlik üzerinden tanımlanmalarını olanaklı görmemektedir. Gelen insanların hayata Türkiye koşulları ile tutunmaları, sosyolojik ve ekonomik birçok bağlamı ortaya çıkarttığı için isteseler bile geri dönüşlerinde zorlanacaklarını belirtmiştir. Buna karşılık Türk toplumunun misafirlik kavramına uzun süre sıcak bakmayacağından hareketle uzun vadeli ve “kalıcılığın kabulü”ne dönük politikalara yönelmeyi tavsiye etmiştir. Dolayısıyla 2015 yılı sonrasında uyum ve entegrasyon sürecinin hayata geçirilmesi olarak düşünmek mümkündür.

Türkiye’deki Suriyeliler hukuki olarak geçici koruma statüsünde değerlendirildikleri için çalışma hayatında, eğitim hayatında ve sosyal hayatta ötekileştirici davranışlara maruz kalmaktadırlar. Bu durum 2015 yılından itibaren Suriyeli göçünün Türkiye’ye değil Avrupa’ya yönelmesine neden olmuştur (İMKANDER, 2014: 10). 2015 yazından itibaren Avrupa’ya giden Suriyeli sayısındaki artış Suriyelilerin yayılışı şeklinde algılanarak önlemler için girişimler başlatılmıştır (Şimşek, 2019a: 493). Türkiye ve AB arasında 18 Mart 2016’da imzalanan anlaşma uyarınca Türkiye üzerinden kaçak olarak geçtiği tespit edilenler Türkiye’ye geri gönderilecek, karşılığında Türkiye’de kayıtlı bir göçmen AB’ye gönderilecektir. Anlaşmaya göre Türk vatandaşlarının AB ülkelerine vizesiz girişleri onaylanacak, ve Türkiye’deki g.k.s.k. Suriyeliler için harcanacak 6 milyar Euro ödeme yapılacaktır (Şimşek, 2019a: 499-500). Anlaşma sayesinde Türkiye’den AB üye ülkelere yerleştirilen g.k.s.k. Suriyeli sayısı 12.01.2022 tarihi itibarıyla 31.616’dır (GİB, 2022a).

2022 yılı itibarıyla Suriye’deki siyasal çözümsüzlük devam etmektedir. Buradan hareketle Türkiye’deki g.k.s.k. Suriyelilerin ekonomik ve toplumsal anlamda kurdukları bağlar artmakta ve kalıcılık ihtimali artmaktadır. Erdoğan (2020a) Türkiye’nin önündeki tek seçeneğin birlikte yaşamak olduğunu belirtmektedir. Geri dönüşlerin zamanla “istisna” haline gelmesi ve Türkiye’de göçmen sorununun siyasal ve toplumsal alandaki en önemli tartışma konuları arasında olması muhtemeldir.

Suriyelilerin Türkiye'deki Hukuki Durumları

Türkiye'ye gelen Suriyeliler “misafir” sıfatı ile karşılanmışlardır. Bunun nedeni, insani ve acil ihtiyaçların karşılanmasında kriz yönetimi öncelikli bir bakışın sürece etki etmesinden kaynaklanmaktadır (Kaya ve Yılmaz Eren, 2014: 28; Erdoğan, 2018a: 12; Kula, 2015: 48). Buna karşın Suriyeliler hukuki açıdan geldikleri andan itibaren “geçici koruma” altında değerlendirilebildikleri için (Poyraz, 2012: 66) siyasal anlamda farklı tanımlamalar ve tartışmalara konu olmuşlardır. Suriyelilerin hukuki durumu hakkındaki net açıklama ise 30 Mart 2012 yayınlanan genelgeyle sağlanmıştır (Erdoğan, 2018b: 58; Erdoğan, 2018a: 13).

Türkiye'nin hukuki açıdan mülteci ve sığınmacılara dair ilk kanun metni İskân Kanunu'dur (RG: 21/06/1934-2733). Kanun genel itibariyle Türkiye'nin savaş sonrasında toparlanan bir ülke görünümünde olması bakımından daha çok ortak bir ulus inşa etme çabası içerisinde değerlendirilebilir. Bu kanuna ek olarak “Yabancıların İkamet ve Seyahati Hakkındaki Kanun” (RG: 24.07.1950-7564) ve “Pasaport Kanunu” (RG: 24.07.1950-7564) da yine yabancılara dair düzenleyici metinlerdir. 1990'lı yılların insan hareketlerindeki değişimlerine paralel olarak 1994 yılında “Türkiye'ye İltica Eden Veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar İle Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar Ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” (RG: 30.11.1994-22127) yürürlüğe konmuştur.

Türkiye'nin iltica ve sığınmacı hukukundaki mevcut yasal düzenlemeleri AB'ye tam üyelik müzakereleri sürecinde yeniden ele alınan konulardan olmuştur. Türkiye, AB yasal düzenlemeleri ile paralellik göstermesi için 2001 yılı Katılım Ortaklığı Belgesi imzalanmış ve 2003 yılında bu belgeyi revize ederek ulusal bir program takip etmeye başlamıştır. Katılım ortaklığı belgesinde, kısa vadede yasadışı göçle mücadele ve Avrupa Komisyonu ile geri kabul anlaşmasının müzakere edilmesi; orta vadede yasa dışı göçle mücadele için AB müktesebatının kabulü ve uygulamaya sokulması ve Cenevre Sözleşmesindeki coğrafi sınırlamanın kaldırılarak sığınmacılara ilişkin sistemli bir

yönetimin ve altyapının hazırlanmasına yer verilmiştir. Mevcut programın yeniden ele alınarak hazırlanmış son hali “Sığınma ve Göç Alanındaki AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı” adıyla Bakanlar Kurulunda kabul edilmiştir ve 25.3.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Güner, 2007: 86-87).

Ulusal Eylem Planı’nda iltica ve göç yönetiminin esnek ve global şemasına uygun bir zemin hazırlanması önemli görülmüştür. Türkiye’nin bulunduğu coğrafi konumu gereği stratejik bir göç yoluna sahip olması gelecekte muhtemel göç dalgalarına karşılık daha etkin ve gelişmiş bir kurumsal altyapı hazırlanması gerektiği belirtilmektedir (Güner, 2007: 87-88). Türkiye’deki mülteci hukuku, AB üyelik müzakereleri kapsamında 2001-2003-2006 ve son olarak 2008 yılındaki düzenlemeler ile değişmeye başlamıştır. Bu değişikliklerde coğrafi çekincenin kaldırılması ve gerekli destek birimlerinin geliştirilmesi talebi Türkiye’nin bu yöndeki yol haritasını oluşturmaktadır. 2001 yılında AB tarafından kabul edilen ve geçici korumayı tanımlayan AB Konseyi Direktifi Türk hukukunca kabul edilmiştir. Bu sayede Suriyeliler geldikleri günden itibaren geçici koruma altında gösterilebilmişlerdir (Erdoğan, 2018a: 8).

Sonuç itibariyle AB müzakere sürecindeki konulardan olan yabancıların hukuki statüsüne dair son metin ve kanun olarak 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) yürürlüğe girmiş ardından yönerge halindeki geçici koruma metni de yönetmelik halinde Geçici Koruma Yönetmeliği (GKY) adı ile 2014 yılında yasalaşmıştır (Yazıcı ve Düzkaya, 2017: 446). Yönetmelik gereğince kitlesel göçlerde bireylere düzenlenen Geçici Koruma Kimlik Belgesi ile Türkiye’de bulunmaları kanun altına alınmıştır. Bu sayede Türkiye’deki Suriyelilerin durumunu ilişkin tartışmalara da son vermiştir. Yönetmeliğin geçici maddesinde Suriye Arap Cumhuriyetinden gelen Suriyeliler için açık ibare kullanılarak hukuken ortaya çıkabilecek sorunlara dair sınırlamalar da çözülmüştür (Topal, 2015: 17). Bu belge, ikamet izni ya da ikamet izni yerine geçen belge niteliği taşımamaktadır. Bu belge, Türk vatandaşlığına başvuru hakkı sağlamamaktadır. Çalışma haklarına dair düzenlemelerde Bakanlar Kurulu yetkili olarak belirlenmiş ve çalışma izni alınacak kurum Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı olarak belirtilmiştir (Erdoğan, 2018a: 12).

Suriyelilere Dair Veriler

Türkiye’de g.k.s.k. Suriyeli sayılarına ilişkin veriler 2015 yıllarına kadar tartışmalı konular arasında olmuştur. Bunun esas nedeni gerekli altyapının yeterli olmayışı ve GİB’nin 11 Nisan 2014’te faaliyetlerine başlamasına kadar geçen sürede özverili çalışmalara karşın merkezi bir kayıt sisteminin olmamasıdır (Erdoğan, 2018a: 17). Dolayısıyla bu tarihe kadarki kayıtlı g.k.s.k. Suriyeli sayısına dair veriler de sağlıklı değildir. Hem gelen g.k.s.k. Suriyelilerin resmi geçiş noktaları dışından da geçiyor olmaları hem de ülke içerisindeki hareketli yapıları sağlıklı bir veri setinin önündeki engelleri oluşturmaktadır (Erdoğan, 2018a: 17). Veri seti doğru oluşturulmadığından ortaya konan politika ve uygulamalardan da sonuç alınması zorlaşmıştır (Öngel, 2017: 30).

2014’te kamplarda kalan 219.495 g.k.s.k. Suriyeli ve kentlerdeki tahmini yaşayan g.k.s.k. Suriyeli ise 700.000 olarak kabul edilmiştir (AFAD, 2014: 15). 2014 sonrası kayıtlımlar GİB ve BMMYK ile devam etmiş ve şehirlerarası geçişlerde izin gerekliliği takibi kolaylaştırmıştır (GİB, 2022d). 2016 yılı raporuna göre 2.160.000 g.k.s.k. Suriyelinin barınma merkezleri dışında yaşadığı kayıt altına alınmıştır (AFAD, 2016: 7). Bu da kayıt işlemlerin önceki dönemlere göre daha iyi yürütüldüğünü göstermektedir. Yerel yönetimler kayıtlama işlemlerinde etkin bir katılım sağlamaktadır (GİB, 2022c). Türkiye’de kayıtlı g.k.s.k. Suriyeli sayısı, 28.07.2022 itibarıyla 3.652.633’tür. En çok göçmen bulunduran illere bakıldığında İstanbul, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa, Adana, Mersin, Bursa, İzmir, Konya ve Kilis ilk on ildir (GİB, 2022a).

Türkiye’de g.k.s.k. Suriyelilerin erkek sayısı kadın sayısına oranla fazladır. Okul çağında (5-17 yaş arası) 1 milyonun üzerinde çocuk bulunmaktadır. Aktif çalışma yaşındaki nüfus ise 2 milyon civarındadır. Türkiye’de doğan çocuk sayısına bakıldığında rakamlar 600 bin civarında çocuğun olduğudur (Erdoğan, 2020c). Genç nüfus oranı g.k.s.k. Suriyeli sayısı içinde %20 üzerindedir. Bu açıdan Türk nüfusuna oranla daha genç bir topluluk Türkiye’ye gelmiştir (Erdoğan, 2020c). Şehirler düzeyinde ise rakamlar g.k.s.k. Suriyelilerin hareketli halleri nedeniyle değişiklik göstermektedir. Temmuz 2019’da İstanbul için kayıtlı olmayan (başka ilde kaydı olan) sayı ile birlikte 830 bin g.k.s.k.

Suriyeli tespit edilirken (Erdoğan ve Çorabatır, 2019: 10), aynı ilde Ağustos 2019'da ise sayının 963 bine ulaştığını ifade etmektedir (Erdoğan, 2020c).

Barınma merkezleri açısından değerlendirildiğinde 5 ilde 7 barınma merkezi aktif haldedir. Bu merkezlerde 28.07.2022 itibariyle, Adana'da 1 kampta 16.202, Hatay'da 3 kampta 6.743, Kahramanmaraş'ta 1 kampta 9.942, Kilis'te 1 kampta 8.178, Osmaniye'de 1 kampta 7.646 kişi olmak üzere toplamda kamplarda 48.711 g.k.s.k. Suriyeli bulunmaktadır (GİB, 2022a). Barınma merkezlerindeki hizmetlere bakıldığında gerekli temel ve kamusal hizmetlerin hepsi sağlanmaktadır (GİB, 2022b).

Kamp dışında yaşayan g.k.s.k. Suriyeli sayısı 3.603.922'dir. Kampın dışındaki yaşamı kendileri finanse eden g.k.s.k. Suriyeliler hemen her iş için gönüllü olmaktadır (Kocadaş, 2018: 5). Göçün ilk zamanlarından itibaren çalışmak durumunda kalan bu insanların ve işverenlerin haklarının yasal zemininde çeşitli sorunlar çıkmıştır. Tüm bu sorunların üstesinden gelmek adına 2016 yılında "Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik" yürürlüğe konmuş ve soruna çözüm sağlanmaya çalışılmıştır. G.k.s.k. Suriyelilere ilişkin çalışma izni alanlara dair veriler değişiklik göstermekle birlikte son açıklanan rakam 31.185 g.k.s.k. Suriyelinin izin aldığıdır (Mülteciler Derneği, 2020).

G.k.s.k. Suriyeliler içerisinde okuma yazma bilmeyenlerin oranı %18,5 okul diploması olmadığı halde okuma yazma bilenlerin oranı %11,8 ve hiç okul görmemiş olanların oranı ise %30 civarındadır (Erdoğan ve Çorabatır, 2019: 20). Bu bakımdan gelen g.k.s.k. Suriyelilerin sağlık ve gıda ihtiyacı kadar eğitim ihtiyacının da öncelikli olduğu ortadadır. G.k.s.k. Suriyelilerin kayıtlı olmaları esnasında ilkokuldan daha düşük düzeydeki eğitim durumunda olan %29'luk bir kesimin olduğu tespit edilmiştir (Erdoğan, 2018a: 27). Eğitim çağındaki sayıya bakıldığında 2019-2020 arasında 1.082.172 kişi tespit edilse de bunun 684.919'u okul kaydı yapmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2020).

G.k.s.k. Suriyelilere eğitimler ilk olarak Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) verilmiştir. Ancak fiziki şartların zorlaşması nedeniyle g.k.s.k. Suriyeliler Türk eğitim

sistemine entegre edilmeye başlanmıştır (Erdoğan ve Çorabatır, 2019: 24-25). Yükseköğrenime kayıtlı g.k.s.k. Suriyeli sayısı 154.446 olarak tespit edilmiştir. Toplumda ciddi karşılığı olan “üniversitelere sınavsız giriyorlar” gibi şikâyetlerin asılsız olduğu anlatılmaya çalışılsa da canlılığını korumaktadır (Erdoğan, 2018a: 32).

Suriye’den gelen insanların ilk olarak talep ettikleri şey sağlık durumlarının kontrol edilmesi olmuştur. Aynı zamanda Türkiye açısından da bu insanların hastalık durumlarının kontrol altında tutulması ve gerekli sağlık verilerinin oluşturulması da aynı derecede önemli görülmüştür. Toplumda bazı hastalıkların göçmenler tarafından getirildiği endişesi asılsız olmakla birlikte, g.k.s.k. Suriyelilerin henüz aşılammış ve hareketli yapıda olmaları nedeniyle hastalıkları taşıyabilme durumları ortaya çıkmıştır (TTB, 2014: 52-57). Göçmenlere sağlık hizmetleri AFAD Genelgesinin 1. Maddesine dayanılarak Türk vatandaşlarına benzer şekilde 25 Ağustos 2016’ya kadar Sağlık Bakanlığı Acil Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nce, bu tarihten itibaren de Türkiye Halk Sağlığı Kurumu çatısı altında Göç Sağlığı Hizmetleri Daire Başkanlığı’na verilmektedir (Gültaş ve Yalçın Balçık, 2018: 196). Geçici Koruma Kimlik Belgesi’ne sahip g.k.s.k. Suriyelilerin tamamı 182 numaralı çağrı merkezini arayarak randevu alabilmekte ve sağlık hizmetlerine ulaşabilmektedir. Bunun yanında acil durumdaki g.k.s.k. Suriyeliler kayıt beklemezsizin sağlık hizmeti alabilmektedirler (Kaya ve Ören, 2020: 91).

Mevcut durumda g.k.s.k. Suriyelilerin sağlık kuruluşlarındaki yükünü azaltmak ve özellikle daha iyi sağlık hizmeti alabilmelerini sağlamak adına Göçmen Sağlığı Merkezleri/Birimleri oluşturulmuştur. 4000 Suriyeli için bir hekim ve bir yardımcı sağlık personelinden oluşacak biçimde birimler oluşturulmuştur. Bunun yanında tam teşekküllü hastanelere uzak olan geçici barınma merkezleri ile g.k.s.k. Suriyelilerin sayılarının 20.000 üzerinde olan yerlerde de Güçlendirilmiş GSM’ler kurulmuştur. SIHHAT projesi kapsamında olan bu kuruluşlarda amaç, 2020 yılı sonuna kadar sağlık hizmetlerinin erişiminin artırılması öngörülmektedir. Bu kapsamda, 29 ilde kurulan 178 Göçmen Sağlığı Merkezinde, 31.03.2020 tarihi itibarıyla, aralarında Suriyelilerin de yer aldığı 708 doktor, 966 hemşire/ebe, 11 psikolog, 11 sosyal çalışmacı, 13 teknisyen, Türkçe ve Arapça bilen 1.144 hasta yönlendirme rehberi ve 407 destek personeli istihdam edilmiştir. Bunun

yanında kanser taraması, üreme sağlığı gibi çeşitli hizmetler de verilmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2022).

G.k.s.k. Suriyelilerin sayılan bu hizmetleri almaları hem uluslararası fonlar hem de Türkiye'nin ödemeleri üzerinden gerçekleşmektedir. Gündemin de ana konusu olan bu husus zaman zaman siyasi isimlerin de açıklamalarına yansımıştır. Karabulut ve Açık (2018: 142) Malatya Beydağı konteynirkenti barınma merkezindeki g.k.s.k. Suriyelilerin sayısı ve maliyeti temel alınarak bir model maliyet hesabı geliştirmiştir. Üç kategoride incelenen harcamaların (a- barınma, idame ve iâşe maliyeti, b- eğitim maliyeti, c- sağlık maliyeti) toplamında 20.882.552.257 TL'lik bir hesaplama yapılmıştır. Ancak, Nisan 2011 – Eylül 2017 tarihleri arasında 30 milyar ABD doları harcama yapıldığı resmi kurumlardan paylaşılmıştır (Erdoğan, 2018a: 38). 2020 yılında ise Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 4.3.2020 tarihli meclis grup toplantısında belirttiği rakam 40 milyar dolardır (TCCB, 2020). Üstelik bu harcamalar için, Türkiye-AB arasındaki zirvede anlaşmaya varılan “Sığınmacı Mali İmkânı” adı altında başlangıçta 3 milyar avro tahsis edileceği, bu fonun tükenmesi halinde 3 milyar daha yardım yapılacağı kararlaştırılmıştır (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2016). Bu açıdan bakıldığında g.k.s.k. Suriyelilere yapılan harcamaların %90'ından fazlasını Türkiye kendi cebinden çıkartmıştır (Erdoğan, 2018a: 39).

Suriyelilere İlişkin Tartışmalar

2018 sonunda 3,5 milyonu aşan sayıları ile g.k.s.k. Suriyeliler, Türkiye'de kalış süreleri arttıkça toplumsal, ekonomik ve siyasal tartışmalara konu hale gelmişlerdir. Türk vatandaşları ile aynı şehri paylaşan g.k.s.k. Suriyeliler arasındaki tanışıklık arttıkça bazı tartışmalar derinleşirken bazı önyargıların da kırıldığı tespit edilmektedir. G.k.s.k. Suriyeliler ile ilgili göçün ilk dönemlerinden itibaren yapılan saha çalışmaları olumsuz tarafta ağırlık göstermektedir. Suriyelilerin siyasal kutuplaşmaya konu edilmelerindeki yol haritası bu tartışmaların aldığı biçim ile yakından ilgilidir. G.k.s.k. Suriyeliler ile ilgili geçicilik – kalıcılık ikilemi, toplumsal açıdan uyum ve kabul konusu, çalışma hayatı, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi konular sıklıkla tartışılmaktadır. Bunun yanında nefret

söyleminin yaygınlaşması nedeniyle Suriyelilerin öteki olarak algılanmaları çatışma ihtimalini arttırmaktadır.

G.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye’de kalıcı hale gelme ihtimalleri önemli tartışma konuları arasındadır. Türk toplumu, gelen Suriyelilere kucak açmıştır. Ancak bu olumlu tutumun zamanla farklı sonuçları ortaya çıkmaktadır. AK Parti seçmeni g.k.s.k. Suriyelilere daha olumlu yönde düşüncelere sahipken, CHP ve MHP seçmeni geri gönderilmeleri gerektiğini ve yeni gelecek olanların da kabul edilmemesi gerektiğini düşünmektedir (EDAM, 2014). Misafir olarak görülen g.k.s.k. Suriyeliler ile ilgili kalış biçimlerinde, çalışma hayatlarında, eğitim durumlarında ve sağlık hizmeti almalarında gerekli olumlu adımlar atılsa da toplumsal düzeyde huzursuzluk artmakta ve öteki algısı ortaya çıkmaktadır. (Erdoğan, 2018b: 180-182). Bunun nedenini Lortoğlu (2017: 72), Suriyelilerin burada misafir olarak algılandıkları ve efendilerinin iznine tabi oldukları şeklinde açıklamaktadır. Bu durum haber diline “ev sahibine sarılan misafirler” ve “Misafir Suç İşleyemez” gibi başlıklarla yansımaktadır (Doğanay ve Çoban Keneş, 2016: 156).

2013 yılında Türkiye’de g.k.s.k. Suriyelilerin kalıcı nitelikli olmaları halinde toplumsal sorunlara neden olacakları belirtilmektedir (Dinçer vd., 2013: 41-42). Özyürek vd. (2019: 65-66), vatandaşların g.k.s.k. Suriyelilerle temasa geçtikçe onları anlamaya başladıklarını ancak kalış süresi uzadıkça g.k.s.k. Suriyelilere bakışta baştaki iyi düşüncelerin yerini rahatsızlıklara bıraktığını tespit etmiştir. G.k.s.k. Suriyelilerin kalıcı hale gelişleri “güvenlik ihtiyacını körükleyen, ekonomik kaygıları arttıran ve günah keçisi olarak ilan edilenlerin artık ülkeden kovulmaları”nı gerektiren bir algıyı pekiştirmekte ve kalıcılığın yarattığı ötekileşmeye katkı sunmaktadır (Ünal, 2014: 83). Kalıcılık durumunun artışı Türkler ve Suriyeliler arasındaki mesafenin tanımlanmasında da önemli rol oynamaktadır. Öğrenciler üzerindeki araştırmalarında Eser ve Uygur (2019: 156), Suriyeliler hakkında genel tehdit algısının en yüksek olduğu grubun Türkler olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuç kazanımı en yüksek topluluk olan Türklerin kayıplarına dair endişelerini de açıklamaktadır. İlk zamanlarda mağdur imajı ile yaklaşılan Suriyeliler zamanla savaştan kaçan, korkak, vatanını sevmeyen gibi ifadelerle anılmaya başlanmıştır (Karataş, 2020: 33-35).

Benzer bir durum g.k.s.k. Suriyeliler için de yaşanmaktadır. İlk gelişlerinde savaştan kaçmanın endişesi ile yanlarında birçok belgenin eksikliği nedeniyle hizmet alımlarında aksaklıklar yaşamışlardır. Üstelik durum sadece hizmet alımı ile sınırlı değildir. G.k.s.k. Suriyeliler için belirsizliğin devam etmesi bir taraftan hukuki ve bürokratik değişiklikler ile başa çıkmayı diğer taraftan Türkiye’de geçici olarak buldukları hissiyatı ile de yaşamaya mecbur bırakmaktadır (Güneş Aslan ve Güngör, 2019: 1619-1623).

İki toplumdaki karşılaşmalar, geçicilik-kalıcılık tartışmalarını varsayımlardan kurtararak gerçek bir zemine oturtmakta ve uzlaşma arayışları da g.k.s.k. Suriyelileri geri dönüş fikrinden uzaklaştırmaktadır (Erdoğan, 2018b: 185). 2013 yılı AFAD verilerinde g.k.s.k. Suriyeliler, bir taraftan savaşın bitmesini ve Esad’ın olmadığı bir siyasal düzene geri dönmeyi isterken, dönmeyi düşünmeyenler kamp içi %4,6, kamp dışı %7,7 dağılım göstermektedir. Buna karşılık %85 oranında Türkçe öğrenmeyi istediklerini belirtmişlerdir (AFAD, 2013: 53-55). Bunun nedeni g.k.s.k. Suriyelilerin olumlu ya da olumsuz koşullara kendilerini hazırlamak istediklerini göstermektedir. Nitekim 2014 tarihli raporda Türkçe öğrenmek isteyenlerin oranı aynı kalırken, geri dönmeyi düşünmeyenlerin oranı kamp içi %19, kamp dışı %21 seviyelerine ulaşmıştır (AFAD, 2014: 142).

Birlikte yaşama dönük adımların atılacağına dair ilk belirti Beşir Atalay’ın başkanlığındaki 24 Ağustos 2014 tarihli toplantının ayrıntıları gösterilmektedir. Bu toplantı sonrasında o tarihe kadar göç yönetimine etkin katılım sağlamayan belediyelerin de artık bu eylem planının bir ayağını oluşturacakları ve kentlerde Suriyeliler ile birlikte yaşama konusunda önemli roller üstlenecekleri belirtilmiştir (Şardan, 2014). Geçicilik-kalıcılık ikilemine dair 2014 yılı HUGO araştırma verilerinde Türkiye’de henüz 1,5 milyon Suriyelinin bulunması karşısında vatandaşlar, %54,9 oranında savaş bittiği takdirde Suriyelilerin hepsinin olmasa bile bir kısmının Türkiye’de kalacağını düşünmektedirler (Erdoğan, 2014: 34).

G.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye’de kalıcı nitelikleri beraberinde vatandaşlık tartışmalarını da getirmektedir. G.k.s.k. Suriyeliler, Türkiye’de güvenli ve huzurlu bir

sosyal ortamın paylaşılması adına Türk vatandaşlığına sıcak bakmaktadırlar (Gülyaşar, 2017: 702; Koyuncu, 2018: 179-180; Apak, 2015: 133). Hatta g.k.s.k. Suriyeliler, vatandaşlık aldıklarında, vergi vermedikleri ve Türklere yük oldukları yönündeki algının da kırılacağına inanmaktadırlar (Gülyaşar, 2017: 689). Ancak Türklerin konuya yaklaşımı olumsuz bir bütünlük sergilememektedir. Vatandaşlık verildiği takdirde g.k.s.k. Suriyelilerin geri dönüş ihtimalinin tamamen ortadan kalkacağından endişe duyulmaktadır (Gülyaşar, 2017: 695). Bu konuda Bolu'da (Güney ve Konak, 2016: 131) ve Trabzon'da (Koçak ve Küçük, 2020: 139) yapılan çalışmalar da benzer sonuçları göstermektedir.

Türk toplumu dışarıdan gelen göçmene bakışta dünya geneli ile kıyaslandığında daha kapalı bir toplum modelini temsil etmektedir. Toplumun büyük bir kısmı göçü sorun olarak nitelendirmektedir. Göç konusunu güvenlik ve ulusal kültür açısından sorun teşkil ettiği düşüncesiyle değerlendiren Türk toplumu Birleşik Krallık ile birlikte olumsuz yaklaşımlar listesinde ilk iki sırayı paylaşmaktadır. Dünyanın her yerinde Türk göçmen bulunabilmesine karşılık Türkiye'ye göç %60'ın üzerindeki bir oranla olumsuz karşılanmaktadır (Ünal, 2014: 72-73). Suriyeli göçü, 2015 yılından itibaren güvenlik ile birlikte ele alınmaktadır. Basında tarafsız bölge, güvenli bölge, uçuşa yasak bölge ve insani yardım koridoru gibi başlıkların yer alması ve 2015 sonunda sınıra kilometrelerce güvenlik takviyesinin artırılması Türkiye'nin bu göçe dair terör endişelerini de göstermektedir (Uzman, 2016: 144-152; Miş vd., 2015: 203).

Uyum konusunda, işgücü piyasası, eğitim, sağlık, sosyal katılım, aktif sivil katılım, kültürel katılım, maddi katılım, mekânsal katılım, kamusal katılım medyanın rolü gibi alanlar temel göstergeleri oluşturmaktadır (Topçu ve Büyükbeşe, 2020: 27). Türk toplumunun uyuma bakışı da muhtemel sorunların giderilmesine bağlıdır. Aksi halde her konu ve alan toplumsal huzursuzluğu besleyecek niteliğe sahiptir (Erdoğan, 2018b: 200-201). Türkiye'de temel ihtiyaçlarının sağlanmasını isteyen g.k.s.k. Suriyeliler olduğu gibi vatandaşlık verilmesini ve çalışma olanaklarının sağlanmasını isteyenler de bulunmaktadır. Bu açıdan uyum politikalarında ihtiyaçların doğru belirlenmesi gerekmektedir (Apak, 2015: 130).

Entegrasyon ve uyum haklara erişim ile birlikte değerlendirilmektedir. Bir tarafta iş kurma fırsatına sahip g.k.s.k. Suriyeliler diğer tarafta evini zor geçindiren g.k.s.k. Suriyeliler bulunmaktadır. Bu ikilikte ekonomik koşulları iyi olanların entegrasyona daha hızlı ve kolay biçimde cevap vereceği ancak diğer grubun entegrasyonunda aksamalar olacağı belirtilmektedir. Özellikle ikinci grubun izole bir yaşamı sürdürmek zorunda kalması gelecek yıllarda sorunlara neden oluşturmaktadır (Şimşek, 2018: 370-385). G.k.s.k. Suriyelilerin sınırlarda gördükleri tepkileri ulusal alanda görmeleri ile kolektif bir yapıya bürünmesi ve topyekün hareket etmesine de neden olma tehlikesine sahiptir. Sonuç olarak g.k.s.k. Suriyelilerin kentin banliyölerinde, zor şartlarda yaşamaları, suça meyilli bir durumun habercisidir. Bununla başlayan süreç gelecek nesillerin kaybedilmesine neden olmakta ve suça meyilli bir kitlenin ortaya çıkışını da tetiklemektedir (Orhan ve Gündoğar, 2015: 19-20).

G.k.s.k. Suriyelilerin şehir yaşamları hakkında Türkler %70 oranında olumsuz düşünceleri paylaşmaktadırlar (Demir, 2015: 22; Koyuncu, 2014: 127; Aldemir, 2019: 282). Atasoy ve Demir (2015: 469), Kırıkhan'da, kentin aşırı kalabalıklaşması araç trafiğinin artışı, park alanlarının işgali, çöplerin sokağa atılması, gürültü ve görüntü kirliliği gibi sorun alanları tespit etmektedirler. Karasu (2016: 1010-1011), Hatay'da Suriyelilerin kentin ahlak yapısını bozduğu, gürültü yaptıkları, çöplerin atılmasına dikkat etmedikleri, çocuk kavgaları, ev mahremiyetine dikkat etmedikleri şeklinde şikâyetler tespit etmiştir. Memiş, (2015: 113), Kilis'te Suriyelilerin Türkiye'ye gelişigüzel alınmasına ve Türk vatandaşları gibi dolaşabilmelerine karşı çıkan düşüncelere ulaşmıştır. Suriyelilerin toplumsal anlamda kavgacı oldukları, halka zarar verdikleri ve suça meyilli oldukları da ortaya çıkan diğer olumsuz görüşlerdendir. Dinçer vd. (2013: 34-35), 2013 yılında Kilis, Gaziantep ve Hatay illerinde g.k.s.k. Suriyelilerin misafirperver şekilde karşılandıklarını, gerek temel ihtiyaçları gerekse diğer ihtiyaçlarına saygı gösterildiğini tespit etmişlerdir. Ancak zaman içerisinde kültürel farkların görünür hale gelmesiyle aile ve evlilik gibi konularda toplumsal itirazların yükseldiğini ortaya koymuşlardır.

G.k.s.k. Suriyelilerin yaşam tarzı, dil, temizlik anlayışı, yemek kültürleri, mekân kullanımları, yüksek sesle konuşmaları, rahat hareketleri, çevreyi temiz tutmamaları, çok eşli ve çok çocuklu olmaları gibi nedenlerden dolayı kent yaşamına uyumlu olmadıkları

düşünülmektedir (Taş ve Tekkanat, 2018: 85). Taşöz Düşündere ve Satır Çilingir (2017: 2-4) yabancıların kentlere uyumunu 2006 ve 2015 yılında iki araştırma ile ölçülmeye çalışılmışlardır. Bu yıllar arasında İstanbul ve Ankara’da 2015 yılı araştırmasındaki uyum sorunu 2006 yılına göre üç kat artış göstermiş ve karamsar bir tablo ortaya çıkmıştır.

Toplumsal uyum ve kabul sadece Suriyelilerin uyumu açısından değil, Türk vatandaşlarının da konuya yaklaşımı ile karşılıklı bir ilişkiyi gerektirmektedir. Hatay ve Kilis illerinde hukuken evlenmelerin yapılmadığı ve çocuk yaştaki Suriyeli kızların istismar edildikleri tespit edilmiştir (Orhan ve Gündoğar, 2015: 16). Bu durum toplumsal ilişkilerin düzgün sağlıklı işlemesinin önüne geçmektedir. Özüdoğru (2018: 1136-1137), g.k.s.k. Suriyeli kadınların bir taraftan hayatlarını kazanmaya çalışırken diğer yandan bu türden istismarlar ile savaşmaya çalıştıklarını göstermektedir. Çözümü kanuni evlilikte gören Suriyeli akademisyenler de bu sayede iki toplumun birbirlerine doğru şekilde yaklaşacaklarını vurgulamaktadır (Uzman ve Tösten, 2016: 267). Çünkü bir tarafta Türk kadınları, g.k.s.k. Suriyeli kadınlarını muhtemel rakip olarak görürken diğer tarafta g.k.s.k. Suriyeli kadınlar, ikinci veya üçüncü eş olarak bir aileye katılmayı istememektedirler (Özüdoğru, 2018: 1141-1145).

Kent yaşamını vatandaşlar ile paylaşan g.k.s.k. Suriyeliler için durum hem hayatlarını idame ettirmek hem de kuralları belli olmayan bir bilinmezlikte hayatlarını riske atmak durumu ortaya çıkmaktadır. Mevcut piyasa koşullarının çok altında çalışmalarını yeterleri miktarda gelir elde edememelerine neden olurken, ucuz işgücü nedeniyle sektörde çalışan vatandaşların işlerine alternatif olma durumunu yaratmaktadır. Bu ise Türk vatandaşları tarafından var olan işsizliğe katkı yapan bir etken olarak görülmelerine neden olmaktadır (Orhan ve Gündoğar, 2015: 14). Kentin konut ekonomisini olumsuz etkileyen g.k.s.a. Suriyeliler 3-4 ailenin birlikte yaşamasından dolayı Türk vatandaşlarının ev bulmalarında zorlanmalarına neden olmuştur. Bunun yanında Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa, Hatay ve Mardin illerinde inşaat ve imalat sanayi ve tarım işlerinde vasıfsız işgücü olarak değerlendirilmeleri yerli işçilerin işlerinden olmalarına neden olmaktadır (Lordoğlu ve Aslan, 2016: 793-805).

İşcan ve Çakır (2019: 221-227) Suriyelilerin Türkiye’de en çok ihtiyaç duydukları şeyin para (%52,4), bir işte çalışma (%14,8) ve ev için eşya-gıda (%13,5) olduğuna ulaşmıştır. Araştırmaya katılanların %50’si özel sektörde, %38’i ise kendi işini yapmaktadırlar. G.k.s.k. Suriyelilerin çoğunun devamlı ve sürekli bir iş bulmakta zorlandıkları, günlük yevmiyeler bazında daha çok çalıştıkları, kayıt dışı çalışan sayısının daha fazla olduğu şeklindeki sonuçlar, g.k.s.k. Suriyelilerin emek piyasasında arz fazlalığı oluşturduklarını göstermektedir.

ILO’nun raporunda yer alan bilgilere göre Türkiye’deki g.k.s.k. Suriyelilerin %79’u çalışan durumundadır. Bu sayının ülke içindeki çalışanlara oranı ise %2,9’dur. Bazı sektörlerin yoğun biçimde g.k.s.k. Suriyeli çalıştırması ciddi tepkiler alırken yerli kayıt dışının azalmasına da olanak sağlamaktadır. Çocuklar açısından bakıldığında erkek çocukların okula devamlılıklarında kızlara göre oluşan fark, %29,4’e %12,9’dur. Bu rakam 15 yaş altındaki erkek çocukların işgücüne katıldığına dair algıyı ve şüpheyi desteklemektedir (Pinedo Caro, 2020: 11).

Nitelikli Suriyelilerin yurtdışına gitmesi ve Türkiye’de kalan g.k.s.k. Suriyelilerin görece vasıfsız konumları ve yaş aralığı açısından gençlerin çoğunlukta olmaları kas gücüne dayalı işlere yönelmelerinde etkili olmaktadır (Akcan, 2018: 64-65). 2015 yılında çalışma hayatındaki g.k.s.k. Suriyelilerin tekstil sektöründe yoğunlaştıkları görülmektedir. Bunun haricinde tarım alanlarında mevsimlik işçi, son olarak da daha çok kadınların temizlikçilik ve gündelikçilik olarak iş gücüne katıldıkları görülmektedir (Barın, 2015: 45).

G.k.s.k. Suriyelilerin ekonomik etkileri işgücünün ucuzlaması, konut fiyatlarının artışı ve kiracıların değişmesi, kayıt dışı çalışma ile işgücü rekabetinin ortaya çıkardığı sorunlar şeklinde sıralanmaktadır. Ancak bu noktada belirtmek gerekir ki Gaziantep ve Kahramanmaraş’taki görüşmelerde yerli işçilerin tarım sektörü ve fabrika işçisi olarak çalışmak istemedikleri ve g.k.s.k. Suriyelilerin bu açığı kapattıkları da gelen ifadeler arasında yer almaktadır. Buna karşılık Suriyelilerin açmış oldukları imalat işyerlerinin bazılarının kaçak olması rekabette dengesizlik yaratmaktadır (Orhan ve Gündoğar, 2015: 17-18).

G.k.s.k. Suriyeliler kazandıkları para ile kamp koşullarından daha iyi şartlarda yaşama şansı elde etmektedirler. Altındağ'a gelen Suriyelilerin kamplarda yaşamayı istemedikleri, buradaki iş olanaklarının bol olduğu ve tanıdıklarının da olması nedeniyle burayı tercih ettikleri saptanmıştır (Bakioğlu vd., 2018: 40). Mersin'de ve Mardin'de g.k.s.k. Suriyelilerin oluşturdukları dernekler de aynı amaca hizmet etmiş ve iş bulmanın yanında sosyal hayatı düzenlemede de etkileri saptanmıştır (Yaman, 2016: 121; Özkarslı, 2014: 44).

G.k.s.k. Suriyeliler Türkiye'ye geldikleri andan itibaren bir tutunma stratejisi anlamında her türlü işi yapmaya gönüllü olmuşlardır. Bundan dolayı ucuz işgücü deposu olarak görülen ve Türk vatandaşlarından çok daha ucuza ve uzun sürelerle değin çalışmaları iş piyasalarında değişimlere neden olmuştur (Kocadaş, 2018: 6). Gaziantep'te ve Kahramanmaraş'ta Türk vatandaşları, Suriyelilerin ucuza çalıştıkları için işverenler tarafından tercih edildiklerini ve işgücü piyasasını olumsuz etkilediklerini düşünmektedirler (Kahraman ve Kahya Nizam, 2016: 817; Aydın ve Durgun, 2018: 515). Kilis'te Suriyelilerin kente gelmesi ile kiralardan arttığını düşünenlerin oranı %93,5; işyeri kiraladığını düşünenlerin oranı %80,7; yerel halkın işsizliğinin arttığını düşünenlerin oranı %75,3 olarak tespit edilmiştir (Paksoy vd., 2015: 167).

G.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye'ye etkileri makro düzeyde; g.k.s.k. Suriyeli krizinin yüksek maliyeti, g.k.s.k. Suriyelilerin genel bütçeye getirdiği yük ve işletmelerin kaçak olmasından kaynaklı vergi kaybı şeklinde sıralamak mümkündür. Mikro düzeyde ise, kira fiyatlarının artışı, sınır illerinde kiralık ev bulmanın zorluğu, hayat pahalılığı ve enflasyon artışı, kaçak küçük işletmelerdeki artış ve yerli esnaf ile haksız rekabetin artışı şeklinde sıralanabilir. Algısal açıdan Suriyelilerin çalışma hayatına katılmaları ekonomiye zarar verdiklerini düşündürmekte ve dezavantajlı vatandaşlar dururken Suriyelilere yardım yapılmasının da toplumsal tepkilere neden olduğu görülmektedir (Tunç, 2015: 48).

Haksız rekabetler açısından yaklaşıldığında, kayıt dışı çalışma kurumsal işletmelerin kayıt dışı çalıştırmama ilkesine riayet etmeleri nedeniyle daha küçük işletmeler ile aralarında haksız rekabet ortaya çıkmaktadır (Erdoğan ve Ünver, 2015: 63).

Yerli işçilerden daha ucuza çalışan ve çalışma izinleri olmadığından haklarını arayamayan bu insanların işverenler için cazip hale geldiği söylenebilir (Ciğerci Ulukan, 2013: 36). Tüm bunlar, kayıt dışının artışı ile sosyal gerilimlere hazır bir durum oluşturmaktadır (Akbulut, 2020: 143).

Türkiye’de işsizlik oranları açısından değerlendirildiğinde 2010 yılında %11,9 olan oran 2012 yılında %8,4’e kadar düşmüştür. 2017 yılında bu oran %10,9 seviyesine yükselmiştir. Bu bakımdan g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye genelindeki işsizlik oranlarına etkisi yok denecek kadardır. Fakat bu belirlemeye karşılık g.k.s.k. Suriyelilerin yoğun olarak yaşadıkları Gaziantep ve Şanlıurfa’daki işsizlik oranlarına bakıldığında ise ciddi bir etkileri olduğu söylenebilir. Gaziantep’te 2010 yılında %12,1 olan işsizlik oranı 2017 yılında %15,1 seviyesine çıkmıştır. Şanlıurfa’daki tablo ise 2010 yılında %13,1 olan oran, 2016 yılında %17,2’ye yükselmiştir (İlgazi, 2019: 104).

Del Caprio ve Wagner (2015: 19), g.k.s.k. Suriyelilerin yaşadıkları Güneydoğu Anadolu bölgesinde kayıt dışı sektörde 6-7 Türk işçisine karşılık 10 mültecinin geçtiğine ve ücretlerin Türk işçilere verilenlerden daha düşük olduğuna ulaşmışlardır. Bu gelişmeye ek olarak kayıt dışı sektörde yaşanan bu değişim ile Türk işçileri kayıtlı sektörde 3-4 kişilik yeni bir istihdam olanağı da bulmuşlardır.

Başka bir pencereden yorumlama ile de g.k.s.k. Suriyeliler Türkiye’deki kayıt dışı ekonomiye girdi sağlayarak mevcut durumda benzer işlerde çalışan Türkiye’deki işçilerin yerini almışlardır. 750 – 950 bin arasında kayıt dışı şekilde çalıştığı iddia edilen (International Crisis Group, 2018: 5) g.k.s.k. Suriyeliler, bu durumda da işsizliği yaklaşık olarak 2 puan arttırmaktadırlar (Nowrasteh, 2016: 177). Üstelik bu durum yalnızca Türkiye’de değil Ürdün’de de 2011-2014 yılları arasında işsizliği %14,5’den %21,1’e yükselten bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Daha düşük ücretlere daha fazla çalışma süreleri ile iş piyasalarındaki dengeleri değiştirdiği söylenebilir (Kahraman ve Kahya Nizam, 2016: 818). Öte yandan kayıt dışı çalışmanın işsizlik açısından ne kadar hesaplanabilir olduğu da tartışılan konular arasındadır (Koca, 2019: 344). g.k.s.k. Suriyelilerin dolaylı biçimde etkilediği işsizliğe örnek olarak; Kilis’te g.k.s.k. Suriyeli

kadınların neden oldukları boşanmalar toplam sayının %20'sini oluşturmaktadır. Bu ilin toplumsal yapısı ataerkil bir yapı arz etmesinden boşanan kadınların iş aramaya başlaması ile işsizlik oranları değişmektedir (Akcan, 2018: 69).

Öte yandan Türkiye'de faaliyet gösteren g.k.s.k. Suriyelilerin açmış olduğu işyerleri diasporik girişimcilik ile de kendini göstermektedir. Bu işletmeler g.k.s.k. Suriyelilerin yoğun olduğu yerlerde açılmaktadır. Bu sayede hem çalışanlar açısından hem de tüketenler açısından aynı diasporaya dâhil kitle hedeflenmektedir (Kaplan ve Bedük, 2019: 237-239). Keza Yalova'da yapılan araştırmada iş bulan ve çalışma fırsatını yakalayan g.k.s.k. Suriyelilerin büyük ölçüde Türkiye'de olmaktan memnun oldukları saptanmıştır (Koçak vd., 2017: 69-71). Bu bakımdan değerlendirildiğinde de avantajlarını kaybeden g.k.s.k. Suriyeliler yine de Türkiye'de çalışma ve sosyal hayata uyum sağlamaya çalışmaktadırlar. Kilis ilinde yapılan başka bir çalışmada g.k.s.k. Suriyeliler tüketici parametresinden ele alınmaktadır. Yerel işletmeler ile yapılan çalışmaya göre, g.k.s.k. Suriyeliler, akaryakıt alım ve döviz alım-satımı yaparak, kiracı statüsünde bulunarak, seyahat ederek, bankacılık hizmetlerini kullanarak, üretici ve sanayici olarak Kilis ekonomisine katkı sağlamaktadırlar (Paksoy ve Özgüven, 2017: 69-71).

G.k.s.k. Suriyelilerin ekonomik anlamdaki olumlu gelişmelerine bakıldığında, sınır illerinde kurdukları işletmeler sayesinde kentlerin ekonomik anlamda canlanmasına katkı sunmaktadırlar (Kocadaş, 2018: 7). Keza fon sahibi olan g.k.s.k. Suriyelilerin kurduğu işletmeler iş bulmak isteyen g.k.s.k. Suriyelilere de cevap vermektedirler (Akcan, 2018: 66). Her ne kadar g.k.s.k. Suriyeliler işsizlik sorunuyla gündeme gelse de Gaziantep ve Şanlıurfa'da aksi durumda Türk işçilerinin talep etmedikleri işleri yerine getirerek üretime katkıda bulunmaktadırlar (İlgazi 2019: 120; Erdoğan ve Ünver, 2015: 61).

Çalışma hayatı toplumsal uyum ve kabulü etkilemektedir. Maddi açıdan hayatını idame ettirmede ve temel hakları edinmede herhangi bir zorluk ile karşılaşmayan g.k.s.k. Suriyelilerin gelecek kaygıları da azalacak ve genel itibariyle de Türkiye'ye adaptasyonunda sorunların büyük kısmı giderilecektir (İçduygu ve Diker, 2017: 31-33; Erdoğan ve Ünver, 2015: 62; Şimşek, 2019b: 182-183).

G.k.s.k. Suriyelilerin iş piyasasında karşılaştıkları sorunlara bakıldığında, Adıyaman örneğinde, düşük ekonomik şartlar altında yaşadıkları ve emek piyasasına girişlerinde dil ve sosyal dışlanma gibi engellere maruz bırakıldıkları sonucuna ulaşılmaktadır (Arslan, 2018: 41-42). Ankara'daki g.k.s.k. Suriyelilerin karşılaştıkları engeller; çalışma izni alamamaları, kayıt dışı ve güvencesiz şekilde çalışmaları, düşük gelirli işlerde uzun süreler çalışmaları ve şikayetçi olamamak nedeniyle bu durumun sürdüğü, fiziksel ve sözlü tacize uğramaları hatta ücretlerini alamamaları, şeklinde sıralanmaktadır (Uludağ, 2016: 103-105). Yine Türkiye'deki çalışma serüvenleri sorulduğunda; kısa süreli oluşları (0-3 ay arasında), sosyal güvencelerinin olmaması, düşük gelirlere uzun süreler çalışmaları ve hatta çalışmalarının karşılığında ücret alamamaları gibi engellerle de karşılaşmaktadırlar (Özkarslı, 2014: 40-47). Şanlıurfa'daki araştırmada sorunlar; emek sömürsü, farklı ücretlendirme, kültürel farklılıklar, iletişim sorunları, işi yapmadaki farklılıklar, farklı bir ülkede çalışmak ve yerli çalışanların olumsuz tutumları şeklinde sıralanmaktadır. Ek olarak bu sorunlar karşısında çalışmanın karşılığını alamayan g.k.s.k. Suriyelilerin bir şekilde işletmeye açmaya çalıştıkları da gelen veriler arasındadır (Ağlargoç ve Yardımcı, 2019: 543-544). Çocuk işçiler noktasında da benzer şekilde tekstil atölyesinde çalışan g.k.s.k. Suriyeli çocuklar çalışmalarının karşılığını alamamakta ve kötü muameleye maruz kalmaktadırlar. Kayıt dışı çalışan bu çocukların hak arama durumlarının olmaması yeni işlere yönelmelerine neden olmakta ve her teşebbüste haklarını kaybetme durumları tekrardan ortaya çıkartmaktadır (Lortoğlu ve Kurtulmuş, 2020: 143). Çocuk işçilerin bu şekilde çalıştırılmaları hem belirli bir meslekte uzmanlaşabilme ihtimallerinin hem de psikolojik anlamda uğradıkları kötü muamele sonucunda sosyal hayatta normal ve sağlıklı ilişkiler kurabilmelerinin önüne geçmektedir (Harunoğulları, 2016: 47-48).

G.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye'ye ilk gelişlerinden itibaren ihtiyaç halinde oldukları temel konu sağlık alanı olmuştur. Savaştan kaçan bu insanların öncelikle hayati durumlarının kontrolü öncelikli konu edinilmiştir. Bölgede AFAD, Kızılay ve Sağlık Kuruluşlarının aktif biçimde rol oynadığı düşünüldüğünde g.k.s.k. Suriyelilerin tartışmasız Türkiye'deki en memnun oldukları hususun sağlık hizmeti olduğu açıktır (Erdoğan, 2018a: 36). Sağlık hizmetlerine dair tartışmaları, g.k.s.k. Suriyelilerin sağlık hizmetlerini almada yaşadığı sorunlar, sağlık hizmetleri personelinin sorunları ve yine Türk vatandaşlarının

hem sağlık hizmetlerini almalarındaki aksaklıkları hem de g.k.s.k. Suriyeliler ile temas halinde hastalıkları olarak karşılıklı bir etkileşim ağı içerisinde değerlendirilebilir.

Suriyelilerin Türkiye'ye gelişleri ile birlikte hem kamuoyunda hem de basında, g.k.s.k. Suriyelilerin bazı hastalıkları getirdiği ve yıllardır görülmeyen hastalıkların yeniden ortaya çıktığına dair endişeler bas göstermiştir. 2014 yılı Türk Tabipler Birliği raporunda da bu konuya dikkat çekilerek aslında hastalığın g.k.s.k. Suriyeliler tarafından getirildiği algısının yanlış olduğu ve Suriye iç savaşı nedeniyle savaş bölgelerindeki sağlık sisteminin çöktüğu ve aşı olamayan insanların bir bakıma bağışıklık geliştiremedikleri belirtilmektedir. Bu duruma ek olarak Türkiye'ye gelişlerinin düzensiz ve kontrolsüz olması mevcut hastalıklara dair vakaları arttırmıştır. Dahası kayıt sisteminin geç oturmasından dolayı bu insanların ülke içindeki hareketli yapıları nedeniyle vakaların kontrol edilmesi de güçleşmiştir (TTB, 2014: 52-54). Dolayısıyla g.k.s.k. Suriyeliler sağlık hizmetlerini düzenli ve doğru şekilde almadıkları için hastalıklardan en çok onlar etkilenmektedir (Gültaç ve Yalçın Balçık, 2018: 197). Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Ofisi'nin raporuna göre, göç ve bulaşıcı hastalıkların taşınması arasında doğrusal bir ilişki olmasa da göçün olumsuz durumları pek çok konu gibi hastalıklar için de olumsuz etkiye sahiptir (Sezen vd., 2018: 120).

Başka bir çalışmada sağlık personelinin sağlık hizmetleri verirken karşılaştıkları durumlar ölçülmeye çalışılmıştır. Kültürel anlamda dil konusunun en önemli engeli oluşturduğu sıkça tekrarlanan bulgular arasındadır. G.k.s.k. Suriyelilerle ilgili farklı hastalık tanıları ile karşılaştıklarını söyleyen personel, yoğun sigara kullanımını gözlemlediklerini ayrıca g.k.s.k. Suriyelilerin kendi hastalıkları ile ilgili de hiç bilgilerinin olmadığını ifade etmişlerdir (Yıldırım, 2019: 267-268; Demir ve Bulucu Büyüksoy, 2016: 79-91). Keza Suriyeliler için Türkiye'de yaşam doyumlarında beslenme, barınma ve güvenlik gibi konulara nazaran sağlık okuryazarlığının çok geri planda olduğu da gözlenmektedir (Zubaroğlu Yanardağ vd., 2019: 1007). Yine dil probleminin sağlık hizmeti almada-vermede en önemli engeli oluşturduğu başka çalışmalarda da ortaya çıkmıştır (Küçükkendirci ve Batı, 2020: 35; Aygün vd., 2016, Demir ve Bulucu Büyüksoy, 2016; Akkoç vd., 2017: 26).

İzmir’de doktorların g.k.s.k. Suriyelilere verdikleri hizmette en çok dil engeli ile karşılaştıkları saptanmıştır. Bu durum teşhis ve tedavi aşamalarında kime ne uygulandığını açıklamak ve anlamak açısından sorun yaratmaktadır. Yine g.k.s.k. Suriyelilerin kurumlar arası nakil işlemleri de aksamaların yaşanmasına neden olmaktadır (Aygün vd., 2016: 9). Amasya’da yapılan çalışmada sağlık personeli ilk olarak dil engeli ile karşılaştıklarını belirtmektedir. Hasta bakımında cinsiyet ayırımına maruz kaldıklarını belirten sağlık çalışanları, g.k.s.k. Suriyelilerin sağlık okuryazarlığı noktasında çok düşük seviyelerde olduklarını belirtmişlerdir. Yine hastane ortamına çok fazla uyum sağlayamadıkları da gelen şikayetler arasında yer almaktadır (Akkoç vd., 2017: 25-26).

Kocaeli’nde yapılan araştırmada, ekonomik anlamda iyi durumda olan g.k.s.k. Suriyelilerin sağlık hizmetlerine ulaşma ve alma konularında herhangi bir problemle karşılaşmadıkları gözlenmiştir. Bu anlamda gelir durumunun sağlık hizmetinde etkili olduğu görülmekle birlikte katılımcılardan 57’si çalıştığını söylerken bunun yalnızca 2’si sosyal güvence altında çalışmaktadır. Bu da kayıt dışı çalışmanın çok olduğunu göstermektedir (Kördeve, 2017: 10-11). Konya’da, g.k.s.k. Suriyeliler sağlık personelinin yaklaşımından memnun kaldıklarını söylerlerken, hizmetin kalitesinden ise yarı yarıya memnun kaldıklarını belirtmektedirler (Gürbüz, 2019: 57-60).

G.k.s.k. Suriyelilere verilen sağlık hizmetleri ile ilgili şikayetler ve önerilere bakıldığında ise aksamalardan sıklıkla bahsedilmektedir. Sağlık hizmetlerine ulaşmada zorlandıklarını belirten vatandaşların beyanlarının ne ölçüde bilimsel olduğunu araştıran Taştan vd. (2017: 24-29), sağlık harcamalarına ayrılan paya, sağlık harcamalarının gayri safi yurtiçi hasılaya oranına, toplam sağlık kurumu sayısına, sağlık kurumlarındaki yatak sayısına ve kişi başına düşen yatak sayısına ve ülkedeki hekim sayısına ve kişi başına düşen hekim sayısına bakarak vatandaşların kanaatlerinin doğru olmadığına dikkat çekmektedirler. Bu noktada g.k.s.k. Suriyelilerin kayıtlı olmadıkları illerdeki sağlık hizmetine ücret ödemeleri algıların yanlışlığına dikkati çekmektedir (Harunoğulları, 2016: 51-52).

Göçmenler için düzenlenecek olan sağlık politikalarında, göçmen kadınların hamilelik durumları (Barın, 2015: 42), g.k.s.k. Suriyelilerin geçirdikleri tecrübeler nedeniyle daha depresif durumda olabilecekleri (Beşer ve Tekkaş Kerman, 2017: 145) ve özellikle çocuk g.k.s.k. Suriyelilerin hem savaşa tanıklık edenleri hem de farklı bir ülkede dünyaya gözlerini açanların karşısında hem psikolojik sorunlar hem de şiddete meyil, alkol, sigara, uyuşturucu bağımlılığı ve sosyal hayata katılmadaki zorlukları (Aydın vd., 2017: 10) dikkate alınmalıdır.

G.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye'deki yaşam mücadelelerinde karşılaştıkları en önemli sorun dil farklılığıdır. Dil konusundaki farklılıklar iki toplumun arasındaki mesafeleri de arttırmaktadır (International Crisis Group, 2018: 3). Dil sorunu 2011 yılı sonrasında karşılaşılan en önemli parametre olmakla birlikte fiziksel altyapı eksikliği, koordinasyon eksikliği, müfredat ve öğretim materyali eksikliği, çocuk işçiliği sorunu Suriyelilerin eğitiminde aşılması gereken engeller başlığını oluşturmaktadır (Emin, 2016: 21-22; Taşkın ve Erdemli, 2018: 162; Kiremit vd., 2018: 9; Tunga vd., 2020: 328-330). G.k.s.k. Suriyeli çocukların dil problemi kadar düzeyleri belirlenmeden yapılan yerleştirmelerin de eğitimleri noktasında sorunlara ve verimsizliğe neden olduğu görülmektedir (Bulut vd., 2018: 1219-1234). Bunun nedeni ise kayıtlarında yaşanan aksaklıklar ve belge eksiklikleridir (Levent ve Çayak, 2017: 30-33).

G.k.s.k. Suriyeliler ilk geldiklerinde Geçici Eğitim Merkezlerinde (GEM) eğitimler almışlar ancak 2013 yılı sonrasında savaşın uzaması ile sadece kamp içi değil kamp dışındaki eğitimlere dair de düzenlemeler yapılmıştır (Emin, 2016: 13). Savaşın ne kadar süreceği belli olmadığından kısa vadeli planlardan uzun vadeli planlara geçiş yapılmıştır (Özcan, 2018: 25). 2014 yılına gelindiğinde uzun vadeli planların uygulanabilmesi adına GEM'lerde eğitimler devam ederken Türk eğitim sistemine geçebilmek amacıyla sınavlar yapılmış ve denklik alanlar Türk okullarına kayıtlı olmaya başlamışlardır (Duruel, 2016: 1405, Özcan, 2018: 25-26). 2015 sonrasında entegrasyona daha da önem verilerek Kalkınma Bakanlığı koordinatörlüğünde g.k.s.k. Suriyelilerin ihtiyaçları analiz edilerek, çocukların tamamının devlet okullarına kayıtlı olması, halk eğitim merkezleri aracılığı ile Suriyeli yetişkinlerin kurslara devamlılığının sağlanması ve MEB personeline daha iyi hizmet için kapasitenin artırılması kararları alınmıştır (Erdoğan ve Çorabatır, 2019: 21).

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2016 yılından itibaren, Türk devlet okullarında eğitime devam etmesi planlanan g.k.s.k. Suriyeli çocuklar için “kapsayıcı eğitim modeli” tercih edilmiştir. Bu model hem öğrencilerin ihtiyaçlarını dikkate alan sosyal açıdan adil ve kapsayıcı toplumsal bir şemayı hedefleyen ve ayrıca ekonomik açıdan daha az maliyetli bir eğitim olanağını sunan model olarak tasarlanmaktadır (Aktekin, 2017: 16). Bu gelişmeler sonucunda Türkiye’de 2021 yılında okul çağındaki (5-17 arası yaş) g.k.s.k. Suriyelilerin okullaşma oranı %64,68’e ulaşırken halen daha 422.867 g.k.s.k. Suriyeli çocuk eğitim sistemine katılmamıştır (MEB, 2021).

Bunun dışında öğretmenler ve okul yöneticilerinden gelen verilere bakıldığında, ders materyalinin g.k.s.k. Suriyeli çocuklar için uygun olmaması önemli bir sorundur (Şimşir ve Dilmaç, 2018: 1124-1128; Moralı, 2018: 1433-1438). Rehberlik ve sınıf öğretmenleri, g.k.s.k. Suriyeli çocukların öğrenme problemi olmadığını, ön öğrenme düzeyinin yeterli olmadığını, g.k.s.k. Suriyeli çocukların genellikle yabancılık çektikleri için grup çalışmaları ve görsel metodları daha iyi kullandıklarını belirtmektedir (Karaağaç ve Güvenç, 2019: 540-553). Mevcut eğitim sisteminde kullanılan öğretim materyalleri g.k.s.k. Suriyeli çocuklara verimli bir süreç ortaya koymada yeterli değildir (Erdem, 2017: 34-35). Türk eğitim sisteminde daha çok öğretmen merkezli materyal kullanılmakta (Biçer ve Demir, 2020: 15), ancak g.k.s.k. Suriyeli çocuklar da düşünüldüğünde öğrenci merkezli materyal kullanımı daha işlevsel hale gelmekte ve bu sayede empati gelişimi de sağlanmaktadır (Kuzu Jafari vd., 2018: 142). Bir başka çalışmada, materyal kullanımı yerine g.k.s.k. Suriyeli çocukların yüz yüze dinleme eğitimi almalarının daha verimli bir eğitim sürecini ortaya koyduğuna ulaşılmıştır (Demir ve Alyılmaz, 2020: 1311-1312). Üniversite düzeyinde ise g.k.s.k. Suriyeli öğrenciler için teknolojik yardım birinci sırada kullanılmaktadır (Uslu ve Öztürk, 2019: 63; Kılıç, 2019: 17-19).

Ders materyallerine ek olarak müfredat noktasında ciddi eksiklik ve farklılıkların olduğu din kültürü derslerinde dahi öne çıkmaktadır. Dini yaklaşımda çocuklar arasında farklılık olduğu ve mezhepsel farklılıklar nedeniyle dersin g.k.s.k. Suriyeli öğrenciler tarafından isteksiz geçtiği saptanmıştır (Baltacı vd., 2019b: 369-398; Baltacı vd., 2019a: 323). Bir başka farklılık ise sosyal bilgiler dersinde tespit edilmiş ve konu içeriklerinin g.k.s.k. Suriyeli çocuklar için anlamsızlığı nedeniyle yine dersin isteksiz şekilde takip

edildiği gözlenmiştir (Çelik, 2019: 394). Bu gibi sorunlara karşılık öğretmenler, g.k.s.k. Suriyelilere ayrı sınıflar açılması, onlara uygun içerik ve materyal hazırlanması ve ailelerinin de mutlak suretle eğitilmesi gerektiği şeklinde önerilerde bulunmaktadır (Ergen ve Şahin, 2019: 390-394). Ayrıca öğretmenler, g.k.s.k. Suriyelilere daha iyi eğitim verebilmek eğitim talebinde bulunmaktadır (Aykırı, 2017: 48). Okul öncesi öğretmenleri bu konuda kendi sahip oldukları eğitimlerin g.k.s.k. Suriyelilere yönelik olmadığını dile getirmişlerdir (Mercan Uzun ve Bütün, 2016: 75-78).

Eğitim sorunları yalnızca çocukların akademik düzeyleri ile değil ailelerinin tutumları ve sosyal hayata katılımları ile de yakından ilgilidir (Sarıtaş vd., 2016: 217-219). Ailevi noktada Suriyeli ailelerin çok çocuklu yapıları okuldaki eğitime devam eden çocuğu gözlemleme seviyesini düşürmekte ve ailelerin ilgisiz kalmalarına neden olmaktadır (Külekcı Akyavuz vd., 2020: 7). Sosyal çevrenin dil öğrenimine olumsuz katkısına bir diğör örnek ise bölgesel farklardır. Halkın Arapça bildiği illerde g.k.s.k. Suriyeli çocukların dil eğitimlerine çevre olumsuz şekilde katkı sunmaktadır (Boylu ve Işık, 2020: 1120). Çevresel etkiler anlamında üniversite düzeyindeki g.k.s.k. Suriyeli öğrencilerin yurt uyumlarında karşılaştıkları engeller ve ders çalışma ortamlarının fiziki yetersizliği de dil öğreniminde motivasyon kaybına neden olmaktadır (Taşar, 2019: 169-174).

Türk öğrenciler g.k.s.k. Suriyeli arkadaşlarının gelecekte başarılı olma ihtimallerini düşük bulmakta ve ders içi verimliliği düşürdüklerini düşünmektedirler (Biçer ve Özaltuna, 2020: 357-358). Yine Türk öğrenciler, g.k.s.k. Suriyeli arkadaşlarının Türk kültürünü, sosyal hayatı, Türk dilini ve ekonomiyi olumsuz etkilediklerini düşünmektedir (Civelek, 2019: 113-122). Ancak Ankara ve Şanlıurfa'da yapılan çalışma, eğitim alan g.k.s.k. Suriyelilerin hem günlük hayatlarında hem iş hayatlarında daha motive olduklarını, sosyalleşme ve görünürlüklerinin artması ile güven duygusunun da gelişerek sağlıklı bir toplumsal kaynaşmanın da sağlanabileceğine dair bulgular tespit edilmiştir (Duman, 2019: 357-359). Keza Suriye'ye geri dönüş ihtimalinin her geçen gün azalmasından dolayı, Suriyeli ebeveynler de çocuklarının GEM'ler yerine devlet okullarında eğitim görmesini ve Türkçe öğrenmesini daha kazançlı görmektedirler (Yıldız Yılmaz ve Kaplan, 2019: 34-36). Türk vatandaşları da 2014 verilerine göre %72 oranında g.k.s.k. Suriyelilerin eğitim görmesini desteklemektedir (Erdoğan, 2018b: 132). Fakat üniversitelere g.k.s.k.

Suriyelilerin girmesi konusu ciddi tartışmalara neden olduğu için 2017 verilerinde tüm eğitimlerin ücretsiz olması gerekir diyenler %35'ten %9'a inmiştir (Erdoğan, 2018a: 86). Yine Erdoğan'ın tespit ettiği üzere olumlu görüşler AK Parti seçmenine ait iken olumsuz görüşler CHP seçmeninden gelmektedir (Erdoğan, 2018a: 86).

G.k.s.k. Suriyelilerin eğitim alanında yaşadıkları sorunlar sadece dil konusu ile sınırlı olmayıp uzun dönemli entegrasyon ve uyum politikalarında da önemli sonuçlar ortaya koymaktadır. Çünkü alınan eğitimin şekli ve yapısı gelecek açısından bireylerin toplum içerisinde yer alışlarını doğrudan ve dolaylı şekilde etkilemektedir. Özellikle Göç ve Entegrasyonu Politika İndex'ine (Huddleston vd., 2015: 8) göre, Türkiye'nin 38 ülke arasında entegrasyon politikaları açısından son sırada yer alması g.k.s.k. Suriyelilere yönelik hazırlanacak politikaların ne derece önemli olduğunu göstermektedir.

Suriyeliler ve Medya

G.k.s.k. Suriyeliler, ana akım medya tarafından 2015-2016 yıllarına kadar olumlu ve ılımlı şekillerde haberlere konu olmuşlardır. Yıllara göre, 2011-2012: İnsanlık Dramı – “Destek Zamanı”, 2013-2014: “Esad Rejiminin Geleceği”, 2014-2015: “Avrupa'ya Büyük Kaçış”, 2015: “Aylan Bebek”, 2015: “Türkiye-AB Anlaşma Müzakereleri” ve 2016: “Vatandaşlık” başlıkları öne çıkmaktadır (Erdoğan vd., 2017: 17). Pandır vd. (2015: 12), Efe vd. (2018: 43) ve Paksoy ve Şentöregil (2018: 246) incelemelerinde g.k.s.k. Suriyelilere ilişkin haberlerin ağırlıklı olarak olumlu ve dengeli olduğunu, olumsuz haberlerin ise ırkçı, dışlayıcı ve güvenlik endişesi yaklaşımı ile verildiğini ortaya koymuşlardır. Medya, Suriyelilerin Türkiye'ye ilk geldiği yıllarda bir tanıtım işlevi görmüştür. Bu dönemde pek çok tartışmanın, yanlış anlamaların ve asılsız iddiaların yayılmasını sağlayan yine basın olmuştur. Gelen Suriyelilere nasıl hitap edileceği açık ve net olmamakla birlikte basında misafir, kardeşlerimiz, sığınmacı, mülteci ve g.k.s.k. Suriyeli kavramları birbirlerinin yerine kullanılmıştır (Doğanay ve Çoban Keneş, 2016: 155; Efe vd., 2018: 53).

Türk basını 2015 yılı sonrasında ise g.k.s.k. Suriyelileri olumsuz başlıklar ve içeriklerle ele almaktadır. Haberlerde yer alan olumsuz ifadelerin kaynağını kaygı ve bilinmezlik durumu oluşturmaktadır. 2015 sonrasında toplumsal ve kamusal bir tehlike çerçevesinde haberleştirilen g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye’de bulunmalarının ulus-devlet çıkarlarına ters düştüğünün altı çizilmektedir (Cantek ve Soykan, 2018). Olumsuz ifadelerde g.k.s.k. Suriyelilerin yaşadıkları sorunlar görmezden gelinerek öteki algısı öne çıkartılmaktadır (Efe vd., 2018: 13-21). Misafir oldukları, sorun yarattıkları, suça meyilli oldukları, ahlaki anlamda aşağıda oldukları, işsizliğe neden oldukları, kayıt dışı çalıştıkları şeklindeki vurgularla sunulan g.k.s.k. Suriyeliler olumsuz şekilde haberleştirilmektedirler (Gölcü ve Dağlı, 2017: 33-35; Bostancı, 2017: 238). Gazetelere ek olarak farklı televizyon kanallarındaki haberlerde g.k.s.k. Suriyeliler ekonomik yük algısı ile haberleştirilmektedirler (Boztepe, 2017: 116-119). Benzer bir durum ABD’de göçmenlerin negatif ve ayrımcı görüşleri beslemek adına olduğu gibi değil olması istendiği gibi haberleştirildikleri bilinmektedir (Efe, 2015: 62-63). Avrupa’da ise siyasal görüşler fark etmeksizin g.k.s.k. Suriyelilerin sorun oluşturdukları fikri ortak kabuller arasındadır (Göker ve Keskin, 2015: 254).

G.k.s.k. Suriyeliler, ulusal basının ideolojik diline ve pozisyonuna göre haber diline yansımaktadır (Erdoğan, 2018b: 149). G.k.s.k. Suriyeliler için sağ ve İslamcı yayın organlarının yardıma muhtaç bakış açısını tercih ettikleri, sol tandaslı yayın organlarının ise ucuz işgücü bakışını tercih ettikleri görülmektedir (Artar, 2019: 40-54). G.k.s.k. Suriyelilere dair haberler, ana akım medyada yoksulluk ve mağduriyet temalarıyla yer almakta, yeni medyada hak temelli tema öne çıkmaktadır (Şen, 2017: 35-37).

Yerel medyada g.k.s.k Suriyelilere dair haberler, yaşanan dram, yapılan yardımlar ve sorunlar başlıkları ile ele alınmaktadır. 2013 sonrasındaki haber içeriklerinde huzursuzluk, kayıt dışı çalışma, hayat pahalılığı, kira fiyatlarında artış, dilencilik, kuma tehdidi, salgın hastalık, toplumsal gerilimler, suç oranlarındaki artış, devletin Suriyelileri kayırdığı, Suriyelilerin nankör ve vefasız oluşları, kültürel açıdan uyumsuzluk gibi konular haberlerde öne çıkmaktadır (Erdoğan, 2018b: 161- 165). G.k.s.k. Suriyeliler, Malatya yerel basınında sosyal hayat ve siyaset ile ilgili konularda olumsuz haber içeriklerinde (Şentürk

Kara ve Yılmaz, 2015: 65), Gaziantep yerel basınında düzen bozan ve iş piyasasını olumsuz etkileyen haber içeriklerinde (Yücebaş, 2015: 46) ele alınmıştır.

G.k.s.k. Suriyeliler, yeni medyada nefret söyleminin dışa vurulduğu ve ötekileştirici bir dilin kendini gösterdiği sert kullanımlara maruz kalmaktadırlar (Yıldız, 2018: 788). Yeterli ve sağlıklı bilgi denetimi yapılamaması nedeniyle g.k.s.k. Suriyeliler yeni medyada ciddiye alınmayan ve yüzeysel şekilde ele alınmaktadır (Çakır, 2013: 118-120). Sosyal medya sözlüklerinde Suriyeliler hakkında hükümetin suçu, ekonomik yük, kültürel farklılık, kontrolsüz üremeleri, güvenlik, keyif çattıkları, dilenci, vatan haini ve tacizci şeklindeki yorumlar faşizan bir söylem ile birlikte ele alınmaktadır (Çakır, 2020: 72; Öksüz, 2020: 264; Yaşa ve Öksüz, 2020: 1402). Sosyal medya sözlüklerinde Suriyelilerin mevcut iktidar için oy potansiyeli taşıdıklarına dair başlıklar ve yorumlara ötekileştirici bir dil ile birlikte verilmektedir (Yurttaş ve Yıldırım, 2016: 88-91; Özdemir ve Öner Özkan, 2016: 240). Nefret söylemini perçinleyen ve ötekileştirici dili kalıcı hale getiren bu haberler g.k.s.k. Suriyelileri halkın gözünde kötü tanıtarak uyum sürecini kötü etkileyerek (Kurtkaya, 2020: 23) Suriyelilere ilişkin olumlu gelişmelerin dahi olumsuz yorumlar ile karşılık bulması sonucunu doğurmaktadır (Yolçu, 2019: 874-875; Bolgün ve Uçan, 2020: 265-266). Haberlerin kaynağı açısından yaklaşıldığında, g.k.s.k. Suriyelilerin düşüncelerine, hislerine, tecrübelerine ya da sıkıntılarına çok az yer verildiği haberin türüne göre daha çok temsilcilerin fikirlerinin alındığı ve bu nedenle konuların gerçek zemininden uzak ötekileştirici eliğimlerle sunulduğu ortaya çıkmaktadır (Ataman, 2015: 99).

Suriyeliler ve Siyasal Partiler

Türkiye’de g.k.s.k. Suriyelilerin siyasal bir problem olarak ele alınmaya başlaması 2015 yılının yaz aylarına tekabül etmektedir. Türkiye, Yunanistan ve Avrupa ülkelerine gitmeye çalışan binlerce Suriyelinin sınırlarda karşılaştıkları engeller ve ölüm kalım mücadeleleri gibi gelişmeler sonucunda Suriyeli göçü dünya kamuoyunda siyasallaşmaya başlamıştır. Bu gelişmeler 1980 yılından itibaren Türkiye-AB arasında sıcak gündem maddelerinden olan göç konusunu tekrar gündeme getirmiş ve Avrupa ülkelerine mülteci akının durdurulmasını ve insan kaçakçılığının azaltılmasını amaçlayan Geri Kabul

Anlaşması'nı ortaya çıkartmıştır. Bu anlaşma ile g.k.s.k. Suriyeliler Türkiye'de yeni bir yaklaşımla ele alınmaya başlanmıştır (İçduygu, 2017: 28-31).

TBMM'deki partiler farklı göç söylemlerini benimsemekte ve siyasal kutuplaşmayı görünür kılmaktadırlar. Partilerin Suriye İç Savaşı süresince yaklaşım ve politikaları g.k.s.k. Suriyelilere yönelik tutumlarını da etkilemektedir (Tuğsuz ve Yılmaz, 2015: 1). G.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye'ye gelişlerini sağlayan ve bir bakıma ana aktör olarak yer alan AK Parti ve karşısında diğer partilerin farklı nedenler ile AK Parti'yi eleştirerek iki farklı tutumun ağırlık kazandığı bir siyasal görünüm ortaya çıkmıştır. AK Parti Suriye'de yaşanan halk ve rejim arasındaki çatışmada halkın yanında yer almıştır. CHP ise bu tutumu eleştirerek barışçıl bir çözüm arayışını merkeze almayı amaçlamaktadır. MHP, gelişmeleri Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) kapsamında değerlendirmekte ve başka bir ülkenin iç işlerine karıştığı için AK Parti'yi eleştirmektedir. Son olarak HDP ise bölgede yaşanan gelişmeleri Kürtlere yapılan zulüm ve hak temelli bakış üzerinden yorumlamaktadır (Devran ve Özcan, 2016: 39-41). 2018 yılı itibariyle de İYİ Parti, bölgede barışın sağlanmasına ve g.k.s.k. Suriyelilerin vatanlarına dönecekleri bir politikanın hayata geçirilmesine dönük söylemlere yer vermektedir (İYİ Parti, 2018: 49).

Partilerin farklı zamanlarda gerçekleşen grup konuşmalarında yine bu hususlara atıflar gelmektedir. AK Parti, g.k.s.k. Suriyelilere açık kapı politikası ile yaklaşarak bu insanların mazlum ve muhtaç durumda olduklarını ve Türkiye'nin kardeşi olan bu insanlara ensar olması gerektiğini öne çıkartmaktadır (Aksel ve İçduygu, 2018: 18). CHP, insani perspektifle "Suriyeli kardeşlerimiz" söylemini kullansa da Suriyelilerin ekonomik yük olduğu ve ülke içerisinde güvenliği tehdit ettiği gerekçeleri ile ötekileştirici imalarda bulunmaktadır. MHP açısından güvenlik başlığı öne çıkarken, HDP ise Kürt kökenli bu insanlara haksızlık edildiği ve onların misafir olarak görülmesi nedeniyle haklarına erişemedikleri dile getirilmektedir (Devran ve Özcan, 2016: 46-47; Tuğsuz ve Yılmaz, 2015: 4).

Partilerin söylemlerinin yanında yazılı olarak verdikleri demeçlerde de farklılıklar göze çarpmaktadır. AK Parti'nin iktidar partisi olmasından dolayı göç sürecinde g.k.s.k.

Suriyelilere her daim olumlu yaklaştığı görülmektedir. CHP ve MHP ise göçü bahane ederek AK Parti'yi eleştirmektedir. Bunun yanında CHP ve MHP'nin seçim beyannamelerindeki ifadelerine bakıldığında empati kurularak insani bir söylemin ortaya çıktığı görülmektedir (İçduygu, 2017: 38). Partiler 2015 yılı seçim beyannamelerinde Suriyeliler için yumuşak ve empati odaklı bir söylemi tercih etmişlerdir. 2018 seçim beyannamelerinde de Suriyelilere daha fazla yer ayrılarak aynı söylem korunmuştur (Çiçek vd., 2018: 150-151).

2015 seçim beyannamesinde AK Parti (2015: 332) g.k.s.k. Suriyelilere insani bir duruş ile yaklaşmıştır. 2018 seçim beyannamesinde AK Parti (2018: 134-138), 2011 yılından itibaren Suriyeliler için yapılan uygulamaları ve adımları öne çıkartmıştır. AK Parti, g.k.s.k. Suriyelilere insani bir bakış açısının olduğunu, bunun hem İslami değerlerden hem de tarihsel gelenekten gelen mirastan kaynaklandığını savunmaktadır (Efe vd., 2018: 135). Bu açıdan Avrupa'nın ikiyüzlü davrandığını belirten AK Parti, söylenenlerin dışında gerçeğin farklı olduğunu kendi yayınları ile savunmaktadır (AK Parti, 2019).

CHP kendi içerisinde iki farklı kanada ayrılarak, g.k.s.k. Suriyeliler meselesine bir tarafta milliyetçi eksenli diğer tarafta insan hakları temelli bakış ortaya koymaktadır İlk kanatta Kemal Kılıçdaroğlu ve bazı milletvekilleri ekonomik bir yükün yalnızca Türkiye tarafından karşılanıyor olmasından şikâyet etmektedirler. Diğer kanatta ise insani sorumluluğa vurgu ve AB ile ortak bir göç yönetiminin ortaya konulması gerektiğine yönelik daha ılımlı bir bakış bulunmaktadır. Her iki görüşün de ortak noktası; Suriye'de çatışmalar bittikten sonra Suriyelilerin geri gönderilmesi gerektiğidir (Aksel ve İçduygu, 2018: 20-21).

2015 seçim bildirgesinde CHP (2015: 183), g.k.s.k. Suriyelilere kardeşlerimiz deyişle yaklaşarak her konuda şeffaf bir politika yürüteceklerini beyan etmiştir. Bölgede barışın tesisi ve g.k.s.k. Suriyelilerin ülkelerine dönmelerinin sağlanacağına yönelik bir dış politikanın ortaya konulacağı ifade edilmektedir. 2018 seçim bildirgesinde de aynı politikaların sürdürüleceği belirtilmektedir (CHP, 2018: 125). Ancak 2015'ten farklı olarak 2018 ve sonrasında CHP'nin hem parti konuşmalarında hem de yazılı demeçlerinde g.k.s.k.

Suriyeliler hakkında ekonomik konular öne çıkartılmakta ve bu durumun AK Parti'nin tek adam rejimi ve yanlış dış politikası söylemleri ile birlikte ele alınmaktadır (CHP, 2018: 27-29; CHP, 2019b; CHP, 2019a). Seçim bildirgelerinden hareketle AK Parti ve CHP Suriye'de iç savaş bitse dahi g.k.s.k. Suriyelilerin ülkelerine dönmeyeceklerini düşünmektedir (Çiçek vd., 2018: 152). Buna örnek olarak CHP'nin 2019 yerel seçim bildirgesinde göçmen sorununa dayalı yerel belediyeler başlığında g.k.s.k. Suriyelilerle birlikte yaşamının mümkün hale getirilebilmesine dönük yapısal ve politik düzenlemelere ilişkin hedefler dikkat çekmektedir (CHP, 2019c: 27).

HDP, AK Parti'nin g.k.s.k. Suriyelileri misafir olarak lanse etmesini ve Avrupa'ya karşı pazarlık kozu olarak kullanmasını eleştirilmektedir. G.k.s.k. Suriyelilerin yardım temalı politikalara alet edilmesi eleştirilerek hak temelli politikaların HDP'nin temel amacı olduğu savunulmaktadır (HDP, 2018: 21). 2019 yerel seçimler bildirgesinde de yerel yönetimler düzeyinde Suriyelilerin herhangi bir ayrımcılığa uğramadan kendi dillerinde ve insan onuruna yakışır şekilde hizmet alacakları belirtilmektedir (HDP, 2019). HDP'nin yazılı ve sözlü beyanlarında g.k.s.k. Suriyelilerin geri dönüşleri ile ilgili görüş belirtmedikleri dikkat çekmektedir (Çiçek vd., 2018: 153).

MHP (2015: 242), 2015 yılı seçim bildirgesinde Suriyelilerden, ayırım yapılmaksızın yardım edilerek sağlıklı şekilde vatanlarına geri döndürülmeleri gereken insanlar olarak bahsedilmektedir. Ekonomik açıdan yapılacak yardım ve harcamaların da paydaşlar arasında dağıtılması gerektiği savunulmaktadır. Ancak 2018 seçim bildirgesinde MHP (2018: 109), g.k.s.k. Suriyelilerin ekonomik açıdan ciddi yük olduklarını ve kent yaşamında sorun yarattıklarını, dahası güvenlik açısından endişe oluşturduklarını ifade etmektedir. G.k.s.k. Suriyelilerin sınıra yakın kentlerde konaklatılmalarının daha doğru olduğu ve vatanlarına geri dönmelerini sağlayacak politikaların hayata geçirileceği savunulmaktadır.

İYİ Parti (2018: 48-49) 2018 seçim bildirgesinde dış politikada atılacak adımlar ile sorunu kaynağına inerek çözecekleri belirtilmektedir. Göçün paydaşları arasındaki yönetiminin daha iyi uygulanması gerektiğini belirten İYİ Parti, Suriyelileri misafir olarak

kabul etmektedir. Bu nedenle de Türkiye’de doğan g.k.s.k. Suriyeli çocuklara vatandaşlık değil geçici ikamet vereceklerini ifade ederek, g.k.s.k. Suriyelilerin ülkelerine dönebilecekleri politikalara yöneleceklerini de ifade etmektedir.

G.k.s.k. Suriyeliler, cumhurbaşkanlığı seçimlerindeki adaylardan, Recep Tayyip Erdoğan tarafından mağdur imajıyla, Muharrem İnce tarafından ekonomik yük oldukları ve bu durumun sorumlusunun AK Parti olduğu söylemiyle ve Meral Akşener tarafından da geri döndürülmeleri gerektiği ve AK Parti’nin bu uğurda politika üretmemesi söylemiyle ele alınmışlardır (Şen vd., 2019: 55-60). 2019 yılındaki yerel seçimlerde g.k.s.k. Suriyeliler için Cumhur İttifakı adaylarının söylemleri misafir, kardeş ve mazlum sıfatlarında birleşirken, Millet İttifakı’nın adaylarında yanlış politikalar sonucunda insani bir dramın yaşandığı ve vatandaşların uğradığı haksızlıklar öne çıkartılmaktadır (Şen vd., 2019: 65-76). Seçim dönemlerinde ve sonrasında da belediyelerin Suriyeliler nedeniyle yaşadıkları maddi sorunlar özellikle sınıra yakın illerin başkanlarınca dile getirilmiştir (Kahraman vd., 2019: 56).

Mecliste g.k.s.k. Suriyelilere dair tartışmaların ana başlıkları, eğitim, sağlık, ekonomi ve güvenlik üzerine şekillenmektedir. Eğitim konusunda sınavsız ve belgesiz alımlara ilişkin, sağlık alanında; g.k.s.k. Suriyelilerden kaynaklanan hastalıklar ve endişelerine ilişkin, ekonomik anlamda; g.k.s.k. Suriyelilere aktarılan kaynak, ödenek, bütçe ve harcama kalemlerine ilişkin, güvenlik alanında ise, dilencilik, adli vakalar, kamplardaki kadınların istismar edildiklerine ilişkin soru önermeleri verilmiştir (Tanıyıcı ve Kahraman, 2016: 353-356). Araştırma teklifleri ve komisyon kurulması tekliflerinde, Suriyelilerden kaynaklanan sorunların belirlenmesi, g.k.s.k. Suriyeli kadınların kuma olarak görülmeleri ve bunun önüne geçilmesi gerektiği, Suriyelilere oy hakkının verilip verilmeyeceği ve çalışma izinlerinin durumu, Göç ve Entegrasyon Bakanlığı’nın kurulması gerektiği (Ağbaba vd., 2016: 143), demografik anlamda Türkiye’nin tehdit edildiği, yoksul vatandaşlar varken g.k.s.k. Suriyelilere TOKİ evlerinin verilmesi şeklindeki konular tartışılmaktadır (Tanıyıcı ve Kahraman, 2016: 358-359).

Suriyelilerin siyasal bir sorun haline gelmesi, ilk olarak otoritelerin girişimleri anlamında Suriyelilere vatandaşlık verilmesi, ikinci olarak da fırsat yapıları anlamında geri kabul anlaşmasının kabul edilmesi ile gerçekleşmiştir. Bu iki gelişme g.k.s.k. Suriyelilerle

İlgili tartışmaları görünür hale getirmiş ve siyasallaşmalarını başlatmıştır (İçduygu, 2017: 37). Geri Kabul Anlaşması ile ilgili CHP'nin tutumu g.k.s.k. Suriyelilerin para karşılığı pazarlık edildiği ve yapılan anlaşmanın hem insan haklarına hem de Türkiye'nin çıkarlarına ters düştüğü üzerine şekillenmektedir. Benzer iddialar MHP tarafından da dile getirilmekte ve Türkiye'nin AB'nin göçmen deposu haline getirildiği ifade edilmektedir. Vatandaşlık tartışmalarında MHP tamamen olumsuz tarafta konumlanırken, CHP konuyu referanduma götürmeyi istemektedir. Bu teklifi başta kabul eden HDP sonrasında fikrinden caymıştır. Her iki konu açısından da CHP ve HDP'nin mezhepsel MHP'nin ise etnik endişeleri bulunmaktadır (Tanıyıcı ve Kahraman, 2016: 357-359). Partilerin sadece seçim dönemlerinde Suriyeliler konusunu gündeme getirmesi siyasallaşmanın yavaş ve düşük düzeylerde kalmasına neden olmuştur (İçduygu, 2017: 40). 2019 yılı yerel seçimlerinde siyasal alana tamamen dâhil olan g.k.s.k. Suriyeliler, “ülkede yeni bir siyasal ayrışma sürecinin yaşanmasına veya var olan ayrışma süreçlerinin aktifleşmesine aracılık etmektedir” (Tuncel ve Ekici, 2019: 68).

2.7. Türkiye’de Kitlesele Göç ve Siyasal Kutuplaşma İlişkinin Toplumsal Yapıya Etkisi

Türkiye’ye yapılan göçler ulus-devlet kimliğinin oluşumunda ve toplumsal anlamda bugünkü yapıya önemli etkiler sağlamıştır. Fakat bu katkı başıboş bırakılmamış ve göçmenler tüm yurda dağıtılarak Anadolu’nun Türk baskın karakteri de korunmuştur (Yakut, 2017: 209). Bu politikanın neden uygulandığını açıklamak için yerel bir örnek olarak Antalya’daki Giritlilerin yerel belediye seçimlerini kazanmaları verilebilir. Giritliler kazanımlarının ellerinden alınmaları karşısında ulusal anlamda yerlilerin oy vermediği SCF’ye oy vermişlerdir (Dayar, 2017: 68-71).

Türkiye’nin toplumsal kimliğinde Osmanlı dönemi göçleri önemli rol oynamıştır. Bu dönem göçler, hem siyasal gelişmeleri etkilemiş hem de yeni toplum düzeninde yer alması istenen kaidelerin uygulanma sahası olarak kendini göstermiştir. Bir tarafta göç olaylarına denk gelen özel mülkiyet rejiminin tahsisi (1858) Türkiye’deki yerleşim düzenini etkilerken, diğer yandan aşiretlerin ve göçmen grupların dağınık yerleştirilmeleri

ve liderlerinin merkeze bağılıklarının sağlanması muhtemel olumsuzlukların da önüne geçmiştir (Karpat, 2017: 100-103).

Balkanlar, Kafkaslar, Bulgaristan Türkleri ve son olarak 1992-1995 yılı arasında Yugoslavya'dan gerçekleşen göçler kültürel etkileşim ve uyum bağlamında olumlu sonuçlar ortaya koymuştur (Yakut, 2017: 207; Tümtaş ve Ergun, 2016: 1355). Avrupa'daki milliyetçilik akımlarına ve çatışmalara bağlı olarak gerçekleşen bu göçler, herkesin kendisi ve benzerleri ile yaşaması gerektiği düşüncesinin sonucunda ortaya çıkmıştır. Türkiye'ye yönelen bu göçler, güçlü devlet yapısının devamlılığına uygun göç politikalarınınca yönetilmişlerdir. Bu nedenle bu göçler, ana vatana geri dönmek ve biz kavramının içini doldurmak şeklinde algılanmaktadır (Babuş, 2006: 296-304). Bu göç süreçlerinde sadece iktidarlar değil muhalefetin de olumlu tavırlar sergilediği, aksi durumlarda tarafların eleştirildikleri görülmektedir (Er Savaş, 2011: 107-110).

Bu algılayışı kıran ve göç politikalarında değişikliğe neden olan ilk tecrübe Kuzey Iraklıların Türkiye'ye göç girişimidir. Irak'ın kuzeyinde yaşanan gelişmeler sonucunda Türkiye'ye yönelen 500 bine yakın insan Cumhuriyet tarihinde bizden olmayanın ilk göç örneğini oluşturmaktadır (Ceylan ve Uslu, 2019: 209). Mezhepsel anlamda ve etnik anlamda farklılık arz eden göçmenler Türkiye için güvenlik sorunu olarak algılanmış ve Çekiç Güç Harekâtı olarak bilinen operasyon ile Irak'ta güvenli bir bölgede tutulmuşlardır. Göçmenlerin tamamına yakını evlerine geri gönderilmişlerdir (Kirişçi ve Karaca, 2015: 304-305).

Bu tecrübe sonrasında Türkiye, yabancı milletten ve mezhepten insanların da tercih edebilecekleri bir ülke konumuna gelmeye başlamıştır. Bu düşüncenin 1990 yıllarda Afrika ve Asya'dan gelen göçler ile kesinleştiği de ortaya çıkmıştır (Yücel Yönlü, 2018: 214-215). 2000'li yıllarda aynı coğrafyadan hayat kalitesini arttırmaya yönelik göçler artmış ve göçün niteliğinde de genişleme ortaya çıkmıştır (Şaul, 2015: 110-111). 2010'lu yıllara bakıldığında ise Suriye iç savaşı patlak vermiş ve bölgeden milyonlarca insan göç etmek durumunda kalmıştır. Suriyeli göçüne hazırlıksız yakalanan Türkiye beklediğinin ve

planladığının çok üzerinde bir göçmen sayısı ile yüzleşmek zorunda kalarak hızlı şekilde göçün yarattığı sorunlara çözümler üretmeye çalışmıştır (Dilek, 2018: 78).

Göçün bu hızlı ve yoğun hali en çok kentsel alanda görünür olmaktadır. Özellikle g.k.s.k. Suriyelilerle ilgili pek çok şikâyet bir anlamda mekânsal ayrışmalara ve devamında da siyasal bilincin dinamik katkısına doğru yol almaktadır (Tuncel ve Ekici, 2019: 52-53). Kilis ili hızlı ve yoğun göçle karşılaşılan iller arasında olup şikâyetler ve kentin yönetilemez hale gelişi siyasal tartışmalara konu olmaktadır (Yaşar, 2014: 123-130). Göçün siyasal alanda, göç etme faaliyeti ve göç edilen yerin sorunları alanlarında karşılığını oluşturmaktadır. Özellikle ikinci noktada Almanya'ya giden Türklerin yerleşme, çalışma, yaşam, uyum ve vatandaşlık gibi konularda tartışılmalarına benzer şekilde g.k.s.k. Suriyeliler de Türkiye'de bu tartışmaları başlatmaktadır (İçduygu vd., 2014: 312). Göçün ilk zamanlarından itibaren güvenlik, konut, ekonomi, eğitim, sağlık, kültürel uyum ve çatışma tartışılan konular arasındadır (Tamer ve Birvural, 2018: 13-15). Barınma sorunu, kentsel mekandaki ayrışmayı kuvvetlendirerek kentin istenmeyenleri olarak g.k.s.k. Suriyelileri bilişsel ve mekânsal anlamda bir arada tutmaya başlamaktadır. Bu nedenle kentlerde etno-kültürel ve sosyo-ekonomik birliktelikler ve yapılar siyasete konu olmak için hazır durumdadır (Tümtaş ve Ergun, 2016: 1356). Suriyeliler, İstanbul'da yaşam kalitesi ve yerel yönetim hizmetlerinin ters orantılı olduğu ilçelerde daha yoğun yaşamaktadırlar. Bunun nedenini araştıran Erdoğan (2017: 30-31), yoksul ve dini muhafazakâr vatandaşların duygudaşlığın etkisi ile Suriyelilere daha olumlu yaklaştıklarını ortaya koymuştur. Bu nedenle g.k.s.k. Suriyelilerin sosyal ve siyasal açıdan konumları siyasete malzeme edilmeye hazır hale gelmelerine yol açmaktadır.

Sonuç itibariyle kentler yalnızca bir yaşam alanı değil bir iletişim biçimini de temsil etmektedir. Kentlerde yaşayan insanların g.k.s.k. Suriyeliler ile mesafeleri ve g.k.s.k. Suriyelilerin dışlanmışlık, radikalleşme ve eziklik motivasyonları toplulukların karşı karşıya gelmeleri ihtimalini arttırmaktadır (Özer ve Beyazıt, 2020: 551-555). Özellikle Anadolu kalkınma hamleleri ile ünlenen şehirlerde g.k.s.k. Suriyeli sayılarının yoğunluğu, kalkınma söyleminin içeri boşaltma tehlikesini ortaya çıkartmakta ve kent sakinlerinin de bu durumu siyasal alana taşımasına neden olmaktadır (Yücebaş, 2015: 47).

Bulgaristan Türklerinin vatandaş olmaları sonrasında oy potansiyelleri partilerin ilgisini çekmiştir (Çatır, 2016: 229). Benzer bir durum g.k.s.k. Suriyelilerin vatandaşlık alması ihtimalinde de zaman zaman öne çıkan konular arasında olmaktadır. Özellikle sınır illerinde yoğun göçmen nüfusu siyasal endişelerin ana kaynağıdır. Hatta oy hakkı olmayan g.k.s.k. Suriyelilerin oy kullandıklarına dair asılsız iddia ve tartışmalar da bulunmaktadır (Karaman, 2019; Mülteciler Derneği, 2021). Bu durum g.k.s.k. Suriyelileri hem oy deposu hem de günah keçisi anlamında araçsal hale getirmektedir (Hayatsever, 2018). Fakat oy kullanma hakkı olan Suriyelilerin seçim sonuçlarını değiştirebilecekleri bir durum olmasa da (Karakaş, 2018), muhtarlık seçimlerinde olduğu gibi (Takan, 2019) seçim dönemlerinde gündeme gelmelerine neden olmaktadır.

Türkiye’de göçün giderek daha açık bir sistem haline geldiğini söylemek mümkündür. Son dönemde g.k.s.k. Suriyeliler, soğuk savaş dönemindeki göçlere nazaran daha olumlu ve ılımlı karşılanmıştır (Danış, 2016: 10). Ancak bu ılımlı hava kalış sürelerinin artması ile değişmektedir (Erdoğan, 2018b: 181). Özellikle ilk gelişlerinde misafir tanımlamasının kullanılmasına karşılık zamanla, sığınmacı veya göçmen tanımlarının tercih edilmesi ve hatta gelecekte Suriyeli hemşerilerimiz veya Suriye kökenli vatandaşlarımız gibi tanımların kullanılma ihtimalleri de g.k.s.k. Suriyelilere bakışın mesafesindeki artışa işaret etmektedir (Yaman, 2019: 149-150). Keza yıllardır adı konmayan bir uyum süreci yürürlükte olup g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye’de kalacaklarına dair iki tarafın da hem fikir olduğu buna karşılık beklenti ve isteklerin farklılığı da zamanla görünür hale gelmektedir (Erdoğan, 2020b: 200).

G.k.s.k. Suriyeliler için hazırlanan hukuki zemin ve politikalar açısından da geçicilik-kalıcılık ikileminin sürdüğü görülmektedir. Gerekli altyapısal eksikliğe ek olarak entegrasyona yönelik politikalar konusunda da ihtiyatlı tavırlar dikkati çekmektedir. G.k.s.k. Suriyelilerin de Türk insanının kendilerine davranışlarının henüz uyum sürecinde hem fikir olmadıklarını düşündürmektedir (Balta Özgen, 2018: 158). Türkiye’ye gelen bu göçler, Türkiye’den göçleri de tetiklemektedir. Türk insanı bu göç akınlarının durmayacağını düşünerek güvenlik endişesi başta olmak üzere, siyasal temsiliyetin sağlanamadığı ve ekonomik gerekçelerin de içinde olduğu bir nedenler bütünü ile Avrupa ülkelerine yönelmektedir (Sirkeci, 2017: 33-34).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, geçici koruma statüsü kapsamındaki Suriyeliler kapsamında Türkiye’de göç olgusunun siyasal kutuplaşma üzerindeki etkilerini belirlemektir. Bu doğrultuda, Bursa ili örneğinde siyasal kutuplaşmanın boyutları araştırılmıştır. Söz konusu kutuplaşmanın nefret söylemine ve çatışmaya dönüşmemesi için de öneriler geliştirilmektedir.

2011 yılında Suriye İç Savaşı’nın yarattığı insanlık dramı karşısında, Türkiye Cumhuriyeti duyarlı bir davranış ile savaştan kaçanları kabul etmiştir. Acil ihtiyaçları karşılanan insanların sayısındaki artış karşısında yaşanan aksaklık ve yetersizlikler ise kısa sürede Türkiye’deki siyasal kutuplaşmanın önemli gündem maddelerinden biri haline gelmiştir. Batı ülkelerinin göçün yönetimindeki sorumluluklardan kaçışı, Türkiye’nin milyonlarca Suriyelinin ihtiyacına yetememesine neden olmuştur. Bu ise geçici koruma statüsü kapsamındaki Suriyelileri ve Türk vatandaşlarını karşı karşıya getirmektedir. Sürecin insani gereklilikleri gözönünde bulundurulduğunda siyasal kutuplaşmanın taraflara fayda sağlamayacağına dikkat çekmek adına bu tür çalışmaların yapılması önem arz etmektedir.

3.2. Kapsam ve Sınırlar

Araştırma Bursa Büyükşehir Belediyesi’ni kapsamaktadır. Bursa ilinde üç milyonu aşkın Türk vatandaşı yaşamaktadır. Araştırma nitel örnek olay desenine göre tasarlandığından seksen üç görüşme ile sınırlandırılmıştır. Bursa ili saha araştırmalarında vatandaşlar, muhtarlar, büyükşehir belediye meclis üyeleri ve TBMM’nde grubu bulunan partilerin il temsilcilikleri ile görüşmeler yapılmıştır. Çalışmada, muhtar ve belediye meclis üyelerinin toplam sayısının %10’una ulaşılmış ve TBMM’de grubu bulunan beş partinin il

başkanlığı temsilcilerine ulaşılmıştır. Vatandaşlar ile yapılan görüşmeler çeşitli meslek dallarından seçilmiştir.

Saha araştırmalarının sürdürüldüğü dönemde Covid-19 salgını nedeniyle bazı görüşmeler ertelenirken bazıları ise sağlık sorunları nedeniyle iptal edilmiştir. Çalışmaya katılmak istemeyen tek örneklem Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) il temsilciliği olmuştur. Gerekçe belirtmek istemeyen MHP Bursa il temsilciliğinin bu kararı, araştırmanın gönüllülük esası gereği saygı ile karşılanmıştır. Bunun dışında Harmancık ve Büyükorhan ilçelerinde görüşülmesi planlanan muhtarlar da yine Covid-19 salgını nedeniyle görüşmelere katılamamışlardır.

3.3. Araştırma Soruları

Siyasal kutuplaşma araştırmaları, siyasal kutuplaşmanın hangi alan ve konuları hangi sebeplerle bünyesine dâhil ettiği ya da dışarıda bıraktığını ortaya koymaktadır. Bu anlamda bu çalışma g.k.s.k. Suriyelilerin bir bütün halinde siyasal kutuplaşma tartışmalarındaki önemini saptadığı gibi g.k.s.k. Suriyeliler vakasının ne şekilde siyasal kutuplaşmaya dahil edildiğini de ortaya koymaktadır. Bu bakımdan araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır;

Bursa ili örneğinde, siyasi parti temsilcilikleri, BŞB meclis üyeleri, muhtarlar ve vatandaşlar düzeyinde siyasal kutuplaşmanın boyutları nelerdir?

Suriyelilerle olan mesafe durumu Suriyeli algısını nasıl etkilemektedir?

Siyasal kutuplaşmanın nefret söylemine ve çatışmaya dönüşmemesi için neler yapılmalıdır?

3.4. Desen ve Çalışma Grubu

Bu araştırma, nitel araştırma desenlerinden olan örnek olay (case study) araştırması şeklinde yürütülmüştür. Örnek olay araştırması, “*bir konu, olgu veya problemi anlamak için bir veya birden fazla olay veya kişiler kullanılarak yapılan çalışmalara*” (Güler vd., 2015: 301) verilen isimdir. Diğer bir tanımlama da ise örnek olay çalışmaları “*gerçek yaşamın, güncel bağlam ya da ortamının içindeki bir durumunun araştırılması*” (Cresswell, 2016: 96) şeklinde ifade edilebilmektedir.

Örnek olay çalışmasında çalışılacak olan durumun derinlemesine incelenebilmesi adına örnekleme dâhil edilecek ögelerin belirlenişi önemli bir adımdır. Tek ögeli çalışmalar tek bir durumu veya kişiyi çalışırken çok ögeli araştırmalar, yine bir duruma odaklanarak bu durumu açıklamak adına çoklu kişi ya da olay üzerinden çalışma yürütmektedir. Çok ögeli çalışmanın bu açıdan çevresel faktörlerin yani her kişinin ya da olayın bulunduğu çevre ile birlikte değerlendirmeyi olanaklı kılmaktadır. Bu ise farklar ve benzerlikleri göstermek adına daha fazla karşılaştırma yapabilmeyi sağlamaktadır (Güler vd., 2015: 307). Bu araştırma, çoklu örnek olay / çok ögeli durum çalışması şeklinde planlanmıştır.

Araştırma, Bursa ilinde siyasal kutuplaşmanın düzeylerine uygun şekilde vatandaşlar, muhtarlar, belediye meclis üyeleri ve partilerin il temsilcileri olmak üzere dört düzeyde gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze gerçekleştirilen görüşmelerde il temsilcileri düzeyinde Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) görüşme talebini kabul etmemiş ve çalışmaya katılmayı reddetmiştir. Bunun haricinde AK Parti, CHP, İYİ Parti ve HDP'nin il temsilcileri adına başkan ya da başkan yardımcıları ile görüşülmüştür. Büyükşehir belediye meclisi üyelerinden merkez ilçelerdeki üyelerin rastgele seçilerek araştırmaya dâhil edilmesi ile 10 meclis üyesi ile görüşülmüştür. Bu üyeler arasında AK Parti, CHP ve İYİ Parti'li meclis üyeleri bulunmaktadır.

Muhtarlar düzeyindeki görüşmeler belirlenirken, yalnızca merkez ilçeler değil Bursa'nın tamamı kapsama dâhil edilerek tüm ilçelerde görüşmeler planlanmıştır. Bu plan

kapsamında Büyükorhan ve Harmancık ilçeleri hariç diğer ilçelerin tamamında muhtarlarla görüşmeler yapılmıştır. Bu iki ilçede ise Covid-19 salgını nedeniyle insani sorumluluğun yerine getirilmesi bakımından görüşmeler iptal edilmiştir.

1058 muhtarlığı bulunan Bursa'da, görüşmeler planlanırken 100'ün üzerinde muhtar ile görüşme planı yapılmıştır. Bu sayı her muhtar ile ayrı ayrı görüşme yapılacağı düşünüldüğünde çalışmanın süresini aşacağından kırsal kesimde ve g.k.s.k. Suriyelilerin seyrek olduğu ilçelerdeki muhtarların bir araya getirilmesi ile grup görüşmelerini gerekli kılmıştır. Bu nedenle toplamda 40 muhtar görüşmesinin 25'inde muhtarlarla birebir görüşmeler yapılırken 15 görüşmede ise muhtarlar grup halinde görüşmelere katılmıştır. Grup görüşmelerinde 4-9 aralığında muhtar bir araya getirilmiştir. Grup görüşmelerinde toplam 80 muhtarın görüşleri alınarak çalışmanın Bursa ili için gerçek sonuçlara ulaşması bakımından da gerekli altyapısı oluşturulmuştur. Tekli görüşmeler de dâhil edildiğinde Bursa ilinde 105 muhtarla yüz yüze görüşmeler yapılmış ve düşünceleri kendi ağızlarından kayıt altına alınmıştır.

Vatandaşlar düzeyi ise Osmangazi, Yıldırım, İnegöl, İznik ve Nilüfer ilçelerindeki görüşmelerden oluşmaktadır. Bu ilçelerden Nilüfer ve İznik hariç diğer ilçeler g.k.s.k. Suriyelilerin yoğun biçimde çalıştığı ya da yaşadığı yerlerdir. O nedenle vatandaşlar düzeyinde de hem göçmen yoğun bölgeler hem de göçmen seyrek bölgeler çalışmaya dâhil edilmiştir.

Görüşmecilerin yaş aralıkları 23-71 arasında hemen her yaştan görüşmeci ile dağılım göstermektedir. Araştırmaya, 62 erkek görüşmeci ve 21 kadın görüşmeci katkı sağlamıştır. Görüşmeciler, 32 farklı meslek grubundan seçilerek farklı görüş ve düşüncelerin araştırmada yer alması hedeflenmiştir. Görüşmecilerin aylık ortalama gelirleri 0-130.000 TL arasında değişirken, 72'si şehir merkezinde ve 11'i de kırsal kesimde yaşamaktadır.

Çalışma nitel araştırma yöntemi ile sürdürüldüğü için anket türü çalışmalara karşılık çok fazla sayıda insanı içermez. Buna ek olarak tüm dünyada yaygın şekilde

etkisini gösteren Covid-19 salgını nedeniyle de bazı görüşme planları sekteye uğramış ve mevcut durumda 83 görüşme üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir.

3.5. Veri Toplama Yöntemi ve Analiz Tekniği

Araştırmadaki veriler görüşme yöntemiyle elde edilmiştir. Görüşme yöntemi nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem, görüşme yapılan kişilerin, geçmiş, şimdi ya da gelecekle ilgili tutum ve düşünceleri hakkında detaylı bilgi almak için kullanılmaktadır (Güler vd., 2015: 114). Araştırmada görüşmecilerin düşüncelerine ulaşmak için yarı yapılandırılmış görüşme metodu tercih edilmiştir. Bu metod yardımıyla görüşmecilere g.k.s.k. Suriyelilere ilişkin düşünce ve tutumlarını kendi ifadeleri ile aktarmaları fırsatı sağlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda görüşmecilerin demografik bilgileri yer alırken, ikinci kısımda g.k.s.k. Suriyelilere ilişkin düşünceleri bulunmaktadır.

Görüşmelerde muhtarlar, büyükşehir belediye meclis üyeleri ve partilerin il temsilcileri için önceden randevu alınmış ve araştırma ile ilgili bilgi verilmiştir. Muhtar görüşmelerinde ilin tüm muhtar dernekleri aranmış ve dernek başkanlarına yapılacak çalışmanın bilgisi verilmiştir. Bunun üzerine dernek başkanları üzerinden ilgili derneğin üyesi olan muhtarlara gönüllülük esası çerçevesinde araştırma hakkında bilgi verilerek katılmak isteyenler ile uygun tarih, yer ve saat belirlenmiştir. Görüşme öncesinde yine ilgili muhtarlara bilgi verilmiş ve gönüllü onam metni bildirilerek görüşme izinleri alınmıştır. Benzer bir süreç büyükşehir belediye meclis üyeleri ve partilerin il temsilcileri ile de gerçekleşmiştir. İlgili kişiler telefonla aranmış, telefonda kısa bir bilgi verilmiş ve randevu talebinde bulunulmuştur. Ardından belirlenen randevuda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Vatandaş görüşmeleri ise rastlantısal biçimde seçilmiş olsa da, yaş, cinsiyet, meslek çeşitliliklerine dikkat edilerek g.k.s.k. Suriyelilerin yoğun ve seyrek yaşadıkları yerlerden katılımcılar tercih edilmiştir.

Görüşmeler Sony ICD-PX240 ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmış bilgisayar ortamında metne dönüştürülmüşlerdir. Dönüştürülen metinler MAXQDA 2020 Pro

programı ile analiz edilmiştir. Veriler, bulgular kısmında gösterildiği üzere ayrıntılı şekilde incelenen dokuz tema üzerinden analize tabi tutulmuştur. Görüşmecilerin ilgili temalardaki sorulara verdikleri cevaplar kodlamalar sayesinde ayrıntılı ve anlamlı şekilde sıralanmış ve kategorize edilmiştir.

3.6. Geçerlilik ve Güvenilirlik

Nitel araştırmalara getirilen en önemli eleştiri noktası kesinlik ve genelleştirilebilirlik üzerinedir. Bu ise yapılan çalışmanın metodolojisindeki kalite ve tutarlık ile yakından ilgilidir (Güler vd., 2015: 371). Bir çalışmanın nitel ya da nicel bilimsel olabilmesi için geçerli ve güvenilir olmaları elzemdir. Nicel çalışmalardan bu noktada ayrılan nitel araştırmalar; inandırıcılık, transfer edilebilirlik, değişmezlik ve teyid edilebilirlik gibi özelliklere sahip olması gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 299).

Bu araştırma açısından, inandırıcılık ögesinin sağlanması için görüşme yapılan tüm katılımcıların izni alınmıştır. Yapılan görüşmeler izin onayının ardından ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Bu bilgiler araştırmacıda saklı olmak kaydıyla gerektiğinde incelenebilir bir durum sağladığı için çalışmanın inandırıcılığının dayanaklarını oluşturmaktadır. Transfer edilebilirlik nitel çalışmalar açısından en temel eleştiri noktalarından biridir. Nicel çalışmalar açısından genelleme ilkesine denk düşen transfer edilebilirlik ilkesi nitel çalışmalar açısından da önemlidir. Genelleme imkanı olmayan nitel çalışmalar açısından bilimsel geçerlilik ve güvenilirlik benzer çalışmalara aktarım sağlayabilmekten geçmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 304; Güler vd., 2015: 383). Bu durumda bu araştırmanın evreni açısından başka bir il ve düzeyler aynı kalmak kaydı ile yeni bir çalışma yapılabilir. Bu çalışmanın aynı ya da farklı sonuç vermesinden ziyade çalışmanın aynı şekilde yapılabilmesi bilimsel geçerliliğini ispatlamaktadır. Kullanılan yöntem ve görüşme formu da paylaşılmış ve benzer çalışmaların tekrar yapılabilmesi mümkün kılınmıştır.

Çalışma nitel bir çalışma olması bakımından her adımda çalışmaya dışarıdan bir göz ile bakılarak yöntemin ve sürecin tutarlı olmasına dikkat edilmiştir. Özellikle verilerin

toplandığı araçların (ses kaydı ve görüşme formu) ve verilerin toplanması süreci titizlikle yapılmıştır. Verilerin analiz sürecinde de aynı tutarlı yaklaşım ile kodlamalar ve temalar oluşturulmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırma kapsamında toplam 83 görüşme yapılmış ve görüşme verileri MAXQDA 2020 Pro programı ile analiz edilmiştir. Araştırmanın bulguları muhtarlar, vatandaşlar BŞB meclis üyeleri ve partilerin il temsilcilikleri olmak üzere dört düzey üzerinden elde edilmiştir.

4.1. Muhtarlarla Yapılan Görüşmelerin Bulguları

G.k.s.k. Suriyelilerle ilişkili Bursa ilindeki vatandaşların genel görüntüsünü anlamak ve farklı ilçelerin farklı kabullerini de görebilmek için muhtar görüşmeleri önemli bir veri sağlamaktadır. Bu kapsamda hem kırsal kesimden hem kent merkezlerinden; hem Suriyelilerin yoğun yaşadıkları hem de seyrek yaşadıkları mahallelerden; hem Suriyelileri bizzat tanıyan hem de hiç tanımayan muhtarlarla yapılan görüşmelerden 9 tema belirlenmiştir.

Tablo 1
Muhtarlar – Kod Matiris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Muhtarlar	TOPLAM
▼ Türkiye'ye Kabul		0
 Türkiye'ye Kabul (olumlu)	25	25
 Türkiye'ye Kabul (olumsuz)	15	15
▼ Birlikte Yaşam		0
 Birlikte Yaşam (olumlu)	6	6
 Birlikte Yaşam (olumsuz)	34	34
▼ Toplumsal Etkileşim		0
 Toplumsal Etki (olumlu)	4	4
 Toplumsal Etki (olumsuz)	36	36
▼ Ekonomik Etkileşim		0
 Ekonomik Etki (olumlu)	13	13
 Ekonomik Etki (olumsuz)	27	27
▼ Sağlık Hizmeti		0
 Sağlık Hizmeti (olumlu)	25	25
 Sağlık Hizmeti (olumsuz)	15	15
▼ Eğitim Hizmeti		0
 Eğitim Hizmeti (olumlu)	26	26
 Eğitim Hizmeti (olumsuz)	14	14
▼ Siyasal Haklar		0
 Vatandaşlık (olumlu)	6	6
 Vatandaşlık (olumsuz)	34	34
▼ Güvenlik Kaygısı		0
 Güvenlik (olumlu)	14	14
 Güvenlik (olumsuz)	26	26
▼ Suriyeli Algısı		0
 Suriyeli Algısı (olumlu)	21	21
 Suriyeli Algısı (olumsuz)	19	19
 TOPLAM	360	360

Not: Kod Matris Tarayıcısı isimli tablolar ve şekiller, MAXQDA 2020 PRO programındaki Görsel Araçlar sekmesinde Kod Matris Tarayıcısı isimli seçenek seçilerek, ilgili belge/belge grupları ve kodların seçilmesi ile oluşturulmuştur.

Muhtarlar görüşmelerinde birlikte yaşam, toplumsal etkileşim, ekonomik etkileşim, siyasal haklar ve güvenlik kaygısı temalarında olumsuz fikirleri öne çıkartmışlardır. Buna karşılık, Türkiye'ye kabul, sağlık hizmeti, eğitim hizmeti ve Suriyeli algısı temalarında olumlu görüşler ağırlıktadır. Bu tabloda ilk olarak göze çarpan karşılaştırma, muhtarların g.k.s.k. Suriyelilere sağlanan insani desteği anlamlı ve haklı görmelerine karşılık geçici nitelikli olan bu alanların dışında geleceğe dönük olarak kalıcı nitelikteki alanlarda, artan bağlara dair konulara olumsuz yaklaşıtları ortaya çıkmıştır.

4.1.1. Türkiye'ye Kabul

Muhtarlar Suriyelilerin Türkiye'ye kabul edilmesine dair görüşlerini açıklarken dar bir pencere yerine açıklayıcı ve pek çok nedene bağlı şekilde düşüncelerini paylaşmışlardır. Gelen ifadelerde, devletler ve uluslararası aktörlere dair atıflarda da bulunulmuş, sürecin nasıl yönetildiğine değinilmiş ve olumlu – olumsuz pek çok neden sıralanmıştır.

Tablo 2'deki kod matris tarayıcısında, muhtarların g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye'ye gelişleri ile ilgili düşüncelerinin nasıl oluştuğu ve nedenleri ayrıntılı şekilde gösterilmektedir. Muhtarlarla yapılan 25 görüşmede g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye'ye gelişleri olumlu karşılanırken, 15 görüşmede ise çeşitli nedenlere bağlı olarak olumsuz düşünceler yer almaktadır.

Tablo 2
Muhtarlar – 1. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Muhtarlar	TOPLAM
▼ Türkiye'ye Kabul		0
▼ Türkiye'ye Kabul (olumlu)	25	25
İnsani Yaklaşım	12	12
Din Kardeşi / Tarihi Ortaklık	9	9
Savaş Var	6	6
Gereklilik/Kapımıza Dayanmışlar	4	4
Yaşlı/Çocuk/Kadın	3	3
Misafir	2	2
Benzeri Başımıza Gelse	1	1
▼ Türkiye'ye Kabul (olumsuz)	15	15
Gerçek Dışı / Başka Hesaplar	3	3
Ekonomik Etkisi	7	7
Gençlerin Kalması Lazımdı	4	4
Kalıcı Olmalarını İstemiyorum	5	5
Yanlış Politika	3	3
Türkiye'ye Dağılması	1	1
Σ TOPLAM	100	100

Olumlu yaklaşımların en temel nedeni insani bir tutum olarak g.k.s.k. Suriyelilerin orada bırakılmasının doğru olmayacağıdır. Buna ek olarak tarihsel bir ortak geçmişin iki toplum tarafından bilindiği ve hatırlandığı, dolayısıyla bu insanlara sırt dönmek Türk insanına ve devletine yakışmayacağı vurgulanmıştır. Suriyelilerin savaş ortamından kaçarak binlercesinin denizde boğulduğu da düşünüldüğünde savaşın gerçek yüzünün kendini gösterdiği ve Türkiye'nin kapısına sığınan bu insanların geri çevrilmesinin doğru olmayacağı görüşmecilerin öne çıkarttığı nedenler arasındadır;

“Adamlar savaştan kaçtılar. Bunun suçlusu kim? Bunun suçlusu Esad’dır, evet neden mi ülkesini kan gölüne çevirdi, dış güçlerin şeyine uydu, kendi halkını kırdı ya” (M-B-10).

“Yani sınır komşumuzdaki bu olaylardan dolayı bir zaruret meydana gelmiştir. Devletimiz de buna soğuk bakmadı, o insanların zor durumda kalmaması adına girişlerine izin verildi diye düşünüyorum. Daha insancıl yaklaşıldı bence” (M-B-19).

“Yani kabul edilmesi güzel bir şey, çünkü onlar Osmanlı’dan bu yana bizim kardeşlerimiz gibi bizim soyumuzdan. Kabul etmek güzel ama bize ne derece etkisi olur onu bilemiyorum” (M-B-22).

“Yani Hz. Peygamber zamanından bahsetmek gerekirse o zamanda Necaşiler kabul edilmeseydi belki Müslümanlık yok olup gidecekti. İslamiyet olarak bağımıza basacağız çok güzel bir şey bence” (M-B-24).

“Ya üzülüyorum ben şimdi, buraya gelmişler. Biz de Müslüman bir ülke olarak insancıl yönümüz biraz daha ağır basıyor” (M-B-5).

“Yani doğru bir adımdır. Çünkü gerçekten orada bir savaş varsa savaştan dolayı birçok insan açıkçası hayatını canını malını namusunu kaybediyorsa ve bu bizim hemen yanımızda oluyorsa kapı açmak durumundayız. Biz Türk milletinin gereğini yaptık. Olduğumuz şeyi yaptık, olmamız gerekeni yaptık, insan olarak yapılan şey bence çok doğru” (M-B-9).

“Gelmesine ben İslam âlemi olarak iyi niyetle bakıyorum. Çünkü ben de göçmenim, muhacirim Bulgaristan muhaciriyim. Atıyorum o günkü şartlarda bu savaş kaybedildi ve atalarımın gözünden bakmak gerekirse yolda birçoğu telef olmuş. Yani biz zulüm gördüysek zulümden kaçana haliyle kucak açacağız. Müslümanız elhamdülillah, sıkıntılı tarafları yok mu var” (M-G-9).

Olumsuz yaklaşımlarda ise 15 görüşmede, ekonomik sıkıntılara bir yenisinin eklenmiş olması; Türkiye’ye gelen g.k.s.k. Suriyelilerin özellikle yaşlı, kadın ve çocukların dışında gençlerin bölgelerini savunmak adına gönderilmeleri gerektiği; kalıcı olmalarının istenmemesi ve bölgede yürütülen uluslararası politikaların sahte ve bir o kadar farklı planlarla yapıldığı öne çıkan nedenlerdendir;

“İlk gelişleri sıkıntılıydı, şu anda gene sıkıntı. Kendi işimize zeminde yer yok onlar daha ucuza gidiyorlar. Tabi bunlar geldiğinde devletten geçindiler, sigorta yok bir şey yok” (M-B-14).

“Olumlu bakmıyorum ben. Ülkenin bunca sorunu varken Suriyeliler gibi milyonlarca insanın ülke ekonomisine yaratmış olduğu sorunlardan, zorluklardan dolayı halkımız bundan mustarip. Ben de aynı şekilde halkımızla aynı düşüncedeyim. Yani ülkede bir sürü problem var. Bir de bu adamları bir sürü bakıyoruz, bir sürü devletin harcamaları gidiyor, yani zaten ülke malum yaşadığımız sıkıntılar, ülkede asgari ücret ile geçinmeye çalışıyor insanlar bu insanlara bakmak zorunda oluşumuz bence büyük bir handikap” (M-B- 15).

“Yani kabul edilmeli miydi edilse de kamplarda mı tutulsaydı hani bence istedikleri gibi at oynatmamaları gerekiyordu. Kamplarda toplanabilirlerdi hatta şehrimize gelenlere dahi, çünkü 89 gücünde göçmen konutları gibi bir yer yapıldı bugünkü teknolojiye baktığımızda on günde hemen bina inşa etmek çok zor değil burada kontrol altında tutulmalıydılar hem onların sağlığı, güvenliği, eğitimi ve bilimum ihtiyaçları için, hem de şehrin iyiliği için, kültürün yozlaşmaması için. Artı olarak yardım etmek isteyenlere de kontrol altındaki bölgede yardım edilmesi daha doğru

olurdu. Çünkü geçici olarak burada olmaları gerektiğini düşünüyorum ve ilk fırsatta da gönderilmeleri gerekiyor yani bizim ülkemiz kendi insanına yetecek pozisyonda mı bence değil. Bence önce kendimizi iyileştirmemiz gerekiyor yani kendi yaralarımızı sarmamız gerekiyor ki başımızda zaten malum Güneydoğu Anadolu kaynaklı bütün büyükşehirlere bir sürü sıkıntı oluşturan bir durum var. O sıkıntıları minimize etmeden bir de böyle bir şey, bunun arkasında çok daha farklı nedenler olduğunu komplo teorisi dersek onu bile üretebilirim yani onu bile üretebilirim” (M-B-7).

“Çok yanlış politika, sırf Saddam’la Esad’la iyi olup sonra kötü olmanın sonuçları bu. Suriye yanlış politikasının sebebi bunlar. On yıldır burada hiç kimse mutlu değil hiçbiri yani ben mahallem adına söylüyorum Suriyeli insan görmekten kusar duruma geldik ya çok af edersiniz ben muhtar olarak tiksindim ama yani yönetici olarak belli edemem yani insanlık adına insana insan olarak bakıyorum yoksa inan görmek istemiyorum” (M-G-1).

“Nasıl biz bilmem kaç yıllarında kendimiz savaş vererek bu memleketi kolladıysak orada kalıp gençler de dilencilik yapıyorlar soruyorsun kaç yaşındasın 20 yaşında böyle mi olması gerekirdi yoksa vatani kurtarması mı gerekiyordu. Orada kalmaları gerekiyordu. Çocuklar olabilirdi, kadınlar olabilirdi, onlar gelebilirdi onlara ben de bakarım ama gençlerin orada kalması gerekiyordu. Hepsi üç beş kuruş için kaçtılar. Memleket terk edilmez ben bu yüzden karşıyım her yönüyle” (M-G-12).

“Vallahi yani bir tabir vardır gelmez dayım gelmez dayım geldi mi gitmez dayım. Bunları getirdi sayın reis bir daha da yollayamıyor” (M-G-14).

Görüşmecilerin olumlu anlamda öne çıkan insani drama dair Türkiye’nin politikası desteklenirken, olumsuz anlamdaki nedenler ekonomi ve plansızlık temellidir. Belirli bir politik plan olmaksızın bu göçün kabul edilmesi ile ekonomik sorunların artacağına ilişkin görüşler sıklıkla paylaşılmıştır.

Türkiye’ye gelen g.k.s.k. Suriyelilerle ilgili olarak önemli bir diğer bulgu ise göçün yönetim süreci ile ilgilidir. Konuşma yapılan muhtarlar sıklıkla bölgedeki dış politikaya ilişkin de görüş bildirmişlerdir. Muhtarlar, g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye’ye gelişlerini olumlu veya olumsuz karşılarken yaptıkları açıklamalarda sürece ilişkin de hem Suriye’de yaşananlara hem de Türkiye’nin süreci yönetirken ki yaklaşımlarına dair de görüş paylaşmışlardır. Bu görüşler ise olumlu veya olumsuz düşüncedeki muhtarların neden bu şekilde fikir beyan ettiklerini anlamak konusunda yardımcı olmaktadır.

Tablo 3

Muhtarlar – 1. Tema Göç Yönetimi Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Türkiye'ye Kabul (olumlu)	Türkiye'ye Kabul (olumsuz)
▼ Türkiye'ye Kabul		
Türkiye'ye Kabul (olumlu)		
Türkiye'ye Kabul (olumsuz)		
▼ Uluslararası Sorumluluk Paylaşımı		
> Türkiye	7	1
Arap Ülkeleri	4	5
Avrupa	3	1
▼ Göç Yönetimi Eleştirileri		
Göçmenlere Tanınan Ayrıcalık	1	3
İhtiyaç Sahibi Vatandaş	3	4
Plansızlık	4	2
Kayıt sorunu	1	2
Sınır Kontrolü	2	3
Göç İdaresinin Verimliliği	3	1
Suriye Bütünlüğü Korunmalı	2	2
Eli Silah Tutanlar / Gençler	5	
Avrupa'nın gönderdiği para	1	
Dış Politika Yanıtlığı	1	1
Σ TOPLAM	37	25

Tablo 3'te muhtarların hepsinin göç yönetimine ilişkin belli başlı noktalara dikkat çekmeye çalıştığı görülmektedir. Bu noktalar, dış politika anlamında sorumluluk paylaşımı ve uluslararası düzeydeki uygulamalar ve gelişmeler olurken, iç politika anlamında göçün Türkiye'de nasıl yönetildiğine dair vurgulardır. Bu kategoriler içerisinde yer alan ve öne çıkan kodlara bakıldığında, plansızlık, eli silah tutanlar / gençler ve ihtiyaç sahibi vatandaş gibi kodların öne çıkması iç politikada göç yönetiminin kötü şekilde ortaya konduğunu göstermektedir. Görüşmecilerden olumlu yaklaşımda olan muhtarlar arasında en çok eleştirilen nokta eli silah tutabilecek durumdaki genç Suriyelilerin de memleketlerini savunmayarak Türkiye'ye kaçmasıdır;

“... ama eli silah tutan ülkesini savunabilecek durumda olan Esad'a karşıysa, Esad'a karşı ülkeyi korumakla görevli olması gereken kesimin Türkiye'ye gelmesi ve burada aylak dolaşması, Birleşmiş Milletler 'den para alıp yan gelip yatmasını ben kabullenemiyorum samimiyetimle bunu söyleyebilirim” (M-B-25).

“Ben neye kızıyorum biliyor musun bakıyorum ben pırıl pırıl gençler seni beni tutsa havaya atar. Sen oradan, savaştan kaçyorsun geliyorsun burada bana karşılık veriyorsun. Madem o kadar şeysin git orada savaş kardeşim” (M-B-2).

Açıklamalarda yer alan bu cümlelerde düşüncelerini açıklayan muhtarlar benzer şekilde ihtiyaç sahibi vatandaşların gelen g.k.s.k. Suriyelilerin gerisinde bırakıldıklarından ve devletin bu anlamda kendi vatandaşını gözetmediğinden de şikayet etmektedir;

“Ben daha çok bizden ön planda olmamalarını istiyorum kendi vatandaşlarımızdan yani sağlanan imkânlarla verilen desteklerle tabii ki önce can sonra canan gözüyle bakarım yani” (M-B-8).

“Yani bugünkü şu yaşadığımız ortamda yani her yere dağınık bir şekilde değil de işte belirli bir yere belirli bir kampa ya da ya her şeyde öncelikliler okulda öncelikliler yani biz kendi kendi vatanımızda misafir gibi olduk onlar sanki ev sahibi gibi oldu” (M-B-17).

Türkiye'nin göç sürecinin öncesi ve süreci noktasında ise *plansızlık* alt kodu ile altı çizilen nokta özellikle bu göç şeklinin normal bir süreç olmadığı kimi noktada hükümetin hatası olarak yeterli bir plan hazırlanmadığı kimi noktada ise dış politikadaki plansızlık ve yanlışın beraberinde böyle bir sonuç ortaya çıkarttığının altı çizilmektedir.

“bence organizasyonda ve yürütme de bence yönetimde bir sorun oldu yani göçün yönetilmesinde sorun oldu. Sistemli olabilirdi daha iyi bir organizasyon yapılabilirdi yürütme anlamında. Yani bu çok büyük bir göç, ülkeyi çok etkileyen çok sarsan bir göç. Vatandaşı ikili bir ayrıma sokan bir göç bu anlamda yönetim anlamında çok ciddi bir iş yükü ortaya çıkmıştı” (M-B-9).

Muhtarlardan 4'ü sayılan sorunlara ek olarak Suriye bütünlüğünün korunmasına yönelik politikayı problemlerin çözüm noktası olarak görmektedir. Benzer şekilde, sınır kontrolü konusunda 5, göç idaresinin verimliliği konusunda ise 4 muhtar sürecin genel anlamda sorunlara gebe olduğunun ve uygulamalar ve çözüm adımlarının da bu noktada yetersiz kaldığına işaret etmektedir.

Tablo 3'te öne çıkan en önemli nokta, göçe olumlu bakan muhtarların göçün yönetimine dair şikâyetlerde bulunuyor olmasıdır. Bu açıdan her anlamda göçün doğru ve iyi yönde ilerlediğini bütünüyle hükümetin doğru bir politika izlediğini düşünen muhtar yoktur. Buna karşılık her görüşmede göç yönetimi ile ilgili olarak farklı alt kodlar öne çıkmış ve zamanla ortaya çıkan sorunlar dile getirilmiştir.

Muhtarların g.k.s.k. Suriyelilerle alakalı olarak tanışıklığına bakıldığında g.k.s.k. Suriyelileri yakından tanıyan çoğu muhtarın Türkiye'ye gelişlerine de olumlu baktığı tespit edilmiştir. Öte yandan g.k.s.k. Suriyelilerle çok yakın teması olmayan ya da birebir tanışıklığı olmayan muhtarların görüşlerinde Türkiye'ye kabul edilmelerine dair olumlu/olumsuz düşüncelerin daha küçük farkla dengeli dağıldıklarına ulaşılmaktadır. Bu açıdan göçmen tanışıklığı azaldıkça Türkiye'ye gelişlerine dair olumsuz düşüncelerin arttığı saptanmıştır. Yine göçmen tanışıklığına benzer şekilde, göçmen yoğunluğu fazla olan muhtarların da, g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye'ye gelişine daha sıcak baktıkları sonucuna ulaşılmıştır.

4.1.2. Birlikte Yaşam

Muhtarlarla yapılan görüşmelerde g.k.s.k. Suriyelilerin kamp hayatlarından şehir hayatına doğru seyretmeleri, bu sürecin işlerliği, uygulanan politikalar ve alınan kararlar bunun yanında muhtarların süreç içerisindeki kişisel tecrübeleri de dâhil edilerek görüşleri alınmıştır. Tablo 4'te görüldüğü üzere muhtarların 6 görüşme harici diğer 34 görüşmede g.k.s.k. Suriyelilerin şehirlerde yaşamasına olumsuz yaklaşıtları görülmektedir. G.k.s.k. Suriyelilerin şehirlere gelişine olumlu bakan muhtarların toplumsal uyumun sağlanması için bunun şart olduğunu, ekonomik açıdan ancak şehir yaşamı ile katkılarının olabileceğini ve kamplarda yaşamın olumsuz şartlarını gerekçe gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Bu nedenler açısından g.k.s.k. Suriyelilerin şehirlerde yaşamalarının hem onlar hem de Türk ekonomisi ve sosyal hayatı için olumlu sonuçları olacağını belirtmektedirler.

Olumsuz düşünen muhtarlar açısından bakıldığında ise 18 muhtar görüşmesinde kültürel kaynaşmanın bir arada yaşamının istenmediği sonucu ortaya çıkmıştır. 13 görüşmede g.k.s.k. Suriyelilerin kamp hayatının ve şehir hayatının plansız işlediği, herhangi bir alt yapı çalışmasının yapılmadığı eleştirisi gelmiştir. 2 görüşmede ekonomik olarak şehirlere olumsuz katkılarının olduğu ifade edilirken, bir görüşmede ise bunun siyasal açıdan planlanan bir gelişme olduğu ve kamp hayatının zaten göstermelik olduğu ifade edilmiştir.

Tablo 4
Muhtarlar – 2. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Muhtarlar	TOPLAM
▼ Birlikte Yaşam		0
▼ Birlikte Yaşam (olumlu)	6	6
Ekonomik Katkı	2	2
Kampın Olumsuz Koşulları	2	2
Dürüst / Çalışkan		0
Uyum İçin Gerekli	2	2
Dini Bakış		0
▼ Birlikte Yaşam (olumsuz)	34	34
Kültürel Kaynaşmayı İstememe	18	18
Plansızlık	13	13
Ekonomik Nedenler	2	2
Planlanmış Olduğu İnanç	1	1
Σ TOPLAM	80	80

Birlikte yaşamaya olumlu yaklaşan 6 görüşmede muhtarların bu konudaki fikirlerini dile getirmelerine bakmak gerekirse bu açıklamaların ortak kanaatini kampların insan kalabalığını karşılamakta yetersiz kaldığı ayrıca Suriyeliler arasında yararlı ve mesleki kazanımları olanların ekonomik sisteme kazandırılmaları gerektiğidir;

“Bu çok zor bir konu gerçekten dediğim gibi bu insanların içeride yaşamasının çok büyük bir sıkıntısı yok. Yani biz de Almanya’ya gittiğimizde Almanlarla birlikte yaşadık yıllar önce...” (M-B-6).

“Kamplarda ne kadar tutabilirsin abi binlerce insan yani” (M-G-11).

“Herkes daha rahat daha güzel yaşamayı ister. Şimdi biz kırsal köylerimizden niçin çıkıp geldik büyükşehirlere. Şimdi köyde durduğun zaman ne yapıyorsun çobanlık yapıyorsun, tarla ekip biçiyorsun, akşama kadar odun kesiyorsun bilmem ne yapıyorsun. Buna karşılık Büyükşehir’e geliyorsun daha beyefendi bir şekilde daha rahat ekonomik şartlar. Amacımız hep buydu. Onlar da şimdi Türkiye’deki güzellikleri biliyorlar, belki biz farkında değiliz ama ne olursa olsun Türkiye’deki temizlik konuları vs. her şey ayrı güzel” (M-B-3).

“Yani düzgün olanın Suriyelisi diye bir şey olmaz ki. Yani sen onun kötü olanını program etmeye çalışsan ne olacak. Olmayacak. Yoksa polisler ne yapacak, emniyet ne yapacak, yani toplumda onlarda olacak ki insanlar rehavete kapılmayacak yani engellilerimiz var bakın onlara bakıp Allah’a şükür ediyoruz her şey zıttı ile mevcuttur bu dünyada” (M-B-18).

“Şimdi onların sanatkâr olanları da var içlerinde yani onları da aldılar herhalde. Devlet bu sanatkâr olanlara göz yumuyor. Tamirci olan, usta olan, adamlar şimdi hem mesleğini icra etti hem de Türkiye’ye yararlı oldu. Bu anlamda neden içinde zararlısı var mı var içinde PKK’lısı da girdi yani bunlar da girdi. Yani ülkeye zararlı olanlar da oldu. Aşağı yukarı yarı yarıya fayda zarar” (M-B-10).

Yani şimdi kamplar onların yaşam standardını ne ölçüde karşılayabilirdi. Kamplarda kalmaları onları farklı bir düşünceye sevk edebilirdi. Ne bileyim yani bir toplama kampı yani ötekileştirmeye bir araç olabilir de. Bir misafir alıyorsunuz ama misafirinizi kötü şartta misafir ediyorsunuz gibi. Onlar da ilk geldiklerinde misafirdiler. Yani bence insanları bir yerde topluyorsanız onları yönetmek kolay bir şey değil. Büyük oranda aynı dili konuşmuyoruz, anlaşamıyoruz. Eminim göçmenler açısından da sinir katsayılarının yükseldiği durumlar olmuştur. Davranışsal açıdan da yine psikolojik olarak kaldıkları yerin memnuniyetsizliği falan olmuş olabilir...” (M-B-9).

Olumsuz açıklamalara bakıldığında muhtarlar g.k.s.k. Suriyelilerle olan kültürel farkları önemli şekilde ön plana çıkartmıştır. Genel olarak birlikte yaşamak istemediklerini, kabullenemediklerini ve uyumsuzluğu vurgulayan muhtarların bazıları ekonomik anlamda bu durumun piyasayı ve vatandaşları kötü etkilediğini düşünmektedir. Yaşanılan yerin değer kaybetmesi ve vatandaşların o yerleri terk etmesi nedeniyle kentin yaşam alanlarında da sorunların ortaya çıktığı açıklamaları tespit edilmektedir;

“Yanlış, bizce yanlış. Şöyle de bir durum var Bursa’ya veya İstanbul’a gidiyorsa orada da dağınık olmaması gerekiyordu bir bölgede toplanması gerekiyordu bir kamp gibi yani. Geriye doğru bakarsan da şurada hepimizin eli silah tutuyor değil mi o zaman bu silah tutanların hepsini oraya götürecektir bizim asker ile birlikte. Ya biz savaşıyoruz sen keyfine bakıyorsun senin içindeki karışıklığı ayıklamaya çalışıyorum sen burada sahilde nargile çekiyorsun mantıksız” (M-G-15).

“Tabii ki kontrol altında tutulmaları gerekiyordu yani böyle şehirlere bırakılmamaları gerekiyor. Çünkü ters tepki de yapıyor insanlar sosyal medyayı da okuyor işte bizim asker orada savaşıyor onlar burada şimdi bu gibi durumlar tepki ters tepki oluşturuyor” (M-B-13).

“Bu şekilde iyi olmadı yani ben de beğenmiyorum şehre bu şekilde girmelerini vatandaşla karışık şekilde olmalarını ben de beğenmiyorum çünkü örf ve adetleri başka, giderleri, mali durumları, bütçeleri farklı insanlar. Bizim aramızda olmasını ben kabul etmiyorum kamplarda olsaydı bu destek kamplara verilseydi daha iyiydi” (M-B-19).

“Kamp olması daha iyi. Ben kampı daha çok tercih ediyorum. Neden dersen örf ve adetleri bize uymuyor. Yani deniz kenarında geçen sene birçok şikâyet gördük. Yani bunlara karşı önlem alınması lazım. Mudanya gibi bir yerde orada oturanlar dışarıya çıkarıyoruz dediler” (M-G-3).

“... şimdi farklı bir kültürden gelmişler bizim kültürümüze ayak uydurmaları kolay değil... Tampon bir bölgede kalmış olsalar daha iyi olurdu yani bu kadar yayılmaları iyi olmadı” (M-G-7).

“Çok para verseler de bizim burada Suriyelilere ev vermezler. Onu verdiği zaman var ya mahalle dışlar o kişiyi, ev sahibini. Ben de niye verdin derim. Bizim aşağıda bir apartmanın zemin katını vermişler, ben dedim neden verdin yani, 8-10 kişi kalıyorlar. Onlarda bir ay duramadılar zaten çıktılar. Şöyle güzel bir semtte zaten Suriyeli duramaz. Onlar için varoş olacak. Rahat edemiyorlar” (M-G-5).

“Suriyeli yok bizim burada. Sokmam ben, sokmam. Aza çok ben de. Bizim mahalle çok sert hemen karanlık odaya çekiyoruz” (M-G-4).

“Ya bir kısmı olumsuz tabii ki bizim halkımıza ayak uyduramıyorlar yani gecenin bir yarısı sokağa çıkıyorlar yani parktan geliyor geliyorlar ya bizim şehir hayatına uyumlu değil” (M-G-1).

“Mahalle sakinleri rahatsız oldular. Onlar da ayak uyduramadılar zaten. Tabii ki bize gelenler fakir tabakalar zengin olmadıkları için mahalle sakinleri de bunlardan rahatsız oldular” (M-B-2).

“Yani ben evime kaç kişiyi misafir kabul ederim üç kişi beş kişi. Ama benim evimde sekiz kişi misafir ağırlayamam yani. İyi olmak isterken bu sefer kötü olurum diğer taraftan da sosyal açıdan düşünelim, bu insanlar bizim sosyal hayatımıza uyuyor mu bence uyumuyor” (M-G-2).

“Onlar da bizim bir kardeşimiz onlar da Müslüman. Ama ben şehirlerde olmasına karşıyım” (M-G-12).

“İnsanlar kültürel alışkanlıklarından kültürlerinden kolay kolay vazgeçmiyorlar yani bunların da burada bocalamalarını görüyoruz” (M-B-8).

“Konteynır kentlerde barınması ve tutulması gerektiği inancındayım. Büyükşehirlere İstanbul’a varıncaya kadar tüm Türkiye’ye yayılmalarını yanlış buluyorum” (M-G-25).

“Şehirlerde durmasında sakınca yok değil. İlk geldiklerindeki gibi değil, mesela daha çok kavga ediyorlar, daha çok insanlara yükleniyorlar, sopa gösteriyorlar. Şimdi daha çok gösteriyorlar. İlk geldiklerinde daha sakindiler. Şimdi televizyonda da ortalıkta da görüyoruz mesela. Ben bir markette birini uyarma ihtiyacı hissettim maskesi için adam bana böyle bir baktı sen kimsin ya der gibi” (M-B-5).

“Şimdi aynı dili konuşmuyoruz. Ben birçok ülkeyi dolaştım yurtdışına gittim git bakalım orada konuşabilecek misin Türkçe. Önce ana dili kullanacaksın. Duyalım önce, Almanca öğreneceksin diyor adam, burada patır patır Arapça konuşuyor ne demek ya. Burada Sokak ortasında huhuhuhuhu. Bak halktan çok tepki var. Ben 13 yıldır muhtarım daha bir kuruş yardımın onlara nasip olmadı” (M-B-11).

“Şimdi buraları herkes terk etti Suriyeliler doldular buraya diye” (M-B-17).

“Sıkıntı sıkıntı sıkıntı. Bizde bir tabir vardır açlık sofuluğu bozdurur hesabı. Bu insanlar mağdur. Ekonomik olarak sıkıntıları var. Ama bu seferde ne yapıyorlar halka zarar veriyorlar. İnsanlara zarar veriyorlar, esnafa zarar veriyorlar” (M-G-14).

“Şu an her yere dağıldılar. Tabii ki içlerinde yaramaz insan da var. Burada birçok iş yerinde çalışıyorlar, sigortasız çalışıyorlar. Bu kez ne oluyor kendi gençlerimiz işsiz kaldı onlar ucuz işçi” (M-B-4).

“İç piyasaya almayacaktın kardeşim ya. Zaten kendi marketlerinden alışveriş yapıyorlar. Şimdi buraya mesela çarşı yaptılar kendilerine yani dışarda alışveriş yapmıyorlar ki... Uyumsuzlar, uyumsuzlar hepsi uyumsuz, bağırarak konuşuyorlar, müzikler sonuna kadar açılıyor, artık adamların arabaları var, hava atıyorlar. O kadar süslü ki gençleri, her gün berberdeler. Berberlere bakıyorsun 15 tane koltuk var içerde” (M-B-21).

“Yani sosyal ve kültürel anlamda onların ve bizim her şeyimiz farklı. Bizim içimize girdikleri anda bizim her türlü dengemiz bozuldu. Sosyal ve ekonomik dengemiz bozuldu. İşinden aşından tut ekonominin her türüsüne her şeyimizi bozdu” (M-B-23).

“Şimdi geldiler buraya, misal dairenin kirası 500 liraysa daire oldu 900 lira. Daire 200.000 liraysa şimdi mesela tersinde de bakıldığında 100.000’e bile satılmıyor neden çünkü Suriyeli var diye. Bakma sen şimdi bir okulun yarısı Suriyeli çıkıyor, adam buradan gidiyor yani nereye İhsaniye gidiyor yani. Bak göstereyim mahalleden giden Türk çok, yine gelen Suriyeli de çok” (M-B-16).

Bu açıklamalar doğrultusunda muhtarların, g.k.s.k. Suriyelilerle birlikte aynı kenti paylaşmayı istemedikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Kadın görüşmecilerin 3’ü, birlikte yaşamaya olumlu bakarken diğer 3’ü olumsuz bakmaktadır. Kadın görüşmecilerde yarı yarıya olan bu orana karşılık erkeklerin 34’ü arasında 3 kişi olumlu görüş belirtmiştir. Yine muhtarların yaşadıkları yer açısından g.k.s.k. Suriyelilerle bir arada yaşamaya yaklaşımları değerlendirildiğinde hem kent merkezinde hem de kırsaldaki muhtarların olumsuz görüşleri paylaştıkları tespit edilmektedir.

4.1.3. Toplumsal Etkileşim

Görüşmelerde muhtarların tamamının en çok görüş bildirdiği ve üzerinde sıkça durdukları konu kültürel, toplumsal, ailesel ve bireysel noktadaki karşılaşmalara dair görüşleri olmuştur. Görüşmelerde en çok bu temaya zaman ayrılmış ve muhtarların da en çok bu konuda görüş belirttikleri gözlenmiştir. Muhtarların kültürel meselelere dair yaklaşımlarında olumlu görüşler ve alt kodları Tablo 5’te, olumsuz görüşler ve alt kodları Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 5
Muhtarlar – 3. Tema Olumlu Kod Matrisi Tarayıcısı

Kod Sistemi	Muhtarlar	TOPLAM
▼ Toplumsal Etkileşim		0
▼ Toplumsal Etki (olumlu)	4	4
 Üst Gelirli Kesim / Eğitimli / İyi İnsanlar	18	18
 Benziyoruz	7	7
 Bize Benzeyecekler	10	10
 Biz Mesafe Koyuyoruz / Ötekileştiriyoruz	3	3
 Uyum Sağlıyorlar	1	1
 Akraba Olabiliriz	6	6
 Dini Benzerlik	3	3
 Dil Öğreniyorlar	2	2
 TOPLAM	54	54

Tablo 5'e bakıldığında, muhtarların gelen g.k.s.k. Suriyelilere olumlu anlamda *üst gelirli kesim/egitimli/iyi insanlar* olarak yaklaştıkları gözlenmiştir. *Benziyoruz* ve *bize benzeyecekler* ifadeleri de zaman içerisinde hem kültürel ve tarihi yakınlığın etkisi hem de Türkiye'nin onlar için sağladığı iyi imkânlarla doğru eğilim gerçekleştirileceği vurgulanmıştır. Olumlu ifadelerde, çalışanların Bursa'da *dili öğrendikleri* buna karşılık evlerinde oturan göçmen kadınların bu durumdan mahrum kaldıkları dile getirilirken, *akrabalık ilişkilerine* de sıcak bakıldığı gözlenmiştir. G.k.s.k. Suriyelilere *mesafe koyulduğu* ve bunun da karşılaşmaları olumsuz etkilediği; onların zaman içerisinde *uyum sağladıkları* da belirtilen görüşler arasında yer almıştır. Bu açıdan muhtarlar g.k.s.k. Suriyelilerle ilişkide baskın karakterin "biz" olduğunu ve etkili olan aktörün de bu olduğunu öne çıkartmışlardır. Olumlu görüşlerin içerisindeki bazı alt kodlar olumsuz görüş belirten muhtarlar tarafından da paylaşılmaktadır. Bu kodların öne sürdüğü ifadelerle bakıldığında, Suriyeliler arasındaki iyi ve eğitimli insanların olduğu, akraba olunabileceği, iki topluluğun birbirlerine benzer özelliklere sahip oldukları, zamanla Türk toplumuna benzeyecekleri ve Suriyelilere vatandaşlar tarafından mesafe konduğu gelen düşünceler arasındadır. Bu ifadeler muhtarların g.k.s.k. Suriyelileri topyekun değerlendirmek yerine kişisel özelliklerini de göz önüne aldıkları görülmektedir.

“Şimdi her ülkenin olduğu gibi bizim de iyimiz var kötümüz var şimdi bunların içinde de iyi insanlarda var var okumuş bilinçli kültürlü insanları var çok efendiler” (M-B-18).

“Kendini şartlandırma işi yüzünden zaten kapatıyorsun direk. Ona bir şans vermiyorsun ki. Tabii ki ben ticaret yapıyorum onlarla, hiç bir yanlışlarını görmedim. Bazı işleri muhtarlık noktasında olmuyor mesela tamam diyor eyvallah diyor elini göğsüne koyuyor kabul ediyor kendince şükran diyor boynunu büküyor gidiyor ısrar etmiyor mesela. Belki de şey de düşünüyor olabiliriz hani bir gün gidecekler orada savaş bitti Türkiye açtı birçok yere rahat bir şekilde çekerler giderler düşüncemiz mi var acaba oda olabilir bence. Evliliklerde başladı tabi. Genelde kız alınıyor. Bir şekilde bütünleşmeye başladın artık” (M-B-3).

“Sayıları az olduğu için onlar bizden etkilenirler. Bir arada oldukları zaman onlar kendi kültürlerini yaşarlar fakat bizim toplumumuz için sıkıntı olmaz. Bize uyarlar kaybolurlar” (M-B-1).

“Bak aynı bizden gibiler. Hani fazla içli dışlı değiller senle ama hiç bir zararları da yok. Kimseyle kavgaya etme şeyleri yok” (M-G-6).

Olumsuz anlamdaki görüşler ise Tablo 6’da gösterilmektedir. Olumsuz görüşlerin çokluğu ile birlikte bu görüşlerin daha fazla neden ve gösterge ile temellendirilmesi, görüşülen muhtarların on yıl içerisinde karşılaştıkları durumun tablosu olarak da okunabilir.

Tablo 6
Muhtarlar – 3. Tema Olumsuz Kod Matrisi Tarayıcısı

Kod Sistemi	Muhtarlar	TOPLAM
▼ Toplumsal Etkileşim		0
▼ Toplumsal Etki (olumsuz)	36	36
 Çok Çocuk Yapmaları	23	23
 Kültürel Fark Var	23	23
 Çarşamba	14	14
 Günübürlük Yaşıyorlar / Rahat Tavırlılar	12	12
 Alt Gelirli Kesim / Eğitimsiz / Kötü Niyetli İn	14	14
 Vatandaşın Tepkisi	16	16
 Dini Farklılık	15	15
 Akraba Olmak İstemem	11	11
 Toplumsal Olaylar	7	7
 Kendilerine Kapanıklar	6	6
 Farklı Dili Konuşuyoruz	10	10
 Aile Yapısı	8	8
 Kıymet Bilmiyorlar / Geçinmiyorlar	8	8
 Temizlik Sorunu	8	8
 Kentin Kullanımı	8	8
 Uyum Sağlamıyorlar	13	13
 Saygısızlık / Tersleme Huyu	5	5
 Uygunsuz Davranışlar	5	5
 Çok Eşlilik	5	5
 Kalabalık Gezmeleri	5	5
 Yüksek Ses	8	8
 Kaynaşmak İstemiyoruz	8	8
 Yemek Kültürü	7	7
 Öteki	3	3
 Kalabalık Ev Hayatı	6	6
 TOPLAM	284	284

Olumsuz düşüncedeki muhtarlar, Tablo 6’da görüldüğü üzere, özellikle çok çocuklu aile yapısı ve kültürel farklılık nedenlerini öne çıkartmaktadırlar. Çocuk sahibi olmanın

ülkesini terk etmek zorunda kalan insanlar tarafından önemsenmesini eleştiren görüşmeciler bu hususta sıklıkla görüş bildirmiştir;

“Abi bak şimdi ben sana benim görüşümü anlatayım. Zor yani bu iş zor, ülkemi terk etmişim başka bir ülkeye yerleşmişim gelirken üç tane çocukla gelmişim adamda dört tane kadın var beş tane daha. Burada çocuk yapılmış arkadaşım bir şeylerinize sahip çıkın ya. Anladın mı yani bana göre saygısızlık yani bu. Benim ülkeme karşı da saygısızlık. Sana kucak açmış bir devlet” (M-G-11).

Vallahi yani her sene bir çocuk yapılır mı? Bakın söyleyeyim ileride Türkiye için çok ciddi bela olacaklar burada kaldıkları müddetçe bu sayıyla bu üremeye. Zaten bizim aileler ekonomi yüzünden bir veya iki tane yapıyor” (M-G-1).

Görüşmeciler, dini farklılık, akraba olmaya sıcak bakmamak, rahat tavırlar, eğitimsiz ve kötü niyetli olma, farklı dili konuşmak, uyum sağlamamak, temizlik sorunu, kalabalık halde gezmek, yüksek ses, yemek kültürü farklılığı ve tabloda görülen diğer nedenlerle toplumsal etkileşimin olumsuz gerçekleştiğini açıklamaktadır. Muhtarlar sayılan sorunlar nedeniyle g.k.s.k. Suriyelilerin “Suriyeli” şeklinde anılacağını ve vatandaşlar tarafından da kabullenilmeyeceğini ifade etmişlerdir. Çarşamba ismi ile anılan ve Çarşamba pazarı ile özdeşleşen bölgenin Bursalı muhtarlar tarafından takip edildiği anlaşılacak ile birlikte Çarşamba, gettolaşmanın örneği olarak akıllarda yer etmeye başlamıştır. Bölgenin daha önce cazibe merkezi olduğu ancak g.k.s.k. Suriyelilerle birlikte, önce kira fiyatlarının arttığı sonrasında mülkiyetin değersizleşmeye başladığı ve nihai olarak vatandaşların bir an önce kurtulmaya çalıştıkları bir yer olarak nitelenmeye başladığı görülmüştür;

“Benim çocukluğumda Bursa'nın en lüks yeri Altıparmak'tı. Gittim oraya yabancı hissettim. Ya dersin ki burası Suriye'nin bir şehri mi? Zaten kaçtı Türkler oradan kimse yok orada” (M-G-10).

“Altıparmak, Çarşamba orası neredeyse kurtarılmış bölge. Yani biz onların ülkesindeymişiz gibi hissediyorum ben. Çarşamba'da öyle bir hisse kapılıyorum. Yurt dışında da mutlaka var Japon Mahallesi Türk Mahallesi vs. gibi ama böyle midir bilmiyorum zannetmiyorum. Fakat bu kadar kapalı yani herkesin orada Suriyeli veya herkesin Türk, Japon olduğu bir mahalle ben görmedim. Çarşamba bölgesine gittiğinizde herkes Suriyeli yani başka bir ülke izlenimi veriyor, o yüzden dedim kurtarılmış bölge gibi” (M-B-6).

“Hocam çarşamba gitti yani git bak eskiden orası zengin yeriydi. Şimdi orayı gündüz gezdin gezdin akşam olunca, tonga kaç. Sırf Suriyeli bir tane tabela Türkçe

değil diye tartışmada bir ramazan akşamı zabıtaı indirmişler. Vatandaş çekmiş gördük mesela yani yardım eden yok karışan yok hiç valla” (M-B-14).

Aile yapısının farklı olduğunu belirten muhtarlar, çok eşlilik, ev yaşam şekli, akrabalık ilişkileri, erken yaşta evlilik gibi konularda da olumsuz etkinin baskın olduğunu ifade etmektedirler;

“Abi bizim kültürümüzden tamamen farklı. Adam iki tane kadın alıyor. Birini oturtuyor yani, on tane çocuk oluyor, beşi oradan üçü buradan. Bize göre ters böyle şeyler. Öyle şeylere sıcak bakamayız. Bakmıyorum ben. Şimdi mesela burada iki tane kadın olsa bir adam herkes konuşur bize ters böyle şeyler” (M-G-11).

Muhtarlar g.k.s.k. Suriyeliler içerisinde özellikle eğitimsiz ve sosyo-kültürel olarak daha alt sınıf insan olarak nitelendirdikleri sayının Türkiye’de çok daha fazla olduğunu ifade etmişlerdir. Bunlar içerisinde kötü niyetli insan olabileceği gibi, ihtiyaç sahibi ve zor durumda olan insanlar da olduğu düşünülmektedir. Yine bu alt gelirli kesimin ekonomiyi etkilediği de ifadeler arasında yer almıştır.

Son olarak dini benzerliği çok yakın bulmayan muhtarlar, günlük dini ritüellerin de benzemediğini ifade etmektedirler. Türk toplumunun dini inanç tutarlılığının daha iyi olduğu düşünülmektedir. Göçmenlerin en çok eleştirildiği konular arasında da rahat tavırları ve günübirlik yaşıyor olmaları yer almaktadır. Onların çocuk yapmaktan tutulsun yaşam şekillerine varıncaya kadar plansızlıkları eleştirilmiş ve Türkiye açısından yapısal anlamda bir katkı sağlayamadıkları ve onlara sağlanan imkân ve değerlerin de kıymetini bilmedikleri sıkça dile getirilmiştir.

4.1.4. Ekonomik Etkileşim

G.k.s.k. Suriyelilerle ilgili ikinci en yoğun tartışma alanı ise ekonomik yapı üzerindeki etkileridir. Toplumsal yapıya etkilerinin ardından ekonomik sisteme dâhil olmaları ile başlayan sürece dair muhtar görüşlerinde, g.k.s.k. Suriyelilerin ekonomiye

olumlu etkilerini savunan 13 görüşmeci tespit edilmiştir. Buna karşılık ekonominin olumsuz şekilde etki altında kaldığını savunan görüşmeci sayısı ise 27'dir.

Tablo 7.
Muhtar – 4. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Muhtarlar	TOPLAM
▼ Ekonomik Etkileşim		0
▼ Ekonomik Etki (olumlu)	13	13
▼ İşgücü İhtiyacını Karşılıyorlar	21	21
Sömürülüyorlar		0
İş Beğenmeyenler	10	10
İş Yeri Açabilirler	15	15
Mülk Edinebilirler	6	6
Devlet Yardımları Alabilirler	5	5
Devlet Yardımı Almıyorlar	1	1
▼ Ekonomik Etki (olumsuz)	27	27
▼ İşsizliğe Neden Oluyorlar	28	28
Kayıtdışı Ekonomi	6	6
Fırsatçılar	15	15
Ekonomiye Yük Oluyorlar	23	23
Kendi Ekonomilerini Yaratıyorlar	19	19
İş Yeri Açmalarına Karşıyım	15	15
Mülk Edinmelerine Karşıyım	14	14
Devlet Yardım Etmesin	7	7
Kira Fiyatları / Değer Kaybı	5	5
Vergi Alınmalı	6	6
Σ TOPLAM	236	236

Tablo 7’de muhtarların g.k.s.k. Suriyelilerin ekonomiyi nasıl etkilediklerine dair düşünceleri yer almaktadır. Muhtarlardan olumlu düşüncede olanlar, sıklıkla Suriyelilerin işgücü ihtiyacını karşıladıklarını belirtmektedirler. Bu düşüncedeki muhtarların ifadelerinde Türk vatandaşlarının iş seçtiği veya iş beğenmedikleri dolayısıyla ortaya çıkan bu ihtiyacın da Suriyeliler tarafından karşılandığı açıklamaları görülmektedir. Suriyelilerin işyeri açmaları veya mülk edinmeleri gibi girişimlere izin verilmesinin de sağladıkları ekonomik katkıyı büyüteceği düşünülmektedir;

“Şimdi ben işçilikten gelen bir insanım. Türkiye’de on senedir iş kollarında eleman sorunu yaşıyor. Suriyeliler bu açıkların tamamını kapattılar. Yani çırak olarak bütün bu meslek dallarında yan sanayide işte tekstilde bunlar var. Bursa’ya göre tabi Bursa’daki iş açığını bunlar kapattı. Ha işçi açığı mı vardı, hayır. İşsizlik var ama şunu kabul etmek lazım, Türkiye’de ben Sönmez lisesini bitirdim, ben devlet dairesinden başka bir yerde çalışmam anlayışı var. İş beğenmeme durumu var. İşte bizim beğenmediğimiz durumları, bizim beğenmediğimiz işleri yapıyorlar” (M-G-1).

Olumlu düşüncelerde iş yeri açılışına sıcak bakan muhtarların genel itibariyle bu fikre yaklaşımlarının temel nedeni g.k.s.k. Suriyelilerinde iş yaparken vergi vermesi, ekonomik katkı sağlaması ve zamanla ekonomik açıdan devlete yük olmalarının önüne geçilmesidir;

“Türkiye’yi ikinci bir ülke olarak tercih eden diğer ülke vatandaşlarından farklı görmüyorum. Neden, eğer onlara böyle bir hak verildiyse yani burada konut edinme iş kurma olanağı verildiyse Suriyelileri de verirsin, farklı davranılmasına gerek yok eşit şartlar tanınsın belki bu sayede 1000 kişilik istihdam sağlanacak. Belki Arap ülkelerine daha geniş belki diğer ülkelere de ticari anlamda bağlantıları olan büyük işletmeler vardır, bunlar ticari köprü de olabilir bu sayede. Yani yatırım yapıyorlar yapsınlar da zaten. Şimdi siz mesela bir ülkeye gittiğinizde siz bütün malınızı mülkünüzü bir sandık altında saklamaktansa yani yatırıma dâhil etmeye hem de yaşam şartlarını güzelleştirmenize yardımcı oluyor bu durum” (M-B-9).

“... yani büyük iş yeri kuranlar varmış, yani katma değer üretiyorsa sorun yok. Yurtdışından sonuçta iş adamı arıyoruz biz. Suriyeli olsun olmasın devlete millete faydası varsa izin verecekler. Hazıra dağlar dayanmaz şimdi baktığın zaman yani çalışırsan devlete daha az masrafın olacak” (M-B-21).

Mülk edinmek ve iş yeri kurmak muhtarlar için aynı yaklaşımda değerlendirilse de, mülk edinmenin yasal anlamda gerekliliklerin yerine getirilmesinin ardından izin verilmesi gerektiği de gelen düşünceler arasındadır. Buna karşılık devlet yardımlarına çok gerek olmadığı, bu yardımların alınıp alınmadığı konusunda kesin bilginin net biçimde bilinmediği de göze çarpmaktadır. Yardımların asgari bir ücret ile gerçekleşmesi nedeniyle 5 muhtar yardım alabileceklerini belirtmiştir.

Suriyelilerin ekonomiyi olumsuz etkilediğini düşünen muhtar görüşlerinde işsizlik açıklaması ortak noktayı oluşturmaktadır. Sigortasız ve kayıt dışı çalıştırılan Suriyeliler hem rekabet açısından hem de yerli işçinin işsiz kalması açısından olumsuz durumlara neden olduğu düşünülmektedir. Bu nedenin hemen arkasından Suriyelilerin ekonomiye yük oldukları, kazandıkları parayı kendi aralarındaki dayanışmaya harcadıkları, iş yeri açmalarının doğru olmadığı ve bir özelleştirme anlamında fırsatçı Türk vatandaşlarının da bu olumsuzluklara çanak tuttukları muhtarlar arasındaki ortak düşünceler olarak görülmektedir.

“Ya şimdi mesela bir yük incek diyelim. Adam çağırıyorlar, şimdi seni çağırrsa 150 TL para isteyeceksin Suriyeli 70 TL’ye çalışıyor” (M-G-7).

“70 TL 80 TL yevmiye alan bizim kendi insanımız zor iş buluyor. Bunlar 30 TL’ye gidiyor iş buluyor. Adam da bunu tercih ediyor. Tarla aslında bizim burası, tarım yeri tarım işçisi çok” (M-G-5).

“Belli bir işsizlik sorunu var. Esnafın olsun işverenlerin olsun, bunların birçoğu kayıt dışı/sigortasız çalıştıranların menfaatine geliyor. Ucuz maliyetle çalıştırıyorlar. E ne oluyor bizim vatandaşımız işsiz kalıyor. Yaşayan yerleri şöyle etkiliyor mesela sen gidiyorsun 100 liraya o 70-60 lira yevmiyeye gidiyor. E sen sigorta istiyorsun şey istiyorsun, adam hiçbir şey istemiyor. Bu sefer gel bakalım diyorlar ona” (M-G-4).

“Şimdi bizim işçiye normalde 100 TL yevmiye veriyor onu çağırıyor 30 TL 40 TL oraya çalışıyor” (M-B-13).

“Şimdi bizim duyduğumuz şöyle, bunlar sigortasız çalıştığı için adam Türk vatandaşını değil bunları çalıştırıyor her sektörden var. Bu sefer de onlar için daha uygun oluyor. Bir kaportacıda ustaya yaptığı işe göre 3000 TL 4000 TL maaş vereceksen göçmene veriyorsun 2000 TL sigortasını da yapmıyorsun %40 daha uygun oluyor. Diğer iş 6000 TL’ye mal olacaksa sigortasıyla bu 2000 TL’ye konuyu kapatıyorsun” (M-B-3).

Ekonomiye yük olduklarını düşünen muhtarlar işsizlik ve devlet harcamaları ile birlikte açıklamalarda bulunmuşlardır. On yıldır yardım yapılmasından şikâyet eden muhtarların politik ve ekonomik anlamda yardımların devam etmesine karşı oldukları saptanmıştır;

“4-5 milyon Suriyeli demek ülke için kötü yani benim paramı ona veriyorsun” (M-G-10).

“Misafirliğin bir süresi var ev sahibini bıktırmak pekiyi sonuçlanmaz” (M-G-15).

“Ekonomik gücü yerinde olanlar zaten Avrupa’ya gitti o zaman biz sadece posayı mı aldık? Ne yapıyoruz yani eskicilik mi yapıyoruz diyelim ya da geri dönüşümcülük mü yapıyoruz? Genel anlamda olanlar bu doğrultuda oldu sanki. Dolayısıyla ekonomik anlamda bize çok ciddi zarar verdi ki o konuşulan rakamlar hani basında siyasilerin ağzında o bizi ilgilendirmiyor net olduğu tartışılır da ama ciddi zarar verdiği ortada. Tabi bir de dünyanın konjonktürel anlamda yaşadığı sıkıntılar var hepsi bir araya geldiğinde daha güzel batır hale geliyor konuşulan paralar. 40-50 trilyon isterse 10 trilyon olsun neden gitsin durup dururken bu kadar para. Günlük hayatımızda her ay 1000 liramız bile eksildiğinde nasıl alabora oluyorsak neden eksilsin diye düşünüyorum ben” (M-B-7).

“Ya misafirlik dediğin bir günlük olur üç günlük olur beş günlük olur ama on senelik olmaz kardeşim. On sene olmaz. Bana vermediğini başka birine verirken o zaman sen de benden değilsin, sen de Müslüman değilsin. Çünkü o paranın orada toplanmasında benim de, yaşlı teyzemin de herkesin Türkiye’de herkesin emeği var. Yani sen bu parayı kalkıp bedavadan başkasına veremezsin” (M-B-23).

“Olumlu bakmıyorum ben ülkenin bunca sorunu varken Suriye gibi milyonlarca insanın ülke ekonomisine yaratmış olduğu sorunlardan zorluklardan dolayı halkımız bundan mustarip ben de aynı şekilde halkımızla aynı düşüncedeyim. Yani ülkede bir sürü problem var. Bir de bu adamlara bakıyoruz, devletin harcamaları gidiyor yani. Zaten ülke malum yaşadığımız sıkıntılar, asgari ücret ile geçinmeye çalışıyor insanlar. Bir de bu insanlara bakmak zorunda oluşumuz bence büyük bir handicap” (M-B-15).

Olumsuz görüşteki diğer açıklamalarda muhtarlar, Suriyelilerin ekonomik anlamda da paylaşımcı olmadıklarını ve alışveriş kültürünü de kendi aralarında devam ettirdiklerini ifade etmektedirler. Bu nedenle de onların işlerini büyütmesine etki edecek şekildeki işyeri açılışına karşı çıkmaktadır. İşyeri açmanın Türk vatandaşı açısından belli yükümlülükler gerektirdiğini düşünen muhtarlar, bu imkânın Suriyelilere haksız rekabet yaratacak şekilde tanındığını düşünmektedirler. Benzer biçimde mülk edinmelerini de istemeyen muhtarlar Türk toprağının yabancılara verilmesine de hoş bakmamaktadırlar. Ekonomik anlamda devletin yardımlarını göçün ilk zamanları doğru bulan insanlar artık bu yardımların da yük olduğunu ifade ederken zaman içerisinde kendi parasını kazanmaya ve belli bir ekonomik döngü oluşturmaya başlayan g.k.s.k. Suriyelilerden vergi alınmasını da desteklemektedirler. Son olarak muhtarlar yaşadıkları yerlerde ekonomik anlamda kira fiyatlarının orantısız artışından şikâyet etmektedir. Asgari ücret ile geçinen Türk vatandaşlarının bu durumdan olumsuz etkilendiğini belirten muhtarların bir diğer şikâyeti ise Çarşamba bölgesi gibi mahallelerde mülkiyetin değersizleşmeye başladığıdır. Bu mahallelerdeki evlerini satmakta zorlanan insanların yok pahasına evlerini bırakarak

buraları terk etmeye başladıklarını belirten muhtarlar genel itibariyle çevrelerinde yaşanan ekonomik döngüyü olumsuz biçimde yorumlamaktadırlar.

Olumlu ve olumsuz düşüncedeki muhtar görüşlerinin alt kodlar açısından çapraz bir incelemesi yapıldığında olumlu düşüncede olan muhtarlar en çok fırsatçı Türk vatandaşlarından şikâyet etmektedir. Ek olarak mülk edinmelerine de ihtiyatlı yaklaşan olumlu yaklaşımdaki muhtarların yine kentteki konutların değer kaybettiği ve kira fiyatlarının yükseldiği eleştirisinde de bulunmaktadır. Öte yandan olumsuz düşüncede olan muhtarların olumlu alt kodlar ile ilişkisinde, işgücü ihtiyacının karşılanmasında g.k.s.k. Suriyelilerden yararlandığı ve Türk insanının iş beğenmeme durumunun varlığından şikâyet ettikleri tespit edilmektedir. Suriyelilerin işyeri açabileceklerini de belirten muhtarlar, ekonomiye yük olmalarının bu sayede önleneceğine inanmaktadırlar.

4.1.5. Sağlık Hizmeti

Suriyeliler savaş ortamından kaçarak Türkiye'ye geldiklerinde ilk olarak sağlık ihtiyaçlarını karşılamak istemişlerdir. Bu açıdan Türkiye'de sınırda ve kamplarda gerekli sağlık hizmetlerini almaları sağlanmıştır. Araştırmada, sağlık hizmetlerinden yararlanan g.k.s.k. Suriyelilerin on yıllık süreçte nasıl bir tecrübe ve birikime neden oldukları araştırılmaktadır.

Tablo 8
Muhtarlar – 5. Tema Kod Matrisi Tarayıcısı

Kod Sistemi	Muhtarlar	TOPLAM
▼ Sağlık Hizmeti		0
▼ Sağlık Hizmeti (olumlu)	25	25
İnsani Sorumluluk	20	20
▼ Sağlık Hizmeti (olumsuz)	15	15
Ayrıcalık Tanınıyor	16	16
Düzenleme Yapılmalı	14	14
Σ TOPLAM	90	90

Muhtarlar arasında görece daha az değinilen konular arasında olan sağlık hizmeti alımı, görüşmeciler tarafından olumlu karşılanan konular arasındadır. Suriyelilerin sağlık hizmetini almalarına olumlu bakan muhtarlar, insani bir pencereden yaklaşmaktadır. İfadelere sıkça yansıyan haliyle *insan* bakışı temel bir ilke olarak kabul görmüştür;

“Yani bu ülkede yaşıyorlarsa tabii ki sağlıktan yararlanmaları gerekiyor, insani değer olaraktan” (M-G-14).

“Şimdi onu kabullenmişsin yani insani olarak vicdani olarak. Ben şimdi ayırmaya da mantıklı bakmıyorum aynı hizmeti verebilir misin aynı imkânları sağlayamayabilirsin ama elinden geldiği kadar insan olduğu için hizmet almalılar” (M-G-13).

“Mecbur alacak abi ne yapısın şimdi gelmiş buraya hastalanırsa hastaneyi açmayacak mıyız, adam ölsün mü? İnsan yani sonuçta abi... Ya adam bir köpeği bile arabayla çarpıyor alıyor götürüyor veterinerine” (M-G-11).

“Sağlık önde gelir, sağlık alması lazım eğer burada duruyorlarsa, tutuyorsan sağlık hizmetini de vereceksin insan sonuçta” (M-B-2).

“Tabii ki almadılar birçok hastalık var. Çünkü onlar tedavi olmadığı sürece daha problem. Çünkü onların genetik yapısı farklı bizimkisi farklı. Bu insanlar kendi ülkelerinden birçok hastalıkla birlikte geldiler, bizim ülkemizde yok ettiğimiz hastalıklar. Genetik yapılarında olan hastalıklar. Sağlık hizmeti alacaklar ki bizim sağlığımızı da tehdit etmesinler yani biz burada birçok sağlık sorunu yaşadık çocuklarımız da özellikle” (M-B-18).

Olumsuz görüşlere bakıldığında ise g.k.s.k. Suriyelilere ayrıcalık tanınması ve düzenleme yapılması gerektiği görüşü hâkimdir. Özellikle vatandaşların sağlık hizmeti alırken adaletli şekilde davranılmadığı ve vatandaşın ikinci plana atıldığı gerekçesi ifadelerle sıkça yansımaktadır. Diğer bir eleştiri konusu ise çok yönlü biçimde hem sağlık giderlerinde prim yönetmeliği düzenlemesinin gerektiğidir. İlaç ödemeleri noktasında g.k.s.k. Suriyelilerin de ekonomik anlamdaki gelirleri göz önüne alınarak vergilendirilmesi gerektiği gelen ifadeler arasındadır;

“Sağlık hizmetinde öncelikliler, misafir oldukları için her hastaneye gittiklerinde öncelik onların” (M-G-15).

“Vatandaşlar denk geliyor, Bursa’da doktora gidiyoruz mesela ben 60 yaşındayım göz ameliyatı oluyorum. Saat 13.30-14.00’e kadar bekledik neyse Suriyeli geldi direk cart diye girdi. Genç bir bayan böyle jilet gibi üstü başı. Ben de arkasından girdim baktım, doktor gözlüklerinin üzerinden Ahmet amca niye girdin dedi ben 60

yaşındayım dedim bu kız dedim benden genç bak dedim durumu da iyi dedim. Ben bu memleketin çocuğuyum dedim girdim. Bunlara öncelik var doktor da söyledi ben ne yapayım dedi” (M-G-12).

En büyük şikâyet zaten sağlık konusunda vatandaşın dilinde de yani şikâyetler var. Adam bizden önce giriyor, sıra falan yok diyor” (M-G-5).

“Sağlık hizmetlerine zaten para ödemiyorlar gitmiş oldukları her hastanede öncelikler onlara ait fakülteden veya diğer hastaneler fark etmiyor bununla ilgili neden kendi vatandaşından para alıyorsun da ötekinden almıyorsun böyle bir sistem olamaz” (M-G-1).

Kavga ettim ben ya münakaşa ettim ne diyorsun sen. Bak, eşimi götürdüm yukarıya dâhiliyeye. “Neyse girdik sıra bana geldi. Suriyeli geçti çık dedim dışarıya. Adamın önceliği varmış, ne önceliği ya girdim içeri ne önceliği dedim ya. Onun önceliği var ya hastanelerde önceliği var sen biliyor musun ben karşılaştım yaz bunu yani adamların önceliği var” (M-B-11).

“Sen kendi vatandaşını tamamen ikinci sınıf duruma getirirsen onu birinci sınıfa getirirsen olmaz ki öyle bir şey. Senin memleketinde burada Şevket Yılmaz hastanesi var oraya mesela vatandaş gidiyor bütün şikâyetleri bunlardan yana Suriyelilerden yana sanki Suriyeliler hastanesi oldu diyorlar” (M-B-4).

“Devletin yapacağı en iyi şey tamam mı kardeşim bunları toparla çalıştır. Sağlığına da gitsin ekmeğini de alsın. Niye yardım ediyorsun bunlara, sebep ne? Bize veriyor mu bu hizmeti o zaman onlarda çalışsın” (M-G-15).

“Abi beni Suriyelilerle alakalı en çok ilgilendiren konu sağlık sistemimizi çöktürdüler. Şimdi bizim 60 yılından beri yanlış hatırlamıyorsam bir aşı sistemimiz var. Kabakulak işte şu çiçeği. Şimdi mesela çocuklarımıza bu tür aşılardan yaptığımızdan beri ilköğretim seviyesine geldiğinde artık aşılanmamış bir sistem vardı ve ülke sağlıklı bir şekilde ilerliyordu. Şu an gelenlerin hiçbirinde aşı yok. Ne oldu bizim 40-50 yıllık sağlık sistemimiz bir anda yerle bir oldu. Şu an kabakulak ve suçiçeği tekrar var. Bu benim için en önemli sorun yani işin ekonomik ve siyasi boyutu da tabii ki ilerliyor” (M-G-11).

“Benden kesiliyorsa onlardan da kesilecek abim. Sağlık hizmetlerine zaten para ödemiyorlar. Gitmiş oldukları her hastanede öncelikler onlara ait. Fakültede veya diğer hastanelerde fark etmiyor. Neden kendi vatandaşından para alıyorsun da ötekinden almıyorsun? Böyle bir sistem olamaz. Türk vatandaşından bunun için prim alıyorsun ama diğerinden almıyorsun böyle olmaz yani” (M-G-1).

“İlaç yardımları mesela çok pahalı, devlete büyük kambur ve devletin kendi bütçesinden çıkıyorsa olmuyor al parasını. Hasbelkader tamam yani yardımcı ol tabii ki onlar da insan ama adamın durumu iyiyse, oh Türkiye karşılıyor ne güzel. Adam her gün kilo kilo tatlı alıp kilo kilo muz alıyorsa bu kadar harcama yapıyorsa demek ki parası var” (M-B-21).

“Ben şimdi Ayşe teyzemin, Ahmet amcamın ilaç katkısı kesiliyorken devlet bunu %100 karşılamıyorken Suriyeli konuklarımızın da %100 karşılanmasını hangi vicdanla karşılayacağım? Soruyorum sana” (M-B-23).

“Yani genel anlamda bakarsanız Türk Vatandaşı çalışıyor çalıştığı üzerinden primini ödüyor sağlık hizmeti alıyor. Vatandaş olarak kesintiler nedeniyle maaşınız 2800’e kadar düşüyor. Şimdi 2800 TL ile ortalama 1000-1500 kirası olan böyle bir

mahallede nasıl geçinebilirsiniz? Bir de bunun üzerine farklı alanlarda gittiğinizde ek ücretler çıkıyor. İnsanlar da tabii ki tepki gösteriyorlar” (M-B-9).

“Yani bir kazançları varsa eğer ben nasıl para veriyorsam bunun için, onlar da para versin yani devletimize yük olmasın” (M-B-22).

“Biz biraz fazla iyi niyetliyiz. Fazla duygusalız. İlk etapta çok acıma hissi ile hareket ettik ama şimdi adamlar para kazanmaya başladılar. Neden bedava bakasınlar, ben nasıl sigorta primi ödüyorsam ben işsiz olduğum da GSS ödüyorsam yani ilaçta alamıyorum muayene de alamıyorum, gibi gibi... Yani bunlara niye böyle yapıyorsun bunlar para kazanıyor mu şu anda evet” (M-B-25).

Bu görüşlere ek olarak çapraz bir ilişki anlamında olumlu yaklaşımdaki muhtarlardan bazıları, g.k.s.k. Suriyeliler için ayrıcalık tanındığı ve düzenleme yapılması gerektiğini düşünmektedir. Buna karşılık olumsuz düşüncedeki muhtarlardan yalnızca biri sürecin insani durumuna vurgu yapmıştır.

4.1.6. Eğitim Hizmeti

Suriyelilerle ilgili en sık tartışma alanlarından biri göç edilen yerin dilini bilmemek ve iletişim olanaklarının kısıtlı olmasıdır. G.k.s.k. Suriyelilerle ilgili de ikinci bölümde belirtildiği üzere, dil problemi üzerine birçok çalışma yapılmış ve farklı alanlardaki sorunlara değinilmiştir. Aynı sorunun görüşme yapılan muhtarlar için de bir anlam ifade edip etmediği ayrıca çok fazla çocuk yapıldığından şikâyet eden görüşmecilerin bu gelişmelere karşı o çocukların eğitim hizmetlerini almalarına nasıl yaklaştığını araştıran bu temada muhtarların 26’sı olumlu görüş bildirirken 14 muhtar ise olumsuz yaklaşımda görüş belirtmiştir. Tablo 9’de görüldüğü üzere olumlu görüş belirten muhtarların tamamına yakını çocukların burada kalma durumlarını da göz önüne alarak topluma kazandırılmaları gerektiğini ifade etmiştir. Olumlu düşüncedeki muhtarların ifadelerinden g.k.s.k. Suriyeli çocukların Türkçe öğreniminin önemli görüldüğü ve ekonomik-sosyal-kültürel bir gelecek için dil öğreniminin elzem olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 9
Muhtarlar – 6. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Muhtarlar	TOPLAM
▼ Eğitim Hizmeti		0
▼ Eğitim Hizmeti (olumlu)	26	26
Topluma Kazandırma	19	19
▼ Eğitim Hizmeti (olumsuz)	14	14
Öğrenmek İstemiyorlar	2	2
Çocukların Tercümanlığı	1	1
Σ TOPLAM	62	62

“Güzel bir şey Türkçe öğrenmeleri. Bu çocuklar Türkiye’de yaşayacaklar değil mi yaşayacaklar, yani on yıl oldu neredeyse üniversite çağına geldi. Yani Türkçe eğitim verilmesi gerekiyor” (M-G-12).

“Yani iyi bir şey bu bizim kültürümüzü onlara benimsetiyoruz bu sayede” (M-G-11).

“Bence eğitim almaları önemli en çabuk kültürel etkileşimi sağlayan da çocuklar en hızlı uyum sağlayanlar yine çocuklar. Bu açıdan okula gitmiş bir Suriyeli çocuk bizim yaklaşımımızı biliyor, yani bizim tercümanımız şu an çocuk” (M-G-7).

“Ya çocukların birbiriyle kaynaşmasında bence fayda vardır” (M-G-3).

“İletişim, en azından birbirini anlayacaksınız. Ben Arapça öğrenmeyeceğime göre o Türkçe öğrenecek... Anladın mı yani ya ayak uyduracaksınız ya da uzak duracaksınız” (M-B-8).

“Artık karışma başladığı zaman o nesil Türkçe eğitim alırsa Suriyeli değil bizler gibi olur. Sorun olma ihtimalleri biter. Almanya'daki Türkler gibi mesela” (M-B-1).

“İyi bir şey yani onları yetiştireceksin bizimkiler bir tane doğuruyor onlar dört tane. “Yarın öbür gün memlekete asker lazım, çalışacak insan lazım. Zaten o çocuklar benim gördüğüm kadarıyla gitmezler yani ben onlara da acıyorum. Şimdi bu çocukları aynı Osmanlı'daki devşirme gibi yapacaksınız ama analarından babalarından hayır yok onu söyleyeyim” (M-B-16).

“Şimdi o Suriyeli öğrencileri de kazanmak zorundayız” (M-B-18).

“Bir çocuk 5-6 yaşında buraya gelip okula başladığı zaman hem eğitimini tamamlıyor hem de Türkçe öğreniyor. O çocuk üniversite çağına geldiği zaman üniversiteye gittiği zaman Avrupa’da, Türkiye’de veya Suriye’ye döndüğü zaman Türkçe bilen bir çocuk olacak. Onun Türkiye’de yaşadığı iyi, güzel anıları var yani üniversiteye gittikten sonra işte mühendis, avukat, doktor belki de bir hariciyecisi olacak. Gittiği ülkelerde Türkiye’yi temsil etme açısından bizim lehimize olacağını düşünüyorum çünkü Türkiye’de yaşamış Türkçeyi bilen bir insan” (M-B-19).

“Eğitim hizmeti daha da önemli onu söyleyeyim. Bu çocukların eğitim alması lazım eğer almazlarsa yarın öbür gün bu çocuklar terörist olurlar. Eğitim hiç olmazsa

bazı şeylerin önünü keser verilmesi güzel bir şey yani kaynaşma açısından da güzel” (M-B-22).

Olumsuz düşüncedeki muhtar sayısı 14 ile sınırlı kalmıştır. Olumsuz görüşlerin çerçevesine bakıldığında, kalıcılığın arttığından endişe edilmesi, kültür farkından dolayı uyumsuzluğun devam etmesi, farklı aile yapılarına sahip olmaktan dolayı Türk çocuklarının kötü etkilenmesi, çocukların siyasi bir duruma araç olarak kullanılması gibi şikâyetler sıralanmaktadır.

“Ya niye Türkçe öğreniyorlar abicim gitsinler memleketlerine. Orada savaş bitti ne işleri var burada” (M-G-9).

“Zaten anadilde eğitim olayı bizim memlekette sorun. Yarın öbür gün onlar da diyecek biz de anadilde eğitim istiyoruz diye karışık o iş” (M-G-5).

“Valla senin benim çocuklarıma benzemez bunlar. Türkçe olsa ne olacak anasını satayım. Eni sonu problem çıkacak. Arapların bize ne faydası olmuş ki. Hep sırtımızdan vuranlar onlar. En ufak şeyde savaşta sırtımızdan vuranlar onlar yani” (M-G-4).

“Aynı yerde okumaları hata bence farklı bir yerde olması lazım. Şimdi şöyle örf adetlerimiz farklı. Yani hemen gruplaşma oluyor. Mesela burada bizim okulda oldu. Suriyeliler olarak değil Kürtler gelmişti daha önce hemen mesela gruplaşma oldu. Bir de şu var Türkçeyi herkesin konuşması zorunlu olması lazım, en azından burada. Lambir lumbur konuşuyor küfür mü ediyor belli değil” (M-G-3).

“Benim çok samimi olduğum aileler olmuştu. Çocukları ekmek almaya geliyorlardı hepsi boy boy, sonra çocukları işte okula yazıldı. Üç gün okula gidiyorsa eğer 27 gün okula gitmiyordu. Bu çocuklar yarın öbür gün diploma alacaklar. Şimdi biliyorsunuz sınıfta kalmak da yok yani. Altı ay okula gitmiyor sonra diploma alacak yani bir de kontenjan da varsa ki veriyor senin benim başıma gelip yönetici olacaklar belli yerlerde” (M-G-1).

“Ben Suriyeli halka aynı bizdeki romanlar gibi eğitilmemiş, cahil kalmış bir halk olarak bak bakıyorum. Bunlar da demiyor ki kardeşim hani okuyalım, öğrenelim, öğretilim. Onlar bir tek çalışsın diyorlar, sen çocuğunu gönderme bakalım okula” (M-G-8).

“Yani eğitim anlamında görmemeli bence neden görmemeli çünkü geri gönderilmeliler bir an önce. Bu yük hem onlara hem bize. Ama nasıl gönderilmeli bunun siyasete alet edildiğini düşünüyor toplumun çoğunluğu. Siyasi olarak kullanıyorsun ve çok hızlı bir şekilde onlara üniversiteye girişte kolaylık sağlıyorsun, atamada kolaylık sağlıyorsun o zaman benim burada doğup büyüyen çok uzun yıllardır ailesiyle birlikte vergi veren vatandaşımın suçu ne? Bunca yıldır okuyup dirsek çürüten öğrencinin suçu ne? Yani kaynağa doğru gittiğimizde niyet halis ise tamam ama niyet puşluksa?” (M-B-7).

“Ben siyasi bakıyorum bu işe. Ona bugün eğitim verecek zaten Türkiye doğumlu yani. Ben bu işe siyasi bakıyorum zaten siyasi baka baka bu işleri bugüne getirdik” (M-B-15).

“Bunlar okulda da aynılar mesela okuldakilerle de görüşüyorum. Türk çocuklarından çok Suriyeli çocuk sayısı çok daha fazla ve bizim örf ve adetlerimizle hiç uyumuyormuş. Düşünceleri, davranışları, onların görüşleri farklı yani bizim çocukların ayarı bozuldu dedi öğretmenleri. Onların çocukları farklı yani bizim çocuklarımız mesela nasıl diyeyim onların çocukları mesela sex konusunda bilmedikleri yok mesela. Yani bizim çocuklarımız onlardan öğreniyor her şeyi dediler. Okul müdürü, yardımcısı bunu söyledi. Çocuklarımız onlardan her şeyi öğrendi dedi” (M-B-17).

“Yani burada eğitim noktasında birazcık zaman problemi var gibi yani harcanan zaman yani benimle ilgilenecekken mesela onunla daha çok ilgileniyor bu tarz şikâyetler çok oldu. Şu anda yok mu şu anda da var yani birinci sınıfa başlayacak olan bütün Suriyeli çocuklarda bu durumu yaşıyoruz” (M-B-20).

“Vallahi gülüm bence onların aile terbiyesi benim çocuğumun aile terbiyesiyle bir değil. Şimdi bakıyorsun yani gayet akıcı konuşuyorlar ediyorlar ama sınıfın içinde öyle yoksa kapının önüne çıkınca gene Arapça konuşuyor” (M-B-23).

4.1.7. Siyasal Haklar

Çalışmada dördüncü sırada kod yoğunluğuna sahip olan bu tema muhtarlar tarafından da ayrıntılı şekilde tartışılan konu başlıklarından biridir. Özellikle g.k.s.k. Suriyelilerle ilgili sorunların tartışıldığı başlıklardan farklı olarak vatandaşlık konusu görüşmeciler için daha farklı düzeyde tartışılması gereken bir önemde olduğu da gözlemlenmiştir. Göçmenlerin Türk vatandaşlığını almasının yanında, birlikte yaşama ve geri dönüş konularında da muhtar görüşleri alınmış ve bir bütün olarak gelecek tasavvuru hakkındaki öngörülerine ulaşılmıştır.

Tablo 10
Muhtarlar – 7. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Muhtarlar	TOPLAM
▼ Siyasal Haklar		0
▼ Vatandaşlık (olumlu)	6	6
 Yasaya Uygunluk	5	5
 Katkı Sağlayanlar	5	5
▼ Vatandaşlık (olumsuz)	34	34
 Siyasi Endişe	18	18
 Sayısal Tehdit	12	12
 Oy Kaygısı	7	7
 Uyum Sorunu	6	6
 Katkı Sağlamayacaklar	4	4
▼ Geri Dönerler	8	8
 Savaş Bittiğinde	3	3
 Memleket Hasreti	5	5
 İleri Yaştakiler		0
▼ Geri Dönmezler	32	32
 Burada Rahatlar	13	13
 Meslek Sahipleri / Çalışanlar	8	8
 Savaş Devam Ediyor	5	5
 İş Yeri Açanlar	5	5
 Devlet İstemiyor Göndermeyi	5	5
 Mülk Sahipleri	3	3
 Yeni Nesil	3	3
 Aile Birleşmeleri Başladı	3	3
 Türkçe Öğrenenler	2	2
 Avrupa'ya Gitmek İsteyebilirler	1	1
 TOPLAM	193	193

7. Tema için Tablo 10’da gösterildiği üzere vatandaşlık ve geri dönüş konularında muhtar görüşlerine ulaşılmıştır. Bu tabloya göre, muhtarların 8’i g.k.s.k. Suriyelilerin geri döneceğini düşünmektedir. Suriye’de savaşın devam etmesi nedeniyle dönülemediği ve savaş bittiğinde de memleket hasretinin ağır basacağı inancı hâkimdir. Özellikle yaşlı

kesimin Türkiye'ye uyumunun zor olacağından belli bir kesimin dönmeyi arzu ettikleri belirtilmektedir;

Şimdi neden isterler kardeşim, Türkiye'de ne kadar yaşamlarını düzeltse de herkes kendi vatanında yaşamak ister. Çünkü bak burada sözünü geçiremiyorsun. Seni ikinci sınıf olarak görüyorlar. Kendi ülkesinde yaşadığı zaman napar derdini anlatabilir (M-B-1).

İnsanlar ne kadar da burada çok iyi davransanız onlara ne kadar iyi baksanız da bu kesinlikle onlarda derki biz de vatanımıza gidelim onlar da der yani (M-B-5).

Şu an savaş var zaten dönemezler yani insan hukukuna da uymuyor. Ya adam yıllarca Almanya'da yaşıyor sonra dönüyor mesela ülkesine yani bence onlarda döner ülkesine ne yapacak (M-G-12).

Geri döneceklerini düşünen 8 görüşmeciye karşılık 32 görüşmede muhtarlar g.k.s.k. Suriyelilerin geri dönmeyeceklerini düşünmektedir. Bu görüşün nedenlerine bakıldığında da; Türkiye'de rahat oldukları, çalışmaya başladıkları, mesleklerini icra ettikleri, savaşın hala devam ettiği, iş yerleri açan ve mülk sahibi olanların kalacağı, yeni neslin kesinlikle dönmeyeceği, aile birleşimlerinin başladığı gibi düşünceler muhtarlar tarafından dile getirilmiştir. Bu fikirler genel itibariyle kültürel-sosyal-ekonomik üçgen içerisindeki genel fikirlerin de yansımaları oluşturmaktadır;

Gitmezler. Burayı gördüler, buradaki refahı gördüler gitmezler. Bu gerçek, çünkü orada sefillik var. Adam diyorki, bizim köy komple bombalandı orada dedemler kaldı. Hani bizim Almanya'ya giden arkadaşlarımız var ya hani Amcalarımız falan, aynı öyle olacak. Yani gitse de tekrar buraya gelecek. Belki yaşlı kesim belki anavatan olarak dönerse döner ama genç nesil kesinlikle gitmez. Zaten hepsi buradan gayrimenkul aldı. Nasıl gidecekler nasıl göndereceksin. Savaş bittiğinde de gitmeyecek. Benim arkadaşımın yanında çalışıyor Suriyeli biri. Soruyoruz dönecekmişiniz diye, yok diyor, babam ev aldı bize, ev aldık buradan diyor. Ben çalışıyorum, sigortalı çalışıyorum diyor. Bizim ev orada bom diyor (M-B-11).

İlk geldiklerinde döneceklerini düşünüyordum ama şu an düşünmüyorum. Gitmezler, bunlardan evlenenler oldu, bir abi var bizim, üç oğluna üç tane Suriyeli kız aldı mesela, onlar kalacaklar artık (M-B-16).

Ben döneceklerini düşünmüyorum, buradaki rahatı hiç bir yerde bulamazlar. Çoğu dönmez, zaten dil öğrendiler. Dil öğrenenler hiç dönmez (M-B-2).

Toplumumuz onların geriye dönüş yapmayacağına kanaat getiriyor. Geriye dönmez bunlar. Çünkü çoğu çalışıyor, bazıları durumu iyi olanlar iş yeri bile açtı. Onun için dönmezler (M-B-4).

Kalıcılık-geçicilik tartışmalarında Suriyelilerin Türkiye’de kalıcı olmasının ve birlikte yaşayabilmenin ön şartı olarak evlilik gösterilmektedir;

“Ortak yaşıyoruz zaten evleniyorlar, çocuk yapıyorlar yani ortak bir ortam kurduk zaten sohbet ediyoruz, Türk vatandaşı oluyorlar, komşuluk ediyorlar benim mahalleimde” (M-B-18).

“Olur olur. Olur, yani problem çıkartmayanları da var. Ayıklayacaksın, neden dersin şimdi nesil yaşılanıyor yeni evlenenleri görüyoruz bir tane çocuk yapıyor bırakıyor. Bir çocuk az, en az üç olması lazım” (M-B-16).

“Şuan evlenenler bile var. Geçen benim mahallede burada iki kişi geldi. Bu kız da kapalı, tamam. Ne istiyorsun? İkametgâh. Biz evleneceğiz, tamam. Söyle dedim numarayı o numarasını söyledi sonra kızını istedim. Çıkarttılar kimliği kız Türk. Sen Türk’sün dedim. Türküm dedi. Biz anlaştık evleniyoruz dedi” (M-G-6).

Suriyelilerin kalıcı olma halinde ise iki topluluğun sosyo-kültürel açıdan aynı olmadığını altı çizilerek gelecek yıllara dair ciddi sorunlar oluşturabileceği endişesi sıklıkla dile getirilmiştir. Bu nedenle savaşın bir an önce bitmesi ve g.k.s.k. Suriyelilerin geri gitmesini temenni eden muhtarların bazıları, Türkiye’nin gerekirse zorla geri göndermesini istemektedir;

“Yani herkes geri dönerse yani göçmenler ve biz de doğru insanlar tarafından yönetilsek en mantıklısı budur” (M-G-1).

“Biz onlarla bir arada yaşayamayız yeme içme, ahlak yapıları bizimle aynı değil. Düşünebiliyor musun sen ya adamın üç tane karısı var işte bir tanesi alıyor çocukları parka gidiyor diğerleri kalıyor falan biz de mümkün mü böyle şeyler? Yani öyle ortak gelecek falan yok abi biz sineye çekiyoruz şu an” (M-G-7).

“Yani biz Müslümanlar kardeşiz ya ev sahibiyiz ya yani ben de başkanına katılıyorum oradaki savaş bitsin ve gitsinler evlerine, kendi memleketlerine dönsünler abi. Abi hayır hiç gerek yok ortak geleceğe biz ona karşıyız” (M-G-11).

“Şimdi bak biz bu insanların burada geçici olarak barınmalarını istiyoruz kalıcı olmalarını istemiyoruz ki bu iş düzeldiğinde savaş bittiğinde bir tane dahi olsa kalmasını istemiyoruz” (M-G-12).

“Şimdi ben açık söyleyeyim kendi adıma yani ben bunlara bakmayı da hiç istemiyorum vatandaşlık verilmesini de hiç istemiyorum. Misafir olarak tamam başımızın üzerinde yeri var” (M-G-2).

“Hayır hayır yani ortak bir gelecek yok. Osmanlı’nın orada olduğu müddetçe biz onlarla ortak bir şeyi yapabildik mi yapamadık. Osmanlı’nın orada bıraktığı Türklere ne yaptı Araplar, zorla kılıçla Araplaştırdılar. Ben Türk oğlu Türküm diyen hiçbir Türk kalmadı. Suriye’deki Türkmenler artık Türküm diyemiyor işte

böyle gelecekte de çatışmalar olur kültür uyumsuzluğu olur yani o yüzden bu iyi bir şey değil” (M-B-19).

“İlerisi için bir şey diyemiyorum yani inşallah öyle olmaz diyelim çünkü onlar açısından da bizim açımızdan da, insan varsa şimdi sorun çıkar” (M-B-22).

“Bak kardeşim biz bunları başımıza bela aldık. Bir kere önce bunları savaş bittiyse eğer ki Danimarka dün akşam görmüşsündür yayınladığı deklarasyonunda iskân belgelerini iptal ettiğini ve yenilemeyeceğini ve hepsinin dönmesi gerektiğini söyledi. Ya bence dönmeleri gerekiyor” (M-B-25).

“...bizim doğu illerimizde zaten bu kültür var onlar çok daha yakınlar işte Urfa gibi yani orada yine Arapça konuşulan ilçeler var ben gittim gördüm ki aslında çok yakınlar birbirlerine. Yani bu biliniyordu ama orada bir nüfus yoğunluğunun bu şekilde oluşması siyasal anlamda bir tehlike getirir mi dersiniz evet ciddi endişelerim var” (M-B-6).

“Bence artık o insanların geri döndürülmesi gerekiyor bunlar ileride bize daha büyük problemler açarlar” (M-B-2).

“Ne zamansa bu misafirlik bittiğinde dönsünler yani Allah işlerini rast getirsin vatanlarına kavuşsunlar” (M-B-5).

“Sonuçta orada bir toprakları var, sonuçta orası onların vatani yani orada bıraktığı değerleri var dolayısıyla savaş bittikten sonra orada hayata devam etmek adına dönüp düzenlerini kurmaları lazım” (M-B-9).

“Gitmek istemiyorlar tabii ki buradaki rahatlık ve imkânı bunu görünce gitmek istemiyorlar. Yani gitmek isteyen de azdır zaten mecburen bunlar zorla gönderilmesi gerekli gitmesi gerekli yani. Bizim toplum yapımızı etkiledi her şeyimizi etkiledi kültürümüz kötü etkileniyor. Onlara karışmaya başladık ve bir iki yıl sonra ne olur kötü şeyler olabilir ben iyi görmüyorum” (M-B-17).

“Yani biz de gidelim biz de gezmeye gidelim yani birbirimize gezmeye gidelim ülkeler olarak her şey yoluna girsin yani” (M-B-8).

“Ben iyi bakmıyorum ben açık konuşayım tamam adam geldi sakinleşti ama göndereceksin Recep Tayyip Erdoğan Hükümeti'nin yaptığı en büyük yanlış bu” (M-B-11).

“Ya ben ona da karşıyım yani ben ona da karşıyım. Ben hep aynı yerdeyim yani bunlar şartlar oluşturulacak ve ülkelere dönecekler. On yıldır bakılıyor yani. Yani çok uzun süredir buradalar çok uzun bile oldu yani” (M-B-13).

Muhtarların bu görüşlerine paralel şekilde, Suriyelilerin sahip oldukları/olmadıkları veya muhtemel gelecekte sahip olabilecekleri/olamayacakları siyasal hakları ile ilgili düşüncelerine dair soru yöneltildiğinde, muhtarların 34'ü vatandaşlık, oy hakkı gibi hakların g.k.s.k. Suriyelilere verilmesine olumsuz baktıkları; 6 görüşmede ise muhtarların vatandaşlık ve oy kullanma durumuna sıcak yaklaştıkları bulgulanmıştır.

Olumsuz görüşte olan muhtar görüşmelerinde öne çıkan nedenlere bakıldığında; siyasi endişe, sayısal tehdit ve oy kaygısı öne çıkmaktadır. Muhtarların çoğu gelen göçmen sayısına bağlı olarak siyasi bir sorunun ortaya çıkabileceğini, seçimi etkileyebileceklerini ve demografik sorunların da ana kaynağı olabileceğini düşünmektedirler. Yine uyum sorunu olması, kültürel farklılıklar ve gelen Suriyeliler arasında vasıfsız insanların sayıca çokluğu nedeniyle ülkeye katkı sağlamayacakları endişesi de görüşler arasında yer almıştır;

“...endişe oluşturur tabii ki yani 20 sene 30 sene kadar ülkenin yönetimi Suriyelilerin eline de geçebilir” (M-G-12).

“Vallahi şimdi şu an şu parti kapansın bu parti kapansın diye bağırانلار yarın öbür gün de Suriyeliler için aynısını söyleyecekler” (M-G-7).

“Parti bile kursalar hop lambırs bir keredede geçecekler barajı” (M-G-6).

“Şimdi Suriyeliler burada mesela 5 milyon değil mi. Yarın öbür gün 10 milyon olacak Türkiye de parti kursa” (M-G-15).

“Ya şimdi birazcık daha geriye gidip bakmak lazım. Bunlar Büyük Ortadoğu projesinin parçası. Yani güneydoğu Anadolu bölgesinin büyük kısmını Kürdistan’a çevirme hayalleri, bir Kürt devletinin kurulması hayali var. Yani bence bunların buraya getirilmesi, bilmiyorum. Bizim onları asimile etmemiz gerekirken onlar bence bölgeyi değiştirip dönüştürecekler ve o bölgeyi kotaracaklar” (M-B-7).

“Yani onlar belli bir çoğunluğa geçecekler ben sana söyleyeyim bak. 795 haneymiş yani en az 2000 kişi falan. Seçime girseler seçimi zorlarlar” (M-B-11).

“Sadece bizim mahalle değil bölge komple etkilendi. Bak Hocahasana git bir daha seçimlerde bunlara vatandaşlık versinler muhtarlığı bile alırlar. ...tabi canım o kadar” (M-B-16).

“Yani şimdi mesela gettolaşmış vaziyetler bir muhtar adayı çıksa kazanırlar. Yani hepsi bir yerde olduğu için tabii ki değişir iş” (M-B-25).

“Endişe oluşturur tabii ki yani 20 sene 30 sene kadar ülkenin yönetimi Suriyelilerin eline de geçebilir” (M-G-12).

“Yani seçme seçilme hakkı verilmemesi lazım çünkü yarın öbür gün kültürel olarak çok şey olur başımıza dert olur. Şimdi sen görüyorsun dört tane beş tane çocuğu var. şey gibi ürüyorlar. Yani üç tane elinde bir tane de göbeğinde var. Yani bu 3 milyon yarın öbür gün olacak 8-10 milyon. Seçme seçilme hakkını verirsen bunlar başımıza dert” (M-G-3).

“Nüfus önemli, nüfusla baş etmeniz gerekiyor. Beslemek zor ama bir de gerçek var oradan gelen hemen hemen her aile 5-6 çocuk yapıyor. Sayısı belli değil. Böyle bir realite varken sen de burada belli önlemler alman gerekiyor” (M-B-7).

“Onlar AK Parti’yi desteklerler, ondan sonra mecliste kendini desteklerler. Zaten AK Parti de bunun bilincinde, bunlardan oy gelecek. ...yani herkes oy için peşine düşer bunların. ...oy için ne olursa olsun siyasiler her şeyi yapar” (M-G-8).

“Burada şimdi matematik basit. Hele bu sistemde %51 sisteminde iş çok enteresan noktalara gidebilir” (M-B-22).

Olumlu düşüncede olan muhtarların görüşlerinde yasaya uygun bir sürecin işletilmesi ortak noktayı oluşturmaktadır. Bu sürecin işletilmesinde, katkı sağlayabilecek ve kalifiye olan insanların devletin yararı da düşünülerek alt sınıflar ve vasıfsızlardan ayrılarak vatandaşlığa alınmalarında öncelik tanınabileceği belirtilmiştir. Bu sürecin işletilmesinde Avrupa'nın yaptığını örnek almayı önererek kalifiye ayrımının iyi yapılması gerektiğini düşünmektedirler;

“Her yerde tüm dünyada vatandaşlık verilmesi için bir kriter var o kriterleri sağladıklarından verilebilir ama bu kriterleri çok iyi belirlemek lazım bence verilebilir yani” (M-B-6).

“Ama şöyle de düşünmek gerekiyor benim vatandaşım Almanya'ya gitmiş gerçi Almanya bizi davet etmiş aynı değil çok farklı süreçler ama onların orada o hakları varsa insani olarak insani olarak düşünmek gerekirse Suriyelerin de burada bu hakkı var çünkü vatandaş olmuşlar” (M-B-18).

“Türkiye'nin belli bir kanunu var bunu sadece Suriyeli olarak düşünmemek gerek örneğin beş yıllık süreyi ikamet süresini doldurduktan sonra Türk kimliğine geçiyorsun zaten bu hepsi için geçerli bütün yabancılar için” (M-B-3).

“...ben de göçmen çocuğuyum Bulgaristan bana da vatandaşlık veriyor ben bunu eğer kendim için istiyorsam o insan da eğer hak ediyorsa alsın” (M-B-8).

“Bunların içlerinde kültürlü okumuş ülkeye faydalı olabilecek kişiler varsa kazandırılırsa faydalı olacak. Yarın öbür gün tıp veya ilim bilim insanları varsa bunlar olabilir” (M-G-13).

“Avrupa bunu nasıl yapıyor, yani düzgününü alacaksın diğerini göndereceksin. Bizim de onu yapmamız gerekiyor aslında” (M-G-12).

4.1.8. Güvenlik Kaygısı

Tartışma konularından bir diğeri g.k.s.k. Suriyelilerin güvenlik anlamında bir tehdit yaratıp yaratmadıklarıdır. Özellikle göçün ilk yıllarında açık kapı politikasının gelen insanların niteliğine dair tartışmalara neden olmuş ve sınır kontrollerinde aksaklıkların yaşandığı sıkça dile getirilmiştir. Kamplarda kalan g.k.s.k. Suriyelilerin zamanla şehir merkezlerinde ikamet etmesiyle kent güvenliği ve yaşamına ilişkin etkisi tartışılmaya başlanmıştır. Görüşmecilere yöneltilen sorular g.k.s.k. Suriyeliler nedeniyle kendilerini

tedirgin hissedip hissetmedikleri ve şehrin genel güvenliğine etkileri olup olmadığı üzerinedir. Ortaya çıkan sonuçta Tablo 11’de görüldüğü üzere Suriyelilerin tehdit oluşturup oluşturmadıklarına dair ayrımda 14 görüşmede tehdit oluşturmadıkları 26 görüşmede ise tehdit oluşturdukları sonucuna ulaşılmıştır;

Tablo 11
Muhtarlar – 8. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Muhtarlar	TOPLAM
▼ Güvenlik Kaygısı		0
▼ Güvenlik (olumlu)	14	14
 İstihbarat İyi Çalışıyor	5	5
 Korkuyorlar	1	1
▼ Güvenlik (olumsuz)	26	26
 Terör / Saldırı /Gizli Servisler	19	19
 Suç	8	8
 Yasadışı Girişimler	7	7
 Tedirginlik	8	8
 Hırsızlık	9	9
 Uyuşturucu	8	8
 Kavga	6	6
 Kalabalık	5	5
 Taciz	3	3
 Göçmen Sayısı	2	2
 TOPLAM	121	121

14 görüşmede muhtarların genel anlamda g.k.s.k. Suriyelilerin güvenlik anlamında bir sorun oluşturmadıkları, sayılarının ilgili mahallelerde az olduğu ve bu nedenle çekindikleri, korktukları, güvenlik güçlerinin iyi çalıştığı, istihbaratın bu anlamda problemlili olan insanları zaten belirlediği düşüncesi hâkimdir;

“Bunların içinde bu tür şeyler de oldu ama benim mahallede çok fazla yok. Bir aile vardı bende. Onlar biraz haşerattı. Onlar da pek fazla durmadı. Bu konuda herhangi bir olumsuzluklarını görmedik yalan konuşmayalım şimdi” (M-B-2).

“Hayır, ben hiç öyle bir şey düşünmüyorum ama tabii ben kendi yaşadığım yerden örnek veriyorum mahallemden örnekliyorum. Bağlarbaşı için bir sürü olaylar duyuyoruz bıçaklama kavga gürültü... Bizim ilçemizde yani bizim mahallemizde şurada nedir karton toplayan kişilerden bile kötü bir şey duymadım” (M-B-8).

“Vallahi suça karışma oranları çok yüksek değil, kırsal bölgelerde değil. Büyük yerlerde cümbür cemaat arkan varsa, arkanda dayın amcan oldun mu gruplaşmalar oluveriyor. Ama bizim burada yalnız kalıyorlar. Zaten ötmeye kalksa bastıracaklar ötemeyecek. ...yok ya ben bana göre olmaz o kadar ileriye gidemezler çok güçlenmeleri lazım güçlenmeden bu iş olmaz ama senede 3000 tane çocuk yaparsalar böyle bilemem” (M-B-15).

“Güvenlik sorunu olmuyorlar. Güzel bir çalışma ortamı yaratılırsa bu adamlar için kesinlikle kimse yasadışı işlere de karışmak istemez” (M-B-1).

“Hayır ben on senedir buradayım şu bulunduğumuz parkta Bursa'nın en büyük parklarından biri hafta sonları çıkış serbes olduğun zaman Suriyeliler her tarafa yayılır ne bir tane Suriyeli sarhoş gördüm ne başka bir hadise gördüm ne uygunsuz bir kadın gördüm ama kendi aralarında mutlaka vardır kendi aralarında vardır” (M-B-19).

“Yok ya herhangi bir tedirginliğim hiç olmadı yani. Zaten onlarda istedikleri saatte gezabiliyorlar pek çekinceleri de yok yani. Bazıları ya biz burada yabancıyız hani geç saatte gidelim gezmeye veyahut kendimizi koruyalım falan demiyorlar yani gayet rahatlar, herhangi bir sakıncaları olduğunu zannetmiyorum” (M-B-22).

“Yok ya yani herhangi bir şey beklemiyorum hani patlama falan beklemiyorum yani” (M-B-23).

“Yok ya, dedim ya az önce de korkuyor bunlar yani öyle bir problem çıkaramazlar. Bizim burada yok öyle şeyler” (M-B-4).

“Yok ya güvenlik açısından bir sorun olacağını zannetmiyorum zamanla bizim kültürümüze adapte olacaklarını görüyorum yani en azından olanları da görüyorum yani asimile olduklarını” (M-G-11).

“Yok yok Karacabeyde yok. Ha Bursa'da duyuyoruz. Ama gruplaşmamış falan burda yok öyle bişey. Arkaları yok diye böyle. Burda sakinler yani. Hiçbir problem çıkmadı yani ilçede. Bize güvenlik sorunu olmaz çünkü bizde azınlık onlar. Ha başka yerde yarıyarıya olan yerlerde çıkabilir” (M-G-6).

G.k.s.k. Suriyelilerin tehdit oluşturduğuna yönelik düşüncelerin ve muhtemel tedirginliklerin nedenlerine bakıldığında; terör örgütü ihtimali, genel tedirginlik, hırsızlık, uyuşturucu, yasadışı işler, suç tehdidi, kavgalar, kalabalık, taciz ve g.k.s.k. Suriyelilerin genel anlamdaki sayısı tehdit oluşturan nedenler arasında sayılmıştır. Terör örgütüne üye olma ihtimali 19 görüşmede ifade edilmiş ve gelen insanların içerisinde terör ihtimalinin olduğu ve bunun kontrolünün de çok zor olduğu ifade edilmiştir;

“Ya terörist saklanabilir, işçi gibi saklanabilir. Var yani evine gidip aldığımız da var terör olayından aldığımız da var, esrarcısı da var, hırsızı da var. Benim mahallemde her şeyi yaşadık biz yani benim burası doğu blok” (M-B-14).

“Yani ben burada terörist bir faaliyet olmayacağına garanti veremem. Çünkü terör veya terörist kendini öyle bir gizliyor ki öyle bir kamufle ediyor ki yani çok iyi istihbarat alınsa dahi ki bizim istihbaratımız bence iyi çalışıyor ama yani terör durumunun yapısı bu yani kimin terörist olduğunu anlamanız mümkün değil” (M-B-25).

“Onların içinde muhakkak binlercesi girmiştir ülkemize muhakkak girmiştir” (M-G-13).

“Zaten en büyük tehlike o, mutlaka ya canlı bombası ya da şeysi bize Suriye’den geliyor. 1-2 sene sonra bizi de burada patlatırlar tekrar. Her zaman bu tehlike var yani” (M-G-10).

“Benim var, benim mahallemde oldu tabi. Hem de emniyetin karşısında. Yani patlayıcı şeyler yapılmış evde arkadaşlar geldiler sonra sınır dışı” (M-G-9).

“Olabilir, var zaten. Yani orada birçok terör örgütü vardı” (M-G-8).

“Şu anda Suriyeliler geldiler buraya içlerinde belki bir sürü terörist de var. Yarın öbür gün başımıza bela olacak belki. Hepsi kontrol altında değil ki. Bir sürü kaçak girenler de var onların içine karışmış pekâlâ terörist de olabilir” (M-G-5).

“Şimdi Suriye’den buraya gelirken insanlar mutlaka gelmiştir yani ayıramazsın aldığında ajan yazmıyor” (M-G-3).

“Şunu söyleyebilirim, kayıtsız yaşayan, evlerde tek gençler var. Evlerini kiraya vermiş insanlar bize kayda gelmemişler. Bunlar ne amaçla orada oturuyorlar, nereden geçiniyorlar, nereden kazanıyorlar bilinmiyor. Bu sorun olabilir işte. Bilemiyoruz yani terör örgütü vs. bilemiyoruz. Bir şey daha söyleyeyim emniyet müdürlüklerimizdeki amirlerimiz bu işe bakmıyor, bekçilerimizi artık bakmıyor. Müthiş bir boşluk var” (M-G-1).

Tedirgin olduklarını belirten muhtarlar, Suriyeli biri geldiğinde kendilerine çeki düzen verdiklerini ve kendilerini emniyette hissetmediklerini belirtmektedirler.

“Tabi canım gündüz gözüyle bile tedirgin oluyoruz” M-G-14.

“Şöyle yani bir Suriyeli lafi duyulduğu zaman bir tedirgin oluyor insanlar. Tedirgin oluyorlar yani. Mahallemde diyelim mesela komşum Suriyeli, ama tedirgin yani insanlar. Gençler olsun orta yaşlılar olsun yani yaşlılar olsun tedirginler yani. Yani gelme gitme olmuyor komşuluk diyelim mesela kapı komşuluğu gelme gitme yok mesela” (M-G-13).

“Olmaz olur musun ya. Ya şimdi mesela bak o buraya gelse bir Suriyeli, bütün millet ayağa kalkar ben sana söyleyeyim” (M-G-12).

“Ben korkuyorum, bir arkadaşım restoran işletiyordu, oraya gidiyoruz ya içeriye bir Suriyeli girdiğinde tedirgin oluyorduk. Herkes ama acaba bir kavga çıkabilir

mi, hesaba itiraz edebilir mi, bir hırsızlık çıkarabilir mi gibi. ...ama işte öyle oldu Çarşamba'ya gidemiyorsun kolay kolay gidemiyorsun öyle oradan geçerken korkuyorsun vallahi karanlık çöktüğünde giremezsin oraya” (M-G-8).

Suriyelilerin özellikle mahalle aralarında hırsızlık yapmalarından şikâyet eden muhtarlar bu kişilerden alt gelir sınıfına mensup olanlarının yasadışı işlerle de yakın temasta olabileceklerinden endişe etmektedirler. Uyuşturucu satışı ve tedariki ile ilgili g.k.s.k. Suriyelilerin kullanılabileceğinden ve bu maddelerin Suriye üzerinden Türkiye'ye gelmesinde g.k.s.k. Suriyelilerin alet edileceğini belirten görüşmeciler de olmuştur;

“Bak buralara ne bisiklet ne bilmem ne, ne bir şey... Buraya hiçbirini koyamazsın, çalıyorlar artık” (M-G-8).

“Şimdi Davutdede mesela, metal yani hurda hırsızlığı çok yani kapı önünde çalarlar” (M-G-7).

“Kullanılmaya müsaitler mi evet müsaitler. Çaresiz insan her şeyi yapar” (M-B-7).

“Dostum kolay para kazanmanın yolu bu tabi ya” (M-G-4).

“Bence şöyle de bir sıkıntı var bu işleri yaparlarken artık git gide kendi içlerinde o bir lobileşme hafif mafyavari hafif kendi içlerinde gruplaşma hatta oturdukları yerlerden çok sıkı bir şekilde hemşericilik yapmaları kendilerini tutmak gibi” (M-B-6).

“Bir Suriyeliyi işe soktuk. İşveren de haklı bir geliyor bir gelmiyor dedi. Sonra anlatmış ona o da bana anlattı. Bak dedi bu gidiyor, kent meydanında bir Suriyelinin yanında, kendi ekibinden birinin yanına giriyor işe. Neyse zamanca gel diyor diğeri. Bir akşam bizim evin yanına gidelim diyor. Sonra motora bindik diyor eve gittik diyor. Erkek yani erkek çocuğu. Geçtik bir odaya diyor, çıkarttı bir torba esrar diyor. Demiş iş bu. Bunlardan satacaksın demiş. Ben diyor kabul etmedim demiş. Ben de en son bana gelince ben de dedim ki, oğlum dedim bak sana bu esrari içirtir sonra seni ... bile. Bir de telefonla çeker sonra esrar satarsın dedim” (M-B-16).

“Benim en büyük korkum uyuşturucu. Bunların her tarafta bağlantıları var kardeşim. Suriyeli dersin ama birbirine bağlantılı bunlar ilerde uyuşturucu olayları çoğalır biz de. Ben bu batağın içindeyim mahallemden biliyorum. Bütün hepsi burada toplanır sağ olsun polisler iyi çalışma yapıyorlar ama pırl pırl çocuklar o kadar güzel çocuklar okula gideceği yerde. Sabah baktım çanta sırtında sokak arasında bekliyor. Ya hap alacak ya uyuşturucu alacak ya da birine satacak çok üzülüyorum” (M-B-2).

Suç tehdidinden çekinen ve g.k.s.k. Suriyelilerin suça karışma ihtimalinin daha fazla olduğunu belirten görüşmeciler, onların kurallara riayetinin de daha düşük olduğunu

dile getirmişlerdir. Suriyelilerin kavgacı olduklarından şikayet eden muhtarlar bu kuralsızlığın kavgacılıkla birleştiğinde daha düzensiz sonuçlar ortaya koyacağından endişe etmektedirler. Taciz konusunda ise sadece 3 görüşmede somut bir olay değil daha çok çekinceler dile getirilmiştir.

4.1.9. Suriyeli Algısı

Görüşmelerde, muhtarların g.k.s.k. Suriyelileri nasıl algıladıkları anlaşılmaya çalışılmıştır. Muhtarlardan Suriyeli ibaresi ile akıllarında uyanan düşünceyi kelimelerle ya da benzetmelerle açıklamaları talep edilmiştir. Birkaç kelime ile düşüncelerini özetlemeye çalışan muhtarların yanında uzun açıklamalar yapan muhtarlar da tespit edilirken; kullandıkları benzetmeler ile düşüncelerini sınırlı bırakmak isteyenler de saptanmıştır. Tablo 12’de bu konunun nasıl algılandığı gösterilmektedir.

Tablo 12
Muhtarlar – 9. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Muhtarlar	TOPLAM
▼ Suriyeli Algısı		0
▼ Suriyeli Algısı (olumlu)	21	21
İnsan	12	12
Mazlum	1	1
Zavallı	4	4
Savaşta Kaçan	3	3
Aynı Kültürün İnsanıyız	1	1
▼ Suriyeli Algısı (olumsuz)	19	19
Memleketini Terkeden	5	5
Hain	2	2
Vatanını Satan	2	2
Sorun	1	1
Sülük	1	1
Asalak	1	1
Uyumsuz	1	1
Farklı Kültürün İnsanıyız	1	1
Ayrık Otu	1	1
Kene	1	1
İrgat	1	1
Kendisi	1	1
Cahil	1	1
Σ TOPLAM	80	80

Daha önceki temalara benzer şekilde olumlu ve olumsuz bir ayrıma gitmek bu tema için de olanaklıdır. Özellikle sadece Bursa’da değil tüm Türkiye’deki g.k.s.k. Suriyelileri de düşünerek cevap verenler bulunmaktadır. Görüşmelerde 21 olumlu ve 19 olumsuz yaklaşım olarak ayrılan düşüncelere bakıldığında, olumlu düşüncelerde en çok *insan* kodlaması öne çıkmıştır. “Herşeye rağmen” düşüncesinin hâkim olduğu bu koda ait açıklamalar, olumsuz gelişmelerin ve Türkiye’de Suriyeli göçüne dair sorunların çözümü anlamında da başlangıç noktasının göstereni şeklinde okunabilir;

“Yani insan sonuçta, buradalar ki yaratandan ötürü. Yani biz insan olarak baktığımız için buradalar” (M-B-7).

“Yani insan olarak tabii ki vicdan azabı çekebiliriz. O yüzden insana insan gibi davranılması yani bardağı taşırmadan hareket ederlerse sorun olmaz. Ama bardağı taşımaya başladıktan sonra kin nefret başlar onun arkasından her şey gelir. İnsan olarak yaşayan kim olursa olsun benim mahalleimde Roman da var. Allah razı olsun hiçbir sıkıntım yok” (M-B-15).

“Ya tabii ki insan her şeyden önce onlar bir insan” (M-B-17).

“Yani buradaki yaşantılarına bakılırsa Almanya’ya göç eden bizim gariban Türklerimiz gibi. Oturabilenler, izin alanlar, alamayanlar, çalışanlar, çalışamayanlar, zorluk çekenler gibi. Bazen mesela ben onlar gibi görüyorum konuşamayınca derdini anlatamayınca aynı sıkıntı yaşıyorlar” (M-B-19).

“Ben kendime benzetiyorum benim gibi insan yani sonuçta” (M-B-20).

“Bir şekilde o da can taşıyor. Biz hayvana bile kıyamıyoruz. Ben yine de kıyamam ya onlara” (M-B-2).

“Vallahi neye benzeteyim sonuçta insan tabii canım” (M-G-13).

“İnsandır tabii ki ya sonuçta. Başka neye benzetelim yani o kadar değil yani içlerinde problemliler olabilir bilmiyoruz, sonuçta insanlar. Çaresiz, Allah kimsenin başına vermesin” (M-G-5).

Diğer ifadelerle bakıldığında, zavallı, savaştan kaçan, aynı kültürün insanı ve mazlum gibi kelimeler ile düşüncelerini anlatan muhtarların ortak noktası, g.k.s.k. Suriyelilerin kendi isteklerinin dışında gelişen bazı olumsuz nedenlere maruz kaldıkları ve bu durumda canlarını kurtarmaya çalıştıklarıdır. Bunun temel noktasında insanların kalıp savaşılabilecekleri bir seçeneklerinin olmadığı savaşın gerçek yüzünün ortaya çıktığı gibi düşünceler de yine olumlu düşüncenin genel çerçevesini oluşturmaktadır.

“Aslında üzülüyorum onlara. Zavallı insanlar çünkü. Yıllarca Esad tek parti yönetimiyle kandırmış yani. Yalan tarihlerle bunları devasa göstermiş, bunları sürekli ezmiş. Bir de bunların arasında Şiilik ve Sünnilik yani mezhepsel olay da var. Esad kendisine yakın olanlara yakın gibi geliyor ama diğerlerine mesafeli. Yani bu insanlar oradaki durumdan kaçıp buraya gelmişler ve onlar sığınmacı pozisyonundalar ve alınlarında ki bu leke hep kalacak” (M-B-25).

“Abi Allah onların durumuna düşürmesin durum çok kötü. Halkının üstüne bomba atan cana kıyan... Ben çocukları gördüm kamplarda yaşayanlar vs. ayaklarında çorapları yok yazık yani bazen ağlıyorum” (M-B-10).

Olumsuz düşüncedeki muhtarlar bakıldığında, memleketini terk eden, vatanını satan ve hain ibareleri ilk 3 sırayı oluşturmaktadır. Buradan hareketle de olumsuz düşüncelerin merkezinde g.k.s.k. Suriyelilerin yaşadıkları yeri bırakmış olmaları ciddi bir eleştiri almaktadır. Özellikle yaşadıkları yeri savunmaları gerektiğini belirten muhtarlar Türklerin bu durumda aynı tavrı takınmayacaklarını bu nedenle de iki topluluğun farklı olduğunu düşünmektedirler;

“Hani bir insan ülkesini bu kadar kendini bu kadar terk etmez” M-G-6.

“Ya adamlar günlük yaşıyor, sanki savaş yok memlekette. Yani ben sana şöyle söyleyeyim burada böyle bir duruma bir şey olsun burayı da bırakıp kaçarlarsın” (M-B-16).

“Zaten savaş niye çıkmış. Ben vatani kaybedecek olduktan sonra niye geleyim. Vatanına sahip çıkmazsan kimse sahip çıkmaz. Öyle gencecik adamlar burada inek gibi geziyorlar. Niye benim askerim orada savaşıyor. Şimdi Türkiye’de savaş çıksa biz de mi kaçalım?” (M-G-14).

“Ben vatanını satmış insana benzetirim neye benzeteyim. Hain diyebilirim. Suriyelinin yanına gitmiş bir arkadaş, demiş hadi kalk seni almaya geldik savaşa gidiyoruz demiş. Bize savaş haram demiş. Ben de zevce var, çocuk var. Ulan bizdekiler çocuk değil mi zevce değil mi demiş bizimki de” (M-G-15).

Ben 3-4 sene Kazablanka’da kaldım. Arap orası Fas. Şimdi böyle çat pat Arapça konuşmaya anlatmaya başladım. İşte bir savaş çıksa falan dedim ilk uçakla giderim. Nereye gideceksin? Savaşa, Türkiye gideceğim tabi ne yapmaya gideceğim ölmeye gideceğim dedim. Adam bana diyor ki savaş çıkarsa İspanya’ya kaçarım diyor. Kaçarım diyor 3 kuruşa devletini satar bu ..., vatan haini bir millet o yüzden (M-G-12).

Muhtarlarla yapılan görüşmelerde bir diğer ortak kanı ise onların buradaki rahatlıkları ve çıkarıcı tavırlarından duyulan rahatsızlıktır. “Sülük, ayrık otu, kene, asalak” ifadeleri ile Türkiye’deki iyi yaşamın rahatını sürdürdükleri burada vatandaşın üzerinden geçindikleri için genel itibariyle göçmen algının bu olduğu ifade edilmiştir.

“Yani ayrık otu demiş ki şuradan bana bir popoluk yer var demiş sonra bütün tarlayı almış” (M-G-2).

“Yani ben şu an keneye benzetiyorum yani bizim sırtımızdan beslenen asalak bir insan gibi geliyor bana” (M-B-12).

“Yani biraz daha yumuşatarak söyleyeyim o zaman asalak demeyeceğim simbiyotik bir yaşam demek istiyorum böyle bir yaşam formuna benzetmek istiyorum” (M-B-6).

Üçüncü bir genel çerçeve ise gelen insanların eğitim ve kültürel düzeylerine dair belirleme ile ilgili olmuştur. Burada da insanların eğitimsiz ve bilgisiz olmaları üzerinden genel anlamda olumsuz etkileri olacağı ile biçimlenen ifadeler mevcuttur. “*Farklı kültürün insanıyız, sorun, ırgat, uyumsuz, kendisi, cahil*” gibi benzetmeler ile yaklaşan muhtarların onları kendileri ile aynı görmedikleri sosyal ve kültürel açıdan farklı seviyelerde olduklarının altını çizmeye çalıştıkları gözlenmiştir.

“Güven yok bakınca tipleri farklı, giyinmiş şekli farklı, kadınlara bakıyorsun farklı, evlilik yaşları çok küçük, yani bir kişinin iki tane karısı var, daha bir de üçüncüyü alıyor, yani var bunlar. Daha 15-16 yaşında evleniyor” (M-B-14).

“Sorunlar, kültür olarak onlar bizden 60 sene gerideler” (M-G-1).

“Yani nasıl diyeyim bunlar böyle ırgat gibi görüyorum bunları açık konuşayım ırgat gibi görüyorum. Çünkü bunların hiç bir vasıf yok, kültür sıfır, bir kere bize ters bunlar, her şeyle ters” (M-B-11).

“Yani nasıl anlatayım ki uyumsuz, sevimsiz, yemeye eğlenmeye tatile gelmişler, adamlar denizde kamp yapıyor ya. Tamam, onun da hakkı var ama efendi bir şekilde uyumlu bir şekilde. Yani bizimkilere hava atıp bizimkileri taciz etmenin ne anlamı var. Zevklerine çok düşkünler” (M-B-21).

“Cahil insan onlar. Bazısı insan, bazısı hayvan” (M-G-9).

4.2. Vatandaşlarla Yapılan Görüşmelerin Bulguları

Çalışmanın ilk kısmında muhtarlar ile yapılan görüşmeler yer alırken bu başlıkta g.k.s.k. Suriyelilerin yoğun yaşadıkları yerlerdeki vatandaşlar ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. İlgili vatandaşlar g.k.s.k. Suriyelilerin Osmangazi ve Yıldırım ilçelerinde yaşadıkları ve çalıştıkları yerlerin çevresinden rastgele seçilmişlerdir.

Tablo 13
 Vatandaşlar – Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Vatandaşlar	TOPLAM
▼ Türkiye'ye Kabul		0
Türkiye'ye Kabul (olumlu)	14	14
Türkiye'ye Kabul (olumsuz)	15	15
▼ Birlikte Yaşam		0
Birlikte Yaşam (olumlu)	8	8
Birlikte Yaşam (olumsuz)	21	21
▼ Toplumsal Etkileşim		0
Toplumsal Etki (olumlu)	5	5
Toplumsal Etki (olumsuz)	24	24
▼ Ekonomik Etkileşim		0
Ekonomik Etki (olumlu)	7	7
Ekonomik Etki (olumsuz)	22	22
▼ Sağlık Hizmeti		0
Sağlık Hizmeti (olumlu)	16	16
Sağlık Hizmeti (olumsuz)	13	13
▼ Eğitim Hizmeti		0
Eğitim Hizmeti (olumlu)	22	22
Eğitim Hizmeti (olumsuz)	7	7
▼ Siyasal Haklar		0
Vatandaşlık (olumlu)	7	7
Vatandaşlık (olumsuz)	22	22
▼ Güvenlik Kaygısı		0
Güvenlik (olumlu)	9	9
Güvenlik (olumsuz)	20	20
▼ Suriyeli Algısı		0
Suriyeli Algısı (olumlu)	14	14
Suriyeli Algısı (olumsuz)	15	15
Σ TOPLAM	261	261

Tablo 13'te 29 vatandaş ile yapılan görüşmelerin sonucunda ortaya çıkan olumlu ve olumsuz yaklaşımlar ile g.k.s.k. Suriyelilere dair düşüncelerin dağılımları yer almaktadır. Bu tabloya bakıldığında, vatandaşların olumlu-olumsuz düşünceler açısından g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye'ye gelişlerinde, sağlık hizmeti almalarında ve Suriyeli algılarında

görüş farklılıkları olduğunu söylemek mümkündür. Diğer temalar açısından ise olumlu ya da olumsuz anlamda bir görüş birliği olduğunu söylemek mümkündür. Düşüncelerin toplamına bakıldığında 159 olumsuz düşünceye karşın 102 olumlu düşünce tabloda yer almaktadır.

4.2.1. Türkiye'ye Kabul

Vatandaşlarla yapılan görüşmelerde g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye'ye gelişine nasıl baktıklarına dair düşüncelerine ulaşılmıştır. Göç sürecinin işleyişi, vatandaşın on yıllık deneyimleri, devletin uyguladığı politikalar ve Bursa'da genel anlamda yaşanan gelişmeler vatandaşlarla görüşmelerdeki içeriği oluşturmaktadır. 14 vatandaş görüşmesinde g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye'ye gelişi olumlu karşılanmıştır. Olumlu düşüncedeki vatandaşların bu fikirlerini oluşturdukları nedenlere bakıldığında, insani bir yaklaşım öne çıkmaktadır. Yine tarihsel bir bağ, dini bir ortak zemin, Türkiye'nin kapısına dayanan bu insanlara yardım etmek, benzer bir durumun Türklerin başına gelme ihtimali gibi açıklamalar düşüncelerin nedenlerini oluşturmaktadır.

Tablo 14
 Vatandaşlar – 1. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Vatandaşlar	TOPLAM
▼ Türkiye'ye Kabul		0
▼ Türkiye'ye Kabul (olumlu)	14	14
 İnsani Yaklaşım	8	8
 Din Kardeşi / Tarihi Ortaklık	4	4
 Gereklilik/Kapımıza Dayanmışlar	2	2
 Yaşlı/Çocuk/Kadın	2	2
 Benzeri Başımıza Gelse	1	1
▼ Türkiye'ye Kabul (olumsuz)	15	15
 Gerçek Dışı / Başka Hesaplar	3	3
 Zamanla Fikrini Değiştirenler	3	3
▼ Göç Yönetimi Eleştirileri		0
 Göçmenlere Tanınan Ayrıcalık	11	11
 İhtiyaç Sahibi Vatandaş	9	9
 Plansızlık	14	14
 Kayıt sorunu	4	4
 Sınır Kontrolü	3	3
 Göç İdaresinin Verimliliği	2	2
 Suriye Bütünlüğü Korunmalı	2	2
 Eli Silah Tutanlar / Gençler	4	4
 Avrupa'nın gönderdiği para	5	5
 Dış Politika Yanlılığı	5	5
 TOPLAM	111	111

“Bir insani dram yaşandı netice itibariyle. İnsani dram yaşanan bir bölgede bölge insanlarına sahip çıkmak, Türkiye'nin geçmişten gelen en önemli görevlerinden biridir. Yani bu bizim geçmişimizde de var. Yahudi göçünde de var, Ben bizzat güneyde görev yaparken Güneydoğu'da Halepçe katliamı yaşandığında ben oradaki gösteride şahit olmuştum. Yaşanan insani dramları da bildiğim için savaştan kaçan insana gelme diyemezsin bu bize uymaz benim bakış açım bu” (V-29).

“Şimdi savaş gerçekten kötü bir şey. Aynı durum burada olsa ne yapardım? Yani eski dönem olsa evet vatan millet Sakarya derdim ama şu an bunu söyleyemiyorum. Ben çocuğumu Suriye'de ölen çocuklar gibi görmek istemem açıkçası. O yüzden ben de çoluğumu çocuğumu alıp kaçmanın yollarını arardım” (V-28).

“Ülke olarak biz çok candan bir ülkeyiz. Yani bunu Avrupa, Amerika ya da dünya biliyor zaten. Biz kıyamıyoruz bir çocuğa bir kadına yapılanları kıyamıyoruz. Yani

senin sınır bölgeye gelmiş, savaşın ortasında kalmış zaten. Ülke olarak bunu yapardık, biz öyle bir ülkeyiz” (V-26).

“Ben doğru buluyorum açıkçası. Sonuçta dünya meselesi olarak düşünüyorum. Aynı şey bizim de başımıza gelebilir ve biz de aynı duruma düşebiliriz” (V-23).

“Savaştan kaçmaları normal zaten. Artık savaşlar önceki gibi değil, bombalıyolar yani. Şimdi ne yapsın adam ne yapabilir ki kaçmalarına bir şey demiyorum” (V-15).

“İnsancıl açıdan insani açıdan doğru olduğunu düşünüyorum. Dinen ve insani açıdan doğru olduğunu düşünüyorum” (V-10).

“Allah bizim devletimize versin devletimiz de yardım etsin. Kötü bir insan değil, onlar da vatanlarından buraya isteyerek gelmemişler bizim vatanımıza. Yani biz buradan bıktık birazda gidip orada eğlenelim dememişler. Bunlar mağdurlar yani biz de elimizden ne kadar yardım etmek gelirse etmemiz gerekir. Rabbim bizi o durumlara düşürmesin” (V-9).

“Yani bence sahip çıkması gerekiyordu. Ben de Bulgaristan göçmeniyim. Annem babam gelmişler, ben burada doğmuşum. Bizi de kabul ettiler sonuçta” (V-3).

“Vallahi ilk başlarda karşıydık daha sonradan baktı ki bunlarda insan evladı. Hepsi dördörtlük değil Suriyelilerin. Arada pislikler de var. Nasıl ki bizim insanımızda varsa onlarda da var” (V-1).

Bu görüşlerde insanların savaştan kaçmış olmaları ve Türkiye’ye sığınmaları haklı bulunurken, Türkiye’nin de bu anlamda g.k.s.k. Suriyelileri kabul etmiş olmaları doğru bir politika ve davranış olarak kabul görmektedir. Olumlu görüşteki insanların göçün işleyişi ve olumsuz düşüncenin nedenleri ile kesişimlere bakıldığında ise plansızlık en çok konuşulan konu olurken eli silah tutan gençlerin de kabulü eleştirilmiştir. Göçmenlerin ülkeye kabul edilmesi konusunda dikkati çeken bir diğer eleştiri konusu g.k.s.k. Suriyelilere ayrıcalık tanınmasıdır. Vatandaşların bu konulara ek olarak sınır kontrollerinin iyi yapılmadığı için sürecin sorunlu işlediği, göç idaresinin verimli çalışmadığı, yine ayrıcalık meselesi içerisinde değerlendirilerek Türk vatandaşlarının görmezden gelindiği düşünülmektedir;

“Dünyanın hiçbir yerinde Türkiye’deki gibi bir düzensiz göç yapılmaz. Tamam, insani olarak sahip çıkacağız ama harala gürele kapıları açın hadi bakalım içeriye buyurun demek yanlış. Hala daha o düzensizlik var yani. Biz hiçbir şekilde göçle gelenleri doğru düzgün ne kontrol edebiliyoruz, ne sayılarını biliyoruz ne de nereden olduklarını biliyoruz. Doğru düzgün hiçbirini bilmiyoruz” (V-29).

“Kabulüne bir şey demiyorum ama tutup da bunların hepsinin ana merkezlere yerleştirilmesini, üniversiteye yerleştirilmesini, okullara yerleştirilmesini doğru

bulmuyorum. Sağlık, barınma ve temel ihtiyaçlarını tabii ki karşılayacağız ama onun dışındaki o verilen haklara ben karşıyım” (V-28).

“Yani çocuklara ve kadınlara kesinlikle karşı değilim. Ama erkeklere özellikle genç, savaşılabilecek ve orada müdahalede bulunabilecek erkeklerin yurda alınmasına kesinlikle çok üzüldüm. Çünkü benim askerlerim oraya gitti. Sonuçta oraya müdahale ettik, sonuçta benim kardeşim var, abim var, amcamın oğlu var ya da benim vatandaşım var hiç önemli değil. Ama burada o insanların gezerken, nargile içerken ya da orada burada tatil yaparken benim orada vatandaşımın şehit olması, gazi olması ya da orada olması beni çok üzüyor, çok rahatsız oluyorum o konuda” (V-26).

“Devlet bu işi kontrol altına alamadı. Yani şimdi ipin ucu kaçtı. Mesela bütün Türkiye’ye dağıldılar” (V-15).

“Şimdi bak ben de aynı şeyi düşünüyorum yani kendi milletin aç senin bu kadar aç insanın var. Öncelikle kendi insanında olacak ondan sonra onlara bakacaksın” (V-1).

“Bak bir arkadaş var ailesi Suriye’deymiş. Bir sıkıntı yaşamış yani gidip gelmesi gerekiyor tamam mı? Git gel olayında bizim jandarma da orada 1000 dolarlık rüşvet almaya başlamış. Başka bir arkadaşın sevdiği kadını buraya getirmek için 3000 dolar rüşvet vermiş. Bizim abi zengin, bu çocuğu evlatlık aldı kendine her şeyini de karşıladı. Verdi parayı git orada düğünü yap ondan sonra al karını gel dedi. Şimdi o Suriyeli yanında çalışıyor bizim abinin” (V-1).

“Git bak benim dükkânda çalışıyor. Abi git sor ne yaptın şikâyet mi ettin diye. Bir aydır telefonunu kapattılar, neymiş yorum yapmışmış. Gönderin demiş, bıktık bu şerefsizlerden demiş. Gözümüzü açamıyoruz demiş. Vay sen misin öyle diyen” (V-10).

“Bir tane daha motosikletim vardı benim Suriyeliler çaldı. Onların hızlı zamanlarından. Şikâyet ettik daha benim motoru bulan yok. Devlet benim motorumu bile bulamadı istese bulamaz mı? Polise söyledik polis geldi baktı. Dedi kamera var mı karşıda var bak dedik, baktı, çizdi gitti. Kameraya bile bakmadı. ...bak ben Erdoğan’ı her zaman destekledim ama bu Suriyeliler olayında yanlış yaptı büyük yanlış yaptı” (V-12).

Olumsuz yaklaşım açısından Vatandaşların görüşleri değerlendirildiğinde ise, 15 vatandaş olumsuz bir pencereden yaklaşarak g.k.s.k. Suriyelilerin gelişlerini eleştirmektedir. Bu karşı duruşun temel dinamiklerine bakıldığında Tablo 14’te gerçek dışı bir takım hesapların olduğunu iddia eden ve zamanla fikri değişen vatandaşlar olduğu görülmektedir. Göç yönetimi, olumsuz düşüncedeki muhtarların en çok eleştirdiği konu olmaktadır. Sürecin plansız olduğu düşünülmekte, ihtiyaç sahibi Türk vatandaşları yerine Suriyelilere ayrıcalık tanındığı fikri öne çıkan nedenler arasında gösterilmektedir. Bu nedenlere ek olarak sınır kontrolündeki aksaklıklar, idarenin verimsizliği, eli silah tutan

gençlerin de Türkiye'ye gelmesi ve dış politika yanlışlığı gibi fikirler olumsuz düşüncelerin nedenleri arasındadır.

“Suriyelilerin herhangi bir kontrolleri yok, önlem almıyorlar. Bir anlamda Türkiye'yi bitirmek için bile olabilir bu, proje olabilir ama ben bu proje için kalkıp da devletin başındakileri suçlamam. Yani o sadece yardım amaçlı açmış olabilir kapılarını yardım ederim şöyle böyle diye. Suriyelileri yönlendiren başkaları vardır dış güçler gibi. Yani Türkiye'yi bitirme projeleri olabilir yani” (V-5).

“Açıkçası konu derin. Kabul etmesi başlangıçta normaldi, mantıklı geliyordu. Aslında herhangi bir sorun görülmedi mantıklı da geldi aslında ama şu an geldiği boyuta baktığımızda rahatsız edici bir noktaya gidiyor gibi hissediyorum. Yani başlangıçta bir sorun yoktu ama şu an sonrasını düşündükçe bu iş ne olacak diye endişe ediyorum” (V-21).

“Planlı ya şöyle planlı. Bu konuyla alakalı ben yapılanlara bakıyorum, 20 yıl önce bunun planının yapıldığını siyasi ağızlardan dinledik zaten” (V-28).

“Bence baştan olumlu gibiydi ancak olumsuzla döndü sonra. Bu benim fikrim çünkü artık savaş bitti yani gidip kendi yerlerine yerleşebilirler ama bunlar burayı daha iyi gördüler. Bizim Avrupa'yı daha iyi gördüğümüz gibi. Sonra devlet destekleri de güzel, yerli vatandaştan daha iyi destek alıyorlar. Yardımlaşmak güzel de kardeşim kendi vatandaşımızın sıkıntıları var bitmiyor. Bu sefer insan ona üzülüyor. Yani vatandaş zorda, dedelerimiz bu memleketi kurtarmak için canla başla savaşmış bir çok şikâyet oradan geliyor. Yani bizim dedelerimizin toprağında bizi muhacir ettiler diyor” (V-19).

“Suriyelilere dik kocaman kuleleri. Kule, iki tane sensör, çıkmak isteyen vurun, vur abi. Ama senin ayranın yok içmeye atla gidiyorsun ...” (V-2).

“Ben burada hatalı bir politika izlendiğini düşünüyorum. Bu şekilde yapılmamalıydı en azından sayılar bu kadar yüksek bir şekilde kabul edilmemeliydi. Çünkü bunun geleceği var. O anki kabullerle, karın doyurma ile olmuyor. Toplumun asimilasyonu var. Birçok sorunu daha ileriki yıllarda daha büyük yaşayacağımızı düşünüyorum” (V-11).

“Ekonomik açıdan biz beklerdik ki AKP 18 yıllık iktidarı sonrasında Türkiye'nin öyle bir ekonomik durumu olsun ki bu insanlar da buraya geldiklerinde bize hiç yük olmasınlar. Ama AKP hükümeti o kadar sıkıntılı bir yönetim sergiledi ki Suriyelilerin her şeyi Türk halkının gözüne battı, batar oldu. Dolayısıyla Suriyeliler istenmeyen insanlar oldu bu ülkede. Kaldı ki bu ülke sürekli göç alan ekonomisi ile vs. ile güçlü bir ülke. Dolayısıyla bütün sıkıntı AKP yönetiminin halkına verdiği sorunlardan kaynaklı bu nedenle de Suriyeliler istenmeyen oldu. Yoksa Türkiye her zaman göç almaya devam edecek” (V-17).

“Bu yanlış politikalar sonucu yakında biz azınlık, mülteci olacağız. Onlar da asıl sahipleri olacak ülkenin. Hayatımızı da bu şekilde idare edecekler diye düşünüyorum. Özellikle ben Bursa üzerinden konuşmam gerekirse 13 yıldır burada yaşıyorum. İlk geldiğim yıllarda bu Kent Meydanı Altıparmak gibi yerler çok nezih yerlerdi. Normal gündelik işlerini yapan insanlar vardı. Rahatlıkla gidip gelebiliyorduk. Bir işim vardı geçen hafta Altıparmak'a girmek zorunda kaldım.

Yemin ediyorum korktum, panikledim, dehşete kapıldım ki araç içindeydim. Yani kesinlikle yabancı bir yere geldim gibi hissettim. Ya sanki orası benim vatanım değilmiş gibi benim şehrim değil gibi geldi. Hiç hoşlanmadım bu durumdan çok rahatsız oldum” (V-25).

“Yani buna bir engel yok ama yaptırımını da yok siz onunla en ufak bir tartışmaya girseniz siz suçlu oluyorsunuz. Ayrıcalık var yani bunu ben yaşamadım ama yaşayan olduğu için biliyorum. Şu an herhangi bir Suriyeli ile ben tartışayım direk ben suçluyum. Yani devlet tarafından korunuyorlar diye biliyorum” (V-5).

“Ben de göçmen çocuğuyum ancak ben Suriyelilerin buraya çıkar için kabul edilmesine karşıyım biz Bulgaristan’dan gelmişiz ancak Suriyelilere verilen destek bizim hiç birimize verilmedi” (V-20).

“Her ay maaş alıyorsunuz, devlet sizi el üstünde tutuyor, üniversitelere bedava giriyorsunuz, sağlık hizmetlerini sağlam bir şekilde alabiliyorsunuz, vs. Yani böyle olduğunda adam tabii ki de niye dönsün ki” (V-22).

“Tabi oldu şimdi onlara çok olanak sağlandı. Yani bir ülke olarak kendi ülkem adına konuşuyorum çok olanak sağlandı. Bence onlara iş açısından, yardım açısından, öğrenciler olsun, birçok Suriyeli tanıdığım öğrenci vardı mesela onların aldığı bursla bizim kendi ülkemizin öğrencisinin aldığı burs arasında dağlar kadar fark var yani ben çok şahit oldum buna” (V-24).

“Suriyeliler mesela ülkeye alınıyor işte veriliyor her türlü olanak sağlanıyor maaş da veriliyor ama kendi ülkeneye baktığın zaman dışarıda o kadar üniversite mevzunu olup işsiz olan var durumu olmayıp yine işsiz kalan var, evi olmayan barkı olmayan. İhtiyaç sahibi çok ama sen Suriyelilere yardım ediyorsun. Sen ilk önce kendi ülkenden başlayacaksın yani herhangi bir sıralaman yok” (V-5).

“İlk önce hükümetin kendi vatandaşına yönelik çalışmalar yapmasını tercih ederim. Çünkü biliyorsunuz bizim ülkemizde de yardıma muhtaç birçok insan var o yüzden yanlış buluyorum. Çünkü aynı durumda biz olsak savaş içerisinde olsak onların bizi kabul edeceğini düşünmüyorum açıkçası. Ya sadece Suriye değil herhangi bir yer yani hiç kimse bizi kabul etmeyecek” (V-4).

“Şimdi bak kendi milletin aç senin bu kadar aç insanın var. Öncelikle kendi insanında olacak ondan sonra onlara bakacaksın” (V-1).

“Şimdi bak bunlara yapılan yardımlara bakalım. İçerde bir dünya gariban insanımız var bizim hangisine yapılıyor, hangi birinin evi yapılıyor? Bak ara sokaklarda o kadar çok gariban insan var ki ben biliyorum bundan on sene önce bir tane kadın vardı kocası sakatlık geçirmişti çalışmıyordu, çalışamadığı halde valilikten, işte muhtarlıktan vs.den bir kuruluş yardım alamadı kadın. Ağlayarak bana anlatıyordu, biz de destek çıkmaya çalışıyorduk elimizden geldiğince. Ama burada üç katlı evi olan adam muhtardan yardım alıyordu. Bizim memleketimizde aç açta insan yok mu var” (V-12).

“Yine de çok fırsat tanındı yani kendi milletini ön planda tutması gerekiyordu. Burada aç olan birçok insan var işi olmayan insanlar var” (V-15).

Olumsuz düşüncedeki vatandaşların açıklamalarında, g.k.s.k. Suriyelilere sağlanan ayrıcalık ve yardımların devlet tarafından Türk vatandaşına sağlanmadığı yönünde olmuştur. Olumsuz kanaatin oluşmasında zaman faktörünün de etkili olduğu görülmekte, başlarda iyi düşünen insanların da artık bu süreci desteklemedikleri görülmektedir.

Suriye göçünün yönetimi anlamında uluslararası paylaşım ve sorumluluklara da değinen muhtarlar, görüşlerinde diğer ülkelerin sorumluluktan kaçan tutum ve politikalarını da eleştirmişlerdir;

“İnsanların burada bir yeri tercih etmeleri durumu var bence. Türkiye Avrupa’ya açılan bir kapı olarak görüldüğü için insanlar sadece buraya gelip kalmak için de gelmediler. Buraya gelip buradan Avrupa’ya gitmek bir amaç olduğu için köprü olarak kullanıyorlar. Burada hayatını devam ettiren çok insan vardır ama gitmek isteyen bir kesimde olduğu için bu tarafa gelmişlerdir” (V-21).

“Dünyanın neresine gidersen git hangi ülkesine gidersen git bak batıya doğru gidiş olur yani Türkiye’de bir geçiş noktası olarak kullanılıyor ya da nispeten daha iyi şartlarda olduğu için Türkiye’ye geliyorlar. Öbür tarafta da gidenler var Ürdün’e Lübnan’a” (V-29).

“Bence ben Bulgaristan’a veya herhangi bir ülkeye gittiğim zaman yani Türkiye’nin şu an onlara verdiği toleransı bana tanıyacıklarına inanmıyorum. Dünyada hiçbir ülkesi bu toleransı tanımaz” (V-7).

G.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye’yi tercih etmesi diğer ülkelere kıyasla daha fazladır. Çünkü Türklerin misafirperverliği ve devletin uyguladığı açık kapı politikası bu konuda etkili olmuş bunun yanında Türkiye’nin batıya açılan bir kapı görevi görmesi de g.k.s.k. Suriyelileri Türkiye’ye yönlendirmiştir. Arap ülkeleri ve Avrupa ülkeleri, sorumluluk paylaşımı açısından çekingen davrandıkları ve kendilerine gelecek olan zararları insani yaklaşımın önüne koydukları gerekçesi ile eleştirilmiştir.

“Arap ülkelerine yönlendirse bile Araplar kabul etmezdi. Çünkü önce kendi ülkeleri önemli (V-5).

“Ben Arapların Müslüman olduğuna çok fazla inanmıyorum. Onlar şimdi birbirine yardım etmezler. Suriye, Irak, Suudi Arabistan vs. bak yani bölge Müslümanlıktan artık uzaklaşmış. Çünkü onlar da artık orada farklı Avrupa ülkelerinin himayesi altına girmiş, sömürge ülkeler olmuşlar” (V-6).

“Ya Araplar bir kere kendilerine de düşmanlar tamam mı, Arap da dinini yaşıyorsa İslamiyet’i biliyorsa tabii ki sahip çıkması gerekirdi. Ama sahip çıkmadılar, biz nasıl arkamızı dönelim yani kendi insanı arkasını döndü. Amerika’ya boyun eğiyorlar” (V-9).

“Şimdi şöyle söyleyeyim Arap ülkelerine güven olmaz, açık konuşayım yani çünkü Araplar insan bakmayı sevmezler onlarda beşeri duygu o kadar gelişmiş değil” (V-12).

“Bizim geçmişimiz, ecdadımız da çok hayırseverdi. Biz çok güzel bir nesilden geliyoruz bunu anlatmaya gerek yok. Şimdi Araplar dediğimiz zaman bunların hepsinin Müslüman ve İslam’ı dört dörtlük yaşadıkları anlamı çıkmamalı. Bugün Suudi Arabistan Arapların elinde, güya Müslümanların elinde ama nereye hizmet ettikleri belli değil. Hiç de göçmen almamışlar ben öyle duydum” (V-18).

“Onların yöneticileri genelde gayrimüslimlerle daha iyi dost oldukları için yani halkın Müslüman olması tamam da yöneticilerin ne biliyim yani zevk sefa her şeye düşkünler. Bu anlamda vatandaşı Müslüman fakir vatandaşı ama zenginler şımarıyorlar Allah şımartmasın kimseyi” (V-19).

4.2.2. Birlikte Yaşam

Vatandaşların g.k.s.k. Suriyelilerin şehirlerde yaşamalarına nasıl yaklaştıkları ve şehir yaşamında ilk göze çarpan karşılaşmalarda olumlu-olumsuz düşünceleri sorulmuştur. Tablo 15’te görüldüğü üzere, vatandaşların 8’i birlikte yaşamaya sıcak bakarken 21 vatandaş ise buna olumsuz yaklaşmaktadır.

Tablo 15
 Vatandaşlar – 2. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Vatandaşlar	TOPLAM
▼ Birlikte Yaşam		0
▼ Birlikte Yaşam (olumlu)	8	8
Ekonomik Katkı	3	3
Kampın Olumsuz Koşulları	1	1
Dürüst / Çalışkan	3	3
Dini Bakış	1	1
▼ Birlikte Yaşam (olumsuz)	21	21
Kültürel Kaynaşmayı İstememe	12	12
Ekonomik Nedenler	5	5
Planlanmış Olduğu İnancı	4	4
Σ TOPLAM	58	58

Olumlu düşüncelerde, dini bir vecibenin yerine getirildiği 1, Suriyelilerin dürüstlüğü 3, kamp hayatının olumsuz koşulları 1, şehirde yaşama katılmalarının ekonomik açıdan Türkiye'ye sağladığı faydaları 3 vatandaş tarafından dile getirilmiştir. Özellikle Suriyeliler ile birlikte yaşama tecrübesi açısından Suriyelilerin çalışma ve dürüstlükleri ile ekonomik açıdan Türkiye'ye sağladıkları katkı daha fazla ve farklı görüşmeciler tarafından şu cümleler ile dile getirilmektedir;

“Ben lokantacı iken benim Suriyeli bir tane çalışanım vardı çok beyefendi beş vakit namazında bir çocuktu. Sonra buraya uyum sağlamaya başlayınca yalan söylemeyi öğrendi ve gitmek için çok çırpındı Suriye'ye geri gitmeyi çok istiyordu” (V-3).

“Hiçbir sorun olmadı, benim müşterim genelde Suriyelidir. Mesela gelirler Türkler, 55 lira mesela elbise 5 lirayı alma derler. Ama Suriyelilerde 55, 55'tir” (V-9).

“Bende 8-10 tane kiracı var. Bak kendi insanımızdan zarar gördük ev için söylüyorum. Suriyeliler de böyle bir şey yaşamadım. Dört senedir mesela kiracım benim, günü geçsin vallahi ben hatırlatmıyorum unutuyorum adam kendi arayıp söylüyor şu sebeple gönderemedim hemen hallediyorum diyor” (V-1).

“Kamp bence çok yanlış bir uygulama çünkü ekonomiye kazandırılmaları lazım. Yani ekonomiye kazandırılmaları gerekiyor ve sanatkâr adamlar da var kamplarda yozlaşıyorlar. Yani hazır ekmek yemektense, ekonomiye katılmaları önemli. Bu ülke üreten bir ülke” (V-17).

“Değişen bir şey olmaz bence ya kendi üretebilecekleri bir şey varsa yük olmazsa her açıdan uygun olur mesela” (V-19).

“Vallahi bence finalde Türkiye karlı çıktı. Şimdi ben iktisat eğitimi gördüm o yüzden katma değeri ile vs. ile bir hesap yaparsanız bence çok büyük bir kaybımız olmadı. Ha şu oldu biz onlara direk harcama yaptık yani işte sağlık eğitim vs. gibi. Harcama kalemi gibi görünüyor ama yani netice itibari ile kalıp çalışanların işgücüne katılımlarını değerlendirirsek onlar bu ülkeye katkıda bulunuyorlar. Ve kimse de bu durumun farkında değil. Genelde şikâyet ediyorlar ama o şundan kaynaklanıyor, tepki oluşuyor. Neden, Türkiye’de pandemi ile birlikte özellikle son dönemde işsizlik oranı çok yükseldi. Şimdi bunu Bursa’da bu kadar göremiyorsunuz ama bazı kentlerde yoğun işsizlik oranları var. Bazı yerlerde daha yüksek ve yüksek olan yerlerde de Suriyeliler bu iş piyasasında daha ucuza bulunmaları ne yaptı Türklerin işsiz sayısındaki artışı sebep oldu yani Türk istihdam edilecekken Suriyeli istihdam edildi” (V-29).

Olumlu yaklaşımdaki vatandaşlardan birebir tanışıklığı olanlar g.k.s.k. Suriyelilerin dürüst ve çalışkan olduklarını ifade etmişlerdir. Yine ekonomik bir pencereden yaklaşan vatandaşlar ise g.k.s.k. Suriyelilerin mevcut durumda katkı sağladıklarının ve daha planlı şekilde 5 milyonluk bir kalabalığın ekonomiye kazandırılması gerektiğinin altını çizmişlerdir. Dini yakınlık ve kampın olumsuz koşullarını da dile getiren vatandaşlar Suriyeliler ile birlikte yaşama fikrine sıcak bakılabileceğini düşünmektedirler.

Ancak olumsuz görüşteki vatandaşların açıklamalarına ve düşüncelerine bakıldığında kültürel açıdan ve sosyal açıdan birlikte yaşam fikrine sıcak bakmadıkları en önemli neden olarak karşılaşılmıştır. Bunun için mutlak suretle şehirlerde ayrı biçimde yaşamı talep eden vatandaşlar gelecekte daha da büyük sorunların ortaya çıkabileceğinden endişe etmektedirler. İkinci en önemli neden ise ekonomik anlamda g.k.s.k. Suriyelilerin yük olma durumları ve ihtiyaç sahibi vatandaşların görmezden gelinmeleridir. Son olarak göç sürecinin planlı olduğuna, kampların sadece kısa süreli bir işlevi olduğuna ve Suriyelilerin şehirlere dağıtılmasının da başından itibaren planlı olduğuna inanan vatandaşlar olduğu da gözlenmiştir.

Şehirlerde birlikte yaşama karşı olan ve iki kültürün birbirine benzemediğinden şikâyet eden 12 vatandaşın görüşleri şu cümleler ile özetlenebilir;

“Şimdi devletin burada yaptığı hata ben bunları bir yere toplayacaktı. Bir yerde yaşamaları sağlansa, kültürünü, örf ve adetini ona göre sunsa, biraz daha sağlıklı

olacaktı. Neden toplumun düzeni gittikçe bozuluyor, dışardan gelmiş bu kültürü bilmiyor. Sabah saat 12.00'de mahalle ortasında sigara içiyor, yüksek sesle bağıyor. Hastası var mı yaşlısı var mı bunu düşünmüyor. Yani gençler istediği gibi kavga ediyor işte bunlar bizim için üzücü. Hiçbir şey yapmasa en kötü cam taşıyor ne yapacağı belli değil ben ona üzülüyorum yani şu anda yetişiyor mesela af buyur hazır bomba gibi yetişiyor devlet bunlara el atsın” (V-8).

“Bunlar ülkemize katkı sağlayacaklarsa tabii ki çalışabilirler ama kontrolsüz biçimde hem sağlık, hem günlük yaşam, hiçbir şekilde kontrol edilmeden bu insanların bizim günlük yaşantımıza katılmasını ben doğru bulmuyorum istemiyorum yani” (V-25).

“En baştan beri olması gereken ve savunulan buydu. Ama bu neden olmadı diye düşündüğünde muhtemelen savaşın son bulmaması yani gelen göçmenin devam etmesi nedeniyledir yani. Akla gelen en yakın şey onlara bir bölge ayrılın, kamp olsun, onların hayati ihtiyaçları neyse karşılasın, yardımımızı bu şekilde yapalım, mantıklıydı ama bu gerçekleşmedi” (V-21).

“Ya sürekli geliyorlar. Senede zaten bir çocuk yapıyorlar bir de genç evleniyorlar. 14 yaşında evlilik yapıyor abi adamlar. 13 yaşında evleniyor bak benim çocuk iki tane çocuk yapmayı düşünüyor yeter diyor. Bunlar her sene çocuk yapıyor, kucagında, arabasında, karnında, genç evlendikleri için doğurganlık daha fazla. Adamların amaçları şu da olabilir; çok hızlı çoğalıp hızlı bir şekilde bazı yerleri ele geçirmek de olabilir yani böyle düşüncede de olabilirler. Yani ne kadar kalabalık olursak o kadar özgürleşme, o kadar hâkimiyet. Yani kalabalık olan yere hâkimiyetini kuracak sonuçta mantıklı düşününce” (V-13).

“Her yerdeler artık o da yanlış yani bir yere toplamaları gerekiyordu. Yani onlar için bir bina yaptıracaktı, her şeyi yapıyoruz ya mesela onu da yapacaktı. Şehirden çok uzak olmayan sadece orada düzenli bir yardım olabilirdi. Böyle çok fazla şehir içine girdiğinde bazı insanlar bundan çok rahatsız oluyor. Çünkü evlerine alanlar oluyor, kiraya verenler oluyor ya kirayı ödemiyor, gerçi ödeyen de vardır yani bilmiyorum ama pis bırakanlar oluyor. Bunlar biraz sıkıntı insan güvenemiyor yani” (V-4).

“Bak dediğim gibi yaşlılar, çocuklar kamplarda durabilirlerdi. Haftanın birkaç günü hani çıkmaya gezmeye de izin verilebilirdi. Yani yerleri belli olacaktı bu sayede. Bizden dışarda olacaktı yani ayrı” (V-12).

Ekonomik açıdan, g.k.s.k. Suriyelilerin ortaya çıkarttığı işsizlikle birlikte bu insanların ihtiyaçlarının karşılanmasında onlara maddi destekte bulunulmasına da karşı çıkan vatandaşlar olmuştur. Bu anlamda onlara hukuki bazı fırsatların tanındığı ancak aynı ekonomik fırsatların vatandaşa tanınmadığını düşünen vatandaşlar bu noktada haksızlık yapıldığından şikayet etmektedirler;

“Tabii ki yanlış. Bırakın şehirlere dağılmış olmalarını toprak alıyorlar en güzel yerlerden, deniz kenarlarından villalar alıyorlar. Zenginler iş yeri açıyorlar iş

kuruyorlar. Artık sanayide de çok düşük ücretlere çalışıyorlar, sigortasız çalışıyorlar. Bu da ne oluyor aynı işgücü için Türk vatandaşının tercih edilmemesine neden oluyor. Küçük işletmelerden bahsediyorum bunları biliyoruz” (V-28).

“Bu Suriyeli arkadaşlara hem bizden toplanan vergilerle toplanan paranın verilmesi hem de Avrupa’dan alınan paranın verilmesi benim gücüme gidiyor” (V-20).

“Hükümetin onları getirmesi yanlış. Biz tabii ki Müslümanız, Müslüman kardeşlerimize tabii ki yardım edeceğiz, yani onların kafalarına bomba yağarken çocukları orada bırakamayız. Ama bence bunları şehrin dışında bir bölgede tutup hiç aramıza katıp karıştırmadan yaşatmalıydık. Ben Başaran’da oturuyorum, ya olay çıktı ve bütün caddeyi taşladılar. Çünkü Halep gibi olmuş orası ben açamıyorum mesela ben burada çalışıyorum bir dükkân açayım kendime diye cesaret edemiyorum ama o adamlar edebiliyor. Vergisi yok aldısı yok her şeyi açabiliyor yani” (V-16).

Son olarak Suriyelilerin şehirlere dağıtılmalarının planlandığı görüşü savunulmuştur. Şehir yaşamı ve kültürel kaynaşmanın yanlış olduğu eleştirilerek bu konudaki eğilimlere şüphe ile yaklaşıldığı tespit edilmiştir;

“Yok ya kamplar gösterişi ilk başta bir yerde tutmak için sonra Türkiye’nin içine saldırdılar yani” (V-15).

“Yanlış yaptık. Biz bunları alırken tampon bölge kurup ülke içine sokmayacaktık. Yani bir bölge ayırıp serbest bırakmayacaktık. Şu an 81 ilimizde her ilçede var Bursa gibi bir yerde çarşamba mahallesi bölgesi alayı Suriyeli. İnegöl’de aynı şekilde bir mahalle Suriyeli. Kestel’de belli yerlerde Suriyeli. Yani harmanlanmış sanki mevcut hükümet bilinçli bir şekilde planlı bir şekilde vatandaşın içerisine sokup harmanlamış birbirlerine karıştırmış. Dilini, dinini, mezhebini kamufler etmiş ve farklı bir şey ortaya çıkartmaya çalışıyor gibi” (V-6).

“Tam bir saçmalık niyetler farklı bence farklı istekleri var farklı planlar var. Büyük ihtimalle, onların vatandaşlık istekleri olduğu söylendi ilk geldikleri zaman, ülkeye yayılması için bir politika izlendiği söylendi. Avrupa’da ise bunun tam zıttı gerçekleşti. Avrupa kamplarda tutulduklarını ve bunun daha doğru olduğunu açıklamıştı” (V-22).

4.2.3. Toplumsal Etkileşim

Şehirlerde birlikte bir yaşamın olup olamayacağına dair görüşlerde sıklıkla kültürel farklılıklar öne çıkarken vatandaşlar tanımadıkları bu insanlar ile kaynaşmayı

istememediklerini belirtmişlerdir. Şehir yaşamının ayrı olması gerektiğini düşünen insanların çoğunluğu da kültürel açıdan etkileşimin olumsuz yönde gerçekleştiğini belirtmektedir. Bu durumun on yıllık tecrübe içerisinde daha da öne çıktığı ve iki farklı toplum yapısı konusunda giderek hemfikir olduklarını belirten görüşmecisi sayısı olumlu görüşlere kıyasla çok daha fazladır.

Toplumsal etkileşim ve şehri birlikte paylaşmanın getirdiği zorluk ve yeni imkânlar açısından değerlendirme yapılarak görüşülen bu temada vatandaşların kültürel, ailesel, tarihsel, kentsel, dini ve sosyal konular başta olmak üzere günlük yaşamda karşılaştıkları tecrübeleri paylaşmaları istenmiştir. Sonuçta, 5 olumlu 24 olumsuz düşünce saptanmıştır. Olumsuz düşüncedeki bu yoğunluk şehir yaşamının birlikte olmaması gerektiği yönündeki düşünceler ile de paralellik taşımaktadır.

Tablo 16
Vatandaşlar – 3. Tema Olumlu Kod Matrisi Tarayıcısı

Kod Sistemi	Vatandaşlar	TOPLAM
▼ Toplumsal Etkileşim		0
▼ Toplumsal Etki (olumlu)	5	5
 Üst Gelirli Kesim / Eğitilmiş / İyi İnsanlar	14	14
 Benziyoruz	3	3
 Bize Benzeyecekler	2	2
 Biz Mesafe Koyuyoruz / Ötekileştiriyoruz	4	4
 Uyum Sağlıyorlar	7	7
 Akraba Olabiliriz	2	2
 Kültürel Birikim	2	2
 Yanlı Haberlerin Etkisi	1	1
 Dil Öğreniyorlar	1	1
 TOPLAM	41	41

Tablo 16’da görüldüğü üzere, kültürel etkileşimi olumlu yönde gören 5 vatandaşın açıklamalarında, iki topluluğun benzer olduğu, g.k.s.k. Suriyelilerin uyum sağladıkları, Türk vatandaşlarının kendini soyutladıkları ve Suriyelileri tanımaya çalışmadıkları, yanlı haberlerin etkisi, Suriyelilerin Türkiye’deki kültürel birikime katkıları olduğu ve dil öğrenmek için çaba gösterdikleri şeklinde anahtarları kullandığı saptanmıştır;

“Ben çok etkilendiğimizi düşünmüyorum açıkçası böyle olumsuz yönde etkilendiğimizi falan düşünmüyorum. Bence normal yani Bursa’da sadece Suriyeliler yok, çok fazla göç alan bir il burası. Dış ülkelerden de gelenler var. Ben bunları ayırmıyorum açıkçası herkesin normal yaşantısına devam ettiğini düşünüyorum. Olumlu ya da olumsuz bir etkilerinin olduğunu düşünmüyorum” (V-23).

“Yok abi sancılı dönemler geçti artık içimizden biri gibi görebiliyoruz. Bak şimdi benden adam ayrıldı gitti başka bir iş yeri açtı. Ben bu saatten sonra ben kalkıp bu adama bir şey diyemem bizden gibi oldu yani” (V-17).

“Ben ülkenin zenginliğine bir katkı olarak düşünüyorum bunu neticede. Bursa yani Bursa’nın demografik yapısını anlamadan sosyolojini anlamak da mümkün değil. Bursa bir göçmen kenti yani gelmeyen yok. Balkanlardan gelen var, Kafkaslardan gelen var, doğu ve güneydoğu Anadolu’dan gelen var. Değişik bir sentez var ve hepsinin buna katkısı var. İstanbul’da mesela bir laf vardır İstanbul’da lahmacun kokusundan geçilmiyor diye böyle bir aşağılama durumu olurdu İstanbulluların. Bakıyorsun lahmacun, işte çiğköfte, şu bu, yani kültürün bir parçası olan yeme içmenin, yani bazı şeylere kültürel zenginlik açısından bakması lazım. Türkler nasıl döneri Avrupa’ya götürdü yani onu kültür olarak götürdü. Yani sentez ve melez kültürler her zaman daha başarılıdır yani insanda da mesela melez her zaman daha dayanıklıdır” (V-29).

“Toplum olarak biz şöyle bir yargıda bulunuyoruz; Suriyelinin bir tanesinin hatasını bütün Suriyelilere yıkıyoruz, etiketleme yapıyoruz. Bu kez şahsi olarak bu durumdan bizlerde etkilenmeye başlıyoruz, özellikle sosyal medya bu konuda çok büyük bir silah. Bir Suriyeli bir yerde bir olay yaşamış kötü bir şey yapmış, bütün Suriyeliler böyle gösteriliyor. Yani iyi olan Suriyeliler bile bazı olaylar nedeniyle kötü gösteriliyor. ...bazıları o kadar güzel Türkçe kullanıyor ki şaşırırsın onlar da artık asimile olup bizim kültürümüzü kabullenmeye başladıkdan sonra pek sıkıntı yaşanmaz” (V-18).

Olumlu düşünen vatandaşların Suriyeli göçü konusuna sorunların nasıl halledilebileceğinden hareketle yaklaştıkları görülmektedir. Fakat olumsuz düşüncenin tecrübeleri de yine sorunların halledilemeyeceği yönünde kanaatlere neden olmaktadır.

Tablo 17
 Vatandaşlar – 3. Tema Olumsuz Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Vatandaşlar	TOPLAM
▼ Toplumsal Etkileşim		0
▼ Toplumsal Etki (olumsuz)	24	24
Çok Çocuk Yapmaları	18	18
Kültürel Fark Var	12	12
Çarşamba	13	13
Günübirlik Yaşıyorlar / Rahat Tavırlılar	16	16
Alt Gelirli Kesim / Eğitimsiz / Kötü Niyetli İn	15	15
Vatandaşın Tepkisi	11	11
Dini Farklılık	8	8
Akraba Olmak İstemem	9	9
Toplumsal Olaylar	10	10
Kendilerine Kapanıklar	9	9
Farklı Dili Konuşuyoruz	8	8
Aile Yapısı	7	7
Kıymet Bilmiyorlar / Geçinmiyorlar	7	7
Temizlik Sorunu	7	7
Kentin Kullanımı	2	2
Uyum Sağlamıyorlar	2	2
Saygısızlık / Tersleme Huyu	7	7
Uygunsuz Davranışlar	5	5
Çok Eşlilik	5	5
Kalabalık Gezmeleri	2	2
Yüksek Ses	2	2
Kaynaşmak İstemiyoruz	2	2
Yemek Kültürü	2	2
Öteki	5	5
Kalabalık Ev Hayatı	1	1
Onlara Benzemeye Başladık	2	2
TOPLAM	211	211

Kültürel etkileşimleri olumsuz bulan vatandaşların açıklamalarına bakıldığında öne sürdükleri nedenler Tablo 17’de sıralanmaktadır. Çok fazla çocuk yapmaları, Suriyeliler ve Türklerin farklı olması, aile yapısının farklılığı, Suriyelilerin günübirlik yaşamaları ve

rahat tavırları, akrabalık ilişkilerine sıcak bakmadıkları gibi nedenler daha fazla ağırlık kazanırken, g.k.s.k. Suriyelilerin kendilerine kapanık halleri, sosyo kültürel açıdan daha alt sınıfta yer almaları, dini farklılıkların olması, olumsuz davranışlarının olması, uyumsuz tavırları, farklı bir dili konuşmanın ortaya koyduğu sorunlar, temizlik anlayışlarının kötü olması, saygısızlık ve tersleme halleri ve uygunsuz tavırları yine dikkati çeken nedenler olarak sıralanmaktadır.

Vatandaşların gözünde Suriyeliler farklı bir kültür yapısından gelmektedir. Bu nedenle hem günlük yaşamda hem de gelecekteki kültürel yapının alacağı şekle dair çok fazla sorun ortaya çıkacağı vatandaşların ortak noktasıdır;

“Ya biz de böyle çok eşli falan yok yani. Başka bir kadını bırak gözün kaysa telefonda bile yani biliyorsun boşanmalar öyle oluyor” (V-8).

“Suriyelilere baktığın zaman aralarında bir kısmı evet gerçekten insan gibi ama yaşam olarak insancıl tarafları yok. Onlar bu hayatı yaşarken bizden çok uzaktalar” (V-6).

“Şimdi onların adetleri yani alışkanlıkları biraz farklı Türk adetlerine göre yaşamıyorlar. Yani Müslüman olabilirler ama herkesin şeyi farklı. Biz zaten Türkler olarak biraz yabancı olma haline şeyiz tepkiliyiz sanki öyle görüyorum ben” (V-4).

“Bir kere kültürlerimiz çok farklı. Biz mesela çocuklarına çok sahip çıkan bir milletiz. Biz gözümüz gibi bakıyoruz ki ben daha önceki çalıştığım birimde Suriyeli çok fazla hastaya baktım. Kadın geliyor mesela altı tane çocuğu var, yaşı da çok genç. Bir tanesi de karnında, neyse hastaneye yatması gerekmiş orada elinde telefon gayet de güzel bir telefon böyle dolaşiyor orada. Çocuğun ateşi mi çıkmış çocuk yataktan mı düşmüş, yani onların çok umurunda değil. Farklılar, bizim gibi değiller onlar. Ben çok üzülüyorum o çocuklara” (V-26).

“Bence bizim kültürümüz onlardan çok çok daha güzel. Yani bizim saygımız var mesela onlarda yok bizim komşularımız falan da var yani Suriyeli göçmen ve şöyle bir toplamda baktığımda biz onlardan çok daha üstünüz yani” (V-24).

“Yani kültür var çünkü o dinin yaşamasını etkileyen şey kültürdür aslında, gelenektir. Onların kültürü ve geleneği ile bizimkisi çok farklı. O yüzden bir ortak noktada buluşmak çok mümkün değil şu anda” (V-21).

“Sadece böyle, yüzeysel hani dışardan görüntü güzel ama içleri pis eve gir pis. Yattıkları yerde sigara içiyorlar. Bizim onları çıkartma sebebimiz hortumu takmışlar evin içindeki parkeleri yıkamışlar, yemin ederim Allah kahretsin dedim ya dünya kadar masraf ettik sonra. Parke yıkanır mı ya ama gör dışarda, kıyafet, giyim, kuşam, saç, makyaj o biçim. Bunları öğrenmiş ama diğer hiçbir şey yok yani” (V-16).

“Suriyeliler çok ayrı bir kültürde zaten. Biz onlara ayak uyduramıyoruz, onlar da bize uyduramıyor. Çok ilginç bir millet” (V-15).

“Geri, bizi geri çektiler, aşağıya çektiler. Yani buna izin verilmesi çok yanlış oldu bence. Kültürel olarak, her bakımdan” (V-11).

“...tamam, da onlar elle yiyor biz kaşıkla yiyoruz” (V-10).

Vatandaşların g.k.s.k. Suriyelilerden farklı birikimlere sahip olduklarını söylerken yeme içmeden temizliğe, arkadaşlık ilişkilerinden iş ilişkilerine, sosyal alanları kullanmadan ev hayatına varıncaya kadar çeşitli alanlarda kendi gözlemledikleri tecrübelerden paylaşımlar yaptığı gözlenmiştir. Bunun ilk ve en büyük örneği ki vatandaşlar tarafından çok sık dile getirilen durum çok fazla çocuk yapılmasıdır. G.k.s.k. Suriyelilerin çocuk sahibi olmalarını kültürel farklılığa, eğitimsizliğe, planlı bir süreç olduğuna bağlayan vatandaşlar bulgulanmıştır. Ancak çocuk konusu dikkati çeken bir unsur olarak listenin en başında yer almaktadır.

“Yani bir tanesi kucağında, biri arabada, biri karnında, iki tanesi de arabanın yanında arabayı tutmuş kadına sorduğun zaman da biz de günah diyor. Kadın çalışmaz biz de günah diyor. Zaten nasıl çalışsın o kadın on tane çocuk olan kadın nasıl çalışsın” (V-8).

“Yani onlarla yaşayan çocuklara sokağa gönderilen çocuklara, yani bu durumda olan çocuklara çok üzülüyorum. Sanki o bizde ki gibi çocuk değil de öyle doğurmuşsun sanki kendi kendine büyüyecek gibi yani. Bir emek olduğunu görmüyorum çocuk konusunda. Yani hem çocuk sahibi oluyorlar, biz bir tanesine zor bakıyoruz. On tane çocuk büyütüyorlar ben çok üzülüyorum” (V-26).

“Bir kere çok fazla çocuk yapıyorlar, çabuk çoğalıyorlar bu korkunç bir şey. Kadın doğum binası çok genç, çok küçük yaşta kadın ile dolu ve çok sayıda çocuk doğuruyorlar. Sorduğumuzda da biz farklı bir amaçla yapıyoruz diyorlar. Bunun tamamen hayvani bir içgüdüyle yaptıklarını düşünüyorum yani üreme fonksiyonlarını yerine getiriyorlar. Bu çocuk nasıl büyüyecek, bir gelecek kaygısı hiç... Zaten Türkiye devleti bize bakıyor bakış açısıyla dünyaya getiriyorlar bu gerçekten çok kötü bir şey şey” (V-25).

“Yani bence belirli bir sayıda çocuk sahibi olmaları gerekir. Bunların bir sınırı yok 1-3-5... Dün mesela şahit oldum 2003’lü 18 yaşında doğum yapmış. Yani düşünsene 30 yaşına gelene kadar kaç tane çocuk yapacak. Dur noktaları yok yani. Bence eski hayatları da öyleydi yani öyle devam ediyor. Sahip oldukları kültürden dolayı bir de Allah bize nasip ettiyse diye bakıyorlar yani korunma vs. onlar yok yani Allah verdiyse ben de doğururum düşüncesi var” (V-24).

“Onların kültürü o. Öyle devam ediyorlar. Belki kişi başına para alıyorlardır bilmiyorum. Bazı ülkelerde öyle çünkü para almak için öyle yapıyorlar ama çocukların geleceğini düşünmüyorlar bu kez ileride Allah korusun bir terörist olur

bilmem ne olur bakalım bakabilecek misin çocuğa. Madem Müslümanız, yetiştirebileceğin kadar çocuğa sahip ol, günahı yeter” (V-19).

“Mesela özel hastanede doğum yapabiliyordum ama devlete güveniyoruz devletin daha teşekkürü olduğuna inanan biriyim ben. Zübeyde Hanım’da doğum yaptım. Yemin ederim hastane o kadar kalabalıktı ki bir odada sekiz kişi falan doğum yapmışız ve sadece beğendim Türk, herkes Suriyeliydi” (V-16).

“Sadece üremeye meyilli başka hiçbir şeye önem vermeyen sadece çocuk olsun da yesin içsin geçsin, yani doğru düzgün çalışmayı sevmeyen bir millet” (V-11).

Görüldüğü üzere bu açıklamalar iki farklı toplum yapısında çocuk yapma gayesinden hareketle başka hayat tarzlarının ortada olduğu düşüncesi hâkimdir. Yine Suriyelilerin rahat davrandıkları ve günübürlük yaşadıkları düşünülerek bu şekildeki tavırların göze batar hale geldiği yönünde açıklamalar saptanmıştır;

“Yani bu şimdi ülke dışından gelmiş, ben mesela pazarda rastlıyorum. Bazen orada konuşurken yahu sen ülke değiştirmişsin pazarda o kadar rahat geziyorsun ki yani tamam pazarlık yap da” (V-7).

“Çünkü insan yani bakamayacağı çocuğu niye yapar ki niye yapsın yani bunu düşünüyorum ben. Hele bir de göçmensin yani nasıl büyütürsün ya. Ben vatandaşken bu kaygıdayım yani nasıl eğitim vereceksin. Gelecek kaygısından ziyade bakmak bile sıkıntı artık. Yani bakıcı parasından bilmem nesine, yemesine, içmesine” (V-28).

“Bence öğrenmeleri de gerekir on yıl olmuş ama hala daha tek bir tanesi Türkçe bilmiyor zaten artık çocuklarla geliyorlar çocuklar öğrendi. Çünkü tercüman gibiler bir de mesela kızıyorlar neden burada tercüman yok diye kızıyorlar” (V-24).

“Kahve ve nargileye çok hastalar. Suriyeliler canını çok seviyor ya. Bak benim yanımda takılan var bak saat 13.00’e kadar gelmez, çalışmayı sevmiyorlar” (V-14).

“Şimdi benim askerim orada çalışırken, mayın temizlerken şehit oluyorken, bunlar burada Kültür Park’ta alışveriş merkezlerinde, sosyal aktivitenin güncel olduğu yerlerde gezip tozuyorlar, ellerinde kahve, kola, gelsin kızlar manitalar” (V-12).

“Bu arkadaş var telefoncu orada oturuyor. Suriyeli geldi biz dedi burada gitmeyiz dedi. Neden dedim. Devlet bize bakıyor dedi, biz de dana gibi yatıyoruz dedi. Hay dedim senin ben” (V-10).

“Ama bunlarda da sorun şu yani rahatına düşkünler. Yani bazen geliyor bazen gelmiyor” (V-1).

Vatandaşların dikkatini bu noktadan itibaren şehir yaşamını birlikte paylaştıkları ve zamanla daha görünür hale gelen g.k.s.k. Suriyelilerde buldukları kültürel farklılık noktalarını açıklarken onların aile hayatlarını gözleme fırsatı bulmuş ve sosyo-

ekonomik durumunu da değerlendirmişlerdir. Türkiye'ye gelen sayının önemli bir kısmının eğitimsiz, alt gelir grubuna mensup olduğu ifade edilirken kötü düşünceli insanların sayısında da artış olacağından endişe edilmiştir. Yine g.k.s.k. Suriyeliler tarif edilirken, kendine kapanık olmaları ve Türk toplumu ile kaynaşmamaları vatandaşın gözünde önemli bir mesafe göstergesi olarak algılanmaktadır. G.k.s.k. Suriyelilerin rahat tavırlarına ek olarak onlara yapılan yardımların kıymetini bilmedikleri gelen görüşler arasındadır. Tersleme huylarının olması yine kıymet noktasında sosyal uyumu zorlayan nedenlerden olmakta, olumsuz davranışlarda bulunmaları ve bireysel anlamda temizlik konusundaki dikkatsizlikleri vatandaşın ilgisini çeken başlıklar arasındadır;

“Ya bizimki ile aynı değil yani değil. Bak sen gelmeden bir abiyle oturduk onun arkadaşı işte anlatıyor. Demiş ya bu iki tane hanım nasıl oluyor bu iş demiş. Oluyor bir akşam onla yatıyoruz bir akşam onunla yatıyoruz. Aynı ev içerisinde yani? Bizim kültürde yok şimdi bu” (V-8).

“Yani özünde Türkiye’de Müslüman bir ülke, Suriyelileri de Müslüman olarak görüyoruz ama özünde aynı olan bir dini dahi yaşamamanın belki coğrafi konum belki onların bulunduğu yer veya bizim Avrupa’ya yakınlığımız nedeniyle ülkece dinini yaşama şekillerimizin çok farklı olmasından dolayı iki farklı aile yapısı var ortada ve bu birbirlerine yakınlaştıracak bir ölçüde değil” (V-21).

“Daha farklı görüyorum ben. Çok iyi bir aile yapıları olduğunu düşünmüyorum. Çocukların yetiştirilmesinde de öyle. İtip kakıyorlar çocuklarını, başıboş bırakıyorlar, sokakta oynuyor. Suriyeli çocuklar da gördükleri tepkiyi tabi diğer çocuklara da gösteriyorlar. Bizimkiler de vurmaya, kırmaya ve kötü sözler söylemeyi öğreniyorlar” (V-11).

“Ya bize göre yanlış böyle şeyler. Yani evdeki eşin ister mi ikinci bir kadın. ...onlarda sonuçta dört kadın bir arada yaşayabiliyor biz de durum böyle değil. Ben bakıyorum mesela arabası olan bu işin içinde olan insan terbiyesizlik yapacaksa eğer al arabayı git o eski hastanenin oraya git, kaç tane Suriyeli binecek arabaya seyret...” (V-10).

“Orta seviyenin bir tık altındadırlar. Sonuçta savaştan kaçıp gelen insanların ne kadar şeyi olabilir. Yani bizim orta sınıfımızda değiller. Yani bizim orta sınıfımızın birkaç gömlek altıdır muhtemelen” (V-21).

“Bence devletin öngöremediği hesapta olmayan işler oldu. Yani dışardan alınan paralar oldu. Şimdi ne oldu, eğitilmiş olanları Avrupa devletleri aldı eğitimsizlerin hepsini biz aldık. Şimdi Almanya’ya baktığın zaman eğitilmiş olanları aldı mesela doktor avukat gibi. Bize kalan kaldı yani” (V-15).

“Zaten bunların düzgün olanlarını Avrupa aldı. Doktor, mühendis vs. Avrupa zaten aldı. Bize eğitim seviyesi çok düşük olanlar kaldı, daha hala okuma yazmayı bilmeyenler var” (V-14).

“Yani biz şimdi aslında ilk önce sıcak davranırız. Yani sonuçta göçmen, sonra bakarız o sana geliyorsa zaten sorun yok. Ama şimdi bu insanlar çok yabancı bir yere geldiler bir çekimsellik var yani” (V-20).

“Ama bunlar öyle insanlar değil. Başka gelen göçmenler de böyle şeyler yaşandı mı hiç yaşanmadı. Çünkü bunlar öyle insanlar değil. Bunlar kendi aralarında gruplaşıyorlar. Bak ayrımcılığı biz yapmıyoruz onlar yapıyor, hep kendileriyle alışveriş yapıyorlar, hep kendileriyle ilgileniyorlar. Biriyle bugün konuşuyorsun yarın aynı kişi sana selam vermiyor. Kaynaşmaya çalışmıyorlar bizimle” (V-12).

“Ben bir şey anlatayım siz cevabı bulursunuz bence. Şimdi bizim servisimize bir tane Suriyeli kadın yatıyordu çocuğu rahatsızdı çocuğundan dolayı biz onu tedavi ettik ve yaklaşık olarak 20 gün falan da yattı, bayağı uzun yattı yani. Servisimizin girişinde bizim ayakkabılarımızı koyduğumuz bir yer var. O gün de arkadaş yeni ayakkabı almış kendine çok güzel bir ayakkabı hayırlı olsun falan dedik ona, kadın taburcu olurken o ayakkabıları alıp gidiyor. Sonrasında biz nasıl öğreniyoruz? Aynı kadın daha sonra polikliniğe geliyor ve o ayakkabıları giyip de geliyor. Yani sen almışsındır cevabını zaten daha diyebilirim ki. Ya biz o aileye ve o çocuğa yapmadığımız kalmamıştı. Yani hediye aldık, kıyafet getirdik. Yani mutlu olsun diye. Sonra bakıyorsun ayakkabı gitmiş, Sonra çıkar dedik çıkarmam dedi, polisi ararız dedik. Çok üzüldük ya” (V-26).

“Evet, kesinlikle daha meyilliler. Mesela biz kavga bile ederken belli bir noktada yaklaşıyoruz yani onlar gerçekten merhametsizler. Komşularımızdan yaşadık mesela onun hiçbir şey olmamış gibi davranabiliyorlar merhametsizce yani. Mesela bir fiske vurursun ve sonra hani ya tamam yeter canın yanmıştır falan dersin. Onun duru yok, dur noktası yok yani” (V-24).

“Abim yaşantılarında temizlik sıfır, hiç temiz değiller” (V-12).

“Onlarda da vardır temizi pisi. Ama genelde evlerine giden arkadaşlarımız var, daha bir tane temiz eve girmedik diyorlar” (V-10).

Kültürel anlamda vatandaşların dikkat ettiği konulardan bir diğeri akrabalık ilişkileridir. Bir taraftan bunun sonuçta insani olduğu isteyenlerin istediği ile evleneceği düşünülürken diğer yandan bunun ciddi bir sorun olduğu ve kendi ailesinden birilerinin akrabalık bağı kurmasını istemediğini de belirtmişlerdir. Akrabalık bağları dini bağlarla ve örf ve adet ile de yakından ilişkilidir. Dini anlamda ciddi olmasa bile coğrafyanın ve kültürel birikimin de etkisi ile farklı yaşayış şekillerinin olduğu inancı görülmektedir. Öyle ki dini değerlerin g.k.s.k. Suriyeliler tarafından Türkler kadar sahiplenilmediği düşüncesi vatandaşlar arasında yükselmektedir. Bu farklılıklar nedeniyle vatandaşların Suriyelileri farklı bir yapının ögesi olarak düşündükleri ortaya çıkmakta ve insani ilişkilerin de bu nedenle sıcak bir zeminde ilerleyemediği gelen görüşler arasında yer almaktadır. G.k.s.k. Suriyelilerin farklı kabullerinin özellikle kent, mahalle, apartman, sokak, park ve bahçe gibi ortak kullanım alanlarında daha görünür hale gelmesi ile vatandaşlar arasındaki

mesafenin de arttığını söylemek mümkündür. Buna bir de toplumsal olaylar eklendiğinde vatandaşlar gelişmelere karşı tepki koymak gerektiği konusunda hemfikir olmuştur;

“Yani büyük konuşmayayım ama benim kız çocuğum var. Yani doğulu, Kürt, Suriyeli, Çingene Hristiyan veya Yahudi ile hiç gelmesin” (V-1).

“Gelmez yani kızlar bu taleple gelmezler ha gelse de zaten böyle bir şey olmaz. Abi kız alıp verme şansımız yok bu insanlarla bizim. Bizim kültürümüz tutmaz abi tutmaz” (V-12).

“Ben vermem şahsen, yani milliyetçi olan insanlar da vermez. Ya tabii ki kaderimizde varsa yaşanır ama tercihimde böyle bir şey yok. Asla demek istemiyorum şimdi ama tercihen yok yani tercih etmem” (V-15).

“Ya bir de din kardeşimiz falan deniyor ya. O tarihler başka bu tarihler başka. Yani şu an iki farklı devlet bunlar. Bugünkü savaş durumu başka, bugünkü yani devlet yapısı da başka, bu tarih de başka yani. Ben Arapların Müslüman olduğuna çok fazla inanmıyorum” (V-6).

“Dini inançlarının da çok tepede olduğunu düşünmüyorum yani” (V-27).

“Bak kardeşim, şimdi Müslüman olsun amenna, ama örf var. Müslümandan ne isteniyor ayette temiz olacak, sünnet olabilir, üç parmakla yemek de olabilir. Ama oğlum sen bütün sünnetleri yapıyorsun da af edersin pezevenk bir tek parmağa mı kaldın. Sen şimdi başkasının kariya bakıyorsun, en kötü televizyon izliyorsun, haram müzik dinliyorsun, sofraya oturunca üç parmaklı pilav yiyip kurtarıyorsun işi. Babacığım sen pilavı gene kaşıkla ye, gene ortaya bir tas koyalım sen kaşıkla ye ya da al tabağını kendin üç parmakla ye. Biz buna kötü demiyoruz, bilmem kaç bin tane sünnet varken buna kalma yani. Buna kadar yetmiş küsür yıldır bu ülkede el ayak hastalığı görülmezken, Suriyeliler geldikten sonra el ayak hastalığı çıkıyor. Tedavisi yok, tek tedavisi var temiz olacaksın babacığım” (V-2).

“Bizim Müslümanlığımızla onların Müslümanlığını bir tutamayız. Yani ben kendimi daha üstün görüyorum” (V-10).

“Muhatap olmuyorum ama onların yaşadığı bölgelere gitmek istemiyorum yani maruz kalıyorsunuz, daha çok ben maruz kalıyorum, görmek istemiyorum o çocukları trafikte, yol kenarlarında o şekilde görmek istemiyorum. Ne biliyim normal bile olsalar ben Suriyeli insanlarla bir arada yaşamak istemiyorum, beni mutsuz ediyor” (V-25).

“Onların bizden istediği şey neydi biliyor musunuz? Bakım ürünleriydi. Yani kendileri için saç boyaları istediler. Biz bir yere gitmiş olsak, başka bir ülkeye, bana yardıma gelen insandan ben bunları isteyemem ya, halım yoktur halımı isterim, perde yoktur en önemlisi mahremiyet açısından onu isterim yani. Biz çok şaşırдық, bizden daha çok bakım ürünlerini istediler ve bunu istedikleri zaman biz mesela çok üzüldük öyle bir şey beklemiyorduk” (V-24).

“Bilakis ben onların daha şehvetli, cinsel hayatlarına daha düşkün, daha aktif ve hayatlarının yarısından fazlasının cinsellik olduğunu düşünüyorum. Edepsizler, yani burada çarşafli görüyoruz ama yani biz kadın olarak anlıyoruz, sen anlayamayabilirsin ama ben burada Suriyelinin arkada üstünü değiştirirken

içindeki kıyafeti gördüm. Yani ben biliyorum git bugün Suriyeli kadın giyim dükkânlarına her yer pul pul, sanki dansöz kıyafeti satıyorlar. Adamların hayat şekli cinsellik üzerine kurulu o yüzden de sürekli çocuklar doğuruyorlar” (V-16).

“Çok etkileniyor benim Orhangazi’de tanıdıklarım var, emlak işi yapıyoruz sohbet ettiğimiz insanlar var emlak işinde olduğumuz için daha çok biliyoruz, Şey diyor Orhangazi’dekiler yahu Suriyeliler sabaha kadar konuşuyor, hiç susmadılar be kardeşim diyor, abi evde var 20 kişi diyor” (V-8).

“Bizim insanımız açık söylemek gerekirse bu konuda sabrediyor bakın bıçak kemiğe dayanırsa işte o zaman değişir” (V-6).

“Hastane personeline öfke ve kızgınlık uyandırıyorlar. Yani poliklinikte personel diyor ki benden bile önce girebiliyor diyor, ben göremiyorum Türk vatandaşım ama onlara her türlü öncelik tanındığı için öfkeli insanlar. Yani bir kaşık suda boğabilecek gibiler” (V-27).

“Olduğuna inanıyorum ben, yani bir tepkisi var insanların. Bence gösteriyorlar ama çoğunluk göstermediği için bu kez ortaya çıkmıyor ve bu yani tepki göstermeyenler de kendi çıkarını düşünüyor. Bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın diyor, o nedenle yapmıyorlar” (V-24).

“Muhakkak, halk bu noktaya gitmeden, en basit bir vatandaşlık verilmesinde dahi, ben bunların olacağını düşünüyorum. Bu ihtimal düşünüldüğünde dahi, tepki göstereceklerini düşünüyorum” (V-21).

“Yani insanlar tepki gösterir ama toplu şekilde olmaz, yani bir sokağa çıkma gibi falan oluşmadı ama oluşacak yani” (V-13).

“İnegöl’de baya olaylar oldu, otobüsler ters çevrildi, polis arabaları da ters çevrildi, sonra onlar ceza aldı. Yani bence İnegöl kendine sahip çıkar bu konuda sorun olmaz” (V-10).

Kültürel bakımdan etkileşim hakkındaki görüşlerde, olumlu düşünceler daha çok ilerleyen zamanlarda sorunların aşılma ihtimalinin olduğunu belirtirken; olumsuz düşünceler ise farklılıkların daha da görünmeye başladığı ve ortak bir zeminde buluşmanın imkânsızlığının giderek arttığı düşüncesi hâkim durumdur.

Olumsuz düşüncede olan vatandaşların olumlu yaklaşımın alt kodları ile ilişkisine bakıldığında eğitilmiş, iyi insanların da bulunduğu bunların ayırt edilmesi gerektiği fikrine değinilmiştir. Akriba olmaya yakın duran iki vatandaş ve yine toplumsal karşılaşmalarda mesafe koyan tarafın Türk vatandaşları olabileceğini düşünen vatandaşlar da saptanmıştır;

“Bak kira günü geliyor, abi diyor benim bin liram var diyor ben diyor sana şu gün Çarşamba veya cuma beş yüzü getireceğim diyor. Cuma günü öğleye kadar

getiriyor. Cumartesi'ye sarkmıyor yani. Hep bize mi bu iyiler denk geldi bilmiyorum ama" (V-1).

"Hepsini aynı kefeye koymamak lazım çalışanı da var" (V-8).

"Ben şöyle görüyorum Suriye'de şöyle bir halk yapısı var bizim gözlemlediğimiz kadarıyla %10'u efendi, dürüst, namazında niyazında vatansever insanlar. Zorunlu olarak gelmişler yani durumu yokmuş, gelmiş" (V-12).

"Buraya gelirken hepsi fakir değil yani hepsi savaştan kaçmadı. Bazıları sığınmak için bazıları parayı kurtarmak için geldi, zengin olanlar da var" (V-13).

"Mesela kavgacı ruhları var yani, bunun gibi değişik bir şeyleri var ama hepsini aynı kefeye koymamak lazım. İçlerinde çok efendileri de var, burada eğitim birimleri vardı alt katta, profesör vardı yani beyefendi bir insandı" (V-19).

"Biz buna alışkınız yani, en basitinden bir şehir bazında dahi sen nerelisin şu nereli bu nereli vs. Sınıflandırmayı ve oraya ait bir şekilde kafada bu burada o zaman şöyle bir insan olabilir diye yorum yapmayı sevdiğimiz için bundan vazgeçmeyeceğimizi düşünüyorum. Şu anda bile mesela muhacir diye bir kesim var, yıllar önce gelmiş ama hala daha toplumda bunun etkileri var yani. Kabul edelim, kardeşlerimizi içimize alalım, bizimle birlikte olsun, bizden olsunlar diye belki sözde diyebiliriz ama özünde çok gerçekleştirebileceğinize zannetmiyorum" (V-21).

4.2.4. Ekonomik Etkileşim

Vatandaşlar ile yapılan görüşmelerde g.k.s.k. Suriyelilerin özelde Bursa ve yine genel olarak Türkiye ekonomilerine etkileri sorulmuş ve görüşleri alınmıştır. Görüşme yapılan vatandaşların 7'si olumlu ve 22'si olumsuz anlamda etkilerinin olduğu görüşünü savunmuştur.

Tablo 18
 Vatandaşlar – 4. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Vatandaşlar	TOPLAM
▼ Ekonomik Etkileşim		0
▼ Ekonomik Etki (olumlu)	7	7
▼ İşgücü İhtiyacını Karşılıyorlar	9	9
İş Beğenmeyenler	9	9
İş Yeri Açabilirler	11	11
Mülk Edinebilirler	4	4
Devlet Yardımları Alabilirler	5	5
Devlet Yardımı Almıyorlar	1	1
▼ Ekonomik Etki (olumsuz)	22	22
▼ İşsizliğe Neden Oluyorlar	16	16
Kayıtdışı Ekonomi	4	4
Fırsatçılar	13	13
Ekonomiye Yük Oluyorlar	16	16
Kendi Ekonomilerini Yaratıyorlar	10	10
İş Yeri Açmalarına Karşyım	9	9
Mülk Edinmelerine Karşyım	5	5
Devlet Yardım Etmesin	5	5
Kira Fiyatları / Değer Kaybı	4	4
Vergi Alınmalı	9	9
Σ TOPLAM	159	159

Vatandaşlar arasında g.k.s.k. Suriyelilerin Türk ekonomisine olumlu katkı yaptığını düşünen yedi kişi tespit edilmiştir. Bu kişilerin hepsi g.k.s.k. Suriyelilerin işgücü ihtiyacını karşıladığını düşünmekte, Türklerin yapmadıkları fakat yapılması gereken işleri karşıladıklarını ifade etmişlerdir. Yine işyeri açılışına olumlu bakanlar olduğu gibi devlet yardımları noktasında da çok fazla bir yardım almadıklarını ve bu insanların da hayatta kalmaları gerektiği inancı mevcuttur. İşgücü ihtiyacını karşılayan g.k.s.k. Suriyelilerin temel anlamda piyasada tutulma nedenlerinin Türk vatandaşlarının iş beğenmeme huylarının olduğu ve bu durumun gelecekte daha büyük işgücü açıkları ortaya çıkarabileceğinden hareketle g.k.s.k. Suriyelilerin çok önemli bir ihtiyacı karşıladıkları ifade edilmiştir. Mülk edinme ve işyeri açma konusunda daha az olumlu fikir beyan edilse de bunun ekonomik bir durum olduğu ve değerinin karşılanması, ekonomiye katkı

sağlanması ve vergisinin alınması durumunda bu konuların da herhangi bir sorun oluşturmayacağı vatandaşların paylaştığı görüşler arasındadır.

“Şimdi tercih edildiler. Bir de buradaki insanların çoğu, gençler yani, tarladaki işleri yapmak istemiyorlar artık. E onlar gelmeyince Suriyeli tekstile girdi, lokantacıya, köfteciye girdi, fabrikaya girdi. Yeni nesil tarlada çalışmak istemiyor, bak burada yazlık ekiliyor yani Marmara bölgesinin en büyük zeytini topluyor burada. Buradaki işçi açığını bunlar karşıladı. Küçük sanayide adam lazım, onlar bu adamlar, o işi yaptı yani bu açığı kapattılar” (V-8).

“Suriyelilerin şu an ekonomiye bana göre faydası var. Yani bizimkilerin yapmadığı işleri zamanında Kürtler geliyordu tamam mı, doğudan gelenler bu işi yapıyordu, şimdi onlar yapmıyor Suriyeliler yapıyor” (V-17).

“Şimdi bir taraftan o sektörlerde çalışacak insan bulma anlamında güzel bir katkı sağladılar. Çünkü son gençlik gidip çırak olayım vs. bunlar çok zor bulunuyor, ileride daha da bulunamayacak. O nedenle bu sektörde artık Suriyeliler olacak, sanayiye de büyük ihtimalle alırlar ileriki zamanda. Çok çalışıyorlar yani (V-15).

“Tabii ki oda var yani meslek sahibi olmak istemiyorlar, çıraklık diye bir şey de kalmadı, kalfalık gibi. Yani en kolay yoldan para kazanmak istiyorlar, Masa başı, sanal, dijital olaylar borsa herşey buraya yöneldi. Ya ileride bu konuda sıkıntı çekeriz yalnız” (V-15).

“Açmaları gerekir, edinmeleri gerekir. Ya bu bir zincir, işyeri açacaklar, işçi çalıştıracaklar, ekonomiye katkı sağlayacaklar. Onlar da bir sektör oluşturacak bir şekilde” (V-18).

Olumlu düşünen insanlardan 3 kişi işsizlik konusuna da atıfta bulunmuş ve mutlaka işini kaybeden Türk vatandaşlarının da olabileceğini belirtmiştir. Yine g.k.s.k. Suriyelilerin fırsatçıların eline düştükleri Türk vatandaşlarının bu muhtaç durumdaki insanları kullandıkları da gelen düşünceler arasında yer almıştır;

“İşçi sınıfı açısından; daha ucuz işçi olarak çalıştırıldıkları için belki biz Türk toplumundaki işçilerin işlerini kaybetme durumu olmuş olabilir. Böyle bir etkileri olmuş olabilir. Çünkü gerçekten çok ucuza çalışıyorlar, emeklerinin karşılığıdır değildir, onu bilmiyorum. Bence bu anlamda etkisi olmuş olabilir” (V-21).

“Yani bakma şimdi mesela Suriyelileri sevmiyoruz diyoruz ama sayani tarafı öyle düşünmüyordur. Yani onlar seviyordur, adam ucuza çalışıyor sonuçta. Sen şimdi Bursalı birini çalıştırabilir misin 1000 TL’ye? Ama adam aç kalacağı için çalışıyor mecbur yani” (V-15).

Olumsuz düşünceyi paylaşan 22 vatandaş arasında ise Tablo 16’da görüldüğü üzere en çok ekonomiye yük oldukları görüşü öne çıkmaktadır. Görüşme içerisinde farklı noktalarda ekonomiye yük olduklarını belirten vatandaşlar en önemli negatif etkinin ise işsizliğe neden oldukları şeklinde saptanmıştır. Ucuza çalışan g.k.s.k. Suriyelilerin vatandaşın yerine ikame edildiğini ve fırsatçı işverenler tarafından kullanıldığını belirten görüşmeciler devletin bu işe dur diyemediği ve zaten var olan kayıt dışı ekonominin de arttığını belirtmişlerdir. Vatandaşlar arasında g.k.s.k. Suriyelilerin işyeri açmaları ve mülk edinmeleri genel itibariyle olumsuz yaklaşılan bir gelişmedir. Özellikle adaletli bir zemin olmadığı ve vatandaşların işyeri açılışındaki vergilerinden g.k.s.k. Suriyelilerin muaf olduğu inancı ağırlıktadır. G.k.s.k. Suriyelilerin ekonomik kazançlarını kendi aralarında paylaştıkları eleştirilirken kendileri aralarında ticari faaliyet yürütmeye başlamaları da göze batan unsurlar arasındadır. Yine ekonomiye yük oldukları düşüncesinden hareketle devletin yardımlarına olumsuz bakan vatandaşlar olduğu gibi şehir ekonomisinde kira fiyatlarının orantısız yükseldiği buna karşılık g.k.s.k. Suriyelilerin yoğun yaşadıkları yerlerde konut değerinin düştüğü de ekonomik anlamda olumsuz gelişmeler arasında sayılmıştır.

“Yani bence ekonomimiz çöktü. Şimdi ailede on kişiye bakmak var bir de 100 kişiye bakmak var. Yani sayı artınca biz mesela sağlık konusunda yardımcı oluyoruz, eğitim konusunda yardımcı oluyoruz, yeme içme konusunda yardım ediyoruz, her konuda yardım ediyoruz. Her konuda yardım ettiğimiz için doğal olarak ekonomik olarak biz korkuyoruz. Çünkü bir ülkenin kaldıracağı bir kapasite vardır doğal olarak. Hiç de iyi gitmedik” (V-26).

“Şimdi devlet bu konuda nereden ne kadar para almıştır ne kadar yardım almıştır bilmiyorum ama çok büyük paralar harcadığını biliyorum. Özellikle ilaç için, muayene için o kadar çok ödeme yapılıyor ki bu paralar Türk toplumuna harcansaydı ne kadar farklı olurdu bilemiyorum, mutlaka daha iyi olurdu” (V-11).

“Tabi canım ekonomiyi kötü etkiliyor, yani birçok yerde sigortasız çalışmaya razı oldukları için asgari ücretin altında çalışmaya razı oluyorlar” (V-3).

“Yani işsizliğe biraz katkı sağlamış olabilirler. Evet, işsizliği artırmış olabilirler. Sonuçta bizim bölgede daha uygun fiyatla çalıştıklarını düşünüyorum. Bu nedenle bizim vatandaşlarımıza genel itibari ile biraz etkileri olduğunu düşünüyorum, olumsuz yönde etkileri olduğunu düşünüyorum” (V-28).

“Benim çocuğum evde yatıyor mesela benim çocuğum gibi pek çok insan var bak şimdi bunların ekmekleri ellerinden alındı, alındı yani. Mesela benim çocuğum pideci pide salonunda çalışsa 21 yaşında çocuk, sigorta isteyecek, para isteyecek. Bu durumda patron ne yapıyor koyuyor iki üç tane Suriyeli veriyor 150-200 TL,

sigorta yok. Fabrikalar da öyle pıdeciler de öyle. Ekmeğimizi aldılar elimizden” (V-12).

“Yok, öyle bir tepki yok, veremezler neden biliyor musun? Şimdi benim küçücük bir evi Suriyeliye kiraya veriyordum diyor beş yüze, başka kimseye veremiyordum diyor” (V-2).

“Mesela bunların gelmesi bizim insanlarımızın fırsatçı olanlarına da yani ekmeğine yağ sürdü. Yani bunların olduğu yerde, bodrum katı dâhil ev yok mesela burada. Bir buçuk iki bine ev tutuyor baktığın zaman. Bu bölgenin fiyatı değil, uçtu fiyatlar. Onların gelmesi ciddi etkiledi. Mesela bazı müşterilerim var onlara dua ediyor. Neden dersen diyor ki adam, Allah razı olsun Suriyelilerden diyor, neden diyorum abi diyor yani canlı para bir tek onlarda var diyor” (V-14).

“Tabii ki yani kesinlikle zaten bu işverenin de işine geliyor geliyor. Hem ucuz hem kayıt dışı. Hem Suriyelilerin de işine geliyor, gayet rahatlar zaten sağlık yardımı da veriliyor, problem yok, bakıyorlar yani. Prim derdi yok, sigorta derdi yok, aldığı parayı biliyor o kadar” (V-11).

“Ya şimdi bak burada Suriyeliler ucuza çalışıyor bizim kendi çocuğumuz iş bulamıyor. İşverenin de işine geliyor” (V-10).

“Vallahi adamlar kabuğunu kırdılar salyangoz gibi. Adamlar holding kuruyor abi ne diyorsun sen.

...genel olarak benim fikrim yani iş kurmalarını istemiyorum ben tamam belki bunu yapacaktı zaten ama ben istemiyorum yani” (V-13).

“Bilmiyorum ya bence olmaması gerekiyordu. Çünkü bizim semt olarak buradaki sayıları çok fazla. Bugün mesela benim vatandaşım bir dükkân açmak için çok uğraşiyor, açamıyor. Yani maddi olarak. Ama onlar mesela çok rahat açabiliyorlar” (V-24).

“Devlete verecek kardeşim bu adam da vergisini veriyor o da vergisini devlete verecek” (V-12).

“Fabrika kuran var yani mesela şeyi de duyuyoruz, kendi kendilerine çalışıyorlar. Yani toplumdan kendilerini soyutluyorlar bu toplum onlara kucak açıyor şimdi onlar ırkçılık yapıyorlar kendilerinden olmayanlara pek iş vermiyorlar” (V-10).

“Öbek öbek birbirlerini çekiyorlar kardeşim. Çektikleri zaman da kültürlerini, yaşam tarzlarını, ekonomilerini geliştiriyorlar. Bak burada birçok Suriyeli var doğru düzgün gelip bizden alışveriş yapan yok, çok nadirdir. Kendilerinden alışveriş yaparlar, kendi milliyetçiliklerini yapıyorlar” (V-12).

“Ev kiraları çok yükseldi. Kira 2000 TL artık, İnegöl’de zaten eskiden beri pahalıydı. Asgari ücretli biri iki yıldır pandemi nedeniyle zaten işini yapamadı doğru düzgün, işler kesat. Bunu göz ardı edemezsin. Yani ev kirası çok, hadi ben mekân sahibiyim, bu adam nasıl verecek ev kirasını” (V-10).

4.2.5. Sağlık Hizmeti

Göçmenlerin ilk geldikleri andan itibaren Türkiye’de aldıkları hizmetlerin başında sağlık hizmetleri gelmiştir. Bu hizmetlerin alımında gerek ekonomik etkileri gerekse hizmetin aksayan noktalarına etkileri diğer taraftan g.k.s.k. Suriyelilerin de insani bir pencere ile birlikte sağlık hizmetini almalarının gerekliliğine yönelik vatandaşlara sorular yöneltilmiştir. Bu tema için alınan cevaplara bakıldığında, 16 vatandaş sağlık hizmetini almalarını olumlu karşılarken, 13 vatandaş ise olumsuz bir bakış ortaya koymuştur.

Tablo 19
Vatandaşlar – 5. Tema Kod Matrisi Tarayıcısı

Kod Sistemi	Vatandaşlar	TOPLAM
▼ Sağlık Hizmeti		0
▼ Sağlık Hizmeti (olumlu)	16	16
İnsani Sorumluluk	10	10
▼ Sağlık Hizmeti (olumsuz)	13	13
Ayrıcalık Tanınıyor	11	11
Düzenleme Yapılmalı	11	11
Σ TOPLAM	61	61

Tablo 19’da görüldüğü üzere g.k.s.k. Suriyelilerin sağlık hizmetini almasını olumlu bulan insanların bu düşüncelerini açıklarken onların da insan oldukları ve sağlık hizmetini almalarının bir hak olduğunun altı çizilmiştir;

“Aldıysan bakacaksın. Aldıktan sonra yapacak bir şey yok. Ne kadar Suriyeli girdiyse bakacaksın bunlara yani. Gözlerimizin önünde ölmelerine de izin verilmez ki, o kadar canı değiliz yani” (V-15).

“Sağlık hizmeti almaları, eğitim hizmeti almaları, ticaret yapmaları, bunların hepsi yeme içme gibi ihtiyaçtır. Sağlıktan biz nasıl yararlanıyorsak onlar da yararlanacak. İnsan oldukları için bir kere yararlanmaları lazım” (V-18).

“Sağlık ya şimdi onlar da buranın vatandaşı gibi sağlığı alacaklar tabi sağlık hizmeti alacaklar” (V-19).

“Evet, ben sırada iken benim önüme geçerse o ayrı. Ama sağlık hizmetini alacak yani insani taraftan bakıyorum ben ona” (V-20).

“Sağlık hizmeti yani insan hayatı bakımından düşünürsek zorunlu bir ihtiyaçtır. Bunu görmezden gelip de biz size sağlık hizmeti veremeyiz demek ne kadar mantıklı bir hareket olur? Evet, ölebilirsin, ben seni ülkemin sınırlarının içine aldım ama öleceksen ölürsün demek gibi bir şey olur. Bu biraz mantıksız olur biraz mecburi gibi bir şey yani” (V-21).

“Tamam, onlar da insan. Ben mesela bana gelen Suriyeli olsun Türk Vatandaşı olsun muayene ederken hiçbir fark göz etmiyorum. İnsanız yani artık gelmişler yapacak bir şey yok. Ama sıkıntı yaratan bir süreç bizim için. Bu ve bundan sonrası için ne olacak bilmiyorum” (V-27).

Buna karşılık olumsuz düşüncedeki insanlar ise sağlık hizmeti alımında karşılaşılan aksaklıkları dile getirerek onlara sağlanan ayrıcalıklar olduğunu vurgulamışlardır. Bu aksaklıkların yasal ve yönetsel anlamda düzenlenmesi talebi de gelen görüşler arasında yer almıştır. Benzer bir düzenleme talebi de olumlu görüşteki 5 vatandaş tarafından dile getirilmiştir;

“Suriyeli bedavaya gidiyor, selam diyor, gösteriyor kartını kimliğini neyse hop muayene oluyor ve beş kuruş para vermiyor. Devlet benden kesiyor bunlardan kesmiyor. Bizim arkadaşımız vardı mesela Bağ-Kur’da borcu var, sigortası da yoktu. Oğlum dedim gel gidelim Suriyeli taklidi yap Suriyeliyim de, ol tedavini çık git dedim. Kuruş yok ya denedik bunu” (V-1).

“Mesela sigortası olmadığı için ilacını alamayan vatandaşlar var. Onlar ise her halükarda ilacını alabiliyorlar. Yani o yüzden vatandaşın tepkisi var” (V-11).

“Bunların özel poliklinikleri var, tercümanları var, doktorları var. Onlara göre kaçak hastaneleri bile var” (V-13).

“Yanlış bakıyorum, orada yani acilden girip ücretsiz muayene olabilirler. Acil bir durumsa amenna ama gayet hepsi bir işte çalışıyor. Yani ekonomiye can katsınlar, paralarını ödesinler diye düşünüyorum. Ben çalışmıyordum ve hastaneye sevk edildim İstanbul’a ve sigortam olmadığı için hiçbir şey yapamadım. Gittim sigorta yaptırdım her ay paramı ödedim ve böyle baktılar bana bunlar da ödeyebilirler yani” (V-16).

“Sağlık yardımını almalarında insan olmaları yeterli değil bence” (V-2).

“Ya bizim cebimizden çıkıyor bence. Yurtdışından gelen parayla bu iş karşılanamaz vallahi benim çocuklarımın geleceğinden karşılanıyor bu para” (V-25).

“Doğru bakmıyorum çünkü benim gibi bakılmıyor. Öncelikleri var, her kurumda öncelikleri var” (V-6).

“Yani para kazanıyorsun, ilacı da parayla alacaksın, muayeneni de parayla ödeyeceksin yani. Bizim vatandaşımıza diyor ya SSK, onu da söyleyeceksin, prim bu, paramı bana ödeyeceksin hizmetini alacaksın diyor ya. Limit koyacak devlet, sağlıktan öyle faydalanacaklar” (V-1).

“Hayır, yani hayır, dükkânı olanı verme sağlık hizmetini yani. Üç tane çocuğu olup da dördüncü yapana verme bu hizmet yani. Onlarda öğrensinler bak biz bir tane daha yaparsak ona bakamayız bak falan desinler” (V-16).

4.2.6. Eğitim Hizmeti

Vatandaşlarla yapılan görüşmelerde Türkiye’ye gelen Suriyeli çocuklara ayrı bir önem verildiği diğer temalara ait kodlamalarda görülmektedir. Ek olarak Suriyeli çocukların eğitimleri ile ilgili görüşleri sorulduğunda Tablo 20’de görüldüğü üzere vatandaşlar, Türkiye’ye gelişlerine baktıkları pencereye paralel şekilde onların eğitim görmelerini de olumlu karşılamıştır. Çocukların eğitim almasının topluma kazandırılmalarını sağlayacağı ve kayıp nesillerin önüne geçileceği düşünülmektedir. G.k.s.k. Suriyelilerin eğitim almalarına olumsuz yaklaşan 7 vatandaş bulunmaktadır. Onların açıklamalarında ise kültürel kaynaşmanın olumsuz şekilde gerçekleştiği, demografinin değiştiği ve bunun gelecekte büyük sorunlar oluşturacağı ve Suriyeli çocukların geldikleri kültürün kötü öğelerini Türk çocuklara yansıttıkları gibi nedenler ileri sürülmüştür.

Tablo 20
Vatandaşlar – 6. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Vatandaşlar	TOPLAM
▼ Eğitim Hizmeti		0
▼ Eğitim Hizmeti (olumlu)	22	22
Eğitim Hizmeti (olumlu) - Topluma Kazandırma	13	13
▼ Eğitim Hizmeti (olumsuz)	7	7
Eğitim Hizmeti (olumsuz) - Çocukların Tercümanlığı	1	1
Σ TOPLAM	43	43

Olumlu görüşlere dair açıklamalara bakıldığında g.k.s.k. Suriyelilerin farklı yaş gruplarına nazaran farklı bir bakış ile yaklaşıldığı görülmektedir. Bunun nedeni, Suriyeli çocukların Türkiye’de kalma ihtimalleri düşünülerek eğitim almalarının gerekli olduğu inancı ortak noktayı oluşturmaktadır;

“Alacak abi alacak bu adam. Türkiye değişecek işte yani ailesi buraya kök salacak. Mecbur alacak o çocukta. 20 sene sonra doktor olacak ya da işte kamuda çalışacak” (V-1).

“Artık anlıyorlar, başlarda daha zor anlıyorlardı. şimdi ocuklar Türkçe öğrendiği için çocuklar aracı oluyorlar ve anlıyorlar” (V-11).

“Bence Suriyelilere Türk tarihi eğitimi verilmesi gerekiyor. Direkt onu benimsetmek gerekiyor küçüklükten. Belki ilk gelenlere benimsetemeyiz, yaşını almış adama ne öğreteceksin ama çok ufaktan gelenlere bunu ğretebilirsin” (V-15).

“Güzel bir şey yani, kanunu, nizamı öğrenirler. Uzun vadede öğrenirler, düzeni, yaşam düzeyini öğrenirler. Diğer türlü tamamen dışlanmış bir toplum olacak. Onun tarafından düşün kendini, kötü bir şey yani, anlaşmak için de önemli” (V-19).

“Yani tabi ki iyi bir şey. Çünkü buraya geliyor bir şeyler anlatmaya çalışıyor ama anlamıyorum. Yani Arapça bilmediğimiz için en azından Türkçe öğrenmeleri kesinlikle önemli” (V-24).

“Onların iyi bir şekilde eğitim görmesi gerekiyor. Türk kültürüyle adaptasyonuyla sorunlarıyla yani ben onların bize bu durum sağlandığında çok katkıları olacağını düşünüyorum. Hatırlarsanız eskiden İstanbul’da alay edilirdi lahmacun konusu konuşmuştuk ya hani yavaş yavaş bu yiyecek değil genel bir halk kültürüdür bu yani. Pek çok katkıları olacak çünkü Arap kültürü zengin bir kültür, dil olarak da edebiyat olarak da zengin bir kültür. İleride bize katkıları olacağını düşünüyorum ama burada önemli olan şu; iyi bir eğitimden geçmeleri gerekiyor iyi bir eğitimden gemezlerse bir, iki kuşak kayıp kuşak olarak geçecek” (V-29).

“Bence gerekli bir şey zaten. Çok daha iyi olur. Çocuklar kendi ülkelerinde yapamayacakları şeyi burada yapabilirler. şimdi çocukları da suçlayamazsın ailelerinden dolayı. Belki aralarından çıkar ilerde doktor olur bir şey olur yani eğitilmeleri güzel” (V-4).

“Tabi canım bence iyi, iletişim öğreniyor ya” (V-8).

Olumsuz görüşler arasında ise aksine iki topluluğun kaynaşmasının yanlış olduğu ve bunun eğitim ile sağlanmasının da mümkün olmadığının altı çizilerek yetişkin g.k.s.k. Suriyeliler ile çocuklar bu anlamda bir tutulmuştur. Çocukların dil öğrenim sürecinde, tercüman gibi işlev görmesi nedeniyle yaşlarının dışındaki pek çok toplumsal sorunu da tecrübe etmek zorunda kalışları eleştirilmekte ve bu durumun gelecek açısından da kültürel uyumsuzluklara neden olacağı düşünülmektedir;

“15 sene sonra senin sorduğun sorunun cevabını vereceğim ben. Öyle bir karma olacağız ki iş işten geçmiş olacak. ...abicim 13 yaşında evleniyor onlarda. Kuağında çocuğu var 13 yaşındakinin ne arkadaşı” (V-10).

“Vallahi demografik yapı değişiyor abicim. Yani Türkçe oğreniyorlar tamam oyle durabilir ama bence demografik yapının değiştirilmesiyle alakalı bir proje bu” (V-22).

“Ben kendimden oyrnek vereyim. Daha ovrnce ben burada oturuyorum Yıldıırım’da oturuyordum. Çocuğum okula başlayacağı zaman ve mesela Suriyeliler fazlaydı kaldığım yerde. Bundan dolayı Suriyeli göçmenlerin çocukları nedeniyle devlet okuluna gönderemedim mesela ozel okula verdim. Yani şöyle ben sınıftaki bir çocuğun nasıl davrandığını görmedim ama duydum yani kişisel olarak ben böyle düşündüm, endişelendiğim için böyle uygun gördüm. Yani uyum sağlayamayacağından belki şiddet olabileceğinden hırsızlık vs. gibi böyle şeyler duyduk. Yani bu gibi şeylerden ocuğumun etkilenmemesi adına böyle bir karar aldım” (V-25).

“Yok, hayır eğitim almaları hiçbir yarar sağlamaz. Neden dersin aileden gelen eğitimle okuldaki eğitim aynı değildir her zaman için, her zaman birinci ovrncelik ailededir. Aile eğitimi nasılsa sen de oyle devam edersin” (V-6).

Karşılıklı apraz kodlarda ise birbirlerine yakın ilişkide açıklamaların bulunmaması da bu açıdan iki görüşün uzak noktalarda olduğunu göstermektedir.

4.2.7. Siyasal Haklar

Çalışmanın en çok kodlanan temalarından olan ve görüşmeler esnasında görece fazla zaman ayrılan başlıklarından bir diğeri ise g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye’deki kalıcılık durumları ve onların siyasal haklarına ilişkin düşüncelerdir. Vatandaşların bazen kesip atmaya çalıştıkları tek bir kelime ile anlatmayı bitirmek istedikleri gözlenirse de geriye dönüp bu konudaki düşüncelerini ayrıntılı şekilde anlatmayı istedikleri gözlenmiştir.

Tablo 21
 Vatandaşlar – 7. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Vatandaşlar	TOPLAM
▼ Siyasal Haklar		0
▼ Vatandaşlık (olumlu)	7	7
 Yasaya Uygunluk	5	5
 Katkı Sağlayanlar	9	9
▼ Vatandaşlık (olumsuz)	22	22
 Siyasi Endişe	17	17
 Sayısal Tehdit	9	9
 Oy Kaygısı	11	11
 Uyum Sorunu	8	8
 Katkı Sağlamayacaklar	2	2
▼ Geri Dönerler	5	5
 Memleket Hasreti	6	6
 İleri Yaştakiler	2	2
▼ Geri Dönmezler	24	24
 Burada Rahatlar	10	10
 Meslek Sahipleri / Çalışanlar	1	1
 Savaş Devam Ediyor	5	5
 İş Yeri Açanlar	3	3
 Devlet İstemiyor Göndermeyi	6	6
 Yeni Nesil	4	4
 Aile Birleşmeleri Başladı	1	1
 Türkçe Öğrenenler	3	3
 Avrupa'ya Gitmek İsteyebilirler	2	2
 Ortak Gelecek (olumlu)	7	7
 Ortak Gelecek (olumsuz)	22	22
 TOPLAM	191	191

Tablo 21’de vatandaşların g.k.s.k. Suriyelilere vatandaşlık verilip verilmemesi üzerine düşüncelerinin nasıl sıralandığı görülmektedir. Gelen açıklamalardan ortaya çıkan tabloda görüşmeciler, fikirlerini dile getirirken kendi isteklerinin dışında gerçekleşecek bir geleceğin olduğunu da ifade etmektedirler. Görüşmeciler bu yaklaşımda g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye’deki durumlarına dair senaryoları da sıralamaktadırlar.

Görüşmecilerin gelişmelere ilişkin düşüncelerini de bu nedenle 3 ayrı düzlemde incelemek ve genel bir sonuç ortaya koymak mümkün olmuştur.

İlk olarak kalıcılık ve geri dönüş konusu üzerine yöneltilen sorulara 24 vatandaş, g.k.s.k. Suriyelilerin geri dönmelerini beklemediklerini ifade etmişlerdir. Bu düşüncelerin nedenleri ya da kişisel anlamda tecrübeleri sorulduğunda Suriyelilerin burada rahat yaşadıkları, devletin yardım ettiği, g.k.s.k. Suriyelilerin ihtiyaçlarını karşıladığı dahası geri gönderme üzerine de devletin uzun dönemli bir planının olmadığı, diğer yandan savaşın devam ettiği ve belirsizliğin sürdüğü gibi açıklamalar ilk sırada yer almaktadır. Bu nedenlere ek olarak g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye’de kalış sürelerinin uzaması ile yeni neslin dönmek istemeyeceği, Türkçeyi öğrenenlerin dönmeyeceği, çalışma koşullarının iyileştiği ve iş yeri sahiplerinin her geçen gün arttığı, mülk edindikleri, aile birleşimlerinin arttığı ve Avrupa hedefinin halen canlı olduğu gibi nedenlerle de geri dönmeyi düşünmeyecekleri gelen görüşler arasındadır. Başka bir açıdan bu ifadeleri g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye’deki günlük yaşama daha fazla temas ettiği şeklinde okumak da mümkündür. Bu da elbette ki bağlılıkları arttırmakta ve zaman geçtikçe dönüş ihtimalini zorlaştırmaktadır.

Öte yandan g.k.s.k. Suriyelilerin geri döneceklerini düşünen vatandaşlardan 5 kişi memleket hasretinin ağır basacağı ve ileriki yaştakilerin bir şekilde vatanını özleyeceğinden hareketle döneceklerini öne sürmüştür.

İkinci kategoriye bakıldığında vatandaşlara ortak bir geleceğin mümkün olup olmadığına dair sorular yöneltilmiş ve konuşmanın bütününe dair de fikir edinilmiştir. Göçmenlerin geriye döneceklerini düşünmeyen vatandaşların ortak gelecek öngörüsü ise tam zıt noktada oluşmuş ve olumsuz bir tablo ortaya çıkmıştır. 22 vatandaş ortak geleceği mümkün görmemekte ve on yıldır yaşanan tecrübenin de buna kanıt olduğunu belirtmektedirler;

“Ya ben de yazdım kendi insanımız aç, yeter on sene oldu. Ekonomi kötü, gönderin bu pislikleri artık” (V-10).

“Hayır, hayır tabii ki ortak gelecek olmayacak. Yani bu en azından iki nesil boyunca olmayacak. Yani vatandaşlık verilse bile iki nesil geçtikten sonra belki aidiyet hissedebilir şu an mümkün değil bu” (V-11).

“Bu iktidar bunları nasıl aldıysa öyle de geri göndermesi lazım” (V-13).

“Yok, ortak bir geleceğimiz olmaz. Kültürel çatışma olur, yani nasıl ki Kürtlerle de nasıl ki bazı şeyler olmuyorsa onlarla da olmaz yani” (V-15).

“Yok ya biz ortak bir geleceğe doğru gidemeyiz, yani kültürel olarak aynı değiliz. Yani her şeyi bir kenara koyuyorum. Ortak bir gelecek mümkün değil. Çünkü bizim bakış açımız, yani bizim bakış açımız ile çok farklı onlar. Mesela biz bu ülke için bedel ödedik, bu ülke bizim. Ama onlar mesela böyle bir şey yapmadı onlar kurulu bir düzene geldi. Yani ben beş adım gitsem ona, o bir adım bana gelirse gelir. Yani bu işin bir ortak noktası bulunamaz” (V-24).

“Ben Suriyeli göçmenlerle ortak bir gelecek paylaşmak istemem” (V-4).

“Olamaz, olamaz yani günümüzde bile yurtdışına gidip orada eğitim alan, işte orada yaşayan insanlar bile belli bir süre sonra tekrar kendi ülkelerine dönüyorlar. Çünkü diyorlar ki yani ben buraya ait değilim. Tamam, gelir elde ettim, ben bunu kendi ülkemde yapmak istiyorum, ben kariyerimi orada devam edeceğim deyip kendi ülkelerine geliyorlar” (V-5).

Öte yandan birlikte yaşamaya olumlu bakan 7 vatandaşın görüşlerine bakıldığında ise g.k.s.k. Suriyelilerin Türk kültürüne uyum sağlayacakları beklentisi hâkimdir. Sonuç itibarıyla g.k.s.k. Suriyelilerin bu ülkeye geldikleri ve ortak bir geleceğin Türk kültürüne doğru bir yol izledikleri takdirde mümkün olduğu ifadelerle yansımıştır;

“Eğitim de söylediğim gibi. Burada yaşayacaksa burada mal mülk de edinecek, harcama da yapacak. Bu yani üvey evlat gibi olamaz, adam burada yaşıyorsa yarın öbür gün oy da kullanacak” (V-18).

“Ya adam olsun sorun yok yani. Vatandaş olduktan sonra sorun yok mesela. Bulgaristan’da Türk asıllı milletvekillerimiz var vs. Var yani ülke düzenini bozarsa eğer cezayı vereceksin, onun haricinde bir sorun yok” (V-19).

“Olabilir neden olmasın sonuçta aynı yerde yaşıyoruz, bizim kültürümüzde birlikte yaşıyoruz. Yani yavaş yavaş bizim kültürümüzden de etkilenecekler, öğrenecekler biz de onlarla yaşamayı öğreneceğiz. Bu şekilde olabilir yani ortak bir gelecek olabilir” (V-23).

“Yani benim memleketimde biri gelip de beni buradan atacak değil ya. Bir Suriyeli gelmiş de yok devleti mi bitirecek” (V-9).

Son olarak siyasal haklar konusundaki g.k.s.k. Suriyelilere tanınan durumları ve gelecekte bütün g.k.s.k. Suriyelilerin Türk vatandaşlığı ihtimali sorulduğunda beklentiler,

endişeler ve çözüm noktasında öneriler bir arada dile getirilmiştir. Vatandaşların 22'si vatandaşlık verilmesine kesin bir dille olumsuz yaklaşmaktadır. Olumlu bakan 7 vatandaşın da fayda merkezli yaklaştığı ve yasaya uygun bir hukuki zemini koşul olarak öne sürdüğü görülmüştür.

Tablo 21'de görüldüğü üzere vatandaşların büyük çoğunluğu siyasi bir endişe açısından vatandaşlığın verilmesine karşıdır. Oy kaygısı ve g.k.s.k. Suriyelilerin sayıca ülkedeki en büyük göçmen kitle olması da aynı şekilde endişeyi besleyen diğer nedendir. Uyum sorunu noktasında ise kültürel faktörlerden kaynaklı olarak vatandaşlığa hayır diyen insanlar olduğu gibi, Suriyelilerin katkı sağlamayacağına inanan iki kişi de vatandaşlığa hayır diyenler arasındadır. Siyasi endişe, oy kaygısı ve sayısal tehdit, g.k.s.k. Suriyelilere vatandaşlık verilmemesinin nedenleri arasındaki çekincelerdir. Bazı vatandaşlar g.k.s.k. Suriyelilerin parti kurabileceğinden ve siyasal açıdan Türkiye'ye sorun yaratacağından çekindiklerini dile getirirken, bazı vatandaşlar ise siyasal partilerin bu konuda çıkarıcı davranacağından ve oy kaygısı nedeniyle g.k.s.k. Suriyelilerin yoğun olduğu mahalle, belediye ve bölgelerde sürecin problem haline geleceğinden endişe etmektedir;

“Hak isteyecekler, senden daha üstün olduklarına dair hak isteyecekler” (V-6).

“Korkum bu zaten. Yani ben çarşambaya gittiğimde korkum buydu. Yani bugün vatandaşlık verilmiş olsaydı bazı yönetim yani yerel anlamdaki yönetim yerleri bizim olmayacaktı bu durumda” (V-28).

“Ve onlarda kendi haklarını savunacaklar, olacak böyle şeyler. Biz de bu ülkenin bir parçasıyız diyecekler yani çünkü onlar bu ülkenin bir parçası olsun diye alındı bence” (V-27).

“Yani bence bunun kriteri vatandaşlık olmalı. Vatandaşlık varsa sorun yok. Yani seçme ve seçilme hakkı işte bu kaç milyonsa bu insanlar, sonuçta oy verecekleri kitle belli. O yüzden yani bu işin arkasında siyasi amaçlar var yani bu işin arkasında tabii ki oy kaygısı vardır” (V-25).

“Bence çok değişmeyecek, Ben muhalefetin de bu konuda yeterli olduğunu düşünmüyorum. Yani bu sağ cep, sol cep işidir. Aynı pantolonun cepleriz” (V-22).

“Vatandaşlığın verilmesinin art niyetli olacağını düşünüyorum. Yani böyle bir şey gerek var mı şu anda. Yani Hatay örneğinin tersini düşünmek güzel olmaz” (V-21).

“Öyle bir şey olmamalı kendi siyasi çıkarı için vermiş olur. Tabi ki şerefsizlik hep, oy için yani. Sen Amerika'ya gittiğinde sana oy hakkı vermiyor kimse. Yani bir zaman geçer kardeşim, bir ticaret olur bir şey olur. Yoksa sen sırf rant için sırf bir şey için verilmez yani. Siyasilerin şerefsizliği yani” (V-20).

“Abi bunların hepsi bak 3 milyon ne demek biliyor musun 3 milyon tane tanıdığın olsun Sedat Bucak, tanır bilir misin? 3 milyon akrabası var. Her sene milletvekili, bağımlı, bağımsız parti kursa üç tane milletvekili çıkartır. 3 milyon kişiye pasaport verirken, kimliğini verirken de bunlara ‘bakın buna oy vermediğiniz takdirde bay bay. Tek başına bu savunuyor sizi ha! Kemal gelirse gideceksiniz, başkası gelirse gideceksiniz’ derse ne diyecekler bu nargile içenler. Ha bir daha nargile içemeyeceğiz biz o yüzden buna oy verelim. Anlatabildim mi?” (V-2).

“Biz yani bence verilmemesi gerekiyor ama verecekler bak. Biz buna alıştırdık da. Biz bir süre sonra AKP devam ederse ne hale geliriz biliyor musun? İnşallah verirler diyebiliriz. A Haber’i izlersek mesela şey deriz, ‘ya inşallah vatandaşlık verirler’ deriz. Yani adamlar şöyle anlatıyor durumu, bu kötü bir şey mi bu kötü bir şey yaparken başka çok daha kötü bir şeyin önüne geçmiş gibi anlatıyor. Benim mesela eşim koyu AK Partili, bak bu yanlış derim o da mesela cevaben şey der ‘ama sen arkasındaki işleri bilmiyorsun’ ulan sen ne biliyorsun. Biz çok güzel reklamlarla işi istediğimiz gibi inanmaya alıştık. Suriyelilerle ilgili de bir zaman sonra inşallah vatandaşlık verirler onlara vatandaşlık verilmezse biz şöyle olacağız falan diyebiliriz” (V-16).

“Seçme ve seçilme hakkı verilmemeli. Şu açıdan bakarsak benim sevdiğim parti şu an başta. Mesela benim tuttuğum parti başkada olabilirdi, yani iktidarda olmayabilirdi. Şimdi baştaki parti bunu kullanabilir yani her türlü bunu verdikten sonra oyun peşine düşebilir. Yani bunu sadece şu anki dönem için değil ileriki dönemde yani önce ne bilim Türk eğitimi verilir, yani Türk tarihi eğitimi verilir, ondan sonra verilebilir. Yani ama tabi 5-10 sene sonra veya daha ileriki yıllarda belki 20-30 yıl sonra. Ama şu an bu kötü amaçla kullanılır” (V-15).

“Vallahi parti kurallar. Türk vatandaşlığı verildiğinde parti kurarlar ve o mecliste Kürtler gibi olurlar” (V-14).

“Olumlu bakmıyorum. Yani üstelik bu daha başlangıç şimdi bu düşünsene her yerde çıkacak bunlardan. Kendi partilerini kurabilirler mesela yani engel yok, üstüne üstelik tam tersi önünü açıyorlar yani” (V-13).

“Yarın öbür gün Şam partisi olursa şaşırمام. Şu anki gidişat belli değil. Sen benden daha iyi biliyorsun biz bilemiyoruz, yani devede kulak değiliz ama...” (V-10).

“Yok, hayır şu an için düşünmüyorum ama o kadar hızlı ürüyorlar ki sonrasında ne olur bilemem belki bizi geçerler yani on yılda ne olur bilemeyiz” (V-11).

“Çoğunluğu da yani eline alırlarsa diğer şeylerde geçebilirler yani bu saydıklarım da geçebilirler adamlar ürüyor çünkü” (V-15).

“Yani bence burada nüfuslarını arttırmaya çalışıyorlar. Çünkü özerklik isteyecekler herhalde on sene sonra falan yani” (V-28).

“İnsani açıdan takdir ediyorum ama benim memleketim Kilis oranı orada 80.000 yerli halk var ama 160.000 tane Suriyeli var. Şehir merkezi Suriyeli doldu yani yeni yerleşim birimlerine çekildi halk. Demografi de işte orada yarın öbür gün bunların çocukları burada seçme ve seçilme hakkı alacak yani” (V-12).

“Verir, verir. AK Parti verir yakındır. AK Parti’nin en büyük umudu Suriyelilerden alacağı oy bence. Yani şu anda bence 2023’e kadar onlara vatandaşlık verip oy

alabilecek duruma geçirmek ister. Ki bence birçok insan bunu görüyor yani” (V-17).

“Suriyelilerin buraya gelmesi belki ilerleyen dönemde yani bizim parti için şu an görevde olan parti için yani kendine hazırlık olabilir. Herkesin kafasında böyle bir şey var yani. Bizden oyu kaybettiğinde evet yani oy kaygısıyla getirdiği söylentisi var” (V-16).

Bu nedenlere ek olarak kültürel uyuşmanın mümkün olmadığı ve Türk toplumunu bu konuda kötü etkileyeceği inancı ile yaklaşan vatandaşlar ise şu fikirleri paylaşmışlardır;

“Ben karşıyım neden karşıyım, yani kırma mı olacağız ne olacağız ona gidiyoruz benim şahsi görüşüm” (V-10).

“Aman abi sakın, sakın bak ben sana ne dedim bir an önce bu insanların gitmesi lazım bak. 15 sene sonra iç savaş çıkarsa Türkiye’de çıkacak. Bunlarla Türkiye’de iç savaş çıkar. Çünkü kendi vatanına hayrı olmayanın bana hayrı olmaz. Bak ne diyorum %10’u, bunların %10’u gerçekten burada muhtaç durumda olup da gelenler” (V-12).

“Ya vatanını seven bir halk vatanını bırakıp buraya geldiyse vatanına ihanet edip buraya geldiyse sana neden ihanet etmesin bunu nasıl olumlu karşılayabilirim ki” (V-13).

“Yani bence ilk etapta değil de daha ileriki yıllarda verilebilirdi. Biraz daha erken oldu benim için. Belki biraz daha ileriki yıllarda toplum daha çok benimsemiş olacaktı. Sonuçta burada muhacirler de var onlar da geldiler. Bak herkes yani kimsenin aklının ucunda niye geldiler diye bir düşünce yok çok tertemiz bir toplum oldu. Bence Suriyelilerin toplumla alakalı bir sıkıntısı var. Yani köklerinden kaynaklı, onların köklerinden kaynaklı ve hani çok daha başka bir kültür gelmiş olsaydı belki böyle olmazdı” (V-15).

Nihai olarak bakıldığında vatandaşlık ve oy kullanma gibi hakların genel itibariyle verilmemesi gerektiği ortak bir fikir birliğini temsil etmektedir. Bu fikir birliğinin oluşmasında kültürel farklılıklar ve siyasal endişeler etkili faktörlerdir. Özellikle Türk toplumunun çok kültürlü yapısından kaynaklı olarak g.k.s.k. Suriyelilerin ötekileştirmeye maruz kalmaları ortaya çıkacak sorunlar arasında gösterilmektedir.

4.2.8. Güvenlik Kaygısı

Vatandaşların g.k.s.k. Suriyelilerle ilgili olarak günlük hayatlarındaki karşılaşmalarından ve on yıldır birlikte aynı şehri paylaşmanın verdiği tecrübelerden hareketle herhangi bir güvenlik endişelerinin olup olmadığına dair sorular yöneltilmiştir. Bu konuda gelen cevapların toplamına bakıldığında da 20 vatandaşın güvenlik konusunda endişe ettikleri 9 vatandaşın ise herhangi bir tedirginlik hissetmedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 22
Vatandaşlar – 8. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Vatandaşlar	TOPLAM
▼ Güvenlik Kaygısı		0
▼ Güvenlik (olumlu)	9	9
 Korkuyorlar	1	1
▼ Güvenlik (olumsuz)	20	20
 Terör / Saldırı /Gizli Servisler	14	14
 Suç	15	15
 Yasadışı Girişimler	6	6
 Tedirginlik	1	1
 Hırsızlık	3	3
 Uyuşturucu	3	3
 Kavga	5	5
 Kalabalık	2	2
 Gettolar	2	2
 Taciz	3	3
 Göçmen Sayısı	4	4
 TOPLAM	88	88

Tablo 22’de görüldüğü üzere vatandaşlardan g.k.s.k. Suriyelilerin tehdit oluşturmadığını düşünenler herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmadıklarını ve yaşadıkları yerde aksine olumlu ve iyi örnekleri öne çıkarttıkları görülmektedir;

“İnegöl’de oluşturamazlar. İnegöl zaten kendi başına karışık, bulaşık. Yani burada oluşturamazlar. Sıkıntı olmaz yani başka yerde oluşturabilir” (V-10).

“Yani bilmiyorum ama nüfusları o kadar değil. Parti kuralım da bugünkü gibi PKK’nın yaptığı gibi yani özerklik bilmem ne. Tamam, az değiller ama partilik bir durumları da yok daha yani” (V-18).

“Yok ya ben bir zarar görmedim. Benim orada müşterilerim de var. Çarşamba’da bazen selamlaştığımızda oluyor. Ben hiçbir zarar görmedim hiçbir güvenlik endişem de yok” (V-19).

“Yok, hayır hiç olmadı” (V-20).

“Açıkçası şu an öyle bir şey hissetmiyorum. Yani hissettiğim üzerinden söylemem gerekirse terör noktasında da öyle bir şey düşünmüyorum. Ama tıpkı suçlu ve suç oranlarına bakıldığında bu anlamda endişem biraz artıyor. Çünkü her toplumun iyisi kötüsü olduğu gibi onların içinde de var ve bu iyi olanların da harcanmasına sebep oluyor” (V-21).

“Çok zannetmiyorum ben açıkçası öyle bir şey duymuyorum. Benim yaşadığım yerde çok fazla yok ama burada var ve öyle bir güvenlik endişesi duymuyorum yani” (V-23).

“Yok ya ben zannetmiyorum. Toplumun abartması biraz da. Biraz öcü gözüyle bakıyorlar” (V-3).

“Yani ben hissetmem de tedirgin hissedenler var” (V-7).

“Yani benim memleketimde gelip biri beni buradan atacak değil ya” (V-9).

Öte yandan olumsuz anlamda bakıldığında kişisel tecrübeler de ya da beklentiler de dâhil olmak üzere g.k.s.k. Suriyelilerin vatandaşlar üzerinde bir olumsuz etki bıraktıkları görülmektedir. Özellikle suç tehdidi açısından oranların artacağına yönelik endişe bu konudaki en kuvvetli nedeni oluşturmaktadır. İkinci olarak da gelen g.k.s.k. Suriyelilerin hangi koşullarda geldiğinin bilinmemesi etkili olmuştur. Özellikle bölgede sayısız terör örgütünün faaliyet göstermesi nedeniyle Türkiye’ye gelenler arasında terör örgütü üyesi olanların da olabileceği ihtimali dile getirilmektedir.

Bunun dışında vatandaşların günlük yaşamda karşılaştıkları tecrübelerin, gözlemlerin ve duyuların da etkisi ile g.k.s.k. Suriyelilerin, yasadışı işlere yönelebileceklerinden, kimi yerlerde uyuşturucu satışı ve tedariki ile yakından ilgili alabileceklerinden, kavga ve gürültünün bu insanların günlük hayatlarında bitmediğinden ve her an bunu hayata geçirebileceklerinden, sayıca çok olmalarından, hırsızlık yapmalarından ve tacizden endişe ettikleri gelen ifadelere yansımaktadır.

Türkiye'ye gelen g.k.s.k. Suriyeliler arasında terör örgütü üyesi olma ihtimali veya gizli servisler için çalışan insanların da olabileceğine dönük fikirler şu şekilde özetlenebilir;

“Her şey olabilir çünkü bunlar savaştan gelen insanlar savaşmayı bilen insanlar. Bir de Arap ırkının böyle bir özelliği var yani nasıl anlatayım bilemedim öfkeyi dışarıya vuran bir yapıları var” (V-11).

“Tabii ki var yani daha önce orada karışmış olup bırakmış da olabilir yani belki daha uzun yıllarda tekrardan kendini ortaya çıkartacak bilemeyiz yani” (V-15).

“Yani bunların içinde Suriye'den terörist de girdi. Onlar da kaçak göçek girdiler yani tamamı. Suriyeli almadık biz terör örgütü de üyesi de aldık” (V-16).

“Tabii vardır ya olmaz olur mu onların içerisinde gençler zaten vardılar. Bir arkadaşım var, tercüman olarak çalışıyor. Onlar özel harekâta falan çalışıyor yani orada. Tercümanlık yapıyor başka işte yapıyor, çağrıldığı zaman bu işleri de yapıyor var yani biliyorum” (V-17).

“Olabilir biz bilmiyoruz ki ne olduklarını. Ya Suriyeli tamam Suriyeli ama nedir bilmiyoruz yani kökenini bilmiyoruz ben vardır diye düşünüyorum” (V-24).

“Tabii ki olmuştur yani zaten bunlar bir şekilde ülkelere yerleştirildi ki ülkeyi karıştırsınlar. Bize de gelmişlerdir bu ülkeyi karıştıralım diye Zaten bunlar yardıma gidiyor deyip buraya gelip burayı karıştırmak da istemiş olabilirler yani” (V-26).

“Yani ben oradan işte oradaki terör örgütü üyelerinin buraya gelmelerinden kesinlikle şüpheleniyorum hatta eminim yani bu endişeyi taşıyorum. Çünkü yani Suriye'den buraya gelip yaptıkları eylemleri biliyoruz, hatta orada bizim askerimize yapılanları biliyoruz. Burada, ne derler daha radikal terör örgütleri gibi bu gibi yapılardan sızmalar olmuş olabilir. Yani ben de o inanış var. Yani bizim başta yanlış yaptığımız şey zaten bu kayıtlama sorunuydu. Yani en başta bunu yapmadığımız için bazı sorunlar ortaya çıkabilecektir. Bizim göç idaresi falan da sonradan kuruldu biliyorsunuz inşallah yani onlar bu konuda iyi çalışıyorlardır ama benim endişelerim var” (V-29).

“Aynı zamanda onların içinde terör örgütü kesinlikle var. Abartısız söyleyebilirim ki çoğunluğu. Her türlü örgüte mensup bir yığın insan var” (V-6).

“Ya bu adamlar yıllarca burada zor geçinir ve bir ömür bilenirse Doğu'daki gibi bir sorun olur” (V-8).

G.k.s.k. Suriyelilerin gelişi ile birlikte suç oranlarının artmasından endişe edilmiş ve onların daha fazla suç işleme olasılıklarına dair görüşler şu şekilde sıralanmıştır;

“Var zaten abicim, var şu an var yani. Bizim çevremizde yok ama Çarşamba'da var duyuyoruz yani. Geçen mesela bir kavga çıktı bütün televizyonlara çıktı. Gene bu

zabita olayı var ya. Bizim vatandaşımız da orada oturan Suriyelilerle kavga etti. Yüzlerce kişi balta satır birbirine girdi” (V-1).

“Olmaz mısın abi tabii ki oluyorsun. Yani bu tarz tehlikeler illaki bize de yansıyacak. Yani aynı okula gidiyoruz, gidiyorlar mesela. Şimdi o diğerinin anası babası böyle işler yapıyorsa bize de sıçrayacak bu iş” (V-12).

“Vallahi yasadışı öldürme, yani adamların kaybedecek bir şeyi yok. Benim de kaybedecek bir şeyim olmasa ben de yaparım yani. Adam yukarıyı göremeyecekse yapar yani en dipteysen yapar” (V-15).

“Gece ondan sonra gel bu Altıparmak ve Çarşamba’yı gör cesaret gerekir o saatten sonra dışarıya. Yani saat 22.00’den sonra dışarıya çıkarsın ama yani böyle ya ben eve gitsem daha iyi olacak şekilde bir tedirgin olursun” (V-22).

“Evet, tabii ki hissediyorum. Yani biraz daha değişik insanlar, mutlaka bizde de vardır ama hissediyorum yani. Adam mesela karşıdan geldiğinde bir bakışı olsun çok farklı oluyor, üstü başı da genelde kirli dağınık çok özensiz oldukları için bize göre daha farklılar tabii ki de duyuyoruz yani. Kendi yaptıkları şeyleri de, yaptıklarını duyuyoruz. Kirasını isteyen adamı banyosunda öldürmüşler Gürsu’da. Yani benden nasıl kira istersin diye. Bunları duyunca, mecburen onlara bakınca da endişe duyuyoruz yani” (V-24).

“Olmaz mı olmaz mı birkaç kez yüksek sesle itirazları olmuştu şu an hatırlamıyorum konuyu da. Hatta Suriyeliyse eğer çok dokunma uğraşma onlar insanı çok kolay harcayabilir demişlerdi” (V-27).

“Kesinlikle bence onlar patlamaya hazır bombalar ne zaman nerede patlayacakları belli değil” (V-6).

Bu iki konu sıkça dile getirilen tedirginlik nedenleri arasında iken, yine hırsızlık uyuşturucu, kavga ve taciz gibi insan hayatını etkileyen konulara dair de görüş paylaşan vatandaşlar olmuştur. Hırsızlık konusunda başına gelen bir olayı anlatan vatandaş dışında gözlem ve duyumlara dayanan bu endişeler sosyal anlamda Suriyelilere mesafe koyulmasındaki temel noktaları oluşturmaktadır;

“Bak şimdi mesela şu an yapılan, pis işler var yani, o işlerin hepsini beş yıl sonra bunlar yapacak söyleyeyim. Mesela bir pavyon işi, yapar mı evet yapar, uyuşturucu yapıyorlar zaten duyuyorum ben. İstanbul’dan falan getirirken duyuyorum ben artık sen Çarşamba’ya git bak” (V-14).

“Benim evin demir kapılarını çaldılar. Yani demir kapı yaptırдыm ya, sabah kalktım demir kapılar yoktu. Abi bak biz şu kapının önünde bak şu teneke var ya teneke bunu bırakamıyoruz çalıyorlar. Teneke bu ya metal diye alıp götürüyor adam. Vergisi yok algısı yok ne toplarsak cebe kalacak yani öyle düşünüyor adam” (V-12).

“Geçen de Suriyeli bir kadın kapının önünden bir tane takımı çalmış, komşu yakalamış tutmuş çevirmiş demiş getir bakayım onu ne yapıyorsun biz de çok

yoğunduk içeride. Neyse kız getirdi bak böyle diye. Bir hafta sonra aynı kadın aynı takımın başında arsız da yani” (V-16).

“Çok fazla saldırgan insanlar kavgacılar. Sen haklı olarak birisiyle tartış bir bakarsın 20-30 tane Suriyeli oluvermiş. Bir gruplaşma var bunlarda” (V-12).

4.2.9. Suriyeli Algısı

Vatandaşların göçmen algılarına dair düşünceleri değerlendirildiğinde 14 olumlu 15 olumsuz yaklaşım tespit edilmiştir. Vatandaşlarda da muhtarlara benzer şekilde g.k.s.k. Suriyelilerin de insan olduğu temel yaklaşım biçimini oluşturmaktadır. Suriyelilerin mazlum olduğunu düşünen insanlara ek olarak Türkiye’deki yaşantılarını gariban şeklinde gören düşünceler de mevcuttur. Suriye’deki iç savaş Türkiye’ye gelen insanların bu duruma mecbur kaldıkları düşüncesini oluşturmaktadır. Türk vatandaşları tarafından, Tablo 23’te görüldüğü üzere g.k.s.k. Suriyeliler bu anlamda olumlu yaklaşımla değerlendirilmiştir.

Tablo 23
 Vatandaşlar – 9. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Vatandaşlar	TOPLAM
▼ Suriyeli Algısı		0
▼ Suriyeli Algısı (olumlu)	14	14
İnsan	7	7
Mazlum	3	3
Zavallı	1	1
Savaştan Kaçan	2	2
Gariban	1	1
▼ Suriyeli Algısı (olumsuz)	15	15
Memleketini Terkeden	2	2
Hain	3	3
Sorun	1	1
Sülük	1	1
Asalak	1	1
Arap	2	2
Öcü	1	1
Siyasi	1	1
Piyon	1	1
Kukla	1	1
Şeytan	1	1
Σ TOPLAM	58	58

Olumsuz anlamda ise vatandaşlar, muhtarların görüşlerine benzer şekilde dağılım sergilemekte ve g.k.s.k. Suriyelilerin memleketini terk eden ve hain insanlar olduklarını öne çıkartmaktadırlar. Vatandaşlar, Suriyelilerin vatanını terk etmesini haklı bulmamakta ve Türklerin böyle bir durumda Türkiye’yi terk etmeyecekleri kıyaslaması yapmaktadırlar. Türk toplumuna adapte olmaktan çok asalak şeklinde yaşadıklarına dair ifadeler öne çıkmaktadır. Vatandaşların açıklamalarında Suriyelilerin başkaları tarafından yönlendirildikleri ve başkalarının kuklaları oldukları inancı hakim bir kanaat ortaya çıkmıştır.

4.3. Büyükşehir Belediye Meclis Üyeleriyle Yapılan Görüşmelerin Bulguları

Çalışmanın üçüncü ayağını Bursa Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyeleri ile yapılan görüşmeler oluşturmaktadır. Farklı partilerin temsilcileri ile yapılan görüşmelerde 10 üye ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiş ve g.k.s.k. Suriyelilere ilişkin Bursa başta olmak üzere Türkiye'deki durum hakkında görüşleri alınmıştır. Yerel sorunların ve olumlu gelişmelerin birinci ağızdan özetini sunması bakımından BŞB meclis üyeleri ile yapılan görüşmeler on yılı aşkın sürede geçirilen tecrübelerin de çıktısını sağlamaktadır.

Tablo 24
BŞB Meclis Üyeleri – Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	BBMÜ - 1	BBMÜ - 2	BBMÜ - 3	BBMÜ - 4	BBMÜ - 5	BBMÜ - 6	BBMÜ - 7	BBMÜ - 8	BBMÜ - 9	BBMÜ - 10	TOPLAM
✓ Türkiye'ye Kabul											0
✓ Türkiye'ye Kabul (olumlu)											8
✓ Türkiye'ye Kabul (olumsuz)											2
✓ Birlikte Yaşam											0
✓ Birlikte Yaşam (olumlu)											5
✓ Birlikte Yaşam (olumsuz)											5
✓ Toplumsal Etkileşim											0
✓ Toplumsal Etki (olumlu)											5
✓ Toplumsal Etki (olumsuz)											5
✓ Ekonomik Etkileşim											0
✓ Ekonomik Etki (olumlu)											5
✓ Ekonomik Etki (olumsuz)											5
✓ Sağlık Hizmeti											0
✓ Sağlık Hizmeti (olumlu)											7
✓ Sağlık Hizmeti (olumsuz)											3
✓ Eğitim Hizmeti											0
✓ Eğitim Hizmeti (olumlu)											7
✓ Eğitim Hizmeti (olumsuz)											3
✓ Siyasal Haklar											0
✓ Vatandaşlık (olumlu)											4
✓ Vatandaşlık (olumsuz)											6
✓ Güvenlik Kaygısı											0
✓ Güvenlik (olumlu)											6
✓ Güvenlik (olumsuz)											4
✓ Suriyeli Algısı											0
✓ Suriyeli Algısı (olumlu)											8
✓ Suriyeli Algısı (olumsuz)											2
Σ TOPLAM	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	90

Tablo 24'te on üye ile yapılan görüşmelerin olumlu-olumsuz kodlar açısından dağılımları gösterilmektedir. 1 ve 2 numaralı üyeler İYİ Partili; 3, 4 ve 5 numaralı üyeler CHP'li; 6, 7, 8, 9 ve 10 numaralı üyeler ise AK Partilidir. Tablo 24'e bakıldığında olumsuz düşünceler İYİ Partili üyeler tarafından daha çok paylaşılırken, CHP'li üyelerin bazı konularda AK Partili bazı konularda ise İYİ Partili üyeler ile benzer düşünceleri paylaştıkları görülmektedir. AK Partili üyeler arasında 8 numaralı üye dışındaki üyelerin aynı görüşte oldukları görülmektedir. Toplam sayılar açısından değerlendirildiğinde 55 olumlu kodlama mevcut iken 35 kodlama ise olumsuz şekilde yer almıştır.

4.3.1. Türkiye'ye Kabul

Meclis üyeleri ile görüşmelerde öncelikle g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye'ye gelişleri, burada kalış şekilleri, kamp hayatı, dış politika, yerel anlamda yaklaşımlar ve g.k.s.k. Suriyelilerle ilgili gözlem ve tecrübeleri üzerine görüş alışverişinde bulunulmuştur. Bu kapsamda, on üyeden 8'i Türkiye'ye gelmelerine olumlu bakarken 2 üye ise olumsuz değerlendirmede bulunmuştur.

Tablo 25
BŞB Meclis Üyeleri – 1. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Meclis Üyeleri	TOPLAM
▼ Türkiye'ye Kabul		0
▼ Türkiye'ye Kabul (olumlu)	8	8
 İnsani Yaklaşım	7	7
 Din Kardeşi / Tarihi Ortaklık	3	3
 Savaş Var	4	4
 Gereklilik/Kapımıza Dayanmışlar	3	3
 Yaşlı/Çocuk/Kadın	1	1
 Misafir	1	1
 Benzeri Başımıza Gelse	1	1
▼ Türkiye'ye Kabul (olumsuz)	2	2
 Gerçek Dışı / Başka Hesaplar	2	2
▼ Uluslararası Sorumluluk Paylaşımı		0
> Türkiye	9	9
 Arap Ülkeleri	1	1
 Avrupa	4	4
▼ Göç Yönetimi Eleştirileri		0
 Göçmenlere Tanınan Ayrıcalık	4	4
 İhtiyaç Sahibi Vatandaş	4	4
 Plansızlık	5	5
 Kayıt sorunu	3	3
 Sınır Kontrolü	1	1
 Göç İdaresinin Verimliliği	2	2
 Suriye Bütünlüğü Korunmalı	1	1
 Eli Silah Tutanlar / Gençler	2	2
 Avrupa'nın gönderdiği para	4	4
 Dış Politika Yanlılığı	5	5
 TOPLAM	77	77

Olumlu düşüncedeki üyelerin insani bir yaklaşımı öne çıkartmaları muhtarlar ve vatandaşlar ile de paralellik taşımaktadır. Savaşın henüz son bulmadığı ve gelen insanlarla olan tarihsel bağlar gereği kayıtsız kalınmaması gerektiği düşüncesi öne çıkmaktadır. Suriyelilerin Türkiye'ye gelişini olumlu bulan üyeler, onların burada misafir oldukları, yaşlı, çocuk ve kadınlara insaniyet anlamında yardım edilmesinin görev olduğu ve benzer

bir durumun Türkiye'nin başına gelmesi ihtimalini de değerlendirerek empati yapılması gerektiği gelen açıklamalar arasında yer almaktadır;

“Ben Suriyeli vatandaşların yani sadece Suriyeli değil dünyadaki herkesin Müslüman olabilir gayrimüslim olabilir bir zulüm bir insanlık dışı davranış ile karşı karşıya kalındığında yardım edilmesi destek olunmasını çok değerli buluyorum. Bu bazen ülkemizde ağırlamak olabilir maddi manevi destek vermek olabilir bazen de o ülkelere koyulacak ambargoları delip onlara yardım vermekle olabilir. Bu bizim ülkemizin geçmişteki duruşu için de önemlidir” (BBMÜ -5).

“İnsani bir yaklaşım olduğunu düşünüyorum, orada ciddi bir savaş oldu çok fazla zarar gördüler. İnsani olarak gerçekten zor durumda kaldı insanlar ve Türkiye de onlara kucak açtı, bu şekilde bakıyorum” (BBMÜ - 6).

“Şöyle söyleyebilirim, yani yaşım müsait olduğu için yıllardır 60 yıllık hayatta Türkiye ta Osmanlı'dan beri Türkiye'ye gelmek isteyen sıkıntıdaki insanları hep kabul etmiştir. Hatta Yahudileri de kabul etmiştir. Türkiye bu açıdan insan hakları konusunda merttir. Bu açıdan bu süreçte de Suriyeli göçmenleri almak zorundaydı” (BBMÜ - 8).

“İnsani olarak buraya gelmelerini ben olumlu buluyorum. Bence bizim devlet, millet ve hükümet olarak onları buraya kabul etmemiz kadar doğru bir şey göremiyorum. Evet, ben insani açıdan bakıyorum ve çok da doğru yaptığımızı düşünüyorum. Uzun süredir devam eden bir savaş var dengeler bizim bilgimizin dışında değişiyor. Orası için insanların yaşadığı acılar için empati yapıyorum, çok kötü bir durum maalesef, bir çözüme kavuşacağı da benzemiyor. Ama bence oradan gelen insanlara kucak açmak en doğrusu oldu. Diğer ülkelerin yapmadığını en azından biz yapıyoruz insani olarak. Yani buna şey olarak da bakmıyorum dini yaklaşmıyorum, din kardeşim vs. yani oda var ama daha önemlisi insan. Yani aynı durumda Hristiyan da olsa bir Afrikalı da olsa benim tutumun değişmezdi” (BBMÜ - 9).

“Esad'ın oradaki insanlara zulmetmesi tabii oradaki insanları göçe zorladı. Buradaki en büyük ülke Türkiye'dir. Türkiye sınır komşusu olduğu için otomatik olarak insanların Türkiye'ye göç süreci başladı. Tabii ki şunu ilk olarak ele almak gerekiyor birincisi ortada insani bir mesele var. Türkiye hem geçmişte olduğu gibi Osmanlı'dan Selçuklu'dan bu zamana kadar, Türkiye hiçbir zaman insani meselelere uzak kalmamıştır. Hele ki şu an cumhurbaşkanımızın başkanlığında nerede bir mazlum varsa onlara sahip çıkmaya çalışıyor” (BBMÜ - 10).

“Herkes savaşmak durumunda değil yani. Herkes savaşamaz, yani biz burada oturacağız ve sizde gidin orada savaşın falan. Bunlar popülist söylemler. Onlar doğru söylemler değil, insanlar evini kaybetti, işini kaybetti, eşini kaybetti, sizin kapınıza dayandı açmakta fayda var” (BBMÜ - 3).

BŞB meclis üyelerinin açık şekilde insani bir tutumu her şeyden önde gördükleri ortaya çıkmıştır. Ek olarak açıklamalarda Suriye'deki iç savaştan, savaşamayacak durumda

olan insanlardan ve Türkiye'nin bu gelişmeler karşısındaki tutumundan ayrıntılı şekilde bahsedilmiştir. Olumsuz görüşteki iki üye ise g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye'ye gelişini farklı siyasi ve toplumsal planların habercisi olarak görmekte ve gelişmelerin dışında bir takım gizli gerçeklerin olduğunu öne sürmektedirler;

“Sığınmacı ne demek? Bak ben mecliste bir hikâye anlattım bu olayı anlamayanlar için. Biz karşılıklı evlerde oturan iki tane komşuyuz. Benim karşımdaki komşum her gün çocuklarını döver sokağa atar sonra geri alır. Ama öyle bir gün geldi ki bunlar öyle bir kavga ettiler ki adam eşyalarıyla birlikte çocuğunu dışarıya attı. Komşuyum ya ben de acıdım geldiler bana sığındılar... Ben bir oda vermiştim, mutfak da gitti. Tuvaleti ortak kullanıyorduk o da gitti. Ben kendi evimde sığınmacı oldum. Bak bu sürecin, bu olayın Türkçe açılımını normal bir insana anlatabilmenin tek yolu bu. Acıdım, evime aldım, işimden oldum, evimden oldum. Bunun resmen ilk adı sığınmacıdır ama şu aşamada bunlar sığınmacılardan geçtiler, göçmen statüsüne kendilerini sokmaya çalışıyorlar.

Biz farklı bir şey yaptık. Avrupa devletleri bize bunları af edersin kakalamak için siz alabildiniz kadar alın, biz size para vereceğiz dedi. Şimdi ben şuna da inanıyorum bu paranın bir kısmı geldi, bir kısmı gelmedi falan filan yalan bunlar, inanmıyorum. Bana göre paranın tamamı geldi ama kullanıldığı yer, gittiği yer, göçmenler olmadı, halk olmadı. Artık kim olduğunu ben söylemiyim ama o para geldi” (BBMÜ - 1).

“Ben yanlış bir politika olduğunu düşünüyorum. Bunun daha önceden planlanmış bir politika olduğunu düşünüyorum. Şu anlamda ben Urfalıyım. Orada sınırların mayınlardan temizlenme konusu gündemdeydi. Mayınlar temizlendi akabinde buraların ziraat mühendislerince ekilebileceği kullanılabileceği konuşuldu, daha sonra bunlar yapılmadı. Yapılmadıktan sonra o yıllarda Türkiye’de bir de müthiş bir konut stoku büyütüldü. Bu ikisini birleştirdiğim zaman ben kafamda sanki Suriyeli göçü sanki planlanmış bir göç gibi duruyor ben böyle değerlendiriyorum. Hükümetin bu anlamda Türkiye’ye kabul etmesini bilakis yanlış politika olarak görüyorum. Sınırlı sayıda, yani tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi, kapasitemiz ölçüsünde sınırlı sayıda bir mülteci kabul edebilirdik fakat biz kapıları olduğu gibi açtık ve hepsini içeriye kabul ettik ve Türkiye’nin demografik yapısını bozduk diye düşünüyorum” (BBMÜ - 2).

“Tabii ki kesinlikle kasıtlı. Maç seyrederken mesela, ya hakem efendi ben ta Bursa’dan gördüm sen dibinden göremedin dersin. Bazı şeyler o kadar açık ve net ki yani bunu sokakta yürüyen adam biliyor bu durumu sen mi göremiyorsun. Adam bana diyor ki meclis çıkışında ya bey bu Suriyelilerin üzerine çok gidiyorsun, yanlış yapıyorsun bak biz de 2-3 tane aile var inan bakıma muhtaç. Yahu onlara bakalım kardeşim ben onlara bakmayalım demiyorum, gerçekten bakıma muhtaç insansa gidecek yeri yok yatacak yeri yoksa bakalım kardeşim. Ama BMW ve Mercedes ile gezenler var” (BBMÜ - 1).

Bu açıklamalardan iki üyenin g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye'ye kabul edilme biçimini ve sürecini de eleştirdikleri görülmektedir. Gerçek anlamda yardıma kimlerin muhtaç olduğunun hesap edilmediği ve açık kapı politikasının yanlış olduğu ifade edilmiştir. Göçün yönetimi konusunda da olumsuz düşüncedeki iki üye g.k.s.k. Suriyelilere ayrıcalık tanındığını düşünmektedirler. Bunun dışında göç yönetiminin plansızlığından, kayıt sorunundan, sınır kontrollerinin yapılmadığından ve hükümetin dış politikada yanlış bir tutum izlediğinden şikayet edilmektedir;

“Polis müdahale etmiyor edemiyor ya da yani sen öyle anlamak istersen edemiyor da deriz. Çünkü emniyette bir tane kayıt tutma yasağı var onların kendi aralarında dahi olsa kavga çıktığı zaman basın yasağı var, araştırma yasağı var, şimdi sen bir adama şu adamı döv sana bir Allah'ın kulu dokunamaz, bu bana güç verir. Ben misafir olduğum yerde horoz olurum...”

“Şimdi onlar dükkânlarında istedikleri kadar işgaliye yapabilirler, istedikleri saate kadar açık kalabilirler ama bizim esnafımız en ufak bir şey yaptığında cezayı yer” (BBMÜ – 1).

“Bazı bölgelerde gidiyorsunuz sosyal güvenlik sistemine. Siz rahatlıkla sosyal güvenlik sisteminden faydalanamıyorsunuz, bakıyorsunuz kaydınız çıkmıyor, şu ücreti öde gel deniyor ama bir Suriyeli mülteci olduğunda yani hemen muayenesi yapıp ilaçları bedava verildiğinde bu kez vatandaş ben neyim diyor. Ben neyim? Çocuğu bu ülkede yaşıyor, biz bu ülkede vergi veriyoruz, bu ülkeye katkı sunuyoruz ama biz sosyal güvenlik sisteminden bu şekilde rahat faydalanamıyoruz bu çok sıkıntı” (BBMÜ – 2).

“Suriyeliyi düşününce, Suriyeli ne yapar Suriyeli de sanayi yok, tek bir şey var oda tarım. Sen tarım nüfusuna nerede ihtiyaç duyarsın Güneydoğu'da ve Doğu'da duyarsın. Madem böyle bir göç alıyorsun al kardeşim. Kalkınmakta öncelikli bölgelere yani ihtiyacı olan bölgelere yerleştir, Ver buraya işte yani ver bir işlesin yani bir yol izle, bir politika izle. Biz ne yaptık, dağıttık” (BBMÜ – 2).

“Zannetmiyorum ya, yani az önce anlattığım örnek var ya, Bursa'ya gelene kadar tek bir arama olmadı. Yani patlama olmuş, şehitlerimiz var, vatandaş ölmüş ne beklersiniz Urfa'dan çıkarken didik didik aranmayı beklersiniz. Ben otobüse biletsiz bindim ya. Şoför abi sen geç arkada bir yere otur ben sana bilet keserim dedi. Yani isim soy isim falan yok” (BBMÜ – 2).

Olumsuz düşünen üyelere karşılık olumlu düşünen üyelere de göç yönetiminin plansız gerçekleştirildiği ve dış politikada hayata geçirilen politikaların da süreci olumsuz anlamda etkilediği ifadelerle yansımıştır. Bunun dışında ihtiyaç sahibi durumundaki Türk vatandaşlarına yardımların aksaması nedeniyle Suriyelilere yapılan yardımların göze battığı ve Avrupa'dan alınan paranın da doğru yönetilmediği eleştirilmektedir. Olumlu

düşüncedeki üyelerden 3, 4, 5, 8 ve 9 numaralı üyeler bu görüşleri sıklıkla dile getirmişlerdir. Bu anlamda CHP’li ve AK Partili üyelerin g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye’ye gelişini olumlu karşıladıkları ancak göçün yönetimi sürecinde bazı noktaları da eleştirdikleri görülmektedir;

“Mesela Ahıskalılar var. Siz hiçbir Ahıskalıyı cami önünde dilenirken göremezsiniz. Bir tane göremezsiniz, ama Suriyeliler sürekli cami önlerindeler. Ahıskalı gelir gelir gelmez amelelik yapar, sıva işçisi olur üç sene sonra evini yapar ve işin garibi Suriyeliler kadar da çabuk vatandaş olamazlar yani yasal farklılıklar var. İşte okul kayıtları olsun, hastane olsun, çalışmaları olsun (BBMÜ – 8).

“4 milyon 5 milyon neyse kardeşimiz deyip alıp Türkiye’de dağıtacak mıyız? Kaldı ki bu dağıtımdan sonra insanların sosyal kültürel ve ekonomik ihtiyaçları ile ilgili bir bilgimiz var mı? Saldım çayıra. İlk günlerde bakın çok zor durum vardı. Her çöp konteynırının başında bir Suriyeli aile vardı. Ben işten eve giderken veya markete bakkala bir yere uğrarken evimize bir şey alıyoruz yani bir bakıyorum diğer köşe başında çöp konteynırının başında Suriyeli aile küçücük çocuklar çöp karıştırıyor. Şimdi bu çok önemli bir durum” (BBMÜ – 5).

“Zaten Suriye politikası komple yanlış bir politika ve başımıza bunlar bu yüzden geldi. Bunun faturasını muktedir olanların ödemesi lazım bir gün bu faturayı ödemeleri gerekiyor zaten bizim sıkıntımız bu. Yani kapıları açmayı doğru buluyoruz ama iktidarın hatta iktidar bile değil yani sadece Recep Tayyip Erdoğan’ın yapmış olduğu hatalar yüzünden bu durum bu hale geldi yoksa Suriye politikasının doğru olması durumunda bu kapıları bu şekilde açmak zorunda kalmayacaktık” (BBMÜ – 3).

“6 milyona yakın insan var. Türkiye’nin bu sayıdaki göçmen sorunu tek başına altından kalkabileceği bir sorun değil. Özellikle belirtmek isterim ki siyasi yapılan yanlışlıklar var bizim dış politikada yaptığımız yanlışlıklardan dolayı bu noktaya gelindi. Biz onlara kapımızı açmak zorunda değildik, o insanlar kendi bölgelerinde kendi topraklarında kendi mücadelelerini öncelikle vermeleri gerekiyordu” (BBMÜ – 4).

“Netice itibari ile Suriye politikası hem başlangıcında Suriye’nin kendi içerisinde çözebileceği sürece çözmeye izin vermeden oradaki mezhepsel ayrılıkları da körükleyerek uluslararası sermayenin yanında olarak Suriye’deki süreci yönetmek Türkiye’nin devlet politikası değildir. Bu mevcut hükümetin politikasıdır ve doğru bir politika değildir” (BBMÜ – 5).

“Avrupa rahatının kaçmasını istemedi mesela. Gidin bugün bakın Avrupa’nın her ülkesinde Suriyeli vardır ama bu Suriyeliler niteliklidir. Onları seçmekten de almaktan geri kalmadılar (BBMÜ – 4).

“Türkiye’de bugün işsizlik oranı %15’lerdedir. Genç işsiz nüfusu da %30’lara dayanmış durumdadır. Yani her dört gençten bir tanesi işsiz. Şimdi bu açıdan da bakmak gerekiyor dinimiz bile şunu emreder, derki kendi evine olan ihtiyacı camiye bağış haramdır. Bu böyledir, o nedenle bu yapılanlar biraz popülist bir yaklaşım.

"Dolayısıyla öncelikle sen kendi insanının refahını huzurunu sağlaman gerekiyor"
(BBMÜ – 4).

Meclis üyelerinin dağılımında, İYİ Parti'li üyeler, g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye'ye gelişlerini tamamen olumsuz değerlendirirken CHP'li üyelerin kabule normal bir süreç olarak baktıkları ancak göçün yönetiminde AK Parti'nin yanlış politikalarının eleştirildiği görülmüştür. AK Parti'li üyelerin ifadelerinde ise bazı yönetsel sıkıntılar yaşandığı düşünülse de sürecin olumlu şekilde devam ettiğini fikri ortak düşünceyi oluşturmaktadır.

4.3.2. Birlikte Yaşam

Tablo 26'da BŞB Meclis Üyelerinden 5'inin g.k.s.k. Suriyeliler ile birlikte yaşamaya olumlu baktıkları, 5'inin ise olumsuz yaklaşım sergiledikleri görülmektedir.

Tablo 26
BŞB Meclis Üyeleri – 2. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Meclis Üyeleri	TOPLAM
▼ Birlikte Yaşam		0
▼ Birlikte Yaşam (olumlu)	5	5
 Ekonomik Katkı	2	2
 Kampın Olumsuz Koşulları	2	2
 Dürüst / Çalışkan	1	1
▼ Birlikte Yaşam (olumsuz)	5	5
 Plansızlık	5	5
 TOPLAM	20	20

Olumlu kanaattaki üyeler, g.k.s.k. Suriyelilerin ekonomiye kazandırılmaları gerektiğini ve iyi huylu insanlarla yaşamının herhangi bir sorun oluşturmadığını düşünmektedirler. Ayrıca kampların olumsuz koşulları da insanların yaşamlarını orada devam ettirmelerini olanaksız hale getirmektedir;

"Bence Avrupa sözünde dursaydı o dedikleriniz olurdu. Yani kamp hayatı işler olurdu. Çünkü çok fazla çok ciddi bir maddi kaynak lazım, yer yapmak lazım. Bunu

yapamadık çünkü birden bire geldiler, sayısal çoğunluk var mecburen dağıtılmak zorunda kaldılar. Keşke orada olsaydı öyle yapılırdı” (BBMÜ – 8).

“Yani kampta da çok düzgün mü yaşıyor ya Allah aşkına. Ya ne kadar şart sağlarsanız sağlayın insanın evi gibisi olmaz. Ben şu an demiyorum yani devlet evet birçok şeyi yapıyor. Fakat ne yaparsanız yapın kendi evi gibi olmaz” (BBMÜ – 9).

“Şimdi kamp hayatında bütün değerleri tamamen kapalı tutmak da gerçekten esnaf ve sanatkâr anlamında baktığınızda onları tamamen öldürmüş bir şekilde orada tutmanın da bir anlamı yok. Onların da ekonomiye ve kendi aile yapılarına belirli bir kazanç sağlamaları anlamında onları serbest bırakmakta fayda var” (BBMÜ – 7).

“Şimdi işgücü meselesi var. Atıyorum İnegöl’de şu an sanayinin alt kollarında çalışanların çoğu Suriyelilerdir. İşçi bulamadıkları için atölyelerde, inşaat sektöründe, Yıldırım’da mesela Vişne bölgesi. Benim de orada tanıdıklarım var, iş yaptıklarımız var. Baktığımız zaman Suriyeli göçmenlerin çalışanlarının bazı yerlerde fazla olduğunu görüyoruz” (BBMÜ – 10).

“Suriyeliler de aynen Türk milleti gibi yani her milletin kendi içinde bazı hassas özellikleri var. Zengini var, fakiri var, kültürlüsü var, okumuşu var, alt tabaka - üst tabaka vs. çok farklı şeyleri var. İçlerinde genel anlamda savaştan kaçmış, elindeki mal varlığını kaybetmiş ya da mal varlığını memleketinde bırakmış ve ailesinin bir kısmının öldüğünü görmüş yani bir anlamda aile artık ayrılmış. Yani bunlar kolay bir süreç değil, sosyalleşmeleri açısından Türk örf ve geleneklerini almaları açısından şehirlere yayılımın bir avantaj olduğunu düşünüyorum” (BBMÜ – 6).

Olumsuz kanaattaki üyelerin ise kültürel, ekonomik, sosyal ya da mekânsal anlamdaki eleştirilerini plansızlık oluşturmaktadır. Suriyeliler ile birlikte yaşama durumunu plansız bir politikanın sonuçlarına bağlayan üyeler bu plansızlığın bir takım sorunlar ortaya çıkarttığını/çıkartabileceğini ifade etmektedirler;

“Sayısal değil fiziksel yapı olarak cinsiyet olarak yaş olarak. Yaşlılar, kadınlar, çocuklar, yaşlı erkekler yine yani şöyle söyleyeyim gerçek anlamda muhtaç olanlar şehirlere dağıtılmadan test edilmeliydi. İlk baştan hepsini almak normaldi. Belli kamplarda onları tutarsın ama serbestlik verdiğin zaman belli bir kıstasın olması lazım. O kıstasın dışına çıkıyorsan sorun orada başladı ve daha da gidecek bence” (BBMÜ – 1).

“Tabii ki kamplarda kalması daha uygun olurdu şehirlere de planlı bir şekilde götürülmeleri daha uygun olurdu... Gettolar oluşturdular bu da ciddi bir sıkıntı işte. Bursa’da Altıparmak semtinde bir getto oluşturmuşlar. Yine Ankara yolunun alt kesimleri dediğimiz kesimlerde çeşitli mahallelerde bu tabii ki büyük sıkıntı” (BBMÜ – 2).

“Sistem olarak benim eleştirim gelen göçmenleri demografik veya sosyal bir grup olarak belirleyip Türkiye’nin her tarafına yayması, özgürce dolaşması, vatandaşlık sahibi olması ve 4-5 milyonluk bir nüfusun oluşmasına karşılık” (BBMÜ – 3).

“Şöyle bakmak lazım aslında, bu insanların Çarşamba bölgesindeki evlerini bunlara bedava vermediler. Çok ucuz bir ücreti olduğu için onlar da kendine en uygun başlarını sokacak bir yer buldular. Daha sonra onlar yerleştikçe oralardaki kiralar daha da aşağıya geldi. Çünkü başkaları orada rahat edememeye başladı. Onların düzeninden alışkanlıklarından ve yaşam tarzlarından rahat etmeyen insanlar oradan uzaklaştı. Dolayısıyla kiraya verenler daha da düşük ücretlere onlara verdi. Yani bir nevi orası artık sadece onların yaşadıkları bir getto gibi olmaya başladı” (BBMÜ – 4).

“Bakin şehirlere dağılması koordinasyon eksikliğinden kaynaklandı. Belli bir bölgede bu işin altyapısını sürdüremediler. Ancak şehirlere dağıtılması ile alakalı bir program yapılmalıydı. Oradaki Suriyeli göçmenlerin de ekonomik yapıları, iş bilgileri, aile sayıları, nüfusları değerlendirilerek organizasyon yapılmalıydı. Örnek olarak, işgücünün daha yoğun olduğu kentlere gidebilirlerdir. Fakat buraya geldiklerinde ne oldu çalışamadılar, iş bulamadılar, kendi kaderlerine terk edildiler” (BBMÜ – 5).

4.3.3. Toplumsal Etkileşim

Yapılan görüşmelerde BŞB meclis üyelerine, g.k.s.k. Suriyelilerle toplumsal etkileşimin nasıl gerçekleştiği sorulmuştur. Günlük yaşamda ve sosyal hayatın hemen her alanında ortaya çıkan karşılaşmaların meclis üyelerine nasıl yansıdığı ve gelen taleplerin hangi noktalarda olduğu sorulmuştur. Sorunların çözümünde yerel yönetici olmaları açısından meclis üyelerinin sürece dair gözlem ve tecrübelerini aktarmaları da istenmiştir.

Görüşmelerde 5 üye olumlu 5 üye ise olumsuz görüş beyan etmiştir. Olumlu görüş beyan eden üyeler arasında 1 CHP’li ve 4 AK Partili üye saptanmıştır. Tablo 27’de görüldüğü üzere 4 üye iki topluluk arasında benzer ve ortak noktalar olduğunu savunmaktadır. G.k.s.k. Suriyelilerin zaman geçtikçe uyum sağladıklarını düşünen üyeler olduğu gibi her üye g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye’deki sosyal hayata kültürel açıdan birikim sağladığı kanısındadır. Öte yandan kültürel etkileşimde vatandaşların mesafeli davranışları nedeniyle g.k.s.k. Suriyelilerin istenmeyen durumda görülmesi sonucunun ortaya çıktığını düşünen üyeler yanlış haberlerin bu durumu daha da büyüttüğünü düşünmektedirler. Bazı üyeler akraba olmada sakınca görmemekle birlikte aile yapılarının çok farklı olmadığını düşünmektedirler.

Tablo 27

BŞB Meclis Üyeleri – 3. Tema Olumlu Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Meclis Üyeleri	TOPLAM
▼ Toplumsal Etkileşim		0
▼ Toplumsal Etki (olumlu)	5	5
 Üst Gelirli Kesim / Eğitilmiş / İyi İnsanlar	4	4
 Benziyoruz	4	4
 Bize Benzeyecekler	2	2
 Biz Mesafe Koyuyoruz / Ötekileştiriyoruz	4	4
 Uyum Sağlıyorlar	4	4
 Akraba Olabiliriz	2	2
 Kültürel Birikim	5	5
 Yanlı Haberlerin Etkisi	1	1
 Dini Benzerlik	3	3
 Dil Öğreniyorlar	1	1
 Aile Yapısı	2	2
 TOPLAM	37	37

“Yani kültürel anlamda çok büyük fark olmamakla birlikte tabii ki günlük yaşantıda bazı farklılıklar var. Normal, şöyle mesela Türkiye içerisinde de doğudan batıya gidildiğinde de görebileceğimiz günlük yaşantının sürdürülmesinde bazı farklılıklar var. Temizlikle ilgili belki beslenmeyle ilgili yemek kültürü yani bu anlamda biz Nilüfer de dediğim gibi çok aşırı işin içinde olmamakla birlikte ilk zamanlarda bu konuyu inceledik. Ben çok ciddi bir kültürel farklılık olduğunu düşünmüyorum ama bir ülkenin kendi içerisinde olabilecek farklılıklar boyutunda bu konu yani kültürel bir çeşitlilik olarak görüyorum ben” (BBMÜ – 5).

“Şimdi bu çocuk meselesi gerçekten kültürel konulardan biri. Bunların aile hayatı ve karıkoca arasındaki ilişki kendilerine ait. Suriye’de iken onlarda yine çocuk sayısı fazlaydı yine böyleydi yani. Buraya geldiğinde de yine aynı şekilde yaşıyor, çok çocuklu bir aile hayatı var, ona inanmış ona göre hareket ediyor. Böyle bir kabul var yani çok fazla çocuk yapması beni ilgilendirmez açıkçası çünkü onun yaşantısı ile alakalı bir şey. Kendi kişisel tercihi ayrıca karıkoca arasındaki bir tercih yani bunun kültürel bir yaşantısı yani” (BBMÜ – 10).

“Yani onu zaten yaşıyoruz. Biz çok açık bir toplum değiliz hani farklı kültürleri, çok kültürlülüğe açık bir toplum değiliz ki Bursa göçmen kültürü yeterince olan bir yer yani. İnsan kendine benzemeyeni uzaklaştırır, biz çocuklarla çalışıyoruz kaynaştırma sınıfları vs. akran zorbalığı dediğimiz bir şey var mesela. Akran zorbalığı ile karşı karşıya kaldığı durumlarda var, buna karşılık empati yapabilmeyi göstermek gerekiyor tabii ki aynı ortamlarda yaşayarak birbirlerinin duygu ve düşüncelerini anlamayı sağlamak gerekiyor” (BBMÜ – 6).

“Toplumla iç içe yaşama kaideleri kuralları anlamında onların da kendilerine ait bir yaşam standartları olabilir ama Türk milletinin yaşam koşullarına onlar da uyuyacaklar” (BBMÜ – 7).

“Yani hem bu durumun uzun sürmesi hem de Suriyeliler üzerinden çok fazla politika yapılması yani %80’i bence. Bu o kadar çok ki yani nefret söylemi gibi yapıldı ki siyasete malzeme yapıldı. Siz doğru bulursunuz, yanlış bulursunuz. Bizim Suriye’de yaptıklarımızı doğru veya yanlış bulabilirsiniz ama bütün bu süreç tamamen göçmenlere mal edildi ve onların insani değerleri göz ardı edilerek politikaya dâhil edildi. Ben %80 bunun etkili olduğunu düşünüyorum. Yani iktidara vurmak için Suriyeliler ciddi bir araç oldular” (BBMÜ – 9).

“Şey değil yani din konusu benzer çok küçük nüanslar var ama zaten ülkemizde de yani farklı şeyler var, cemaatler var, yapılar var biliyorsunuz o nedenle bence din konusu bütünleştirici hatta bu sürecin tamamında belki bizi birbirimize biraz daha yaklaştıran tek unsur bu olabilir. Şimdi konuya Bursa’dan veya Antep’ten bakmak farklı oluyor” (BBMÜ – 5).

Tablo 28

BŞB Meclis Üyeleri – 3. Tema Olumsuz Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Meclis Üyeleri	TOPLAM
▼ Toplumsal Etkileşim		0
▼ Toplumsal Etki (olumsuz)	5	5
 Çok Çocuk Yapmaları	5	5
 Kültürel Fark Var	7	7
 Çarşamba	5	5
 Günübürlük Yaşıyorlar / Rahat Tavırlılar	2	2
 Alt Gelirli Kesim / Eğitimsiz / Kötü Niyetli İn	2	2
 Vatandaşın Tepkisi	4	4
 Dini Farklılık	1	1
 Akraba Olmak İstemem	2	2
 Toplumsal Olaylar	4	4
 Kendilerine Kapanıklar	4	4
 Farklı Dili Konuşuyoruz	1	1
 Aile Yapısı	1	1
 Temizlik Sorunu	3	3
 Kentin Kullanımı	5	5
 Saygısızlık / Tersleme Huyu	2	2
 Uygunsuz Davranışlar	1	1
 Çok Eşlilik	1	1
 Kalabalık Gezmeleri	2	2
 Kaynaşmak İstemiyoruz	1	1
 Yemek Kültürü	1	1
 Öteki	2	2
 Onlara Benzemeye Başladık	2	2
 TOPLAM	63	63

Tablo 28'e bakıldığında ise olumsuz düşüncedeki 5 üyenin neden bu yönde görüş bildirdiklerinin ayrıntılı kodlaması mevcuttur. Bu tabloya göre üyeler iki topluluğun farklı olduğunu düşünmektedirler. Suriyelilerin çok fazla çocuk yaptıklarını ve sürecin kontrol dışı işlediğini ifade eden üyeler bunun farklı amaçlar için olacağından endişelenmektedirler. Diğer bir önemli belirleme ise Çarşamba bölgesi için yapılmıştır. Buranın zamanla bir Suriye şehirlerini andırmaya, bir gettolaşmaya doğru gittiğinden endişe edilmektedir.

“Kültürel uyumsuzluk, yani coğrafi anlamda çok yakın olmamıza rağmen kültürel anlamda bambaşkayız. Yani onlar bir yere girdikleri zaman orayı batırıyorlar. Yani uyum sağlamak yasak. Şimdi en çok sıkıntıyı biz çekiyoruz burada. Mesela gidiyor evine bir şey oluyor mesela kaçak çalışıyor, yani Suriye’de tabii bu yoktu burada da aynısını yapıyor. Gidiyoruz ikaz ediyoruz kapatıyoruz neyse sonra yine aynısını yapıyor. İnanın ben en çok uyumsuzluğu görüyorum” (BBMÜ – 8).

“Yine aynısını söylüyorum adımı da yaz söylediğimi de aynen yaz, ürüyorlar kardeşim. Bak ürüyorlar. ...kadının kucığında sekiz aylık bir çocuk, adamın iki elinde biri 1 yaşında diğeri 2 yaşında çocuk, kadın hamile...” (BBMÜ – 1).

“Vallahi bu milletin öyle bir derdi yok. Çocuk aç kalmış, tok kalmış devam ediyor yani. Tedbir falan da yok. Çadırlarda bile yani sürekli çocuk sahibi oluyorlar” (BBMÜ – 8).

“Yani böyle bir şey olmaz. Türkiye’de sisteme adapte olacaksınız. Entegre olacaksınız yani burada kendi sisteminizi yaratamazsınız. Bu bakımdan Suriyeliler burada kendi sistemlerini yaratıyorlar, kendi ekonomilerini yaratıyorlar. Bugün mesela Altıparmak’a girdiğiniz zaman küçük bir Arap şehrine girmiş gibi hissediyorsunuz” (BBMÜ – 2).

“Siz Çarşamba Pazarı, Altıparmak veya Yıldırım’a gittiğinizde giremiyorsunuz. Yani etkileri bence net gözüküyor” (BBMÜ – 3).

Meclis üyeleri daha önce vatandaş ve muhtarların belirttiği şikâyet ve sorun alanlarına paralel açıklamaları sıralamışlardır. Bunlar; uyum sorunu, farklı aile yapıları, alt gelir sınıfına mensup oluşları, rahat tavırları ve sorumluluk bilincinin olmaması, kendi içlerine kapanık olmaları, saygısızlıkları ve kendilerine yapılan iyiliklerin kıymetini bilmedikleri, temizlik sorunları şeklinde sıralanmaktadır. Üyelerin açıklamalarında akrabalığa sıcak bakılmadığı ve kent kullanımlarında farklılıkların olduğu görülmüştür.

Tablo 28’de görüldüğü üzere üyeler iki topluluğun farklı yaşam tecrübelerinin olduğunu düşünmektedirler. Bunun bazen kültürel bazen de kişisel tercihlerden kaynaklandığı belirtilmiştir. Fakat ortak yaklaşımlar açısından üyeler düşüncelerini açıklarken, uyumsuzluk ve gelecek açısından sorunlu alanları tasvir etmede daha fazla belirtmeye temas etmişlerdir;

“İnan ben en çok uyumsuzluğu görüyorum temizliğe, yaşam şekline önem göstermiyorlar. Diyeceksin ki adamlar sıkıntı çekiyor nasıl temizlik yapsın. Ama Türkiye’de temizlik konusunda bir sıkıntı yok. Türkiye’de en ucuz şey temizlik malzemesidir yani onlarda buraya gelenlerin %80’i Müslüman’dır. İslam’ın en

büyük gerekliliği temizlik değil midir? Demek ki bir sıkıntı var o kültürü almamışlar” (BBMÜ – 8).

“Elbette yani bu çok şey de olsa örneklerine rast gelebiliyoruz. Bir yerde bir şey söylediğinizde belli bir kitle ile karşılık veriyorlar. Bu koruma içgüdüünden kaynaklanıyor diğer insanlar da bu kez onlara karşı tepki veriyorlar. dışarıdan işte dağdan geldin bağdakini kovuyorsun diye bunları bugün yaşıyoruz yarın öbür gün daha çok yaşayacağız” (BBMÜ – 4).

4.3.4. Ekonomik Etkileşim

Belediye meclis üyelerine g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye ekonomisini nasıl etkiledikleri sorulmuştur. Üyeler, Bursa’dan örneklerle tecrübe ettikleri durumları dikkate alarak cevap verirken, Türkiye açısından bölgesel farklılıkları gözeterek yaklaşım sergilemişlerdir. Üyelerden 5’i g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye ekonomisini olumlu etkilendiğini düşünürken 5’i olumsuz etkilediklerini düşünmektedir.

Tablo 29
BŞB Meclis Üyeleri – 4. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Meclis Üyeleri	TOPLAM
▼ Ekonomik Etkileşim		0
▼ Ekonomik Etki (olumlu)	5	5
▼ İşgücü İhtiyacını Karşıyorlar	5	5
 İş Beğenmeyenler	4	4
 İş Yeri Açabilirler	3	3
 Mülk Edinebilirler	1	1
 Devlet Yardımları Alabilirler	1	1
 Devlet Yardımı Almıyorlar	1	1
▼ Ekonomik Etki (olumsuz)	5	5
> İşsizliğe Neden Oluyorlar	12	12
 Ekonomiye Yük Oluyorlar	4	4
 Kendi Ekonomilerini Yaratıyorlar	3	3
 İş Yeri Açmalarına Karşılıym	2	2
 Mülk Edinmelerine Karşılıym	2	2
 Devlet Yardım Etmesin	1	1
 Kira Fiyatları / Değer Kaybı	4	4
 TOPLAM	53	53

Tablo 29’da görüldüğü üzere üyeler arasında g.k.s.k. Suriyelilerin işgücü ihtiyacını karşıladıkları, Türk vatandaşlarının uzak durduğu işleri yerine getirdikleri ve bu anlamda katma değer ürettikleri düşüncesi paylaşılmaktadır. Bu duruma en çok Türk vatandaşlarının bazı işleri yapmak istememesi neden gösterilmiştir. Vatandaşların yapmayı istemediği iş kollarının uzun süredir g.k.s.k. Suriyeliler tarafından karşılandığı ve g.k.s.k. Suriyelilerin bu işleri yapmadıkları bir durumda ciddi ekonomik sorunların baş göstereceği ifade edilmiştir.

Üyeler g.k.s.k. Suriyelilerin iş yeri açmaları gibi katma değer üretilen durumları destekledikleri görülmüştür. Buna karşılık devlet yardımları konusunda çok fazla görüş belirtilmemiştir. Yine mülk edinmeleri konusunda ise sadece bir üye bu konuda olumlu bir görüş belirtirken diğer üyeler bu konu hakkında çok fazla açıklamada bulunmamışlardır;

“Pandemi zamanında daha çok görüyorsunuz artık işsizlik diye bir sorun olduğunu. Türkiye’de ise böyle olduğunu düşünmüyorum ben. Gazetelerin arka sayfalarını açıyorsunuz, internet sayfalarında olsun her tarafta iş var ama iş beğenmeme de var ülkemizde. Suriyeliler geldikleri andan itibaren Türklerin yapmadığı işlere kanalize oldular. İnşaatlarda çalıştılar, tekstilde çalıştılar. Ben tekstil sektöründe kaç tane fabrikatörün şunu söylediğini biliyorum, eğer Suriyeliler olmasaydı biz eleman bulamazdık çalıştıracak insan bulamazdık. Vatandaş iki gün geliyor diyor üçüncü gün abi ben gelemeyeceğim deyip çıkıyor diyor. Yani adam mesela bir mesleği var mesela kaynakçı ben belediyede olduğum için daha çok karşılaşıyorum bunlarla. Belediyenin şirketleri var. BURBAK var mesela. BURBAK Genel Müdürü dedi ki biz başka bir yerde çalışan ve mesleği olan birisini asla işe almıyoruz dedi. Bu çok güzel bir yaklaşım. Bir kaynakçı gelmiş, kaynak sertifikası değerli demiş ki ben otoparkçı olmak istiyorum. Demişler mesleğin var, o da yoruluyorum ben demiş” (BBMÜ – 6).

“işçi açısından bizim işverenleri rahatlattığını düşünüyorum. Özellikle alt sınıflarda işçi çalıştırması gereken vasıfsız noktada işverenlerimizi rahatlattıklarını düşünüyorum. Tabi ki ufak tefek işgal durumu olmuş mudur, bazı bölgelerde. Bazı işte Antep’te Doğu’da belki olmuştur. Ama Bursa’da çok duymadım yani” (BBMÜ – 10).

“Neymiş o ucuza çalışıyormuş. Doğrudur sen zaten çalışmayacaktın. Biz yani herkes masa başı iş istemeye başladı. Eleştirmiyorum herkesin kendi düşüncesi tabi ki ama beğeniyor muyuz onların çalıştığı işleri biz? Beğeniyor muyuz hayır beğenmiyorsun” (BBMÜ – 9).

“Baktığınızda içlerinde sarraflar var, tornacılar var, tekstil dünyasının önde gelen isimleri var. Yani dökümcüleri var, bunların hakikaten kendi iç dünyalarını geliştirerek Türkiye ekonomisini katkı sağlamaları gayet muhtemel. Burada önemli olan, hükümetimizin belirlediği hakkaniyet çerçevesinde vergisini ödemek kaydıyla çalışmalarında herhangi bir sorun yok, gayet doğal haklarıdır. Yani bizim nasıl ki memnuniyet duyduğumuz bir işveren duygusu varsa günün birinde bu insanlardan da bu değerlerden de işveren konumuna gelecekler olacaktır. Nihayetinde onlar da istihdama katkı sağlayacak duruma geleceklerdir” (BBMÜ – 7).

“Yani şöyle benim mesela tanıdığım bildiğim iki tane şirket var gayet de güzel çalışıyorlar. Yani bizim buradakilere nazaran her şey hazır olduktan sonra çalışılması taraftarları. Yani izinler olsun, ne bilim bir şey olsun, hani sonradan, bürokratik işleri sonradan yapalım kafasında değiller yani. Daha önce anlattığım gibi dolandırıcılık ve gerekli bürokratik aşamaların uzaması gibi nedenlerden dolayı zaten bazı işlerin zaman aldığını biliyoruz” (BBMÜ – 6).

Tablo 29’da olumsuz düşüncedeki 5 üye de Suriyelilerin işsizliğe neden oldukları gerekçesi ile ekonomiyi kötü etkilediklerini düşünmektedir. Hükümetin fırsatçı işverenleri görmezden geldiğini ve gerekli yasal düzenlemelerin yapılmamasını eleştiren üyeler, işverenlerin emek sömürüsü anlamında g.k.s.k. Suriyelileri ucuza çalıştırdıklarını ve kayıt dışı ekonominin de bu şekilde büyüdüğünü düşünmektedirler.

Ayrıca g.k.s.k. Suriyeliler için yapılan devlet harcamalarının vatandaşa yüklendiği düşünülmektedir. G.k.s.k. Suriyelilerin kendi içlerinde dönen bir ekonomik çember oluşturdukları da eleştiriler arasında yer almaktadır. Ekonomik anlamdaki olumsuz diğer etkiler mülkiyetin değerini kaybetmesi ve kira fiyatlarının aşırı artmasıdır. Suriyelilerin yoğun yaşadığı yerlerde mülkiyet değer yitirirken, fırsatçı ev sahiplerinin istedikleri yüksek kiralar nedeniyle dar gelirli vatandaşın da olumsuz etkilendiği ifade edilmektedir. Yine işyeri açmaları ve mülk edinmeleri konusunda da üyelerin çekinceleri olduğu görülmektedir.

“Suriyeli aile geliyor, beş tane çocuğu var, beş genç var, beş çalışan var biri 800’e de 600’e de çalışırım sigortada istemem diyor. Ne yapıyor seninle rekabet ediyor, iş gücünü elinden alıyor, ekmeğini alıyor yani eğitim hakkını elinden alıyor. Sosyal haklarını elinden alıyor her şeyini elinden alıyor. Ekonomik anlamda yani problem. Düşünebiliyor musunuz siz çocuğunuza iş bulamıyorsunuz ama Suriyeli mülteci buluyor. Çünkü ucuz iş gücüne sahip Türkiye. Bilmiyorum yani Suriyeli mültecileri konuşuruz ama Türkiye aslında çok daha farklı ülkelerden gelen pek çok insanı da barındırıyor” (BBMÜ – 2).

“Hükümet bu konuda doğru adımı atmadı. Yani bu insanlar bu kadar rahatlıkla iş kurmamalıydı. Bu kadar rahat biçimde her alanda çalışıyor olmamalıydı. Bugün dünyanın neresine giderseniz gidin orada çalışabilmenin, iş kurabilmenin, mülk sahibi olabilmenin belli kuralları var. Biz de bu kurallar en hafife indirgenmiş durumda en alt seviyede uygulanıyor fakat biz basit bir devlet değiliz” (BBMÜ – 4).

“Bir kere işsizliği arttırdığını düşünüyorum. Gerçek manada, yani bu işin tekstil çalışanları normalde 5000 - 6000 TL maaş alması lazım. Ama onlara 2000 - 3000 TL veriyor onu da çalıştırıyor ama mutlaka katkısı vardır. Çünkü hepsi o tarafa yönlüyor işçi bakımından katkısı vardır. Ama onlar bizim ekonomimize katkı koyacak düzeyde değiller öyle bir kapasite yok yani. Onları makine başında işte şöyle yapacaksın böyle yapacaksın yani bizim işsizlerimizi çoğaltıyor bu anlamda” (BBMÜ – 8).

“Evet, sigortasız çalıştırıyor. Sorsana nasıl yapıyor diye o işverene sor. Açık söyleyeyim, yani git o adamı ihbar et. Nasıl çalıştırıyor kardeşim şantiyesinde bu insanı sigortasız nasıl çalıştırıyor? Bizim bir de A sınıfı iş güvenliğine ihtiyacımız olan en tehlikeli işte çalışıyor. şantiyesi sigortasız işçi doluyorsa işte haksız rekabet olur. O da daire yapıyor ben de daire yapıyorum. Benim maliyetimle onun maliyetini yan yana koy sonra çıkıp bir de satıcı olarak koy. İşte o yüzden ben bıktım bunlardan benim zihniyetim o yüzden farklı. O kişiye de direk birebir yürüyorum” (BBMÜ – 3).

“Tabi ki yük oluyorlar aslında direk değil dolaylı şekilde. Dolaylı harcamalarla yani mesela sağlık gibi ama bence ekonomik anlamda biz onlara hala harcama yapıyoruz. Mesela Güneydoğu’da ve Doğu’da onların çadırları var kim bakıyor biz bakıyoruz” (BBMÜ – 8).

“Yani ben o bölgede yaşadığım için biliyorum. Bir ara sokağa girdim aynı markadan dört tane dükkân var. Aynı marka Şahap mıydı neydi Arapçası da öyle bir şeydi. Açmış aynı marka; kuaför, giyim mağazası, pastane açmış karşıda da bir dükkân daha vardı yani dört tane iş yeri aynı markayla oradaydı. Çok ilginç yani bir de ne yapmış kendi vatandaşlarının kendisinden alışveriş yapabileceği bir ortamı da sağlamış yani bunu sağlamış bunu elde etmiş” (BBMÜ – 2).

“Mahalleye katkı olmasına rağmen zararın var. Örnek vereyim Suriyeliler Çarşamba Pazarı'na ya da Yavuzselim Mahallesi'ne gelmeden önce arsa birim fiyatları 10.000 ile 30.000 arasında idi. Daire fiyatları 300 ve 500.000 arasındaydı. Şimdi adam 100.000 liraya dairesini satamıyor. Kiralar 300 - 500 yani. Böyle çok güzel bir daire olacak Yavuzselim'de de 500'e kiraya verecek. Şimdi adam oradaki üç tane dairesini kiraya veriyor kendisi gidip Özlüce'de oturuyor” (BBMÜ – 1).

“Çarşamba'yı düşün Altıparmak'ı düşün. Artık Türk yaşamıyor, yaşar mı yaşamaz. İstemiyor kaçıyor oradan şimdi orada evin değeri düştü eskiden oradaki evin bir tanesi buradan iki tane ev alıyordu. Şu an oradaki bir daire buradaki çeyrek daireyi alamıyor” (BBMÜ – 2).

“Ben belediye başkanına da sordum. Bunlara ruhsat veriyorsunuz, bunlara ruhsat verme şartınız ne kardeşim diye. Şimdi bak ekonomi bu işin temel kaynağı kargaşanın da ana damarı ekonomidir” (BBMÜ – 1).

4.3.5. Sağlık Hizmeti

Belediye meclis üyeleri ile g.k.s.k. Suriyelilerin sağlık hizmeti almaları ve Türkiye'ye ilk geldikleri andan itibaren bu hizmetin kesintisiz şekilde verilmesi üzerine görüşleri alınmıştır. 10 yılın ardından sağlık anlamında nelerin değiştiği ve yaşanan sorunların karşısında çözüm anlamında neler yapılabileceği de sorulmuştur. Tablo 30'da görüleceği gibi üyelerin 7'si g.k.s.k. Suriyelilerin sağlık hizmeti almalarını doğru bulurken 3 üye ise bu konuda olumsuz görüş belirtmişlerdir.

Tablo 30
BŞB Meclis Üyeleri – 5. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Meclis Üyeleri	TOPLAM
▼ Sağlık Hizmeti		0
▼ Sağlık Hizmeti (olumlu)	7	7
İnsani Sorumluluk	5	5
▼ Sağlık Hizmeti (olumsuz)	3	3
Ayrıcalık Tanınıyor	3	3
Düzenleme Yapılmalı	2	2
Σ TOPLAM	20	20

Olumlu görüş belirten üyeler arasında sıklıkla vurgulanan durum insani önceliktir. Suriyeli olsun olmasın bu ülkede yaşayan her insanın sağlık hizmetini insani şartlar bakımından eşit şekilde alması gerektiği ortak kanaattir;

“Kesinlikle almaları gerektiğini düşünüyorum yani bunun lamı cimi yok” (BBMÜ – 6).

“Bir kere ahalinin söylediği gibi değil o iş. Biz bulunduğumuz konum itibari ile bu konuda çok şikâyet alıyoruz onlara şu kadar veriyorsunuz vs. diye. Yok, hayır onlara şu kadar bu kadar veriliyor diye bir şey yok devletimiz hastanelerimizden. Ya düşen bir insanı kim ister yani bakmamak. Oraya giden herkes bir şekilde bakılacaktır yani. Dolayısıyla size şu kadar yardım bu kadar bilmem ne öyle bir şey yok” (BBMÜ – 7).

“Vereceğiz tabi canım alacaklar yani. Yani insan, biz hayvanlara dahi gereken ilgiyi alakayı gösteriyorken insana nasıl göstermeyelim. O konu da bir sıkıntı yok onu yapıyoruz ve yapmamız da gerekiyor” (BBMÜ – 8).

“Yani adam burada yaşıyorsa sağlık yardımını da yapmak zorundasınız. Onlara madem kapımızı açtık ki doğrusu da buydu insan gibi yaşatmamız lazım” (BBMÜ – 3).

“Şimdi bu insanları bu ülkeye kabul ediyorsanız sağlık hizmeti ve eğitim hizmetini de alacaklar bu ülke insana nasıl davranıyorsa onlara da olmalı. Bunun kesinlikle aksini düşünmüyorum yani bunun aksini düşünmüyorum” (BBMÜ – 5).

Buna karşılık olumsuz düşüncedeki üyeler Suriyelilere verilen sağlık hizmetlerinin ekonomik karşılığının alınması gerektiğini bunun da yasal çerçeveye kavuşturulması gerektiğini düşünmektedirler. Suriyelilerin hastanelerde hesapsızca ve ayrıcalıklı şekilde bakıldığını belirten üyeler, vatandaşlardan bu konu hakkında şikayetler geldiğini de belirtmektedirler;

“Bak şimdi bana küfürbaz diyorlar ama hiç şunu diyen olmadı ya bu adam ediyor da etme sebebi ne. Ya bir sorun neden küfür ediyor bu adam diye. Hiç soran olmadı. Bak güzel kardeşim sağlık bu işin çok ufak bir tarafı. İhtiyaçları yok, bu anlamda bütün ihtiyaçlarını gideriyorlar. Kendi bünyelerinde bunu hallediyorlar ama sağlık yardımı alıyorlar yine” (BMMÜ – 1).

“...Suriyeli mülteci olduğunda yani hemen muayenesi yapıp ilaçları bedava verildiğinde bu kez vatandaş ben neyim diyor. Biz bu ülkede vergi veriyoruz bu ülkeye katkı sunuyoruz ama biz sosyal güvenlik sisteminden bu şekilde rahat faydalanamıyoruz bu çok sıkıntı” (BBMÜ – 2).

“Şimdi bugün devlet hastanelerine hangisine giderseniz gidin bu vatandaşlarla karşılaşma durumunuz çok yüksek. Bununla alakalı Zübeyde Hanım çocuk doğum evine gitmiştim. Sürekli Arapça isimler karşımıza çıkmıştı. Bu, Suriyelilerin çocuk yapmada ne kadar rahat olduklarının ve ne kadar hızlı çoğaldıklarının bir göstergesiydi ve bu anlamda devletin tüm imkânlarından faydalanmalarının da bir göstergesiydi” (BBMÜ – 4).

4.3.6. Eğitim Hizmeti

Tablo 31
BŞB Meclis Üyeleri – 6. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Meclis Üyeleri	TOPLAM
▼ Eğitim Hizmeti		0
▼ Eğitim Hizmeti (olumlu)	7	7
 Topluma Kazandırma	5	5
 Eğitim Hizmeti (olumsuz)	3	3
Σ TOPLAM	15	15

Tablo 31’de görüldüğü üzere meclis üyelerinin 7’si g.k.s.k. Suriyeli çocukların devlet okullarında eğitim hizmeti almalarına olumlu yaklaşmaktadır. Onların açıklamalarındaki en önemli yaklaşım Türkiye’de yaşamayı düşünenler için Türkçe başta olmak üzere her anlamda eğitilmeleri gereklidir. Bunun toplumsal anlamda bir kazanım olacağını düşünen üyeler geleceğin inşasında bu eğitim sürecini önemli bulmaktadırlar;

“Elzem, sadece çocukların değil bütün ailelerin de aynı noktada eğitilmesi gerekiyor” (BBMÜ – 6).

“Ben onu sağlık gibi görüyorum gerekli görüyorum” (BBMÜ – 8).

“Tabii ki olumlu yönlere olacak ilerleyen zamanlarda. Şimdi Afrika’dan veya farklı yerlerden yabancı öğrenciler Türkiye’de okumaya geliyorlar mesela. Sanırım

Somalili bir bakın ya sağlık ya adalet bakanı yani Türkiye’de eğitim almış, Türkiye’de yani zaman geçirmiş ve Somali’de şu an bakan yani... Şimdi farklı dillerde temaslarımız oluyor bu nedenden diğer farklı ülkelerin de Türkçe öğrenmesinin bize zararı olur mu tam tersine yararı olur. Bu işin bize artısı olacak katma değeri 10-15 sene sonra fazla olacak” (BBMÜ – 10).

“Vallahi bir kısım insan Suriyelilerin eğitim almasını istemiyor. Açıkçası ben zaten çok rahat koşullarda eğitim aldıklarını düşünmüyorum. Çünkü orada çocuklarda ikinci sınıf muamelesi görüyorlardır. Çok üzücü yani ailelerin bu konuda ciddi baskısı olduğunu düşünüyorum ben. Yani ben her türlü haktan yararlanmaları gerektiğini düşünüyorum” (BBMÜ – 9).

“Yani lambalarda bekleyen çocuklara para vererek bu iş çözülmeyecek. Sen okulu yaptır eğer bir şey yaptıracaksan okul yaptır çocuklara selpak dağıtıtırma” (BBMÜ – 3).

Olumlu düşüncelere karşılık üç meclis üyesi Suriyeli çocukların devlet okullarında eğitim görmesine karşı çıkmakta ve bir an önce ülkelere döndürülmeleri gerektiğini belirtmektedirler. Bu bakımdan Suriyeli çocukların burada eğitim görmeleri devlet açısından mantıklı karşılanırsa dahi verilen eğitimin yapısal sorunları halletmeyeceği ve g.k.s.k. Suriyelilerin geri dönmesinin alınacak hizmetlerden daha önemli olduğunun altı çizilmiştir;

“Burada yerleşik yaşayacaklarsa tabii ki Türkçe eğitim görmeleri lazım. Bu ayrı ama bunu bizim çocuklarımızla birlikte mi görmeleri gerekiyor ya da bizimle iç içe mi görmeleri lazım? Hayır. Çünkü eğitimin kalitesini düşürüyorsunuz eğitim algıdır çünkü benim çocuğum Türkçe konuşuyor, Türkçe biliyor. Ailesi, öğretmeni Türkçe konuşuyor orada bir dil birliği var. E şimdi dil birliği olmayan bir çocuğu 30 tane Türkçe bilen çocuğun içine koyarsanız yazık günah bu çocuğa. O da kendini yalnız hissedecek ister istemez dil farkı var. Senin ne yapman lazım en başa dönüyoruz senin bu işi planlaman lazım” (BBMÜ – 2).

“Bu ülkede yaşıyorlarsa sağlık sorunlarının ve eğitim sorunlarının en doğru anlamda çözülmesi gerekir ama bunların aslında kendi ülkelerine kesinlikle dönmeleri ve kendi ülkelerinde kendi eğitim sistemleri içerisinde kendi sağlık sistemleri içerisinde yararlanmaları ve ondan faydalanmaları gerekiyor işin doğrusu budur” (BBMÜ – 4).

4.3.7. Siyasal Haklar

Belediye meclis üyeleri ile yapılan görüşmelerde 3. sırada en çok kodlanan tema olarak siyasal haklara ilişkin tartışmalar yer almıştır. Suriyelilerin Türkiye'ye gelişleri kadar önemli olan bir diğer konu ise Türkiye'den geri dönüşleri üzerinedir. Onların geri dönme durumlarına ilişkin meclis üyelerinin çoğu vatandaş ve muhtarlar benzer şekilde olumsuz görüş belirtmiş ve Türkiye'den geriye Suriye'ye döneceklerini düşünmemişlerdir. Buna gerekçe olarak g.k.s.k. Suriyelilerin Suriye'ye nazaran Türkiye'de gayet rahat oldukları ve dönmeyi istemeyecekleri ileri sürülmüştür. İkinci önemli gerekçe ise devletin geri göndermeye dair planının ve amacının olmadığı düşünülmektedir. Bu anlamda olumsuz yaklaşımdaki üyelere göre devlet henüz dönüşlerle ilgili plan yapmadığı için süreç daha da çıkmaza girmektedir. Ek olarak mülk edinenler, yeni nesil Suriyeli çocuklar ve Türkçe öğrenenlerin de geri dönme ihtimallerinin düşük olduğu gelen ifadeler arasındadır.

Tablo 32
BŞB Meclis Üyeleri – 7. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Meclis Üyeleri	TOPLAM
▼ Siyasal Haklar		0
▼ Vatandaşlık (olumlu)	4	4
 Yasaya Uygunluk	5	5
 Katkı Sağlayanlar	1	1
▼ Vatandaşlık (olumsuz)	6	6
 Siyasi Endişe	5	5
 Sayısal Tehdit	5	5
 Oy Kaygısı	1	1
 Uyum Sorunu	1	1
▼ Geri Dönerler	4	4
 Savaş Bittiğinde	2	2
 Memleket Hasreti	2	2
▼ Geri Dönmezler	6	6
 Burada Rahatlar	3	3
 Devlet İstemiyor Göndermeyi	3	3
 Mülk Sahipleri	1	1
 Yeni Nesil	2	2
 Aile Birleşmeleri Başladı	2	2
 Türkçe Öğrenenler	1	1
 Avrupa'ya Gitmek İsteyebilirler	1	1
 Ortak Gelecek (olumlu)	5	5
 Ortak Gelecek (olumsuz)	5	5
Σ TOPLAM	65	65

Tablo 32’de görüldüğü üzere geri dönmeyeceğini düşünenlerin sayısı 6 geri döneceklerini düşünen üye sayısı 4’tür. 4 üyenin açıklamalarında Suriyelilerin geriye dönüşü memleket hasreti ve savaşın bitişi üzerine mümkündür. Savaşın bitişine ek olarak Suriye’deki siyasal sistemin de değişmesi gerektiği ön koşul olarak öne sürülmüştür. Diğer taraftan g.k.s.k. Suriyelilerin de geriye dönmek isteyecekleri, onların da memleketlerinde yaşamayı isteyecekleri düşünülmektedir;

Bir diğerk ayırım ortak gelecek konusundaki sorulara verilen cevaplardan gelmektedir. Ortak geleceğın birlikte mümkün olduğu ve olmadığını dűşünen 5’er meclis üyesi olmuştur. Ortak geleceğe dair olumlu görüş belirten üyeler gelecek için belirsizliklerle dolu olursa da iyi bir planlama ve olumlu adımlar ile birlikte yaşama şansının olduğu kanaatindedirler;

“Yani zamanında Kürtlere neler yapıldığını görüyoruz, biliyoruz. Őu anda o sorunların kalmadığını biliyoruz. Ben aynı durumun bu süreçte yaşanacağını dűşünüyorum. Őu an Suriyeliler sevilmiyor işte istenmiyor vs. Oysaki ilerde öyle olmayacak yani algıların yönetildiğini görüyorum ben. 15 yıl sonra belki hiçbir sorun kalmayacak yani” (BBMÜ – 9).

“Yani gelecek öngörüsü çok farklı bakış açıları var. 100 sene geriye gittiğimizde Osmanlı zamanında bir sınır yoktu mesela yani Balkanlardan başlar yani Kudüs’e kadar giden bir coğrafyadan bahsedebiliyorduk. Halep o zaman bizim şehrimizdi yani Saraybosna ve Halep bizim için İstanbul ve Ağrı gibiydi... Bu açıdan belki de 100 sene sonra bizim çocuklarımız bu coğrafya çok farklı değerlendirecekler yani mesela bir büyük düşünme meselesi. Bizim meselemiz insan biz Müslüm veya gayrimüslim diye de bakmıyoruz insan açısından bakıyoruz nerede bir mazlum varsa yardım ediyoruz” (BBMÜ – 10).

“Bizim yıllarca Bulgaristan’dan gelen arkadaşlarımızın konumu neyse zaman içerisinde onlar da öyle olacaktır. Şimdi onlara bakıyorsunuz çiftte vatandaş oldular. Her iki ülkenin pasaportları var yani. Zaman içerisinde aynı konuların bu bölgede de çözüleceğine inancımız tam” (BBMÜ – 7).

“Bunun kontrollü bir süreç olarak işlemesi gerektiğini dűşünüyorum. Mümkün olduğunca daha fazla insanın memleketine dönmesi için çalışma yapmamız gerektiğini dűşünüyorum. Yani vatandaşlığa geçirilenlere de çok sıkı kriterleri, elemeleri geçerek vatandaşlığa alınması gerektiğini dűşünüyorum. Gerçekten buraya katkı sunacak faydalı olacak insanların vatandaşlığa alınması gerektiğini dűşünüyorum. Avrupa’nın yaptığı gibi kriterlerin sert olması gerektiğini dűşünüyorum” (BBMÜ – 6).

Öte yandan olumsuz düşüncedeki üyeler ise gelecek açısından daha fazla sorunun ortaya çıkacağından endişelenmektedirler. Yasadışı örgütlerin oluşabileceğinden endişe eden üyeler özellikle kültürel farklılıkları daha çok dile getirmekte ve iki topluluğın bir arada yaşamasının mümkün olmadığını belirtmektedirler;

“Yani büyük bir kısmı ile mümkün değil. Az önce bahsettiğim gibi %80-85 geri gönderirseniz %15’ini buraya adapte edebilirsiniz. Yoksa yani %15 bu topluma uyum sağlar ama %85 topluma uyum sağlamaz problem bu” (BBMÜ – 2).

“Aynı şey değil yani. Balkan göçmenleri 1989’da gelen insanlar falan bunlarla oradan gelen insanlar aynı değil yani. Balkanlar zaten bizim asli unsurumuzdu. Yani şimdi kelimelerimi dikkatli seçmek istiyorum ama Balkanlar’daki vatandaşlar ile aynı değil yani ben bunu izah edemem ama aynı şey değil yani. Zaten onlar da kendilerini aynı tanımlamıyorlar ki. Adamlar bizimle aynı kültürden gelmiyorlar ki. Bu daha aşağıda veya daha yukarıda demek değil. Yani farklı, yani benim Norveçli ile aramdaki farkı görmüyor musun? İsveçli ile aynı mıyım ben? Değilim. Farklı kültürlerden geliyoruz, yani onlar da bizden daha farklı bir kültürden geliyor” (BMMÜ – 3).

“O yüzden bu vatandaşlar, genel başkanımızın dediği gibi, yerlerine gitsinler biz onları yerinde ziyaret edelim. Onların bir ihtiyacı varsa yerlerinde bakalım. Ne gerekirse orada yapalım, içimize alıp kelimeyi de çok da söylemek istemiyorum ama neyse” (BBMÜ – 1).

Meclis üyelerine g.k.s.k. Suriyelilere vatandaşlık verilip verilemeyeceği ve her iki durumda da kendilerinin bunu nasıl karşılayacakları sorulmuştur. Vatandaşlık verilmesine olumlu bakan üyeler yasal şartların yerine getirilmesini ön koşul olarak görmektedirler. Vatandaşlık kriterlerini yerine getiren g.k.s.k. Suriyelilerin bu hakkı elde edebileceklerini düşünen üyeler, eğitimli insanların topluma kazandırılmalarında bu hakkın elde edilmesini önemli bir adım olarak görmektedirler;

“Yani bunun araştırması yapılmalı. Bu araştırıldıktan sonra vermek iyidir denilirse benim için sıkıntı yok. Vermemek de mantıklıysa o zaman da sıkıntı yok. Yani araştırma yapılması mantıklı ama doğan çocukların zaten hepsine verilecek. Sen istediğin kadar şimdiki yaşayanlara verme. O yüzden çokta önemli değil” (BMMÜ – 9).

Yani vatandaşlığa geçirilenlere de çok sıkı kriterleri, elemeleri geçerek vatandaşlığa alınması gerektiğini düşünüyorum. Gerçekten buraya katkı sunacak faydalı olacak insanların vatandaşlığa alınması gerektiğini düşünüyorum. Avrupa’nın yaptığı gibi kriterlerin sert olması gerektiğini düşünüyorum” (BBMÜ – 6).

“O zaman biz komple Suriyelilerin hepsine vatandaşlık verelim veya farklı ülkelere de vatandaşlık verelim diye bakmak lazım. Hepsine vatandaşlık vermek çok doğru bir yaklaşım değil. Yani vatandaşlık kriterleri var. Bu sadece Suriye meselesi değil. Türkiye’deki yabancıların belli şartları var vatandaşlık alabilmesi için. Kim bu kıstasları karşılırsa vatandaşlık hakkından yararlanabilir. Yani ayırmak için, özel bir tutumda bulunmak çok doğru gelmiyor bana” (BBMÜ – 10).

“Bizim yıllarca Bulgaristan’dan gelen arkadaşlarımızın konumu neyse zaman içerisinde onlar da öyle olacaktır” (BBMÜ – 7).

Buna karşılık olumsuz görüşteki üyelerin vatandaşlığa olumsuz yaklaşımlarında iki neden saptanmıştır. İlk neden g.k.s.k. Suriyelilerin sayısal anlamda kalabalık bir grup olmalarıdır. Toplam nüfusun neredeyse %7'ine yakın olan Suriyelilerin tamamının vatandaşlık hakkı alması üyeleri tedirgin etmektedir. İkinci neden de Suriyelilerin sayıları ile bağlantılı olarak gelecekte oluşacak siyasal endişelere dairdir. Suriyelilerin tamamına oy kullanma hakkı verildiğinde siyasal sonuçların değişeceği düşünülmektedir. Aynı zamanda partilerin bu oyların peşine düşmesini de çekince ile karşılayan üyeler sonuç olarak siyasal açıdan sürecin olumsuz sonuçlanacağını savunmaktadırlar;

“Boku yedik... Sadece Yıldırım'da 70-80 bin Suriyeli var. 10-15 bin belki daha fazladır o tarihten bu tarihe üreme var. Yıldırım'ın nüfusu da 650.000 civarındadır. Bu %10 Suriyeliye tekabül ediyor” (BBMÜ – 1).

“Ben kesinlikle vatandaşlık verilmemesini istiyorum. Çünkü bu iş bu kadar kolay olmamalı. İşin yok, gücün yok, geliyorsun iş güç sahibi olmaya çalışıyorsun, toplumun bütün nimetlerinden faydalaniyorsun. Senin bir ülken var kardeşim, sen o ülkenin vatandaşısın. Savaş var diye kapı açılmış, onun da doğru olduğuna inanmıyorum. Çünkü böyle bir zorlama yoktu kendi ülkesinde kendi mücadelesini vermesi gerekiyordu. Bu ülke kurtuluş savaşını sadece askerleri ile vermedi asker doğanlarla verdi. Kuvâ-yi Milliye ile başladı düzenli orduya geçiş çok çok sonra oldu. Göçmenler de kendi ülkelerindeki mücadeleyi vermeleri gerekiyordu. Oradan buraya veya başka ülkelere kaçmak, oradaki başıboş bir takım teröristlerin bir takım başıboş oluşumların daha çok kök salmasına daha güçlü olmasına neden oldu” (BBMÜ – 4).

“Doğan bey bu konu çok önemli. Bu konu neden önemli bir ülke gerçekleştirdiği destekleri yardımları, tüm Türkiye halkı ile birlikte yapıp ve buradaki süreci tüm Türkiye halkına yönlendirirse sorun yok, vatandaşlık da verilebilir. Ne yazık ki biraz önce söylediğim yanlışlar burada da yapılıyor. Nasıl mı? Şu an yönetimdeki hükümet, bu meseleyi siyasallaştırarak bir partiye kaydırmaya çalışıyor bu tehlikeli. Bu noktada vatandaşlık verilmesi meselesi çok sağlıklı bir iş olarak gelmiyor bana. Tabi ki insanların, insanlık haklarına ve vatandaşlık hakları da tartışılması gerekir. Ama bunu verdiğiniz andan itibaren ciddi bir sorumlulukla karşı karşıya kalıyorsunuz. Bir takım koşullarla vatandaşlık konusunda destek olunabilir ama şu noktada Suriyelilere vatandaşlık verilmesini doğru bulmuyorum” (BBMÜ – 5).

“Sistem olarak benim eleştirim gelen göçmenleri demografik veya sosyal bir grup olarak belirleyip Türkiye'nin her tarafına yayması, özgürce dolaşması, vatandaşlık sahibi olması ve 4-5 milyonluk bir nüfusun oluşmasına karşıyım” (BBMÜ – 3).

“Karşıyım. Kesinlikle karşıyım. Çünkü burada doğan çocuk, bütün dünyada aslında bir sistem var. Bir çocuk nerede doğuyorsa oranın vatandaşıdır. Böyle bir sistem var ve bu anlamda vatandaşlık verilmesi doğru bir iş değil. Neden? Şimdi ben kendimi yöneteni seçeceğim. Şimdi şöyle düşünün, bugün 5 milyon Suriyelinin 2 milyonu seçmen. Yani 2 milyon seçmen bugün Türkiye'de iktidar değiştirir. Son

seçimi düşünün kaç oy fark vardı 1,4 milyon fark vardı. Şimdi bu oyu bu tarafa al seçimi kazanıyorsun. Böyle bir şey olur mu” (BBMÜ – 2).

4.3.8. Güvenlik Kaygısı

Belediye meclis üyeleri ile yapılan görüşmelerde görece daha az kodlanan temalardan olan güvenlik kaygısı ile ilgili kısımda tehdit oluşturmadıklarını belirten 6, tehdit oluşturduklarını belirten 4 meclis üyesi bulunmaktadır. Tablo 33’te görüldüğü üzere 6 üye herhangi bir tehdit oluşturmadıklarını düşünmektedirler. Bu üyeler kavgalar, anlaşmazlıklar veya basit suçlardan oluşan sorunların tek başına Suriyeliler ile ilgili olmadığını düşünmektedir. Terör endişesi konusunda da üyelerin Türkiye’ye g.k.s.k. Suriyelilerin gelişi ile terörün arttığına dair bir durumun ortaya çıkmadığı ifade edilmektedir. Üyeler bu açıdan gelen insanların içerisinde terör örgütü üyesi olsa da aktif olarak endişe yaratacak bir durumun olmadığı ortak kanaattir;

Tablo 33
BŞB Meclis Üyeleri – 8. Tema Kod Matrisi Tarayıcısı

Kod Sistemi	Meclis Üyeleri	TOPLAM
▼ Güvenlik Kaygısı		0
▼ Güvenlik (olumlu)	6	6
İstihbarat İyi Çalışıyor	3	3
▼ Güvenlik (olumsuz)	4	4
Terör / Saldırı /Gizli Servisler	4	4
Suç	3	3
Yasadışı Girişimler	3	3
Tedirginlik	1	1
Hırsızlık	1	1
Uyuşturucu	1	1
Kavga	1	1
Kalabalık	1	1
Gettolar	4	4
Taciz	1	1
Göçmen Sayısı	1	1
Σ TOPLAM	34	34

“Ben o tarafının olmadığını düşünüyorum. Mutlaka bu alanı kullanarak ülkeye girmiş insanlar olabilir ama art niyetli ve Türkiye’de terör yaratmak, eylem yapmak isteyen insanların bu yapıyla buralara gelerek yer alacağını düşünmüyorum... Türkiye’nin bu anlamda yani insanları bu tarz insanların ülkeye girip çıkmasında çok büyük sıkıntı yaşadığını zaten zannetmiyorum ama belki o esnada uzun yıllar terör örgütlerinin içerisinde yer almış kaçmış ya da bu işten vazgeçmiş insanlar yani buraya gelip huzurlu yaşamayı tercih etmiş olabilir. Bu bir vesiledir çünkü o 5 milyonun birçoğu belirsiz, çok sancılı yani. Ama ben Türkiye’nin terörle ilgili bir kaygısının olacağını düşünmüyorum. Mutlaka vardır yani 5 milyon içerisinde üç beş bin kişi bu tarz olabilir ama bunun çok ciddi bir endişe yaratacağını düşünmüyorum” (BBMÜ – 5).

“Yani güvenlik endişemiz bence giderek azalıyor. Çünkü giderek uyum sağlamak zorundalar bunlar. Şimdi ilk geldikleri zaman onlar da karşı çıkmaya başladı. Okullar başladı, onlarda anladılar yani eskisi gibi değil” (BBMÜ – 8).

“Yani bence endişe etmeye gerek yok geçmişe baktığımızda bir terör durumu görmedik yani bu insanların terör eğitimleri olduğunu zannetmiyorum hani yine silah tutması lazım ki böyle bir durumda yok ki eli silah tutanları zaten Suriye’de kaldılar. Yani ben burada eline silah alan Suriyeli hiç görmedim. Ufak tefek, hırsızlık, ne bilim emniyetle alakalı şeylerde zaten gerekli güvenlik güçleri gerekli tedbirleri alıp sınır dışına kadar süreci götürüyor” (BBMÜ – 10).

“Evet, oradan gelen insanların bazılarının yasadışı yollarla geldiğini veya terör örgütü üyeleri gibi insanların geçmiş olma ihtimali var. Dışişleri Bakanlığı’nın yaptığı çalışmalarda da bunu görüyoruz. Fakat ben sıkı güvenlik tedbirlerinin alındığını düşünüyorum. Son dönemlerde değil de özellikle o yoğun akımların olduğu ilk zamanlarda bu geçişlerin olma ihtimalinin olduğunu düşünüyorum. Ama İçişleri Bakanlığı’nın bu konuda iyi bir takip sistemi ortaya koyduğunu düşünüyorum. Bursa’da öyle hamdolsun çok uzun zamandır ciddi bir olay yaşanmıyor” (BBMÜ – 6).

“İstihbarat anlamında devletimiz çalışmalarını hazırlıyordur. Zannetmiyorum öyle bir şeyle karşı karşıya kalınmasını inşallah ama insanoğlunun olduğu yerde her şey mümkün. Bunu millet olarak ayırmamak lazım bizim kendi içimizde yok mu var” (BBMÜ – 7).

“Yani benim düşüncem oradan savaş olmasa da terörist vs. zaten geçiyor. Yani belki sayısı biraz daha fazla olmuş mudur, evet olabilir. Ama yani bu adamların orada savaş olup da yani oradaki insanların buraya geçmiş olmaları mümkün. Yani bir yolunu bulup geçerler yani ve bu döneme özgü değil bu. Yani maalesef biz konum olarak birçok terör örgütü ile zaten sürekli savaşıyoruz doksanlı yıllardan itibaren. Yani bunlar, daha önce geçmiyor muydu mesela ve şu an bence yok bile yani çok şükür önceden çok daha fazlaydı. Şu an mesela bir Avrupa ülkesiymişiz gibi tepkiler veriliyor ben şaşırıyorum” (BBMÜ – 9).

Güvenlik anlamında endişeli olan 4 üyenin görüşlerinde sıklıkla tekrarlanan ayrıntı g.k.s.k. Suriyelilerin gettolar oluşturduklarıdır. Bu anlamda Çarşamba Pazarı civarındaki

yaşam alanına göndermede bulunan üyelerin endişe duydukları konular arasında terör, yasa dışı işler ve adli olaylar bulunmaktadır;

“Burada esas sorun belki kayıt altına alınabilse, organize edilebilse, belli bölgelere kaydırılabilse ve daha planlı yapılabilseydi bu sıkıntılar yaşanmazdı. Gittikleri her yerde gettolar oluşturdular. Bu da ciddi bir sıkıntı işte. Bursa’da Altıparmak semtinde bir getto oluşturmuşlar. Yine Ankara yolunun alt kesimleri dediğimiz kesimlerde çeşitli mahallelerde bu durum var, tabi ki büyük sıkıntı” (BBMÜ – 2).

“Siz Çarşamba Pazarı, Altıparmak ve Yıldırım’a gittiğinizde giremiyorsunuz. Yani etkileri bence net gözüküyor” (BBMÜ – 3).

“Onların düzeninden alışkanlıklarından ve yaşam tarzlarından rahat etmeyen insanlar oradan uzaklaştı. Dolayısıyla kiraya verenler daha da düşük ücretlere onlara verdi. Yani bir nevi orası artık sadece onların yaşadıkları bir getto gibi olmaya başladı” (BBMÜ – 4).

“Mesela bizim burada Osmangazi dediğimiz yer var. Orada kendilerine bir kent yaratmaya çalışıyorlar. Bunu yaratırken gruplaşmalar başladı. Esnafla esnafın vatandaşa vatandaşın ciddi kavgaları oluştu. Çok meydan kavgaları oldu. Böyle bir şey olabilir mi yani” (BBMÜ – 5).

“Hiçbir garantisi yok, kesinlikle hiçbir şeyin garantisi yok. Bakın insanların aşı işi yoksa kaybedecekleri hiçbir şey yoktur. Üstüne üstlük bir de cahilse, eğitimi almamışsa, bir de ruh sağlıklarının da iyi olmadığını düşünüyorum ben. Bu savaştan kaçan bir insanın burada hangi terapiyi verdik de, iyileştirmek için ne yaptık? Bu insanların ruh sağlıkları da iyi değil bence. Yani benim oğlumla oradan gelen bir göçmen karanlıkta karşılaştıkları zaman bence eşit şartta değiller yani” (BBMÜ – 3).

“Evet, oradan gelen insanların bazılarının yasadışı yollarla geldiği malum veya terör örgütü üyeleri gibi insanların geçmiş olma ihtimali var” (BBMÜ – 6).

“Şimdi Doğan, biz istihbaratçı değiliz. Olanlarla da çok bir bağlantımız yok. Yani süre içerisinde haber kaynaklarından ve bildiğimiz bunların bu ülkede eğitildiği, yine bu ülkeye girip çıktığı, bu ülkenin hastanelerinden faydalandığı. Bunlar defalarca dillendirildi” (BBMÜ – 4).

4.3.9. Suriyeli Algısı

Meclis üyelerine yapılan görüşmelerde g.k.s.k. Suriyelileri nasıl gördükleri ve kendi açılarından nasıl bir çıkarım yaptıkları sorulmuştur. Olumlu çıkarımlar daha fazla iken 2 olumsuz görüşün biri AK Partili üyeden diğeri ise İYİ Partili üyeden gelmiştir. Bunun dışında diğer 8 üye g.k.s.k. Suriyeli profilini mazlum olarak algılamış ve onların da birer insan olduklarını belirtmişlerdir;

Tablo 34
BŞB Meclis Üyeleri – 9. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	Meclis Üyeleri	TOPLAM
▼ Suriyeli Algısı		0
▼ Suriyeli Algısı (olumlu)	8	8
İnsan	1	1
Mazlum	6	6
Kabullenilmesi Gereken	1	1
▼ Suriyeli Algısı (olumsuz)	2	2
Uyumsuz	1	1
Vampir	1	1
Σ TOPLAM	20	20

“Bu olay sadece ekonomik de değil. Bunun dışında zaruri durumda olanlar da var yani. Ekonomik durumu iyi olmayan, ihtiyaç sahibi olanlar da var. Sağlık hizmeti alamayan, eğitim hizmeti alamayanlar da var. Onların durumu bence çok üzücü” (BBMÜ – 3).

“Şöyle o karaya vurmuş Aylan bebeği hatırlıyorum. Bu tür dramları da biliyorum. Kapitalizmin oradaki sermaye paylaşımından etkilenip, canından ettiği milyonlarca insanı görüyorum. Bugün emek mücadelesi veren, hayatta kalma mücadelesi veren insanlar görüyorum. Ben insanları etnik yapısıyla, kimliğiyle, diliyle, diniyle ayırmıyorum” (BBMÜ – 4).

“Yani şu anda mazlum ve mağdur durumda görüyorum ben onları. Benim aklıma Suriyeli göçmen dediğiniz zaman, yani ülkede ben onları öyle görüyorum” (BBMÜ – 6).

“Ben hep üzülüyorum. Yani benim yaklaşımım bu konuda çok hassasım ben onlarla ilgili. Gerçekten çok üzülüyorum yani kızılacak noktaları varsa bile onlara üzülmekten o noktaya gelemiyorum. Bizim hiçbir hakkımızı çaldıklarını düşünmüyorum, bizden bir şeyi yani bir hakkımızı yediklerini düşünmüyorum” (BBMÜ – 9).

“Aylan bebeğin fotoğrafını biliyorsunuz. Şimdi bakıyorsunuz, Avrupa medeni diyoruz ya Avrupa daha sınıra yaklaşmadan denizin ortasında botları batırıyor ve aylan bebek gibi masumlar ölüyor. Şimdi benim bir kızım var. Geçenlerde bir haber gördüm Doğan Bey, inanın derinden etkiledi beni. Hatta kaydettim size de atayım...” (BBMÜ – 10).

“Ben mazlum insanlar olduklarını yani mağdur olduklarını düşünüyorum. Kimse vatanından zorla, bir zorlama olmadıkça gelmez” (BBMÜ – 2).

“Bakın insan olmak lazım, bu durumu böyle düşünmek lazım. Netice itibari ile bugün bazı bölgelerde fok balıkları için eylem yapıyoruz, bazı yerlerde kaplumbağalar için eylem yapıyoruz. Yani o batan botları nasıl unutacağız? Burada insan var. İçselleştirdiğinizde, ailenizi aynı duruma koyun, çok büyük acı yani” (BBMÜ – 5).

“Nasıl ifade edeyim, yani onları artık kendi içimizde kabullenilmesi gereken bir toplum olarak görüyorum” (BBMÜ – 7).

Olumsuz görüşlerde, Suriyelilerle ortak bir gelecek kurulamayacağı ve onların uyumsuz yapılarının değişmeyeceği vurgulanmıştır. Bir diğer düşünce ise onların bu ülke üzerinden geçindikleri, Türkiye’yi sömürdükleri ve çıkarları uğruna yaşadıkları üzerine şekillenmektedir;

“Uyumsuzluk. Kültürel uyumsuzluk, yani coğrafi anlamda çok yakın olmamıza rağmen kültürel anlamda bambaşka yani. İyi bir fotoğraf görmüyorum, on senedir gördüğüm ettiğim mesela mahallelere de gidiyorum Suriyeli olduğu belli oluyor işte ne biliyim yani evi kullanma şeklinden belli oluyor sokağı kullanma şeklinden” (BBMÜ – 8).

“Yamyama, kan emiciye benzetirim, vampir. Çünkü bak güzel kardeşim buldukları bölgede şu anda geçen ay yanlış hatırlamıyorsam Afrin’de iki tane şehit haberi geldi. Bu ay yine iki tane geldi. Hatta bir tanesi İnegöl ya da Yenişehir’den galiba. Bu şunu gösteriyor artık orada kontrol altına alınmış bir bölge var. Şimdi bölgenin oradaki bölgenin güvenliğini sağlamanın en kolay, en basit yolu; oradaki yaşamın tekrardan canlandırılmasıdır” (BBMÜ – 1).

4.4. Partilerin İl Temsilcileriyle Yapılan Görüşmelerin Bulguları

Saha araştırmasında yapılan görüşmelerin son ayağını mecliste grubu bulunan partilerin il temsilcileri oluşturmaktadır. Bu görüşmelerde MHP il başkanlığında yapılan görüşmede çalışmaya katılmama kararı araştırmacıya iletilmiştir. Bu anlamda çalışma, AK Parti, CHP, HDP ve İYİ Parti il temsilciliklerinde yapılan görüşmelerden oluşmaktadır.

Tablo 35
Partilerin İl Temsilcileri – Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	İYİ Parti	HDP	CHP	AK Parti	TOPLAM
▼ Türkiye'ye Kabul					0
Türkiye'ye Kabul (olumlu)	●	●	●	●	4
Türkiye'ye Kabul (olumsuz)					0
▼ Birlikte Yaşam					0
Birlikte Yaşam (olumlu)		●		●	2
Birlikte Yaşam (olumsuz)	●		●		2
▼ Toplumsal Etkileşim					0
Toplumsal Etki (olumlu)		●		●	2
Toplumsal Etki (olumsuz)	●		●		2
▼ Ekonomik Etkileşim					0
Ekonomik Etki (olumlu)		●		●	2
Ekonomik Etki (olumsuz)	●		●		2
▼ Sağlık Hizmeti					0
Sağlık Hizmeti (olumlu)	●	●		●	3
Sağlık Hizmeti (olumsuz)			●		1
▼ Eğitim Hizmeti					0
Eğitim Hizmeti (olumlu)	●		●	●	3
Eğitim Hizmeti (olumsuz)		●			1
▼ Siyasal Haklar					0
Vatandaşlık (olumlu)	●	●		●	3
Vatandaşlık (olumsuz)			●		1
▼ Güvenlik Kaygısı					0
Güvenlik (olumlu)		●		●	2
Güvenlik (olumsuz)	●		●		2
▼ Suriyeli Algısı					0
Suriyeli Algısı (olumlu)	●	●	●	●	4
Suriyeli Algısı (olumsuz)					0
Σ TOPLAM	9	9	9	9	36

Tablo 35’de partilerin il temsilcileri ile yapılan görüşmeler sonucunda araştırma temaları hakkındaki görüşlerinin olumlu ve olumsuz yaklaşımları gösterilmektedir. Suriyelilerin Türkiye’ye gelişlerini tüm partiler olumlu karşılarken, g.k.s.k. Suriyeliler ile birlikte yaşamak, g.k.s.k. Suriyelilerin kültürel ve ekonomik anlamdaki etkileri konusunda İYİ Parti ve CHP’nin olumsuz görüşte oldukları sağtanmıştır. CHP, sağlık anlamında g.k.s.k. Suriyelilerin aldıkları hizmeti olumsuz karşılayan tek partidir. Eğitim hizmetlerinin özellikle çocukların devlet okullarında eğitim görmelerini olumsuz karşılayan tek parti de HDP olmuştur. Siyasi haklar konusunda ise CHP temsilciliğinden olumsuz yönde görüş bildirilmiştir. Güvenlik anlamında g.k.s.k. Suriyelilerin endişe uyandırdığını düşünen tek parti İYİ Parti’dir. AK Parti temsilciliğinden gelen açıklamalarda tüm temalara

yaklaşımlarda olumlu bir sonuç ortaya çıkmıştır. Partilerin hepsinin üzerinde fikir birliğine vardıkları tek konu ise g.k.s.k. Suriyelilere ilişkin algıdır bu algılamada hepsi olumlu bir yaklaşım ortaya koymuşlardır.

4.4.1. Türkiye'ye Kabul

Parti il temsilcileri ile yapılan görüşmelerde g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye'ye kabul edilmesine, bu kabulün şekline, süresine, biçimine, yaklaşımına ve devam eden yıllardaki uygulamalarına dair görüşleri alınmıştır. Alınan görüşlerde partilerin g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye'ye gelişlerini olumlu karşıladıkları görülmektedir. Ancak bu olumlu yaklaşımlar biraz daha analiz edildiğinde farklı nedenlere dayandığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 36
Partilerin İl Temsilcileri – 1. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	İYİ Parti	HDP	CHP	AK Parti	TOPLAM
▼ Türkiye'ye Kabul					0
▼ Türkiye'ye Kabul (olumlu)	●	●	●	●	4
● İnsani Yaklaşım	●	●		●	3
● Din Kardeşi / Tarihi Ortaklık		●		●	2
● Savaş Var		●			1
● Gereklilik/Kapımıza Dayanmışlar	●	●		●	3
▼ Uluslararası Sorumluluk Paylaşımı					0
● Türkiye	●		●	●	3
● Arap Ülkeleri		●		●	2
● Avrupa			●	●	2
▼ Göç Yönetimi Eleştirileri					0
● Göçmenlere Tanınan Ayrıcalık	●		●		2
● İhtiyaç Sahibi Vatandaş	●				1
● Plansızlık	●	●	●		3
● Suriye Bütünlüğü Korunmalı			●		1
● Eli Silah Tutanlar / Gençler	●				1
● Avrupa'nın gönderdiği para		●		●	2
● Dış Politika Yanlılığı			●		1
Σ TOPLAM	8	8	7	8	31

Tablo 36'da partilerin g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye'ye gelişlerini nasıl yorumladıkları görülmektedir. İYİ Parti'den, insani bir yaklaşım ile Türkiye'nin kapısına dayanan insanlara yüz çevirmenin anlamsız olacağına dair açıklama gelirken, benzer bir

açıklama tarihi ortaklık ve din kardeşliği vurgusu ile AK Parti'den gelmektedir. Türkiye'ye gelen g.k.s.k. Suriyelilerin en temel anlamda bir savaş olması nedeniyle burada olduğunu belirten HDP de yine diğer partilerin açıklamalarına da başvurmuştur. CHP ise sadece kabul edilmelerinde sakınca olmadığını belirtmekle yetinmiştir.

“Şimdi kapınıza birisi geldiğinde onu kapıdan çevirmek insanlıkla bağdaşmaz. Hükümet bu noktada daha önce 1991 yılında Kuzey Irak'ta da oldu, o günkü peşmergeler geldiler binlerce peşmerge geldi, Güneydoğu Anadolu'da bir yerde barındılar daha sonra geriye döndüler, ben de bu göç sürecinin bu örnek gibi olmasını arzu ederdim” (İYİ Parti).

“Tarihsel kökler bakımından ve aynı zamanda yani toplumsal güçler, mülteci sorunu bağlamında Türkiye'nin bunu kabul etmesi doğru bir davranış biçimi. Olabildiğince de, aslında Avrupa'nın uyguladığı standartlarda ve daha üst standartlarda bu kabul süreci gerçekleştirildi. Tabi bu noktada coğrafyanın verdiği bir mecburiyet de var” (AK Parti).

“Bence mesele bir kabul etmeme meselesi değil bence bu bir zorunluluk. Bir mülteci statüsünde birileri sizin kapınıza dayanmışsa o vakit hükümetin devletin ya da iktidarın bu anlamda bir tercih yapmaması gerekir, kesinlikle kabul etmeli diye düşünüyorum. Zorunlu olduğunu düşünüyorum, kabul etmesi gerekiyordu çünkü mültecileri ya da göçmenleri şu şekilde ele almak gerekiyor; bu insanlar keyfi olarak bir turizm gezisi yapmıyorlar. Savaştan kaçmak zorunda oldukları için buradalar. Bu sebepten kesinlikle kabul edilmesi doğru” (HDP).

“Yani ben kabul etmelerinde bir sakınca görmüyorum ama bu geçici süreyle olmalıydı yani daimi bir iskân şeklinde olmamalıydı...” (CHP).

Partilerin il temsilcileri ile hem Türkiye'nin hem de uluslararası anlamda göçün yönetimi ve sorumluluk paylaşımına dair görüşleri de sorulmuştur. İYİ Parti'den gelen açıklamada, Türkiye'ye yoğun şekilde Suriyelinin gelmesini Türkiye'nin sahip olduğu iş piyasası hacmi belirlemektedir;

“Yani Türkiye coğrafi olarak daha iyi. İkinci olarak halkın yardımseverliği diyeceğim ama demek ki iş bulmayı, geçinme imkânları, herhalde burada daha kolay. Zannediyorum ki diğer ülkelere, Arap ülkelerine gitse orada hiçbir şey yok. Yani sanayi yok, hiçbir şey yok oranın geliri kendisine. Türkiye öyle değil. Türkiye bu açıdan daha çok fırsatları olan bir yer. Üstüne bir de kimlikte verirsiniz oh olur katmerli bir tatlı” (İYİ Parti).

CHP, durumu g.k.s.k. Suriyelilerin gözünden değerlendirerek, onların Batı'ya gitmeyi istediklerini ve bu nedenle Türkiye'yi tercih ettiklerini belirtmiştir. Ayrıca diğer Arap ülkelerine daha az gitmelerinin nedenini de yine o bölgelerin siyasal anlamdaki karışıklıklarına bağlamıştır;

“Türkiye bu anlamda en iyi şartlara sahip ülke. Destek olunuyor, para yardımı yapılıyor. Şu anda o yardımların hala yapıldığını biliyorum. Yani Arap ülkelerinden kaçıyor zaten göçmenler. Oraya gitmesi için bir sebep yok ve Hristiyan âlemine sığınyor. Sürekli savaşın içinde olan yerler bunlar” (CHP).

AK Parti'nin bu anlamda CHP'ye benzer şekilde Türkiye'nin daha güvenli bir ülke olması nedeniyle tercih edildiği yönünde açıklaması saptanmıştır. AK Parti, Avrupa devletlerinin kendi işlerine gelen şekilde davrandıklarını, sürecin yönetiminde insani bir tutumdan uzakta çıkarıcı davrandıklarını belirtmiştir;

“Tabii ki güvenlik değerlendirmesi. Onlar açısından savaş ortamı var, en güvenli bölgeyi tercih ediyorlar. Coğrafi konumu itibari ile de göçün yoğun kısmı Türkiye sınır bölgelerine gerçekleşti. Coğrafi faktörler çok önemli. Göç yollarını da onlar belirliyor aslında. Aynı zamanda o bölgedeki PKK unsurlarının da belli bölgeleri tutmuş olması nedeniyle o bölgelere de göç edemediler. Mecburen zorunlu göçe döndü. Tabi bir kısım insan da güvenli bölge olarak Türkiye'yi tercih etti.

Şimdi bu tip sözleşmeler mültecilerin hukukunu korumak için yapılmaz zaten. Güçlü ülkelerin hukukunu korumak için yapılır. O yüzden Avrupa bizi şaşırtmıyor. Kontrollü bir şekilde nitelikli işine yarayan insanları alır. Aslında sömürge düzeninin, insanlar üstündeki kölelik sistemi bu. Biliyorsunuz Almanya nitelikli olarak doktor, mühendis olanları alacağı şeklinde bir tavır sergilemişti. Olaya insani yönden bakmıyor. İşgücü olarak kullanabileceği fayda-yarar şeklinde tamamen sömürü düzeninin bir ayağı olarak görüyorlar” (AK Parti).

HDP ile yapılan görüşmede ise konu insanların bir ekonomik ticarete konu oldukları yönünde olmuştur. Türkiye'nin bu anlamda g.k.s.k. Suriyelileri ticari bir konu olarak gördüğünü eleştiren HDP, bunun diğer ayağının da Avrupa olduğunu ifade etmiştir;

“Elbette ki kültürel bir yakınlaşma ve yüzlerce yıl beraber yaşamış olmamız bu konuda etkilidir. Bugün sınır hattını gezdiğimizde aslında sınır köyleri birbirlerine çok yakınlar ve sadece ülke sınırı var yani birbirlerinden çok farkları yok. Yani bir

tel örgüden başka bir şey yok aslında. Evlenmişler akraba olmuşlar vs. Bence tercih nedenlerinden biri kültürel yakınlaşma. İkinci neden Türkiye'nin politikalarıyla alakalı. Şu an Türkiye, mülteci ve sığınmacıları insan olarak benimsediğinden kabul etmiyor. Sırf ekonomik kaygılardan. Maalesef, iktidar bu konuyu ticarethane haline getirmiş durumda. Bu anlamda bunlara kapılarını açıyor. Arap ülkeleri bunu yapmadığı için de Türkiye tercih ediliyor. Belki diğer Arap ülkeleri de böyle bir politika isteseler oraya da gidebilirlerdi. Belki Türkiye'den daha iyi durumda olan Arap ülkeleri de var mesela oraya neden gitmiyor? Yani bunun tek nedeni Türkiye'nin bu anlamda onlara karşı tırnak içerisinde şeffaf olması. Ama bu şeffaflık onları bir mülteci veya sığınmacı olarak görmeyi değil yani Avrupalı ya da çeşitli dünya şeyleri ile ekonomik bir ilişki kurduğundan dolayı kabul ediyor. Bir bu anlamda Türkiye'nin Suriyeli mültecilere esnek olması, ikincisi kültürel yakınlık Türkiye'yi tercih sebebi olmuştur” (HDP).

Son olarak hükümetin süreci nasıl yönettiğine dair görüşleri alınan parti temsilcilerinin eleştirdikleri konular arasında g.k.s.k. Suriyelilere ayrıcalık tanınması, plansız bir göç yönetimi süreci, dış politika yanlışlığı, eli silah tutanların ülkeye alınmaması gerektiği, Avrupa'nın göndermiş olduğu parasal yardım ve dış politikaya dair politikalar yer almaktadır.

İYİ Parti ve CHP'nin daha fazla eleştiriye dile getirdiği görülürken bu eleştiriler hem hükümetin plansızlığı hem de dış politikada yapılan tercihlerin yanlışlığı şeklinde gelmiştir. Gerek g.k.s.k. Suriyelilere tanınan ayrıcalıklar gerekse de gelen gençlerin orayı savunmaması İYİ Parti'nin üzerinde durduğu konu olmuştur. Yine CHP'nin de bu konuda açıklamaları olmakla birlikte Türkiye'nin süreçteki plansızlığı ve Suriye politikasında ve uluslararası anlamda dış politikada yanlış tercihler yaptığına dair görüşleri bulunmaktadır;

“Ben bu konuda hükümetimizin, devletimizin çok doğru politikalar uyguladığını düşünmüyorum yani benim tanıdığım Suriye'den buraya göçmen gelen Türk çocuklar var. Bursa'da oturuyorlar, Türk yani. Yani bu çocuklara diğer Suriyelilere verilen haklardan hiçbir tanesi verilmiyor. Yani dedesi babası Suriye'de doğup büyümüş mesela. Hiçbir haktan yararlanamıyor, vermiyorlar, devlet vermiyor” (İYİ Parti).

“Şimdi bakıyorsun mesela o iskelelere hani iş yaparken falan, iş güvenliği falan hiç yok. Bu konuda yani yaptırımları var. Ama onlara dokunmuyorlar o konuda ayrıcalık var yani” (CHP).

“Yani tekrarlıyorum devlet vatandaşına zor zamanda yardım edebilir. Bunlar bizim vatandaşımız mı değil. Eğer evet diyorsa politikayı yanlış buluyorum. Hayır, bu misafirlik bitsin o zaman. Devletin yardım politikasını da doğru görmüyorum. Yani

bunu sadece bir muhalif partinin sözü olarak değil kendi görüşüm olarak da böyle düşünüyorum” (İYİ Parti).

“Yani ben kabul etmelerinde bir sakınca görmüyorum ama bu geçici süreyle olmalıydı yani daimi bir iskân şeklinde olmamalıydı” (CHP).

“Kamp olabiliirdi yani ondan ziyade savaşa biz dâhil olmamalıydık. Yani oradaki savaşa dâhil olmamalıydık. Oradaki savaşın bizim genel başkanımızın söylediği gibi oradaki savaş bitecek, Suriyeliler kendi vatanlarına dönecekler. Ama biz ne yaptık olaya daha çok müdahil olmaya çalıştık” (CHP).

“Kesin emin olmamakla beraber tahminim 5 milyonun üzerinde Suriyeli var Türkiye’de. Mesela 2011 yılında resmi rakamlar 40.000 derken Bursa’daki Suriyeli nüfusu ben söyleyeyim 135.000 Suriyeli vardı burada on yıl öncesi yani. Göçün daha ilk senesi yani. Peki, bu sayıyı nereden alıyoruz kaymakamlıktan, emniyet birimlerinden, yani muhtarlardan topladığımızda böyle bir sayı çıkıyor. 5 milyon insan, 15 sene mülteci kampında zaten kalamaz bir çözüm bulmanız gerekiyor” (İYİ Parti).

“Hem işlerini bırakmasınlar hem haklıysalar orayı niye bırakıyorlar ki yani. Mesela burada bir karışıklık olsa ilk gidecekleri yer Avrupa olur. Ben sadece kadın ve çocuklara acıyorum bunlar mağdur kesimler. Ama gencecik adamlar, zıpkın gibi insanlar kaçmış gelmişler. Niye kaçıyorsun? Baskı var oradan. Diğer insanlara yok mu? 25 milyon insan yaşıyor orada ben mücadelenin orada verilmesi gerektiğini düşünüyorum” (İYİ Parti).

HDP, g.k.s.k. Suriyelilerin hukuki haklarını savunan açıklamalara yer vermektedir. Göç yönetiminde plansız davranılması eleştirilerek, hükümetin Avrupa ile göçmen pazarlığı yaptığı ileri sürülmektedir. Uluslararası sorumluluk anlamında da Avrupa’nın sorumluluktan kaçan tavırları da HDP’nin eleştirileri arasında yer almıştır;

“Arapça dersi veriliyor ve Türkçe ders sayısından çok daha fazla yani ülkemizde Arapçayı eğitim dili olarak bilen ciddi bir sayı var. Eğitim Bakanlığı bu konuda bir çalışma yaparsa bu çocuklar yani göçmenler de Türkçe eğitim almak zorunda kalmazlar. Evet, kısmi olarak almaları gerekiyor. Çünkü burada yaşayacaklar yani doktor olacak, belki avukat olacak bir şey olacak bu ülkeye hizmet edecek. Evet, Türkçe öğrenmeleri bu anlamda mantıklı kısmi olarak Türkçeyi öğrenmeleri gerektiğini ben de düşünüyorum. Ama öncelikle anadilde eğitim almaları ve ama Arapça konusunda ben Türkiye’nin bu konuda yetersiz olduğunu düşünmüyorum tam tersi devletin Türkçe öğrenimini burada bilinçli bir şekilde tercih ettiğini düşünüyorum” (HDP).

“Aslında çok kötü bu açıklamalar bu işin insan ticaretine dönüştüğünü gösteriyor. Türkiye Avrupa’dan buradaki mültecileri bakması için Avrupa’dan para alıyor. 21. yüzyılda yaşıyoruz ve köle-sahip ilişkisi yaşıyoruz. Aslında bu, bu anlama geliyor. Maalesef insan ticareti anlamına geliyor. Biri bizim ülkemizde yaşamak istiyorsa elbette ki yaşayabilir. Ama bizim ülkemiz üzerinden Avrupa’ya gitmek istiyorlarsa

veya başka bir yere gitmek istiyorlarsa yolları açık olsun diyebilmeliyiz ve diğer ülkelerin de bunu bu şekilde kabul etmesi lazım. Ama ne yapıyorlar kendi siyasal ve ekonomik çıkarlarını korumak adına Türkiye'yi tampon bölge oluşturarak insan ticareti için belli bir miktar para ödüyor. Türkler bence para aldığı halde zaten misafirperverliğini yapamıyor. Yani biz de şöyle bir algı da var devlet bunlara inanmaz para harcıyor diye aslında hiç öyle değil. Yani gidin bakın hangi şartlarda yaşıyor insanlar Suriyelere gökten para yağıyor. Hayır, öyle bir şey yok kendi alın teri ile geçiniyor bu insanlar ve bizim aldığımız ücretlerin çok çok altında ücretlere yaşamlarını sürdürüyorlar. Yani devlet aslında aldığı paranın hakkını dahi vermiyor. Ki biz böyle bir ilişkiyi kesinlikle reddediyoruz. Bu anlamda bir devletin politikası bu olamaz, bu bir insan ticaretidir, bunun ortadan kaldırılması gerekiyor. Kim nerede yaşamak istiyorsa tercihinin bırakılması” (HDP).

“Zaten çalışmaları da gerekiyor, yoksa fonlar yani onlara ayrılan fonlar çok yeterli değil. Ne yazık ki Avrupa vadetti desteği de vermiyor. Bu açıdan ülkeye yük olmasındansa çalışarak ayakta durmaları hem onlar hem de ülke açısından daha sağlıklı” (AK Parti).

4.4.2. Birlikte Yaşam

Tablo 37
Partilerin İl Temsilcileri – 2. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	İYİ Parti	HDP	CHP	AK Parti	TOPLAM
▼ Birlikte Yaşam					0
▼ Birlikte Yaşam (olumlu)		●		●	2
Kampın Olumsuz Koşulları		●		●	2
▼ Birlikte Yaşam (olumsuz)	●		●		2
Plansızlık	●		●		2
Σ TOPLAM	2	2	2	2	8

Tablo 37’de görüldüğü üzere şehirlerde birlikte yaşam konusunda iki ana fikir oluşmuştur. AK Parti ve HDP, Türklerin ve Suriyelilerin şehir yaşamlarını birlikte paylaşmasını olumlu karşılamaktadır. Kamp hayatının çok sayıda g.k.s.k. Suriyelinin yaşaması için yeterli olmadığı ve gelecek yıllar da düşünüldüğünde şehir yaşamlarına adapte olmalarının daha doğru olduğu açıklamaları gelmiştir;

“Kamp hayatı açıkçası emperyalist güçlerin daha hoşuna giden sistemler. Biz daha insani olarak bakıyoruz konuya. Onların toplum içinde entegre olabilecek şekilde kontrollü bir şekilde göçlerini sağlamamız daha doğru daha sağlıklı bir yöntem. Hukuk çerçevesinde baktığımızda tabii ki Avrupa'nın Amerika'nın uyguladıklarını uygulamamız gerekir ama biz insan olarak yaklaşıyoruz. Yani kamplar uzun yıllar çadır hayatını göçebe hayatını devam ettirmek şeklinde oluyor ama bu insanların

insanca yaşamasına olanak sağlamayan bir düzen. Kaldı ki Suriye'deki durumun ne kadar süreceğini bilmiyoruz hala devam ediyor. Bu 1-2 yıllık bir sorun olsaydı ve buradaki insanlar evlerine dönecek olsaydı evet uygulanabilir olurdu ama ucu açık bir süreç yaşanırken insanları kamplara yıllarca mahkûm etmek; bir çocuğun orada doğup büyüdüğü yani yetişkin hale geldiği bir süreç neredeyse o yüzden de çok akıl karı bir sistem değil. Biz insani olarak bakıyoruz” (AK Parti).

“Yani bu kamp lafı çok hoş değil yani kamp, kapatmak. Yani olumsuz bir hissiyat yaratıyor şöyle diyebiliriz belki onlara misafir evleri diyebiliriz neden mesela misafir evleri demiyoruz onlar bizim misafirlerimiz değil mi. Belki şu anlık misafir yarın öbür gün bu ülkenin beraber yaşayan vatandaşları olacağız yani. Biz bu konuda da herhangi bir beis görmüyoruz. Aslında onların bize neden benzetilmesi yani neden bize benzesinler ki işte kamplara yerleştirip bize uygun hale getirilmesi sürecini dayatıyoruz. Bence bırakalım insanlar istediği yere istediği koşullarda gelebilsin, yani kendi gelenekleri görenekleri kendi zihniyetleri kendi kültürleri ile yaşayabilsinler. Biz onları asimile etmektense kültürlerini koruma altına almak durumundayız, geleneklerini koruma altına almak durumundayız. O yüzden kamp cümlesinden ziyade misafir evlerini kullanmak kültürleri değiştirmek veya asimile etmek değil kültürlerine sahip çıkmak daha öne çıkarılmalı... Öncelikle şunu söyleyeyim onların kamplarda kontrol altında kalmasına kesinlikle bir kadın olarak inanılmaz derecede karşıyım. Çünkü orada kadınların yaşadıklarını az çok takip ediyoruz. Bu görünen yüzüydü. Üstelik orada görünmeyen de var. Tacize, tecavüze uğramaları var ya da kadına uygulanan şiddeti hepimiz biliyoruz. O sebepten kamplarda zorla kalma olayını kesinlikle tasvip etmiyoruz... Yani çok ciddi travmalar yaşayan mültecileri kendimizden uzak tutmak, öteki olarak tutmak onlara ağır bir tabir ama bir yere kapatmak bana anlamlı gelmiyor ki bu şu an yapılan kamp kavramı o yani veya şehirlere getirerek gözlem altında tutmak. Biz bu acılara ortak olmadıkça ya da yaşadıklarını birlikte iyileştiremediğimiz takdirde onları buraya kabul etmemizin de bir anlamı yok bence” (HDP).

İnsani pencere AK Parti ve HDP açısından öne çıkarılırken, CHP ve İYİ Parti tarafından gelen açıklamalarda ise göç yönetimindeki plansızlık öne çıkmaktadır. Göç sürecinin hazırlıksız şekilde yürütüldüğünü belirten CHP ve İYİ Parti, sürecin dış politikadaki kararlardan itibaren yanlış ilerlediğini düşünmektedir. Kamp hayatının çok sayıdaki Suriyeli için sürdürülebilir olmadığını belirten CHP ve İYİ Parti, şehir yaşamları için de hükümetin herhangi bir plan ve altyapı hazırlamadığını ifade etmiştir;

“Şimdi bu konu sizin ülkenize gelen insanları kabul politikalarınıza bağlı. Şimdi ben bir kamp kurayım 15 sene de bu insanları burada idare edeyim diyemezsiniz öyle bir şey olmaz çok fazla sayı... 5 milyon insan 15 sene mülteci kampında zaten kalmaz bir çözüm bulmanız gerekiyor ya kabul edersiniz neye göre ekonomik anlamda biz çok iyi bir ülke değiliz. Yani iyiliği seviyoruz ama 5 milyon insanı da bakacak kadar paramız yok açıkçası bence kabul edilmemeliydi orada bir mülteci

kampı oluşturulup daha sonrasında ülkelerine geri dönmeliydiler yani bu süreç uzamamalıydı” (İYİ Parti).

“Kamp olabiliirdi yani ondan ziyade savaşa biz dâhil olmamalıydık. Yani oradaki savaşa dâhil olmamalıydık. Oradaki savaş bizim genel başkanımızın da söylediği gibi orada savaş bitecek Suriyeliler kendi vatanlarına dönecekler. Ama biz ne yaptık bu olaya daha çok müdahil olmaya çalıştık” (CHP).

4.4.3. Toplumsal Etkileşim

Parti il temsilcilerine Türkler ve g.k.s.k. Suriyeliler arasındaki toplumsal karşılaşmaların ne yönde geliştiği ve vatandaşlardan bu konuda gelen talep ve şikayetlerin oluşma şekilleri sorulmuştur. Gelen cevaplarda yine AK Parti ve HDP olumlu düşüncede iken, İYİ Parti ve CHP olumsuz düşüncede yer almıştır.

Tablo 38
Partilerin İl Temsilcileri – 3. Tema Olumlu Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	İYİ Parti	HDP	CHP	AK Parti	TOPLAM
Toplumsal Etkileşim					0
Toplumsal Etki (olumlu)		●		●	2
Üst Gelirli Kesim / Eğitimli / İyi İnsanlar			●		1
Benziyoruz		●		●	2
Biz Mesafe Koyuyoruz / Ötekileştiriyoruz		●			1
Uyum Sağlıyorlar				●	1
Akraba Olabiliriz		●	●	●	3
Kültürel Birikim		●			1
Yanlı Haberlerin Etkisi		●		●	2
Dini Benzerlik		●			1
TOPLAM	0	7	2	5	14

Tablo 38’e göre HDP ve AK Parti, g.k.s.k. Suriyelilerin Türk toplumu ile karşılaşmalarında herhangi bir sakınca görmemektedir. Hatta iki partiden gelen açıklamalarda, iki toplumun birbirine benzediği ve kültürel-tarihsel ortaklıkların olduğu vurgulanmıştır;

“Ben şu noktada bakıyorum konuya. Aslında biz zaten bu coğrafyada hem Arap kökenli vatandaşlarımızla hem Kürt kökenli vatandaşlarımız da yaşıyoruz. Mesela bir Mardin’e gittiğiniz zaman, işte Şırnak’a veya Urfa’ya gittiğiniz zaman Arap kökenli pek çok hemşerimiz var. Onlar bu bölgede yaşıyorlar. Aslında aynı kültürü

yaşıyorlar sadece burada entegrasyonda şöyle bir fark olabilir kasaba hayatından kırsal hayattan şehre gelmenin verdiği uyumsuz bir süreç söz konusu olabilir. Bu da toplu halde geldiği için daha dikkat çekici olabilir. Bunun dışında doğudan göç eden yani coğrafyanın doğu bölgesinden göç eden bir sürü Arap kökenli vatandaşımız da var. Onların nasıl ki entegrasyonu zaman alıyorsa bir nevi gelen göçmenler de zaman içerisinde entegre olacaktır” (AK Parti).

“Ben de mutluyum mesela ve atalarım Suriye’den gelmiş. İlk savaş ortaya çıktığında, on yıl oldu savaş çıktığında partide çeşitli kademelerde görev alıyorduk. Yani mültecilere nasıl destek olabiliriz diye düşündük. Bölgedeki insanlarla sürekli iletişim halindeydik. Orada da dikkatimi çeken şey oradan bahsederken mesela, mülteciler geldi veya göçmenler geldi değil de bizim şu akrabamız yani, amcam, halam gibi akrabalık bağlarından çok bahsedilerek konuya yaklaşıldı” (HDP).

Ak Parti ise g.k.s.k. Suriyelilerin Türk toplumuna zaman içerisinde uyum gösterdiklerini belirtmiştir. AK Parti’ye ek olarak HDP de birlikte yaşamının önündeki engelin Suriyeliler hakkında çıkarılan taraflı haberler olduğunu ve yanlış bir algının yerleştiğini belirtmektedir. Akraba olmayı kişisel bir tercih olarak gören AK Parti, bu gibi insani ilişkilerin toplumsal analizlerin dışında tutulması gerektiğini ifade etmiştir;

“Şimdi aslında bu tamamen algı çalışmasıdır. Bir yandan toplumsal olarak birbirine entegre olmuş yerlerde yaşayan bir çok Suriyeli de var. Esnaf bazında dükkânını açmış, işletmesini açmış devam ettiren yani. İşçi çalıştıran, işçi olarak çalışanlar da var. Aslında toplum iç içe geçmiş durumda. Aslında iç içe geçmiş bir süreç söz konusu. Yani rahatsız oldum diyenlerin somut bir şey söyleme ihtimalini çok görmüyorum ben. Elbette geçiş sürecinde rahatsızlıklar olabilir uyum sorunları olabilir ama ciddi anlamda sosyal medya ve televizyonlar üzerinden yapılan siyasi politikalar ve yönlendirmeler var. Bu tamamen algı politikası ile alakalı bir durum. Bu coğrafyada birçok dil konuşuluyor. Karadeniz’de başka, Gürcüce konuşan var, Lazca konuşan, doğudan gelen Kürtçe konuşan, Arapça konuşan var. Yani bu aslında algısal bir durumdur. Hala kendi köyünden hiç çıkmamış Türkçe konuşmayı dahi bilmeyen vatandaşlarımız var. Bunlar burada doğmuş bu coğrafyanın insanı. Ben bahse geçen bu rahatsızlıkların gerçekten rahatsız edici seviyelerde olduğunu düşünmüyorum” (AK Parti).

“Ben şuna inanıyorum bütün devlet kanalları özel kanallar işte medya sosyal medya yani ne kadar devlet insanı varsa bir ay boyunca Suriyeliler için çok iyi çok güzel haberler yapsa, bence bir ay sonra evet ya bu Suriyeliler çok iyiymiş demeye başlar halk. Yani ben bu algının çok önemli olduğunu düşünüyorum” (HDP).

“Yani bu insani olan bir konudur. Karşılaştığımız durumlar da var zaten kız alma kız verme konusunda. Yani bunu çok toplumsal bir konu haline getirmek ve analiz etmek gereksiz insani bir konu yani” (AK Parti).

HDP, AK Parti'ye yakın olan açıklamalarının yanında, toplumsal anlamda Türk toplumunun da mesafe koyduğunu belirtmiştir. Suriyelileri kontrol altında tutma çalışmalarının yanlış olduğu düşünülmektedir. Özellikle Suriyelilerin metruk evlerde ve bu evlerin olduğu mahallelerde yaşamaya mecbur bırakılmasının sömürü düzeni ve sınıf savaşı ile yakından ilgili olduğu düşünülmektedir. Türk toplumunun çok sesli ve çok kültürlü olduğu belirtilerek Suriyelilerin bu anlamda kültürel bir zenginlik olarak görülmesi gerektiği ifade edilmiştir. Suriyelilerin çok çocuk yapmalarının savaş psikolojisi ile ilgili olduğunu belirten HDP, yok olmamak uğruna bu tutumun ortaya çıktığını ifade etmektedir;

“Yani bence bu bir zenginlik özellikle ben yemek yemeyi çok seven biriyim apartmanımda Suriyeli var, Çerkez var Laz var. Dolu yani bence bu çok güzel bir şey. Yani onların dilini öğreneceğim belki onlar da benden öğrenecek yine bence kontrol altında tutmak gibi kelimeleri çok doğru bulmuyorum. Bu nedenle neyi kontrol edelim ki ya insandan bahsediyoruz yani niye kontrol edelim kesinlikle iç içe yaşamalıyız dediğim gibi en baştan eğer burada ülkeyi yönetenler yani iktidar o sınırları çizmezlerse inanıyorum ki insanlar bunun tadını aldıklarında çok daha mutlu olacaklar.

“Bu tamamen göçmenlik psikolojisi ile alakalı bir durum yani çok olma birlik olma kaybolmama grup olma... Yani şu an buldukları ülke tabii bu bahse geçen endişelerin ortadan kaldırılmasına katkı sunmadığı için onlarda ister istemez bu gibi bağ dokularını ve var olma savaşı devam ettiriyorlar.

“Yani ben bunun sınıfsal olduğunu düşünüyorum siz bir kişiye ekonomik olarak iş sahası açmazsanız o bir şekilde hayatta kalmaya çalışacak hiçbir topluma bütünden hırsız kavgacı gibi lafızlarda bulmak zaten doğru değil yani sizin yarattığınız koşullar o insanları bu hale getirir... Maalesef çarşamba örneğinde mesela Bursa'nın en eski yerleşim yerlerinden biri apartman anlamında ve kötü bir yer gerek apartman anlamında gerek yapılaşma anlamında gerekli sokak anlamında gerek mimari anlamda aslında yani göçmenlere müsaade ediyor diyoruz işte ne bileyim servis diyoruz kontrolsüz diyoruz ama tam tersi yani bu gibi yerlerle kontrol etmiş oluyoruz yani neden mesela Nilüfere yerleştirilmesin veya daha güzel bir yer yapılmıyor... Sınıfsal bir temel de var yani bu konuyla alakalı hem kültürel hem ekonomik nedenler de önemli yani geldikleri yerin en kötü mahallelerini kullanmak zorunda kalıyorlar” (HDP).

Olumlu görüşlere karşılık İYİ Parti ve CHP'nin açıklamaları ise olumsuz bir yaklaşım göstermektedir. İki parti de toplumsal etkileşimlerden Türk toplumunun kötü etkilendiğini ve genel tablonun da giderek daha olumsuz yönde ilerlediğini düşünmektedir. Tablo 39'da görüldüğü üzere; Suriyelilerin farklı oldukları, çok fazla çocuk yaptıkları,

vatandaşın artık tepki gösterdiği, Çarşamba bölgesinde yaşanan olumsuzluklar gibi nedenlerle toplumsal etkileşimin olumsuzluklarına vurgu yapılmıştır.

Tablo 39

Partilerin İl Temsilcileri – 3. Tema Olumsuz Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	İYİ Parti	HDP	CHP	AK Parti	TOPLAM
Toplumsal Etkileşim					0
Toplumsal Etki (olumsuz)	●		●		2
Çok Çocuk Yapmaları	●		●		2
Kültürel Fark Var	●		●		2
Çarşamba	●		●		2
Günübirlik Yaşıyorlar / Rahat Tavırlılar	●				1
Alt Gelirli Kesim / Eğitimsiz / Kötü Niyetli İn	●				1
Vatandaşın Tepkisi	●		●		2
Akraba Olmak İstemem	●				1
Aile Yapısı	●				1
Kıymet Bilmiyorlar / Geçinmiyorlar	●				1
Uyum Sağlamıyorlar	●				1
Saygısızlık / Tersleme Huyu			●		1
Kalabalık Ev Hayatı			●		1
TOPLAM	11	0	7	0	18

“Toplumsal ve kültürel değerlerimiz çok farklı. Mahallelerde yani bir sokağın birinde kiracı olarak Suriyeli geldiği zaman herkes teyakkuzda geçiyor” (CHP).

“Müslüman olmak demek ahlaklı olmak anlamına gelmiyor. Müslüman diye herkesin ahlaklı olacağı bir durum yok ortada. Kültürel bir uyumsuzluk var her şeyden daha önemlisi bence. Ahlaki dejenerasyon, ben öyle düşünüyorum. Yani komşuma selam verse alsa, bir ricada bulunsa, tabii ki dese, yani alışveriş yapsak, iletişime geçsek. Yani neden rengini, dilini, cinsini ayırmak gereksin insan olarak bir Müslüman olarak ayırmak benim haddime mi ama konu öyle değil. Demek ki bir problem var ve inanç yapısıyla alakalı yapı, kültürel yapı ortak bir zemine oturmuyor, uyumuyor yani. Bence yolları açık olsun derim bir an önce (İYİ Parti).

“Onlarda çocuk sınırsız. Onlara göre Allah veriyor o çocuğun hasta olduğunu dahi bilmezler yani. Allah veriyor özellikle bir çocuk yapalım diye bir durum var mı yok mu bilmiyorum. Ama onlarda yani çocuk sahibi olmak bir problem değil fabrika gibi. Sen Allah veriyor şeklinde devam ediyorlar. Burada mesela lambalarda görüyorsunuz Suriyeli çocukları” (CHP).

“bizim ülkemizde de genç nüfus çok fazla. Ancak bir yılda 2018 ya da 2019 verileri olabilir tam hatırlamıyorum, bir yılda Türkiye’deki doğum yapan Suriyeli kadınların 500.000 çocuk dünyaya getirdiği söyleniyor. Yahu kardeşim kaç tanesi doğum yapma yaşındaki bu kadar çocuk yapıyorsunuz bu bir. İkincisin vatanın yok, işin yok, eşin yok vs. çocuğun var. Yenisin ya ne yani şimdi bilmiyoruz. Biz de bilmiyoruz sebebini ama burada müthiş bir kültür farkı var, ananevi geleneklerde uygunsuzluk var” (İYİ Parti).

“Kültürel birlikteliği sağlamak kolay bir iş değil. Benim talebim bir an önce ülkelerinin felaha kavuşması ve geri dönmeleridir. Çünkü kısa vadede yani on yılı geçti, Türk toplumu bence bırakın kabullenmeyi giderek tepkisini arttırıyor” (İYİ Parti).

“Yani Çarşamba, sen daha çok gençsin, ben göçmen çocuğuyum. Türkiye’ye 12 yaşında geldim. İhsaniye ve Karaman Suriyelilerin oluşturduğu mahalleler. Çarşamba’nın o halini biliyorum ben. Çarşamba, zamanında elit bir yerdi, çok elit bir yerdi. Orda oturmak bir ayrıcalıktı, aynı şimdi Çekirge gibi, Kükürtlü gibi, Muradiye gibi. Şu an Çarşamba’dan kaçan kaçana” (CHP).

İYİ Parti ve CHP’nin ortak eleştirinin dışında; İYİ Parti temsilcisinden gelen ifadelerde, aile yapılarının aynı olmadığı görüşü hâkimdir. G.k.s.k. Suriyelilerin genel itibariyle alt gelir grubuna dâhil kimseler olduğu ve çok fazla katkılarının olmadığı belirtilmiştir. Yine İYİ Parti’den, akraba olmayı istemedikleri, g.k.s.k. Suriyelilerin çok rahat tavırda insanlar oldukları ve onlara yapılan iyiliklerin kıymetini bilmedikleri ve son olarak da uygunsuz bir takım davranışlarının ve durumlarının olduğu şeklinde açıklamalar gelmiştir;

“Ya işte ben onu söylemeye çalıştım, belki tam ifade edememiş olabilirim ama farklı aile yapıları var ciddi farklar var” (İYİ Parti).

“Suriyelilerden birazcık çekiniyorum açıkçası yani kültürel seviyeleri yüksek değil” (İYİ Parti).

“Şunlardan bahsediyoruz, kültürel bağların geliştirilmesi işte genetik bağların çeşitlenmesi. Nihayetinde evin reisi, baskın şeyi kadınlardır o yüzden ben ileriki dönemlerde bu evlilik vs. durumlarında üzülürüm yani. Hani sadece şu an kız vermiyor durumunda olsak bile kız alma hali dahi kültürel açıdan değişikliğin göstergesidir” (İYİ Parti).

CHP temsilcisinden gelen ifadelerde ise g.k.s.k. Suriyelilerin olumsuz bir takım davranışlara sahip oldukları, saygısız oldukları ve insanı tersledikleri, çok kalabalık bir aile hayatlarının ve ev hayatlarının olduğu ve yine uygunsuz bir takım davranışlarının ve durumlarının olduğu saptanmıştır.

“Göçmenler de kesinlikle rahat durmuyorlar. Bakıyorsun bir ev kiralyorsun, başıma geldi yani bir daire de yedi sekiz tane hane var. Şimdi bunların yaşam biçimleri bizim kültürümüze uymuyor. Saygı olayları hiç yok, davranış biçimleri çok farklı; kabadayılıkları, külhanbeylikleri, ters tavırları” (CHP).

4.4.4. Ekonomik Etkileşim

G.k.s.k. Suriyelilerin ekonomik anlamda Türkiye'ye ve özelde de Bursa'ya etkileri sorulmuştur. Tablo 40'ta CHP ve İYİ Parti, Suriyelilerin ekonomik anlamda olumsuz etkileri olduğunu savunurken, HDP ve AK Parti ise olumlu etkileri olduğunu savunmuştur.

Tablo 40
Partilerin İl Temsilcileri – 4. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	İYİ Parti	HDP	CHP	AK Parti	TOPLAM
Ekonomik Etkileşim					0
Ekonomik Etki (olumlu)		●		●	2
İşgücü İhtiyacını Karşıyorlar		●		●	2
Sömürülüyorlar		●			1
İş Beğenmeyenler				●	1
İş Yeri Açabilirler		●		●	2
Mülk Edinebilirler				●	1
Devlet Yardımı Almıyorlar		●			1
Ekonomik Etki (olumsuz)	●		●		2
İşsizliğe Neden Oluyorlar	●		●		2
Fırsatçılar			●		1
Ekonomiye Yük Oluyorlar	●				1
İş Yeri Açmalarına Karşıyım			●		1
Mülk Edinmelerine Karşıyım	●		●		2
Devlet Yardım Etmesin	●				1
Kira Fiyatları / Değer Kaybı	●	●	●		3
Vergi Alınmalı	●				1
TOPLAM	7	6	6	5	24

HDP ve AK Parti'nin yaklaşımında g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye'deki işgücü ihtiyacını karşıladıkları ve işçi açığını kapattıkları düşüncesi ortaktır. HDP konuya bir parantez daha açarak g.k.s.k. Suriyelilerin maruz kaldıkları çalışma hayatı ve şartları nedeniyle sömürdüklerini ifade ederken, AK Parti bu durumun nedenini Türklerin iş beğenmemesi ile açıklamaktadır. Ekonomik anlamda işyeri açılışı ve mülk edinme gibi konularda da yasal hakların ve vergilendirilmiş kazancın karşılığı olarak her hangi bir engel konulmaması gerektiği gelen görüşler arasındadır;

“Ya biraz şu dönemi hatırlatıyor bize. 1960'larda darbe sonrası ve 1980'lerdeki darbe sonrası ciddi bir göç oldu. Özellikle 1960'larda işsizliğin olduğu dönemlerde

Avrupa ülkelerine ciddi bir göç oldu. Buna şöyle bakmak lazım Avrupa'nın o dönemki ekonomik refahıyla ucuz işgücü aradığı için Türk işçilere yöneldi. Bir anlamda şu anda asgari ücret geçimi çok yeterli görünmese de aslında fraksiyonel işsizlik dedikleri yani iş beğenmeme süreçleri ile alakalı ortaya çıkan bir boşlukta sanayide çok karşılaşılan bir durum bu sanayicilerin çoğu düz işçi bulmakta vasıfsız işçi bulmakta zorlanıyorlar. Mesela bir taraftan milyonlarca işsiz var ama bir taraftan da o işi tercih etmiyorlar. Bu açıdan Suriyeli göçmenlerin o işlerde değerlendirilmesi tabii yine 1989 göçmenlerinde mesela Türk kökenli olmalarına rağmen biliyorsunuz onlar da işlerimizi aldılar gibi bir pozisyona düşürülmüşlerdi. Yani biz işsiz kaldık eleştirileri vardı. Sanayiye baktığımız zaman Suriyeli göçmenlerin çalıştığı alanlara baktığımız zaman hala daha işgücü açığı var. Yani orada az var fakat karşılanmıyor. Henüz bir sürü insan bu alanda çalışabilir. Aslında bu ciddi bir süreç yani bu sanayiye de yansıyor aslında. Üretimin lokomotif olması açısından daha çok işçiye ihtiyaç var. Suriyeliler aslında o boşluğu biraz dolduruyorlar. Zaten çalışmaları da gerekiyor yoksa fonlar yani onlara ayrılan fonlar çok yeterli değil. Ne yazık ki Avrupa vadetti desteğiyle vermiyor bu açıdan ülkeye yük olmasındansa çalışarak ayakta durmaları hem onlar hem de ülke açısından daha sağlıklı” (AK Parti).

“Orada da bir oyun var. Yani göçmen statüsünde olan insanlar maalesef en ağır en ucuz en riskli en ağır işleri yapıyorlar. Şimdi o orada iyi yani ekonomik anlamda düşünürsek yani burada çalışan insanları düşündüğümüzde ona sigorta yapmıyorsunuz, yemeğini vermiyorsunuz, daha ucuz çalıştırıyorsunuz, yani yapılabilecek en kötü işleri yaptırıyorlar. Bu durumu genel olarak bu durumu olumlu bir şeymiş gibi lanse edemezsiniz. Neden çünkü illegal olan bir konu açığa çıkmış olacak... Şimdi bu ucuz işgücü meselesini tartışmak gerekiyor. Bundan en çok zarar görenler kadınlar göçmen kadınlar. Yani sigortalı çalışan kaç tane göçmen var bunun sayısını biliyor muyuz bence bilmiyoruz. İnsanlar kayıt dışı çalıştıkları için çalışmalarının karşılığını alamıyorlar alamadıkları karşılığı kayıt dışı olduğu için nereye başvuracaklar, şikâyet de edemiyorlar... Yani biz bütün ilişkilerimizi fayda yarar ekseninde hareket ettiriyoruz. Benim yanımda sigortasız asgari ücretin altında çalışıyorsan Suriyelisin. Ama benim yanımdaki evi tutuyorsan tukaka Suriyelisin. Senin burada ne işin var diyorsun, fabrikada çalıştırıyorsun. O zaman yanında oturunca niye kötü. Parasını alırken iyi, onun kültürüyle bir şekilde vakit geçirmek kötü böyle bir tezatlık var yani” (HDP).

“Elbette o katma değer zaman içerisinde yaratılacak zaten artık şey gözüyle bakıyorlar Suriyelilerin tamamı yoksul ve bir bakıma muhtaç gibi düşünüyorlar ama maddi durumu çok iyi olan Suriyeliler de var yani. Oradan paralarını alıp buraya gelen var. Bunu yatırıma dönüştürmüşler işgücüne dönüştürmüşler. Ülkeye katma değer sağlıyorlar yani bunları genelde yabancı yatırımcı olarak değerlendirmek lazım bence faydalı oluyorlar ülkeye” (AK Parti).

“Yani mülteciler işyeri açma konusunda tabii ki açabilirler yani buradaki ekonomik haklarımız neyse mültecilere de aynı şekilde bu hakların tanınmış olması gerektiğini düşünüyoruz. Hatta fazlasıyla teşvik edilmesi gerekir diye düşünüyoruz” (HDP).

“Mülk edinme standardı zaten bellidir. Tüm yabancı vatandaşlara uygulanan prosedür neyse Suriyelilere özel bir durum değil yani onlarda aynı sürece tabii. Tüm yabancı vatandaşların belli kriterler dâhilinde ülkede mülk edinme hakları zaten var” (AK Parti).

CHP ve İYİ Parti'nin yaklaşımında eleştiri noktasını g.k.s.k. Suriyelilerin işsizliğe neden oldukları oluşturmaktadır. CHP bu anlamda Türk işverenlerin fırsatçı davrandığını da eleştirilerine eklemiştir. İYİ Parti açısından g.k.s.k. Suriyeliler Türkiye'nin ekonomik yükü ve önemli harcama kalemlerinden biridir. Yine devletin gerekli düzenlemeleri gerçekleştirmediği için haksız rekabet koşullarının oluşmasından şikâyet eden iki parti de iş yeri açılışları ve mülk edinme gibi konulara karşı olduklarını ifade etmişlerdir. İYİ Parti, on yıllık tecrübenin ardından devletin maddi anlamda yardım etmemesi gerektiğini, Türkiye'de çalışma hayatına katıldıkları için vergi alınması gerektiğini de dile getirmektedir. Son olarak Bursa'da mülkiyetin değersizleşmesi ve kira fiyatlarının yükselmesi iki parti tarafından da en önemli ekonomik sorunlar olarak görülmektedir;

“Türkiye ekonomisine ya şimdi bizim zaten gayri resmi bir sorunumuz var. Yani ekonomik anlamda tekstil ve metal sektöründe birçok şirketleri var. Bursa ticaret odasına kayıtlı yani. Onları ayrı tutuyorlar, işletmeci kayıtlı olanları ayrı tutuyorum. Ama çoğunluğu gayri resmi şekilde iş yapıyor. Özetle inşaat sektöründe, dış cephe işlemlerinde, asansör sistemlerinde hiçbirinin kaydı kuydu yoktur. Gayri resmi şekilde çalışıyorlar benim karşımda dış cephesi yapıldı bir sitenin. Sordum neden Suriyelileri tercih ediyorsunuz dedim, en uygun fiyatı onlar verdiler dedi. Gel şimdi dökülmeye başladı yani yaptıkları işte. Fatura vs. yok dedi onlarda fatura falan yok dedi. Şimdi bakıyorsun mesela o iskelelere hani iş yaparken falan iş güvenliği falan hiç yok yani ama yaptırımları var bu işin” (CHP).

“Olumsuz etkileri var bence. Yani Türk ekonomisine bir katkılarının olduğunu düşünmüyorum. Yani Bursa gibi küçük ölçekli işletmelerin olduğu bir yerde, ülke içerisinde dahi Bursa'ya göç edenlerin fazla olduğu bir yerde üretime ne kadar destek verebilirler bilmiyorum. Çok fazla desteği olacaklarını düşünmüyorum, yani yeteri kadar insan var zaten Bursa içinde. Öyle yani gidip tarlada çalışsınlar dediysek hiçbiri tarlada çalışmıyor. Ben köye de gidip geliyorum yani görmüyorum. Yani bizim insanlarımız ülkenin çeşitli yerlerinden gelenler var. Bu insanlar geliyorlar çalışıyorlar ama Suriyeliye hiç rastlamadım. Niye çalışsın ki erzak tamam, giyim tamam, sağlık tamam vs. bir de milletvekili adayı da oldular buradan” (İYİ Parti).

“Mudanya'da onların denize girme olaylarını kapatmıştı başkan. Şu an mesela Mudanya'da Suriyeliler açamıyor yani herhangi bir şey bir mekân açamıyorlar. Ya tabii ki şimdi onlar da insan ama benim özgürlüğümü kısıtlamak anlamına gelmemeli yani” (CHP).

“Tabii ki kardeşim üreteceksen gel çalış gerçi çalışırken de asgari ücretliye engel oluyorlar bu kez. Yani benim iş yerim var, Suriyeli 1500 TL'ye çalışıyor. Neden çünkü Suriyeli başka durumlarını başka yerden takviye ediyor, bir şekilde üzerini kapatıyor. Dolayısıyla bizim çalışanlarımız bu kez tepki koymaya çalışıyor” (İYİ Parti).

“Burada satan kişinin kârı önemli, satan kişi bence paraya bakıyor. Yani dört değil de 5 TL kazanıyorsa satıyor, kim olduğu önemli değil. Herhangi bir kriter yok, yani burada mahalleye uyum sağlar mı, kültürel uyum sağlanır mı falan öyle bir kriter yok. Çarşamba’da durum bu yani” (İYİ Parti).

“Mesela ilginçtir Çarşamba bölgesindeki evlerin fiyatları ve satış fiyatları düşmüş durumda 150.000 TL falan neden insanlar kaçıyor” (İYİ Parti).

4.4.5. Sağlık Hizmeti

Suriyelilerin, Türkiye’ye ilk geldikleri andan sağlık hizmeti almalarının nasıl yorumlandığı sorulmuştur. Tablo 41’de görüldüğü üzere CHP haricinde diğer partiler konuya olumlu yaklaşmıştır. CHP’nin bu konuda Suriyelilere ayrıcalık tanındığını düşünmektedir. Suriyelilerin de insan olduğunu belirten AKP, HDP ve İYİ Parti için konunun temelinde insan faktörü bulunmaktadır.

Tablo 41
Partilerin İl Temsilcileri – 5. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	İYİ Parti	HDP	CHP	AK Parti	TOPLAM
▼ Sağlık Hizmeti					0
▼ Sağlık Hizmeti (olumlu)	●	●		●	3
İnsani Sorumluluk	●	●			2
▼ Sağlık Hizmeti (olumsuz)			●		1
Ayrıcalık Tanınıyor			●		1
Σ TOPLAM	2	2	2	1	7

“Zaten mülteci hukukuna göre göçmen statüsünde değiller. Yani onlar zaten oturma ve çalışma izni almış. O kişiler bundan zaten faydalanabiliyorlar. Geçici koruma altındakiler bu hizmetten faydalanıyorlar. Ücretsiz sağlık yardımından bu da zaten uluslararası hukuk gereği faydalandırılması gereken bir hak. Zaten birleşmiş milletler fonundan karşılanıyor. Yani genelde bu çok özel bir ayrıcalıklı gibi algılanıyor. Dünyanın her yerinde birleşmiş milletler standartları gereği fondan karşılanıyor zaten” (AK Parti).

“Kim ne kadarlık bir eğitim veya sağlık hakkı var, ne kadar bir barınma hakkı var, bunlar insani, temel şeyler. Bunlar politika ve siyasetten uzak, insanın yaşam alanı ile alakalı bir konu yani” (HDP).

“Onlara dokunulmuyor, ayrıcalık var yani... Yani hastaneler boyutunu bilemiyorum çok fazla hastane ortamını paylaşmadım, bilmiyorum yani ama olduğu söyleniyor” (CHP).

4.4.6. Eğitim Hizmeti

Partilerin il temsilcilerine g.k.s.k. Suriyeli çocukların ilk zamanlar onlar için hazırlanan özel eğitim merkezlerinde devamında Türk devlet okullarında eğitim almaları hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Tablo 42’de görüldüğü üzere HDP haricindeki partiler, çocuk ve genç yaştaki Suriyelilerin eğitim almalarını topluma kazandırılmaları noktasında gerekli görmektedirler. Ancak HDP, verilen eğitim ile Suriyeli çocukların anadillerini unutmalarından endişe ederek bu noktanın gözetilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Tablo 42
Partilerin İl Temsilcileri – 6. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	İYİ Parti	HDP	CHP	AK Parti	TOPLAM
▼ Eğitim Hizmeti					0
▼ Eğitim Hizmeti (olumlu)	●		●	●	3
Eğitim Hizmeti (olumlu) - Toplum Kazandırma	●			●	2
Eğitim Hizmeti (olumsuz)		●			1
Σ TOPLAM	2	1	1	2	6

“Aslında tabii ki alacakları eğitim buna büyük katkı sağlıyor zaten. Yani unutturulan bir ortak tarih yeniden hatırlatılıyor. Coğrafyanın insanı aynı insanız, aynı savaşlarda göğüs göğüse beraber çarpışmışız. Aynı dili paylaşıyoruz ve aynı ekmeği bölüştük. Bunlar anlatıldığı zaman belki sınırların kalktığı bir coğrafyayı paylaşıyor olacağız, böyle bir dönemden bahsedeceğiz belki... Türkiye’de yetişmiş bir kişi komşuluk ilişkileri daha iyi seviyelere getirebilecek veya ülkesi Suriye’ye geri dönüp yarın öbür gün iktidarda veya oradaki yönetimde söz sahibi olduklarında Türkiye ile ilişkilerini eski dönemdeki gibi Osmanlı dönemindeki gibi daha sağlıklı bir hale getirebiliriz. Onlar da bu iletişimi sağlayabilirler. Bu açıdan eğitimin faydalı olacağını düşünüyorum ben bizim tedarikatımızdan geçenlerin, ilişkileri daha iyi seviyelere getireceğini düşünüyorum” (AK Parti).

“Şimdi şöyle bir durum var yani burada, bu gelen insanların eğitim seviyeleri de çok düşük yani” (İYİ Parti).

“Türkçe öğrensinler ya. Keşke bu ilkokula giden çocukların eğitimlerini ortaokul ve lisede de arttırılsın hani okusunlar öğrensinler yani eğitimden zarar gelmez. Ben, ortaokul ve liseye devam ettiklerini sanmıyorum. Yani büyük ihtimalle bilemiyorum ama çalışma kaygısı olabilir. Ama mesela onların özellikle bilime dayalı insanları yani eğitilmiş insanlarını Norveç gibi İsveç gibi ülkelerin aldığını biliyoruz” (CHP).

“Mesela dilden bahsediyoruz, ben de Kürdüm ve dilim sürekli asimilasyona uğruyor oradan gelen Araplar olsun çocuklar benden çok daha iyi Türkçe konuşuyorlar. Buna sevinmemek gerekiyor aslında ortada ciddi bir asimilasyon

var... Yani on yıl dedik bir on yıl daha sonra dillerinden tamamen kopacağını söylemek gerekirse, biz Kürt halkı olarak dilimiz için ciddi anlamda mücadele ediyoruz ama ben Suriyelilerde bunu görmedim asimilasyona çok açıklar. Yani dillerini on yıl bile sürmeyebilir, kaybedebilirler... Bu kesinlikle bir devlet politikası yani ben onların eğitim görmesi taraftarıyım ama devlet okulunda olması demek Türkçe eğitim göreceği anlamına gelmemeli. Bence yani mecburi tutulmamalı. Bizim imam hatip gerçekliğimiz var. İmam hatip sayımız çok fazla, ben de okudum. Orada Arapça dersi veriliyor ve Türkçe ders sayısından çok daha fazla yani orada ülkemizde Arapça eğitim dilini bilen ciddi bir sayı var. Eğitim bakanlığı bu konuda bir çalışma yaparsa bu çocuklar yani göçmenler de Türkçe eğitim almak zorunda kalmazlar. Evet, kısmi olarak almaları gerekiyor çünkü burada yaşayacaklar yani doktor olacak belki avukat olacak bir şey olacak bu ülkeye hizmet edecek evet Türkçe öğrenmeleri bu anlamda mantıklı. Kısmi olarak Türkçeyi öğrenmeleri gerektiğini ben de düşünüyorum ama öncelik, anadilde eğitim almaları... Şimdi bu mesele kişinin tercihine bırakılan bir mesele değil ne yazık ki. Yani ben de katılıyorum dil kültür gibi şeyler tercih gibi bir olay değil. Bunlar doğuştan gelen şeyler, bunu geliştirmek ve şekillendirmek yaşam boyu size kalmış bir şey. Şu çok kötü bir durum yani Suriyeli mülteciler evet hızlı bir şekilde Türkçe öğreniyorlar ama bu onların bir tercihi değil. Hayatta kalmaları gerekiyor, yaşamaları gerekiyor, iş bulmaları gerekiyor. İş bulabilmeleri için o dili öğrenmeleri gerekiyor bu durumda ister istemez bu asimilasyon süreci ilerliyor. Yani bu meselede önemli bir diğer durum da mültecilerin gittikleri ülkedeki politikalarla alakalı bir şey sadece mültecilerle alakalı da değil yani. Türkiye’de mesela Kürtçenin karşı karşıya kaldığı durum budur. Bence her insan anadilinde eğitim alabilmelidir. Sayısına bakmaksızın yani bunun Avrupa’da İsviçre’de çok örneği var ve İsviçre’de dört ana dilden bir tanesi 20.000 nüfusa sahip bir halkın dili. Yani devlet yazışmaları olsun diğerleri bir şeyler olsun bu mümkün oluyor ütopya değil yani bu yapılabilir bir şey. Burada kalmak istediğinde tabii ki bu ülkenin dilini öğrenebilir yani bu bunun içinde bir engel olmamalı ayrıca. Kendi dilinde mesleklerini icra edebilmeleri, iş bulabilmeli, kendi kültürüne uygun yaşayabilmeli bence. Biz mülteci ve sığınmacı statüsüne de karşıyız yani insanlar olduğu şekilde yaşayabilmeli. Yani misafir de evet ilk etapta misafir de. Tercih ona kalmış. O durumda eğer bizimle yaşamak istiyorsa bizim vatandaşımızdır eğer başka bir ülkeye gitmek istiyorsa ona da yolun açık olsun demek gerekli diye düşünüyorum” (HDP).

4.4.7. Siyasal Haklar

Partilerin il temsilcileri ile görüşmelerde en çok üzerinde durulan konuların başında Suriyelilerin siyasal hakları gelmektedir. Temsilcilerin bu konudaki fikirlerini açıklama ve detaylandırma gereği hissettikleri gözlenmiştir. Temsilciler açıklamalarında gelişmelere dair yaklaşımlarını belirtirken politika önerilerini de sıralamışlardır. Tablo 43’te öncelikle temsilcilere g.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye’de kalıp kalmayacağı ve bu durumun nedenleri üzerine görüşleri sorulmuştur. Çıkan tabloda, AK Parti hariç diğer partiler geri dönüşün

olmayacağını düşünmektedir. Bu düşüncenin nedenlerine bakıldığında HDP, savaşın devam ettiğini ve göçmen sorununun uluslararası karar alıcılara değil bireyin kendisine bırakılarak çözüleceğini savunmaktadır. CHP, devleti bu konuda herhangi bir yaptırım ya da planlı bir politik arayışta bulunmadığı gerekçesi ile eleştirmektedir. CHP ve İYİ Parti g.k.s.k. Suriyelilerin de geriye dönmek yerine Avrupa'ya gitmeyi isteyeceklerini ifade etmişlerdir. AK Parti, Avrupa'ya gitmeyi isteyenlerin olacağını ancak savaşın bitmesi ile memleket hasretinin ağır basacağı ve geri dönüşlerin olacağını düşünmektedir;

Tablo 43
Partilerin İl Temsilcileri – 7. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	İYİ Parti	HDP	CHP	AK Parti	TOPLAM
▼ Siyasal Haklar					0
▼ Vatandaşlık (olumlu)	•	•		•	3
Yasaya Uygunluk	•			•	2
Katkı Sağlayanlar	•				1
▼ Vatandaşlık (olumsuz)			•		1
Siyasi Endişe	•		•		2
Sayısal Tehdit			•		1
Oy Kaygısı			•		1
▼ Geri Dönerler				•	1
Memleket Hasreti				•	1
▼ Geri Dönmezler	•	•	•		3
Savaş Devam Ediyor		•			1
Devlet İstemiyor Göndermeyi			•		1
Avrupa'ya Gitmek İsteyebilirler	•		•	•	3
Ortak Gelecek (olumlu)		•		•	2
Ortak Gelecek (olumsuz)	•		•		2
Σ TOPLAM	7	4	8	6	25

“Türkiye’deki göçmen meselesi sadece buraya bağlı değil, dünyadaki ekonomik çıkar ilişkileri ile de yakından alakalı. Aslında en doğru yaklaşım şu ki bütün inisiyatif göçmenlere bırakmalıyız. Yani onlar, nasıl diliyorlarsa koşulsuz ve eşit bir şekilde özgürce yaşayabilmeliler. Yaşamak istiyorlarsa orada özgürce yaşayabilmeler, ama tek tercih onların olmalı. Yani şu an Suriye’de savaş hala bitmedi. Orada bir istikrarsızlık, bir savaş hala daha devam ediyor. Ya bir insan tabii ki mutlaka doğduğu büyüdüğü yere gitmek ister mutlaka vardır. Bu ayrı bir şey ama tercihen, gerek ekonomik, gerek fiziki farklı nedenlerden dolayı başka yerlerde yaşamayı tercih edebilirler. İşte bu tercih edebilme meselesini bireyin kendisine bırakmak gerek. Yani bu durumda herhangi bir devlet işte Suriye’deki savaş bitti hadi gidin diyememeli. Ki bir noktada savaşa gerek yok yani insanlar farklı bir yerde yaşamayı tercih edebilmeli. Ki burada zorunlu bir göç durumu var ki bunun nedeni zaten işte devletlerin savaşla alakalı durumları ama bundan kaçıp yani bunun sorumluluğunu üzerine almayıp kendilerini ekonomik anlamda zora

sokmadan çözüm üretmeye çalışıyorlar. Bunlardan bir tanesi de bu yani, hadi dönün demek yani. Yani bu ırkçı ilimleri de tetikleyecektir belki” (HDP).

“Ama şu an yani kimse Suriyelileri göndereceğim ben diyemez. Diyemez yani onlar artık yerleşmiş durumdadır... Yani tabii ki gidebilirler, şu an Türk halkı kaçmaya başladı. Dernekler vasıtasıyla, belediyeler gri pasaportu, biliyorsunuz gidiyorlar. O belediyeler patlamış durumda, gidenler geri gelmiyor. Yani genç nesil de eğitim için Avrupa'ya gidiyor yani umudu kesen çok fazla insan var Suriyeliler de gidebilirler” (CHP).

“Gerçi ben geri döneceklerini de hiç düşünmüyorum ama... Kesinlikle artık şimdi bu durumda şöyle bir şey var %90'ı bence dönmek istemiyor zaten. Zaten daha iyi bir yer, tercih edeceklerdir yani Avrupa'ya gitmek için bir yol arıyorlardır zaten. Biz de bunlara bakacağız diye Avrupa'dan işte bir hibe ve yardım gelecekti. Ne geldi hiçbir şey yok. Türk insanı misafirperverdir diyorlar ya böyle bir misafirperverlik yok yerim böyle misafirperverliği” (İYİ Parti).

“Ya bunu şöyle sınırlamamız mümkün değil. Burada yaşam koşullarına bakacak belki birçoğu Avrupa'ya gitme hayali kurup duruyordur. Netice itibari ile bu insanların kökü coğrafyası Suriye toprakları. Eninde sonunda dönecekler, ama fiili olarak ama resmi olarak dönecekler... Yani şöyle söylemek lazım bayramlarda falan görüyorsunuz giriş çıkışlar artık daha kolay, eskisi gibi çatışmalar yoğun değil. Bayramlarda bile insanlar akın akın Suriye'ye dönüyor ailesinin mezarı orada aile büyükleri orada. Yani aileler tamamen buraya gelmiş değil. Herkesin bir kısmı orada yani bir bireyi orada. Bir de vatan toprağı sonuçta nereye giderseniz gidin illaki dönmek istersiniz. Ben oradaki yaşam koşulları iyileştiği gün hızlı bir dönüş olacağını düşünüyorum (AK Parti).

Vatandaşlık konusundaki yaklaşımlarına bakıldığında CHP dışındaki parti temsilcilerinin daha olumlu ve ılımlı bir tutumda oldukları görülmektedir. HDP, bu konuda kararı verecek olanın g.k.s.k. Suriyeliler olduğunu belirtirken AK Parti ve İYİ Parti sürecin yasaya uygun şekilde ilerlemesini ön şart olarak görmektedir. Ancak İYİ Parti'nin aşırı titiz şekilde katı ve kuralcı biçimi talep ettiği ve vatandaşlık verildikten sonra da sürecin takip edilmesi gerektiği yönünde açıklamaları tespit edilmiştir. CHP'nin, siyasal endişeler nedeniyle Suriyelilere vatandaşlık verilmesine mesafeli yaklaştığı görülmektedir. Özellikle çok sayıdaki Suriyelilerin oy potansiyelleri düşünüldüğünde siyasi gelişmeleri etkileme güçlerinden çekinildiği tespit edilmektedir.

“Ülkelerindeki durum ne olur ne biter ya da geri dönmek isterler mi bu tamamen onların tercihinde olan bir şey istemeyen kesimin ki dönemlerde oldu ama dönmeyenlerin istedikleri takdirde tabii ki vatandaş olmaları gerektiğini düşünüyoruz vatandaş olmaları burada mülk edinmeleri yani bizim millet tamamen aynı hep haklara sahip olması gerektiği bunu insani çerçevede tabii ki uygun olduğunu düşünüyoruz yani olması gerektiğini düşünüyoruz” (HDP).

“Şimdi bizim yasal sistemimizde vatandaşlık, zaten belirli belli şartlar gerçekleştiğinde veriliyor. Herkes için böyle sadece Suriyeliler değil yani göçmen olarak gelen herkes vatandaşlık alabilir, kanuni kriterleri yerine getirdiklerinde. Yani Suriyelilere özel bir düzenleme yapılmadı bununla alakalı olarak. Bizim soydaşlarımıza Ahıskalılara özel olarak kanunlar çıkıyor ama Suriyeliler için bir şey yok. Mesela Suriyeli işadama katma değer katıyor, belli bir zaman sonra yasal kriterler yerine getirildiğinde vatandaş da olabilir” (AK Parti).

“Yani bence bir takım sınırlamalar getirilerek vatandaşlığa kabul de edilebilir ama bu hemen olmamalı. Ben geldim aғam, sana da kimlik vereyim hemen, böyle olmamalı. Biraz zorlamalıyız yani. Mesela beş sene oturma kriteri varsa beş sene daha getireceksiniz. O da şöyle, kendi adı hiçbir kötü olayda geçmemeli mesela. Başka mesela her şeyi araştırılmalı bu insanların, kurallar katı olmalı. Yani artı olarak en küçük bir şeyden, haberiniz olsun sizi vatandaşlıktan çıkarırım gibi aba altında sopa da bulunmalı diye düşünüyorum. Yoksa bunun tersine tamamen başboş bırakılması olmaz, yani olmaz öyle şey” (İYİ Parti).

“Alıyorlar, yani çalışma izni alıyorlar. Yani çalışma izni almak demek vatandaşlık için ön şart gibi yani adım adım. Beş yıl ikamet eden kişi zaten vatandaşlık hakkı elde ediyor. Bunlar büyük ihtimalle oradan meclise aday da çıkaracaklar. Çünkü çok bağlular birbirlerine. Muhtarlık dersin Çırpan ve Hocahasan da AK Partinin de oy deposu haline gelmiş durumdadır. Yani ben bu işe siyasi taraftan yaklaşıyorum” (CHP).

4.4.8. Güvenlik Kaygısı

Partilerin il temsilcileri ile yapılan görüşmelerde g.k.s.k. Suriyelilerden herhangi bir tedirginlikleri olup olmadığı sorulmuştur. Tablo 44’te görüldüğü üzere AK Parti-HDP ve İYİ Parti-CHP karşıtlığı yine ortaya çıkmıştır.

Tablo 44
Partilerin İl Temsilcileri – 8. Tema Kod Matrisi Tarayıcısı

Kod Sistemi	İYİ Parti	HDP	CHP	AK Parti	TOPLAM
▼ Güvenlik Kaygısı					0
▼ Güvenlik (olumlu)		●		●	2
İstihbarat İyi Çalışıyor				●	1
▼ Güvenlik (olumsuz)	●		●		2
Terör / Saldırı /Gizli Servisler	●				1
Yasadışı Girişimler				●	1
Tedirginlik			●		1
Hırsızlık	●				1
Dilencilik	●				1
Σ TOPLAM	4	1	2	3	10

AK Parti ve HDP'ye göre g.k.s.k. Suriyeliler toplum için herhangi bir tehdit oluşturmamaktadırlar. AK Parti, konuya güvenlik güçleri açısından yaklaşarak istihbaratın iyi çalışmaları ile olumsuz durumların giderildiğini savunmaktadır. HDP, Türkiye'de öteden beri var olan güvenlik açığının Suriyeliler tarafından oluşturulmadığını belirtmekte ve Suriyelilerle ilgili endişe edilecek bir konunun olmadığını savunmaktadır;

“Bu kontrollü geçişlerin olduğu yerde söz konusu olamaz ama kontrolsüz geçişlerden elbette kaçak geçişlerde böyle bir şeyin olması mümkün. Ancak bu tabii ki sadece Türkiye'ye özgü bir durum değil. Avrupa'ya da aynı etki söz konusu yani bunu kontrol altına alabilmek çok gerçekçi bir durum değil aslında. Avrupa'nın bu süreci kontrol edemediğini düşünüyorum, sadece fiziki sınırların olmayışı süreç kontrolü anlamında daha da artış sağlıyor. Yani kara bağlantısı olsaydı Avrupa, Türkiye'deki göç dalgasından daha fazlasına maruz kalırlardı. Yani ilk dönemde çok fazla sigara kaçakçılığı vardı ancak şu an buna çok fazla göz yumulmuyor. Yani gördüğümüz olaylar da sınır dışı ediliyor. O yüzden ben radikal, yasadışı işlere çok müsaade edileceğini düşünmüyorum” (AK Parti).

“Güvenlik endişem Suriyelilerden dolayı değil benim. Böyle bir ülkede yaşamaktan dolayı bir güvenlik endişem var. Bir halka, bir sınıfa, bir zümreye mahal ederek yaklaşacağım bir şey değil. Güvenlik dediğiniz şey nedir ona bakmak lazım... Şöyle cevap vereyim evet bu ülkede benim de güvenlik endişem var ama kesinlikle Suriyelilerle alakalı değil yani. Farklı insanlarla alakalı bir durum değil yani, bir kadın olarak düşündüğümde ciddi anlamda her gün sokakta en az üç kadın katlediliyor, bunun cinsel istismara, fiziki istismara, çocuklar için de geçerli. Özellikle bu ülke, çocuklar kadınlar LGBTli bireyler hayvanlar keza, onlar için güvenlik zafiyeti olan bir yer. Yani bu güvenlik meselesini mültecilere bağlamak gerekmiyor. Onlardan önce de böyleydik, mülteciler geldi aslında çok da bir şey değişmedi. Zaten ülke çok güllük güllüştü de onlar geldi sadece onlar bozdu. Yani öyle bir şey yok” (HDP).

İYİ Parti ve CHP ise g.k.s.k. Suriyelilerden bireysel ve toplumsal anlamda endişeleri olduğunu belirtmektedirler. CHP temsilcisi daha çok kentsel alanlarda yaşanan türden bir endişe ile geç saatlerde Suriyelilerin yaşadığı yerlere çocuklarını göndermediğini belirtmiştir. İYİ Parti, basit hırsızlık olayları ve dilencilik gibi konulardan şikâyet ederken terör eyleminde bulunacak insanlara rastlamadığını da belirtmiştir;

“Ben gelenlerin bir aile görüntüsü içerisinde olanlarından böyle bir şey beklemiyorum, tahmin etmiyorum. Ama bazı huysuz, ahlaksız alışkanlıklarının olduğuna ben tanık oluyorum. Bunlar nedir, dilencilik mesela, en başta dilencilik. Bursa ölçeğinde her yerde dileniyorlardı. Dilencilik yani bir şey değil, ikincisi hırsızlık olaylarını da duyuyoruz. Yani ben görmedim ama duyuyoruz yani geliyor

kulağıımıza. Başka illerden de duyuyoruz, medyaya da yansıyanlar var. Demek ki bizim endişelerimizin kısmen doğru olduğunu gösteriyor bu gibi gelişmeler. Yani o kıyafetlerin içerisinde buraya sızan teröristler de olabilir yani, IŞİD gibi. Tabii devletin bunları yememesi lazım yani bu gibi gelişmeleri takip etmesi lazım. Şimdi böyle düşündüğümüz zaman hani yok efendim işte farklı bir kıyafet takılacakmış içeriye bilmem neymiş yani öyle bir şey ki artık dünya öyle bir yer ki dakikada her şeyi bulurlar yani bir kusuru işlese dakikada bulurlar. Yani Suriyeli gizlice buraya gelecek falan isterseler bulurlar. Belki o kılık kıyafeti kullanmak çok daha kolay olabilir eyvallah yani. Ben terör sızmalarından ziyade daha çok hırsızlık dilencilik gibi konulardan daha muzdaribim” (İYİ Parti).

“Kendi oturduğum yere baktığım zaman, bu civarda ben çocuklarıma söylüyordum mesela. Tek bir aile, bütün mahalleye yetti. Ben oradan geçmeyin diyordum çocuklarıma” (CHP).

4.4.9. Suriyeli Algısı

Son temada Partilerin temsilcilerinin kendi kişisel yaklaşımlarından g.k.s.k. Suriyeliler için ne düşündükleri sorulmuştur. Onlardan, Suriyeli dendiğinde akıllarında uyanan portreyi tarif etmeleri talep edilmiştir. Tablo 45’te görüldüğü üzere İYİ Parti ve CHP farklılıklara rağmen Suriyelilerin de insan olduğunu ifade etmektedir. Bir şekilde onların da can taşıdıkları ve bunun görmezden gelinemeyeceği ortak noktadır. AK Parti ve HDP tarafından g.k.s.k. Suriyeliler için insani yaklaşımla sınırlı kalınmayarak kültürel ve tarihsel bir pencereden hareketle Türkler ve Suriyelilerin aynı kültürün insanı oldukları vurgulanmıştır.

Tablo 45
Partilerin İl Temsilcileri – 9. Tema Kod Matris Tarayıcısı

Kod Sistemi	İYİ Parti	HDP	CHP	AK Parti	TOPLAM
▼ Suriyeli Algısı					0
▼ Suriyeli Algısı (olumlu)	●	●	●	●	4
● İnsan	●		●		2
● Aynı Kültürün İnsanıyız		●		●	2
Σ TOPLAM	2	2	2	2	8

“Yani insanlar olarak görüyorum. Tabii ki iyi insan olmalarını temenni ederek insan olarak görüyorum” (İYİ Parti).

“Ya her şeyden önce insan. Bizim dinimizde merhametli olmayı gerektirir. Bir benzetme yapmak istemiyorum ben” (CHP).

“Biz mülteci ve sığınmacı statüsüne de karşıyız yani insanlar olduğu şekilde yaşayabilmeli. Yani misafirdi evet ilk etapta misafirdi. Tercih ona kalmış. Bu durumda eğer bizimle yaşamak istiyorsa bizim vatandaşımızdır eğer başka bir ülkeye gitmek istiyorsa o noktada yolun açık olsun demek gerekli diye düşünüyorum... Suriye diye bahsettiğimiz yer işte Arap, Türkmen ve Kürtlerden oluşan bir bölge. Türkiye'nin geneline bakalım özellikle hani bölge dedik ya mesela bir Urfa, bir Antep. Aynı şekilde demografik şekilde yapısı birebir aynı” (HDP).

“Şöyle ilk geldiklerinde yabancı bir topluluk olarak algılıyorduk. Yani diğer etnik gruplar zaten coğrafyada beraber yaşadığımız insanlar. Ama zamanla şunu gördük onlar da bizden biriymiş aslında, aynı kültürde yaşamışız ufak tefek nüanslar var belki ama çok büyük uçurumlar ayrımlar yok. Aslında aynı toprağın, aynı kültürün insanıyız. Bugün itibariyle bizden biriymiş diyebilirim o insanlara yabancı değillermiş aslında” (AK Parti).

4.5. Analizler: Çapraz Tablolar, İki-Vaka Analizleri, Kelime Bulutu, Kod Haritası

Önceki başlıklarda görüşmecilerin araştırmada ele alınan konular hakkındaki düşünceleri alınarak bu düşüncelerin nedenleri derinlemesine analiz edilmiştir. Bu başlıkta ise araştırmacıların görüşlerinin birbirleriyle ilişkili ve anlamlı bir sonuç ortaya koyup koymadığını göstermek adına değişkenler yardımıyla analizler yapılmıştır. Cinsiyet, yaş, yaşanılan yer, yaşanılan yerdeki Suriyeli sayısı ve Suriyeli tanışıklığı gibi farklı değişkenler ile hazırlanan çapraz tablolar yardımıyla görüşlerin dağılımları analiz edilmektedir.

Tablo 46
Çapraz Tablo – Cinsiyet

	erkek	kadın	Toplam
▼ Türkiye'ye Kabul			
Türkiye'ye Kabul (olumlu)	39	12	51
Türkiye'ye Kabul (olumsuz)	23	9	32
▼ Birlikte Yaşam			
Birlikte Yaşam (olumlu)	14	7	21
Birlikte Yaşam (olumsuz)	48	14	62
▼ Toplumsal Etkileşim			
Toplumsal Etki (olumlu)	11	5	16
Toplumsal Etki (olumsuz)	51	16	67
▼ Ekonomik Etkileşim			
Ekonomik Etki (olumlu)	21	6	27
Ekonomik Etki (olumsuz)	41	15	56
▼ Sağlık Hizmeti			
Sağlık Hizmeti (olumlu)	36	15	51
Sağlık Hizmeti (olumsuz)	26	6	32
▼ Eğitim Hizmeti			
Eğitim Hizmeti (olumlu)	43	15	58
Eğitim Hizmeti (olumsuz)	19	6	25
▼ Siyasal Haklar			
Vatandaşlık (olumlu)	11	9	20
Vatandaşlık (olumsuz)	51	12	63
▼ Güvenlik Kaygısı			
Güvenlik (olumlu)	24	7	31
Güvenlik (olumsuz)	38	14	52
▼ Suriyeli Algısı			
Suriyeli Algısı (olumlu)	37	10	47
Suriyeli Algısı (olumsuz)	25	11	36
Σ TOPLAM	558	189	747
# N = Belgeler	62 (74,7%)	21 (25,3%)	83 (100,0%)

Not: Çapraz Tablolar isimli şekiller, MAXQDA 2020 PRO programındaki Karma Yöntemler sekmesinde bulunan Çapraz Tablolar seçeneği ile oluşturulmuştur. Bu tablolar daha önce oluşturulan Değişkenler yardımı hazırlanmıştır.

Tablo 46'da erkek ve kadın görüşmeciler arasında bir fark olup olmadığı analiz edilmektedir. Bu tabloya göre kadın görüşmeciler erkeklerden farklı olarak, güvenlik ve Suriyeli algısı konularında daha olumsuz bir tutum sergilemişlerdir. Bu iki tema cinsiyet faktörünün Suriyeli göçüne dair etki ettiğini gösteren bir bulgu olmaktadır. Ek olarak siyasal haklar açısından bakıldığında kadınların bu konuya olan uzaklıkları ve teknik ilgisizliklerinin de etkisi ile erkekler kadar olumsuz bir tutum göstermedikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

Tablo 47
Çapraz Tablo – Yaş

Temalar	Yaşlar				
	20-29	30-39	40-49	50-59	60-71
Türkiye'ye Kabul	0	0	0	0	0
Türkiye'ye Kabul (olumlu)	3	2	18	13	15
Türkiye'ye Kabul (olumsuz)	4	3	6	12	7
Birlikte Yaşam	0	0	0	0	0
Birlikte Yaşam (olumlu)	1	2	8	4	6
Birlikte Yaşam (olumsuz)	6	3	16	21	16
Toplumsal Etkileşim	0	0	0	0	0
Toplumsal Etki (olumlu)	2	2	5	3	4
Toplumsal Etki (olumsuz)	5	3	19	22	18
Ekonomik Etkileşim	0	0	0	0	0
Ekonomik Etki (olumlu)	3	2	7	6	9
Ekonomik Etki (olumsuz)	4	3	17	19	13
Sağlık Hizmeti	0	0	0	0	0
Sağlık Hizmeti (olumlu)	5	3	15	11	17
Sağlık Hizmeti (olumsuz)	2	2	9	14	5
Eğitim Hizmeti	0	0	0	0	0
Eğitim Hizmeti (olumlu)	7	3	18	13	17
Eğitim Hizmeti (olumsuz)	0	2	6	12	5
Siyasal Haklar	0	0	0	0	0
Vatandaşlık (olumlu)	3	2	8	2	5
Vatandaşlık (olumsuz)	4	3	16	23	17
Güvenlik Kaygısı	0	0	0	0	0
Güvenlik (olumlu)	3	2	9	3	14
Güvenlik (olumsuz)	4	3	15	22	8
Suriyeli Algısı	0	0	0	0	0
Suriyeli Algısı (olumlu)	3	2	15	15	12
Suriyeli Algısı (olumsuz)	4	3	9	10	10

Not: Tablo 47 MAXQDA 2020 PRO programındaki Karma Yöntemler sekmesindeki Çapraz Tablolar seçeneği ile hazırlanan ve tüm yaş gruplarına analizin 10 yıllık aralıklarla yeniden düzenlenmesiyle oluşturulmuştur.

Tablo 47'de kahverengi renkler olumlu, mavi renkler olumsuz görüşleri temsil etmektedir. Tablo'da göze çarpan ilk nokta kahverengi renklerin yaşlar ilerledikçe artmasıdır. 20-40 arasındaki yaş dağılımının genelinde sağlık ve eğitim hizmetleri dışındaki konular olumsuz bir yaklaşım ile karşılık bulmuştur. 40-60 arasında insani meselelere dayalı konular olumlu karşılanırken, toplumsal, ekonomik ve siyasi konular daha koyu mavi ile gösterilerek sert bir olumsuz tutum ile karşılanmıştır. Bu tablonun gösterdiği üzere yaş dağılımlarında genç kuşaklar göç olgusunu bizzat tecrübe ettikleri ve ifadelerinde de buna vurgu yaptıkları için olumsuz bir düşünce daha hâkim gelmektedir. 40 ve üzeri yaşlarda ise insani konular olumlu bir yaklaşımla ortaya çıkmaktadır.

Tablo 48
Çapraz Tablo – İkamet

	ilçe merkezi	kırsal	Toplam
▼ Türkiye'ye Kabul			
Türkiye'ye Kabul (olumlu)	46	5	51
Türkiye'ye Kabul (olumsuz)	26	6	32
▼ Birlikte Yaşam			
Birlikte Yaşam (olumlu)	20	1	21
Birlikte Yaşam (olumsuz)	52	10	62
▼ Toplumsal Etkileşim			
Toplumsal Etki (olumlu)	15	1	16
Toplumsal Etki (olumsuz)	57	10	67
▼ Ekonomik Etkileşim			
Ekonomik Etki (olumlu)	24	3	27
Ekonomik Etki (olumsuz)	48	8	56
▼ Sağlık Hizmeti			
Sağlık Hizmeti (olumlu)	47	4	51
Sağlık Hizmeti (olumsuz)	25	7	32
▼ Eğitim Hizmeti			
Eğitim Hizmeti (olumlu)	52	6	58
Eğitim Hizmeti (olumsuz)	20	5	25
▼ Siyasal Haklar			
Vatandaşlık (olumlu)	19	1	20
Vatandaşlık (olumsuz)	53	10	63
▼ Güvenlik Kaygısı			
Güvenlik (olumlu)	28	3	31
Güvenlik (olumsuz)	44	8	52
▼ Suriyeli Algısı			
Suriyeli Algısı (olumlu)	42	5	47
Suriyeli Algısı (olumsuz)	30	6	36
Σ TOPLAM	648	99	747
# N = Belgeler	72 (86,7%)	11 (13,3%)	83 (100,0%)

Tablo 48’de görüşmecilerin ikamet ettikleri yere göre yaklaşımların ayrıntıları verilmiştir. İlçe merkezi ve kırsal yaşam arasındaki tutum farklarını gösteren bu tabloya göre, kırsal yaşamı sürdüren görüşmecilerin g.k.s.k. Suriyeliler ile ilgili temalara eğitim konusu hariç olumsuz yaklaştıkları tespit edilmiştir. İlçe merkezinde yaşayanların yaklaşımlarına bakıldığında ise Türkiye’ye kabul, sağlık ve eğitim hizmetleri ve Suriyeli algısı temalarında olumlu bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Suriyelilerin Türkiye’de daha çok şehir merkezlerini tercih ettikleri düşünüldüğünde şehir merkezinde yaşayan görüşmecilerin de insani konuları olumlu bulması iki topluluğun karşılaşmalarında insani meselelerin olumsuz süreçlerden ayrı tutulduğunu da göstermektedir.

Tablo 49
Çapraz Tablo – Göçmen Tanışıklığı

	uzak	yakın	Toplam
▼ Türkiye'ye Kabul			
Türkiye'ye Kabul (olumlu)	32	19	51
Türkiye'ye Kabul (olumsuz)	23	9	32
▼ Birlikte Yaşam			
Birlikte Yaşam (olumlu)	12	9	21
Birlikte Yaşam (olumsuz)	43	19	62
▼ Toplumsal Etkileşim			
Toplumsal Etki (olumlu)	7	9	16
Toplumsal Etki (olumsuz)	48	19	67
▼ Ekonomik Etkileşim			
Ekonomik Etki (olumlu)	14	13	27
Ekonomik Etki (olumsuz)	41	15	56
▼ Sağlık Hizmeti			
Sağlık Hizmeti (olumlu)	35	16	51
Sağlık Hizmeti (olumsuz)	20	12	32
▼ Eğitim Hizmeti			
Eğitim Hizmeti (olumlu)	37	21	58
Eğitim Hizmeti (olumsuz)	18	7	25
▼ Siyasal Haklar			
Vatandaşlık (olumlu)	12	8	20
Vatandaşlık (olumsuz)	43	20	63
▼ Güvenlik Kaygısı			
Güvenlik (olumlu)	20	11	31
Güvenlik (olumsuz)	35	17	52
▼ Suriyeli Algısı			
Suriyeli Algısı (olumlu)	33	14	47
Suriyeli Algısı (olumsuz)	22	14	36
Σ TOPLAM	495	252	747
# N = Belgeler	55 (66,3%)	28 (33,7%)	83 (100,0%)

Tablo 49'da, Tablo 48 verilerinin devamı niteliğinde bir görüntü ortaya çıkmaktadır. Görüşmecilerden Suriyeli tanışıklığı yakın olanlar, ilgili insani temalar konusunda yine olumlu düşünceler sergilemektedir. Öte yandan birebir bir tanışıklığı olmayan görüşmecilerin de aynı temalar konusunda olumlu görüş bildirmesi belirli bir kabulün de ortaya çıktığını, özellikle medyanın bu konudaki olumlu etkisinin önemli bir sonuç ortaya koyduğunu göstermektedir. G.k.s.k. Suriyeli tanıdığı olmayan kişilerin gözlemlerine ek olarak açıklamalarında *duyuyoruz, anlatılıyor, okuyoruz, izliyoruz* gibi ifadeler medyanın bu konudaki etkisini de ortaya koymaktadır. Tablo 49'da ortaya çıkan bir diğer sonuç, Suriyeli tanışıklığı uzak olanlara kıyasla diğer temalarda gelen olumlu

düşünce cevapları yüzdeler bakımından daha fazladır. Bu sonuçlar Suriyeli tanışıklığının artışı ile birlikte mesafelerin azaldığı ve olumsuzlukların giderildiğine işaret etmektedir.

Tablo 50
Çapraz Tablo – Göçmen Sayısı

	Seyrek	Yoğun	Toplam
▼ Türkiye'ye Kabul			
Türkiye'ye Kabul (olumlu)	30	21	51
Türkiye'ye Kabul (olumsuz)	18	14	32
▼ Birlikte Yaşam			
Birlikte Yaşam (olumlu)	11	10	21
Birlikte Yaşam (olumsuz)	37	25	62
▼ Toplumsal Etkileşim			
Toplumsal Etki (olumlu)	11	5	16
Toplumsal Etki (olumsuz)	37	30	67
▼ Ekonomik Etkileşim			
Ekonomik Etki (olumlu)	17	10	27
Ekonomik Etki (olumsuz)	31	25	56
▼ Sağlık Hizmeti			
Sağlık Hizmeti (olumlu)	32	19	51
Sağlık Hizmeti (olumsuz)	16	16	32
▼ Eğitim Hizmeti			
Eğitim Hizmeti (olumlu)	34	24	58
Eğitim Hizmeti (olumsuz)	14	11	25
▼ Siyasal Haklar			
Vatandaşlık (olumlu)	13	7	20
Vatandaşlık (olumsuz)	35	28	63
▼ Güvenlik Kaygısı			
Güvenlik (olumlu)	17	14	31
Güvenlik (olumsuz)	31	21	52
▼ Suriyeli Algısı			
Suriyeli Algısı (olumlu)	29	18	47
Suriyeli Algısı (olumsuz)	19	17	36
Σ TOPLAM	432	315	747
# N = Belgeler	48 (57,8%)	35 (42,2%)	83 (100,0%)

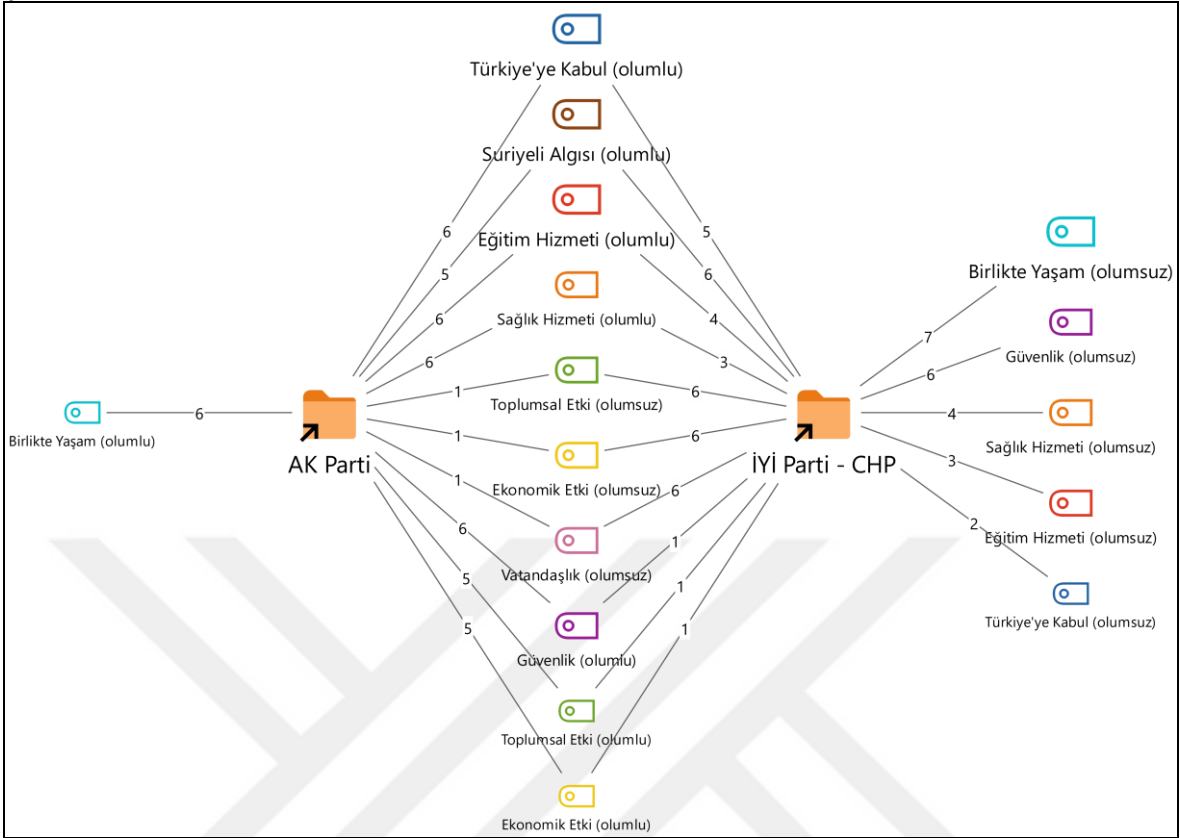
Tablo 51’de çapraz ilişki tablolarından göçmen sayısına bağlı değişiklikler gösterilmektedir. G.k.s.k. Suriyelilerin sayıca çok olduğu yerdeki görüşmelerde iki topluluğun kültürel ve bireysel farklarının daha fazla olduğu ve daha da görünür hale geldiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Fakat görüşmeciler bu farkların birlikte yaşamaya engel oluşturmadığını düşünmektedir. Görüşmeciler, gündelik hayata etki eden konulardan, sağlık hizmetlerindeki sorunların halledilmesi, ekonomik konularda Suriyelilerin daha çok

katkı sağlayabilecekleri durumun yaratılması ve vatandaşlık konusundaki çekincelerin dikkate alınması ile birlikte yaşamın daha sorunsuz şekilde sağlanabileceğini düşünmektedirler.

Göçmen sayısının daha seyrek olduğu yerde yaşayan görüşmecilerin bulgularına bakıldığında ise, medya ve duyumlardan hareketle genel Türkiye tablosuna yakın bir sonuç ortaya çıkmıştır. İnsani konularda daha sıcak bir yaklaşım sergilenirken, toplumsal ekonomik ve siyasal konular olumsuz bir algı ile biçimlenmektedir.

Çapraz tablo analizlerinde bireylerin tercihlerinin kişisel bir takım özelliklerine göre nasıl biçim aldığı gösterilirken siyasal kutuplaşmanın nasıl bir seyir izlediği ise iki-vaka analizleri ile ortaya konulmaktadır. İki-vaka analizleri siyasal elit kutuplaşmasının boyutlarını ortaya koyarken bunun muhtar-vatandaş açısından nasıl algılandığı ve muhtar-vatandaş grubun bu kutuplaşmanın neresinde yer aldığını da ortaya çıkartmaktadır.

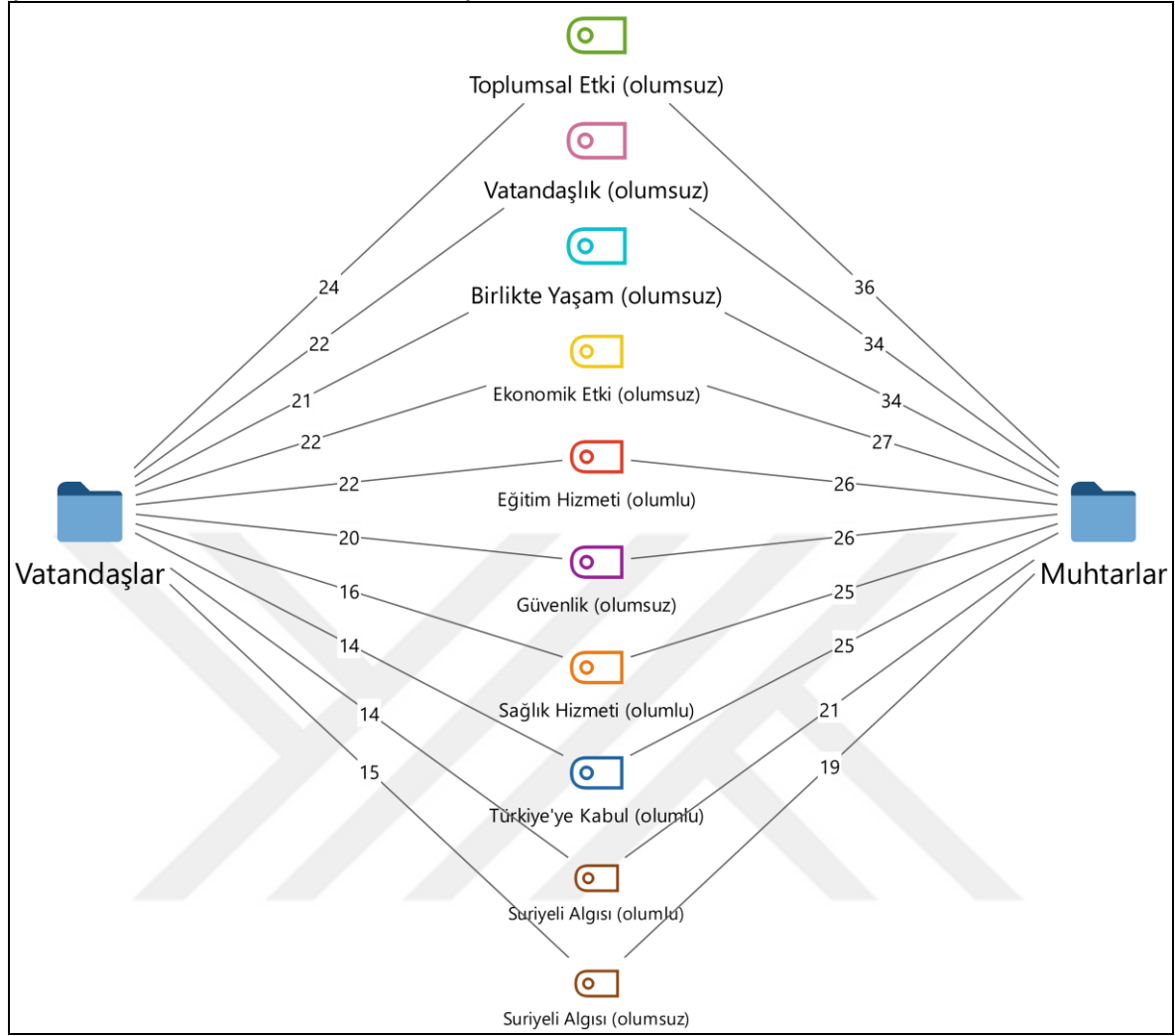
Şekil 1. İki-Vaka Modeli – AK Parti – İYİ Parti/CHP

Not: İki-Vaka Analizi isimli şekiller, MAXQDA 2020 PRO programında Görsel Araçlar sekmesindeki MAXMaps' arayüzü ile açılan sayfada Yeni Belge Modeli seçeneği kullanılarak daha önce oluşturulan belge gruplarının karşılaştırılması ile hazırlanmıştır.

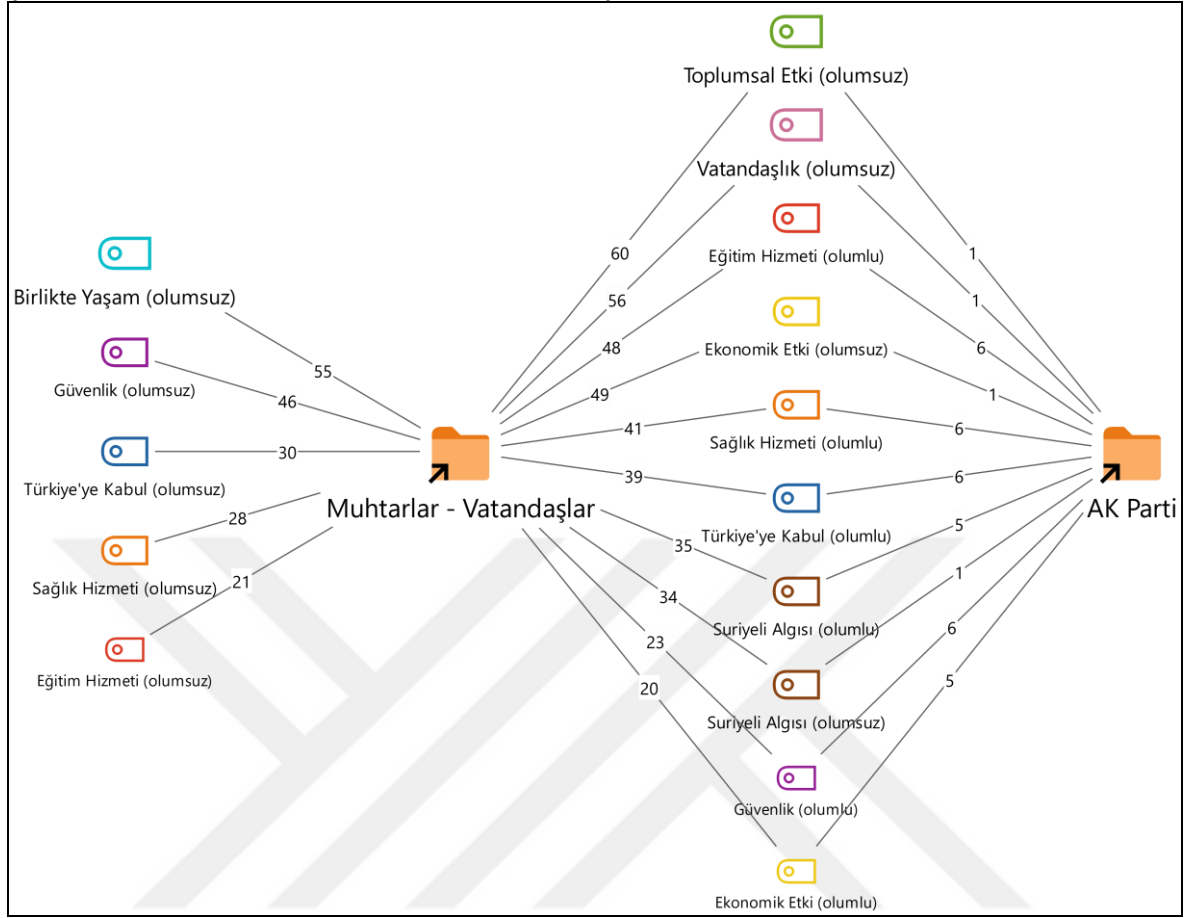
Şekil 1'de siyasal elitler arasında araştırmanın temalarının dağılımları ve bu dağılımların siyasal duruşlar açısından birbirlerinden uzaklıklarında hangi temaların öne çıktığı gösterilmektedir. Ak Parti'li yöneticiler, birlikte yaşamı olumlu karşılarken, İYİ Parti'li/CHP'li yöneticiler bu konuda zıt görüştedirler. Ak Parti ve İYİ Parti/CHP üyeleri arasında Türkiye'ye kabul, Suriyeli algısı ve eğitim hizmetleri konuları olumlu bulunurken, diğer konularda ise farklı yaklaşımları nedeniyle farklı kutuplarda yer aldıkları görülmektedir.

Şekil 2. İki-Vaka Modeli – Vatandaş – Muhtar

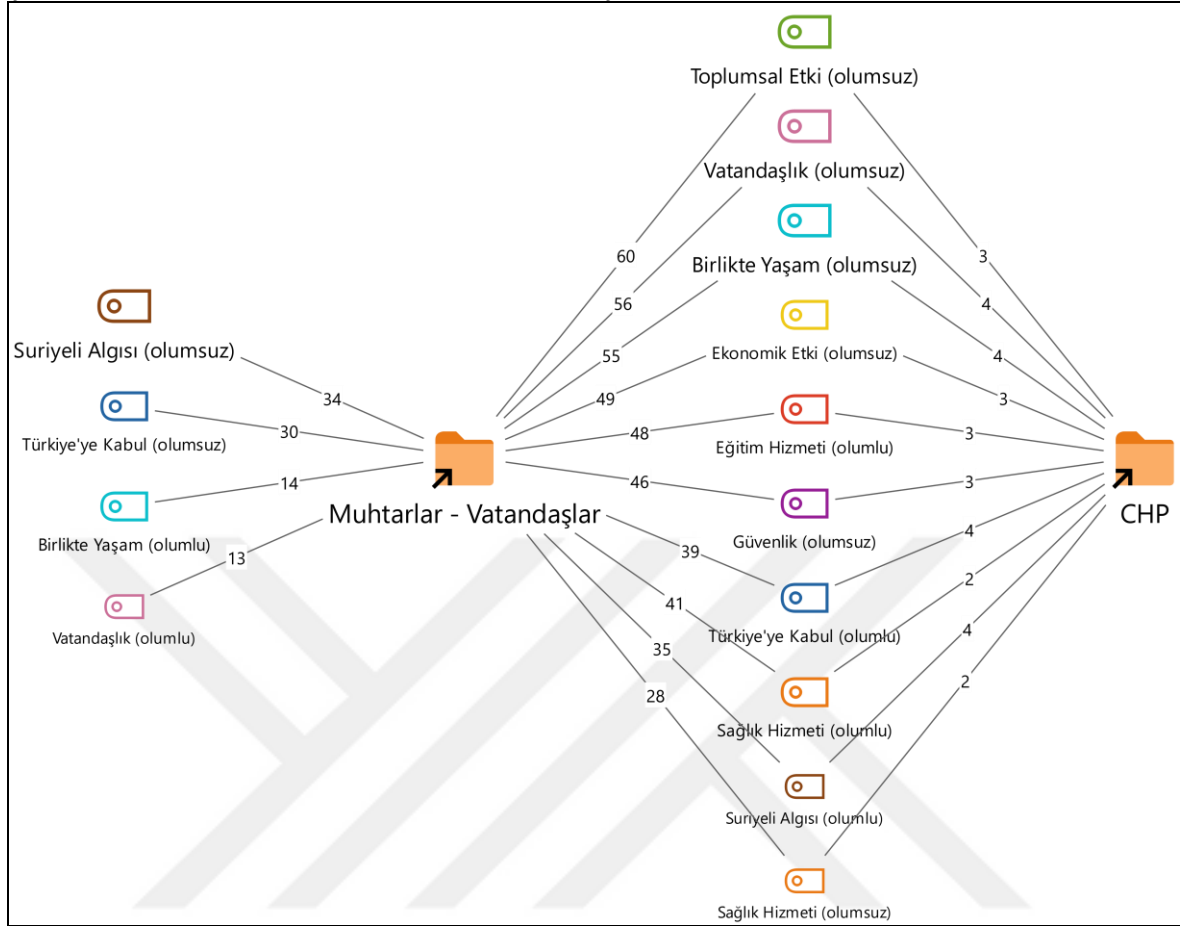
Vatandaşlar ve Muhtarlar arasında yapılan karşılaştırmada, vatandaş-muhtar düşüncelerinin temalar ve yaklaşımlar bakımından paralellik arz ettiği ve açıklamaların da bulgular kısmında birbirlerine benzerlik gösterdiği ortaya çıkmıştır. Her iki grup da toplumsal, siyasal, ekonomik ve güvenlik konularında olumsuz bir yaklaşımda yer almışlardır. Buna karşılık, insani meselelerden Türkiye'ye kabul, eğitim ve sağlık hizmetleri ve Suriyeli algısı konularında da olumlu bir yaklaşım benimsenmektedir.

Şekil 3. İki-Vaka Modeli – Muhtarlar/Vatandaşlar – AK Parti

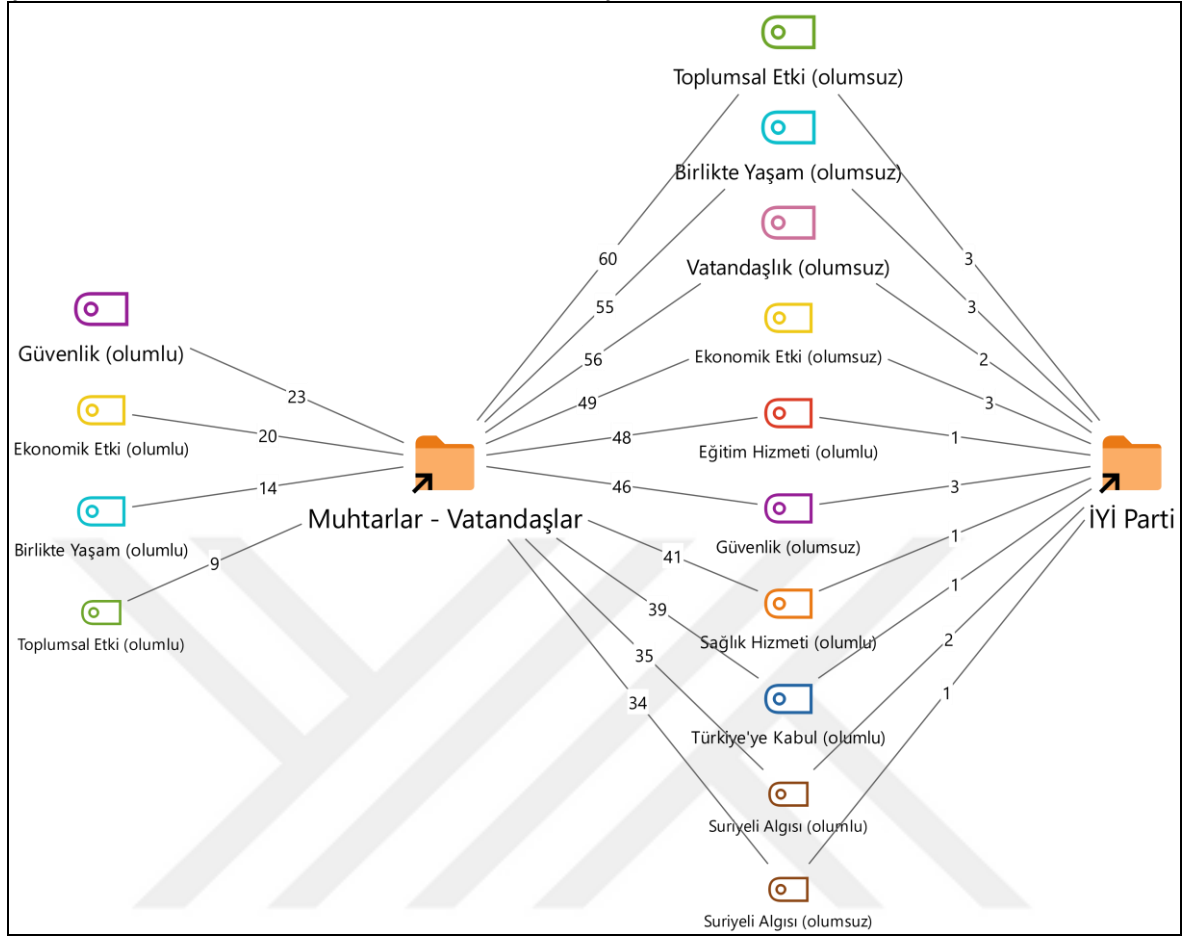
Şekil 3'te muhtarlar ve vatandaşların AK Parti'li yöneticiler ile konulara yaklaşımları arasındaki benzerlik ve farklılıklar gösterilmektedir. Bu şekli göre, muhtarlar ve vatandaşlar, Suriyeliler ile birlikte yaşamaya, güvenlik konusuna, Suriyelilerin Türkiye'ye kabul edilmesine, sağlık ve eğitim hizmetlerine olumsuz görüşler bildirirken bu yaklaşımlar AK Parti'li yöneticiler tarafından paylaşılmamaktadır. İki grubun benzer yaklaşımlar sergilediği konular, eğitim hizmetleri, sağlık hizmetleri, Suriyelilerin Türkiye'ye kabul edilmesi ve Suriyeli algısı temalarında kendini göstermektedir. Diğer temalar ve yaklaşımlar iki grubun farklı kabulleri ile şekillenmekte ve muhtarlar ve vatandaşların genel tablo tablo içerisinde AK Parti'li yöneticiler ile aynı düşünceleri paylaşmadıkları ortaya çıkmaktadır.

Şekil 4. İki-Vaka Modeli – Muhtarlar/Vatandaşlar – CHP

Şekil 4'te muhtarlar ve vatandaşların CHP'li yöneticiler ile düşüncelerinin benzer ve farklı noktaları gösterilmektedir. Muhtarlar ve vatandaşlardan bazıları, Suriyeli algısını, Türkiye'ye kabul edilmelerini olumsuz ve birlikte yaşama ve vatandaşlık konularını da olumlu buluyorken CHP'li yöneticiler bu düşüncedeki muhtarlar ve vatandaşlardan farklı görüşler ortaya koymaktadır. Ancak bu farklara karşılık muhtarlar ve vatandaşlar grubunun çoğunluğunda paylaşılan düşüncelerin CHP'li yöneticiler tarafından da paylaşıldığını görmek mümkündür. Bu konulara sayısal yoğunluk açısından bakıldığında muhtarlar ve vatandaşlar grubuna en yakın cevaplar CHP'li yöneticiler tarafından gelmektedir.

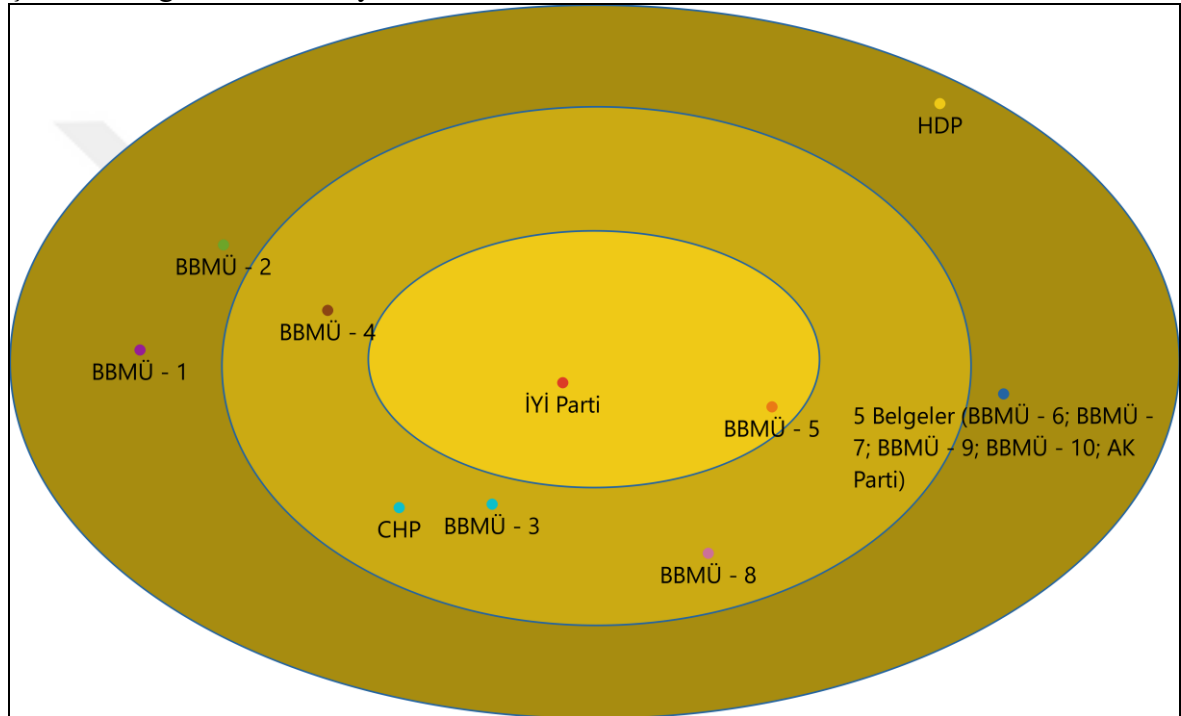
Şekil 5. İki-Vaka Modeli – Muhtarlar/Vatandaşlar – İYİ Parti

Şekil 5'te muhtarlar ve vatandaşlar grubu ile İYİ Parti'li yöneticiler arasında konular ve yaklaşımların benzerliği ve farklılığı gösterilmektedir. Muhtarlar ve vatandaşlar grubunda güvenlik, ekonomik etkileşim, birlikte yaşam ve toplumsal etkileşim temalarında olumlu yöndeki düşünceler İYİ Parti'li yöneticiler tarafından hiç paylaşılmamıştır. Her iki grubun ortak kabullerine bakıldığında; toplumsal etkileşim, birlikte yaşam, vatandaşlık, ekonomik etkileşim ve güvenlik konularında olumsuz paydada biraraya geldiği görülmektedir. Muhtarlar ve vatandaşlar grubu ile yaklaşımları bakımından İYİ Parti'li yöneticilerin CHP kadar benzer olmasa da yakın düşünceleri paylaştıkları ve temalara yaklaşımları noktasından muhtarlar ve vatandaşlar ile benzer açıklamaları paylaştıkları saptanmıştır.

Bu üç karşılaştırmada muhtar-vatandaş grubun kendi arasında ortak olan görüşlerinin diğer partiler açısından ortaklık ve farklılıkları değerlendirilmiştir. Görüldüğü üzere muhtar-vatandaş grubun en yakın sıralama ve yoğunluğu CHP ile benzerlik göstermiş ve bazı konulardaki sıralama farkları olsa da İYİ Parti ile de yakınlık kurmuştur. Buna karşılık AK Partili yöneticiler ile muhtar-vatandaş grubun görüşlerinin farklı dağılım gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Şekil 6. Belge Haritası – Siyasal Elitler Arasındaki Mesafeler

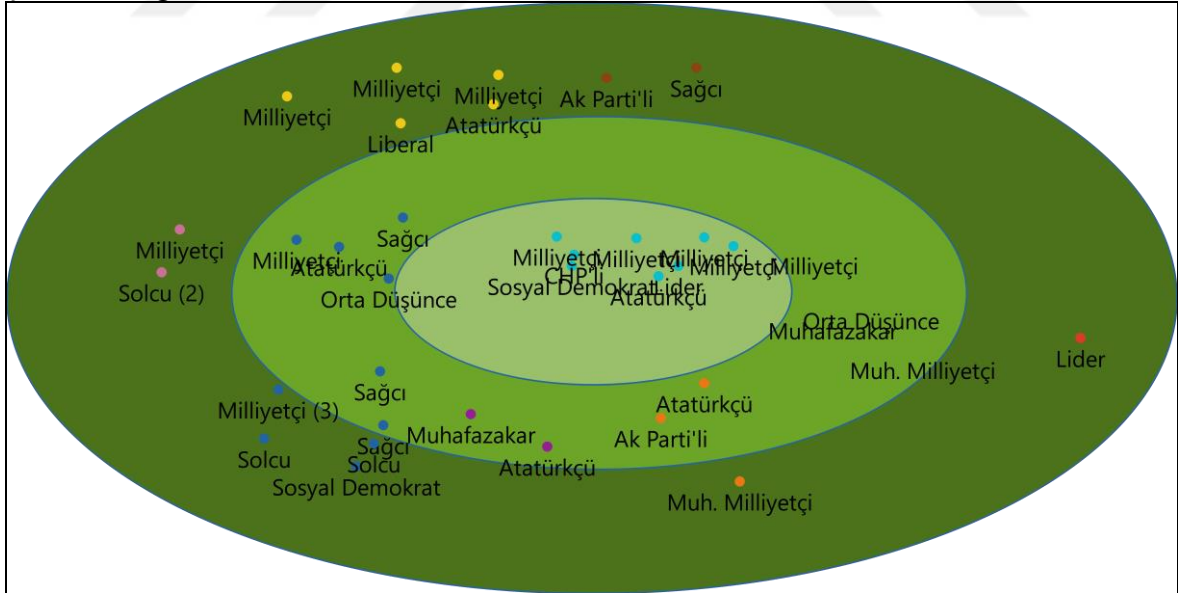
Not: Belge Haritası isimli şekiller, MAXQDA 2020 PRO programında Görsel Araçlar sekmesindeki Belge Haritası arayüzü seçilerek açılan sayfada, belge/belge grupları ve kodlar seçilerek benzerlik ölçüsü basit eşleştirme seçeneği ile hazırlanmıştır.

Şekil 6’da partilerin il temsilcileri ve büyükşehir belediye meclis üyeleri ile yapılan görüşmelerde gelen düşüncelerin ve bu düşüncelerin açıklamalara yansıdığı şekliyle birbirlerine olan pozisyonları verilmiştir. Bu şekle göre sarı dairesel alanın en dış ve koyu katmanında yer alan Ak Parti il temsilcisi ve dört Ak Parti’li meclis üyesi birbirleri ile paralel düşünceleri paylaşmakta ve aynı noktada yer almaktadırlar. Buna karşılık BBMÜ 1 ve 2 nolu üyeler ise İYİ Parti’li olup Ak Parti’li yöneticilerden çok uzak düşünce ve açıklamalarda bulunmuşlardır. HDP’li il temsilcisi ile yapılan görüşmede görüşlerinin Ak Parti ile birlikte olumlu tarafta yer aldığı bulgular kısmında verilmektedir. Ancak Ak Parti’den farklılaşan nedenlere sahip oldukları için olumlu tarafta yer alsalar da siyasal

açından Ak Parti ile de mesafeli bir duruma sahiptirler. En koyu sarı katmandaki görüşler daha keskin şekilde açıklanarak birbirlerinden daha uzak bir görüntü sergilemektedirler.

Orta sarı katmanda yer alan yöneticilere bakıldığında, CHP'li il temsilcisi, 8 numaralı Ak Parti'li meclis üyesi ve 3 ve 4 numaralı CHP'li meclis üyesi yer almaktadır. Bu katmanda görüşler keskin bir şekilde olumlu ya da olumsuz şekilde ayrılmaz iken, CHP'li yöneticiler olumsuz Ak Parti'li yönetici ise olumlu çizgiye daha yakındır. Merkezde yer alan en açık sarı katmanda ise İYİ Parti il temsilcisi ve CHP'li bir meclis üyesi yer almaktadır. Burada görüşlerin olumlu olumsuz dağılımları bir birine çok yakın olmakla birlikte, İYİ Parti'li yöneticinin olumsuz, CHP'li meclis üyesinin ise olumlu çizgiye yakın olduğu görülmektedir. Şekil 6'ya bakıldığında bir tarafta HDP'nin farklı nedenlere bağlı görüşleri ile birlikte AK Parti'li yöneticilerin olumlu görüşleri, diğer tarafta ise bazı olumlu görüşlere sahip olsalar da CHP'li ve İYİ Parti'li yöneticilerin olumsuz tarafta yer aldıkları görülmektedir.

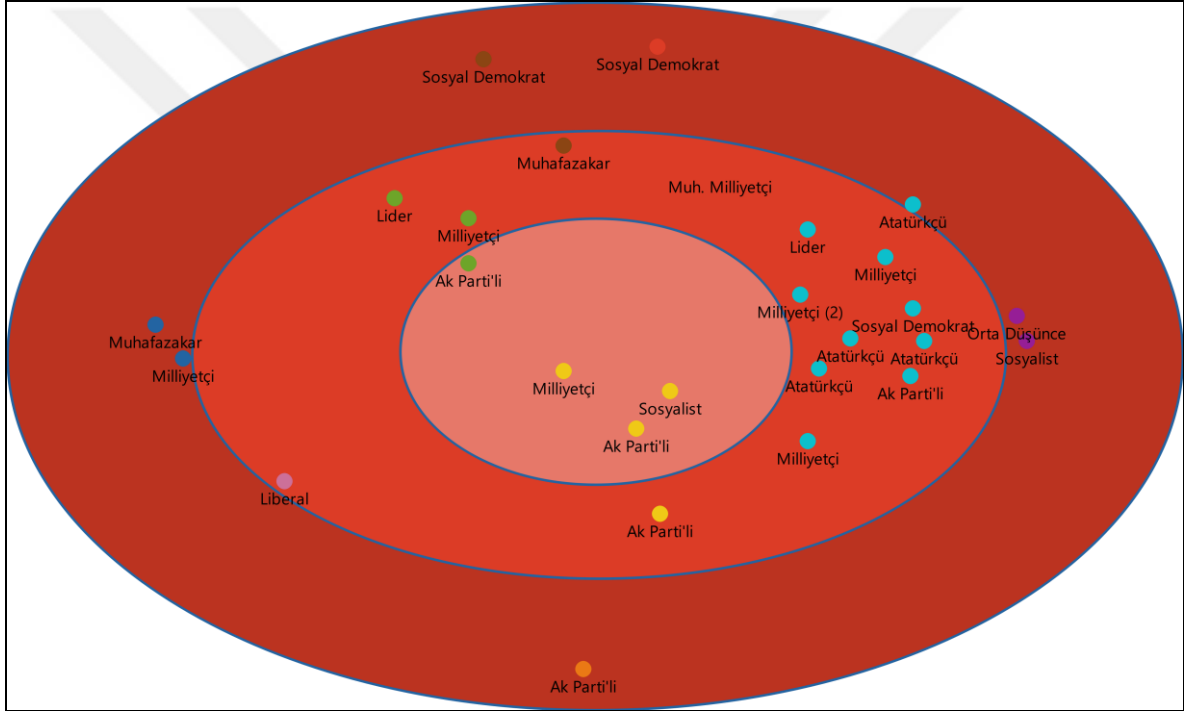
Şekil 7. Belge Haritası – Muhtarlar Arasındaki Mesafeler

Şekil 7'de 40 muhtar görüşmesinden alınan görüşlerin olumlu-olumsuz dağılımı ve açıklamaların nedenlerine ilişkin siyasal duruşlarının dağılımı gösterilmektedir. İlk olarak en dışta yer alan koyu yeşil katmanda milliyetçi sayısının fazla olduğu ve olumsuz tarafta ağırlıkta yer aldıkları görülmektedir. Fakat bu katmanda keskin iki farklı ayrımın olduğunu

söylemek zordur. Muhtarlar arasında siyasi, toplumsal ve ekonomik konulara yaklaşımlarda farklılıklar bulunmakla birlikte olumsuz tarafta genel bir kabulün olduğu görülmektedir. Orta yeşil katmanda muhtarların siyasal duruşlarının, siyasal ideolojik çizginin dışında yer aldığı saptanmaktadır. Bu açıdan muhtarların g.k.s.k. Suriyelilere ilişkin görüşlerinde siyasal duruşlarından çok kişisel düşünce ve tecrübelerinin daha etkili olduğu tespit edilmiştir. Son olarak en merkezde yer alan yeşil katmana bakıldığında milliyetçi, Atatürkçü, sosyal demokrat ve lider siyasal duruşlarına sahip muhtarların mesafelerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Şekil 8. Belge Haritası – Vatandaşlar Arasındaki Mesafeler

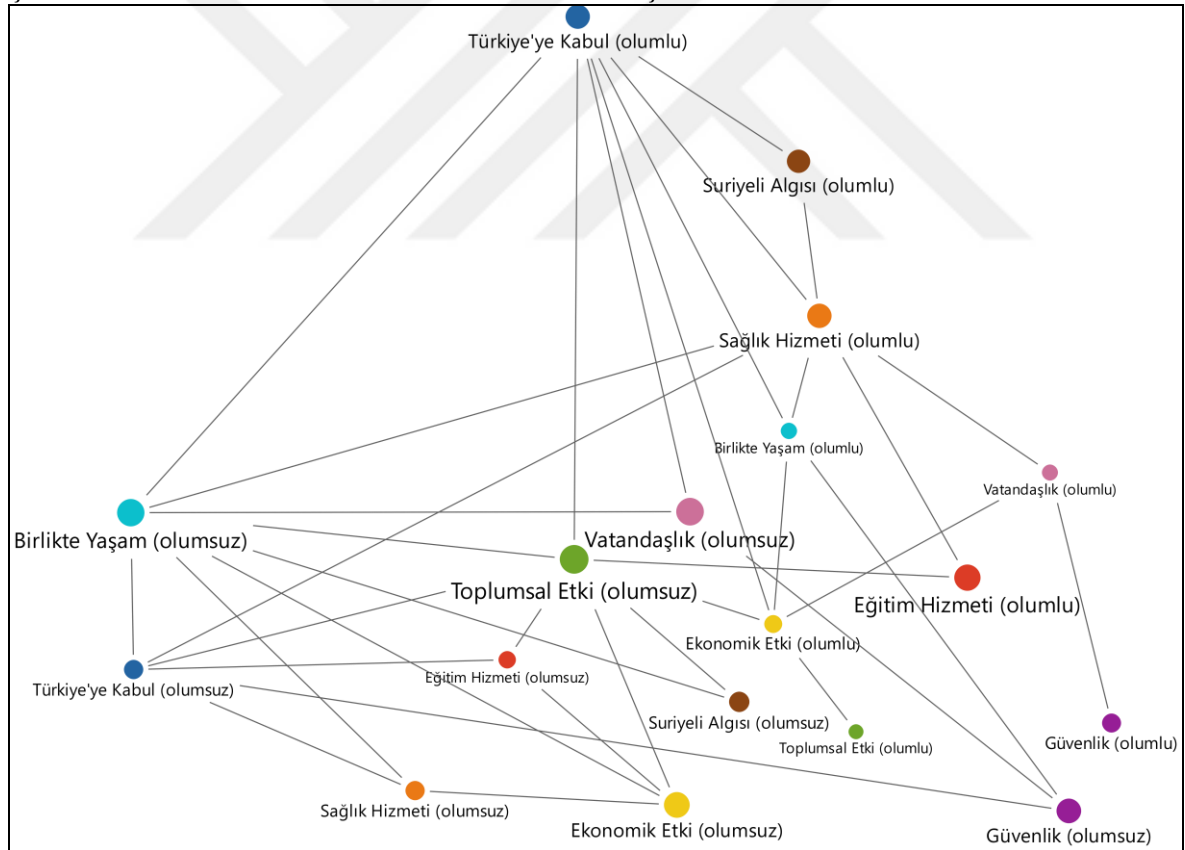

Şekil 8’de vatandaşların siyasal duruşlarına göre araştırmadaki temalara yaklaşımları ve nedenlerine bağlı olarak birbirlerine mesafeleri gösterilmektedir. Şekil 8’de en dışta yer alan kırmızı katmanda Ak Parti’li ve sosyal demokrat bireyler birbirlerinden uzak mesafede yer almaktadırlar. Sosyalist ve orta düşünce siyasal duruşu ile kendini açıklayan vatandaşların da muhafazakâr ve milliyetçi bireyler ile mesafeleri bulunmaktadır. Orta kırmızı katmana bakıldığında, milliyetçi, Ak Parti’li, sosyal demokrat, Atatürkçü, lider siyasal duruşlarına sahip vatandaşların bir grup oluşturdukları ve muhafazakâr, muhafazakâr milliyetçi, lider, milliyetçi ve Ak Parti’li bireyler ile aralarına mesafe koydukları tespit edilmektedir. Merkezde yer alan beyaz katmana bakıldığında ise

Ak Parti’li bir vatandaşın olumlu düşüncelere yakın durduğu, buna karşılık da milliyetçi, sosyalist ve Ak Parti’li diğer bireylerin olumsuz düşünceye yakın oldukları tespit edilmektedir.

Tüm kırmızı katmanların ortaya koyduğu üzere vatandaşların da muhtarlar benzer şekilde, araştırmaya dair düşüncelerini siyasi duruşları üzerinden değil on yıllık tecrübe ve gözlemleri üzerinden hareketle oluşturdukları tespit edilmiştir. Türkiye’deki siyasal ideolojik kutuplaşmanın aksine muhtarlar ve vatandaşlar arasında Suriyeli göçüne dair böyle bir kutuplaşmadan çok konulara ve nedenlere bağlı olarak farklı noktalarda bir araya gelişlerin olduğu ortaya çıkmıştır.

Şekil 9. Kod Haritası – Temaların Birbirleri ile İlişkileri

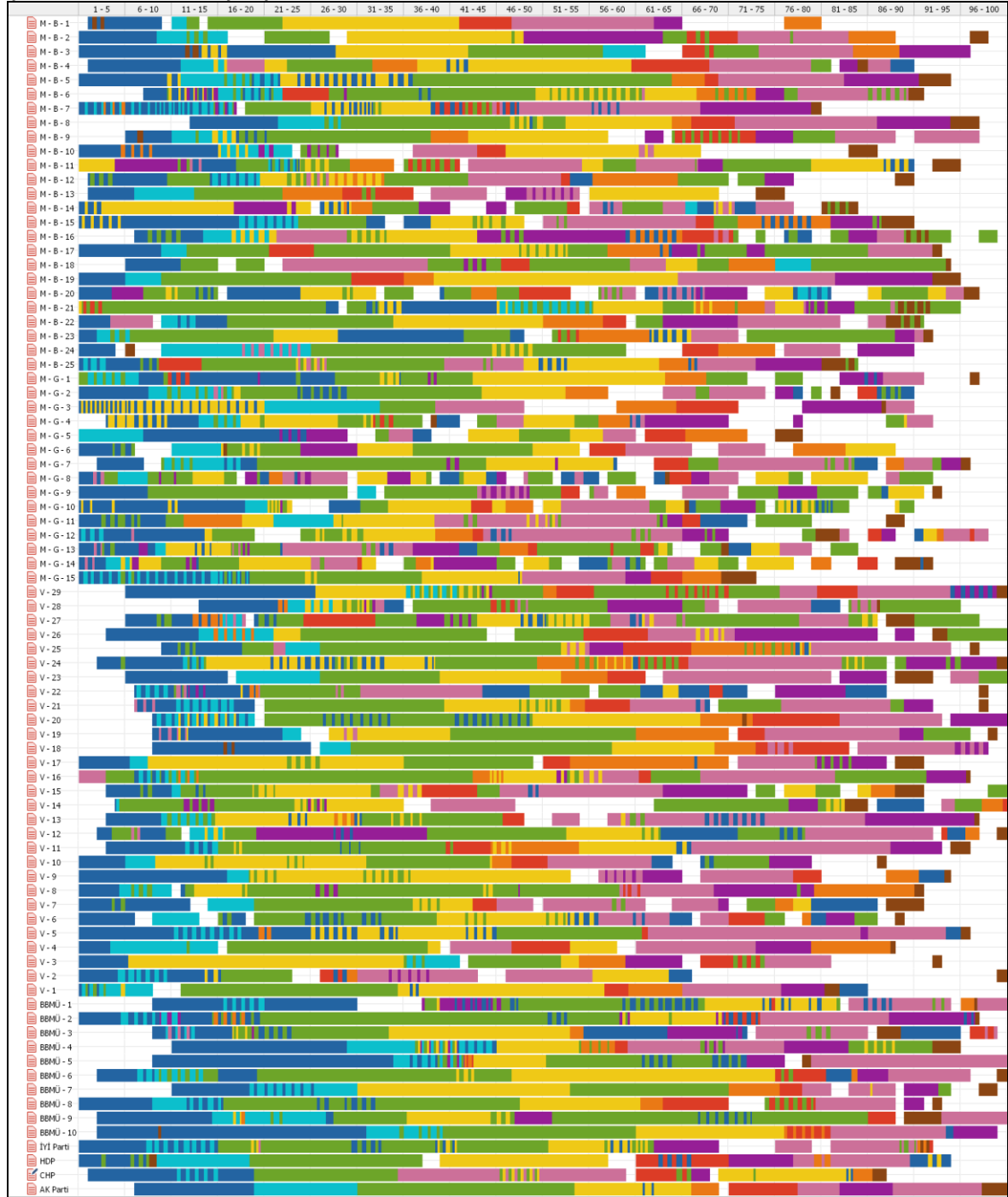
Not: Şekil 9, MAXQDA 2020 Pro programında GörSEL Araçlar sekmesinde bulunan Kod Haritası arayüzü ile açılan pencerede aktif edilen kodlar ile oluşturulmuştur.

Şekil 9’da çalışmanın tüm katılımcıları göz önüne alınarak yapılan açıklamalarda temaların birbirleri ile ilişkilerinin ayrıntıları gösterilmektedir. Bu açıdan özellikle muhtar-vatandaş grubun siyasal duruşlardan çok nedenlere bağlı olarak yaptıkları açıklamalarda

temalar arası ilişkinin önemi gösterilmektedir. Şekil 9’da diğer kodlar ile en çok ilişki halindeki kodlamaların, Türkiye’ye kabul (olumlu), birlikte yaşam (olumsuz), Türkiye’ye kabul (olumsuz), toplumsal etki (olumsuz), sağlık hizmetleri (olumlu) ve ekonomik etki (olumlu) olduğu görülmektedir. Bu kod haritasına bakılarak birlikte yaşamın pek çok konu ile birlikte açıklandığı bu sayede g.k.s.k. Suriyelilere dair konuların bütünsel bir perspektiften değerlendirildiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Olumlu bir temanın diğer olumsuz temalarla bağlantılı olması görüşmecilerin yine çok katmanlı düşüncelere sahip olduğunu ve Suriyeli göçünün basit indirgemeci yaklaşımlardan uzak değerlendirilmesi gerektiğini de göstermektedir.

Şekil 10. Metin Karşılaştırma Tablosu

Not: Şekil 10, MAXQDA 2020 PRO programında Görsel Araçlar sekmesindeki Metin Karşılaştırma Tablosu arayüzü ile oluşturulmuştur.

Şekil 10'da çalışmanın tüm katılımcılarının vermiş olduğu ifadelerinin temalar arasındaki dağılımları gösterilmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ile görüşmecilerin daha çok hangi konu üzerinde durdukları, kişisel tecrübelerinin ve fikir belirtmek istedikleri konuların hangi temalar üzerinde yoğunlaştığı da bu sayede ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın genelinde toplumsal etkileşim teması 722 kodlama ile ilk sırada yer alırken,

514 kodlama siyasal haklar, 472 kodlama ekonomik etkileşim, 455 kodlama Türkiye'ye kabul, 253 kodlama güvenlik kaygısı, 229 kodlama Suriyeli algısı, 178 kodlama sağlık hizmetleri, 166 kodlama birlikte yaşam ve 126 kodlama eğitim hizmetleri şeklinde sıralanmaktadır. Renkler açısından belirtmek gerekirse yeşil renk toplumsal etkileşimi, açık mor renk siyasal hakları, sarı renk ekonomik etkileşimi ve koyu mavi renk Türkiye'ye kabul temasını karşılamaktadır. Bu renk dağılımında görüşmecilerin bu konularda daha fazla görüş belirttikleri ve bu temaların sorunlar başlığında daha geniş şekilde yer aldığı saptanmıştır.

Şekil 11. Kelime Bulutu

Not: Şekil 11, MAXQDA 2020 PRO programında Görsel Araçlar sekmesindeki Kelime Bulutu arayüzü ile oluşturulmuştur.

Şekil 11'de görüşmelerde en çok tekrar eden kelimeler gösterilmektedir. Kelime bulutu görüşmelerin detaylarını temalar ve konular dışında görüşmecilerin kendi ifadeleriyle nasıl algıladıklarını ortaya çıkartmaktadır. En çok tekrar eden kelime *ben* olmuştur. Bu kelime görüşmecilerin sorulara cevap verirken kendini merkeze koyduğunu göstermektedir. Öte taraftan bulgular kısmında da görüleceği üzere *ben* kelimesi ile Suriyeli kelimesi arasında bir fark yaratmak adına kullanıldığı görülmektedir. Bu duruma açıklık getiren diğer kelimelere bakıldığında, *biz*, *bizim*, *benim*, *bence* kelimelerinin de sık tekrarlandığı görülmektedir. Görüşmecilerin *ben* ve öteki (Suriyeli) algılayışına doğru bir eğilim sergilediği ortaya çıkarken karşıtlığın diğer tarafında da *Suriyeli* kelimesinin

vurgulandığı görülmektedir. G.k.s.k. Suriyelilerin kendilerinden farklı olduğunu göstermek adına tekrarlanan diğer tamamlayıcı kelimelere bakıldığında ise *bunlar, onlar, onlara, onların, Suriyeliler, onları, onlarda, göçmen* kelimeleri sıralanmaktadır. Bu iki kelime grubunun görüşmeciler tarafından ifadelere yansıyan hali ile biz-öteki ikilemine doğru bir eğilimi ortaya koyduğu görülmektedir.

Suriyeliler hakkında görüşler belirtilirken *Türkiye* kelimesini kullanan vatandaşların Türkiye'nin bu süreçte uyguladığı politikaları eleştirmek adına kullandıkları görülmüştür. Bu hususa parti ismi vermek ya da hükümeti eleştirmek yerine Türkiye ifadesi kullanılmıştır. Bu kelimenin bir diğer kullanım şekli ise *Türk* kelimesi ile birlikte geçen ifadelerde, Türkiye'nin Türk vatandaşları ile birlikte anlam kazanabildiği ve özellikle siyasal haklar konusunda diğer ülkelerden gelen farklı milliyetlerin Türk olmadığı vurgusudur.

Daha az tekrarlanan kelimelere bakıldığında Suriyeliler hakkında eleştirel görüşlerde kullanılan kelimelerin öne çıktığı görülmektedir. *İş, kendi, zaten, devlet, eğitim, çocuk, sağlık, yardım, para, bursa, vatandaşlık* gibi kelimeler çoğunlukla Suriyelilerin gelişi sonrasında yaşanan sorunlara dair görüşlerin oluşumunda kullanılmaktadır. Bu olumsuz kelimelere karşın *insan, insanlar, insanların* kelimeleri de Suriyelilerin neden olduğu sorunlara karşılık yine de insan oldukları gerçeğinin öne çıkartıldığını göstermektedir.

Son olarak *ama* kelimesinin ben ifadesine yakın bir sıklıkta tekrarlandığı görülmektedir. Bu kelimenin kullanılmasında görüşmecilerin sıklıkla konuları birbiri ile karıştırmayı istememek, olumlu bir görüşün ardından başka bir olumsuzluk ile veya tersi bir durumu göstermeye çalışmak, kendi görüşlerinin keskin çizgilerden oluşacağı endişesi ile sürekli dengeleyici bir yaklaşım amacıyla *ama* ifadesini kullandıkları görülmektedir. Siyasal haklar, ekonomi, Türkiye'ye kabul, sağlık, güvenlik ve Suriyeli algısı temalarında daha çok kullanıldığı saptanan *ama* kelimesinin doğruların yanında yanlışların, yanlışların yanında doğruların da olduğunu belirtmek için kullanıldığı görülmektedir.

Şekil 11'deki kelime bulutu, görüşmecilerin Suriyeli konusunu ele alırken biz-öteki ikilemini sıklıkla öne çıkarttıklarını, bazı durumlarda nefret söylemine varan ifadelerinin kullanıldığını ve bu çatışma durumunun önlenmemesi halinde toplumsal bir takım sorunların ortaya çıkacağını da göstermektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma, Suriye İç Savaşı'na bağlı olarak 2011 yılından itibaren Türkiye'ye gelen ve geçici koruma statüsü kapsamında bulunan Suriyelilerin siyasal kutuplaşmanın konusu haline gelmesini araştırmaktadır. 2011 yılından itibaren yoğun bir göç dalgası ile karşılaşan Türkiye'nin sürece hazırlıksız yakalanması ve bazı aksaklıkların yaşanması nedeniyle süreç kısa sürede siyasal bir tartışmaya dönüşmüştür. Muhalefet partilerinin, hükümetin gerek Suriye politikasını gerekse de Suriyeli göçüne dair uygulamalarını ve politikalarını eleştiren yaklaşımları, g.k.s.k. Suriyelileri toplumsal tartışmaların aktörü haline dönüştürmüştür. Bu durum sadece siyasi liderlerin ve siyasi partilerin konusu olmaktan çıkıp sosyal hayatın her alanına yayılmaya başladığında Türkleri ve Suriyelileri karşı karşıya getiren bir tablo ortaya çıkmıştır. G.k.s.k. Suriyelilerin Türkiye'deki yaşam mücadeleleri, sürece dair aksaklık ve eksikliklerin de etkisi ile Türk vatandaşlarının gözüne batan bir gelişmeye dönüşmüştür. Biz-öteki algısına indirgenerek geliştirilen nefret söylemleri göç sorunlarına dair çözümlerin ve atılan adımların önüne geçerek iki topluluğun arasındaki ilişkiyi çatışma durumuna dönüştürme ihtimaline sahiptir.

Araştırma, on yılı aşkın süredir Türkiye'de bulunan geçici koruma statüsü kapsamındaki Suriyelilerin siyasal kutuplaşmaya etkilerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu etkileri tespit edebilmek adına Bursa Büyükşehir Belediyesi örneğinde siyasal kutuplaşmanın boyutları araştırılmıştır. Bursa ilinde vatandaşlar, muhtarlar ve yerel yöneticiler ile görüşmeler gerçekleştirilerek Suriyelilerle ilgili tartışmaların görüşmeciler açısından hangi düşünceler ile karşılandıklarına dair verilere ulaşılmıştır. Bu sayede g.k.s.k. Suriyeliler hakkında vatandaşların ve yöneticilerin hangi düşüncelere sahip olduğu ve bu düşüncelerin birbirlerine olan mesafelerinin boyutları tespit edilerek sürece etkileri araştırılmıştır. Ek olarak görüşmelerdeki ifadelerden Suriyeliler hakkında nefret söylemini içeren durumların analizi yapılmış ve hangi noktalarda Türk vatandaşlarının bu tutumu sergiledikleri belirlenerek çözüm için atılacak adımlara dair başlangıçlar da görüşmecilerin fikirlerinden hareketle hazırlanmıştır.

Araştırmada ilk olarak Bursa’da, siyasi parti temsilcileri, BŞB meclis üyeleri, muhtarlar ve vatandaşlar düzeyinde siyasal kutuplaşmanın boyutları araştırılmıştır. Bu hususta BŞB meclis üyeleri ve mecliste grubu bulunan partilerin il temsilcileri ile yapılan görüşmelerde gelen düşüncelerin görüşmecilerin siyasal çizgilerine paralel bir sonuç ortaya koyduğu ortaya çıkmıştır. HDP ve AK Parti’li yöneticiler kendi siyasal yaklaşımlarına uygun şekilde tutum ve ifadeler paylaşmıştır. HDP insan temellilikten ziyade haklar temelinde bir tutumu öne çıkartarak Suriyelileri merkeze koyan bir algılayış ile olumlu düşüncelerde bulunurken; AK Parti’li yöneticilerin insani tutumları yardım temelli tutumları daha öne çıkarttıkları saptanmıştır. Olumlu görüşlere karşılık İYİ Parti’li yöneticiler milliyetçi bir tutum ile Suriyelileri öteki olarak konumlandırmış ve görüşlerini bu tutum etrafında açıklamışlardır. Son olarak CHP’li yöneticiler olumsuz bir tutum ile yaklaşımlarına yön verirken insani temelli konularda AK Parti’li yöneticilere toplumsal, ekonomik ve siyasi konulardaki düşüncelerinde ise İYİ Parti’li yöneticilere yakın bir duruş sergilemişlerdir.

Muhtarlar ve vatandaşlar açısından siyasal kutuplaşmanın olduğunu söylemek zordur. Muhtarlar ve vatandaşlar siyasal duruşlarına göre açıklamalar yerine on yıldır birlikte yaşamın verdiği tecrübe ve olumsuzlukların da etkisi ile karşılaştıkları durumların kendilerince nasıl algılandığına göre açıklamalar ortaya koymuşlardır. Bu anlamda, AK Parti ile CHP – İYİ Parti arasındaki kutuplaşma muhtarlar ve vatandaşlar arasında gözlenmemektedir. Muhtarlar ve vatandaşlar açısından ise g.k.s.k. Suriyelilere dair konular arasında bir tercih durumu ortaya çıkmıştır. Bu tercihte muhtarlar ve vatandaşların görüşlerine bakıldığında, Türkiye’ye kabul, Suriyeli algısı, sağlık hizmeti ve eğitim hizmeti şeklindeki insani ihtiyaç ve hizmetleri içeren konuların olumlu şekilde daha çok algılandığı tespit edilmiştir. Hatta bu konularda daha iyi hazırlanacak olan düzenlemelerin verilen hizmetler açısından kaliteyi ve işleyişi arttıracığından dolayı sorunların giderilmesinde de önemli görüldüğü tespit edilmiştir.

Toplumsal konularla ilgili düşüncelerinde muhtarlar ve vatandaşların, birlikte yaşam, toplumsal etkileşim ve güvenlik kaygısı temalarına olumsuz yaklaştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bunun nedeni ise iki topluluğun farklı olduğuna dair düşünce ve inançlardır. Suriyeli göçünün başladığı dönemden itibaren ortaya çıkan sorunların halledilememesi ve

Türk vatandaşlarının gösterdiği sabrın da tükenmeye başlaması bu konuların olumsuz şekilde ele alınmasını perçinlemektedir. Türk toplumunun dışa açık olup olmadığı tartışılrsa da görüşmecilerden gelen cevaplara bakıldığında hemşehricilik veya aynı yöreden göç etmiş olmak önemli bir toplumsal göstergedir. Dolayısıyla toplumsal meselelerde Türk-Suriyeli ayrımı kullanışlı bir araç olarak her daim güncelliğini koruyacağı ve gerektiği ölçüde de hatırlanacağı ve hatırlatılacağına dair belirtiler saptanmıştır. Türk vatandaşlarının g.k.s.k. Suriyeliler ile birlikte yaşamayı istemedikleri açık şekilde ortaya çıkmaktadır. Muhtarlar ve vatandaşlar, kültürel açıdan farklılıkların zamanla gün yüzüne çıktığını ve bu anlamda iki topluluğun bir arada yaşamasının mümkün olmadığını belirtmektedirler.

Ekonomik konulara dair muhtarların ve vatandaşların görüşleri işsizlik ve işgücü temelinde ikiye ayrılmaktadır. Bir tarafta g.k.s.k. Suriyelilerin Türk vatandaşlarının çalıştığı işlere daha ucuza çalıştığı için alındıkları ve işsizliğe neden oldukları düşüncesi saptanırken diğer tarafta da Türk vatandaşlarının beğenmediği işleri yerine getiren g.k.s.k. Suriyelilerin ekonomik açıdan verimli oldukları düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bu durumda g.k.s.k. Suriyelilerin eleştirel bir dil ile olsa da Türkiye'deki iş kollarında iş buldukları, bazı iş kollarındaki talebi karşıladıkları ve ekonomik anlamda piyasaya dahil oldukları gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Siyasal haklar bakımından muhtarlar ve vatandaşların yüksek düzeyde olumsuz tarafta birleştiği ve bu açıdan AK Parti'den uzak bir noktada olduğu ortaya çıkmıştır. Yine açıklamalara bakıldığında bu alanın toplumsal açıdan nefret söylemine doğru bir basamak teşkil ettiği de görülmektedir. Görüşmecilerden sıklıkla Suriyeli ifadesi kullandıkları ve vatandaşlık meselesinin hukuki bir durum olmadığı bir aidiyet meselesi şeklinde algılandığı ortaya çıkmaktadır. Muhtarlar ve vatandaşlar için Suriyeliler öteki olarak algılanmaktadır. Onlara verilecek siyasi hakların Türkiye'nin faydası için kullanacaklarından da endişe edilmektedir. Bu nedenle de görüşmeciler bu konuda yasal durumların katı şekilde uygulanmasını hatta zorlaştırılmasını talep etmişlerdir. Bu temada Türkler'le ve farklı göçmen grupları ile kıyaslama konusu gündeme gelmektedir. Kıyaslamalarda Türklerin Türkiye'nin gerçek sahipleri olduğu ve burada ortaya çıkan bir siyasi olumsuzluk karşısında vatandaşların burayı terketmeyecekleri sıklıkla dile getirilmektedir. Buna karşılık, daha önce göç edenler ve farklı etnik azınlıklar ile de

kıyaslamalarında Suriyeliler en alt sıraya yerleştirilerek her türlü kötü gelişmenin müsebbibi olarak görülmektedirler.

Bu dört farklı konuda muhtarlar ve vatandaşlar siyasal yaklaşımlarından bağımsız şekilde kişisel tecrübe ve gözlemleri ile hareket ederek açıklamalarda bulunmuşlardır. Siyasal açıdan Suriyeli sorununun çözümüne yönelik politikaları destekleyeceklerini belirten muhtarlar ve vatandaşlar insani meselelerin görmezden gelinmesine de razı gelmemektedirler. Bulgular kısmında da görüldüğü üzere siyasal açıdan çeşitli karşıt görüşler olumlu ya da olumsuz tarafta benzer açıklamalar ile düşüncelerini ifade etmektedirler.

Araştırmanın ikinci sorusu mesafelerin Suriyeli algısını nasıl etkilediği üzerinedir. Bursa ili g.k.s.k. Suriyelilerin en yoğun yaşadığı yedinci ildir. Bu bakımdan görüşmecilerden Suriyelileri yakından tanıyanlar olduğu gibi, hiç tanımayan ya da Suriyelilerin yoğun veya seyrek olduğu yerlerde oturan görüşmeciler de araştırmada yer almıştır. İlk olarak ikamet ettikleri yere göre görüşmecilerin şehir merkezi ya da Bursa kırsalında olup olmadıkları ele alınmıştır. Kırsalda yaşayan görüşmecilerin eğitim konusu haricinde diğer konulara olumsuz yaklaştıkları tespit edilmiştir. Kırsalın homojen yapısının bu açıdan etkili olduğu ve farklılıklara daha az tolerans gösterildiği de ortaya çıkmaktadır. İlçe merkezlerinde ise farklı bölge ve yöreden insanların birbirlerine anlayışla yaklaşımlarından dolayı Suriyelilerin insani meselelerine de olumlu yaklaşımlar sergilenirken, tanışıklığın artışı ile farklılıklara dair daha somut düşünce ve açıklamalar ortaya çıkmıştır.

Suriyelileri yakından tanımayan görüşmecilerin tanıyan görüşmecilerle insani meselelerde bir oluşları medyanın bu anlamdaki etkisini de gözler önüne sermektedir. Suriyeli tanışıklığı yakın olan kişilerin uzak olanlara kıyasla olumlu görüşlerinde daha fazla bulguya rastlanmıştır. Bu sonuçlar Suriyeli tanışıklığının mesafeler azaldıkça olumlu sonuçlara daha fazla katkı sağlayacağını göstermektedir. Görüşmecilerin yaşadıkları ya da çalıştıkları yerdeki Suriyeli sayısının seyrek ya da yoğun olduğuna göre yapılan analizlerde Suriyelilerin sayıca çok olduğu yerdeki kişilerin kültürel ve bireysel farkları daha fazla

gözlemledikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Sayısal açıdan fazla olmanın olumsuz görüşlere katkı sunduğu ve bu durum yerel açıdan bir yönetim sorununu da ortaya koyduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Yaş ve cinsiyet açısından bakıldığında da genç neslin Suriyeliler ile ilgili konulara sayıca daha olumsuz cevaplar verdiği ilerleyen yaştaki görüşmecilerinse insani konularda olumlu düşünceleri savundukları görülmektedir. Kadınların erkeklere oranla güvenlik ve Suriyeli algılarının daha olumsuz biçim aldığı tespit edilirken, siyasal haklar konusundaki yaklaşımlarının ise daha ılımlı sonuçlar ortaya koyduğu görülmüştür.

Araştırmanın son sorusunda siyasal kutuplaşmanın nefret söylemine ve çatışmaya dönüşmemesi için neler yapılması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Bu sorunun cevabında siyasal haklar başlığı altında geri dönüşlere ve kıyaslamalara olan vurgu çözüm odaklı bir politikanın nasıl gerçekleşeceğine dair ipuçlarını göstermektedir. Muhtarlar ve vatandaşlar g.k.s.k. Suriyelilerin geri gönderilmeleri gerektiğinde hemfikirdirler. Bunun temel sebebi ortak bir geleceğin mümkün olmadığı ve kültürel farkların her daim kendini göstereceği düşüncesidir. Öte yandan görüşmeciler Suriyelilerin geriye dönmeceklerine de inanmaktadırlar. Bu iki tablo çelişkili gibi görünse de muhtarlar ve vatandaşların açıklamalarında devletin vereceği kararlara istemeseler de uyum sağlayacaklarını, ayrıca zaman geçtikçe artan siyasi, ekonomik ve kültürel bağların da geri dönüşü zora soktuğunu göstermektedir. Görüşmeciler arasında nefret söylemlerine varan ifadeler toplumsal etkileşim, ekonomik etkileşim, sağlık hizmetleri, siyasal haklar ve Suriyeli algısı temalarında daha çok görülmektedir. Günlük yaşamın birlikte paylaşıldığı bu alanlarda Türk vatandaşları Suriyelileri öteki olarak görmektedirler. Bunun nedeni Suriyelilerin kamu düzenindeki aksaklıklara ve kişisel kazanımlara tehdit oluşturdukları algısıdır. Bazı görüşmecilerin argo ifadeler ile açıklamalarda bulunması bu hususta gelecekte ortaya çıkacak toplumsal çatışmaların da habercisi durumundadır.

Nefret söyleminin toplumsal çatışmalara dönüşmemesi adına, ekonomik açıdan Suriyelilerin Türkiye’de vergi vermeleri, kayıt altında çalışmaları ve ucuz işgücü olarak görülmelerinin önüne geçilmesi onlara dair kötü algının ortadan kalmasında kilit durumu oluşturmaktadır. İki farklı kültürün birarada yaşama durumunda ekonomik anlamda adil ve eşit yaşam şartları hem Suriyeliler açısından hem de Türkler açısından toplumsal karşılaşmaların önüne geçilmesinde önemli görülmektedir. Türkiye’de Suriyelilerin devlet

yardımları aldığı düşüncesi yerine çalışarak hayatlarını kazandıkları düşüncesi Türk vatandaşlarının algısında olumlu bir gelişmeyi ortaya koyabilmektedir. Özellikle yasal düzenlemelerin bu hususta payı büyüktür. Birçok görüşmecinin ekonomik konularda yanlış bilgilere sahip olduğu görülmektedir. Bu yanlışlıklara bağlı olarak nefret söylemi ve çatışma ihtimalinin artmaması adına şeffaf ve adilane uygulamalara başvurulması gereklidir.

Görüşmecilerin birlikte yaşama sıcak bakmadıkları çalışmadaki sonuçlardan bir diğeridir. Kültürel farkların gün geçtikçe ortaya çıkması birlikte yaşamın önündeki en büyük engellerden biridir. Bu engelin aşılmasında g.k.s.k. Suriyelilerin Türkçe öğrenmeleri olumlu yöndeki gelişmelerden görülse de aile hayatı, kadın erkek ilişkileri, çocuğa bakış, evlilik ihtimalleri gibi konulara Türk vatandaşlarından olumsuz tepkiler yükselmeye devam etmektedir. Çarşamba bölgesi olarak bilinen yerde yoğun yaşayan Suriyeli nüfusunun bir gettolaşmaya doğru gittiğine yönelik ifadeler yine Suriyelilerin kötü işler ile birlikte anılmasına neden olmaktadır. Kültürel bakımdan Suriyelilerin geldikleri yere uyum sağlamaya yönelik davranış ve tutumlarının çok az olduğunu belirten ifadeler de yine uyumlaştırma süreçlerinin gelecek açısından etkisini ve önemini de göstermektedir.

Vatandaşların ekonomik koşullarındaki bozulmalar sağlık alanında daha hassas davranışlar sergilemelerini beraberinde getirmektedir. Bundan dolayı vatandaşlar en ufak aksaklığı ve olumsuzluğu dahi zaman geçtikçe tolere edememektedirler. Bu nedenle sağlık hizmetlerine yönelik gelen şikâyetlerde Suriyelilerin hizmet almasına karşı olmaktan çok bu hizmetlerin düzenlenmesi ve fiziki altyapının geliştirilmesi çözümün anahtarıdır.

Siyasal konularda vatandaşın çekinceleri hem devletin Suriyelilere yaklaşımları hem de Suriyelilere vatandaşlık verildiği takdirde bu hakları nasıl kullanacakları noktasında kesişmektedir. Kişiler, partilerin Suriyelilerin oylarının peşine düşebileceğinden endişe etmekte hatta bu konuda parti farketmeksizin çekinceleri olduğunu dile getirmektedirler. Ek olarak siyasal haklarını almış olan Suriyelilerin ise siyasal tercihlerini neye göre oluşturacakları da ciddi eleştiri konusudur. Suriyelileri öteki olarak gösteren ifadelerin tam bu alanda kendini göstermesi nefret söyleminin pekişmesine neden

olmaktadır. Görüşmelerde sıklıkla kullanılan biz, Türkler, vatandaşlarımız gibi ifadeler Suriyeliler ile Türkler arasında fark olduğunu hatırlatmaya yöneliktir. Suriyeli algısına dair bulgularda karşılaşılan olumsuz ifadelerin bazıları insan onuruna yakışmamaktadır. Bu ifadelerin ayrıntılarında Suriyelilerin Türkiye’de olmasına dahi tahammül edilememesi ortaya çıkmakta ve sürecin biz-öteki algısına indirgendiği görülmektedir. Bu noktada Türkler ve Suriyelileri karşı karşıya getiren temalarda siyasal politika üreticilerinin sağduyulu ve sabırlı şekilde davranarak sürece yaklaşmaları gerekmektedir.

Siyasal kutuplaşma literatüründe kutuplaşmanın yalnızca siyasal elitler düzeyinde olduğunu iddia eden çalışmalar olduğu gibi siyasal elit kutuplaşmasının toplumsal alana sıçradığını düşünen araştırmacılar da bulunmaktadır. Tarihsel açıdan siyasal ideolojiler, liderler ve politika tercihleri ile biçimlenen siyasal elit kutuplaşması yeni gelişmeleri de konu edinmektedir. Türkiye açısından 2011 yılında başlayan ve sayıları 3,5 milyonun üzerine çıkan Suriyelilerin Türkiye’ye göçü vakası bu yönden yeni bir gelişme olarak görülmektedir. Suriyeli göçünden önce siyasi liderler Suriye dış politikasına dair farklı görüşler ve yaklaşımlar ile farklı kutuplarda yer aldıklarını göstermişlerdir. Sürecin sonucunda göçün ortaya çıkması nedeniyle Türkiye’deki iktidar, muhalefetin eleştirilerine hedef olmaktadır. Dolayısıyla Türkiye’de Suriyeli göçü vakası siyasal elitler arasında kutuplaşma ortaya çıkartmıştır. Siyasi parti liderleri ve sözcülerinin açıklamaları ile görünür hale gelen kutuplaşma çalışmanın ortaya koyduğu şekilde partilerin yerel teşkilatlarına kadar aynı biçimde sürdürülmektedir. Araştırmada konular açısından AK Parti’li yerel yöneticilerin olumlu, CHP ve İYİ Parti’li yerel yöneticilerin ise olumsuz tarafta yer alması bu sonucu desteklemektedir.

Siyasal elit kutuplaşmasının toplumsal alana etkisi nedeniyle bireyler arasında kutuplaşmanın varlığını araştıran çalışmalar toplulukların kültürel açıdan birbirlerin farklı olduklarını ve kültürler arası bir kutuplaşmanın olabileceğini iddia etmektedir. Bireysel düzeydeki kutuplaşmaları açıklayan teori grup içi – grup dışı çerçevesini ortaya atan sosyal kimlik teorisidir. Teori, bireylerin bir grup dinamiği ile bir araya gelmelerini sağlayacak ortak kabullere sahip olduklarını ve bu kabullerin dışında diğer bireylerin öteki gruba ait oldukları fikrini açıklamaktadır. Dolayısıyla siyasal elit kutuplaşmasının bireyler düzeyinde takip edilmesi için parti-seçmen birlikteliği de bir grup dimaniği olarak ele alınmaktadır.

Suriyeli göçü vakası, parti-seçmen birlikteliğinde bakıldığında siyasal elitler arasında kutuplaşma yaratırken, bireyler arasında ise parti kimliğine paralel olmayan sonuçlar ortaya çıkartmıştır. Birey düzeyinde AK Parti çizgisindeki görüşmecilerin AK Parti yerel yöneticileri ile farklı düşünceler ortaya koyduğunu gösteren çalışma CHP ve İYİ Parti’li yerel yöneticilerin bireylerin düşüncelerine daha yakın bir çizgiyi paylaştıklarını göstermektedir. Fakat bireylerin nefret söylemine varan biz-öteki grup dinamiğini ortaya koyduklarını gösteren bulgular ise kültürel açıdan Türkler ve Suriyeliler arasında bir grup dinamiğinin geliştiğini de göstermektedir. Ancak Suriyeli göçü vakasında Türk vatandaşları arasında bir siyasal kutuplaşma izlenmemektedir. Konular açısından görüşmeciler arasında farklı yaklaşımların ve fikirlerin geliştiği de saptanmıştır. Siyasal kutuplaşmaya dönüşme dahi farklı nedenlere bağlı olarak gelişen bu tablonun, gelecek yıllar açısından siyasal kutuplaşmaya konu olması ihtimali bulunmaktadır. Ek olarak derinlemesine analizlerde gösterildiği üzere nefret söylemine varan tutum ve düşünceleri paylaşanlarla olumsuz düşüncelere sahip olsalar da sürecin çözümüne odaklananlar arasında yaklaşımsal olarak farklılık olduğu ortaya çıkmıştır.

Çalışma nitel araştırma deseninde hazırlanarak örnek olay üzerinden analizlerle yürütülmüştür. Bu açıdan sayıca küçük bir grup üzerinde çalışma yapılması planlanmıştır. Buna ek olarak çalışmanın saha araştırmaları Covid 19 Pandemi’si sürecinde gerçekleştirildiğinden fiziksel ve zamansal bazı kısıtlamalarla da karşılaşmıştır. İnsan sağlığını ciddi şekilde tehdit eden bu süreçte çalışmaya gönüllü olarak katılan görüşmeciler, araştırmaya ciddi şekilde ilgi göstererek görüşmelerin derinlemesine sürdürülmesine imkân sağlamışlardır. Ayrıca Bursa ilinde ilgili mahallelerin de dolaşarak gözlem yapılması ile analizlerin detaylı şekilde yapılması sağlanmıştır. Araştırmaya Bursa Büyükşehir Belediyesi meclis üyelerinden on üyenin katılımı sağlanmış, ayrıca partilerin il temsilcileri ile görüşmeler yapılmıştır. Buna ek olarak çalışmanın hazırlık kısmında sivil toplum örgütleri, Bursa Akademik Odalar Birliği ve Bursa Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği ile görüşmeler planlanmış ancak Covid 19 nedeniyle bu görüşmeler gerçekleştirilememiştir. Ayrıca Bursa’nın göç kenti olması bakımından Suriyeliler dışında Türkiye’ye gelen farklı milletlerden insanlarla yapılacak olan çalışmaların da konuya farklı katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Yapılan çalışma sonucunda edinilen veriler ile Türk vatandaşlarının Suriyelilerle ilgili olumlu ve olumsuz gördükleri noktalar, İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'nın ortaya koyduğu misyon ve vizyon ilkelerine uygun şekilde ortaya konacak uygulamalara kaynak oluşturabilmektedir. Bu anlamda çalışmada insan onuruna yakışan bir göç yönetiminin hayata geçirilmesi ve g.k.s.k. Suriyeliler hakkında öne çıkan konularda toplumun refahı ve huzurunun geliştirilmesine yönelik çalışmalar için veri seti oluşturulmuştur. Siyasi liderler açısından çalışma, Türkiye'deki siyasal kutuplaşmaların Suriyeli göçüne yaklaşımları ve bu yaklaşımların sonucunda üretilecek olan politikalara dair bir zemin hazırlamakta ve Suriyeli göçünün ortaya çıkarttığı sorunlara dair siyasal çözümlerin başlangıç noktalarına katkı sunmaktadır. Çalışma, Bursa ili yerel yöneticilerini kapsadığından dolayı merkezi yönetimden farklı olarak g.k.s.k. Suriyeliler hakkında yerel dinamiklerin ve yaklaşımların nasıl şekil aldığını, merkez teşkilatı ile benzer ve farklı noktaların hangileri olduğunu göstermektedir. Bu sayede yerel yönetimlerin nefret söylemi ve çatışmaların önüne geçilmesinde soruna en yakın çözüm noktasını oluşturdukları ve bu süreçte nelere dikkat etmeleri gerektiği de çalışmanın ortaya koyduğu bir diğer çıktıdır. Çalışmanın vatandaşlar ve muhtarlar ile ilgili kısmındaki sonuçlar, Türkiye'deki kültürel ve bölgesel farklılıkların, kent dinamiklerine ait farklılıkların ve bireysel anlamdaki farklı düşüncelerin g.k.s.k. Suriyeliler hakkında, yankı odalarının dışında farklı düşünce biçimlerini göstermesi bakımından sonuçlar ortaya çıkartmaktadır. Son olarak bilimsel açıdan araştırmacılar için yapmayı planladıkları çalışmalar için veriler sunmakta ve yeni çalışmalara basamak oluşturmaktadır.

Sonuç olarak geçici koruma statüsü kapsamındaki Suriyeliler, geride kalan on yıl içinde giderek artan şekilde Türkiye'deki ekonomik, siyasi ve toplumsal tartışmaların konusu haline gelmişlerdir. Siyasal tartışmalara daha fazla konu olan g.k.s.k. Suriyeliler üzerinden yaratılan siyasal kutuplaşma ise tartışmalara çözüm üretememektedir. Siyasi liderlerin ve siyasal partilerin kendi menfaatlerini sürecin önünde tutmaları g.k.s.k. Suriyeliler konusunda çözümden çok sorunların ve tartışmaların derinleşmesine katkıda bulunmaktadır. Bu durum vatandaşlar düzeyinde nefret söyleminin yaygınlaşmasına ve çatışma durumunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. G.k.s.k. Suriyeliler konusunda ortaya çıkan sorunlar insani bir yaklaşım ve her iki toplumu karşı karşıya getirecek olan konulara dair gerekli yasal ve idari çözümlerin hayata geçirilmesi ile ortadan

kaldırılacaktır. Çalışma, siyasi ve toplumsal anlamda Türkler ve Suriyelilerin birlikte yaşama halinin zamana ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda bu sürecin sağlıklı şekilde hayata geçirilmesinde çalışma hayatından başlayarak tüm alanlarda eşit ve adil şekilde yönlendirmenin anahtar durumda olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle geçici yaklaşımlar yerine çalışma hayatına dair yapılacak düzenlemeler sayesinde sürdürülebilir birlikte yaşam hayata geçirilebilir. Aksi durumda Türkler ve Suriyeliler arasında kolektif biçimde biz-öteki algısı büyümeye devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2017). *Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Abramowitz, A. and McCoy, J. (2019). “United States: Racial Resentment, Negative Partisanship, and Polarization in Trump’s America”. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 681 (1), 137-156. <https://doi.org/10.1177/0002716218811309>.
- Abramowitz, A. I. and Saunders, K. L. (2008). “Is Polarization a Myth?”. *The Journal of Politics*, 70 (2), 542-555.
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Nobel Yayıncılık: Ankara.
- AFAD (2013). *Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar, 2013 Saha Araştırması Sonuçları*. T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı: Ankara.
- AFAD (2014). *Suriyeli Misafirlerimiz Kardeş Topraklarında 2014*. T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı: Ankara.
- AFAD (2016). *Suriyeli Misafirlerimiz Kardeş Topraklarında 2016*. T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı: Ankara.
- Afifi, T. ve Warner, K. (2008). *The Impact of Environmental Degradation on Migration Flows Across Countries*. Bonn : UNU-EHS.
- Ağanoğlu, H. Y. (2017). *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Balkanların Makûs Talihi: Göç*. İz Yayıncılık: İstanbul.
- Ağbaba, V., Altıok, Z., Balbay, M., Demir, N., Doğan, S., Erkek, M., Purçu, Ö., Tanrıku, S. ve Doğan Türkmen, E. (2016). Sınırlar Arasında İnsanlık Dramından İnsanlık Sınavına. *CHP Göç ve Göçmen Sorunlarını İnceleme Komisyonu Mülteci Raporu*. Erişim: 02.09.2020, <http://www.madde14.org/images/7/7e/CHPSinirlarArasinda2016tur.pdf>.
- Ağlargo, O. ve Yardımcı, Ş. (2019). “Uluslararası Düzensiz Göç ve Çalışma Hayatı: Şanlıurfa İlindeki Suriyeli Göçmenlerin Durumu”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 14 (2), 535-558.

- Ahmad, F. (1999). *İttihat ve Terakki 1908-1914*, Nuran Yavuz (çev.). Kaynak Yayınları: İstanbul.
- Ahmad, F. (2008). *Modern Türkiye'nin Oluşumu*. Kaynak Yayınları: İstanbul.
- Ahmad, F. (2019). *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*. Sedat Cem Karadeli (çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- AK Parti (2015). *Parti Programı*. Erişim: 20.06.2020, <http://www.akparti.org.tr/media/272171/parti-programi-subat-2015.pdf>.
- AK Parti (2018). *Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve Genel Seçimler Seçim Beyannamesi*. Erişim: 20.06.2020, <https://www.akparti.org.tr/media/271931/secim-beyannamesi-2018.pdf>.
- AK Parti (2019). Bir İnsan Hakkı Olarak Sığınma Hakkı Suriyeli Sığınmacılarla İlgili Doğru Bilinen Yanlışlar. *İnsan Hakları Başkanlığı*. Erişim: 20.06.2020, <https://www.akparti.org.tr/media/275669/suriyeliler-kitapcik-1.pdf>.
- Akalın, A. (2016). “Açık, Döner, Mühürlü Kapılar: 20. Yüzyılda Batı/Doğu Ekseninde Emek Göçünün Seyri”. S. G. Ihlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner (der.) içinde *Küreselleşme Çağında Göç Kavramları, Tartışmalar*, (s. 89-106). İletişim Yayınları: İstanbul.
- Akbıyık, N. ve Öztürk, M. (2012). “Sivil Toplum ve Sosyal Medya Perspektifinde “Arap Baharı” ve “Wall Street’i İşgal Et” Eylemleri”. *Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi II – Küresel Değişim ve Demokratikleşme*, Malatya, 1003-1027.
- Akbulut, A. (2020). “Türkiye Ekonomisinde Suriyeli Sığınmacıların Kayıt Dışı İstihdama Etkisi”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7 (3), 131-145.
- Akcan, A. T. (2018). “Türkiye İşgücü Piyasasında Suriyeli Sığınmacıların Yeri ve Etkileri”. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 8 (2), 59-73. DOI: 10.32331/sgd.492894.
- Akçomak, S. ve Gürcihan, H. B. (2013). “Türkiye İşgücü Piyasasında Mesleklerin Önemi: Hizmetler Sektörü İstihdamı, İşgücü ve Ücret Kutuplaşması”. *Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Çalışma Tebliği No: 13/21*.

- Akçora, E. (1996). “Türk Tarihinde Göçler ve Önemli Sonuçları” *BİLİG Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 241-246.
- Akıncı Çötök, N. ve Taşdelen, H. M. (2013). “Avrupa Ekseninde Yabancı Korkusu ve İslomofobi Algısının Değerlendirilmesi”. *Journal of Turkish Studies*, 6 (6), 1-13. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4963>.
- Akkoç, S., Tok, M. ve Hasıripi, A. (2017). “Mülteci ve sığınmacı hastalara sağlık hizmeti sunulurken sağlık çalışanlarının yaşadığı sorunlar”. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 4 (1), 23-27.
- Aksel, D. B. ve İçduygu, A. (2018). National Report on Turkey: Patterns of Politicization on Refugees and Policy Responses. *CEASEVAL Research on the Common European Asylum System: Nr. 10*. Erişim: 18.02.2020, <http://ceaseval.eu/publications>.
- Aktekin, S. (ed.). (2017). *Sınıfında Yabancı Uyruklu Öğrenci Bulunan Öğretmenler İçin El Kitabı*. Milli Eğitim Bakanlığı: Ankara.
- Akyıldız, İ. E. (2016). “Göç Teorilerinin Karşılaştırmalı Analizi”. *B.U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35 (2), 127-176.
- Aldemir, E. (2019). “Bursa Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğrencilerinin Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Sığınmacılarla İlgili Tutumlarının İncelenmesi”. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (2), 267-298. <https://doi.org/10.30561/sinopusd.650961>
- Altan, C. (2011). “Eğitim-Siyasal Eğilim İlişkisi: Mersin Örneği”. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 12 (1), 313-329.
- Altunoğlu, M. (2009). *Kimlik’in Modern İnşai, Kimlik Politikaları ve Türkiye’de Kimlik Tartışmaları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Anadolu Ajansı (2013, 31 Aralık). Suriye’de 2013 böyle geçti. Erişim: 18.01.2017, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriyede-2013-boyle-gecti/193782>.
- Ansolabehere, S., Jonathan R. and James M. S. Jr. (2006). “Purple America”. *Journal of Economic Perspectives*, 20 (2), 97-118. DOI: 10.1257/jep.20.2.97.

- Apak, H. (2015). "Suriyeli Göçmenlerin Gelecek Beklentileri: Mardin Örneği". *Birey ve Toplum*, 5 (9), 125-142.
- Arı, K. (2007). *Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç 1923-1925*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları: İstanbul.
- Arslan, H. (2018). Suriyeli Mültecilerin İş Bulma Aşamasında Karşılaştıkları Sorunlar (Adıyaman Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Arslan, Z. (2012). "Demokrat Parti İktidarının 1950-1951 Yıllarında Bulgaristan'dan Türkiye'ye Göç Eden Göçmenlere Yönelik Politikası (1950-1951)". *Uluslararası Balkan Sempozyumu Bildirileri*, 5-7 Ekim 2012, Isparta-Burdur, 329-344.
- Artar, F. (2019). "Medyada Sınıfsal Temsil Mücadelesi: Suriyeli Mülteciler 'Yardıma Muhtaç' mı 'Ucuz Emek' mi?". *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 22 (2), 26-61. <https://doi.org/10.18490/sosars.640827>.
- Aslanoğlu, R. (2000). *Kent, Kimlik ve Küreselleşme*. Ezgi Kitabevi: Bursa.
- Ataay, F. (2019). *Türkiye Demokrasi Tarihi (1789'dan Günümüze)*. Nika Yayınevi: Ankara.
- Ataman, H. (2015). "2. Bölüm Yazılı Basında Ayrımcı Söylem – Yerel ve Ulusal Basında Suriyeli Mültecilere Yönelik Ayrımcı Söylem". İdil Engindeniz Şahan ve Hakan Ataman, içinde *Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Dil Eylül – Aralık 2014 Raporu* (s. 61-105).
- Atasoy, A. ve Demir, H. (2015). "Suriyeli Sığınmacıların Kırıkhan'a (Hatay) Etkileri". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (38), 457-470.
- Atasü-Topçuoğlu, R. (2016). "Düzensiz Göç: Küreselleşmede Kısıtlanan İnsan Hareketliliği". S. G. Ihlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner (der.) içinde *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar*, (s. 501-518). İletişim Yayınları: İstanbul.
- Atay, F. R. (2004). *Çankaya*. Pozitif Yayınevi: İstanbul.
- Atlee, T. (2004a). Exploring the Dynamics of Polarization. Erişim: 20.04.2019, <https://www.co-intelligence.org/polarizationDynamics.html>.

- Atlee, T. (2004b). Polarization and Intelligence. Erişim: 20.04.2019, <https://www.co-intelligence.org/Polarization-Intelligence.html>.
- Avrupa Birliği Başkanlığı (2016). 18 Mart 2016 Tarihli Türkiye – AB Zirvesi Bildirgesi. Erişim: 20.12.2020, [https://www.ab.gov.tr/files/AB Iliskileri/18 mart 2016 turkiye ab zirvesi bildiris i_.pdf](https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/18_mart_2016_turkiye_ab_zirvesi_bildiris_i_.pdf).
- Aydemir, S. ve Şahin, M. C. (2017). “Tek Tanrılı Dinlerde Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Göç Teorileri Açısından Bir Analiz”. *İslami Araştırmalar*, 28 (3), 359-371.
- Aydın, A. H. ve Durgun, S. (2018). “Kahramanmaraş’taki Suriyeli Sığınmacıların Yerel Halk Tarafından Sosyo-Ekonomik ve Politik Açından Değerlendirilmesi”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (2), 501-526.
- Aydın, D., Şahin, N. ve Akay, B. (2017). “Göç olayının çocuk sağlığı üzerine etkileri”. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Dergisi*, 7 (1), 8-14. doi:10.5222/buchd.2017.008.
- Aydın, M. (2014). “Cumhurbaşkanlığı Arşiv Belgeleri Işığında Müdafaa-i Hukuk Grubu’nun Kuruluşu ve Ülke Genelinde Gruba Ait Heyet-i Merkeziye Listelerinin Oluşturulması”. *Turkish Studies*, 9 (4), 97-137.
- Aydın, S. ve Taşkın Y. (2018). *1960’tan Günümüze Türkiye Tarihi*. İletişim Yayınları: İstanbul.
- Aydın-Düzgüt, S. ve Balta, E. (2017). 15 Temmuz Darbe Girişimi Sonrası Türkiye: Elitler Kutuplaşma Hususunda Kutuplaşınca. *İstanbul Politikalar Merkezi*. Erişim: 05.04.2020, <https://ipc.sabanciuniv.edu/tr/yayinlar?cid=8cc06836-7c9c-44d0-aa41-f715f616cfa5&year=T%C3%BCm%20Y%C4%B1llar&page=3>.
- Aydinoğlu, E. (2008). *Sol Hakkında Her Şey Mi?*. Versus Kitap: İstanbul.
- Aydoğan, F. ve Kırık, A. M. (2012). “Alternatif Medya Olarak Yeni Medya”. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (18), 58-69.
- Aydoğuş, O. (2019). “Ekonomik Krizler ve Seçim”. *İktisat ve Toplum*, (99), 5-9.

- Aygün, O., Gökdemir, Ö., Bulut, Ü., Yaprak, S. ve Güldal, D. (2016). “Bir Toplum Sağlığı Merkezi Örneğinde Sığınmacı ve Mültecilere Verilen Birinci Sağlık Hizmetlerinin Değerlendirilmesi”. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 10 (1), 6-12. DOI: 10.5455/tjfm.199143.
- Aykırı, K. (2017). “Sınıf Öğretmenlerinin Sınıflarındaki Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Durumlarına İlişkin Görüşleri”. *Turkish Journal of Primary Education*, (2), 44-56.
- Babacan, M., Haşlak, İ. ve Hira, İ. (2011). “Sosyal Medya ve Arap Baharı”. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6 (2), 63-92.
- Babuş, F. (2006). *Osmanlı'dan Günümüze Etnik – Sosyal Politikalar Çerçevesinde Türkiye'de Göç ve İskân Siyaseti ve Uygulamaları*. Ozan Yayıncılık: İstanbul.
- Baczko, A., Dorronsoro, G. ve Quesnay, A. (2018). *Suriye Bir İç Savaşın Anatomisi* Ayşe Meral (çev.). İletişim Yayınları: İstanbul.
- Bakioğlu, A., Artar, F. ve İzmir, H. (2018). *Ankara'daki Suriyelilerin Mültecilik Deneyimleri: göç, gündelik yaşam, geçim deneyimleri ve sosyal dışlanma*. Sosyoloji Derneği Yayını: Ankara.
- Baldassarri, D. and Bearman, P. (2007). “Dynamics of Political Polarization”. *American Sociological Review*, (72), 784-811.
- Baldassarri, D. and Gelman, A. (2008). “Partisans without constraint: Political polarization and trends in American public opinion”. *American Journal of Sociology*, 114 (2), 408-446. <https://doi.org/10.1086/590649>.
- Balkır, C. ve Kırkulak Uludağ, B. (2014). “Antalya'da Yaşayan Yerleşik Yabancı Emekli Göçmenlerin Yerel Ekonomiye Etkisi”. M. Tuna (ed.) içinde *Türkiye ve Yeni Uluslararası Göçler* (s.77-106). Sentez Yayıncılık: Bursa.
- Balta Özgen, A. (2018). “Politika Entegrasyonu Nasıl Şekillendiriyor? İstanbul'daki Suriyeli Mülteciler Örneği”. N. A. Şirin Öner ve S. G. İhlamur-Öner (der.) içinde *Uluslararası İlişkilerde Göç Olgular, Aktörler ve Politikalar* (s. 149-162). Der Yayınları: İstanbul.
- Balta Paker, E. (2012). *Küresel Güvenlik Kompleksi Uluslararası Siyaset ve Güvenlik*. İletişim Yayınları: İstanbul.

- Baltacı, A., Coşkun, M. K. ve Ceylan, İ. (2019a). “İmam Hatip Liselerindeki Suriyeli Öğrencilerin Din Eğitimi Sorunları: Çözüme Yönelik Nitel Bir Analiz”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 60 (2), 307-336. DOI: 10.33227/auifd.559156.
- Baltacı, A., Coşkun, M. K. ve Ceylan, İ. (2019b). “Suriyeli Sığınmacı Öğrencilerin Din Eğitimi Sorunları: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenleri Üzerine Nitel Bir Araştırma”. *darulfünun ilahiyat*, 30 (2), 383-405. DOI: 10.26650/di.2019.30.2.0018.
- Banulescu-Bogdan, N. and Collett, E. (2015). Refugee Crisis Deepens Political Polarization in the West. *Migration Policy Institute*, Erişim: 27.01.2019, <https://www.migrationpolicy.org/article/refugee-crisis-deepens-political-polarization-west>.
- Barber, M. and McCarty, N. (2015). “Causes and consequences of polarization”. In J. Mansbridge and C. J. Martin (Eds.) *Political Negotiation: A Handbook* (pp. 19-53). Brookings: Washington, DC.
- Barın, H. (2015). “Türkiye’deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar Çözüm Önerileri”. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 10-56.
- Bartram, D., Poros, M. V. ve Monforte, P. (2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*. İtir Ağabeyoğlu Tuncay (çev.). Hece Yayınları: Ankara.
- Barut, I. (2018). “Osmanlı Döneminde Gerçekleşen Göçlerin Kurumsallaşma ve Göç Politikaları Üzerindeki Etkileri”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18 (40/2), 161-190.
- Bates, D. C. (2002). “Environmental Refugees? Classifying Human Migrations Caused By Environmental Change”. *Population and Environment*, 23 (5), 465-477.
- Bauman, Z. (2016). *Küreselleşmenin Toplumsal Sonuçları*. Abdullah Yılmaz (çev.). Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Bauman, Z. (2017). *Kimlik: Benedetto Vecchi Tarafından Gerçekleştirilmiş Söyleşiler*. Mesut Hazır (çev.). Heretik Yayınları: Ankara.

- Bauman, Z. (2018). *Kapımızdaki Yabancılar*. Emre Barca (çev.). Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Bell, M. and Ward, G. (2000). “Comparing temporary mobility with permanent migration”. *Tourism Geographies*, 2 (1), 87-107.
- Berkes, N. (2016). *Türkiye’de Çağdaşlaşma*. Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.
- Berting, J. (2018). *Şeytan Üçgeninden Nasıl Kaçılır? Kimlik, Kültür, Etnik Topluluk Temelinde Kolektif Yanılsamanın Sosyo-Politik Analizi*. Hüsamet İnanc (çev.). Bilge Kültür Sanat: İstanbul.
- Besleney, Z. A. (2016). *Türkiye’de Çerkes Diasporasının Siyasi Tarihi*, Evren Demirci (çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Beşer, A. ve Tekkaş Kerman, K. (2017). “Göç Eden Bireylerin Öncelikli Sağlık Sorunları ve Sağlık Hizmetine Ulaşımındaki Engeller”. *Türkiye Klinikleri Public Health Nursing – Special Topic*, 3 (3), 143-148.
- BG Haber, (2015). Bulgaristan Türkleri CHP’ye İsyan Etti. Erişim: 16.06.2020, <https://www.bghaber.org/bghaber/bulgaristan-turkleri-chpye-isyan-etti/>.
- Biçer, N. ve Demir, S. (2020). “Suriyeli öğrencilere yönelik Türkçe öğretiminde materyal kullanımı”. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (19), 1-19. DOI: 10.29000/rumelide.751949.
- Biçer, N. ve Özaltun, H. (2020). “Mülteci Ortaokul Öğrencilerinin Türkçe Dil Becerilerine ve Okula Uyum Süreçlerine İlişkin Suriyeli ve Türk Öğrencilerin Görüşleri”. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8 (23), 348-364.
- Bilgiç, M. S., Koydemir, F. S. ve Akyürek, S. (2014). “Türkiye’de Kimlikler Arası Kutuplaşmanın Sosyal Mesafe Üzerinden Ölçümü ve Toplumsal Güvenliğe Etkisi”. *Bilge Strateji*, 6 (11), 163-205.
- Bilici, M. ve Yeşildal, M. (2014). “Göç ve ruh sağlığı”. *Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi*, (31), 68-73. Erişim: 03.07.2019, <http://www.sdplatform.com/Dergi/801/Goc-ve-ruh-sagligi.aspx>.
- Bogardus, E. S. (1925). “Measuring Social Distances”. *Journal Applied Sociology*, (9), 229-308.

- Bolgün, C. ve Uçan, G. (2020). “Birlikte Yaşamak Mümkün mü?: Okur Yorumlarında “Suriyeli Sığınmacı” Söyleminin İnşası”. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (1), 250-269. Doi: 10.18026/cbayarsos.647227.
- Bora, T. (2017a). *Cereyanlar Türkiye’de Siyasi İdeolojiler*. İletişim Yayınları: İstanbul.
- Bora, T. (2017b). *Türk Sağının Üç Hali Milliyetçilik, Muhafazakarlık, İslamcılık*. Birikim Kitapları: İstanbul.
- Bora, T. (2018). *Zamanın Kelimeleri Yeni Türkiye’nin Siyasi Dili*. Birikim Kitapları: İstanbul.
- Bostancı, M. (2017). *11 Eylül’den Günümüze Ortadoğu ve Suriye Suriyeli Sığınmacı Sorunu ve Basına Yansımalar*. Anahtar Kitaplar Yayınevi: İstanbul.
- Boylu, E. ve Işık, P. (2020). “Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadığı illerde Türkçe öğrenme süreçleri üzerine öğretmen görüşleri”. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20 (2), 1113-1128. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2020..-641783>.
- Boztepe, V. (2017). “Televizyon Haberlerinde Suriyeli Mültecilerin Temsili”. *Ankara Üniversitesi İlef Dergisi*, 4 (1), 91-122. <https://doi.org/10.24955/ilef.312831>.
- Bramson, A., Grim, P., Singer, D. J., Berger, W. J., Sack, G., Fisher, S., Flocken, C. and Holman, B. (2017). “Understanding Polarization: Meanings, Measures, and Model Evaluation”. *Philosophy of Science*, 84 (1), 115-159.
- Bulut, S., Kanat Soysal, Ö. ve Gülçiçek, D. (2018). “Suriyeli Öğrencilerin Türkçe Öğretmeni Olmak: Suriyeli Öğrencilerin Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7 (2), 1210-1238.
- Canatan, K. (2013). “Avrupa Toplumlarının Göç Algıları ve Tutumları: Sosyolojik Bir Yaklaşım”. *Sosyoloji Dergisi*, 27 (2), 317-332.
- Canatan, K. ve Cansun, Ş. (2015). “Göç Politikalarının Değersel Temelleri: Hollanda ve Fransa’da Büyük Siyasal Partilerin Göç Politikaları Üzerine Bir Çözümleme”. *Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu*, 29-30 Mayıs 2015, İstanbul Sebahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul. 409-440.

- Cantek, F. ve Soykan, C. (2018). AKP Döneminde Medyada Mülteci Temsili. *Hala Gazeteciyiz Medya Raporu* 7. Erişim: 03.04.2020, <https://halagazeteciyiz.net/2018/12/25/akp-doneminde-medyada-multeci-temsili/>.
- Carling, J. (2017). Refugee Advocacy and the Meaning of 'Migrants'. *PRIO Policy Brief 2*, PRIO: Oslo.
- Castles, S. (2003). "Towards a Sociology of Forced Migration and Social Transformation". *Sociology*, 37 (1), 13–34.
- Castles, S. (2004). "Why migration policies fail". *Ethnic and Racial Studies*, 27 (2), 205-227.
- Castles, S. (2010). "Understanding Global Migration: A Social Transformation Perspective". *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36 (10), 1565-1586.
- Castles, S. ve Miller, M. J. (Ed.). (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut (çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Cereci, S. ve Özdemir, H. (2015). "Medyanın Toplumsal Gelişimi: Medya Toplulukları". *International Journal of Social Science*, 33 (1), 1-10.
- Ceylan, A. ve Uslu, İ. (2019). "Türkiye Cumhuriyeti'ne Yönelen Kitlesele Göç Hareketleri ve Kabul Mekanizmasındaki Yaklaşımlara İlişkin Bir İnceleme: 1989 Bulgaristan, 1991 Irak ve 2011 Suriye Göçleri". *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, (36), 199-221. <https://doi.org/10.26650/YTA2019-619967>.
- CHP (2015). Yaşanacak Bir Türkiye. *Seçim Bildirgesi 2015*. Erişim: 22.06.2020, <https://chp.azureedge.net/41d1fed67c144d45b4b3d5f770e3e243.pdf>.
- CHP (2018). Millet İçin Geliyoruz. *Seçim Bildirgesi 2018*. Erişim: 22.06.2020, <http://secim2018.chp.org.tr/files/CHP-SecimBildirgesi-2018-icerik.pdf>.
- CHP (2019a). Ensar ve Muhacir Söylemi Suriyeli Sığınmacılara Derman Olmuyor. *Bilim Platformu Politika Notları Sayı 39*. Erişim: 22.06.2020, <http://chp.azureedge.net/c7bdb9ed5f2e4be9a70e40615d8240de.pdf>.

- CHP (2019b). Sarayın Yanlış Göçmen Politikasının Faturasını Vatandaş Ödüyor. *Bilim Platformu Politika Notları Sayı 38*. Erişim: 22.06.2020, <https://chp.azureedge.net/a10fe87d039c4459938a878c4a33aa9a.pdf>.
- CHP (2019c). Martın sonu bahar Huzurlu Kentlerde Yaşamak İçin Halkçı Belediyecilik. *Cumhuriyet Halk Partisi 2019 Yerel Seçim Bildirgesi*. Erişim: 22.06.2020, <https://cdn.chp.org.tr/iys/eposta/Attachment/chp-yerel-secim-bildirgesi-2019.pdf>.
- Ciğerci Ulukan, N. (2013). “Göçmenler İçin Kaçış Yok: Göç Politikaları ve Göçmen Emegi”. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 11 (44), 32-47.
- Civelek, H. Y. (2019). “A Critical Discussion on Turkish Students’ Thoughts about Syrian over Nation-State Teachings”. *Journal of Economy Culture and Society*, (60), 105-124. <https://doi.org/10.26650/JECS2018-0017>.
- Cleven, E., Baruch B., Robert A. and Saul, J. A. (2018). “Living with No: Political Polarization and Transformative Dialogue”. *Journal of Dispute Resolution*, (1), 1-11.
- Çağ, G. ve Eker, S. (2013). “Ortadoğu’da Baas Rejimleri: Suriye ve Irak”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, 2 (2), 57-72.
- Çağlar, İ. ve Memmi, M. A. (2014). *Türkiye Medyası ve Kutuplaşma: TEOG Örneği*. SETA: İstanbul.
- Çağlar, T. (2018). “Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve”. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (8), 26-49.
- Çağlayan, S. (2006). “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi” *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 67-91.
- Çağlayan, S. (2007). *Bulgaristan’dan Türkiye’ye Göçler (Bulgaristan Halk Cumhuriyeti’nin İlanından Günümüze)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Çaha, Ö. (2012). *Dört Akım Dört Siyaset*. Orion Kitabevi: Ankara.
- Çaha, Ö. ve Baykal, Ö. (2017). “Milli Görüş Hareketinin Kuruluşu: Türk Siyasetinde Milli Nizam Partisi Deneyimi”. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 19 (3), 788-806.

- Çakı, C. ve Topbaş, H. (2018). “Almanya Alternatif Partisi’nin Göçmen Karşıtı Propaganda Faaliyetlerini 2017 Alman Federal Seçimleri Üzerinden Okumak”. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5 (4), 59-74. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.391632>.
- Çakın, B. (2020). “Farklılaşan Ötekiler: Kürtlere ve Suriyeli Sığınmacılara İlişkin Temsillerin Karşılaştırılması”. *Liberal Düşünce Dergisi*, 25 (98), 65-81. <https://doi.org/10.36484/liberal.645944>.
- Çakır, M. (2013). “İnternet Haberciliğinde Yasadışı Göç Sorunu (Ocak 2011 – Nisan 2012)”. *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 4 (11), 105-124. <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2013.2.005.x>.
- Çalkıvık, A. (2018). “Soğuk Savaş ve Sonrası Güvenlik Siyaseti”. Evren Balta (ed.) içinde *Küresel Siyasete Giriş Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler* (s.281-301). İletişim Yayınları: İstanbul.
- Çapan, F ve Güvenç, B. (2017). “Kavimler Göçü ve Batı Roma İmparatorluğu’nun Çöküşü”. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 6 (18), 629-640.
- Çarkoğlu, A. ve Hinich, M. J. (2006). “A spatial analysis of Turkey party preferences”. *Electoral Studies*, (25), 369-392.
- Çarkoğlu A. ve Toprak, B. (2006). *Değişen Türkiye’de Din, Toplum ve Siyaset*. TESEV Yayınları: İstanbul.
- Çatır, G. (2016). “Zorunlu Göç Tecrübesinin Devlet Politikalarındaki Yansıması: Bulgaristan’dan Türkiye’ye Kitlesele Göçün Analizi”. S. G. İhlamur-Öner ve N. A. Şirin Öner (der.) içinde *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar* (s. 217-232). İletişim Yayınları: İstanbul.
- Çavuşoğlu, E. (2014). *Türkiye Kentleşmesinin Toplumsal Arkeolojisi*. Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Çavuşoğlu, H. (2007). “Yugoslavya-Makedonya” Topraklarından Türkiye’ye Göçler ve Nedenleri”. *Bilig*, 41, 123-154.
- Çavuşoğlu, H. (2009). “Türk Siyasi Hayatında Merkez Sağ Çizgisinin Tarihi”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (2), 265-278.

- Çelik, T. (2019). “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Gözünden Sınıflarındaki Suriyeli Öğrenciler”. *Sakarya University Journal of Education*, 9 (2), 383-407. <https://doi.org/10.19126/suje.549624>.
- Çetin, C. ve Karalar, S. (2016). “X, Y ve Z Kuşağı Öğrencilerin Çok Yönlü ve Sınırsız Kariyer Algıları Üzerine Bir Araştırma”. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14 (28), 157-197.
- Çiçek, A., Arslan, E. ve Baykal, Ö. N. (2018). “2018 Seçim Beyannamelerinde Suriyeli Göçmenler Sorununun Ele Alınışı ve Çözüm Önerileri”. Hasan Yaylı (ed.) içinde *12. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu Türkiye’de Toplum, Yerleşim ve Yönetim Tartışmaları*, 25-27 Ekim 2018, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale. 146-156.
- Çiğdem, A. (2014). *Geleceği Eskitmek AKP ve Türkiye*. İletişim Yayınları: İstanbul.
- Çolak, F. (2013). “Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye Göç Hareketi (1950-1951)”. *Tarih Okulu*, (14), 113-145.
- Çolakoğlu, E. (2019). “Avrupa’da Mülteciler, Yükselen Aşırı Sağ ve Seçim Süreçleri”. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 33 (3), 933-962.
- Cresswell, J. W. (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. (Çev. Ed. M. Bütün ve S. B. Demir). Siyasal Kitabevi: Ankara.
- Dağ, A. E. (2015). “Suriye: Küresel ve Bölgesel Kaostan Beslenen İç Savaş”. *İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, İstanbul: Temmuz 2015*. Erişim: 24.07.2020, <https://insamer.com/wp-content/uploads/2015/07/Suriye-Kuresel-ve-bolgesel-kaostan-beslenen-ic-savas.pdf>.
- Dalton, R. J. (2006). “Social Modernization and the End of Ideology Debate: Patterns of Ideological Polarization”. *Japanese Journal of Political Science*, 7 (1), 1-22. doi:10.1017/S1468109905002045.
- Danış, D. (2016). “Türk Göç Politikasında Yeni Bir Devir: Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Suriyeli Mülteciler”. *Saha 2: Göçmenlerin Aynasında Türkiye*, (2), 6-11.

- Danış, D. ve Parla, A. (2009). “Nafile Soydaşlık: Irak ve Bulgaristan Türkleri örneğinde göçmen, dernek ve devlet”. *Toplum ve Bilim*, (114), 131-158.
- Dayar, E. (2017). “Antalya’da Girit Göçmenleri: Göç, İskan ve Siyaset”. *Toplumsal Tarih*, (279), 64-73.
- Del Caprio, X. V. and Wagner, M. (2015). The Impact of Syrian Refugees on the Turkish Labor Market. *Policy Research Working Paper; No. 7402*. World Bank: Washington, DC. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/22659>
License: CC BY 3.0 IGO.
- Demir, G. ve Bulucu Büyüksoy, G. D. (2016). “Siirt İlinde Bir Kampta Yaşayan Sığınmacıların Yaşam Koşullarının ve Sağlık Durumlarına İlişkin Bazı Özelliklerinin Belirlenmesi”. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 32 (2), 75-84.
- Demir, O. Ö. (2015). *Göç Politikaları, Toplumsal Kaygılar ve Suriyeli Mülteciler*. Global Politika ve Strateji 1, 2015.
- Demir, S., ve Alyılmaz, S. (2020). “Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Suriyeli öğrencilerin dinleme yaşantılarına yönelik bir değerlendirme”. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20 (3), 1306-1321. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2020..-565877>.
- Demirtaş, H. A. (2003). “Sosyal Kimlik Kuramı: Temel Kavram ve Varsayımlar”. *İletişim Araştırmaları*, 1 (1), 123-144.
- Deniz, T. (2014). “Uluslar Arası Göç Sorunu Perspektifinden Türkiye”. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181 (181), 175-204.
- Deniz, T. (2013). “Arap Baharı ve Türkiye: Siyasi Coğrafya Açısından Bir Değerlendirme”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18 (29), 65-78.
- Devran, Y. ve Özcan, Ö. F. (2016). “Söylemlerin Dilinden Suriye Sorunu”. *Marmara İletişim Dergisi*, (25), 35-52. DOI: 10.17829/midr.20162520716.
- Dilek, B. S. (2018). *Suriyeli Göçü*. Kripto Kitaplar: Ankara.

- DiMaggio, P., Evans, J. and Bryson, B. (1996). "Have American's Social Attitudes Become More Polarized?". *American Journal of Sociology*, 102 (3), 690-755. <http://www.jstor.org/stable/2782461>.
- Dimock, M., Kiley, J., Keeter, S. and Doherty, C. (2014). "Political Polarization in the American Public How Increasing Ideological Uniformity and Partisan Antipathy Affect Politics, Compromise and Everyday Life". *Pew Research Center*. Erişim: 20.06.2019, <https://www.pewresearch.org/politics/2014/06/12/section-1-growing-ideological-consistency/>.
- Diñer, O. B., Federici, V., Ferris, E., Karaca, S., Kirişçi, K. ve Özmenek Çamıklı, E. (2013). *Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye Sonu Gelmeyen Misafirlik Kasım 2013*. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu & Brookings Enstitüsü: Ankara.
- Doğan, A. E. (2009). "İslamcı Sermayenin Gelişme Dinamikleri ve 28 Şubat Süreci". İ. Uzgel ve B. Duru (der.) içinde *AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu* (s 283-306). Phoenix Yayınevi: Ankara.
- Doğan, İ. (2018). *Göç ve Kültür*. Bilge Kültür Sanat: İstanbul.
- Doğanay, F. (1997). "Türkiye'ye Göçmen Olarak Gelenlerin Yerleşimi", *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi Toplum ve Göç*, 20-22 Kasım 1996, Mersin. 194- 205.
- Doğanay, Ü. ve Çoban Keneş, H. (2016). "Yazılı Basında Suriyeli 'Mülteciler': Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gerekeçlerinin İnşası". *Mülkiye Dergisi*, 40 (1), 143-184.
- Dökmeci, V. ve Koramaz, T. K. (2017). "Türkiye'de İller Arası Göç (1995-2000)". T. K. Koramaz, V. Dökmeci ve Z. Özdemir (haz.) içinde *Türkiye'de Göç ve İllerin Demografik Ekonomik ve Fiziksel Dönüşümü* (s. 13-36). Hiperyayın: İstanbul.
- Dönmez Kara, C. Ö. (2015). Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği ve Türkiye'nin Politikaları. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Duca J. V. and Saving, J. L. (2016). "Income Inequality and Political Polarization: Time Series Evidence Over Nine Decades". *Review of Income and Wealth*, 62 (3), 445-466. <https://doi.org/10.1111/roiw.12162>.

- Duman, T. (2019). "Toplumsal Uyum İçin Eğitimin Önemi: Türkiye'deki Suriyeliler Örneği". Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, (41), 343-368. <https://doi.org/10.21497/sefad.586638>.
- Dural, A. B. ve Eseler, B. (2016). "Rumeli Göçmenlerinin Siyasal Katılımı ve Davranışları: Bayrampaşa İlçesi Örneği". *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (6), 74-84.
- Duruel, M. (2016). "Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorunu". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 30 (5), 1399-1414.
- Duverger, M. (1974). *Siyasi Partiler*. Ergun Özbudun (çev.). Bilgi Yayınevi: Ankara.
- EDAM (2014). *Türk Kamuoyunun Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Bakış Açısı*. Erişim: 03.10.2016, <https://edam.org.tr/wp-content/uploads/2014/01/EdamAnket2014.1.pdf>.
- Efe, İ. (2015). *Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar*. SETA: İstanbul.
- Efe, İ., Pandır, M. ve Paksoy, A. F. (2018). *Algılar ve Gerçekler Arasında Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar*. Nobel Bilimsel Eserler: Ankara.
- Eilders, C. (2002). "Conflict and Consonance in Media Opinion: Political Positions of Five German Quality NewsPapers". *European Journal Of Communication*, 17 (1), 25-63.
- Eker, K. (2008). Türkiye'de Yasadışı Göç Sorunu. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). "Göç ve İnsan". *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (1), 9-22.
- Ekşi, N. (2016). "İklim Mültecileri". *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 10-58.
- Ela Özcan, E. D. (2016). "Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme". *İş ve Hayat*, 2 (4), 183-215.
- Emek İnan, C. (2014). "Türkiye'deki İskan Siyaseti: İskana Yönelik Örgütsel Yapı Üzerinden Bir İnceleme". *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, (22), 82-102.
- Emek İnan, C. (2016). "Türkiye'de Göç Politikaları: İskân Kanunları Üzerinden Bir İnceleme". *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2 (3), 10-33.

- Emgili, F. (2014). “Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi’nin Türkiye Cumhuriyeti’nin Milli İktisadının Oluşumundaki Etkisi”. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (180), 105-122.
- Emin, M. N. (2016). *Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi Temel Eğitim Politikaları*. SETA: İstanbul.
- Epstein, D. ve Graham, J. D. (2007). Polarized Politics and Policy Consequences. Erişim: 20.04.2019, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/occasional_papers/2007/RAND_OP197.pdf.
- Er Savaş, G. (2011). Kültürlerarası İletişimde Dış Göç Olgusu ve Kimlik Sorunu: 1989 Yılında Bulgaristan’dan Türkiye’ye Gelen Türk Göçmenleri Üzerine Bir Çalışma (İstanbul-İkitelli Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erdem, C. (2017). “Sınıfında Mülteci Öğrenci Bulunan Sınıf Öğretmenlerinin Yaşadıkları Öğretimsel Sorunlar ve Çözüme Dair Önerileri”. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 26-42.
- Erder, S. (2018). *Zorla Yerleştirmeden Yerinden Etmeye Türkiye’de Değişen İskân Politikaları*. İletişim Yayınları: İstanbul.
- Erdoğan, E. ve Uyan Semerci, P. (2018). *Fanusta Diyolaglar Türkiye’de Kutuplaşmanın Boyutları*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Erdoğan, M. (2001). “Siyasi Partiler, Devlet ve Demokrasi”. *Liberal Düşünce-Siyasal Partiler ve Demokrasi*, 6 (22), 59-66.
- Erdoğan, M. M. (2014). *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. HUGO Yayınları: Ankara.
- Erdoğan, M. M. (2015). “Türkiye’ye Kitleli Göçlerde Son ve Dev Dalga: Suriyeliler”. M. M. Erdoğan ve A. Kaya (der.) içinde *Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler* (s. 315-347). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

- Erdoğan, M. M. (2017). “Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği. Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları: İstanbul.
- Erdoğan, M. M. (2018a). *Suriyeliler Barometresi Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Erdoğan, M. M. (2018b). *Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Uyum ve Kabul*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Erdoğan, M. M. (2020a, 29 Nisan). Onuncu Yılında Türkiye’deki Suriyeliler, *Panaroma*. Erişim: 05.08.2020, <https://www.uikpanorama.com/blog/2020/04/29/onuncu-yilinda-turkiyedeki-suriyeliler/>.
- Erdoğan, M. M. (2020b). *Suriyeliler Barometresi 2019 Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi*. Orion Kitabevi: Ankara.
- Erdoğan, M. M. (2020c). Suriyelilerin dönüşünü beklemek gerçekçi değil, *KARAR*. Erişim: 19.01.2020, <https://www.karar.com/suriyelilerin-donusunu-beklemek-gercekci-degil-1578621>.
- Erdoğan, M. M. ve Çorabatır, M. (2019). Suriyeli mülteci nüfusunun demografik gelişimi, Türkiye’deki eğitim, istihdam ve belediye hizmetlerine yakın gelecekte olası etkileri. *UDRA Programme Research Panel*. Erişim: 04.08.2020, https://igamder.org/uploads/belgeler/QUDRA_TURKEY%20RESEARCHREPORT_TR.pdf.
- Erdoğan, M. M. ve Ünver, C. (2015). *Türk İş Dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri*. Matsa Basımevi: Ankara.
- Erdoğan, M. M., Kavukçuer, Y. ve Çetinkaya T. (2017). Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mültecilere Yönelik Medya Algısı. *Liberal Perspektif Analiz Sayı:5 Nisan 2017*. Özgürlük Araştırmaları Derneği: Ankara.
- Ergen, H. ve Şahin, E. (2019). “Sınıf Öğretmenlerinin Suriyeli Öğrencilerin Eğitimi ile İlgili Yaşadıkları Problemler”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (44), 377-405.

- Erman, T. (2013). “Küresel ve Yerel Dinamikler Altında ‘Anadolu Kaplıanı’ Kentleri”. *İdealkent kent araştırmalar dergisi*, (8), 50-73.
- Eroğlu, E. (2014). “Ege Göçleri ve M.Ö. I. Binde Anadolu”. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (1), 43-55.
- Erşen, E. (2014). “Rusya’nın Arap Baharı Politikası”. *Ortadoğu Analiz*, (6), 78-81.
- Eser, H. B. ve Uygur, M. R. (2019). “Suriyeli Göçmenlere Yönelik Tutumların Bütünleşik Tehdit ve Sosyal Mesafe Kuramları Doğrultusunda İncelenmesi: Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği”. *Liberal Düşünce Dergisi*, 24 (95), 131-162. DOI: <https://doi.org/10.36484/liberal.609598>.
- Esmer, Y. (2015). “Economic Crisis and Political Polarization A Challenge to Civic Culture?”. *Taiwan Journal of Democracy*, 11 (1), 129-146.
- Esteban, J. and Ray, D. (1994). “On the Measurement of Polarization”. *Econometrica*, 62 (4), 819-851.
- Ete, H., Taşdelen, H. ve Ersay, S. O. (2014). *Ülkücülükten Tepkisel Milliyetçiliğe MHP’nin İdeolojisi ve Seçmen Eğilimleri*. SETA Yayınları: Ankara.
- Evans, J. H. (2003). “Have Americans’ Attitudes Become More Polarized? – An Update”. *Social Science Quarterly*, 84 (1), 71-90.
- Facchini, F. and François, A. (2010). “A border effect in political mobilization? Territorial dependence and electoral turnout in national election”. *À paraître dans Political Geography*.
- Faist, T. (2003). *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*. Arat Zana Gündoğan ve Can Nacar (çev.). Bağlam Yayıncılık: İstanbul.
- Fedayi, C. (2019). *Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Sağ Siyaset*. Kadim Yayınları: Ankara.
- Fiorina, M. P. and Abrams, S. J. (2008). “Political Polarization in the American Public”. *Annual Review of Political Science*, 11 (1), 563-588.
- Genç, H. D. (2018). “Dünya Küreselleştikçe Hareketleniyor, Hareketlendikçe Kısıtlanıyoruz”. N. Alı Şirin Öner ve Suna Gülfer İhlamur-Öner (der.) içinde

Uluslararası İlişkilerde Göç Olgular, Aktörler ve Politikalar (s. 71-88). Der Yayınları: İstanbul.

Georgeon, F. (2016). *Osmanlı-Türk Modernleşmesi 1900-1930*. Ali Berktaş (çev.). Yapı Kredi Kültür Yayınları: İstanbul.

Geray, C. (1970). “Türkiye’de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmesi”. *Amme İdaresi Dergisi*, 3 (4), 8-36.

Gezici Yalçın, M. (2017). *Göç Psikolojisi Göçmen Gerçeğini Anlamlandırmaya Dönük Bir Sosyal Psikoloji Derlemesi*. Pharmakon Yayınevi: Ankara.

GİB (2022a). *Geçici Koruma*. Erişim: 30.08.2022, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>.

GİB (2022b). *Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler*. Erişim: 30.08.2022, <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>.

GİB (2022c). *Geçici Korumaya Ait Kayıt İşlemler*. Erişim: 30.08.2022, <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumaya-ait-kayit-islemleri>.

GİB (2022d). *Sıkça Sorulan Sorular*. Erişim: 30.08.2022, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma-sss>.

Göçer, İ. ve Çınar, S. (2015). “Arap Baharı’nın Nedenleri, Uluslararası İlişkiler Boyutu ve Türkiye’nin Dış Ticaret ve Turizm Gelirlerine Etkileri”. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6 (10), 51-68. 10.18025/kauibf.6.10.2015.64979.

Gök, G. O. (2016). “Kimin Güvenliği? Uluslararası Göç-Güvenlik İlişkisi ve Uluslararası Örgütlerin Rolü”. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (31), 65-82.

Gökbayrak, Ş. (2008). “Uluslararası Göç ve Kalkınma Tartışmaları: Beyin Göçü Üzerine Bir İnceleme”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63 (3), 65-82.

Göker, G. ve Keskin, S. (2015). “Haber Medyası ve Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Türk Yazılı Basınındaki Temsili”. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (41), 229-256.

- Gölcü, A. ve Dağlı, A. N. (2017). “Haber Söyleminde ‘Öteki’yi Aramak: Suriyeli Mülteciler Örneği”. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (28), 11-38. <https://doi.org/10.31123/akil.437410>.
- Görmez, K. (1999). “Türkiye’de Siyasal Yapı ve Siyasal Kültür”. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 13-18.
- Greene, S. (2004). “Social identity theory and party identification”. *Social Science Quarterly*, 85 (1), 136-153.
- Güçlü, A., Uzun, E., Uzun, S. ve Yolsal, Ü. H. (2008). *Felsefe Sözlüğü*. Bilim ve Sanat Yayınları: Ankara.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M. B. ve Taşgın, S. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma*. Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Güllüpcinar, F. (2012). “Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme”. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (4), 53-85.
- Gültaş, A. ve Yalçın Balçık, P. (2018). “Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Sağlık Politikaları”. *Sakarya Tıp Dergisi*, 8 (2), 193-204. <https://doi.org/10.31832/smj.394732>.
- Gülyaşar, M. (2017). “Suriyeliler ve Vatandaşlık: Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Çerçevesinde Bir Değerlendirme”. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7 (13), 678-705. DOI: 10.26466/opus.341263.
- Günay, E., Atılgan, D. ve Serin, E. (2017). “Dünya’da ve Türkiye’de Göç Yönetimi”. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7 (2), 37-60.
- Güner, C. (2007). “İltica Konusunda Türkiye’nin Yol Haritası: Ulusal Eylem Planı”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 56 (4), 81-109.
- Güneş Aslan, G. ve Güngör, F. (2019). “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Göç Sonrası Yaşadığı Sorunlar: İstanbul Örneği”. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11 (18), 1602-1632. DOI: 10.26466/opus.558512.

- Güney, Ü. ve Konak, N. (2016). “Bolu’da Suriyeli ve Iraklı Sığınmacılar: Vatandaşlık ve Kaynak Dağılımı Temelinde Öteki Algısı”. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 4 (2), 113-133. DOI: 10.14782/sbd.2016222065.
- Gürbüz, S. (2019). “Suriyeli Sığınmacı Kadınlar Örneğinde Sağlık Personeli İmajı”. *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*, 27 (3), 53-65.
- Gürpınar, D. (2016). *Kültür Savaşları Türkiye’de Kültürel Savaşlar İslam, Sekülerlik ve Kimlik Siyasetlerinin Yükselişi*. Liber Plus Yayınları: İstanbul.
- Güzel, B. (2019). Türkiye-Gürcistan Sınırında Düzensiz Göç Hareketleri: Doğu Karadeniz Örneğinde Göçmen Deneyimleri. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hagen-Zanker, J. (2008). “Why do people migrate? A review of the theoretical literature”. *Maastricht University Maastricht Graduate School of Governance, Working Paper MGSOG/2008/WP002*, Erişim: 07.07.2019, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1105657.
- Hall, S. (2014). “Yerel ve Küresel: Küreselleşme ve Etniklik”. Hakan Tuncel (çev.). *Mülkiye Dergisi*, 38 (2), 133-150.
- Harunoğulları, M. (2016). “Suriyeli sığınmacı çocuk işçiler ve sorunları: Kilis örneği”. *Göç Dergisi*, 3 (1), 29-63.
- Harvey, D. (1999). *Postmodernliğin Durumu*. Sungur Savran (çev.). Metis Yayınları: İstanbul.
- Hayatsever, H. (2018, 21 Haziran). ‘Suriyeliler gerektiğinde günah keçisine, gerektiğinde oy deposuna dönüştürülüyor’. Erişim: 24.05.2020, <https://tr.sputniknews.com/20180621/suriyeli-oy-24-haziran-gunah-kecisi-eda-bekci-1033951451.html>.
- HDP (2018). 2018 Seçim Bildirgesi. Erişim: 23.06.2020, https://bianet.org/system/uploads/1/files/attachments/000/002/124/original/HDP_Se%C3%A7im_Bildirgesi.pdf?1526306774.

- HDP (2019). Daha Çok Özgürlük Daha Çok Hak Daha Çok Hayat. *2019 Yerel Yönetimler Seçim Bildirgesi*. Erişim: 23.06.2020, <https://hdp.org.tr/tr/2019-yerel-secim-beyannamemiz/12880/>.
- Heper, M. (2006). *Türkiye’de Devlet Geleneği*, Nalan Soyarık (çev.). Doğu Batı Yayınları: Ankara.
- Heper, M. (2013). “Islam, conservatism, and democracy in Turkey: comparing Turgut Özal and Recep Tayyip Erdoğan”. *Insight Turkey*, 15 (2), 141-156.
- Heywood, A. (2015). *Siyaset*. Bekir Berat Özipek, Bican Şahin, Mete Yıldız, Zeynep Kopuzlu, Bahattin Seçilmişoğlu ve Atilla Yayla (çev.). Adres Yayınları: Ankara.
- Hobsbawm, E. J. (2002). *1780’den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik*. Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Hogg, M. A., Abrams, D., Otten, S. and Hinkle, S. (2004). “The Social Identity Perspective: Intergroups Relations, Self-Conseption, and Small Groups”. *Small Group Research*, 35 (3), 246-276.
- Huddleston, T., Bilgili, Ö., Joki, A. and Vankova, Z. (2015). *Migrant Integration Policy Index 2015*. CIDOB and MPG: Barcelona/ Brussels.
- Ihlamur-Öner, S. G. (2016). “Ulus-ötesi Göç Sürecinde Dini Ağlar ve Örgütler”. S. G. Ihlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner (der.) içinde *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar*, (s. 309-333). İletişim Yayınları: İstanbul.
- Ihlamur-Öner, S.G. (2014). “Türkiye’nin Suriyeli mültecilere yönelik politikası”. *Ortadoğu Analiz*, 6 (61), 42-45.
- International Crisis Group (2018), Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler: Kentsel Gerilimleri Azaltmak. *Avrupa Raporu No: 248*. Erişim: 16.06.2018, <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/248-turkey-s-syrian-refugees-turkish.pdf>.
- IOM (2018). World Migration Raport. Erişim: 22.07.2019, https://www.iom.int/sites/default/files/country/docs/china/r5_world_migration_report_2018_en.pdf.
- IOM (2019). International Migration Law Glossary on Migration N*32. Erişim: 30.07.2019, https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf.

- IOM (2020). Göç ve Göçmenler Küresel Bakış. *Dünya Göç Raporu 2020: 2. Bölüm*. Erişim: 05.06.2021, <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2020-turkish-chapter-2>.
- Iyengar, S. and Hahn, K. S. (2009). “Red Media, Blue Media: Evidence of Ideological Selectivity in Media Use”. *Journal of Communication*, (29), 19-39.
- Iyengar, S., Sood, G. and Lelkes, Y. (2012). “Affect, not ideology: A social identity perspective on polarization”. *Public Opinion Quarterly*, 76 (3), 405-431.
- İçduygu, A. (2017). “Türkiye’deki Suriyeli sığınmacılar: “Siyasallaşan” bir sürecin analizi”. *Toplum ve Bilim*, 140, 27-41.
- İçduygu, A. ve Diker, E. (2017). “Labor Market Integration of Syrian Refugees in Turkey: From Refugees to Settlers”. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 12-35.
- İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya Ö. F. (2014). Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere. *MiReKoç Proje Raporları 1/2014 TÜBİTAK 1001_106K291, Eylül 2009*. Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi: İstanbul.
- İlgazi, A. (2019). “Suriyeli Sığınmacıların Emek Piyasasına Etkileri Gaziantep ve Şanlıurfa Örneği”. *Econharran Harran Üniversitesi İİBF Dergisi*, 3 (4), 93-123.
- İMKANDER (2014). Göçmenlerin ve Sığınmacıların Yaşadığı Tekne Faciaları hakkında “Mülteci Ölümleri Raporu” 2014. Erişim: 26.07.2019, <https://www.statewatch.org/media/documents/news/2015/jan/multeci-olumleri-raporu-report-2014-imbkander.pdf>.
- İnalcık, H. (2013a). *Osmanlı ve Modern Türkiye Araştırmaları*. Timaş Yayınları: İstanbul.
- İnce, C. (2019). “Göç Kuramları ve Suriye Göçü Üzerine Bir Değerlendirme”. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11 (18), 2579-2615.
- İnce, M. (2016). *Darbeler ve Demokrasi*. Ozan Yayıncılık: İstanbul.
- İpek, N. (1994). *Rumeli’den Anadolu’ya Türk Göçleri (1877-1890)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları: Ankara.

- İşcan, İ. H. ve Çakır, M. (2019). “Türkiye’deki Sığınmacı ve Mültecilerin Türk İşgücü Piyasasına Etkisi: Bir Saha Araştırması”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19 (43), 177-236. <https://doi.org/10.21560/spcd.v19i46288.479503>.
- İYİ Parti (2018). Milletimizle Sözleşme. *Toplumda Birlik, Ekonomide Güven Yönetimde Liyakat*. Erişim: 18.06.2020, http://im.haberturk.com/images/others/2018/05/30/YParti_SeimBeyannamesi.pdf.
- Kahraman, F. (2018). “Koşullu Konukseverlikten Hoşnutsuzluğa: Almanya’da Yükselen Yabancı Düşmanlığını Türk Göçmenler Üzerinden Okumak”. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 14 (53), 209-228.
- Kahraman, F. ve Kahya Nizam, Ö. (2016). “Mültecilik Hallerini Mekân Üzerinden Okumak: Gaziantep Örneğinde Türkiyelilerin Gözünden Suriyeli Kent Mültecileri”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (44), 808-825.
- Kahraman, H. B. (2008). *Türk Siyasetinin Yapısal Analizi - I Kavramlar Kuramlar Kurumlar*. Agora Kitaplığı: İstanbul.
- Kahraman, S., Tanıyıcı, Ş. ve Kutlu, Ö. (2019). “Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yabancı Göçmenler”. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5 (10), 44-67.
- Kalaycıoğlu, E. (2009). “1960 Sonrası Türk Politik Hayatına Bir Bakış: Demokrasi Neo-Patrimonyalizm ve İstikrar”. E. Kalaycıoğlu ve A. Y. Sarıbay (ed.) içinde *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme* (s. 557-592). Dora Yayınları: Bursa.
- Kalaycıoğlu, E. & Sarıbay, A. Y. (2009). “Tanzimat: Modernleşme Arayışı ve Politik Değişme”. E. Kalaycıoğlu ve A. Y. Sarıbay (ed.) içinde *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme* (s.9-38) Dora Yayınları: Bursa.
- Kale, B. (2015). “Zorunlu Göçün 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu Üzerindeki Etkileri”. M. M. Erdoğan ve A. Kaya (der.) içinde *Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler* (s. 153-169). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Kallis, A. (2015). *Avrupa’da Radikal Sağın Yükselişi*. SETA: İstanbul.

- Kaplan, M. ve Bedük, A. (2019). “Diaspora Girişimcilik: Suriyeli Girişimcilerin Diaspora Girişim Sahipliği Modeline Bağlı Değerlendirmesi”. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 19 (38), 231-241.
- Karaağaç, F. C. ve Güven, H. (2019). “Resmi ilkokullara devam eden Suriyeli mülteci öğrencilerin eğitim sorunları”. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11 (18), 530-568. DOI: 10.26466/opus.530733.
- Karabulut, E. (2005). “11 Teşrinisani 1942 Tarihli Varlık Vergisi’ne Bakış”. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 11 (27), 325-339.
- Karabulut, R. ve Açak, M. (2018). “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Ekonomik Maliyeti (2011-2017)”. *Birey ve Toplum*, 8 (15), 131-144.
- Kara-İncioğlu, N. (2009). “Türkiye’de Çok Partili Sisteme Geçiş ve Demokrasi Sorunları”. E. Kalaycıoğlu ve A. Y. Sarıbay (ed.) içinde *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme* (s.303-318). Dora Yayınları: Bursa.
- Karakaş, B. (2018, 25 Mayıs), Suriye kökenli seçmen kime oy verecek?, *Deutsche Welle Türkçe*. Erişim: 16.07.2019, <https://www.dw.com/tr/suriye-k%C3%B6kenli-se%C3%A7men-kime-oy-verecek/a-43924793>.
- Karaman, E. (2019, 27 Ocak). Suriyeliler yerel seçimlerde oy kullanacak mı?, Erişim: 21.05.2020, <https://t24.com.tr/haber/suriyeliler-yerel-secimlerde-oy-kullanacak-mi,805736>.
- Karasu, M. A. (2016). “Şanlıurfa’da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunları”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21 (3), 995-1014.
- Karataş, İ. (2020). “Türkiye’nin Vatandaşlık Politikalarının Öteki Algısındaki Rolünü Suriyeli Mülteciler Üzerinden Düşünmek”. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (50), 17-42.
- Karkın, V. ve Yazıcı, Ö. (2015). “Arap Baharı’nın Suriye’ye Yansıması ve Türkiye’ye Sığınan Mülteciler (Gaziantep Örneği)”. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (12), 201-213.

- Karpat, H. K. (2004). *Balkanlar'da Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk* Recep Boztemur (çev.). İmge Kitabevi: Ankara.
- Karpat, K. H. (2009a). *Osmanlı'dan Günümüze Elitler ve Din*. Güneş Ayas (çev.). Timaş Yayınları: İstanbul.
- Karpat, K. H. (2009b). *Osmanlı'dan Günümüze Kimlik ve İdeoloji*, Güneş Ayas (çev.). Timaş Yayınları: İstanbul.
- Karpat, K. H. (2017). *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*. Bahar Tırnakçı (çev.). Timaş Yayınları: İstanbul.
- Karpat, K. H. (2019). *Kısa Türkiye Tarihi 1800-2012*. Timaş Yayınları: İstanbul.
- Kasalak, K. ve Uçar, F. (2014). "Türk Siyasetinde Cepheleşme/Kutuplaşma Olgusunun Dinamikleri ve Milliyetçi Cephe Hükümetleri". *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (33), 41-54.
- Kaya, A. (2014). "Uluslararası Göç Teorileri Bağlamında Yeni Göç Türlerini Anlamaya Çalışmak: Türkiye'de "Yabancı" ve "Öteki" Olmak". M. Tuna (ed.) içinde *Türkiye ve Yeni Uluslararası Göçler* (s. 13-37). Sentez Yayıncılık: Ankara.
- Kaya, A. (2015a). "Farklı Göç Türlerini Yaşayan Ülke: Türkiye". L. Körükmez ve İ. Südaş (der.) içinde *Göçler Ülkesi Alkışlar, Göçmenler, Araştırmacılar* (s.15-26). Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Kaya, A. (2015b). "Refah Devletinden Neoliberal Devlete Geçiş ve İslamofobizm". *Sosyoloji Divanı*, 3 (6), 149-175.
- Kaya, A. (2015c). "Türkiye'de Çerkesler". M. M. Erdoğan ve A. Kaya (der.) içinde *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* (s. 133-152). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Kaya, A. (2016). *İslam, Göç ve Entegrasyon Güvenlikleştirme Çağı*. Nur Yasemin Ural (çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Kaya, İ. (2008). "Coğrafi Bağlam, Siyasal Katılım ve Parti Tercihleri: 22 Temmuz 2007 Türkiye Genel Seçimlerine Coğrafi Bir Bakış". *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÜCAUM) V. Coğrafya Sempozyumu*, Ankara Üniversitesi, 199-212.

- Kaya, İ. ve Yılmaz Eren, E. (2014). *Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri*. SETA Yayınları: İstanbul.
- Kaya, M. ve Ören, B. (2020). “Türkiye’de Mültecilere Sunulan Sağlık Hizmetleri’nin Hukuksal Zemini”. *Sağlık Profesyonelleri Araştırma Dergisi*, 2 (2), 88-93.
- Kaya, Y. ve Sunar, L. (2015). “The Culture Wars Redux? The Polarization of Social and Political Attitudes in Turkey”. *Social Currents*, 2 (4), 393-412.
- Kayalı, H. (2016). “Jön Türkler ve İttihad ve Terakki Cemiyeti”. M. Heper ve S. Sayarı (der.) içinde *Dünden Bugüne Türkiye Tarih, Politika, Toplum ve Kültür*. Kıvanç Tanrıyar (çev.) (s.33-44). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Kayam, H. C. (1993). “Lozan Barış Antlaşmasına Göre Türk-Yunan Mübadelesi ve Konunun TBMM’nde Görüşülmesi”. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 9 (27), 581-608.
- Keyman, E. F. (2008). *Türkiye’nin İyi Yönetimi Demokratikleşme ve Özgürlükçü Sol Alternatif*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Khasanov, I. (2020). “Rus Basınında Arap Baharı”. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 93-128.
- Kılıç, B. S. (2019). “Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen Suriyeli Öğrencilerin Ev Ödevleri Hakkındaki Görüşleri”. *Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 2 (1), 1-24.
- Kılınçkaya, D. (2012). “Serbest Cumhuriyet Fırkasının Toplumsal Tabanı ve Cumhuriyet Halk Partisi”. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 8 (15), 3-18.
- Kırık, A: M. (2012). “Arap Baharı Bağlamı’nda Sosyal Medya-Birey Etkileşimi ve Toplumsal Dönüşüm”. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1 (3), 87-98.
- Kıbaroğlu, M. (2011). “Arap Baharı ve Türkiye”. *Adam Akademi*, (2), 26-36.
- Kiremit, R. F., Akpınar, Ü. ve Tüfekçi Akçan, A. (2018). “Suriyeli Öğrencilerin Okula Uyumları Hakkında Öğretmen Görüşleri”. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26 (6), 2139-2149. doi:10.24106/kefdergi.428598.

- Kiriş, H. M. (2010a). “Kutuplaşan Türkiye”. *Toplum ve Demokrasi*, 4 (8-9-10), 203-204.
- Kiriş, H. M. (2010b). Türk Parti Sisteminde 1980 Sonrası Kutuplaşma ve Dinamikleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Kiriş, H. M. ve Köklü, T. E. (2012). “Bir “Kıyı Şeridi” Seçim Bölgesi Olarak Muğla’da Siyasal Gelenekler ve Yeni Yönelimler”. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4 (2), 31-40.
- Kirişçi, K. (2014). *Misafirliğin Ötesine Geçerken Türkiye’nin “Suriyeli Mülteciler” Sınırı Haziran 2014*. Sema Karaca (çev.). Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu & Brookings Enstitüsü: Ankara.
- Kirişçi, K. ve Karaca, S. (2015). “Hoşgörü ve Çelişkiler: 1989, 1991 ve 2011’de Türkiye’ye Yönelen Kitlesel Mülteci Akınları”. M. M. Erdoğan ve A. Kaya (der.) içinde *Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler* (s. 295-314). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Koca, Ş. N. (2019). “Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Katılım Süreçlerinin Toplumsal Boyutları”. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 5 (2), 314-357.
- Kocadaş, B. (2018). “Suriyeli Sığınmacılar ve Çalışma Hayatı: Sorunlar, Tespitler ve Öneriler”. *Sosyolojik Düşün*, 3 (1-2), 1-13.
- Koçak, K. A. (2012). “Yasemin Devrimi’nden “Arap Baharı”na Tunus”. *Yasama Dergisi*, 7 (22), 22-61.
- Koçak, M. C. ve Küçük, O. (2020). “Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Yaşamda Konumlandırılışı: Trabzon Örneği”. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 10 (1), 130-142. DOI: 10.14230/johut791
- Koçak, O., Keskin, A. ve Yıldız, H. (2017). “Suriyeli Göçmenlerin Türkiye Emek Piyasasına Etkileri ve Yalova Örneği”. *Route Educational and Social Science Journal*, 4 (3), 59-74.
- Korkmaz, A. (2012). “Arap Baharı Sürecinde İnternet ve Sosyal Medyanın Rolü”. *International Symposium on Language and Communication: Research Trends and Challenges (ISLC)*, 12, 2147-2153.

- Koyuncu, A. (2014). *Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler*. Çizgi Kitabevi: Konya.
- Koyuncu, A. (2018). “Misafirlikten Vatandaşlığa Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler”. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 3 (2), 171-195. <https://doi.org/10.12738/mejrs.2018.3.2.0009>.
- Kördeve, M. K. (2017). “Suriyeli Mültecilerin Sağlık Hizmetlerine Erişimi: Bir Alan Araştırması”. *Sağlık Yönetimi Dergisi*, 1 (2), 1-12.
- Köşer Akçapar, Ş. (2016). “Uluslararası Göç Alanında Güvenlik Algılamaları ve Göçün İnsani Boyutu”. S. G. Ihlamur-Öner ve N. A. Şirin Öner (ed.) içinde *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar* (s. 563-575). İletişim Yayınları: İstanbul.
- Kula, C. (2015). “Uluslararası Belgelerle İltica Hukuku ve Ülkemizdeki Suriyelilerin Hukuki Statüsü”. *Hukuk Gündemi*, (2), 42-54.
- Kurt Vona, E. (2015). “Medya ve Kutuplaşma: Kutuplaşmanın Medyaya Yansımalarının ‘Gezi Parkı Eylemleri’ Üzerinden Değerlendirilmesi”. *Toplum ve Demokrasi*, 9 (19-20), 193-223.
- Kurtkaya, S. (2020). “Sığınmacıların Toplumsal Uyum Sürecinde Kitle İletişim Araçlarının Rolü Üzerine Bir Araştırma”. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4 (1), 11-25.
- Kurtuluş, G. (2019). *1989 Bulgaristan Türklerinin Göç Hikayeleri Bir Sözlü Tarih Denemesi*. Karakum Yayınevi: Ankara.
- Kutlu, Ö., Kahraman, S. ve Karabulut, N. (2018). “Düzensiz Göçle Mücadele ve Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında İmzalanan Geri Kabul Anlaşmasının Analizi”. *Third Mediterranean International Congress on Social Sciences (MECAS III) EU Intergation and Irregular Migration*, June 19-22, 2018, Budapest, Hungary. 427-441.
- Kuzu Jafari, K., Tonga, N. ve Kışla, H. (2018). “Suriyeli Öğrencilerin Bulunduğu Sınıflarda Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri ve Uygulamaları”. *Academy Journal of Educational Sciences*, 2 (2), 134-146. DOI: 10.31805/acjes.479232.

- Küçükkendirci, H. ve Batı, S. (2020). “Konya’da Sağlık Çalışanlarının Mülteci ve Sığınmacılara Bakış Açısının Değerlendirilmesi”. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Genel Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 28-39.
- Külekcı Akyavuz, E., Gezeroğlu, E. ve Toma, Ő. G. (2020). “Suriyeli Öğrencilerin Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlarla İlgili Okul Yöneticilerinin Görüşleri”. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 3 (1), 1-15.
- Lachat, R. (2008). “The impact of party polarization on ideological voting”. *Electoral Studies*, (27), 687-698.
- LeBas, A. (2018). “Can Polarization Be Pozitive? Conflict and Institutional Development in Africa”. *American Behavioral Scientist*, 62 (1), 59-74.
- Lee, E. S. (1966). “A theory of migration”. *Demography*, 3 (1), 47-57.
- Levendusky, M. S. (2010). “Clearer Cues, More Consistent Voters: A Benefit of Elite Polarization”. *Political Behavior*, 32 (1), 111–131. <http://www.jstor.org/stable/40587310>.
- Levendusky, M. S. and Malhotra, N. (2016). “(Mis) perceptions of partisan polarization in American public”. *Public Opinion Quarterly*, 80 (S1), 378-391.
- Levendusky, M. S. and Malhotra, N. A. (2013). “The Effect of False Polarization: Are Perceptions of Political Polarization Self-Fulfilling Prophecies”. *Working Paper. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania*. Erişim: 18.03.2019, https://www.washingtonpost.com/blogs/monkey-cage/files/2014/01/fp_writeup_oct6_for_jop.pdf.
- Levent, F. ve Çayak, S. (2017). “Türkiye’deki Suriyeli Öğrencilerin Eğitime Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri”. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (27), 21-46.
- Lewis, B. (2009). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. Boğaç Babür Turna (çev.). Arkadaş Yayınevi: Ankara.
- Lindqvist, E. and Östling, R. (2010). “Political Polarization and the Size of Government”. *American Political Science Review*, 104 (3), 543-565.

- Lordoğlu, K. ve Aslan, M. (2016). “En Fazla Suriyeli Gocmen Alan Beş Kentin Emek Piyasalarında Değişimi: 2011-2014”. *Çalışma ve Toplum*, 49 (2), 789-808.
- Lortoğlu, C. (2017). “Suriyeli Mültecilerin “Misafir” Olma Haline Misafirperverlik Hukuku ve Etiği Açısından Bakış”. *İnsan ve İnsan*, 4 (11), 54-80. <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.289156>.
- Lortoğlu, S. C. ve Kurtulmuş, M. M. (2020). “Tekstil Sektöründe Suriyeli Çocuk Emegi: İstanbul Örneği”. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 42 (1), 124-156. DOI: 10.14780.muiibd.763973.
- Lotfi, A., Kabiri, S. and Ghasemlou, H. (2013). “Değerler Değişimi ve Kuşaklararası Çatışma: İran Khoy Kenti Örneği”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (2), 93-113.
- Lönnqvist, J.-E., Ilmarinen, V.-J. and Sortheix, F. M. (2020). “Polarization in the Wake of the European Refugee Crisis – A Longitudinal Study of the Finnish Political Elite’s Attitudes Towards Refugees and the Environment”. *Journal of Social and Political Psychology*, 8 (1), 173-197. <https://doi.org/10.5964/jspp.v8i1.1236>.
- Macar, E. (2015). “Yunanistan’dan Anadolu’ya Göç: Nüfus Mübadelesi”. M. M. Erdoğan ve A. Kaya (der.) içinde *Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler* (s. 171-190). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Macisco, J. J. Jr. and Pryor E. T. Jr. (1963). “A Reappraisal of Ravenstein’s “Laws” of Migration: A Review of Selected Studies of Internal Migration in the United States”. *The American Catholic Sociological Review*, 24 (3), 211-221.
- Mardin, Ş. (1996). *Jön Türklerin siyasi fikirleri 1895-1908*. İletişim Yayınları: İstanbul.
- Mardin, Ş. (2009). “Türk Siyasetini Açıklayabilecek Bir Anahtar Merkez-Çevre İlişkileri”. E. Kalaycıoğlu ve A. Y. Sarıbay (ed.) içinde *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme* (s.121-158) Dora Yayınları: Bursa.
- Mardin, Ş. (2012), “Tanzimat Fermanı’nın Manâsı: Yeni Bir İzah Denemesi”. H. İnalçık ve M. Seyitdanlıoğlu (ed.) içinde *Tanzimat: Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu* (s. 145-165). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: Ankara.

- Mardin, Ş. (2015). *Türk Modernleşmesi Makaleler 4*. M. Türköne ve T. Önder (der.) İletişim Yayınları: İstanbul.
- Mason, L. (2013). “The Rise of Uncivil Agreement: Issue Versus Behavioral Polarization in the American Electorate”. *American Behavioral Scientist*, 57 (1), 140-159. <https://doi.org/10.1177/0002764212463363>.
- Mason, L. (2015). “I Disrespectfully Agree”: The Differential Effects of Partisan Sorting on Social and Issue Polarization”. *American Journal of Political Science*, 59 (1), 128-145. <http://www.jstor.org/stable/24363600>.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. and Taylor, J. E. (1994). “An Evaluation of International Migration Theory: The North American Case”. *Population and Development Review*, 20 (4), 699-751.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. and Taylor, J. E. (1993). “Theories of International Migration: A Review and Appraisal”. *Population and Development Review*, 19 (3), 431-466.
- McCarthy, J. (2014). *Ölüm ve Sürgün Osmanlı Müslümanlarının Etnik Kıyımı: 1821-1922*. Fatma Sarıkaya (çev.). Türk Tarih Kurumu Yayınları: Ankara.
- McCarty, N. M., Poole, K. T. and Rosenthal, H. (Ed.). (2006). *Polarized America The Dance of Ideology and Unequal Riches Second Edition*, The MIT Press: London.
- McCoy, J. and Somer, M. (2019). “Toward a Theory of Pernicious Polarization and How It Harms Democracies: Comparative Evidence and Possible Remedies”. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 681 (1), 234-271. <https://doi.org/10.1177/0002716218818782>.
- McCoy, J., Rahman, T., and Somer, M. (2018). “Polarization and the Global Crisis of Democracy: Common Patterns, Dynamics, and Pernicious Consequences for Democratic Polities”. *American Behavioral Scientist*, 62 (1), 16-42. <https://doi.org/10.1177/0002764218759576>.
- McLellan, D. (2005). *İdeoloji*. Barış Yıldırım (çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

- Memiş, E. (2019). “Ege Göçleri’nin Tetiklediği Diğer Göç Hareketlerine Kısa Bir Bakış”. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7 (19), 148-162. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.628234>.
- Memiş, E. ve Bülbül, C. (2014). *Eskiçağda Göçler*. Ekin Yayınevi: Bursa.
- Memiş, H. (2015). “İç Savaş Nedeniyle Kilis’te Yaşayan Suriyelilerin Oluşturduğu Sosyo-Ekonomik Algılar Üzerine Bir Araştırma”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (52), 100-114.
- Mercan Uzun, E. ve Bütün, E. (2016). “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Suriyeli Sığınmacı Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar Hakkında Öğretmen Görüşleri”. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1 (1), 72-83.
- MHP (2015). Toplumsal Onarım ve Huzurlu Gelecek. 7 Haziran 2015 Seçim Beyannamesi. Erişim: 23.06.2020, https://www.mhp.org.tr/usr_img/mhpweb/MHP_Secim_Beyannamesi_2015_tam.pdf.
- MHP (2018). Milli Diriliş Kutlu Yükseliş. 24 Haziran 2018 Milletvekili Genel Seçimi Seçim Beyannamesi. Erişim: 23.06.2020, https://www.mhp.org.tr/usr_img/mhp2007/kitaplar/24haziran2018_secim_beyannamesi_tam_web.pdf.
- Migration Policy Group (2017). Attitudes towards immigration in Europe: myths and realities. *European Parliament*, 19 June 2017, Erişim: 01.08.2019, https://www.europeansocialsurvey.org/docs/findings/IE_Handout_FINAL.pdf.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2020). Ocak 2020 İnternet Bülteni. Erişim: 20.08.2021, https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_01/27110237_OCAK_2020internet_BulteniSunu.pdf.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2021). Mart İnternet Bülteni. Erişim: 10.09.2021, https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_03/18104635_Mart_internet_bulteni_.pdf.
- Miş, N., Ulutaş, U., Yeşiltaş, M., Duran Uzun, C., Ünay, S., Çelik, Z. ve Çağlar, İ. (2015). *2015’te Türkiye*. SETA: İstanbul.

- Moody, J. And Mucha, P. J. (2013). “END NOTE Portrait of Political Party Polarization”. *Network Science*, 1 (1), 119-121.
- Moralı, G. (2018). “Suriyeli Mülteci Çocuklara Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar”. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8 (15), 1426-1449. DOI: 10.26466/opus.443945.
- Morrissey, J. (2012). “Rethinking the ‘debate on environmental refugees’: From ‘maximalists and minimalists’ to ‘proponents and critics’”. *Journal of Political Ecology*, 19 (1), 36-49.
- Munzert, S. and Bauer, P. (2013). “Political Depolarization in German Public Opinion, 1980-2010”. *Political Science Research and Methods*, 1 (1), 67-89. <https://doi.org/10.1017/psrm.2013.7>.
- Mülteciler Derneği (2020). Suriyelilerle İlgili Doğru Bilinen Yanlılar. Erişim Tarihi: 08.01.2020, <https://multeciler.org.tr/suriyelilerle-iligili-dogru-bilinen-yanlislar/>.
- Mülteciler Derneği (2021, 28 Temmuz). Suriyeliler Seçimde Oy Kullanacak mı? Erişim Tarihi: 10.11.2021, <https://multeciler.org.tr/suriyeliler-secimde-oy-kullanacak-mi/>.
- Myres, N. (1986). “The Environmental Dimention to Security Issues”. *The Environmentalist*, 6 (4), 251-257.
- Nowrasteh, A. (2016). “Suriyeli Mülteci Krizine İktisadi Bakış”. Bakkal Eyyuboğlu (çev.). *Liberal Düşünce Dergisi*, (82), 173-182.
- Oğuzlu, T. (2011). Arap Baharı ve Yansımaları. *Ortadoğu Analiz*, 3(36), 8-16.
- Orhan, O. ve Gündoğar, S. S. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri *ORSAM Rapor No: 195, Ocak 2015*. https://www.tesev.org.tr/wp-content/uploads/rapor_Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf.
- Öğün, S. S. (2009). “Türk Milliyetçiliğinde Hâkim Millet Kodunun Dönüşümü”. E. Kalaycıoğlu ve A. Y. Sarıbay (ed.) içinde *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme* (s.319-358) Dora Yayınları: Bursa.
- Öksüz, M. (2020). “Siber Mekanda Suriyeli Mültecilere Yönelik Faşizm Halleri: Faşekşist”. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 18 (2), 246-275. doi: 10.33688/aucbd.744375.

- Öngel, F. S. (2017). “Resmi istatistiklerde Suriyeli göçmenlerin yeri: Geçici korumanın ardına saklanan veriler”. *SAV Katkı*, (5), 21-32.
- Özbek, Ç. (2018). “Yabancıdan Yerliye, Turistten Yurttışa: “Yeni Göçmenler”in Ulusötesi Yurttışlığı”. N. Alı Şirin Öner ve Suna Gülfer Ihlamur-Öner (der.) içinde *Uluslararası İlişkilerde Göç Olgular, Aktörler ve Politikalar* (s. 107-128). Der Yayınları: İstanbul.
- Özbudun, E. (2004). *2002 Seçimleri Işığında Türk Siyasetinde Eğilimler*. Türkiye Bilimler Akademisi Forumu: Ankara.
- Özbudun, E. (2010). *Türk Siyasal Hayatı*. L. Kılıç (ed.). Anadolu Üniversitesi: Eskişehir.
- Özbudun, E. (2011). *Türkiye’de Parti ve Seçim Sistemi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Özcan, A. S. (2018). “Çokkültürlülük Bağlamında Türkiye’nin Suriyeli Öğrencilere Yönelik Eğitim Politikası”. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (1), 17-29. <https://doi.org/10.25272/j.2149-8385.2018.4.1.02>.
- Özdemir, F. ve Öner-Özkan, B. (2016). “Türkiye’de Sosyal Medya Kullanıcılarının Suriyeli Mültecilere İlişkin Sosyal Temsilleri”. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 4 (8), 227-244. DOI: 10.7816/nesne-04-08-04.
- Özer, M. O. ve Beyazıt, E. (2020). “Kent Kuramları Bağlamında Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (46), 545-562.
- Özer, Y. Y. (2015). *Uluslararası Göç ve Yabancı Düşmanlığı*. Derin Yayınları: İstanbul.
- Özkarlı, F. (2014). Suriye’den Türkiye’ye Göç ve Suriyelilerin Enformel İstihdamı (Mardin Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Artuklu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin.
- Özlem, K. (2011). Balkan Göçmenleri ve Türkiye’deki Siyasi Seçimler. Erişim: 16.06.2020, <https://21yyte.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/balkan-gocmenleri-ve-turkiyedeki-siyasi-secimler>.

- Öztürk, A. (2018). Ötekileştirmenin İnşası ve Etkinliği Bağlamında Televizyon Haberleri: Suriyeli Sığınmacılar. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özüdoğru, B. (2018). “Yalnız Yaşayan Suriyeli Kadınlar: Adana Örneği”. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8 (15), 1132-1162. DOI: 10.26466/opus.442407.
- Özyürek, A., Kapçı, P. E. ve Yılcı, S. (2019). “Farklı yaş grubundan bireylerin Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin durumu hakkındaki görüşlerinin incelenmesi”. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 56-69. DOI: 1021666/muefd.518919.
- Page, B. I. (1996). “The Mass Media as Political Actors”. *Political Science & Politics*, 29 (1), 20-24.
- Paksoy, A. F. ve Şentöregil, M. (2018). “Türk Basınında Suriyeli Sığınmacılar: İlk Beş Yılın Analizi (2011-2015)”. *Selçuk İletişim*, 11 (1), 237-256.
- Paksoy, H. M., Koçarslan, H., Kılıncı, E. ve Tunç, A. (2015). “Suriyelilerin Ekonomik Etkisi: Kilis İli Örneği”. *Birey ve Toplum*, 5 (9), 143-173.
- Paksoy, S. ve Özgüven, M. K. (2017). “Suriyeli Sığınmacıların Kilis Ekonomisine Etkisi”. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 4 (9), 56-79.
- Pandır, M., Efe, İ. ve Paksoy, A. F. (2015). “Türk Basınında Suriyeli Sığınmacı Temsili Üzerine Bir İçerik Analizi”. *Marmara İletişim Dergisi*, (24), 1-26. DOI: 10.17829/midr.20152419995.
- Parlak, İ. ve Yıldırım, Y. (2014). *Medya Aracılığıyla Siyasal Sınırlar Üretmek Köşe Yazılarında CHP – AKP Karşıtlığının İnşası*. Dora Basım Yayın: Bursa.
- Pelizzo, R. and Babones, S. J. (2007). “The Political Economy of Polarized Pluralism”. *Party Politics*, 13 (1), 53-67.
- Petersen, W. (1958). “A General Typology of Migration”. *American Sociological Review*, 23 (3), 256-266.
- Pınar, M. (2014). “1950-1951 Bulgaristan’dan Türkiye’ye Göçler ve Demokrat Parti’nin Göçmen Politikası”. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 30 (89), 61-94.

- Pinedo Caro, L. (2020). Türk İşgücü Piyasasında Suriyeli Mülteciler. *ILO Türkiye Ofisi*. Erişim: 10.05.2020, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_739463.pdf.
- Poyraz, Y. (2012). “Suriye Vatandaşlarının Geçici Koruması ve Uluslararası Mülteci Hukuku”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20 (2), 53-69.
- Prior, M. (2013). “Media and Political Polarization”. *Annual Review of Political Science*, (16), 101-127.
- Ravenstein, E. G. (1885). “The Law of Migration”. *Journal of the Statistical Society of London*, 48 (2), 167-235.
- Ravenstein, E. G. (1889). “The Laws of Migration”. *Journal of the Royal Statistical Society*, 52 (2), 241-305.
- Rice, M. (2017). Mexican Immigration and the Political Polarization of the United States, Erişim: 27.01.2019, <https://freshwriting.nd.edu/volumes/2017/essays/mexican-immigration-and-the-political-polarization-of-the-united-states>.
- Sağlık Bakanlığı (2022). *SIHHAT*. Erişim 01.07.2022, <https://www.sihhatproject.org/faaliyetler.html>.
- Sander, O. (1982). “Türkiye’nin Dış Politikasında Sürekliliğin Nedenleri”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 37 (3-4), 105-124).
- Sani, G. and Sartori, G. (1983). “Polarization, Fragmentation and Competition in Western Democracies”. H. Daalder and P. Mair (ed.) in *Western European Party Systems: Continuity and Change* (p.307-340). Sage Publications: London.
- Sanlı, F. S. (2019). *Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’nden Milliyetçi Hareket Partisine – Tarihi Süreç İdeoloji ve Politika – (1960-1969)*. Ötüken Neşriyat: İstanbul.
- Sarıçoban, K., Yildirimci, E. ve Özkan, Ö. (2016). “Orta Doğu Ülkelerinin Sosyo-Ekonomik Göstergeleri ve Göç Sorunu”. H. M. Paksoy, E. Yildirimci, K. Sarıçoban ve Ö. Özkan (ed.) içinde *Ortadoğu’daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu* (s.12-42). Elif Yayınevi: Ankara.
- Sarınay, Y. (2011). “Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara’ya Yapılan Göçler (1923-1990)”. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 27 (80), 351-388.

- Sarıtaş, E., Şahin, Ü. ve Çatalbaş, G. (2016). “İlkokullarda Yabancı Uyruklu Öğrencilerle Karşılaşılan Sorunlar”. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25 (1), 208-229.
- Sayan, P. (2018). “Avrupa’da Sağ Politikalar ve Göçmen Karşıtlığı”. N. A. Şirin Öner ve S. G. Ihlamur-Öner (der.) içinde *Uluslararası İlişkilerde Göç Olgular, Aktörler ve Politikalar* (s. 163-181). Der Yayınları: İstanbul.
- Saydam, A. (1997). *Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876)*. Türk Tarih Kurumu Yayınları: Ankara.
- Sayın, Y., Usanmaz, A. ve Aslangiri, F. (2016). “Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği”. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18 (31), 1-13.
- Schmitt, C. (2014). *Siyasal Kavramı*. Ece Göztepe (çev.). Metis Yayınları: İstanbul.
- Schnapper, D. (2005). *Sosyoloji Düşüncesinin Özünde Öteki İle İlişki*. Ayşegül Sönmezay (çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Schweighofer, S. (2018). Affective, Cognitive and Social Identity Related Factors of Political Polarization. Doctor of Sciences of ETH Zürich, Zürich. <https://doi.org/10.3929/ethz-b-000256680>.
- Sert, D. (2018). “Küresel Hareketlilik ve Göç”. E. Balta (ed.) içinde *Küresel Siyasete Giriş Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler, Süreçler* (s.505-524). İletişim Yayınları: İstanbul.
- Seyhan, Ş. (2014). *Kırım’dan Bursa’ya Göç Eden Muhacirler ve Yerleşme Problemleri (1853-1914)*. Nilüfer Belediyesi Akkılıç Kütüphanesi: Bursa.
- Sezen, İ., Turan, M. ve Kaya, A. A. (2018). “Türkiye’deki Suriyeli Misafirler ve İlişkilendirilen Bulaşıcı Hastalıklar”. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7 (4), 119-127.
- Shaw, S. J. (2014). “Türk İstiklal Harbi”. Bülent Keneş (çev.) içinde *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt: 15 (s. 849-893). Yeni Türkiye Yayınları: Ankara.

- Shayo, M. (2009). "A Model of Social Identity with an Application to Political Economy: Nation, Class, and Redistribution". *American Political Science Review*, 103 (2), 147-174.
- Sherman, D. K., Hogg, M. A. and Maitner, A. T. (2009). "Perceived Polarization: Reconciling Ingroup and Intergroup Perceptions Under Uncertainty". *Group Processes Intergroup Relations*, 12 (1), 95-109.
- Simmel, G. (2016). "Yabancı". Kübra Eren (çev.). L. Ünsaldı (der.) içinde *Yabancı: Bir İlişki Biçimi Olarak Ötekilik* (s.27-34). Heretik Yayınları: Ankara.
- Sirkeci, İ. (2006). "Küresel Kontrol Çabalarına Karşı Bireysel Aşma Çabaları: Türkiye ve Irak Örneklerinde Uluslararası Göçün Evrimi". *Uluslararası Göç Sempozyumu*, 8-11 Aralık 2005, Zeytinburnu Belediyesi, İstanbul. 33-39.
- Sirkeci, İ. (2017). "Bir güvensizlik ülkesi olarak Türkiye'nin mültecileri, Suriyeliler ve Türk mülteciler". *Göç Dergisi*, 4 (1), 21-40.
- Sirkeci, İ. ve Cohen, J. H. (2015). "Hareketlilik, Göç, Güvensizlik". *İdealkent*, 15 (1), 8-21.
- Sirkeci, İ. ve Göktuna Yaylacı, F. (2019). "Küresel Hareketlilik Çağında Göç Kuramları ve Temel Kavramlar". F. Göktuna Yaylacı (der.) içinde *Kuramsal ve Uygulama Boyutları ile Türkiye'de Sığınmacı, Mülteci ve Göçmenlerle Sosyal Hizmetler* (s. 15-39). Transnational Press London: Londra.
- Somer, M. (2019). "Turkey: The Slippery Slope from Reformist to Revolutionary Polarization and Democratic Breakdown". *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 681 (1), 42–61. <https://doi.org/10.1177/0002716218818056>.
- Somer, M., and McCoy, J. (2018). "Déjà vu? Polarization and Endangered Democracies in the 21st Century". *American Behavioral Scientist*, 62 (1), 3–15. <https://doi.org/10.1177/0002764218760371>.
- Somer, M., and McCoy, J. (2019). "Transformations through Polarizations and Global Threats to Democracy". *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 681 (1), 8–22. <https://doi.org/10.1177/0002716218818058>.

- Sönmez Selçuk, S. (2011). Küresel Dönüşümün Kimlik Boyutu: “Öteki”nin İnşası. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Stark, O. and Bloom, D. E. (1985). “The New Economics of Labor Migration”. *The American Economic Review*, 75 (2), 173-178.
- Stillwell, J. (2005). “Inter-regional migration modelling – a review and assessment”. *45th Congress of the European Regional Science Association: “Land Use and Water Management in a Sustainable Network Society”*, 23-27 August 2005, Amsterdam-The Netherlands, 1-26.
- Stouffer, S. A. (1940). “Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance”. *American Sociological Review*, 5 (6), 845-867.
- Sünbül, N. (2017). “Eski Mezopotamya Tarihinde Sami Göçleri”. O. Köse (ed.) içinde *Geçmişten Günümüze Göç I.* (s.63-71). Canik Belediyesi Kültür Yayınları: Samsun.
- Şahin, E. ve Tunç, B. (2015). “Demokrat Parti’nin Kuruluş Süreci ve DP-CHP Siyasî Mücadelesi (1945-1947)”. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1 (2), 31-69.
- Şahin, H. A. (2017). “Eski Çağlarda Orta Asya’dan Önasya’ya Yapılan Göçler”. O. Köse (ed.) içinde *Geçmişten Günümüze Göç I.* (s.73-83). Canik Belediyesi Kültür Yayınları: Samsun.
- Şardan, T. (2014, 24 Ağustos). Birlikte Yaşamak Artık Kaçınılmaz, *Milliyet*. Erişim: 16.07.2017, <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/birlikte-yasamak-artik-kacinilmaz-1930015>.
- Şaul, M. (2015). “Geçmişten Bugüne Siyah Afrika’dan Türkiye’ye Göçler: Kölelikten Küresel Girişimciliğe”. M. M. Erdoğan ve A. Kaya (der.) içinde *Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyula Türkiye’ye Göçler* (s. 75-117). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Şen, A. F., Şen, Y. F. ve Baskın, Y. Z. (2019). *Siyasal Söylemde ve Medyada Suriyeliler Siyasal Aktörlerin ve Medyanın Suriyelilere Bakışı*. Kilit Yayınları: Ankara.
- Şen, F. (2017). “Bir ‘Öteki’ Olarak Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Anaakım ve Alternatif Medyada Temsili”. *Atatürk İletişim Dergisi*, (12), 27-42.

- Şenay, B. (2010). "Ulusaşırı Toplumsal Alanlar, Ulusaşırı Kimlikler: Avustralyalı Türkler Örneği". R. O. Dönmez, P. Enneli ve N. Altuntaş (ed.) içinde *Türkiye'de Kesişen ve Çatışan Dinsel ve Etnik Kimlikler* (s. 255-287). Say Yayınları: İstanbul.
- Şenışık, P. (2016). "1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi: Erken Cumhuriyet Döneminde Modern Devlet Pratikleri ve Dönüşen Kimlikler". *Studies of The Ottoman Domain*, 6 (10), 83-119.
- Şenol Sert, D. (2016). "Uluslararası Göç Yazının da Bütünleyici Bir Kurama Doğru". S. G. Ihlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner (der.) içinde *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar*, (s. 29-47). İletişim Yayınları: İstanbul.
- Şenses Özcan, N. (2015). "Düzensiz Göç Üzerine Bir İnceleme: Küresel Dinamikler, Ulus-Devletler, Göçmenler". *İdealkent*, 15 (1), 22-39.
- Şentürk Kara, E. ve Yılmaz M. B. (2015). "Malatya Yerel Basınında Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Haberlerin İncelenmesi". *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 6 (2), 54-69.
- Şimşek, D. (2016). *Ulusaşırı Kimlikler Londra'da Kıbrıslı Türk, Kürt ve Türk Göçmen Çocukları*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Şimşek, D. (2018). "Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40 (2), 367-392.
- Şimşek, D. (2019a). "Suriyeli Mültecilerin Avrupa'ya Yayılımı: Analitik ve Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme". *ADAM AKADEMİ Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (2), 491-516. DOI: 10.31679/adamakademi.622045.
- Şimşek, D. (2019b). "Türkiye'de Suriyeli Mülteci Entegrasyonu: Zorlukları ve Olanakları". *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, 4 (2), 172-187. DOI: 10.30784/epfad.596262.
- Şimşir, B. (1986). *Bulgaristan Türkleri (1878-1985)*. Bilgi Yayınevi: Ankara.
- Şimşir, Z. ve Dilmaç, B. (2018). "Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Eğitim Gördüğü Okullarda Öğretmenlerin Karşılaştığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri". *İlköğretim Online*, 17 (2), 1116-1134. <http://ilkogretim-online.org.tr> doi 10.17051/ilkonline.2018.419647.

- Şirin Öner, N. A. (2016). “Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar”. S. G. İhlamur-Öner ve N. Aslı Şirin Öner (der.) içinde *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar*, (s. 13-27). İletişim Yayınları: İstanbul.
- Tajfel, H. (1982). “Social Psychology of Intergroup Relations”. *Annual Review of Psychology*, (33), 1-39.
- Takan, A. (2019, 5 Mart). Bugün Suriyeli 2 muhtar adayı!.. Ya yarın?..., *Yeniçağ*. Erişim: 08.10.2019, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/-400978h.htm>.
- Tamer, M. ve Birvural, A. (2018). “Zorunlu Göçün Toplumlarda Oluşturduğu Problemler”. V. Özpolat (ed.) içinde *Zorunlu Göçler ve Doğurduğu Sosyal Travmalar* (s. 9-19). HEGEM Yayınları: Ankara.
- Tanıyıcı, Ş. ve Kahraman, S. (2016). “Suriyeli Sığınmacılar Bağlamında Türkiye’deki Siyasal Partilerin Göç Politikalarına Yaklaşımları”. 2. *Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi: “Göç, Yoksulluk ve İstihdam”*, 23-25 Eylül 2016, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya. 352-360.
- Taş, D. ve Tekkanat, S. S. (2018). “Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Arasında Bir Kent: Elazığ Örneği”. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10 (4), 77-90.
- Taşar, H. H. (2019). “Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Yükseköğretim Sorunları: Adıyaman Üniversitesi Örneği”. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (31), 160-187. <https://dx.doi.org/10.14520/adyusbd.491012>.
- Taşkın, P. and Erdemli, Ö. (2018). “Education for Syrian Refugees: Problems Faced by Teachers in Turkey”. *Eurasian Journal of Educational Research*, (75), 155-178. DOI: 10.14689/ejer.2018.75.9.
- Taşöz Düşündere, A. ve Satır Çilingir, Y. (2017). Göçmenlere Karşı Kötümserlik Artıyor mu?. *TEPAV Değerlendirme Notu, Ocak 2017, N201705*, Erişim: 20.04.2018, https://www.tepav.org.tr/upload/files/1484569301-3.Gocmenlere_Karsi_Kotumserlik_Artiyor_Mu.pdf.
- Taştan, C., Haklı, S. Z. ve Osmanoğlu, E. (2017). *Suriyeli Sığınmacılara Dair Tehdit Algısı: Önyargılar ve Gerçekler*. Polis Akademisi Yayınları: Ankara.

- Taştekin, F. (2016). *Suriye: Yıkıl Git, Diren Kal!*. İletişim Yayınları: İstanbul.
- TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu (2012). Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu 24. Dönem 2. Yasama Yılı 2012. Erişim: 14.02.2016, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2012/raporlar/28_02_2012_1.pdf.
- TCCB (2020). AK Parti Grup Toplantısı'nda Yaptıkları Konuşma. Erişim: 20.05.2021, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/116913/ak-parti-grup-toplantisi-nda-yaptiklari-konusma>.
- Teazis, C. (2011). *İkincilerin Cumhuriyeti Adalet ve Kalkınma Partisi*. Mızrak Yayınları: İstanbul.
- Tezcan, N. (2018). “Avrupa’da Göçün Etkisiyle Şekillenen Vatandaşlık Kanunları”. N. Alı Şirin Öner ve Suna Gülfer İhlamur-Öner (der.) içinde *Uluslararası İlişkilerde Göç Olgular, Aktörler ve Politikalar* (s. 89-105). Der Yayınları: İstanbul.
- The Guardian (2011) Arab Spring: An Interactive Timeline of Middle East Protests. Erişim: 14.07.2020, <http://www.guardian.co.uk/world/interactive/2011/mar/22/middle-east-protest-interactive-timeline>.
- Timur, T. (2003). *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*. İmge Kitabevi: Ankara.
- Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Topal, A. H. (2015). Geçici Koruma Yönetmeliği ve Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü”. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 5-22.
- Topçu, E. ve Büyükbeşe, T. (2020). “Göç Bağlamında Toplumsal Uyum Göstergeleri”. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12 (1), 23-34.
- Toprak, B. (2009). “Türkiye’de Dinin Denetim İşlevi”. E. Kalaycıoğlu ve A. Y. Sarıbay (ed.) içinde *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme* (s.445-458). Dora Yayınları: Bursa.

- Toprak, S. V. (2015). "I. Dünya Savaşı'ndan Sonra Nüfus Mübadelesi Kapsamında Türkiye'ye Göçenlere Karşı Yunanistan'ın Tutumunun İstanbul Basımına Yansımaları". *Türkiyat Mecmuası*, 25 (1), 253-273.
- Torun, A. (2015). "Öteki" ile "Biz" İlişkisinde Yeni Medya". *Sosyal ve Beşeri Bilimlere ve Küresel Yaklaşımlar: Kuram ve Uygulamalar Uluslararası Sempozyumu*, 16-18 Eylül 2015, Varşova, Polonya, 287-305.
- Tuğsuz, N. ve Yılmaz, A. (2015). Siyasi Partilerin Mülteci Politikaları. *SETA Perspektif*, (106), 2-6. Erişim: 22.09.2018, http://file.setav.org/Files/Pdf/20150703162350_siyasi-partilerin-multeci-politikalari-pdf.pdf.
- Tunaya, T. Z. (1988). *Türkiye'de Siyasal Partiler – İkinci Meşrutiyet Dönemi Cilt I*. Hürriyet Vakfı Yayınları: İstanbul.
- Tunaya, T. Z. (2016). *Türkiye'nin Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Tuncel, G. ve Ekici, S. (2019). "Göçün Siyasal Etkisi: Suriyeli Göçmenlerin Türkiye Siyasetine Etkisi". *Birey ve Toplum*, 9 (18), 49-72.
- Tuncel, G. ve Gündoğmuş, B. (2012). "Türkiye Siyasetinde Merkez-Çevrenin Dönüşümü ve Geleneksel Merkezin Konumlanma Sorunu". *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14 (3), 137-158.
- Tunç, A. Ş. (2015). "Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme". *Tesam Akademi Dergisi*, 2 (2), 29-63.
- Tunga, Y., Engin, G. ve Çağıltay, K. (2020). "A Literature Review on the Issues Encountered in Educating Syrian Children in Turkey". *İnönü University Journal of the Faculty of Education*, 21 (1), 317-333. DOI: 10.17679/inuefd.535845.
- Turan, İ. (2009). "Türkiye'de Siyasal Kültürün Oluşumu". E. Kalaycıoğlu ve A. Y. Sarıbay (ed.) içinde *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme* (s.517-555). Dora Yayınları: Bursa.
- Tuzcu, A. ve Bademli, K. (2014). "Göçün Psikososyal Boyutu". *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6 (1), 56-66. <https://doi.org/10.5455/cap.20130719123555>.

- Tuzcu, P. (2008). Zorunlu Göç ve Küresel Dönemde Değişen Nitelikleri: Türkiye Üzerine Bir İnceleme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Tümtaş, M. S. ve Ergun, C. (2016). “Göçün Toplumsal ve Mekansal Yapı Üzerindeki Etkileri”. *Süleyman Demirel Üniversitesi*, 21 (4), 1347-1359.
- Tünaydın, P. (2015). Irkçılık ve Antikomünizm Arasında Bulgaristan Göçü ve Romanlar. Erişim: 07.06.2020, <https://m.bianet.org/biamag/toplum/166812-irkcilik-ve-antikomunizm-arasinda-bulgaristan-gocu-ve-romanlar>.
- TTB (2014). *Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri Raporu*. Türk Tabipler Birliği Yayınları: Ankara.
- Twenge, J.M., Campell, S.M., Hoffman, B.J. and Lance, C.E. (2010). “Generational Differences in Work Value: Leisure and Extrinsic Value Increasing, Social and Intrinsic Value Decreasing”. *Journal of Management*, 36 (5), 1117-1147.
- Uludağ, H. (2016). Suriyeli Mültecilerin Zorunlu Göç Deneyimleri: Ankara Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- UNHCR (2016), Mülteci ve Göçmen?. Erişim: 05.05.2019, https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/02/UNHCR_Refugee_or_Migrant_TR.pdf.
- UNHCR (2019). Syria Regional Refugee Response. Erişim: 02.07.2019, <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>.
- Uslu, A. ve Öztürk, T. (2019). Türkiye’de Geçici Koruma Statüsünde Olan Suriyeli Yetişkinlere Verilen Dil Eğitiminde Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Yeri”. *Bilgi ve İletişim Teknolojileri Dergisi*, 1 (1), 57-77.
- Uyar, H. (1998). Türkiye’de Tek Parti Dönemi’nde İktidar ve Muhalefet. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uzgel, İ. (2009). “AKP: Neoliberal Dönüşümün Yeni Aktörü”. İ. Uzgel ve B. Duru (der.) içinde *AKP Kitabı: Bir Dönüşümün Bilançosu* (s 11-39). Phoenix Yayınevi: Ankara.

- Uzman, N. (2016). “Türkiye’nin Sınır Güvenliği Açısından Suriyeli Sığınmacılar Meselesi”. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (15), 135-158.
- Uzman, N. ve Tösten, R. (2016). “Suriyeli Akademisyenlerin Bakış Açısından Türkiye-Suriye İlişkileri ve Sığınmacılar Meselesi”. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (24), 251-272.
- Ünal, S. (2013). Türkiye’de Seküler ve Dini Hayat Tarzlarına Dayalı Toplumsal ve Siyasal Kutuplaşmaların Gündelik Rutinler ve Etkileşimler Bağlamında Sosyolojik Analizi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Ünal, S. (2014). “Türkiye’nin Beklenmedik Konukları: ‘Öteki’ Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi”. *Journal of World of Turks / Zeitschrift für die Welt der Türken*, 6 (3), 65-89.
- Vatansever, E. (2020). “Edirne Yerel Basımında 89 Göçü”. A. Kayapınar, L. Kayapınar, H. Öztürk ve Ö. Narinç (ed.) içinde *1989 Yılında Bulgaristan’dan Türk Zorunlu Göçünün 30. Yılı* (s. 443-456). Çorlu Belediyesi Yayınları: Çorlu.
- Vergin, N. (2008). *Siyasetin Sosyolojisi*. Doğan Kitap: İstanbul.
- Wallerstein, I. (2000). “Kapitalist Dünya Ekonomisinde Hane Yapıları ve Emek Günü Oluşumu”. E. Balibar ve I. Wallerstein (der.) içinde *İrk Ulus Sınıf Belirsiz Kimlikler* Nazlı Ökten (çev.). Metis Yayınları: İstanbul.
- Warner, K., Hamza, M., Oliver-Smith, A., Renaud, F. and Julca, A. (2010). “Climate change, environmental degradation and migration”. *Natural Hazards*, 55 (3), 689-715.
- Williams, A. (2008). “Turning the Tide: Reocognizing Climate Change Refugees in International Law”. *Law and Policy*, 30 (4), 502-529.
- Yağbasan, M. ve Örsöğlü, Ü. (2017). “Kültürlerarası İletişim Bağlamında Avrupa’da Göçmen ve İslam Algısı: Fransa Özelinde Ampirik Bir Çalışma”. *Global Media Journal*, 8 (15), 404-433.

- Yakut, K. (2015). “Kırım Tatarları ve Nogayların Osmanlı İmparatorluğu’na Göçleri (1783-1922)”. M. M. Erdoğan ve A. Kaya (der.) içinde *Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler* (s. 119-132). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Yakut, K. (2017). “Yeni Türk Kimliğinin Oluşmasında Göç ve İskanın Etkisi”. Y. Deniz ve F. Bilgin (ed.) içinde *TESAM Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu “Ekonomik Siyasal ve Sosyal Boyutları ile Göç”*, 26-27 Ekim 2016, Uludağ Üniversitesi, Bursa. 199-217.
- Yamaç, M. (2016). “Çerkes Ethem Olayı”. *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi E-Dergi*, 5 (2), 58-79.
- Yaman, A. (2016). “Suriyeli Sosyal Sermayenin İnşası ve Yeniden Üretim Sürecinin Sivil Toplum ve Ekonomik Hayat Alanlarında İncelenmesi”. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2 (3), 95-127.
- Yaman, F. (2019). *Göç ve Toplum Dünyada ve Türkiye’de Değişen Nüfus Hareketleri*. Ketebe Yayınları: İstanbul.
- Yang, J., Wojcieszak, M., Aalberg, T., Coen, S., Curran, J., Hayashi, K., Iyengar, S., Jones, P. K., Mazzoleni, G., Papathanassopoulos, S., Rhee, J. W., Rowe, D., Soroka, S. and Tiffen, R. (2016). “Why Are “Others” So Polarized? Perceived Political Polarization and Media Use in 10 Countries”. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 21 (5), 349-367. <https://doi.org/10.1111/jcc4.12166>.
- Yaralı Akkaya, A. (2019). “Avrupa’nın Mülteci Politikalarına Oryantalist Yaklaşımı: Suriye Krizi Sonrası Avrupa ve Türkiye İlişkileri”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 74 (2), 357-380.
- Yaşa, H. ve Öksüz, O. (2020). “Nefret Söyleminin İnşasında Sosyal Medyanın Rolü: Ekşi Sözlük Örneği”. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7 (2), 1383-1408. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.713467>.
- Yaşar, R. (2014). *Kilis’te Sığınmacı Algısı Toplumsal Otizm ve Ötekileştirme Sürecinin İlk Görünümleri*. Kilis 7 Aralık Üniversitesi Matbaası: Kilis.
- Yazgan, P. (2016). “Hareketlilikte Kimlik İnşasına Yönelik Analitik Bir Çerçeve”. *Göç Dergisi*, 3 (2), 282-296.

- Yazıcı, E. ve Düzkaya, H. (2017). “Misafirlikten Vatandaşlığa Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü: Türkiye ve Avrupa Birliği Mevzuatı Ekseninde Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme”. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 6 (16), 419-456.
- Yazıcı, N. (2002). *Osmanlılık Fikri ve Genç Osmanlılar Cemiyeti*. Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara.
- Yeğenoğlu, M. (2016). *Avrupa’da İslam, Göçmenlik ve Konukseverlik*. P. Burcu Yalın (çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık: Ankara.
- Yıldırım, J. G. (2019). “Suriyeli Mültecilere bakım veren hemşire öğrencilerin deneyimleri: Olgubilim Çalışması”. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 28 (4), 263-271. <https://doi.org/10.17942/sted.468021>.
- Yıldırım, O. (2016). *Diplomasi ve Göç Türk-Yunan Mübadelesi’nin Öteki Yüzü*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Yıldız, E. (2018). “Twitter’da ve Çevrimiçi Bir Gazetede Yer Alan Nefret Söylemlerinin Karşılaştırılması: Suriyeli Mülteciler Örneği”. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9 (16), 760-793. DOI: 10.26466/opus.478176.
- Yıldız, Ö. (2013). “Türkiye Kamplarında Suriyeli Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler, Türkiye ve Gelecek Algısı”. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 16 (1), 141-169.
- Yıldız Yılmaz, N. ve Kaplan, A. (2019). “Temel Eğitim Kademesindeki Suriyeli Öğrencilerin Eğitim Sürecine İlişkin Ebeveyn Görüşlerinin Değerlendirilmesi: Mardin İl Örneği”. *Uluslararası Karamanoğlu Mehmetbey Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 31-38.
- Yılmaz, A. (2014). “Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri”. *Turkish Studies*, 9 (2), 1685-1704.
- Yılmaz, C., Aygören, O. ve Özdemir, Ö. (2012). “Türkiye’de siyasi kutuplaşmayı oluşturan unsurlar: Seçmen tercihinde ekonomik oy verme davranışından toplumsal travma kuramına kadar bir dizi etkenin görece etkileri”. *İktisat İşletme ve Finans*, 27 (311), 09-39.

- Yılmaz, M. E. (2011). “Suriye: Süreklilik ve Değişimin Çatışması”. *Ortadoğu Analiz*, 3 (30), 15-23.
- Yolçu, N. (2019). “Yerel Basında Suriyeli Sığınmacıların Haber ve Okur Yorumlarındaki Temsillerinin Karşılaştırmalı Analizi”. *Selçuk İletişim*, 12 (2), 846-878. <https://doi.org/10.18094/josc.596316>.
- Yurttaş, G. T. ve Yıldırım, S. (2016). “Türkiye’deki Katılımcı Sözlüklerde Suriyeli Sığınmacıların Sosyal İnşası: Sosyal Medya ve Açıklayıcı Repertuarlar”. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 1 (1), 77-122. DOI: 10.12738/mejrs.2016.1.1.0004.
- Yücebaş, M. (2015). “Gaziantep yerel basınında Suriyeli imgesi Yeni taşranın yeni suskunları: Suriyeliler”. *Birikim*, (311), 38-47.
- Yücel Yönlü, K. (2018). *Göç Sosyolojisi Batı Eksenli Dünya Düzeni ve Türkiye’ye Gelen Dış Göç Dinamiği*. Doğu Kitabevi: İstanbul.
- Yücel, M. S. (2006). *Türkiye’nin Siyasal Partileri 1859-2005*. Alfa Yayınları: İstanbul.
- Yüksel, H. (2018). “Almanya: Dönüşü Olmayan Yol”. *KARATAHTA İş Yazıları Dergisi*, 10, 25-52.
- Zenginoğlu, S. (2019). “Avrupa ve Göç: “Tehdit” Olgusuna Yönelik Teorik ve Politik Bir Analiz”. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10 (1), 42-49.
- Zubaroğlu Yanardağ, M., Özer, Ö. ve Budak, F. (2019). “Suriyeli Göçmenlerin Sağlık Okuryazarlığı ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19 (45), 995-1012.
- Zürcher, E. J. (1992). *Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası*. Gül Çağalı Güven (çev.). Bağlam Yayıncılık: İstanbul.
- Zürcher, E. J. (2000). *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*. Yasemin Saner Gönen (çev.). İletişim Yayınları: İstanbul.
- Zürcher, E. J. (2003). Greek and Turkish refugees and deportees 1912-1914. Erişim: 02.06.2020, <http://www.transanatolie.com/english/turkey/turks/Ottomans/ejz18.pdf>.

Zürcher, E. J. (2005). “Siyaset Adamı Tarihçi Olunca”. Melis Behlil (çev.) içinde *Savaş Devrim ve Uluslaşma Türkiye Tarihinde Geçiş Dönemi (1908-1928)*. Ergun Aydınöğlu (çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

EKLER

EK 1 – ETİK KURUL İZİNİ

EK 2 – GÖRÜŞME FORMU

EK 1

ETİK KURUL İZİNİ

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Sayı : E-84026528-050.01.04-2100032085
Konu : Başvuru İncelenmesi

02.03.2021

Sayın Doğan SUBAŞIOĞLU

Yürüttüğünüzü yapmış olduğunuz 2021-YÖNP-0093 nolu projeniz ile ilgili Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'nun almış olduğu 25.02.2021 tarih ve 04/21 sayılı kararı aşağıdadır.

Bilgilerinize rica ederim.

KARAR:21- Doğan SUBAŞIOĞLU'nun sorumlu yürütücülüğünü yaptığı "Türkiye'de Göç Olgusunun Siyasal Kutuplaşmaya Etkisi: Bursa İli Örneği" başlıklı araştırmasının, Bilimsel Araştırmalar Etik Kurul ilkelerine **uygun olduğuna** oy birliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Salih Zeki GENÇ
Kurul Başkanı

Belge Doğrulama Kodu: C3FFC7U

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Takip Adresi: dogrulama.comu.edu.tr

Adres: Onsekiz Mart Üniversitesi Terzioğlu Yerleşkesi Çanakkale

Telefon No: (0 286) 2180018

e-Posta:

Kep Adresi: comu@hs01.kep.tr

Faks No:

İnternet Adresi:

Bilgi için :

Vildan Kapucu

Fen Bilimleri Enstitüsü Etik

Kurulu Memur

Telefon No:

(0 286) 2180018 - 14071

EK 2
GÖRÜŞME FORMU
TÜRKİYE’DE GÖÇ OLGUSUNUN SİYASAL KUTUPLAŞMAYA ETKİSİ:
BURSA İLİ ÖRNEĞİ

Görüşülen:

Görüşme Yeri:

Görüşme Tarihi:

Görüşme Saati:

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM METNİ

Sizi Doç. Dr. Mustafa KARA danışmanlığında, **Doğan SUBAŞIOĞLU** tarafından yürütülen “**Türkiye’de Göç Olgusunun Siyasal Kutuplaşmaya Etkisi: Bursa İli Örneği**” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı **g.k.s.k. Suriyeliler vakasının Türkiye’deki siyasal kutuplaşmaya etkilerini belirlemektir**. Araştırmada sizden tahminen **1 saati** ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya sizin dışınızda tahminen **50** kişi katılacaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır.

Araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

Araştırmaya katılmayı kabul etmiyorum.

Doğan SUBAŞIOĞLU
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Programı

SORULAR

1. Türkiye'deki Suriyeliler insan/hayvan/nesne/kavram vb. sizce neye benzetilebilir?

Neden?

2. Hükümetin Suriyelileri Türkiye'ye kabul etmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?

Kabul edilmeli miydiler?

Arap ülkelerine gitseler daha mı iyi olurdu?

3. Suriyelilerin kendileri için hazırlanan kamplar dışında istedikleri yere yerleşmeleri konusunda ne düşünüyorsunuz?

Kamplarda kontrol altında kalmaları daha doğru olur muydu?

4. Suriyelilerin Türkiye'nin toplumsal yapısı üzerindeki etkileri konusunda ne düşünüyorsunuz?

Nüfus

Dil

Din

Kültür

Toplumsal olaylar

5. Suriyelilerin ekonomik yapıya etkileri konusunda ne düşünüyorsunuz?

İş yeri kurmaları

Mülk edinmeleri

Çalışmaları

Devlet yardımları

6. Suriyeli çocukların eğitimleri konusunda ne düşünüyorsunuz?

Türk çocuklarıyla eğitim almaları

Türkçe öğrenmeleri

7. Suriyelilerin siyasal haklar edinmeleri konusundaki görüşleriniz nelerdir?

Kalıcı olma durumları

Vatandaşlık hakları

Seçimlerde oy kullanmaları

Ortak bir gelecek

8. Suriyelilerin devletin sağlık imkanlarından yararlandırılmaları konusunda ne düşünüyorsunuz?

Tedavi giderleri

İlaç yardımları

9. Suriyelilerin Türkiye’de serbestçe hareket etmelerinin güvenlik sorunu yaratıp yaratmadıkları konusunda ne düşünüyorsunuz?

Suç olayları

Vatandaşın tepkisi

Terör örgütleri

Gizli servisler

10. Kendinizi siyasal bakımından nasıl konumlandırırsınız?

Muhafazakâr

Milliyetçi

Sosyal demokrat

Demografik Bilgiler

Cinsiyet:

Yaşınız:

Mesleğiniz:

Aylık ortalama geliriniz:

Yaşanılan ilçe/belde/köy:

Takip ettiğiniz

Ulusal yazılı basın organları:

Yerel yazılı basın organları:

İzlediğiniz televizyon kanalları

Ulusal kanallar:

Yerel kanallar:

Takip ettiğiniz sosyal medya kanalları:

Twitter:

Facebook:

Instagram:

Youtube:

Diğer:

Sosyal medyada takip ettiğiniz siyasiler: